

PROVERBELE ROMÂNILOR

*Floriferis ut opes in salibus dulcia libant,
Omnia nos iidem depascimus aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.*

LUCREȚIU, III, p. 11-13.

*Un fenomen, o credință... și eia o
legendă; un basm, o pășelă și eia un
proverb.*

B. P. HĂȘDEŢ, *Cuv. Bêtr.*, II, XIX.

TÓTE DREPTURILE RESERVATE.

VORNICUL JORDACHE GOLESCU

1768 - 1848

PROVERBELE ROMÂNILOR

DIN

ROMÂNIA, BASARABIA, BUCOVINA, UNGARIA, ISTRIA ȘI MACEDONIA

PROVERBE, ÎCĂTORI, POVĂTUIRI, CUVINTE ADEVĂRATE,
ASEMĂNĂRI, IDIOTISME ȘI CIMILITURI

CU UN

GLOSAR ROMÂNNO-FRANCES

DE

IULIU A. ZANNE

VOL. I

BUCURESCI

—
IMPRIMERIA STATULUI

—
EDITURA LIBRĂRIEI SOCECŪ & Comp.

1895

MANIBUS
CARISSIMORUM ET AMANTISSIMORUM
PARENTIUM
FILIUS MEMOR
I. A. Z.

PRECUVĂNTARE.

Ani două-*zeci* s'apropia de cândă, între compunerile de la *Sainte-Barbe* și cursurile de la *Sorbonna*, mă dăsfătamă cu scrierea și mai apoi cu trămiterea la tipar, în *București*, a câtor-va **Cercetări** asupra proverbelor române.

Ținta nu'mi erea să arătă greșelele de totă soiulă din culegerea ce tocmai publicase librarulă din *Sibiă* *I. C. Hineșcu*, nici să aprecieză cele scrise despre noi de *I. Karl Schuller* la 1851, de *Acs Karolly* la 1859 și de *Reinsberg-Düringsfeld* la 1865, ci să învedereză marea însemnătate a literaturii populare în genere și pe a celei române în parte, să reamintescă meritele lui *Antonă Pann* pentru folkloristica națională, dăr mai cu sēmă să întocmescă planulă după care trebuiesc culese și publicate locuțiunile proverbiale, idiotisme, ghicitorile și tôte formulele obicinuite în datine, în jocuri și în petreceri, de la vârsta prunciei pēnă la gârbova bătrânețe. Intre altele țiceamă :

Din cele de pēnăci se pōte vedē apriatu la câte e ținutu să cugete unu bunu culegetoru de proverbe. Și trebuie se cugete ; caci, cu cătu paru mai neînsemnate, cu atătu suntă mai interesante, fiindu supuse studiulă și lamuriri. In adevēru, pe lānga limba, ele ne facu să cunōscemu și ua suma de fapte, ce

oglundescu cându naivitatea, cându înțelepciunea popórelor ; ne dau ideiu despre obiceiurile, instituțiunile și viața generațiunilor cărora le-amu luat u loculu ; ne înfățișează mulțime de mici amănunte locale, pline de interesu, așifătorc de dorința d'a le cunoșce. Așia dēr noi toți, pe căți ne-aru bate gândulu sē facem cu cărți de literatura poporară, sē lasamu în-colo dorința de a publica ori-ce și ori-cum, numai ca se fimu numiți autori ; sē ne pētrundemu de ideia ca nu e destulu se culgemu și sē publicāmu de-ale poporulu, ci că mai trebuie sē scimu cum se culgemu și cum se publicamu ceia-ce amu culesu ; se învețāmu ua-data ca ori-ce poesia, ori-ce obicei, ori-ce proverbu, ori-ce frântura de limba își are împrejurările firești, în care și-a luat u nascere și care trebuiescu spuse ncăpăratu ; ca nevoia sēu plăcerile ce le-au născocitu, legile dupa care au fostu puse în viaa rostire a Românulu nu pot u fi nesocotite cu ușurință, caci atunci nesocotimu propria noastră lucrare¹.

Celu ce culge și publica produceri populare se nu pregete de a le însoți de totc variantele, ce aru gasi, și de a da fia-careia unu numeru de ordine, care se înlesnēsca a lor citare.

Silindu-se a le aduna cât u se pōtc mai bine și mai completu, se nu se ispitēsca a da ca proverbe romāne ceia ce scriitorii au gasitu prin cărțile strainilor, ci se le controleze în persōna, cercetāndu dēca satenii le cunosc u, dēca le-au auditu, cum, cându și de la cinc.

Se le imparta în diferite categorii, dup u obiectele despre care tractēza si dupa cum se reporta la religiune și mitologia, la plante și minerale, la timpu, la istoria, la obiceiuri, etc., așcēndu-le în fia-ce clasa dupa ordinea alfabetica.

Se nu uite a trece în notc, fia cât u de pe scurtu, esplicarea și istoriculu proverbelor, arclāndu datincle sēu împrejurările ce le-au dat u nascere și în care sunt u întrebuințate. Atātu mai bine dēca, în sprijinulu acclor lamuriri, va rroduce și citațiuni din autorii nostri vecchi și noui.

Spre înlesnirea cclor ce se voru servi de dēsele, se adauge la sfērșitul cărții unu indicc alfabeticu, atātu de numirile la care privescu diectorile, cât u și de nume proprii, cu arclarea paginelor unde se pot u gasi.

Se de unu glosaru de cuvintele alu caror înțelesu s'a perdutu ori schimbatu, cum și de ccle anevoia de priceputu din cauza strainci lor origini, însemnāndu în dreptulu fia-caruia espresiunea vorbirii actualc.

Se pastreze cca mai mare scrupulositate nu numai în fi-

1. Cercetari asupra proverbelor romāne (Paris, 1876). Bucuresci, 1877, paginelo 57-59.

dela lor reproducere, far'a se încerca se le îndrepte său potrivă, ci și în citarea autorilor, carților, localităților de unde reproduce ori-ce frază, ori-ce proverb, notându edițiunile și paginile, anii și orașele în care au aparut, într'unu cuvântu toate isvoarele de care se folosește și pe care poate se vré și alții se le consulte.

Deosebitu de proverbe, se nu uite ghicitoriile, idiotismele, frânturile de limbă, diferitele locuțiuni usuale, formule și dicțtori spuse în datine, în petreceri, în jocuri, în vorbirea și în viața de toate zilele a Românului.

În sfârșitu, dacă împrejurări de totu felulu nu i-oru sta împotriva, se le compare cu ale altor națiuni, spre a se vedé câte și cum suntu introduse, de la cine amu imitatu pe unele, ce schimbări amu introdusu într'altele.

Celu-ce va avé fericirea să duca la bunu capetu ua așa de frumoasă lucrare va merita nu numai laudele, ci și recunoștința bunilor Români, căci mare va fi binele ce va aduce literaturii noastre. Îi trebuiescu, neaparatu, ani de cercetări, de gândire, de muncă, cărți și caleatorii, coragiu și staruința, ca se nu măi vorbescu despre cunoscința limbilor vorbite și nevorbite, despre studii clasice și de cunoscerea scriitorilor. Dér, dacă unu singuru omu nu le-aru puté îndeplini pe toate, se recunoscemu celu puțin cu mare parte dintr'ensele nu trecu peste puterile celui însușit de buna-voința ¹.

Citindu corecturile măi nainte de a mi-le espedia la Paris, răposatul Petre Ispirescu se folosi celū d'antăii de aceste îndemnuri. De și la sfârșitul primei cărțicele de *Legende și Basme ale Românilor* (1872) adaugase unū număr de 445 dicțtori, de astă dată începu ua lucrare sistematică. În intervalu cam de optū ani, își consecră momentele libere citirii și estragerii proverbelor nu numai din autori cunoscuți, ci și din manuscrisulu lui Iordache Goleșcu ², aflatū în biblioteca »Academiei române«, căreia îi erea tipografū titularū. Ast-felu, în *Revista pentru istoriă, archeologiă și*

1. Cercetări asupra proverbelor române, paginile 101—106.

2. »Fam Iia Goleșcul, prețios vîstarū alu »patriotismulu, nobilități și virtuților române, posedé unū voluminosū manuscrisū, care coprinde mai multe mii de proverbe, glume și anecdote de acum 50—60 de ani, desū și bine scris de mîna bătrînuului Iordache Goleșcu. Acastă comără de dicțtori și maxime naționale a fostu încredințată D-lu V. Alexandru, care a dăruit-o »societății Junimea« din Iași (unde a consultat-o și a făcutū uă dare-de-sémă despre dînsa Al. Lambrior). Din noroc re manuscrisul există încă, dér nimeni nu s'a îndemnat să îl tipărescă, poate de tēmă cu nu cum-va cheltuielile să fi' nă zadarnice, ér cartea se nu a hî sîria mu ora, aceia de a putrezi prin pivnițele librar lor«.

Îb dem, pag. 8—9.

filologiă din 1883—1885, aparură mi de ȱicetori ȱn versuri ȱi ȱn prosă, cu citarea isvórelor consultate, ȱér grupate ȱn ordine alfabetică ȱupă cuvintele principale sėu iniȱiale, ȱér nu pe serii ȱupă idei generale, ca sė pótă fi cu folosă utilizate de lexicografi, de etnologi ȱi de orȱ-care cercetătoră. Intreprinderea crea de tótă lauda: ȱn faȱa ei, amă creȱută de prisosă sė mă ȱntroducă proverbele ȱn culegera mea de **Poesii populare române** (1885). Din nenorocire, mórtea sfiosului »culeȱetoră tipografă« a lăsat neterminată publicarea unui materială strȱnsă cu atăla trudă.

Meritulă de a perfecȱiona aceste ȱnceputuri crea păstrată unuia dintre urmașii lui Alesandru Zane¹, acelă colaboratoră zelosă ȱi amică nestrămutată ală poetului D. Bolintȱnenu, acelă blăndă ingineră, care scia sė alieze cunoscȱnȱele matematice ȱi tehnice cu ȱnvestigărilor istorice ȱi archeologice².

Mostenȱndă gustulă literară ală părintelui, d. Iuliu A. Zane, de ȱi ingineră — sėu, mă la dreptă vorbindă, tocmai ȱn calitatea'i de ingineră, ȱn ȱilnică contactu cu ómenȱ de tóte slărilor ȱi din tóte ȱinuturile — concepu vasta operă de faȱă, constăndă din patru mari volume.

Intr'ȱnsa pentru prima óră nȱ se oferă culegerea completă a proverbelor, ȱicetórilor, idiotismelor, povăȱuirilor ȱi ghicitorilor nu numai din scriitorii vechȱ ȱi nouȱ, ca ȱi din usulă cotidiană ală tuturor judeȱelor, ci ȱi din cele-l-alte țeri locuite de elementulă română, ȱncepėndă din Basarabia pėnė ȱn Istria, din Ungaria pėnė ȱn Macedonia; — intr'ȱnsa pentru prima óră manuscrisulu lui Iordache Golescu e publicată aprópe ȱn tólă ȱntregimea, fľă-care sentȱnȱă, fľă-care locuȱiune aședėndu-se ȱn despărȱirea corėspundėtóre; — intr'ȱnsa pentru prima óră li se aplică sistema raȱională de a fi clasate ȱn ordine alfabetică ȱupă subdivisiunȱ firescȱ ȱi idei generale, ȱupa cuȱetărilor ce esprimă,

1. Născută la 1821 ȱi mortă la 1882.

2. A se vedė *Albina Pȱndului* (1868—1869).

după faptele ce caracterisază, după obiectele la care privesc, împreună cu toate variantele, cu numele autorilor, cu titlul și pagina cărților în care au fost găsite, cu arătarea persoanei care le-a comunicat și locului unde se aud încă; — într'ênsa pentru prima oară făcând locuțiune, făcând maximă are înainte'î un semn distinctiv, după cum e culesă de autor, întrebuințată în vorbirea sătenilor, cunoscută numai literaților său înduioasă, dăr care pentru importanța ei nu se punea omite.

La aceste însușiri — îndestulătoare ca să înalțe valoarea orî-cărei publicațiunii folkloristice — se mai adaugă și altele.

Ca să fixeze adevărata semnificare a proverbelor, ca să le facă mai atrăgătoare, ba chiar să descepte erudiților plăcerea de a le cerceta originea și istoricul, pe ici-colea a introdus și câte unul străin alături de variantele române (cum am făcut eu pentru ghicitori în culegerea din 1885), ceea ce nu înseamnă că aci s'ar afla și uă lucrare comparativă. Un asemenea studiu ni se promite să apară după tipărirea operei complete, și din parte'mî urez autorului cea mai neclintită stăruință, ca să ne pōtă da și acelū volum, interesantū din toate punctele de privire. Acolo va alătura proverbelor române pe toate cele similare străine, în aceiași ordine și după aceiași sistemă, însoțindu-le de traduceri și esplicări, afară de cele franceze.

Cându' dîcătōrea, locuțiunea său idiotismul se derivă dintr'ua credință, dintr'unū obiceiū său evenimentū, dintr'ua fabulă său anecdotă, d-lū Iuliu A. Zane și-a dat ōstenēla să le resume său să reproducă versurile orî citațiunea relativă, ceea ce sporesce importanța literară a culegerii, fiindū că se acumulează într'ênsa multe, plăcute și prețioase formule și alusiuni despre datine, practice și superstițiuni bătrâne, fiindū că se înprospetēză în memoria generațiunilor tinere producerile atātor scriitori, pe care puținī îi cunoscū în de-ajunsū, pe care unī i-au și datū uilării, căci

operele lor nu se găsesc ori cându și ori unde. Ca să ajungă la acestu rezultat, d-sa a trebuit să spicuiască toate cronicile, să se pună în relațiuni cu peste 90 corespondenți și să citească peste 230 autori, ale căror nume și scrieri se pot vedea sub rubrica »bibliografie«.

În fine, pentru înlesnirea cercetărilor, fiă-care volumu se termină c'unu întreitū »indice alfabeticū«, cu traducerea francesi a cuvintelor, de ôre-ce proverbele macedo-române și istriano-române se găsesc traduse chiaru în corpulu lucrării. Luate împreună, »indicele« formeză unū glosarū completū și specialū pentru uă mare parte din folklorulū romānu, glosaru de nespūsă însemnătate pentru filologiă.

Voința de a munci și pricepera autorului suntū mai pre-susū de ori-ce înduoielă. Cu ajutorulu lor, d-sa va sêvêrși uă lucrare unica în felulu ei, unū monumentū pentru literatura națională. Se înțelege dêr mulțămirea ce simtu eū unulu, cându vêdū într'ênsa cu prisosū realizate dorințele ce exprimamu cu douê-deci de ani în urmă.

Mai norocosū ca mulți dintre culegătorii producerilor datorite poporului, d-lū Iuliū A. Zane, a gasitū în capulū instrucțiunii publice pe unū tēnerū și inteligentu ministru, care a ținutū sē 'și lege numele de opera d-sule, procurāndu-'i cărțile trebuincioase și luāndu tipārirea pe sēma statulū.

În țeri mari și culle, uă întreprindere atātu de frumôsă arū osigura autorului totū felulū de recompense morale și materiale; la noi ênsē invidia cător-va, nepēsarea celor mai mulți, confundarea celor ce producū cu cei ce sciū numai sē defaime îlū desgusta de a mai lucra, căci, după ce a muncitū și a cheltuitū, uō singurā mângâiere 'i rēmane : că 'și va putē pardosi podulū casei cu mari și numeroase volume.

Optimistu ca tot-dē-una, eū sperū sē vêdū celu puținū în parlea inteligenta a națiunii citindu-se cu nesațiu rēmășițele pioase ale unui trecutū de mai mu te vea-

curi. După atâtea progrese reale, îndeplinite în toate ramurile, der mai cu sêma în studiile folkloriste, nu mă potă opri de a țice, ca acum două-șeci de ani :

»Cu bucuriă sê primimă cartea în care ni s'ară da povestă, cântece, credințe, obiceiuri, ȑicetori și totă ce a produsă spiritulă neamulă nostru. Și, cu bucuriă primind'o, sê ne grăbimă a încoragia prin toate chipurile ostenela celor ce se îndeletnicescă cu strîngerea atător strămosescă odore« ¹.

TEODORESCU G. DEM.

Bucuresc. Octobree. 1895.

1. Cercetări asupra proverbelor române, pagina 6.

CATRE CITITOR

I

ISVORUL ȘI INSEMNĂTATEA PROVERBELOR.

Proverbele și povațuirile, aceste *ἐπεα πτερόεντα*, după cum le numesce bătrânul Omer, căci par'c'ar avea aripi și sboră din gură în gură și de la un popor la altul sunt — după părerea multora — rămășițele primelor încercări de legislațiune.

Indata ce s'aũ întrunit mai mulți ómenĩ ca să trăiasca la un loc, firea lucrurilor a impus óre-carĩ regule cari se întiparira pe nesimțite în mintea lor, prin întrebuințarea câtor-va frase des repetate în raporturile lor din tóte ȓilele. Dacă aceste formule s'ar fi putut pastra sub forma lor primitivă, am avea la îndemâna cel mai curios monument al progreselor betrânelor societățĩ, monument care ar aruncă o vie lumina asupra istoriei civilisațiunei ómenescĩ¹⁾.

Biblia recunósce însemnătatea proverbelor pentru Evreĩ :

«Paremiile lui Solomon, fiul lui David, carele a împărătit în Israil. Ca sa cunósca înțelepciunea și învățătura și să socotéscă cuvintele înțelepciunei. Și sa priiméscă întorsurile cuvintelor și des-

¹⁾ Ve II QUITARD, *Dict'onnaire les p'overbes*.

legările cuvintelor întunecose ca sa socotésca dreptatea adevărată și judecata a o îndreptă. Pentru ca să dea la cei ne răi măestrie și la copilul tânăr sântire și cugetare. Pentru ca, auzind acestea înțeleptul, mai înțelept va fi. Și cel socotitor ocârmuirei va câștiga și va pricepe pilda și întunecosul cuvint și grațurile înțelepților și ghicitorilor⁴⁾.

În vechia Greciă, învețămintele verbale deveniră proverbe, și urme dintr'insele se găsesc în poema ἐργα καὶ ἡμέραι a lui Esiod. Maximele și povețuirile celor șapte înțelepți, despre regularea vieței și conducerea în societate se respândira pretutindenă, fură învețate pe din-afară și transmise urmașilor. Mai târziu, filosofi Socrate și Platone, Aristotel și urmașii lui Clearc și Teofrast, stoicieni Hrysip și Cleante, adunara colecțiunii de proverbe pentru usul lor personal. Toți acești filosofi priveau proverbele ca nisce rămășițe ale limbei care slujise la învețarea și civilisarea celor d'întâi omeni, limbă pe care Vico o numesce *limba deilor*, căci, prin pilde și prin povățuiri oracoli grăia, legislatorii au dat legi, învețaii au intrupat sub o formă scurta și precisa doctrinele și experiența lor⁵⁾.

Isus, mai mult ca oricare altul, a prețuit și a întrebuințat acesta formă a cuvintului pe care poporul o înțelegea și o păstra mai ușor în mintea lui.

La Romani, Catone-cel-Betrân, Plutarch, imperatul Adrian, gramaticii Zenobiu și Diogenian adunară un număr însemnat de proverbe.

În Evul-Mediu, Apostolius, Erasmus, Adrian, Junius și Paul Manuțiu adunară proverbe elinesci și latinesci; Ioseph Scaliger pe cele grecesci, Andrei Scott pe cele elinesci și cele din Noul-Testament; Martin del Rio, pe cele din Biblie; Novarius adună maximele respândite prin cărțile părinților Biserice; Ioan Drusus, pe cele Evreiesci; Meydany alcătui cea mai bună și cea mai cunoscută colecțiune de proverbe ale Arabilor, care întrecea cu mult lucrările similare a lui Scaliger, Er-

⁴⁾ *Păremiile lui Solomon*, în *Biblia* de la 1688

⁵⁾ Vezi QUITARD, id. p. 6.

penius și Levinus Warnerus; Boschornius adună proverbele din Britania, Hernando Nunez pe cele din Spania.

În timpuri mai apropiate de noi numărul acelor care s'au îndeletnicit cu adunarea sau studiul poveștilor și a proverbelor devine atât de mare încât ar fi peste putință să se citeze chiar numele celor mai însemnați dintre acești scriitori.

Pentru învețări din antichitate și din Evul-Mediu, proverbele și poveștile erau nisele regule de morală, nisele călăuze pentru viața practică (proverbe meteorologice) sau o împodobire a cuvintului ¹⁾.

«Novitate excitet, brevitare delectet, autoritate persuadeat.»

Mai târziu, literaturii începura a disprețui întrebuințarea proverbelor și lordul Chesterfield a putut dice că pe vremea lui : «Nici un om de neam sau un om bine crescut nu mai întrebuințează proverbe»; Iar jesuitul Bouhours spunea că «proverbele sunt maximele poporului, maximele sunt proverbele celor nobili.» De aceea vedem că pe când în scrierile anterioare se gaseau o mulțime de proverbe, abea se mai întâlneau câte unul în scrierile din al XVII^a și al XVIII^a secol. În tot acest restimp limba literară a pierdut un număr însemnat de diceri originale și energice care, întrebuințate cu gust și cu măsură, îi dădeau un farmec deosebit.

În secolul nostru, proverbele, ca și întreaga literatură populară, au fost studiate cu dragoste și o deosebită râvnă. Motivele, însă, care ne împing la acest studiu se deosebesc cu totul de cuvintele care îmboldiau pe vechii scriitori.

Pentru noi «literatură populară cea nescrisă se naște într'un mod spontan : ea este efectul impresiunii, nici odată a premeditației. Un sentiment involuntar, și eată o doină ; o împlinire,

¹⁾ Porro quantum vel dignitatis, vel veneris adjunctat orationi tempestius proverbiorum usus, non pluribus explicandum. — *Paul Manutiū.*

o catastrofa, și eata o baladă; un fenomen, o credință, un joc de cuvinte, și eata o legendă, un basm; o păfăla și eată un proverb; o asociațiune de idei, o analogie neașteptată și eata o ghicitóre.¹⁾

Pentru noi, proverbele sunt deci expresiunea caracterului și a moravurilor unui popor, modului său de a cugetă, de a vedé și de a simți.

Pe când istoria ne arata rapórturile exterióre ale unui popor, proverbele ne dau cunoscința intimă a spiritului și a caracterului său. Istoria, așa cum s'a scris pâna astă-đi, luând ómenii ca individ, se îndeltnicesce mai mult cu studiul caracterului cutării saú cutării personalitați și a înriuririi acestor personalități asupra națiunii; pe când proverbele ne arată modul de a gândi a întregului popor. Și în adever, cu tóte ca se datoresc unor individualități, proverbele, prin faptul că au devenit proverbe, sunt proprietatea poporului întreg, și trebuie sa le privim ca produsul colectiv al spiritului unei întregi națiuni.²⁾

Proverbele unui secol lámuresc gusturile, obiceiurile, originalitatea care 'l deosibesce de tóte cele-l-alte secole. Schimbându-se calitațile saú vițiurile unei societăți, se schimba și proverbele ei, ceea-ce ne póte explică, pâna la un punct, pentru ce un proverb își are adese-ori contrariul³⁾.

Proverbele se pot împărți în proverbe universale, cari exprima un adever recunoscut ori și unde și în ori-ce timp, și proverbele particulare cari se rézemă pe un adever constatat prin experiență, însa printr'o experiența speciala și locala, la cutare și cutare popor. Acésta clasa coprinde pe lănga proverbele propriu dișe, đicetore și idiotisme.

Insemnătatea proverbilor din punctul de vedere special care ne intereséza, — însemnătate pre cari mulți nici nu o bănuiesc la noi, și pentru acest motiv m'am cređut dator ca să dau lamuririle de mai sus, —

¹⁾ B. P. HĂȘDLU, *Cuvinte din btrâni*, Vol. II, pag. XIX.

²⁾ FRE TAG, *Arabum Proverbia*.

³⁾ Veđ QUITARD, id. p. 8.

însemnătatea proverbelor se va adevăra, cred, cu prisosință, prin urmetoarele exemple culese din ȕicerile Românilor :

Religie

A nu avă nici un Dumnezeu.
Un Dumnezeu da și altul iea (păgânism).
Mare e Dumnezeu și mester e dracul (boșomilism).
Cine crede în cruce ca crucea se usuca.
Popa fara barba nu trebuie cređut (Banat).
A fi Calvin (Transilvania).

Stare socială

De la Vlădica pâna le opinca.
Capul plecat de sabie nu e taiat.
Cine lângă drum zidesce mulți stăpâni dobândește.
Saruta mâna pe care nu o poți mușcă.

Invățătură

A 'și face capul calendar.

Port

A zimbi pe sub mustăți.

Obiceiuri

La ori-ce te vei pricepe
Te închina și începe.
Cu rogojina în cap și cu jalba în proșap.
A bate palma.

Istorie

Voda vrea și Hâncu ba.
A-și gasi Bacaul.
Cinci Tataři de Crim plătesc mai mult de cât ȕcece de Bucureac, și cinci Moldoveni biruesc pe ȕcece Tataři de Crim ; ăr cinci Codreni, adică Tighicenii, bat pe ȕcece Moldoveni.

Edilitate

Drum batut.
Umbla podinile numerând.

Limbă

Va veni draguș la căuș, vara este iarna este.
Buna țera
Rea tocmela.
Tu îl trimeși la foc,
El îți ace busuioc.

*Cine simte vr'o duróre
Pórta flóre 'n legëtóre.
Septe ai
De când te lai
Netegïóra nu eraï.*

Acum daca voim să scim ce gândesc despre noi
popórele cu care am avut legături constatăm cu du-
rere că mai toate ne vorbesc de reu. ¹⁾

Sașii

Er hat verlassen, wie Sanct-Paul die Bloch. ²⁾
L'a parăsit ca St. Pavel pe Român.

Polonesii

Zarobil jak Król Ian ne Woloszczynie. ³⁾
I se intimplă ca regelui Ion în țera Valahilor.
Valahia tumulus Polonorum. ⁴⁾
Valahia mormintul Polonilor.
Za króla Olbrochta poginele szlochta. ⁵⁾
În timpul regelui Albrecht șleahta (corpul nobleții) fu distrusă.
Acest proverb este citat de Gr. Ureche în cronicile sale, I, 170.

Germanii

Auf Walachen und Kurbistöpfe ist kein Verlass. ⁶⁾
Sa nu te încređi nici în Român ⁷⁾ nici în tivgă (considerata ca vas).

Boemii

Oho! snad Valah viru ma? ⁸⁾
Oho! dora Valahul are (și el) o credința?

Sirbii

*Ni u ticvi suda,
Ni u Vlaku druga. ⁹⁾*
Din Valah tot așa prietin cum e vasul facut din tivgă.

Dalmații

S Vlahom do pó zdile, a od pó njome u glavu. ¹⁰⁾
Cu Valahul mănâncă blidul pâna la jumătate și de la jumătate
aruncă-il în cap.

¹⁾ La capitolul XI se vor găsi toate proverbele străinilor despre Român, grupate sub un tit u special. și însoțite de explicații e cuvenite.

²⁾ B. P. Hașdeu, *Cuvinte din betranii*, II, 252.

³⁾ Dr. C. Wurzbach, *Die sprichwörter der Polen*, 1852.

⁴⁾ Dr. C. Wurzbach, op. cit. & Wander, IV, p. 1767.

⁵⁾ Dr. C. Wurzbach, op. cit. & Wander, I, p. 48.

⁶⁾ Wander, IV, p. 1787.

⁷⁾ Germanii dau tutulor popórelor de rasă latină numele generic de Valah.

⁸⁾ Celakovsky, p. 478.

⁹⁾ Celakovsky & Dr Urb. Iarnik.

¹⁰⁾ Celakovsky, p. 473.

Rutenii

Ci tzigan, ci Voloh, vsio to odno : sobaciaia viera. ¹⁾
 Fie țigan, fie Valah, tot acelaș lucru : credință de căne.
Ege hiba Volohu vieriat ? ²⁾
 Ce si Valahul are credință ?

Turcii

Adzen dilberi, Bogdan bargiri messhurdir. ³⁾
 Un tinăr Persian și un cal Moldovenesc sunt mai laudați de cât
 toți cei-l-alți.

Ungurii

Olah csak sülve jo ! ⁴⁾
 Românul numai fript e bun !
Oláh után szokik a diszno. ⁵⁾
 Porcul s'a învățat dă la Român.
Az olah czinyé-mintyé. ⁶⁾
 Românul e ține minte.

Grecii

Ἑσκατώσαν ἔνα βλάχο, ὅς τα παπούτῳ μου τὸ γράφω.
 Au ucis un Român, pe talpa papuculuï meu o scriu.
Ὁ βλάχος, ἄρχω, κ' αὖ γενῇ, πάλιν κριτῶς μωρῶσει.
 Românul boer de ar deveni, tot miröse a cacărăză de ôie.

II

BIBLIOGRAFIA ROMÂNĂ

DESPRE

POVAȚUIRI, PROVERBE ȘI CUVINTE ADEVĂRATE

Acest studiu se pôte împărți în doue perióde bine definite.

De la 1700 pâna la 1845 nu s'a publicat nici o carte de proverbe propriu zise, și numai colecțiunii de maxime, sentințe și pilde filosoficesci extrase, în cea mai mare parte din Vechiul și noul Testament precum și din scriitorii Latini și Elini.

¹⁾ Dr Urb. Jarnik și Čelakovsky.

²⁾ Dr Urb. Iarn k.

³⁾ Dim. Cantemir. *Descr. Moldoviei*, p. 32.

⁴⁾ Sirisaka Andor, p. 180.

⁵⁾ Sirisaka Andor, p. 180.

⁶⁾ M idovan Gherghely.

La 1845, vornicul Iordache Golescu aduna, fără a o tipări, o însemnată colecțiune de «proverbe (pilde), povățuirii și cuvinte adeverate», în care însă proverbele (72 pagini) nu sunt de cât o neînsemnata parte a manuscrisului întreg (724 pagini). Acastă lucrare formeză trecerea între publicațiunile anterioare și cele cari vor urmă.

De la 1847 încóce, data celei d'întâiū ediții a *Povestei Vorbi* (Anton Pann) s'aū publicat felurite lucrări în cari proverbele ocupă locul de căpetenie, și cari s'aū întocmit într'un mod din ce în ce mai sciințific precum se va arăta mai jos.

În cea d'întâiū periódă publicațiunile saū manuscritele s'aū succedat în următorul mod :

In limba Româna.

Anul 1700. *Flórea darurilor*, tradusă din grecesce și tiparita de Filofteiū la Snagov.

1703. *Sentințe filosoficescē și maxime*, care nu este de cât o a doua ediție a cărții precedente, sub un alt titlu.

1713. *Pilde filosoficescē*, de Mitropolitul Antim Ivirenu, la Tirgoviște.

1779. *Bertold*, manuscris aflat în posesiunea D-lui Dr Gaster.

Origina acestei cărți de învețatura morala trebuie căutata într'o legenda din Talmud, în care personagiile de căpetenie sunt Asmedai și regele Solomon. Les dits de Marcoul et de Salomon, 1180 în Francia, Salomon und Markolf 1488 în Anglia, Vita de Bertoldo de Giulio Cesare Croca la 1509 în Italia nu sunt de cât una și aceeași carte, mai mult sau mai puțin modificată. Mai târziu, Viēta lui Bertoldo a fost tradusă în limba Românescă și la 1813 în limba grécă sub titlu: Πανουργία μυωμαικά και Διαθρηκή Βερτόλδου în orașul Veneția.

În *Literatura română* a D-lui Dr Gaster (p. 78-91), se vor află mai multe amenunte asupra acestei cărți

ce pare a fi devenit repede populară la Români, cari
aū şi adoptat multe din proverbele saū maximele
aflate într'insa, ca de pildă :

Plânge risul d'astă-vară.

Femeia a imbetrănit pe dracu cu descăreţirea unui fir de per.

Cine spala capul magarului în zadar pierde ostenéla şi soponul.

Pescele cel mare înghite pe cel mic.

Cine sa teme de paseri nu samena malaiu.

Cine da pâinea lui la alţi câni, curind îl latra câni lui.

Anul 1784. Istoria lui Archir şi a nepotului său
Anadam. (Bucuresci).

1799. Vieţa lui Bertoldo şi a lui Bertoldino fecio-
rului, d'împreuna şi a lui Cacasino nepotului lui.
(Sibiu).

1814. Sentinţe filosoficesci, o reeditare, sub un titlu
diferit, a cărtei «Flórea darurilor.»

1826. Adunare de pilde bisericesci şi filosoficesci
de Costantin din Goleşti (Buda). Autorul arata în pre-
faţă că s'a folosit pentru acésta carte de biblioteca
grecescă a dascălului său chirie Stefan Comita, de o
colecţie de pilde adunate de acest înveţat «de la alţi
mai vechi scriitori şi aşedate pentru întrebuiţarea în-
veţătorei», precum şi de : «cartea francesului anume
M. H. Lemaire ce o numesce : «Luminósă pilda, sau
nouă adunare de fapte istoricesci şi anecdote.

1834. Filosoful indian de Iancu Budnea, traducere
din limba francesă. (Iaşi).

1835. Adunare de pilde filosoficesci şi rugaciuni
bisericesci, traduse din grecesce în românesce, şi tipa-
rite acum a treia óra, cu cheltuiala unui de némul
Românesc iubitor, la anul 1835.

1835—1836. Filosoful modern saū mijlocul de a
trăi mai fericit în societate, culese de un vechiu Bra-
min şi rumânite de un şcolar de la St. Sava.

1837. Vieţa lui Bertoldo, o reeditare a ediţiei de la
1799.

1844. Sentinţi şi pilde filosoficesci, prin ostenéla şi
cheltuiala protosingelului Nectarie Frimu. (Iaşi).

Acestor scrieri se vor adaoga cărţile lui Cilibi Moise

și întreaga colecțiune a calendarelor, cari mai toate cuprind mici capitole de pilde și povațuiră.

De la 1845, intrăm în a doua perioadă în care scriitorii se îndeletnicesc mai cu seamă cu publicarea proverbelor, făcând maximelor sau pildeilor filosoficesc un loc din ce mai restrins în cărțile lor.

Ne vom margini a da, de-o-camdată, lista lucrărilor publicate până astăzi, atât în țară cât și în străinătate, despre proverbele Românesce, rămânând ca mai târziu să revenim mai pe larg asupra celor mai însemnate din aceste scrieri.

1845. **Pilde, povațuiră, cuvinte adevărate și povești**, adunate de Vornicul Iordache Golescul. Manuscris No. 213 în bibliotecă «Academiei române.»

1847. **Povestea Vorbei**, de Anton Pann, 1 broșură. (Bucuresci).

1851. **Aus der Walachei : Romänische Gedichte und Sprichwörter**, de Karl Schuller. Critica acestei cărți se poate vedea în *Cercetări asupra proverbelor românilor* de D-l G. Dem. Teodorescu. Vom aminti că în 1852 s'au publicat încă două ediții a cărții lui Schuller.

1852. **Înțeleptul Archir și nepotul său Anadam**, de A. Pann.

1852. **O ședătoare la țară sau călătoria lui moș Alb**, de A. Pann.

1852—1853. **Povestea Vorbei** de Anton Pann, 3 broșure. (Bucuresci).

1853. **Vișta și Nădrăvăniile lui Nastratin Hoge**, A. Pann. (Bucuresci).

1859. **Conversațiuni maghiare, germane, italiene, române, boemo-slovace și sârbe a-casă și pe drum**, de Karoly Acs, publicate la Pesta. De la pagina 78 la pagina 84 se afla o mică colecțiune de proverbe comparate. Lamuriri mai pe larg despre cartea lui Ács se găsesc în *Cercetări asupra proverbelor române*, de D-l G. Dem. Teodorescu.

1865. **Die Sprichwörter der Rumänen im Ver-**

gleich zu denen anderer Romanischen Völker de Otto von Reinsberg-Düringsfeld. Apreciări asupra acestei scrieri și dierite citațiuni se găsesc în *Cercetări asupra proverbelor române* de D-l G. Dem. Teodorescu.

1867—1880. *Deutsches Sprichwörter-Lexikon* de Karl Friederich Wilhem Wander (Leipzig, 5 vol.). În această însemnată lucrare se află și proverbe românești, comparate cu cele germane.

1872. *Basme de un culegetor-tipograf*. (P. Ispirescu).

La finele primei broșuri (pe paginile 164—180), este publicată o mica colecțiune de proverbe române.

1872. *Limba română și tradițiunile ei*, de George Baronzi, (Braila). Aci multe proverbe sunt faurite sau modificate de autor, ast-fel că lucrarea nu are nici o valoare din punct de vedere folkloristic.

1874. *Românul glumeț*, de Iarca, partea I, (București). Tóte proverbele din această carte sunt culese din *Fovestea Vorbii*.

1875. *Sprichwörter der Germanischen und Romanischen Sprachen*, von Ida von Düringsfeld und Otto freihrrn von Reinsberg-Düringsfeld, II volum. (Leipzig). Proverbele românești din această carte au fost comunicate autorilor de reposatul Barbu Constandinescu, (profesor), precum afirma D-l G. Dem. Teodorescu.

1877. *Proverbele Românilor* de I. C. Hinițescu, (Sibiu).

1877. *Cercetări asupra proverbelor române* de G. Dem. Teodorescu (București) : scriere critică, ocazionată de publicarea colecțiunei de proverbe a D-lui I. C. Hinițescu. În cartea D-lui G. Dem. Teodorescu sunt apreciate lucrările lui Anton Pann, Schuller, Karoly Acs, Hinițescu și Reinsberg-Düringsfeld.

1877. *Spraliches aus rumaenischen Volksmaerchen*, de Dr I. Urban Iarnik (Wien). Studiu remarcabil asupra locuțiunelor proverbiale românești.

1882. *Roman Közmondások* de Moldovan Gherghely,

(Kolozsvarth) în care D. Moldovan a tradus în ungurească cartea D-lui I. Hințescu, lasând la o parte proverbele care, după părerea D-sale, sunt luate de la străini.

1882. **Proverbele românilor, english proverbs, proverbes français, Deutsche Sprichwörter**, de Dª E. B. Mawr, (București și London).

1883. **Sprichwörter des rumänischen Volkes** de E. Z. Vizoly, (Pancsova). Simplă traducere în limba germană a cărții D-lui Moldovan, precedată de un mic studiu asupra poporului Român și însușirilor sale, în care autorul se arată destul de nepărtinitor și chiar bine-voitor pentru noi.

1883—1885. **Țicătorii Populare** de P. Ispirescu, publicate în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*, (An. I, 1883; An. II, 1884; An. III, 1885).

1883. **Altspanische sprichwörter** de Dr Ioseph Haller, 2 vol., (Regensburg). Proverbele românesce sunt luate din cartea de proverbe a D-lui Reinsberg-Düringsfeld.

1885. D. Moldovan Gherghely a publicat în fôia *Magyar Falgár* un studiu asupra proverbelor Române.

1885. **Analogous proverbs in ten languages** de Dª E. B. Mawr (London), Acastă a doua edițiune a culegerii D^{nei} Mawr de la 1882 este mult mai completă de cât cea d'întâiu. Atât numai ca unele din proverbele românesce s'aũ comunicat D^{nei} E. B. Mawr sub o formă care nu este în tot-d'a-una cea adevărată.

1893. **Țicătorii și porecle**, de S. Mihailescu, învețator; colecțiune publicată în *Șezătórea* (singura revista folkloristică din țera).

II. In dialectul Romano-Istrian

1881—1882. **Rumunische untersuchungen. Istro und Macedo-Rumunische Sprachdenkmähler** de Dr Franz Miklosich, 2 broșure (Wien).

III. In dialectul Macedo-Român

1813. Γραμματικὴ Ῥωμανικὴ ἢτοι Μακεδον Βλαχικὴ, de Mihail G. Bojadschi (Viena). O a doua edițiune a aces-

teî cărţi s'a tiparit la Bucuresci în anul 1863. Acastă lucrare nu conţine de cât puţine proverbe întrebuinţate ca titluri la câte-va snóve saü istorióre.

1887. **Carte de alegere** de Andreiul al Bagavü (Bucuresci).

1894. **Die Aromunen ethnographisch, philologisch-historische untersuchungen über das volk der sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren** von Zweiter Band.—**Volkslitteratur der Aromunen** von Dr Gustav Weigand, (Leipzig): însemnată lucrare, care coprinde o mică culegere de proverbe şi ghicitori în volumul II, (paginele 268—278).

Fabulele lui Esop, traduse în limba române, **Fabulele lui Dim. Ţichindeal**, Anton Pann, Donici, Asaki, Grigore Alexandrescu, coprind multe proverbe şi au introdus chiar în limba un numer însemnat de locuţiuni noi.

Dintre toţi autorii pe care 'i am citat mai sus, patru sunt mai însemnaţi, din diferite puncte de vedere. Vom studià mai de aprópe viaţa lor, activitatea lor literara şi însemnatatea ei pentru studiul care ne ocupa.

Vornicul Iordache Golescu (1768—1848)

Vornicul Iordache Golescu, fiul banului Radu Golescu, s'a născut cam pe la 1768 dintr'o veche familie românească, în care dragostea de ţeră şi de limba ei era cultivată cu o sirguinţă tot atât de mare, ca şi în familia Văcarescilor.

Ca toţi feciorii de boieri de pe acele vremuri, Iordache Golescu a trecut, pe rind, prin toate treptele slujbelor până s'a oprit la cea de mare vornic al ţării de jos.

La 1821, a fost în înţelegere cu poetul Rigas, care plănuia înfiinţarea unei confederaţiuni de staturi creştine pe ruinele Turciei. Chiar hartiile de taină, atingătoare de acest plan, se află în păstrarea răposatului Iordache Golescu. Din nenorocire pentru istoria Grecilor şi a noastră, acele hărţi, carî de sigur, coprindeau părţi nouë ale revoluţiei de la 1821, au fost aruncate în foc de însuşi Iordache Golescu într'un moment de spaîmă.

La 1828, pe vremea Ruşilor, murind fratele său, logofătul Dincă Golescu, un il din boierii care s'au dus la Napoleon I ca sa 'i céră protecţiunea pentru Ţera Românească, a ajuns la dregăto-

ria de mare logofet al dreptății. La 1840, pe timpul Domniei lui Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, a ajuns vornic al țerei de jos, cea mai 'naltă demnitate după Domniă. Acesta a fost cea din urmă înțeleptnicie a sa cu treburile statului, căci la 1848, în furia revoluției din Bucuresci, a murit la Orșova, în vîrstă ca de 80 ani ¹⁾.

Iordache Golescu era foarte învățat, mai cu seamă pentru vremurile în care a trăit, și consacra literaturii tot timpul ce-î lăsa slujbele cu care era însărcinat. Dinsul a publicat, la 1840, o *Gramatica*, despre care Dl Lambrior spune ca este »scosă de pe însăși firea limbii« și a lăsat în urma lui mai multe manuscrise precum un *dictionar româno-elinesc*, un *dictionar elino-românesc*, o *charta* vechie a Țării Românești, cari se găsesc toate în mânele strănepoților săi, fiu D-lui Alexandru G. Golescu (Arapilă).

Iordache Golescu a mai lăsat o *Colecțiune de proverbe și maxime*, opera'i de căpetenie, care se află la biblioteca *Academiei* sub No, 213, și care se publică asta-și pentru întâiași data în colecțiunea de față.

Acest manuscris consta din 854 pagini în folio, este intitulat: *Pilde, povățuiri i cuvinte adevărate și povești adunate de Dumnealui Dvornicul Iordachi Golescul, fiul reposatului banul Radul Golescul*, și se împarte în următoarele capitole:

1° *Pilde i tilcuirea lor* (pag. 1—66) purtând ca epigrafe:

Din toate ca albina cele mai bune sa adun, ca și tu ca ea sa-ți umpli de mlere totă căsuța ta.

Ca să poți judeca bine ori-ce carte 'n mână 'ți vine, n'o lăsa din mână până ce n'o vei ceti până la sfîrșit.

2° *Pilde spre povățuire i tâlcuirea lor* (pag. 66—78).

3° *Povățuiri i cuvinte adevărate* (pag. 78—596), purtând ca epigrafe:

Cel ce prin scris povățuesce, și pe cel de acum și pe cel din urmă folosește. Cine n'ascultă de povăț nimic nu învață.

Când adevărul se ivesce, atunci minciuna se risipește, ca întunerecul, când soarele răsare.

4° *Asemănări* (pag. 596—724) purtând ca epigraf:

Asemănările la vorbă înțelegere ne dă bună.

¹⁾ A se vedea în *Convorbirile literare* (An VIII, p. 66 și următoarele) studiul D-lui Lambrior, despre literatura populară, din care reproducem cele mai multe amănunte asupra vieții și operelor lui Iordache Golescu. D-na Elena Golescu, fiica vornicului Iordache Golescu, mi-a adevărit exactitatea însemnărilor culese de Lambrior și a bine voit a-mi încredințat o fotografie a pîrintelui D-sale, după care s'a reproduș portretul, pus în capul volumului întîi.

5⁰ *Prostia omului* (pag. 724—730, cap. 5, 6 și 7) purtând ca epigraf:

Cel ce voiesce la toți să placă, cu cei ce trăiesce, basne lor să le povestescă.

6⁰ *Vorbe și răspunsuri potrivite* (pag. 730—784).

7⁰ *Poveste de învățătură* (pag. 784—811).

8⁰ *Poveste ce mi s'a întâmplat la un potop* (pag. 812 și 813).

9⁰ *Istoriore* (pag. 814—854).

10⁰ *O sēma de ghicitori* (pag. 855).

Intr'o scurtă precuvintare, Iordache Golescu ne arata cu ce scop întreprinsese o muncă atât de grea.

CĂTRE IUBITORII DE ȘTIINȚE ¹⁾

Vorba fără glume pare ca bucate fără sare. Pildele la vorbă tot-ma ca nisce glume, însă nu puțină învățătură ne și dau, d'aceea de mare folos socotindu-le a fi, câte s'au putut găsi și adună după unde au fost risipite, le-am așternut aici spre petrecere de vreme. Povăuirile iarăși, din însuși înțelegerea cuvintului lor, se cunosc a fi foarte folosite la petrecerea vieții; asemenea și cuvintele cele adevărate și asemănările ne arată tot adevărul, și ce e mai bine decât adevărul a spune? măcar de și este foarte supător, după pilda ce iese «vei vrăjmași să 'ți dobândești? grăiesce adevărul»; de aceea numai la acel ce urășce adevărul, la acela nu vor fi plăcute. Așa dar vorba, imbinându-se cu pilde, cu povăuirii și cu cuvinte adevărate și ore-ce asemănări i cele-l-alte povești ce s'au mai însemnat aici, nu puțină plăcere ne va aduce la desfătarea ei și nu puțin folos vom dobândi din sfatul ei cel dulce, dacă nu ne vom supăra de cuvintele cele adevărate, ce urmăz lor. Dar fiind-că la oii-ce îndelungice, fără greșeli nu se poate săvârși, de aceea primiți dintr'această adunare, fieș-care în parte, numai ceea ce cunoșteți că vă este de trebuință, ca albina ce pe multe flori se pune, însă numai unde ei își place, d'acolo adună mierea, de coala mai puțin, de dincolo mai mult, până ce își umple căsuța sa. Eu de la mine nimic alt pociu iese de cât că, ceea ce alții au ăis, aceea și eu am scris, și dumnea-ta ceea ce-ți place culege, ceea ce nu-ți place lasă pentru alții, căci numai cel ce are asupra-i patima despre care se grăiesce, aceluși numai nu-i va plăcea, o vorbă ca o mie, iar judecata lor rămâne la cei ce au înțelegere mai bună decât cei ce le-au ăis. O greșală se vede, precum mi-au ăis unii, că prea multe pilde la o înțelegere s'au pus; altul le-a răspuns: «dacă după atâtea pilde tu nu te-ai îndreptat, dar când ar fi fost numai una?» Ghi-ciți dumnea-văstră, eu de la mine le-aș ăice: «că la duhovnic de câte-ori te spoveduești, tot acele cuvinte îți grăiesce, și aușindu-le mai des, mai lesne te îndreptezi.» Cu toate acestea, eu le-am dat voie câte or vrea să lapede, și mi le-au lepădat cam pe jumătate. Eu m'am mulțumit cu jumătatea ce mi-au lăsat.

Proverbele și ăicetorile alcătuiesc capitolele I și II, (adică 78 de pagini dintr'un total de 854, care compune întregul manuscris).

¹⁾ Această precuvintare publicându-se cu multe greșeli în *Convorbiri literare* (An VIII, p. 69) o reproducem din nou.

Proverbele sunt, în cea mai mare parte, curat românești; s'au strecurat însă printre ele mai multe traduceri din limbi străine, cu deosebire din cea franceză, de exemplu :

Cu mâna te joci, mojie te areși. (Mss. II, p. 30).

Jeux de mains, jeux de vilains.

Cine dorme nu 'i e fôme. (Mss. II, p. 83).

Oui dort, dine.

— *Buna dimineața, ochelarilor !*

— *Remâneți sanatoase, fetelor !* (Mss. II, p. 86).

Bonjour, lunettes ;

Adieu, fillettes.

De lup cand se graiesce, còda i se ivesce. (Mss. II, p. 93).

Quand on parle du loup on en voit la queue.

Pentru acest din urma proverb, cazul e cu atât mai ciudat, ca Românul îl are sub o formă bine cristalizată, precum se poate vedea în volumul I la No. 2004. Tote variantele acestui proverb, pe care le am putut aduna, se deosebesc foarte puțin între dinsele și foarte mult de forma pe care 'i-a dat-o Goleșcu.

Am fi putut da o suma de exemple de același fel, dar credem că cele ce preced sunt de ajuns spre a dovedi ca Goleșcu a tradus multe proverbe străine. De aceea, ne miram când citim următoarea parere a lui A. Lambrior, care a avut în mână manuscrisul lui Iordache Goleșcu :

«Si astăzi se mai pot face colecții de proverbe, dar generațiile viitoare cunoscând id ile care ne stăpâneau pe noi, nu vor putea pune temei științific pe ele. În timp ce colecția vornicului Iordache Goleșcu, fiind scutită de ori-ce înruiere stricătoare felului și a noimei literaturii populare, se va putea socoti ca un început de lucrare temeinică.

Depart de a împărtași această opinie a lui Lambrior, credem ca colecțiunile de proverbe devin din zi în zi mai scutite de ori-ce înruiiri străine și ca proba vom cita „*Țicetorile populare*“ publicate de P. Ispirescu.

Când Goleșcu țice, în precuvintare. «Eu dela mine alta nimic pot țice de cât că *ceea-ce alții au țis aceea și eu am scris*» nu pretinde ca toate proverbele sau

maximele adunate de dinsul se aud la Români, ci numai că ele există, fie la Români, fie la vre-un alt popor străin, fără ca vre una să fie faurita de dinsul.

Al. Lambrior, muncit de o idee preconcepută, subliniază frasa lui Golescu, dându'i un înțeles care nu era în gândul bătrânului scriitor. Décă Lambrior ar fi citit cu băgare de séma întregul manuscris, ar fi găsit—mai ales în capitolul III—un noian de povețe straine și chiar multe neologisme, pe care Golescu a fost silit să le întrebuințeze, având a traduce în românesce nisce idei noi, pentru care nu găsia termeni corespunzători în limba.

Tótă lucrarea lui Iordache Golescu — și aci e meritul cel mai însemnat al colecțiunii lui — este scrisă într'o limbă frumoasă și curat românescă, ceea-ce a contribuit mult să seducă pe Lambrior care, necunoscând bine proverbele, a rămas farmecat de acel stil energetic, bogat, colorat și în tot-d'a-una românesc.

Capitolul III, cel mai însemnat ca mărime, coprinde pe lângă un număr considerabil de maxime morale, extrase din *Biblie* și din cărțile morale străine, mai ales eline și grecesci o séma de povețe despre cum trebuie sa se pórte cine-va în lume. Aceste din urmă povețe ne reamintesc o publicare făcută de Petru-cel-Mare, dupa întórcerea'í din Olanda, când voi să dé supușilor lui o ideeă despre ceea-ce Francesul numesce *»les règles du savoir-vivre.«* Așa între altele citim :

«Mult, mult sa te feresčí sa nu rigăescí în adunare când ești. (Mss. I, p. 439).

«Scuipatul sa nu 'l aruncí drept în obrazul altuía, ci mai bine în basma, dându-te la o parte. (Mss. I, p. 464).

«Înaintea adunării nici cum să te scarpiní, ca te aréři de păduchios. (Mss. I 465).

«Bucata la masă, când o miroși la nas, nici-cum s'o mai pui la masa. (Mss. I, 543).

«Cu degetele să nu manâncí, nici vre-odată să le lingí, că scârba aducí la cel ce te vede. (Mss. I, p. 556).

Ba ne da până și rețete de bucatărie :

Salata cere sare cam multa, unt-de-lemn și mai mult, iar oțet cât de puțin. (Mss. I, 440).

Capitolul IV coprinde asemănările, care în cea mai mare parte sunt curat românesce.

În capitolul V, despre *Prostia omului*, multe istorioare sunt cunoscute de popor, ér câte-va, care ne esplică origina unui proverb, s'au reprodus în colecțiunea de față la locul cuvenit.

Capitolele VI, VII, VIII și IX coprind istorioare, în cea mai mare parte străine. Numai în capitolul IV se afla și câte-va românesce.

În lucrarea noastră am contopit tot materialul din cele patru d'intâiă capitole; însă, pentru a nu îneca proverbele saă maximele românesce într'un potop de *povățuirî și cuvinte adevărate* străine, îmbracate în straie românesce, am procedat în următorul chip : *Pildele* din capitulele I și II precum și o fôrte mică parte din povețuirî, cuvinte adevărate și asemănări au fost aședate tôte la locul lor în diversele serii; apoi am trecut tôte *Povățuirile și cuvintele adevărate*, în capitolul XIX, ér *Asemănările* în capitolul XXII.

Capitulurile V, VI, VII, VIII și IX din Golescu vor rămâne nepublicate de noi, caci nu intră în cadrul acestei lucrări.

Ghicitorile, cu cari se sfirșesce manuscrisul, s'au trecut la locul lor în capitolul XX.

Anton Pann (1794—1854)

Vięfa, activitatea și operele lui Anton Pann au fost studiate cu îngrijire și într'un mod definitiv de d-l G. Dem. Teodorescu ¹⁾. Vom resuma, după lucrarea acestui scriitor, parțile care ne interesează.

Anton Pann s'a nascut la începutul anului 1794 din căldararul Pann, Român de origină, și Tomida, o tinera gréca, în satul bul-

¹⁾ A se vedé *Vięfa și activitatea lui Anton Pann, (1794—1854)* de G. Dem. Teodorescu, Partea I, (Bucuresci, 1893); *Operele lui Anton Pann*, de G. Dem. Teodorescu, Partea II, (Bucuresci, 1891). În *Revista Nouă*, (Anul I, No. 10). d T. Speranția a publicat o scurtă biografié a lui Anton Pann. Vasile Alexandri a studiat activitatea literară a lui A. Pann, într'un articol fôrte lăudăros publicat în *Convorbiri Literare*, Anul V, No. 23.

găresc Slivin. Părintele lui, care avea trei băcți, învăța pe cel mai mare meseria sa, cel mijlociu intra ca ucenic la o abagerie; ér Anton, cel mai tânăr, fu pus sub îngrijirea dascălului bisericii.

În 1806, murind tatăl, întreaga familie emigră, vrând nevrând, în Basarabia, unde Anton Pann își pierde frații, înrolați cu sila în armata rusă, și la 1811 trecu în Bucuresci, unde intră ca paracliser la biserica Olari, și în urmă devertisire la biserica Sfinții.

Între anii 1816 și 1820 Anton Pann, care știa limbile română, grăcă, bulgară și turcă, învață în școala de psaltichie, pe care o deschisese Petre Efesiul la biserica Sfântului Nicolae din Șelari, lucrând în tipografia acestui învățat și întreprinde traducerea cântărilor bisericești din limba grăcă în cea română.

În anul 1827, fu trimis ca dascăl Domnesc, adică plătit de Stat, la seminariul din Râmnicul-Vâlcea, dând și lecțiuni de muzică micilor din Monăstirea-dintr'un lemn, aproape de Govora. După puțin timp, fuge la Brașov cu Anica, nepoata stărilor Platonida, și intră ca psalt la biserica românească cu hramul Sfântului Nicolae (din Schet).

În 1828, se întorce la Bucuresci, unde pe la 1830 îl găsim ca profesor de muzică vocală al școlilor naționale și la 1840 ca cântăreț la biserica Alba din calea Victoriei. În 1842, este numit ca profesor de muzică la seminariul din Bucuresci de către mitropolitul Nifon. La 1843 înființează o mică tipografie, în care își tipăresc toate operele. La 1848, îl găsim ca prim cântăreț la biserica Crețulescu. După o scurtă zăcere muri în ziua de 2 Noiembrie 1854 și fu îngropat la biserica Lucaci din Bucuresci.

«Ceremonia funebă, în ziua de 4 Noiembrie, fu de o nedescrisă duiosie, caei la cap îl plâneau Zamfira și Catina, cele două femei legitime. În picioare Anica și fiică-sa Tina, împreună cu băiatu-și d'întăiu, preotul Lazăr; căci lacramau clericii, cântăreții și elevii, pe care își învățase arta cântării; căci existau miele de omeni, cari își admiraseră talentul și învățaseră a citi numai prin și pentru străgătorele-și scrieri. În aceea nenumărată mulțime, se găsi un inim, inginerul Foculescu, care, coprit de durere, abia putu rosti o alocuțiune. Înșuși arhiereul Calist, cunoscut de toți ca omul cel mai tare și neimpresionabil, fu înecat de lucrăm și împedat de a-și continua oficiarea.» ¹⁾

Dintre cărțile lui Anton Pann, publicate de el pe când trăia încă, vom aminti pe cele următoare:

- 1° Căntece de stea. Patru editii.
- 2° Poesii deosebite cu căntece de lume. Două ediții.
- 3° Indreptătorul bețivilor.
- 4° Hristoitie saș școala moravurilor, din grecesce.
- 5° Noul Erotocrit, din grecesce.

¹⁾ G. Dem. Teodorescu, *Vița și activitatea lui Anton Pann*, pag. 96.

- 6° Calendare de la anul 1833 până la 1853 inclusiv.
- 7° Fabule și istorioare. Trei ediții.
- 8° Povestire arabică din «Halima.»
- 9° Sf. Evangheliă de la Ión, în 8 limbi.
- 10° Noul doxastar, în trei volume.
- 11° Basul teoretic și practic al muzicii vocale.
- 12° Poesii populare.
- 13° Calofonicul, 1 volum.
- 14° Irmologhion (catavasier). Doue ediții.
- 15° Epitaf sau slujba pentru înmormântarea Domnului (Prohod).
- 16° Catavasier și teoreticon. Doue ediții.
- 17° Memoria focului mare din Bucuresci, 3 ediții.
- 18° Povestea vorbeii. Doue ediții.
- 19° Rinduella Sf. liturghii.
- 20° Anastasimatar bisericesc.
- 21° Paresimier cu cântările postului.
- 22° Herovico-chinonicar. Doue volume.
- 23° Dialog în trei limbi, românește, rusește și turcesc.
- 24° Privighiar.
- 25° Pocaința sau sufletul și trupul.
- 26° Înțeleptul Archir și nepotul său Anadam.
- 27° Spitalul amorului sau cântătorul durerii, 6 tomuri în trei ediții.
- 28 Tipicul, bisericesc.
- 29° O sedătore la țară sau povestea lui Moș-Albu.
- 30° Proskinitarul Sf. Munte Atos.
- 31° Triumful beției sau diata.
- 32° Istoria lui Bertoldin.
- 33° Magazin de deosebite cântece.
- 34° Antologie musico-celes, 2 tomuri.
- 35° Mica gramatică musicală.
- 36° Principie de muzică bisericească.
- 37° Năstrăvăniile lui Nastratin Hoge.
- 38° Culegere de povești și anecdote.
- 39° Noul anastasimatar.
- 40° Leturgia Sf. Vasile și Ión.
- 41° Cântătorul beției.

«Anton Pann, mai pre sus de toate, fu inzebrat c'un puternic și deosebit talent d'a se inspira din geniul poporului cu care trăise și pe care 'l studiasă cu atăta iubire. Pretutindeni, în scrierile sale, chiar și în cele de la alții copiate, el a știut să introducă frumusețile unei proprii creațiuni, ș'acel foc, ș'acele glume pe care — cu totă lungă-ne amorișă de subț Fanarioși — le întâlnea vii-nevătămate în țărâna română, subț coliba din Basarabia ca și pe vetrele din Ilfov, în munții Olteniei ca și 'n țera Ardélului.

«D'aceia ș' cărțile sale produsă d' adăncă mișcare 'n spirite; d'aceia publicul le cumpără pe 'ntrecute și le citi cu atăta nesașu, cerându-le mereu, ca odinioară Romanii comediiile lui Plaut.

«Cu ast-fel de inclinări și subț influința acestor simțiminte s'alla pe la 1850, când culesă proverbele din *Pov stea Vorbei*, adunate din gura lumii, cum o spune cu atăta sinceritate

«Dacă a pus și aci ceva dintr'al său, acel ceva n'a fost, de bună sémă, de cât priceperea d'a le aseda ast-fel, în cât unul s'edurgă dintr'altul sau să se întemeieze pe câte o isoriură ce mai tot-dé-una îl însoțesc. Merit mare pentru un cântăreț de strănă, într'o epocă când gloria lui Milton și dulceta limbii lui Dante turbau somnul răposatului Ión Eliade, dar când nimeni nu se lăsă a demeni de viersul fermecător al mușei poporare. Merit mare pentru un biet «dascăl de musichiă» care, oțelit de aprigul despotism subț care se nascuse, încerca să vâdăscă meritul țărânului ș'ale lui moșteniri frumose.

«Pân' atunci nimeni, absolut nimeni nu se gândise că Românul are o poezie, ș'o prosă, nescrise, dar bine păstrate într'a lui memorie. Nimeni nu se desfătase de răpitorele-i basme și de șglobele-i ghicitori, ș'use 'n «șe țetorile de la țără», unde caierul de lână părea că se tórce singur, unde bătrânii țineau șcôri de bune învățături și povestău faptele trecutului, tradițiunile neamului.

«Anton Pann fu cel d'întăiu care ne dete o colecțiune de proverbe, o carte de imnuri religiôse, basme și povești versificate, ghicitori, poezii poporare și descrieri de moravuri. ¹⁾

Povestea Vorbei, aceea din cărțile lui Anton Pann, care ne interesază mai mult, a fost tipărită de autor în două edițiuni, una la 1847, într'o fascicula; a doua în anii 1852 și 1853, în trei fascicole.

Grupându-se proverbele similare sub un titlu generic ca «despre frica lui Dumnezeu; despre beție; despre negoț, etc. O mică poveste, care însoțescă fiecare grup de proverbe, servește ca morală.

Aceste proverbe sunt autentice, înțelegându-se prin această că nici unul nu s'a făcut de-a întregul de autor. Culegetorul însă a gasit de cuviință să versifice pe unele mai cu sémă în ediția a doua, în care dorința de a rima l'a făcut să schimonosască unele proverbe până într'atât, în cât nu mai au nici o asemănare cu cele ce umblă din gură în gură pe buzele poporului ²⁾.

¹⁾ G. DEM. TEODORFSCU, *Cercetări asupra proverbelor române*, pag. 13.

²⁾ P. ISPIRE-CU, *Ghicitori populare*, n «Revista pentru Istorie, etc.», An. I, Vol. 4, p. 224.

În proverbele adunate de Anton Pann unele sunt împrumutate de la Slavi său de la Turci, altele par luate de la straini. Orî-cum ar fi, trebuie să recunoscem că autorul, întrebuițându-le pentru întâiași data în românește, le-a făcut să intre în limbă, ast-fel în cât astu-đi pot fi privite ca proverbe curat românești.

În lucrarea de față am reprodus atât proverbele din edițiunea definitivă de la 1852—1853, cât și pe cele din edițiunea de la 1889, editată de tipograful P. M. Cucu, reproducere exactă a edițiunii întâia de la 1847.

Ni s'a părut că comparațiunea acestor texte prezinta un interes deosebit pentru cei ce se ocupa de literatura noastră populară.

I. C. Hîntescu.

»*Proverbele Românilor*«, adunate de d-l I. C. Hîntescu, sunt departe de a fi un progres în ramura speciala a literaturii pe care o studiăm.

Ideia D-lui Hîntescu de a întruni toate proverbele Românilor la un loc și într'un mod cât se pôte mai complet, era din cele mai fericite și menita să împlinésca un gol simțit în literatura noastră populară.

Din nenorocire, lucrarea este defectuósă în multe privințe.

Mai întâiu autorul nu ne arată pentru fie-care proverb numele autorului, cartea și pagina de unde este luat, ast-fel că pe de o parte orî-ce control posibil este înlaturat, pe de alta nu putem sci dacă proverbul pe care 'l avem înaintea ochilor este din cutare séu cutare provincie, cules de-a dreptul din gura poporului, séu luat dintr'un autor cu mai multa sau mai puțină greutate, ori dacă proverbul este cunoscut de d. Hîntescu.

În al doilea rînd, lipsa indicațiunilor de mai sus ne îndreptățește să bănuim că multe din proverbele date de d-sa nu sunt românești și populare, séu, în cazul

cel mai favorabil, nu sunt cunoscute sub forma ce le dă autorul, spre exemplu :

- *Cum e domnul
Și servitorul.* (p. 47).
- *Aparințele înșela.* (p. 95).
- *Care încêpe multe
Finesce pușine.* (p. 113).
- *Eu de promisiuni am o lada îndesata cu genunchele.* (p. 154).
- *Puterea dă curagea,
Curagea victoria.* (p. 157).
- *Multe riuri fac torent.* (p. 162).
- *Intôrce umbrela din cotro vine plôia.* (p. 195).
- *Vestmintul nu face pe om.* (. 200),
- *Vieșă scurtă
Arta lungă.* (p. 201).

De-altminteră un alt publicist din Transilvania, d. Moldovan Gherghely, declară în cartea d-sale »*Roman Kőzmondasoc*« traducere în limba maghiară a *Proverbelor* d-luî Hințescu, că a păstrat numai pe cele curat Românești, de ôre-ce în colecțiunea Hințescu multe proverbe sunt straine.

În al treilea rînd, sistemul de clasare, adoptat de d. Hințescu, este cu totul defectuos și d-sa n'a remediat cel puțin acestui reu dând un indice alfabetic. Rînduind, într'un mod arbitrar, fie-care proverb după cuvîntul ce 'î se pare mai de capetenie, îngreuiéază fôrte mult cercetarile. Așa proverbul

*Dupa plôie
Vine sôre.*

se află la pag. 178 la cuvîntul »*Sôre.*« De ce nu s'a aședat la cuvîntul »*plôie*«, unde se va cauta mai întâi?

Dupa plôie manta, este pus pe pag. 148 la »*plôie*«, de și s'ar fi putut aședa tot așa de bine la cuvîntul »*manta.*«

»*La riü n'a ajuns și pôlele și-a ridicat.*« Se află pe pag. 148 la cuvîntul »*pôlă.*« De ce nu s'a aședat la

„riu” s'eu chiar la *„ajunge”*, caci ideea principala este de a face un lucru *inainte de vreme*.

În afară de defectuositățile arătate mai sus, cartea D-lui Hîntescu mai are un mare cusur: de la început până la sfîrșit furnică greșelile de tipar, unele prea grave, provenite de sigur din nebagare-de-sămă, altele care dovedesc că autorul, necunoscînd unele cuvinte din proverbele ce 'i s'au comunicat, s'eu pe care le-a găsit prin cărți, le a înlocuit prin altele avînd apröpe aceeași formă exterioră, cari schimbă însa cu totul înțelesul proverbului. Așa sunt:

- *Aștăpta intaiu să vedem alba în capestre* ¹⁾ (Pag. 3).
- *Cu vreme și cu paie*
Mușamălele ²⁾ *se mõe*. (Pag. 208).
- *A fost la mulere* ³⁾ *odata*
Ș'a venit cu rochia spartă. (Pag. 112).
- *În pofida fraților* ⁴⁾ *mănânca frunzele*. (Pag. 149).
- *Îl dete afara 'ndata*
Ca pe-o mäsă ⁵⁾ *stricata*. (Pag. 45).
- *Lupul e cu numele și vulpea cu dracul* ⁶⁾ (Pag. 95).
- *Magarul se vinde tot în orbul* ⁷⁾ *armăsarilor*. (Pag. 97).
- *Se scie cu cuibul* ⁸⁾ *la inima*. (Pag. 171).
- *Nu 'i ajungă cu stranutarea* ⁹⁾ *la nas, de infumurat ce este*. (Pag. 181).

Unele dintre aceste greșeli sunt cu atît mai grave, că dau proverbului un înțeles cu totul altul de cît cel adevărat, fără ca frasa să reinăna neînțelăsă, astfel că cititorul se pöte förte uș r amăgi.

P. Ispirescu (1830—1887)

Petre Ispirescu, născut la 1830 în Bucuresci, a murit în acelaș oraș, cätre sfîrșitul anului 1887, după o viață plină de muncă și rodnică pentru literatura populară.

La 14 ani Ispirescu intra ca lucrător în tipografia lui Carca-

¹⁾ Alb în capistere.

²⁾ Mosmönele și musmule e.

³⁾ Mure.

⁴⁾ Fragilor.

⁵⁾ Măsea.

⁶⁾ Darul.

⁷⁾ Oborul.

⁸⁾ Cu ul.

⁹⁾ S rāmurare, str murariț

lechi. ⁴⁾ După Unire, devine director al tipografiei Naționale, ér la 1854 director al tipografiei C. A. Rosetti. După 2 Maiú, în unire cu Sc. Walter și Fr. Göbl, deschide tipografia «Lucrătorilor asociați.» Peste puțin timp este numit din nou director al Imprimeriei Statului. În 1868 demisionéază din acéță slujbă și întemeiază tipografia «Laboratorilor Români,» în unire cu Georjan, Condu-ratu, Busnea și preotul Economu. Mai târziu, acésta tipografie rămase numai pe s'ima lui și datoriele făcute în acéță s'întreprin-dere abia le a plătit până la césul din urmă.

Fără a mai vorbi de «*Legendele și Basmele Românilor;*» care l'a facut cunoscut ca culegetor de literatură, Ispirescu s'a indelet-nicit și cu adunarea proverbelor.

La finele primei fascicule din «*Basmele Românilor,*» aparute la 1872, a publicat (pe paginile 164—180) o sémă de proverbe. Acésta edițiune a devenit atât de rară, în cât nu se afla în nici una din bibliotecile publice din Bucuresci, și cu atât mai puțin în comerciú.

În 1883 începu publicarea unei colecțiuni de *Dicetori popu-lare*, adunând sub acest titlu atât đicerile, cât și đicetóřile propriu đise.

În acésta lucrare Ispirescu a clasat tóte proverbele, pe care le cunoscea personal împreună cu cele culese din gura poporului sau dintr'o sumă de autori, a căror listă se gasește în «*Revista pen-tru Archeologie, Istorie și Filologie,*» (An I, Vol. I, 1883, pag. 225 și 226).

În acésta lucrare Ispirescu, adopta o clasificare cam artificială. Tóte variantele unui proverb sunt adunate sub același număr și aședate în colecțiune după primele litere ale primei variante.

De pildă variantele de sub No. 2.

A ajuns de la móra la rișnița. (P. p. v. 78.)

Ajunge de la móra la rișniță. (Ht. 100.)

De la móra la rișniță. (G.)

s'ar fi putut tot așa de bine începe numărul cu varianța diu urma (a lui Golescu) și atunci proverbul, în loc de a fi trecut sub litera A, se aședă sub litera D.

Acest mod de procedare îngreuiáza cercetarea proverbelor, dar este de cređut că Ispirescu, dac'ar fi tráit în deajuns ca să póte termina lucrarea pe care o începuse, ar fi adăogát un indice la sfir-situl colecțiunei sale.

⁴⁾ Ștef De la Vrancea, *P tre Ispirescu* în *Revista Noua* (An I, No. 3).

III

Când am întreprins această lucrare gândul 'mă era se studiez asemenările dintre proverbele române și cele străine. Am vedut însă, de la început, că *incālicum pe la cōda calului*, caci imi lipsia temelia, adică o colecțiune a proverbelor noastre. Mai ciudat mi s'a părut faptul că Românul n'are nici măcar un nume hotărit pentru proverbe. Intilnim în scrieri următoarele denumiri :

Ion Neculce, I, p. 340), *Cuvint prost*.

Nic. Costin, (I, p. 72), *Poveste*.

Cronica anonima : *Pilda*.

Dim. Cantemir, (*Ist. Ierogl.*) : *Cuvint bătrân, parimie*, (p. 102); *prostul cuvint*, p. 152); *precum ȝic bătrânii*, (p. 246); *cuvint*, (p. 359).

Dim. Țichindeal : *Proverbe, ȝicȝitori* (cu înȝelesul de proverb), *cuvint, cimilitura* (cu înȝelesul de proverb).

Anton Pann : *Proverb, ȝicala, povestea vorbii*.

Donici : *Vorba cea bătrana, proverbul bărănesc*.

Laurian & Maxim : *Vorba bătrăneșca*.

Slavici : *Vorba cea veche, ȝi'ala*.

P. Ispirescu : *Povestea aluia, vorba aluia*.

Gr. Țipescu : *Vorba aluia*.

I. Creanga : *Vorba veche, vorba ceea*.

C. Negruzzi : *Proverb*.

N. Gane : *Vorba ceea, vorba aceea*.

Al. Odobescu : *Vorba, vorba altuia, vorba al na*.

Varron : *ȝisa, povestea vorbei*.

Ion Ghica : *Povestea vorbei*.

E. Baican : *Povestea vorbii*.

Așa fiind, m'am veȝut silit, vrând nevrând, sa adun mai întâiu o colecțiune pe cât se pōte mai completă de proverbe romănesci, și în urma să studiez asemenările proverbelor straine cu ale noastre, studiū care de acum este în lucrare și care va apare îndata dupa tiparirea lucrărei de faȝa.

Greutatea pe care orȝicine o întimpină la întocmirea unei colecțiuni de proverbe, a fost semnalata odinioară de Erasm, care a ȝis cu drept cuvint :

Perfacile est, aiunt, proverbial scribere cuivis.

Haud nego, sed durum est scribere chiladas.

Qui mihi non credit, faciat licet ipse periculum,

Mox fuerit studiis æquior ille meis.

Dupa ce am adunat proverbele ce se află în operele cronicarilor și ale autorilor romăni contimporani, am

cules și multe proverbe din gura pop rului, adevăratul pastrător al limbii. Mulțămita concursului binevoitor a multor persoane, printre care un număr însemnat de învățători din diferite părți ale țării, am putut aduna un material însemnat, atât în România cât și în Basarabia, Bucovina, în diferitele provincii ale Ungariei locuite de Români, în Istria și în Macedonia.

De și adunasem un număr foarte mare de proverbe în fie-care ți mi se comunicaū variante saū proverbe noui și vedeam că cu greu voiū putea ajunge la sfirsitul lucrarei începute.

De aceea, cu parere de reu, am fost nevoit să 'mī opresc cercetarile spre a putē stabili, într'un mod definitiv, clasificarea pe care o adoptasem, și a începe publicarea, remânēnd ca să adaog ȃicerile saū ȃice-torile cari se vor maī aduna de aci înainte în cartea „*Proverbelor asemēnute*» ce va cși mai târȃiū.

Pentru catalogarea proverbelor, aveam de ales între trei sisteme deosebite, cari presintau fie-care și folōse și neajunsuri.

În cel d'întāiū sistem, pe care l'am și adoptat, proverbele se impart în capitole, care represintă fie-care o idee generala precum : *Credinȃa religiōsă, Animale, Om, Viēȃa Sociala* etc. În fie-care capitol, proverbele sunt clasate dupa cuvintul cel mai de capetenic. Așa, în seria despre animale, tōte proverbele privitōre la cāni sunt grupate sub titlul «cāine», iar cele privitōre la urs, sub titlul «urs» etc.

În al doilea sistem colecȃiunea întregā a proverbelor se clasēzā. saū dupā cuvintul principal (*Hinȃescu*) saū dupa cea d'întāiū litera a proverbului (*Ispirescu*).

În fine, proverbele se pot grupā dupā înȃelesul lor general. Cu acest sistem, care a fost adoptat de Anton Pann, avem capitole despre *dragoste, viclenie, scumpete, dārnicie*, etc.

Al doilea sistem, maī cu sēma cel adoptat de Ispirescu, este cu totul greșit precum s'a aretat maī sus.

Nu se p^ote tagădui ca clasificarea adoptată de Anton Pann presintă mai multe fol^ose. Din nenorocire însă sunt multe proverbe, care av^end dou^e și chiar mai multe înțelesuri deosebite, ar trebui să fie repetate de atâtea ori în diferitele capitole.

În cel d'întăiu sistem, pe care l'am adoptat după Le Roux de Lincy, dar cu ore-carⁱ schimbări însemnate, mai cu s^ema în ce privesce proverbele morale, aceste neajunsuri dispar cu totul. Avem pe de altă parte și folosul de a gasi, adunate la un loc t^ote ădicerile privitoare la cutare animal, la cutare obicei, la cutare idee primordială. La sfîrșitul fie-căruⁱ volum am adaog^{at} un indice-glosar, permiț^{înd} cititorului care caută un proverb privitor la om, la animal, la o plantă, etc., d'a 'l gasi îndată în colecțiunea n^ostră. Un al doilea indice, pus la finele volumului din urmă, arată t^ote proverbele grupate după înțelesul lor. În sfîrșit, în fie-care capitol, sub fie-care cuvînt m^{ai} de căpetenie însemnări deosebite înlesnesc aflarea și gruparea tutulor variantelor a unui proverb, carⁱ din deosebite cuvinte nu s'au putut aduna sub acelaș număr de ordine.

Proverbele Romănilor se împart în două-șeci și trei de capitole și anume:

- I. Natura fisică. *Astre.* — *Anotimpuri.* — *Timp.* — *Variațiuni chimaterice.* — *Serbatori.* — *An.* — *Ţile.* — *Ceasuri.*
- II. Natura fisică. *Elemente.* — *Pământ.* — *Metaluri.* — *P tre.* — *Plante.* — *P^ome.* — *Cultura pământului.*
- III. Despre animale *Păs^ări.* — *Patrupede.* — *Insecte.* — *Pesci.*
- IV. Omul și organele sale. *Omul în genere.* — *Barbat.* — *Feme^e.* — *Copii.* — *Organe.* — *Membre.*
- V. Despre viața fisică. *Trupul omului.* — *Starile, farultașile și mușcarile sale.* — *Vi^e, a.* — *M^orte.* — *Înfirmitași.* — *B^ole.* — *Mⁱșcări.* — *Cele cinci simțuri.* — *Somn.* — *Vis.*
- VI. Despre viața fisică. *Obiccuiri.* — *Îmbracaminte.* — *Case și clădiri diverse.* — *Gospodaria casei.*
- VII. Despre viața fisică. *Măncare.* — *Beutură.*
- VIII. Despre viața socială. *Vecin.* — *Prietin.* — *Cercetari.* — *Asociațiuni.*
- IX. " " " *Stări sociale.* — *Dregatori.* — *Tălhuri.* — *Reșboiu.* — *Jocuri.* — *Petreceri.* — *Arme.* — *Instrumente de muzică.*
- X. Despre viața socială. *Justiție.* — *Legi.* — *Înveștatură.* — *Negustorie.* — *Calatorie.* — *Meserii.* — *Unelte.*

- XI. Proverbe istorice. *Țeri. — Popóre. — Orașe. — Sate. — Localități diverse. Nume proprii.*
- XII. Credinți, Eresuri, Obiceiuri.
- XIII. Despre viața intelectuală și morală. *Sufletul și facultățile sale.*
- XIV. " " " " *Conștiința și inima.*
- XV. " " " " *Calități și virtuți.*
- XVI. " " " " *Defecte, viciuri și crime.*
- XVII. Povești și opriri, maxime, sentințe, pilde filosoficesci.
- XVIII. Maxime extrase din diferiți autori Români.
- XIX. Maximele lui Iordache Goleșcu.
- XX. Asemănarile în literatura populară.
- XXI. Asemănarile lui Iordache Goleșcu.
- XXII. O semă de idiotisme și locuțiuni.
- XXIII. Cimilituri.

Am dat fie-cărui proverb un număr de ordine, grupând în acelaș număr toate variantele pe cari le am putut afla. Pentru fie-care ȋdicere am dat, pe lângă numele autorului, titlul cărții și pagina unde se găsește, sau numele persoanei care mi l'a comunicat, și localitatea unde se aude. Prin semne deosebite, aședate la stânga proverbului, se arata dacă proverbul este auȋit sau cunoscut de mine, daca se întrebuinȋța de țerani sau numai de scriitori, dacă este dubios. In cât privesce proverbele satesci, am impins scrupulositatea atât de departe în cât nu am însemnat ca fiind întrebuinȋtate de țerani de cât acele proverbe pe cari le am auȋit la țără sau mi s'a semnalat de învȋțatori ca fiind satesci. Am scos din acȋsta categorie un număr însemnat de ȋdiceri care, de și sunt convins că exista in graiul țeranesc, totuși nu am avut ocașia sa le culeg din gura poporului de la țără.

Pentru fie-care proverb am aretat deosebitele înȋlesuri pe care le are, origina lui când acȋsta e Românȋca, adică când origina proverbului trebue căutată într'un obicei, o anecdotă sau un fapt din istoria Românilor. In casul acesta, am dat tot-d'auna, fabula sau snova in întregul ei după Goleșcu, Țichindeal, Anton Pann, Asaki, Donici, Gr. Alexandrescu sau Ispirescu, asemănându-le câte odata cu o fabulă corespunȋtore străina. Am găsit in acest mod de a proceda un îndoit folos : aret origina ȋdicerei și pun

sub ochii cititorului bucăți din toți scriitorii populari și fabuliști români, pre cari mulți dintre noi nu 'i cunoștem, din nenorocire, de cât din auzite. Origina celor-l-alte proverbe se va găsi în »*Proverbele asemanate*,« la locul lor firesc, căci origina proverbelor, pe care le-am numit »universale«, stă în strinsă legătură cu proverbele străine și numai printr'un studiu special vom stabili, pe cât va fi cu putință, origina adevărată a proverbului, séu cel puțin poporul de la care l'am imprumutat. Ceva mai mult, când origina românească mi s'a părut îndoișă nu am dat'o. Am voit mai bine să fiu învinovățit că am trecut ceva cu verdea, de cât să mi se arunce o vină întemeiată; cu toate că, într'o asemenea lucrare, e peste putință să nu se strecore greșeli. Nadăjduiesc însă că, cu timpul și cu concursul cititorilor, voi putea să îndrept greșelile remase în textul meu.

Pe cât am putut, am arătat pentru înțelesuri ca și pentru țiciri, numele autorului séu al persoanei de la care le-am aflat.

Ornitologia d-lui S. Fl. Marian, mai ales mi-a fost de un foarte mare ajutor pentru capitoul III, despre păsări. Spre a nu îngreua lucrarea și a nu înmulți citațiile, adese-ori însă, când explicația este luată dintr'un autor care mi-a dat și proverbul corespunzător, am omis numele seu la înțelesuri.

Pentru explicarea înțelesului m'am slujit câte odată de colecțiunile *H^{re} des Proverbes* de Mery, *D^{re} des Proverbes* de Quitard, *D^{re} les proverbes* de la Mésangère, *Dizionario universale dei Proverbi* de Strafforello, *Proverbi latini* de Vannucci, *Adagia* de P. Manutiu.

Pentru cuvintele arătate mai sus, n'am dat în tot-d'a-una numele autorului.

Orî-unde s'a putut, am citat legendele séu credințele poporului privitoare la cer, pământ, astre, animale, Dumnezeu, etc., care stau în legătură cu proverbele.

Am dat pentru fie-care locuțiune o frază luată dintr'un autor bun, prin care se precisază bine înțelesul

ei și tot-d'odata se arată cum se întrebuițea în frasă, lucru adese-ori anevoie de aflat, dacă nu 'l scim. Citațiunile sunt alese mai cu sêmă din Cronicari, Can-temir, Anton Pann, Tichindeal, Donici, P. Ispirescu, Creangă și din Poesiile populare.

Pentru dialectul macedo-român am reprodus ca mostre al graiului câte-va anecdote sau mici istorioare din gramatica lui M. Bojadschi Altele mi s'aũ comunicat de d-l C. A. Milescu, student la facultatea de litere din București.

Din când în când, am dat, pe lângă proverbul românesc, și câte-va proverbe străine corespunzătoare. Am găsit doue folose procedând ast-fel: pe de o parte citirea cărții va li, sper, mai plăcută cititorului român, și pe de altă parte străinul, la nevoie, va pricepe ușor înțelesul general al proverbului românesc, pe care l'are înaintea ochilor, fara a fi nevoit sa se adreseze neîncetat la indicele-glosar în limba francesă de la finele volumului. Remâne însa, bine înțeles, că acest adaos nu trebuie considerat nici măcar ca un început de studiũ comparativ al proverbelor române cu cele straine.

Proverbele straine, în afară de cele franceze, s'au tradus în tot-d'a-una în românește. Aceste traduceri, și mai cu sêmă când e vorbă de proverbele macedonene și istriene, s'au făcut aprópe ad-literam, cu riscul de a obține o frasa mai greóle, din care însa reiese o mai mare asemenare a cuvintelor din limbile surori.

Multe din proverbele nóstre populare nu se pot tipări. N'am cređut însa de cuviință sa le resping pe tóte, și cititorul, va putea judecã, după proverbele ce va găsi în colecțiunea mea, că am fost în deajuns îngăduitor.

În privința locuțiunilor proverbiale și idiotismelor întimpinam o indoita și deosebită greutate, anume dacă dicțitorile trebuiaũ puse singure la o parte, sau la locul lor, împreună cu proverbele, în fie-care capitol.

Am adoptat acest din urmă sistem, care mi s'a părut mai logic și tot de odata mai lesnicios pentru cititor. Numerul ȃictorilor fiind ȃnsa destul de ȃnsemnat, le am grupat ȃn urma fie-cărei serii a proverbelor la care se referă.

Pentre idiotisme, casul este mai gingaș. Ce este un idiotism ? Prin ce se deosibesce de locuȃiunea proverbiala, care, la urma urmelor, nu este de cȃt un idiotism special ?

Am privit ca idiotisme propriu ȃise, numai idiotismele de sintaxa, după care vin treptat, asemenările (*a dormi ca un buștȃn*), locuȃiunile adverbiale sau locuȃiunile-asemenări (*a dormi buștȃn*, *a se face brȃscă la pămȃnt*) și ȃn sfirșit ȃictorile. Trecerea de la o serie la alta fiind adesea greut de apreciat mai cu sȃmă ȃn ce privesce locuȃiunile-aseenări, am așezat ȃn capitolele unde sunt proverbele numai pe cele mai caracteristice din aceste locuȃiuni, cari cu anevoie se pot deosebi de ȃictorile propriu ȃise, iar pe cele l'alte le am trecut ȃn capitolul XXII, la un loc cu idiotismele de sintaxă.

Nu-mi mai remăne de cȃt prea plăcuta datorie de a mulțumi tutulor persȃnelor cu ajutorul căroră am putut ȃntocmi și publica această colecȃiune de proverbe. ȃn primul rȃnd țȃn a arȃta adinca mea gratitudine D-lui Take Ionescu, ministrul cultelor și al ȃnstrucȃiunii publice, care a bine-voit a luă dispoziȃiile necesare pentru ca biblioteca Statului sa 'și procure și sa-mi pună la dispoziȃie tȃte cărȃile de care am avut trebuință, și a aprobat ca tipărireă ȃntregei lucrări sa se facă de Stat.

D. Grigore I. Alexandrescu, președintele tribunalului Țovurluiu, I. Banescu, directorul școlei normale de ȃnvețatori din Constanța, G. Dianu, revisor școlar la Mehedinți și ȃn urmă la Argeș, apoi un număr ȃnsemnat de corespondenȃi, dintre cari cea mai mare parte ȃnvețatori, mȃ-au trȃmis fȃrte multe proverbe și legende. Le mulțănesc dar tutulor, precum și D-lui

Fr. Damé, sub-director al învețămîntului secundar la ministerul instrucțiunei publice care, punându-mă în relațiune cu D-nii învețători, mi-a înlesnit ast-fel sarcina pe care o luasem asupra-mi. Grație concursului D-lor am putut îmbogați în mod simțitor această culegere de proverbe și stabili multe înțeleșuri îndoioșe.

Mulțumesc de asemenea D-lor D. A. Milescu și D. Dan, studenți universitari, carora le datorez însemnata colecțiune de proverbe macedo-române intrupată în această lucrare; apoi personalului bibliotecii Academiei române și în deosebi D-lui C. G. Cucișana, sub-director al Bibliotecii centrale, cari cu o grabă îndatoritoare mi-a înlesnit toate cercetările.

Voiu rămănea foarte îndatorat tutulor acelora care vor bine-voi a-mi semnală atât lipsurile cât și greșelile de ori-ce natura care s'aū putut strecura în această lucrare, cea d'întăiū în feliu ei în literatura noastră. Me voiu folosi de observațiile care mi se vor trāmite în edițiunea viitoare a proverbelor romāne asemānate cu cele straine.

BIBLIOGRAFIE ROMÂNĂ ¹⁾

AUTORI CITĂȚI.

1. ÁCS (KAROLY). — Magyar, Német, Olasz, Román (Oláh), Csek-tot és Szerb beszélgetések otthon és uton. — Pest, 1859, Kladják Lauffer és Stolp.
2. ACSINTI URICARUL. — A doua domnie a lui Neculai Alecsandru Mavrocordat V. V. în Moldova. În *Cronicele României* de Michail Kogălniceanu. — București, 1872, C. N. Rădulescu.
3. ADRIAN (r. v.). — *Abecedar Ilustrat.* — Botoșani, 1870.
4. ALEXANDRESCU (GRIGORE). — *Suvenire chi impresii, epistole, chi fabule* — București, 1847.
5. — *Scrieri în versuri și prosă.* — București, 1893.
6. ALEXANDRESCU (GR. I.) *Literatură și știință.* Director Dobrogeanu-Gherea. Vol. II. 1894.
7. ALEXANDRI V. & LASCAR ROSETTI. — Mica colecțiune de 89 proverbe culese de Lascar Rosetti pentru V. Alexandri, urmate de 156 proverbe extrase din *Povestea Vorbei*, manuscris din biblioteca Academiei Române.
8. ALEXANDRI (v.). — *Opere complete.* IX Vol. — București, 1875, Socec & Comp.
9. — *Poesii populare ale Românilor.* — București, 1867, Tipografia lucrătorilor asociați.
10. — *Diverse* — Convorbiri literare.
11. — *Operele lui C. Negruzzi*, Edit. Socec. Prefață.
12. ANTIM IVIRENUL (MITROPOLII). — *Din didahiile ținute în mitropolia din București.* Edit. Dr I. Cornoi. Librăria Socec & Comp. 1895.
13. ARSENIE. — *Noua colecțiune de basme, I—II.* — București, 1884.
14. ASAKI (a.). — *Fabule.* — Iași, 1862.
15. BĂDESCU (A). *preot c. Margineni. J. Prahova.* — *Etymologicum Magnum.* B. P. Hășdău.
16. BALĂSEL (TEODOR). *Învățător c. Ștefănesci, J. Vâlcea.* — Șezătorea.
17. BARONZI (GEORGE). *Limba română și tradițiunile ei.* — Galați, 1872.
18. BELDIMAN (ALEXANDRU). — *Tragedia, sau mai bine a țice jalnica Moldovei întâmplare după resvrătirea Grecilor.* — *Cronicele Românilor.* Vol. III. de Mihail Kogălniceanu, București 1874.

¹⁾ La începutul ultimului volum se va completa, de va fi trebuință, lista corespondențelor și a autorilor citați.

19. BENGESCU. — Opere publicate în Convorbiri literare, An. XI—XII.
20. BERTOLDO (VIAȚA LUI) — Chrestomatia română și Literatura populară română de Dr Gaster.
21. BIBICESCU (I. G.). — Poesii populare din Transilvania. — București 1893.
22. BIBLIE. —
23. BOGDAN N. A.). — Povești și Anecdote. — Saraga, Iași.
24. BOLLIAC (CESAR). — Culegere de mai mulți articoli. — București 1861.
25. BUJOR P.). — Nuvele.
26. BURADA (TEODOR). — Diverse. — Convorbiri literare și Revista pentru Istorie, Arhiologie și Filologie.
27. CALENDARIU pe anul după Hristos 1829. — Buda, tipografia universității ungurești.
28. CALENDARIU pe anul după Hristos 1832. — Buda, tipografia universității ungurești.
29. CALENDARIU pe anul după Hristos 1841. — Buda, tipografia universității ungurești.
30. CALENDAR pe anul 1853. — Tipografia Româno-Francesă, Iași.
31. CALENDAR PENTRU TOȚI. — profetic, amuzant și popular pe anul comun 1863. — București. Edit. Bălăceanu și Varta.
32. CALUGĂRENI I.). *învețator c. Movilem, J. Tecuciu.* — Etymologicum Magnum, B. P. Hășdău.
33. CANTAN M.). — Poesii Populare. — Saraga, Iași.
34. CANTEMIR (PRINCIPELE DIMITRIE). — Divanul. — Edit. Academiei Române. București 1878.
35. — Descrierea Moldaviei. — Edit. Academiei, București 1875.
36. — Istoria Ieroglifica. — Edit. Academiei, București 1893.
37. -- Evenimentele Cantacuzinilor și Brâncovenilor. — Edit. Academiei, București 1878.
38. CARAGIALI (I. L.). — Teatrul. — Edit. Socecu & Comp. București 1889.
39. CARP. (P. P.) c. *Țibăne, ti, J. Vasluiu.* — Monitorul Oficial, An. 1895, No. 183, p. 983.
40. CATARGIU (LASCAR), c. *Golașei, J. Covurluiu.* — Monitorul oficial, An. 1894, No. 94.
41. CHIBICI-RĂVNEANU (A.). — Diverse. — Convorbiri literare.
42. CHAC (A. DE). — Dictionnaire d'etymologie Daco-Roumain, 2. Vol. Francofort s M. Ludolphe St. Gouar 1870—1879.
43. COLUMNA LUI TRAIAN. — Revista. — B. P. Hășdău. An. VII, 1876.
44. CONSTANTINESCU (BARBU). — Carte de citire prelucrată de învețătorii asociați Barbu Constantinescu, Lambrior, Aug. Laurian, St. Mihailescu, I. Manliu. — Partea II, Edit. XV. Socecu & Comp. 1892.
45. — Idem. — Partea III, Edit., XII. — Socecu & Comp. 1893.
46. — Proverbele românești din colecțiunea Reinsberg-Düring-sfeld
47. CONSTITUȚIONALUL. Dîar. — București.
48. CONVORBIRI LITERARE, An. I—XXIX.
49. CORESSI. — Evanghelie. — Etymologicum Magnum. B. P. Hășdău.
50. COȘBUC G. — Balade și Idile. — Socecu & Comp. 1893.
51. COSTIN (MIROV) — Scrierile lui Miron Costin. — Cronicele României de Mihail Kogălniceanu. Vol. I & III, București 1872—1874.
52. COSTIN (NICOLAE). — Scrierile lui Nicolae Costin. — Cronicele României de Mihail Kogălniceanu, Vol. I & II. București 1872.
53. CRACIUNAS (GR) *Învețator în Transilvania.* — Etymologicum Magnum. B. P. Hășdău.
54. CRĂȘESCU VICTOR). — Schițe și Nuvele. — H. Steinberg, București 1893.
55. CRAINICEANU DR G.). — Diverse. — Convorbiri Literare. — An. XXII.

56. CREANGĂ (ION). — Povești. — Edit. Grig. I. Alexandrescu, 1890.
57. — Amintiri din copilărie și anecdote. — Săragea, Iași 1892.
58. CRISIAN (T). *Invățător c. Cugieru, Transilvania.* — *Etymologicum Magnum*, B. P. Hășdău.
59. CRONICA ANONIMA. — Istoria țerei Românești de la anul 1809 încôce, continuată de un anonim. — *Magasin Istoric pentru Dacia*. Vol. V, 1847.
60. DAVÉ (FR.). — *Nouveau dictionnaire Roumain-Français*. Bucarest 1893—1896. — En cours de publication.
61. DELAVRANCEA (ST.). — *Trubadurul*. — Haimann, Bucuresci 1887.
62. DIACONOVICI-LOGA. — *Chemare la tipărirea cărților românești*. — Buda, 1821.
63. DONICI (A.). — *Fabule*. Cartea I, Iași, la cantora Daciei literare 1840.
64. — *Fabule*. Cartea II. Fără dată.
65. DONCEV. — *Curs de literatura româna*. 1865.
66. DOSOFTEIŢ. — *Etymologicum Magnum*. B. P. Hășdău.
67. DRAPELUL. — *Țiar*. Bérlad, Iutova.
68. DREPTATEA. — *Țiar*. Banat. 1895.
69. DUMITRESCU (AL.). — *Galicisme, proverbe, maxime, barbarisme*. — Carol Muller, Bucuresci, 1894.
70. EVENIMENȚUL. — *Țiar*. Iași.
71. EMINESCU (M.). — *Diverse*. — *Convorbiri literare*.
72. FILIMON (N.). — *Ciocoi vechi și noi*. — *Revista Româna*, 1861—1862.
73. FRÂNCU T. & G. CANDREA. — *Rotacismul la Moți și Istrieni*. — Bucuresci, 1886.
74. FUNDESCU (ION C.). — *Basme, Orații, păcalituri, ghicitori*. — Bucuresci 1875.
75. GALLIN, NADEJDE, ȚIGHILIU SI CANDREA. — *Carte de citire*. 1893.
76. GANE (N.). — *Nuvela*. — *Convorbiri literare* 1875—1876.
77. — *Poesii*. — Săragea, Iași.
78. — *Diverse*. — *Convorbiri Literare*.
79. GASTER (DR M.). — *Literatura populara româna*. Bucuresci. 2 Vol.
80. — *Chrestomatie Româna*. 2 Vol. Leipzig — Bucuresci, 1891.
81. — *Țiganu ce și-a mâncat biserica*. — *Revista Tocilescu*, I, 1883.
82. GAZETA POPORULUI. — *Țiar*. Bucuresci.
83. GEORGESCU. *Invățător c. Coșoreni, J. Ialomia*. — *Etymologicum Magnum*.
84. GHICA (ION). — *Amintiri din pribegia dupa 1848*. — Socescu & Comp. Bucuresci 1890.
85. — *Scrisori către V. Alexandri*. — Socescu & Comp. Bucuresci 1887.
86. GIL. — *Nuvela*. *Convorbiri literare*.
87. GOLESCI (CONSTANTIN DIN). — *Adunare de pilde bisericesti și filosoficesci*. — Buda, 1826.
88. GOLESCU (VORNICUL IORDACHE). — *Pilde, povețuiri i cuvinte adeverate și povești adunate de dumnealui Vornicul Iordache Golescul, fiul repositului banul Radul Golescul*. — *Manuscris din biblioteca Academiei Române*. Proverbele extrase din acest manuscris sunt trecute în PROVERBELE ROMÂNILOR, cu însemnarea : *Mss. I*.
89. — *Copie întocmai a precedentului manuscris care se afla depusa la biblioteca națională de la Iași*. Proverbele extrase din acest manuscris sunt trecute în PROVERBELE ROMÂNILOR, cu însemnarea : *Mss. II*.
90. GRADISTEANU (ILTRE). — *Voința Naționala*, An. 1895. — *Gazeta Poporului*. An. I, No. 192.
91. GRIG. — *Nuvela*. — *Convorbiri literare*.
92. GROSSMANN (S. I.). — *Dicționar germano-român*. — Iași. In curs de publicație.

93. HALLER (DE JOSEPH). — *Altspanische Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten aus den Zeiten vor Cervantes*. Vol. 2. — Regensburg, 1833.
94. HRAM VASILE). — *Carte de lectura*, 1894.
95. HASDEU (B. PETRICEIU-). — *Etymologicum magnum Romaniae*.
96. — *Trei Crai de la Resarit*. — București.
97. — *Ion Voda cel cumplit*. — București 1865.
98. — *Columna lui Traian* 1832—1833.
99. — *Cuvinte din Betrani*. 2 Vol. — București, 1878.
100. — *Traian*. — *Ziar. An.* 1369 No. 63.
101. HELIADE-RĂDULESCU (ION). — *Memoire sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848*. — Paris 1851.
102. — *Vocabular de vorbe straine*. — București 1847.
103. — *Tandalida*.
104. — *Biblioteca portativa, LXV*. — *Poesii inedite*. — București, 1860.
105. HINȚESCU . c. — *Proverbele Românilor*. — Editura Closius. Sibiu 1877.
106. HODOS (GHEORGHE). — *Poesii populare din Banat*. — Caransebeș, 1892.
107. IANOV. — *Diverse*. — *Convorbiri literare*.
108. IARNIK-BĂRSEANU. — *Doine și strigături din Ardeal date la iveală de Dr Urban Iarnik și Andreiu Barseanu*. — București 1885.
109. IDEM. — *Dicționar de proverbe în Calendarul Românilor pentru 1892*.
110. IONESCU I.). — *Carte de citire, II*. — Ioseph Göbl. București.
111. — *Carte de citire, III*. — T. Ionițiu și L. Alcalay, București.
112. IPSILANT V. V. (ALEXANDRU ION). — *Pravilnicésca condica a Domnului Alexandru Ion Ipsilant*. — București 1844.
113. ISPIRESCU (PETRE). — *Legende sau Basmele Românilor*. — București 1852.
114. — *Snöve sau povești populare adunate din gura poporului de un culegetor tipograf*. — Ediția II, cu mult adăsc. București, 1879.
115. — *Basme, snöve și glume adunate din gura poporului de P. Ispirescu*. — Craiova, 1893.
116. — *Pilde și ghicitori adunate de P. Ispirescu*. — București, 1880.
117. — *Pilde, fabule, ghicitori adunate de P. Ispirescu*. — București 1880.
118. — *Din povestile unchiașului sfatos, basme păănes-y întocmite de P. Ispirescu*. — București, 1879.
119. — *Dicetori populare*. — *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*. An. I & II.
120. — *Basme, snöve etc., de un culegetor tipograf*. — București, 1872, fascicola I. — *In Chrestomația Română de Dr M. Gaster*. Vol. II.
121. — *Diverse*. — *Convorbiri literare*.
122. JIPESCU (GHEORGHE M.). — *Opincaru, cum ieste și cum trebuie sa hie sateanu*. — București 1881.
123. — *Reurile orașelor*. — București 1834.
124. KOGALNICEANU (MILAN). — *Ședințele Divanului ad-hoc din Moldova*. — *Respuns Vornicului Alecu Balș*.
125. LAHOVARY (ALEXANDRU N.). — *Monitorul oficial. Ședința camerei din 2 Decembre 1894*.
126. LAMBRIOR (A.). — *Convorbiri Literare*. An. VIII—IX.
127. LAURIAN-MAXIM. — *Dicționarul limbei Române*. 3 Vol. — București, 1871—1876.
128. LITA (IOSIF). — *Invățător în Transilvania*. — *Etymologicum Magnum*, B. P. Hașdeu.
129. LUMEA ILUSTRATĂ. — *Revistă*, An. II. 1894.
130. LUMEA NOUA. — *Țiar*. — București.

131. LUPESCU (M.). — *Învățător c. Brosceni, J. Suciava*. — Șezătorea.
132. MAGASINUL ISTORIC PENTRU DACIA. — Volumuri IV și V.
133. MAGIUNCA (S.). — *Etymologicum Magnum*. B. P. Hășdău.
134. MARIAN (S. FL.). — *Nascerea la Români*. — C. Göbl, 1892.
135. — *Nunta la Români*. — C. Göbl, 1890.
136. — *Înmormintarea la Români*. — C. Göbl, 1892.
137. — *Ornitologia poporana Romana*. 2 Vol. Cernauți, 1883.
138. — *Satire poporane Române*. — Socecu & C^a 1893.
139. — *Descănțece poporane Române*. Suciava, 1886.
140. MATEI BASARAB V. V. — *Pravila*. — Studiu asupra elementelor grecesci în limba Română, de G. Murnu.
141. MAWR (DÓMNA E. B.). — *Proverbele Românilor*. — București și London, 1882.
142. — *Analogous Proverbs in ten languages*. — London. Elliot Sock, 62, Paternoster Row, E. C. 1885.
143. MEISSNER C. și V. DOGAR. — *Prima carte de lectura, II. Ploesci*, 1894.
144. MELHISEDEC (EPISCOP). — *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, An. II. Visita Episcopului Gr. Țamblac.
145. MERA (I. T.). — *Diverse. Convorbiri Literare*. An. XVI.
146. MIHAILESCU (S.). — *Învățător. Șezătorea*, An. I.
147. MONITORUL OFICIAL. — Ședința din 2 Decembrie 1894; No. 183, din anul 1895.
148. MUNTEANU (G. I.). — *Carte de lectura românească pentru clasele gimnaziale inferioare și reale*. — Brașov, 1861.
149. MURNU (G.). — *Studiu asupra elementelor grecesci în limba română*. — București, 1895.
150. NADEJDE DOMNA SOFIEA. — *Fie-care la rindul seu*. — Nuvele. — Samitca, Craiova, 1895.
151. NAUM. — *Scrieri*. — *Dictionnaire Damé*.
152. NEGRUZZI (C.). — *Opere complete*. 3 Vol. — Socecu & Comp. 1873.
153. NEGRUZZI (J.). — *Diverse*. — *Convorbiri Literare*.
154. NECULCE (ION). — *Letopisețul Moldovei*. — *Cronicele României*, de M. Kozălniceanu, Vol. II.
155. ODOBESCU ALEXANDRU ION. — *Pravilnicăscă condica a lui Alexandru Ion Odobescu*.
156. ODOBESCU (ALEXANDRU, I.). — *Scrieri literare și istorice*, 3 Vol. — Socecu & Comp., 1887.
157. ODOBESCU-SLAVICI. — *Carte de citire*. — București, 1893.
158. OMILIA DE LA GOVORA. — *Etymologicum Magnum*. — B. P. Hășdău.
159. PALODA. — *Țiar*. — Bérhad, Tutova.
160. PĂLTINĂȘU (GR.). — *Învățător, c. Țiubari, Transilvania*. — *Etymologicum Magnum*. B. P. Hășdău.
161. PANN (ANTON). — *Culegere de proverburile său Povestea vorbeii*. Ediția Cucu 1839, reproducere după cea din 1847.
162. — *Proverburile său Povestea vorbeii*, 3 broșuri. — București, 1852—1853.
163. — *Calendar pentru anul 1848*.
164. — *Nasdravanile lui Nastratin-Hogea*. — București, 1887.
165. — *Fabule și Istoriore*, 2 Vol. — Ediția I, București, 1841.
166. — *Înțeleptul Archir și nepotul seu Anadam*. — București, 1880.
167. — *O șezătore la țără sau povestea lui Moș Albu*, partea I, București, 1851.
168. — *Idem*, partea II. — Ediția Lazar, Craiova, 1890.
169. PĂSCULESCU (M.). — *La întâlnire, sfaturi și diverse pentru toți*, de M. P. Miosotis. — Tipografia Lazar, Craiova.
170. POMPILIU. — *Convorbiri literare*.

171. POP (EM.), *Învățător c. Somicușei-Mare*, Ungaria. — Etymologicum Magnum, B. P. Hășdău.
172. POP-FLORENTIN (ION). — Convorbiri literare.
173. POPESCU (N) — Calendarul Basmelor. An 1881—1882—1883.
174. POPOVICI (G). — Convorbiri literare. An XXV.
175. REINSBERG-DÜRINGSFELD (ID. UND OTTO FREIHERRN VON). — Sprichwörter der Germanischen und Romanischen Sprachen. 2 Vol. — Leipzig, 1875.
176. REVISTA PENTRU ISTORIE, ARCHEOLOGIE ȘI FILOLOGIE, sub direcțiunea lui Greșoriu G. Focilescu. 1882—1895.
177. RIURĖNU (I. M.). — Despre datoritiile copiilor catre parinti lor. — A cincea edițiune. București, 1887.
178. — Nove istoriile pentru copii. — A patra edițiune. București 1887.
179. — Morala. — Volumul IV din bibliotheca portativă. București 1860.
180. ROMÂNIA LIBERA. — No. 838 din 15 Martie 1880. Moș Grăii.
181. ROSETTI (LASCAR). — Vești ALEXANDRI (V).
182. SAGUNA (MITROPOLIT). — Diverse.
183. SAINĖNU (LAZAR). — Basmele Române. — C. Gobl, 1895.
184. — Ielele, dișele, vintosele, frumoșele, șoimanele, maiestrelle milostivele, zinele. — București, 1886.
185. — Incercari asupra semasiologiei limbii române. — Revista pentru Istorie, arheologie și filologie. Vol. VI, 1891.
186. — Elemente turcesci în limba româna. — Revista pentru Istorie, etc. Anul II și III.
187. — Filosof-Filoscos. — Convorbiri literare. An XXI.
188. SALVIN (G. P.), *învățător*. — Șezătorea.
189. SBIERA (ION AL LUI G.) — Povești populare românesce. Cernăuț 1886.
190. SCHULLER (IOHAN KARL). — Aus der Walachei: Romänische Gedichte und Sprichwörter. — Ilermanstadt, 1851.
191. SEZATÖREA. — Revista. — Iuda-Pesta.
192. SEZATÖREA. — Revistă. — Director A. Gorovei, Folticeni.
193. SEVASTOS (DÖMNA ELENA D. O.) — Povești. — Saraga, Iași.
194. SILASÎ (DR. GR.) — Renascerea limbii românesce în vorbire și scriere. — Stein, Clușiu 1879.
195. — Apologie. — Stein, Clușiu 1879.
196. SIMA (GR.) — Convorbiri literare.
197. SIMU (R.) *învățător*, c. Orlat, Transilvania. — Etymologicum Magnum. B. P. Hășdău.
198. SINCAÎ DIN SINCA (ГНЕГОРНІЕ). — Chronica Românilor. 3 Vol. București 1886.
199. SION. — Fabule. București.
200. SLAVICI. — Nuvele. — Convorbiri literare. An 1875—1876.
201. SOLOMON. — Paremiile lui Solomon extrase din Biblia de la 1688. — Sococu & Co. 1895.
202. SPERANȚIA (TEODOR). — Anecdote populare. I. — Ediț. II. Basilescu, București 1892.
203. — Alte anecdote populare. II. — Ediția I. C. Sfetea, București 1890.
204. — Tot anecdote populare. III. — H. Steinberg, București 1893.
205. STAMATI (C.) — Musa.
206. STĂNCESCU (DIMITRIE). — Basme și Săove. — H. Steinberg, București 1894.
207. — Alte Basme. — H. Steinberg, București, 1893.
208. TEODORESCU (G. DEM.). — Cercetari asupra proverbelor române. — București, 1877.
209. — Poesii populare române. — București 1885.

210. TEODORESCU (G. DEM.). — Mituri lunare. Vircolacii. — Convorbiri literare. — An. XXIII
211. — Vișta și activitatea lui Anton Pann. — I. Göbl, București 1893.
212. — Operele lui Anton Pann. — I. Göbl, București 1891.
213. TERA NOUE. — Tomul III. București 1887.
214. THEODORESCU (G.) *învețator*, Galatz. — Etymologicum Magnum. — B. P. Hășdău.
215. THEODORESCU (T.) *învățător*. — Sezătorea.
216. ȚICHINDEAL (DIMITRIE). — Filosoficesci și politicesci prin fabule moralince învețaturii. — Buda 1814.
217. TIMPUL. — Ziar. — București.
218. TOCILESCU (GR.) — Veđi Revista pentru Istorie, etc.
219. — Diverse. — Convorbiri literare.
220. TOMESCU (V.). *Învățator*, c. Buda, J. Tecuci. — Etymologicum Magnum. B. P. Hășdău.
221. TRĂILA (PREOT C.), *Temizóra*. — Etymologicum Magnum. B. P. Hășdeu.
222. TRAIAN. — Djar. Veđi Hășdău.
223. TRIBUNA. — Djar. Sibiu, 1885. 1894.
224. URECHI (VORNICUL GRIGORI). — Domnił Moldovei. — Cronicele României de M. Kogălniceanu, Vol. I.
225. URECHIĂ (V. A.). — Legende Române. — Socac & Comp. 1891.
226. — Diverse. — Convorbiri Literare, An. XXI.
227. VACĂRESCU (ION). — Opere. — Etymologicum Magnum. — Convorbiri literare, An. XVIII.
228. VARRON (C.). — Noptile lungi sau povești, fabule și anecdote. — Brăila. 1877.
229. VALENTINEANU (I. G.) Cugetari, maxime, proverbe, anecdote. — București. 1890.
230. VOINTA NAȚIONALĂ. — Djar. București.
231. VOINȚA PRAHOVEI. — Djar. Ploesci.
232. WANDER (K. F. W.). — Deutsches Sprichwörter. — Lexikon. 5 Vol — Brockhaus, Leipzig, 1867—1880.
233. ZILOT ROMÂNUL. — Cronica inedita. — Columna lui Traian, 1882 până la 1883.
234. — Scrieri inedita. — Revista pentru Istorie, etc, An. III, 1885.
235. — Jalnica cântare. — Revista pentru Istorie, etc Vol. VI. 1891.

CORRESPONDENȚI.

236. ALEXANDRESCU (GRIGORE I), *președinte tribunal Galatz*, J. Covurluiu.
237. ALEXANDRESCU (A.) c. Hirșova, J. Constanța.
238. ARBORE (ION), *inginer*, J. Buzău.
239. BALLY (COSTACHE), *proprietar*, c. Cărlomănesci, J. Tutova.
240. BĂNESCU (ION), *profesor*, Roman, J. Roman.
241. BUDISTEANU (MAIOR P.), București, J. Ilfov.
242. BUDISTEANU (D^a V.), București, J. Ilfov.
243. BUNGEȚIANU (PREOT C.), *Învățator*, c. Cosovăț, J. Mehedinți.
244. CALOI (D^a S.), Bérlad, J. Tutova.
245. CANIAN (M.), J. Iași.
246. CIORICE (PREOT D.), *Învățator* c. Mereni, J. Olț.
247. CONSTANTINESCU (I. N.), c. Ciulnița, J. Ialomița.
248. CORBIȘ (GRIGORE), c. Căndești, J. Némțu.
249. COSTACEA, *profesor* c. Galați, J. Covurluiu.
250. COSTACHE (ION), c. Gădinți, J. Roman.

251. DAMÊ (D^ă EUGENIA), București, J. Ilfov.
252. DIANU (G.), *Revisor școlar*, J. Mehedinți și în urma Argeș.
253. DUMITRESCU (MARIN), București, J. Ilfov.
254. DUMITRESCU (I.), *Învățător*, c. Gânciova, J. Dolj.
255. DUMITRU (MARIN), c. Mojaeni, J. Dimbovița.
256. DUNCA (TITUS), *Inginer*, Tulcea, J. Tulcea.
257. ENESCU (H. D.), *Învățător*, c. Zamostea, J. Dorohoi.
258. FOCHIDI (ALEXANDRU), *proprietar*, c. Urziceni, J. Ialomița.
259. FORESCU (VASILE), c. Folăceni, J. Suceava.
260. FRUMUSANU (TITU), *avocat*, c. Tirgu-Jiu, J. Gorj.
261. GABRIELESCU (ION), *inginer*, Tirgoviște, J. Dimbovița.
262. GABUNEA (G.), *inginer*, Slatina, J. Olt.
263. GLODARU (ANICA), Sibiu, Transilvania.
264. GR... D^ă ELENA), București, J. Ilfov.
265. HARAN (VASILE), *Învățător*, c. Grivița, J. Tutova.
266. HUIBAN (MARGHIOLA), c. Avramesci, J. Tutova.
267. ILASEVICI (I.), *Învățător*, c. Stubeni, J. Dorohoi.
268. ILIES (PETRE), *inginer*, Pitești, J. Argeș.
269. IONESCU-GION, București, J. Ilfov.
270. IONESCU (I.), *Învățător*, c. Beciu, J. Olt.
271. IONESCU (G.), *Învățător*, c. Beciu, J. Olt.
272. IONESCU (N. GH.), *Învățător*, c. Mamornita, J. Dorohoi.
273. IOHULESCU (I.), *Învățător*, c. Baiu-de-arama, J. Mehedinți.
274. ISIRATESCU (I.), *Învățător*, c. Cobin, J. Dimbovița.
275. J... (G^ă Z.), c. Fedestii, J. Tutova.
276. JUVARA (N.), c. Popeni, J. Fălciu.
277. JUVARA (AI FRED), c. Bêrlad, J. Tutova.
278. JUVARA (HENRI), c. Bêrlad, J. Tutova.
279. J... (D^ă AGLĂC), c. Bêrlad, J. Tutova.
280. KRUPENSKI (D^{ra} SAFTA), c. Bețesci, J. Némțu.
281. LAMBRINO D^ă SMARANDA), c. Găești, J. Fălciu.
282. LUPAN (CĂPITAN), Fălciu, J. Fălciu.
283. LUPESCU (M.), *Învățător*, c. Broseni, J. Suceava.
284. LUZZATTO (D^{ra} P.), c. Iași, J. Iași.
285. MAGURA (I.), *profesor*, J. Prahova.
286. MARACINA (C.), *inginer*, Slatina, J. Olt.
287. MARIN (ILIE), București, J. Ilfov.
288. MARINESCU (ANDREI), *învățător*, c. Humele, J. Argeș.
289. MARINESCU (I.), *învățător*, c. Bradu-de-Jos, J. Argeș.
290. MARTINIAN (AL.), București, J. Ilfov.
291. MATAI, *inginer*, București, J. Ilfov.
292. MEISSNER (C.), *profesor*, Iași, J. Iași.
293. MICLESCU (D^{ra} EUFROSINA CAT.), Bêrlad, J. Tutova.
294. MICLESCU LOCOTENENT C. C.), c. Miclesci, J. Vaslui.
295. MICU (GHEORGHE), c. Băsești, J. Fălciu.
296. MICU (ION), c. Băsești, J. Fălciu.
297. MOTAS (VASILE), c. Adâncă, J. Dimbovița.
298. MUSICESCU (GAVIL), *profesor*, Iași, J. Iași.
299. N*** c. Găesci, J. Dimbovița.
300. NIȚA BIRJARU, c. Pitești, J. Argeș.
301. NIȚESCU (ION), *învățător*, c. Viespesci, J. Olt.
302. OLARU (ILEANA), c. Crângu, J. Tutova.
303. PASCAL (MIHA), *profesor*, București, J. Ilfov.
304. PETRESCU (I.), c. București, J. Ilfov.
305. PETRESCU (AT.), *inginer*, Curtea-de-Argeș, J. Argeș.
306. PONICI (D^ă E.), *institutoră*, Cernavoda, J. Constanța.
307. POPESCU (EM.), *învățător*, c. Ciocănesci-Mărgineni, J. Ialomița.

308. PROCOPIESCU (TR.), *învățător-diriginte*, c. Islaz, J. Romanași.
 309. ROMASCU (GHEORGHE), c. Urdești, J. Fălciu.
 310. ROSETOS (ION), *inginer*, c. Roman, J. Roman.
 311. SCUREIU, *Revisor scolar*, Bacău, J. Bacău.
 312. SION (D^{ca} PROFIRA), c. Bérhad, J. Tutova.
 313. SPERANȚIA (TEODOR), *profesor*, Iași, J. Iași.
 314. STOIAN (VASILE), c. Oltenița, J. Ilfov.
 315. ȚARCUS (N.), *învățător*, c. Piscu, J. Covurlui.
 316. TEODOR (IUSEVETA), c. Bérhad, J. Tutova.
 317. TITORIAN (I.) *profesor*, Basarabia.
 318. VĂCĂRESCU (ION), *picher*, c. Măcin, J. Tulcea.
 319. VARLAM (T.), *învățător*, J. Putna.
 320. VASILE (I.), c. Vadu-Lat, J. Vlașca.
 321. VASILE A LUI STAN, c. Rucăr, J. Muscel.
 322. WELTZ (CĂPITAN), c. Constanța, J. Constanța.
 323. ZAMFIRESCU-DIACON (K. A.), *învățător*, c. Șifubenț, J. Dorohoi.
 324. Z * * * (D^{ca} EC.), c. Bérhad, J. Tutova.
 325. ZANNE (D^{ca} ALEXANDRIANA), c. Bucuresci, J. Ilfov.
 326. ZANNE (D^{ca} VICTORIA), c. Bucuresci, J. Ilfov.
 327. ZANNE ODUTRIE, *arhitect*, c. Bucuresci, J. Ilfov.
-

BIBLIOGRAFIE

PENTRU

DIALECTELE DIN ISTRIA ȘI MACEDONIA

AUTORI CITAȚI

1. BAGAVŢ (ANDREIUL AL.) — Carte de alegere scrisă în dialectul Macedo-Român. — București 1887.
2. BOJADSCHI (MIHAI G.) — *Γραμματική Ρωμανική ητοι Μακεδο-Βλαχική, υπό Μιχαήλ Γ. Μποϊατζή.* — București, 1863. Ediție identică cu cea din Viena 1843.
3. LAURIAN & MAXIM. — Dicționarul limbii române. — București 1871—1876.
4. MIKLOSICH (DR FRANZ). — Rumunische Untersuchungen. Istro und Macedo-Rumunische Sprachdenkmäher. — 2 Broşure. Carl Gerold's, Wien 1884—1882.
5. WEIGAND (GUSTAV). — Die Aromunen, ethnographisch-philologisch-historische untersuchungen über das volk der sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren von Zweiter Band-Volks litteratur der Aromunen. — Leipzig, 1894.

CORRESPONDENȚI.

6. BUȚĂ (DR ATHEA), c. Ochrida, Macedonia.
7. CAPSALE (XENOFONTE), *student*, c. Pirlepe, Macedonia.
8. DAN (D.), *student*, c. Nevesca, Macedonia.
9. GHIOCA (CONSTANTIN), c. Bitolia, Macedonia; prin D. Jeronimy.
10. META (CONSTANTIN), *student*, c. Moloviște, Macedonia.
11. MILESCU (D. A.), *student*, c. Gopești, Macedonia.
12. N. ST., c. Nijopol, Macedonia; prin D. Jeronimy.

SEMNE CONVENȚIONALE.

- * Proverbe cunoscute personal de autor sau culese de dinsul.
- △ Proverbe sătesci.
Proverbe întrebuițate numai de literați.
- Proverbe dubioase sau traduse din cele străine, care însă nu s'au de-părtat pentru diferite motive.

PROVERBELE ROMÂNILOR

CAPITOLU I

NATURA FISICĂ

An. — Anotimpuri. — Astre. — Ceasuri. — Țile. — Sărbători.
Timp. — Variațiuni climaterice.

ALBA

Vezi *Balaia*.

1 * Δ A sosit, a intrat alba în sat.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 316 & 380. —
G. DEM. TEODORESCU. *Cerc.* 57. — FR.
DAMÉ, I, 56.

De obicei, această dicătoare are înțelesul de : începe a se lumina de zi. Ispirescu a întrebuintat adeseori o formă care se apropie mult de acesta : »ce făcu el, ce nu făcu, că vedu *albul Țilei*.* *Leg.* p. 102.

Câte-odată, însă foarte rar, *a intrat alba în sat* se referă la ninsoare ca în exemplul citat de D. Șaineanu, în *Semas.* p. 357 : cât ținu vara, băiatul moșului trăi cum trăi, târiș-grăpiș, dar, *când veni alba în sat*, și nu mai fu chip de muncă, sărăcia începă să-și arate colții săi cei scâlâmbăieți. *Cal. 1881*, p. 52.

AN

Vezi *Astă-șă, Ceas.*

2 O mie de ani ca Țiua de ieri.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* 4.

Vremea trecută nu se mai întorce, și ceea ce nu ai făcut ieri, la ceasul priincios, nu 'l vei putea face nici într-o mie de ani.

3 Miljar (de) lu anji nu va zia de ierı.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Under. I*, 13.

Adică: o mie de anı nu face ȕiua de ierı. Proverbul istrian are acelaş înţeles ca cel de mai sus, exprimat însă cu mai multă tărie.

4 De cât la anul un boü mai bine ađı (astăđı) un oü.

A. PANN, *Edit. 1889*. p. 145 & III, 117. — HINŢESCU, 18. — LAURIAN & MAXIM, I, 546. — HĂŞDEU, *Etym. Magn.* 1135.

* Δ *De cât la anul un boü mai bine acuma un oü.*

V. FORESCU, *Foliceii*, J. Suciava.Veđı *Astă-đı*.

Mai bine stapânirea unuı lucru mic de cât făgăduiala saü spe-
ranţa unuı lucru cât de mare.

5 Anii nu pot aduce ce aduce ceasul.

M. COSTIN. ap. HĂŞDEU, *Etymolog. Magn.* 1124.

*Aceea însa ce nu póte aduce şi pricinui anii şi
stradania, pricinuesce câte-odată ceasul şi
norocul.*

IAN. VĂCĂRESCU. ap. HĂŞDEU, *Etym. Magn.* 1124.

* Δ *Ce aduce ceasul n'aduce anul.*

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 75. — LAURIAN & MAXIM, I, 519. — I. G. VALENTINIAN, 47. — *Abecedar ilustrat*, 26. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea. J. Dorohoi*.

De multe orı nu aduce anul ce aduce ceasul.

A. PANN. *Edit. 1889*. p. 41 & I, 151. — HINŢESCU, 4.

* Δ *Nu aduce anul ce aduce ceasul.*

I. CREANGĂ, *Pov.* 235. — F. DAMĂ, I, 43. — I. G. VALENTINIAN, 7. — *Lu-mea ilustrata*. II. 965.

*Când va vrea norocul sa-sı întórcă pasul;
Nu aduce anul ce aduce ceasul.*

A. PANN, I, 34.

*Când norocul schimbă pasul,
N'aduce anul ce aduce ceasul.*

A. DONIČI, IL 43.

• *Ce aduce minutul, n'aduce anul.*

BARONZI, 53.

• *N'aduce anul ce aduce minutul.*

G. MUNTEANU, 31. — HINȚESCU, 4.

* *Ți aduce óra, nu aduce anlu.*

C. GHIŢOCA, *Bitolia, Macedonia.*

* *Țe aduce óra, nu aduce anlu.*

D. A. MILESCU. *Gopeŝi, Macedonia.* — D. DAN, *Nevesca, Moloviŝte, Macedonia.*

Arată întâmplările vremii, de multe ori însă, precum Țice Dim. Cantemir : *Ce graba în ceas și cu sila nu isprăvesce, aceea de-lungarea vremii și meșterșugul biruiasce.*

6 Până la anul or măgarul, or samarul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 59.

Până la anul ori armăsarul, ori samarul.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 145 & III, 117; *Nast.-Hogea*, 46.

* *Până la anul ori móre măgarul, ori pîere samarul.*

A. PETRESCU, J. *Ilfov.*

Adică : va peri, și însemnează întâmplările vremii. (GOLESCU). Se Țice și despre fãgãduielile nesigure.

În Năsdravăniile lui Nastratin-Hogea, p. 26. A. Pann ne povestește o istorióră a-căruí titlu este chiar Țicătórea despre care vorbim.

Un turc bogat avea un măgar la care ținea fórté mult. Nastratin-Hogea, vėdėndu-l, propune bogatului ca într'un an de Țile să învețe pe măgar a vorbi. Se învoiesce și plėcă acasă cu noul său școlar. Când nevasta sea îl vėđu ast-fel însoțit, și auđi despre toc-mėla fãcută, se uită la dėnsul credėndu'l eșit din fire.

Fii pe pace, el îi Țise

. Până la anul câte căciulí nu rėmán

Intr'acéstă 'ntinsă lume pustii și fără stăpán!

Asemenea până atuncea ori se 'ntėmplă de mor eú,

Ori cum-va se bolnăvesce și móre școlarul meu.

La sfîrșitul anului nu murise măgarul, dar învățase, cu ajutorul unei nuele des întrebuințată, să răspundă la anumite întrebări prin diferite mișcări ale trupului.

Stăpânul dobitocului, mulțumit de ceea-ce văduse, se învoi ca măgarul să mai urmeze învățăturile iscusitului dascăl, până ce va vorbi cum se cade, și nu numai prin semne.

Intors la el acasă, Nastratin-Hogea nu mai sili dobitocul, sciind că mai mult de atîta nimic nu va folosi; dar se gîndi să 'l învețe să mănânce puținel, și 'l învăță până ce bietul măgar muri, ca și lapa țiganului tocmai când se obișnuise a nu mai mânca.

7 * △ Cine a murit an, an s'a îngropat.

M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni, J. Suciava.*

Intemplările trecute, lesne se uită.

8 An scuipam în iarbă
Și estimp în barba.

A. PANN, 1889. p. 171 & II. 146.—
HINȚESCU, 54. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist. I.*, 231.

Arată tristețe urmări ale bătrînețelor, cari, precum ne învață o altă dîcere, nu vin singure, ci cu multe nevoi.

9 An s'a ars, și iestimp sufla.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 3.

Se dîce pentru cei zăbavnici ce nu urmăză la vreme (GOLESCU).

10 De cât o miê de ani rîi, mai bine unul bun.

HINȚESCU, 4.

Maî bine o viață scurtă și bună de cât să trăiesci ani mulți, în lipsă și nenorociri.

Sfântu Ión-Gură-de-aur, în omilia LXXIV, întrebuințază proverbul elin : *Sa-mî vie ceva dulce și delicios, și sa mor.* Idee pe care germanul o exprimă într'un mod mai prosaic, când dîce : *Ein gutes Maht und dann der Galgen!* ¹⁾ și francesul prin : *Courte et bonne*, care se apropie mai mult de dîcătorea românească.

11 * △ Până la anul câte capete rămân fără căciula.

A. PETRESCU. *J. Ilfov.*

* △ Până la an multe căciuli rămân fără stăpân.

P. ILIEȘ. *J. Argeș.*

¹⁾ O masă bună și pe urmă spîndurătoare.

*Până la anul câte căciuli rămân
Intr'acéstă 'ntins i lume pustiă și fara stapân.*

A. PANN., *Nastratin-Hogea*, 49.

Arată întâmplările vremii, și ne învața a nu lăsa pentru mai târziu, ceea ce putem face îndată.

12 Pě tot anul
 Și găvanul.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 58. — A.
PANN, *Edit.* 1889, p. 103.

*Până la anul
Și gavanul.*

A. PANN, II, 108. — HINȚESCU, 4. —
HĂȘDEB. *Etym. Magn.* 1135.

*
Anul și gavanul.

I. BĂNESCU. *prof. J. Roman.*

Se ȋice pentru cele ce nasc pě tot anul (GOLESCU).

13 De cât un an cióra, mai bine o ȋi șoim.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 116. — S.
FL. MARIAN. *Orn.* II, 37.

Veȋi ȋi, *Săptămăna, Véra.*

Adică să poftim mai mult la cele de cinste (GOLESCU). — De cât să traiesci un an întreg, nebăgat în sémă saŭ privit cu dispreț, mai bine o ȋi om însemnat, cu vaȋă și cinstit de toȋi.

14 La anul vė voiú câte un baboiŭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 37.

Urėză spre scădere (GOLESCU).

15 Buri anji 'envetzu a spendėj, cativi 'envetzu a sparėj.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Under.* I, 7.

Acest proverb romano-istrian însemnézá : aniŭ bunı (ne) învaȋă a cheltui, (cel) rėi (ne) învaȋă a pune de o parte.

16 * Δ La anul cu bránza.

Adică nici-odată. Avem săptămăna brânzei, dar anul cu brânză nu e, de cât un vis plăcut, pentru ȋietul Român, care mai mult postesc în tot cursul anului.

D. Grigore Alexandrescu mi-a comunicat că, în Moldova, acéstă

dicătoare se întrebuințează ca de obicei sub forma : *atâta pagubă, și la anul cu brânză*, pe la iarmaróce de unde a cules'o.

În ultima săptămână a postului de Crăciun se adun mulți vinători de mascuri, pe la iarmaróce, cu mascuri de vinzare. Cumpărătorii, cari de mai multe ori sunt însuși consumatori, caută se cumpere câte un mascur ca sa-l taie de Crăciun. Vinătorul cere un precii, cumpărătorul da unul mai puțin; începe tocmela, se face vorbă, și dacă nu se pot împăca, atunci vinătorul dice : *atâta pagubă și la anul cu brânza*, adica : atâta paguba să am, căci rămân cu marfa, dar tu, cumpărătorule, ai sa începe anul cu brânză iar nu cu carne de mascur cum este obiceiul. Să fie Crăciunul sătul cu brânza este o zeflema adresată cumpărătorului.

Expresiune întrebuințată de cei bețrani ca un augur : dacă o afacere a mers bine anul acesta, la anul să fie în reu. Sau când se aplică la feciorie, însemna că la anul fecióra să fie căsătorită. G. DIAN. *Rev. Scol, Mehedinți*.

17 * △ La anul si la mulți ani.

Mod proverbial de a saluta în anumite împrejurări, ca la anul nou, la serbarea zilei de nascere, etc.

ANA-FOCA

18 △ În ziua de Ana-Foca gioca sórele în apa.

S. MAGIUNCA. în *Etym. Magn.* 1154.

Dicătoare din Transilvania. Poporul numesce *Ana-Foca* ziua de 1 Iulie. Vezi *Etym. Magn.* p. 1154.

19 △ În ziua de Ana-Foca arde pētra în apă.

S. MAGIUNCA. în *Etym. Magn.* 1154.

Dicătoare din Transilvania.

20 △ În ziua de Ana-Foca cine lucra la vie, i se usuca via.

T. CRIȘIAN. în *Etym. Magn.* 1154.

Dicătoare din comuna Cugieru în Transilvania.

APRILIE

21 De Avrilu dulce i dormi.

Vezi *Prier*.

Vezi *Martie*.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 16.

Proverb româno-istrian care se trage de la cel triestau : *Aprile, dulce dormire*, în Aprilie somnul e dulce.

- 22 **Avrilu nu te rescuperi ; Maju (cie) zalic ciá. Romaicu caemaeşa ia. Zodnjacu respólja te.**

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 16.

Proverb româno-istrian care nu este decât traducerea proverbului triestan : *D'Aprilo no ti scoprire ; di magio va adagio. Giugno, buta zo el cudegugno. Lujo des pujate*, adică: În Aprilie nu te descoperi; în Maiu mergi încet. În Iunie aruncă-ți cămaşa. În Iulie rămăi gol.

APUS

- 23 **Când se vede la apus o sprincénă luminósa, s'aşteptă să vie o vreme frumósa.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 35.

Vezi *Sóre.*

Adică după întristare, când norocul ne zimbesce, asceptăm bună nădejde. (GOLESCU). — La origină a fost un proverb meteorologic precum se vede la cuvântul *sóre.*

ARMINDEN

- 24 [△] **Daca nu se sémăna cucuruzul pâna la Arminden, poţi sa baği mestecaul mamaligei în foc.**

R. SIMU. *Etym. Magn.* 1709.

Vezi *Maiu.*

Dicătore din comuna Orlat, în Transilvania. Numele de Arminden se dă de popor ȕilei de 1 Maiu (St. Irimie). A se vedea : *Etym. Magn.* p. 1709

- 25 **În ȕiua de Arminden sa bei vin roş că sē înnoesce sângele.**

Şeȕetóre, I, 128.

Vezi *Maiu.*

Dicătore din judeţul Sucłava. Serbarea ȕilei de 1 Maiu, cu petreceri şi bēnturi, este destul de cunoscuta tutolor pentru ca să nu am nevoie să staruesc asupra înȕelesului.

ASTĂ-ȐI

Vezi a *Fura.*

- 26 [●] **Pentru gaina de mâne, oul de asta-ȕi lasă.**

D. CANTEMIR. *Ist. Ierogl.* 206.

Se ȕice despre cei lacomi, cari pe nădejdea unor făȕăduieli saū speranȕe mari, însă îndouioşe, scapă din mână un lucru mai mic,

însă dobândit. Latinii diceau de asemenea : *Maî bine oul astă-çi, de cât găina mâine*. Turcii au un proverb identic.

De ôre-ce nu am aflat nicăieri, și numai în operele lui D. Cantemir, acest proverb, sub această formă, e probabil că autorul l'a luat din limba turcă. Vezi proverbul 28.

27 A da açi un ou ca sa capeți mâine un boû.

AL. ODOBESCU, I, 326.

A da puțin pentru a dobândi mult saû, cum diceau Latinii : *pi-leum donat, ut pallium recipiat* ; dă o pălărie, ca sa primescă o manta.

28 Maj bire asteze ovu nego mâre galjira. ¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 12.

Adică mai bine puțin și îndată, de cât mult în așteptare.

29 Mai bine asta-çi un ou, de cât la anul un boû.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 106.

* △ *Maî bine açi un ou
De cât mâine un boû.*

HINTESCU, 138. — BARONZI, 69. — G. MUNTEANU, 150. — KÁROLY ÁCS, 79 & 82. — I. RIUREANU. *Dat. Cop.* 96. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Margineni*, J. Ialomița.

*Maî bine asta-çi un ou
De cât mâine un boû.*

C. BOLIAC. 175. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 381. — I. G. VALENTINIANU, 9. — I. M. RIUREANU. *Morala*, IV. 215. — *Abecedar ilustrat*, 24.

* △ *Maî bine asta-çi oul,
De cât mâine boûl.*

N. GH. IONESCU. *inv. c. Mamor-nița*, J. Dorohoi.

* △ *Maî bine açi un ou,
De cât la anul un boû.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Stiubienița*, J. Dorohoi.

¹⁾ Maî bine astă-çi oul, decât mâine găina.

* Δ *Maî bine este a primi astă-đi un ou, de cât să
aștepți până la anul un boî.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J.
Dorohoi.*—P. ISPIRESCU, ap. GASTER,
II, 376.

*Maî bine acum un ou
De cât la anul un boî.*

C. NEGRUZZI, I, 248. — LAURIAN &
MAXIM, I, 139, 242, 560. — Da E. B.
MAWR, 15. — FR. DAMÉ, I, 135.

*De cât mâine un boî
Maî bine ađi un ou.*

BARONZI, 55.

*Cama ghine az un ou
De cât mâne un boî.*

WEIGAND, II, 276, *Kruzevo*.

Veđi An.

Adică maî bine puțin și peșin, decât mult și adăstând (GOLESCU).
Francesul ăice ca și noi :

*Mieulx vault promptement un oeuf
Que demain un boeuf.*

Secol XVI.

30 *Asta-đi ești, mâne nu esti.*

N. COSTIN. *Letop. Mold.* 101.

*Asta-đi căți mănăcăm și bem,
Și mâine nu maî suntem !*

A. PANN, III, 140.

Arată, ca și următorul proverb, că omul pôte muri dintr'un ceas
în altul, și că ăilele lui, precum ăice Biblia, sunt ca florile câm-
pului, astă-đi verđi și înflorite, mâine veștede, uscate și calcate la
pământ.

31 *Ađi, mie, mâine ție.*

HINȚESCU, 1. — P. ISPIRESCU, *Rev.
Ist.* I, 228.

Astă-đi la mine, mâine la tine.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 383.

Astaze mire, măre ție.¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Under.* I, 7.

¹⁾ Astă-đi mie, mâine ție.

Rôta norocului se învârtesc, suind și coborînd, pe rând, pe fiecare dintre noi.

32 Astă-ți pe mine, mâine pe tine.

Da E. B. MAWR, 27.

Acelaș înțeles ca proverbul 31.

33 * Ați are, ați măcă.¹⁾

D. A. MILESCU. *Gopeși. Macedonia.*

Se țice despre cei nechibzuiți.

34 Ați are, satură țece,
Și mâine flamând petrece.

A. PANN. *Ed. 1889*, p. 50; I, 130.—
HINȚESCU, 5 & 170.

Ne arată nechibzuirea aceloră cari cheltuesc de-odată tot avutul lor, fără nici o socotelă, nesciind a păstră și pentru țiua de mâine.

35 * Asta-ți când are parale
Mănăncă zaharicale;
(Și) Când se cauta mâine,
N'are cu ce să'si ia pâine.

A. PANN, *Ed. 1889*, p. 50; I, 130.

*Asta-ți când are parale
Manăncă zaharicale.*

HINȚESCU, 141.

Acelaș înțeles ca la 34.

36 * Ați Stan, mâine căpitan.

Veți Stan, séra.

Ați soldat de rând, mâine căpitan. De ați până mâine starea omului se pôte schimba în bine, sau în rău, si, precum țice Latinul : *Hodie Cesar, cras nihil.*

37 Multe sunt asta-ți vorbite,
Dar mâine es osebite.

A. PANN. *Nastr. Hoge*, 19.

Prevederile năstre sunt adesea-orî înșelate. A. Pann ilustră acest proverb precum urmăză :

¹⁾ Ați are, ați mănăncă.

Nastratin-Hogea într'o séră cu socia'n vorbă stând
 Intre alte multe, ځise, cerul limpede vęđend,
 De n'o ploua mâine mă duc la vie să lucrez,
 Iar d'o ploua merg la ڃărină să le măi curățurez.
 Nevasta ascultând ځise : de va voi Dumneđeu.
 D'o vrea, n'o vrea, el respunse, tot mă duc la una eũ.
 ځi măi bine, ea iar ځise : de va voi Dumneđeu.
 Nici de cum, el ځise : mâine tot măi fac eu lucrul meũ.
 A doua ځi diminęđă cum se scólă Nastratin,
 Se uită și vede cerul limpede, frumos, senin,
 Ia coșuleșul cu pâine și unelte de lucrat
 Și fără să zăbovescă drept la vie a plecat.
 Din nenorocire însă, în cale îl întălnesc
 Nisce ómeni de al Pașii, și vreí, nu vreí îl silesc
 Si cu dęnșii împreună tótă ځiua a umblat,
 Ca să le arate drumul până către un alt sat ;
 Și așa 'ntr'acea ځi Hogea a păڃit fórté urit
 Fără să vađă cu ochii via, cum a hotărit.
 Séra târđiu se întórcé ostenit, abia umblând,
 Si la mieșul nopții tocmăi la ușa casii batënd ;
 Cine e ? întrebă nevasta, tu ești Nastratinul meũ ?
 ځise el : sunt eu nevastă, de va voi Dumneđeu.

- 38 * △ De faci asta-ځi (ađi) cui-va bine,
 Măine de la altu'ți vine.

A. PANN, I, 73. — HINȚESCU, 14. —
 H. D. ENESCU, inv. c. Zamostea, J.
 Dorohoi.

Binele pe care 'l facem altora, nu este nici-odată pierdut, ci ni
 se întórcé în tot-d'a-una și cu prisosință. Căci Românul cu tóte
 că ځice : *Fă bine, și aruncă în balta, el scie că : cine face lui*
'șă face, cine da lui 'să da.

- 39 Asta-ځi am plecat si mâine cât mai avem ?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 4.

Veđi Cap. X. *Cale.*

Se ځice pentru cel ce se supără de muncă. (GOLESCU).

- 40 A trai de ađi pe (pána) mâne.

C. NEGRUZZI, I, 299. — FR. DAMÉ,
 III. 10. — Dª E. B. MAWR, 78.

*
De azı pána mane.

I. CREANGĂ, *Amint.* 160.

Ce capatam astađi, ne ڃine de astă-ځi până
măine.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 76.

*De ađi până mâine,
Numai pentr'o pâine.*

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 132; II, 85.

*. . . D'asta-đi pâna mâine,
Biet muncește pentr'o pâine.*

A. PANN. III, 41.

* *S'banez di azi până mâine ¹⁾.*

D. A. MILESCU. *Gopești, Macedonia.*

Veđi *Jupân, Ți.*

Arată prôsta stare celor scăpătați. (GOLESCU).

41 *Ađi intinde pân'o rupe.
Mâine n'are s'o astupe.*

A. PANN, III, 70. — HINȚESCU, 1.

Se ȃice despre cei cheltuitori și necumpătați.

42 *Asta-đi plóie, mâine ninsóre, si poimâine sóre.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 4.

Ne învață să avem curagiú la orí-ce întemplare, că vremea se schimbă, adică asta-đi rěu, mâine mai bine. (GOLESCU).

* 43 *Ađi ploe, mâne grindine.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Acelaș înțeles ca la 42.

44 *Îi ȃic asta-đi, îi ȃic mâine,
O fac de vine la mine;
Și ȃi-i asta-đi, ȃi-i mâine,
O faci de vine la tine.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 14.

Ne arată că, cu stăruire, lesne înșelam pě ore-cine. (GOLESCU).

45 *Gândește-te de asta-đi și pentru mâine.*

A. PANN, I, 130. — HINȚESCU, 66.

Ne învață să fim prevădători.

46 *Ađi mladița de tufan
Mâine códa de ciocan.*

BENGESCU. *Conv. Liter.* XI, 88. —
FR. DAMÉ, II, 58.

¹⁾ Trăesc de ađi până mâine.

Se ȋdice, mai cu s ma, de copii c nd  i privim în jocurile lor ; a i petrec fără nici o grijă, m ine vor da de gr ut ţile vieţii. Se aplică  i fetelor c nd se mărită, trec nd din casa părintéscă, unde

*De lucrau, de nu lucrau
Mami  tot drage erau,*

 n aceea  a bărbatului în care vor duce o vie   de muncă  i de devotament.

47 * A i aci, m ine în Foc ani.

CARAGIALI, *Conv. Lit.* XIII, 410. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 228.

Se ȋdice despre acei cari nu pot sta mult la un loc.

48 *   Ce e asta- i nu e m ine.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 75. — H.
D. ENESCU, * nv  . com. Zamostea*, J.
Dorohoi.

Adică t te trec t re. (GOLESCU).

49 Treba de asta- i nu o lasă pe m ine.

C. DIN GOLE TI, I, 15.

*Aceea ce trebuie astă- i să fie, să nu se lase pre
m ine.*

D.  ICHINDEAL, 181.

*Ori-ce trebuie sa fie asta- i,  i se lasă pre m ine,
fără vreme este.*

D.  ICHINDEAL, 257.

*   Ce poţi face asta- i (a i) nu lăsă pe m ne.

S. FL. MARIAN, *Nunta*, 100. — ION.
MICE, c. *Base ti*, J. *Fălcu*. — D  E.
B. MAWR, 23.

Nu lăsă pre m ine ce poţi face astă- i.

LAURIAN & MAXIM. II. 231.

Nu lăsă pe m ine ceea-ce  i să faci astă- i.

I. M. RIUREANU. *Morală*. IV, 215.

*   *Lucrul de a i nu'l lasă pentru m ine.*

HINTESCU, 93. — B. CONSTANTIN-
NDESCU. *Cart. Cit.* II, 46. — H. D. E-
NDESCU, * nv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

* △ *Lucrul de astă ȝi nu se lasa pe mâne.*

H. D. ENESCU, *Inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* △ *Lucrul de aȝi nu trebuie lasat pe mâne.*

H. D. ENESCU, *Inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Nu lăsă pre mâne ce ai de făcut astă-ȝi.

HARAM. *Cart. Cit.*

Nu lasă lucrul de aȝi pentru mâine.

I. G. VALENTINEANU, 25.

Ce ai de facut aȝi nu lasă pe mdine.

B. CONSTANTINESCU. *Cartea de Citire III*, 15.

Lucrul de asta-ȝi nu 'l lăsă pe mâine.

D^a E. B. MAWR, 19. — AL. DUMITRESCU, 128.

* *Lucrul de azi nu'l lasă tri mâne.*

D. A. MILESCU. *Gopeș, Macedonia.*

Veȝi *Mâne, Sêra.*

Căci întârzierea în afaceri aduce tot-d'a-una pagubă. Latinii asemănau pe acei carî tot ȝic : voui face mâne, corbilor a căror croncănît pare a ȝice : *cras, cras, mâne, mâne*, ceea-ce dăduse nascere ȝicetorei : *sponsio corvino, fagaduîela corbului*, pe care Sfîntul Augustin a întrebuiţat'o adesea-orî în scrierile sale.

50

*Aȝi odată
Mâne odata.*

HINȚESCU, 1.

Adică repeţirea unei lucrări micî pôte da nascere la un ce fôrte mare; căci, precum ne spune un proverb din Persia : *cine aduce mereu câte o robă de pamênt pôte, cu timpul, să ridice un munte.*

AUGUST

* 51 *In Avgust s'ved miruminlieli.*

D. A. MILESCU, *Gopeș, Macedonia.*

Adică : In August se vêd lunile de peste an. Se numesc *mirumili*, adică *ȝi cu ȝi*, cele d'ântăiū doue-spre-ȝoce ȝile ale lunei

August, și se crede că, după cum vor fi acele zile, bune sau rele, ast-fel vor fi și lunile din anul acela.

52 Ploja de August rinfresca bosca.

FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter. I; 14.*

Adică : plôia din August răcoresce pădurea. Un proverb venețian spune, într'un mod identic : *Pioggia d'agosto rinfresca il bosco.*

BĂLAIA

53 * A intrat bălaia 'n sat.

L. ARBORE, J. Buzău.

Vezi *Alba.*

S'a luminat de ziua.

BOBOTĂZĂ

54 Dacă în ziua de Boboteză va bate crivățul, vor fi rode la bucate.

I. N. CONSTANTINESCU. c. *Ciulnița, J. Ialomița.*

55 Ca gerul Bobotezii de frig.

IORD. GOLESCU. *Mss. II, Asem. 190.*

Adică : ger cumplit.

BRUMĂ

56 Cine se teme de brumă, sa nu sadască vie.

D. ȚICHINDEAL 28.

Cui îi-e frică de vânturi, pe mare să nu călătorască și cine se teme de brumă, vie să nu sadască.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, 104.*

Cine se teme de brumă, vie să nu sadască.

BARONZI, 55. — HINȚESCU, 19.

Vezi *Vrabie.*

Se dice pentru cei fricoși și sfoși, să se depărteze de orî-ce. (GOLESCU).

Orî-ce lucru își are neajunsurile sale, și nu trebuie să ne băgăm

în treburî de care ne temem. Regele Solomon dăce în proverbele sale : *De téma frigului leneşul nearând, cerşetoresce pe la seceriş, dar în zadar.* Prov. XX, 4.

57 * A fi batut de bruma.

LAURIAN & MAXIM, I, 258.

A 'l bate bruma.

BARONZI, 41.

Însemnăză : a fi veşted saŭ lănced, ruinat saŭ ajuns la sapă de lemn, şi în fine mişel, de nimica, perdut ca moralitate, după cum se referă la starea fizică, materială saŭ morală a omului.

C A L D

Veđi Gură.

58 N'am vëđut ómeni murind de cald.

LAURIAN ŞI MAXIM, I, 324.

Nu mor ómenii de cald.

FR. DAMÉ, I, 181.

Binele nu póte să ne aducă nici un răŭ, binele nu strică nici odată.

59 * A nu face nici cald nici frig cui-va.

LAURIAN ŞI MAXIM, I, 324. — FR. DAMÉ, I, 181.

* *A nu ţine nici de cald, nici de frig cui-va.*

LAURIAN ŞI MAXIM, I, 324, 331. — FR. DAMÉ, I, 181.

* *Nu 'm face neţi cald, neţi araçe. ¹⁾*

D. A. MILESCU, *Gopeş, Macedonia.*

A nu pásă cui-va de, a nu fi de nici un folos : ce-mî spuî tu, nu-mî face nici cald, nici frig.

60 * A le spune calde.

Şcie să le spună calde.

FR. DAMÉ, I, 181.

Şcie să spună minciunî.

¹⁾ Nu-mî face nici cald, nici rece.

C E A S

Veđi, *An, ȝi, ȝimindeȝă, ceas* Cap. VI.

- 61 * Cine cinstesce ceasul suferă tot anul.

I. ARBORE, J. *Buzău*.

Adesea-orî o mică greșelă, făcută într'o clipă, pôte avea urmări grele și de lungă durată.

- 62 * Δ Trei ȝile trapadul și un ceas praznicul.

I. CREANGĂ, *Amint.* 197. — I. PETRESCU, J. *Ilfov*.

Ast-fel a ȝis calugărul ajungând la schitul unde se sêrbătorea praznicul. Ne învaȝă că după o munca îndelungată, abia dobândim un mic folos.

- 63 Nu i-a venit ceasul pôte,
Dar se fac prea lesne tôte.

A. PANN, II, 143. — HINȚESCU, 32.

Se ȝice, într'un mod ironic, când rîvnim la un lucru pe care nu 'l putem prinde.

- 64 * In ceas bun.
In bun ceas s'aũ nascut.

D. ȚICHINDEAL, 109. — S. FL. MARIAN. *Nascere*.

Aĩ plecat in ceas bun într'acóce.

POMPILIU. *Conv. Lit.* VI, 27. — FR. DAMÉ, I, 217.

Adică la momentul priincios. Românii cred că orî-ce întreprindere va avea un sfêrșit bun sau rău, după cum s'a început într'un ceas bun sau nu. Ast-fel daca copilul se nasce într'un ceas bun, tótă viaȝa lui are să fie norocos și fericit; iar daca s'a născut într'un ceas rău, are să fie în veci nenorocit.

- 65 * Δ Intr'un ceas rău.
In rău ceas s'a nascut.

D. ȚICHINDEAL, 187.

Ce ceas rău te-a adus.

ION A LUI SBIERA. *Pov.* 94. — FR. DAMÉ, I, 217.

De n'aș grai (am pornit) într'un ceas rău.

I. CREANGĂ, *Pov.* 119, 145.

* △
A călcat în ceas rău.

I. BĂNESCU, *prof. I. Roman.*

Adică într'un moment defavorabil. Veđi 64 și G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare*, p. 366.

66 S'a batut ceasul norocului.

HINȚESCU, 32.

Veđi, 64.

67 Pre ceas și pre an.

OMILIAR DE LA GOVORA, în *Etym. Mag.* 1132.

Atuncea ingerul va bucina ca să se gătescă alți șapte ingeri, cari sunt aleși *pre cés și pre an* sa răsipescă starea ceștil lumí.

C E R

* Cerul curat de trasnet nu se teme.

Veđi *Falca*.

IOR. GOLESCU. *Mss.* II, 77. — FR. DAMÉ, I, 220. — H. D. ENESCU, *inv. a. Zamostea J. Dorohot.*

Veđi Cap. XXII, c. *vinovași*.

Adică cel nevinovat nici o temere are (GOLESCU).

69 Cerul limpede trasnete nu aduce.

A. PANN, I, 169. — HINȚESCU, 32.

Acel care duce o viață corectă, vedându-și numai de nevoi nu se poate teme de nimica, căci *din senin* nici un rău nu ne poate veni.

70 Nu e cer fără nori.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, *Asem.* 182.
G. MUNTEANU, 60. — HINȚESCU, 32.

Nici o fericire nu poate fi deplină, răul însoțesce în tot-d'a-una binele.

71 N'are cer, n'are pamânt.
Șade ca într'un mormânt.

A. PANN, I, 132. — HINȚESCU, 32.

E fără adăpost, fără sprijin, fără ajutor de nicăeri; se dice despre cel sărac.

72 * Cerul și pământul.

A jurui cerul și pământul.

I. CREANGĂ, *Pov.* 170.

Vezi *Mare*.

A făgădui toate câte sunt în cer și pe pământ, și prin urmare, mai mult de cât poți să-ți dai.

73 * Se face gaură (borta) în ceriū.

HINȚESCU, 69. — I. BĂNESCU, *prof.*
J. Roman.

* Δ *Dóra nu s'a făcut (s'o face) gaura în cer.*

LAURIAN și MAXIM, I, 1279. — P.
ISPIRESCU, *Leg.* 50. — FR. DAMÉ, I,
381; II, 59.

Nu s'a întemplat nici un reu mai mare; și să întrebuințeze într'un mod cam ironic.

D. C. Teodorescu, înv. c. Drăgănesci, J. Suciava scrie în *Șezătorea* că, în credința poporului din acele părți, cerul este ca o piele întinsă pe care stau stelele, luna și soarele. Bolta cerului stă răzimată pe apa de la marginea pământului. Nu e numai cerul ce 'l vedem, dar mai sunt încă șese ceruri. Dumnezeu locuiește tot mai în al șeptelea cer.

De unde se explică ușor ca Românul să admita puțința d'a se face o gaură în cer.

A se compara credințele arătate mai sus cu locuțiunea franceză: *être au septième ciel*, a fi în raiu, a resimți o mare bucurie.

74 * Ca de la cer la pământ.
Cât cerul de pământ.

I. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 22.

Cât e cerul departe de la pământ
Atât n'are
Asemănare.

A. PANN, II, 21. — HINȚESCU, 32.

Cât este departe cerul de la pământ. -

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 145. —
FR. DAMÉ, I, 220.

Deosebire este ca de la cer la pământ.

V. ALEXANDRI, 236. — P. ISPIRESCU,
Rev. Ist. III, 159.

Arată marea neasemanare.

- 75 A cadea cerul pe cine-va.

*Când îl vedură, li se păru ca o să cadă cerul
pe dênșii.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 457. —
Conv. Lit. VII, 370.

Arată o întâmplare neașteptată și tot-d'o-data înfiorătoră;¹ cu același înțeles se dice: *au ramas ca trăsniți*.

- 76 Canda cađu din cer.

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*. — D. DAN, *Nevesca, Macedonia*.

Ca și când a cădüt din cer. Se dice de acei cari vin pe neașteptate.

C E A Ț Ă

- 77 * Când se lasă ceața jos
Este semn de timp frumos.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 458.

CRĂCIUN

- 78 * ^Δ Craciunu satul, buze unse și vine cacate.

Vedl Cap. XII.

I. BĂNESCU, *prof. J. Român*.

Craciunul satul,

I. CREANGĂ, *Amint.* 103.

- * ^Δ *Craciunul satul, Pascele fudul.*

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 37. — P.
ISPIRESCU. *Rev. Ist.* II, 158. — H. D.
ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Do-*
rohot.

*
*Crăciunu satul,
Pascele
Minciunele,
Cu ouă boite
Cu strae 'noite.*

G. ALEXANDRESCU, *Galati*.

Adică la Crăciun omul petrece mâncând, precum ne arată următoarele rânduri din Creangă: In vacanție ne ducem a casa, ș'apoî vorba Țiganului cu *Crăciunul sätul Costițe de porc afu-*

mate, chiște și buft umplut, trandafirî usturoieți, și slănină de cea subțire, făcute de casă, tăiete la un loc, fripte bine în tigaie, și eu mămăliguță caldă se duc unse pe gât.

De alminterea cine nu scie că nu e casă de Român unde nu se îngrășe câte un porc pentru sărbătorile Crăciunului de unde și vorba : *nu se îngrășe porcul în ziua de Ignat*.

A se vedea T. Speranță, V. II anecdota în titulată : *Nu mai e porcină*.

79 * Nu ți-e frica de Craciun.

Se dice, în glumă, ómenilor grași peste séma, și care mănâncă mult, făcendu-se alusie la obiceiul de care am vorbit mai sus.

80 * Δ La Craciun se vede daca 'i buna nuca.

AL. MARTINIAN. J. Ilfov.

Ne învață :

C'a trebuie sa așteptam pâna la Craciun ca sa vedem daca nuca este buna.

Într'un mod sigurat, că trebuie sa așteptam sfârșitul unei lucrări pentru a ne bucura caci : *urma alege și tómnă se numeră bobocii*.

CRIVÊȚ

Veți Boboteđa.

81 Crivețul, marea lina nici-cum nu ne-o arata.

IORD. GOLESCU. Mss. II, 37.

Adică turburatorul nu ne aduce liniște. — (GOLESCU).

82 Ca crivețul în padure.

IORD. GOLESCU. Mss. II, 20.

Arată sgomotul cel mare.

CURCUBEŢ

83 Ca curcubeul pe cer s'arată.

IORD. GOLESCU. Mss. II, Asem. 6.

Ca semn de împăcare și de veste bună.

Poporul crede că curcubeul este briul lui Dumnezeu. Crede de asemenea că acela care are gușă, când vede primăvara pentru întâia oară curcubeul, să iea un ac ori un os, și să se bată cu el peste gușă dicând :

Curcubeu! de unde beî,
Bea din gușa mea.

că atunci îi piere gușa. Veți Șezetórea, I, 125.

D I

Veți *Ceas, mörte, nópte, Pasce, sfinți.*

84 Cine scie ce aduce ȝioa și nóptea.

D. ȚICHINDEAL, 219.

Veți *Mâne.*

Nu putem cunósce dinainte întâmplările viitoare.

85 * △ Hu! Ha! trei ȝile ;
Chiú! vai! trei-ȝeci de ani.I. ROSETOS. *J. Roman.* — I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.** △ Hopal Țupa!
Cât ține nunta ;
Chiú! vai!
Patru-ȝeci de ai.V. FORESCU, *Folticeni, J. Suceava.*

Proverb sătesc din Moldova care ne învață că bucuria nunții ține câte-va ȝile, iar necazurile și nenorocirile cât și căsătoria.

86 * A treia ȝi după scripturi.

Da E. B. MAWR, 102.—I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică prea târȝiú, ca și sfintele femei care au ȝăsit deșert mormentul lui Iisus Hristos.

87 * A treia ȝi înfierbîntat.

Adică prea târȝiú.

88 * A treia ȝi după înfierbîntela.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 5.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 235.—I. G. VALENTINEANU, 42.—FR. DAMÉ, II, 178.*Curénd și degraba, a treia ȝi după înfierbînteală.*

A. PANN, III, 155.

Adică nu la vreme, ci târȝiú. (GOLESCU).

A treia ȝi, unde mă deștepta și eu din înfierbîntelă. P. ISPIRESCU. *Snóve*, 34.

89 Țiua fuge de tauri și nóptea îi apucă dă córne.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 23.

Țiua fuge de bivol și nóptea apucă pe dracu de córne.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 88; III, 65. — HINȚESCU, 46.

Țiua fuge de bivoli și nóptea îi apucă de córne.

P. ISPIRESCU. *Snóve*, 68.

* *Țiua fuge de bivoli și nóptea le dă cu córnel.*

L. PETRESCU, J. *Ilfov*.

Se ȓice pentru cei zmeriȓi, făȓarnici, ce se fac că se sfiesc de orȓce, cum și pentru cele ce se fac că nu le plac bărbaȓi. (GOLESCU).

Intr'un mod mai general se ȓice pentru aceȓ, bărbaȓi sau femeȓ, carȓ avȓnd deprinderȓ rele caută să-ȓi ascundă desfrȓnările. Ispirescu ȓice : se logodise cu o leică, mueruȓcă d'alea care *ȓiua fuge de bivoli și nóptea îi apucă de córne*.

90 * Δ *Țiua mare, luminare nu trebue.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACONU. *inv. c. Știubenii, J. Dorohoi*.

Se ȓice când se vede bine ce este de făcut.

91 * Δ *Cel ce nu lucrȓză ȓiua, flămȓndesce nóptea.*

H. D. ENESCU. *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi*.

Cel ce nu lucrȓză la tinereȓe, rabdă la bȓtrȓneȓe.

92 * *Mai bine o ȓi cocoȓ, de cȓt o vară gaină.*

HINȚESCU, 35.

* *Cama ȓhini s'hiȓ ună ȓiua cocot di cȓt un an ȓȓllina.*

D. A. MILESCU, *Gopeȓi, Macedonia*.

Ma ȓhine s'hiȓ una ȓiuă cucot prica un an ȓalină.

D. DAN, *Nevesca & Moloviȓte, Macedonia*.

Veȓi An, *sȓptamȓna, vara*.

De cȓt a duce, ca ȓăina, nebăȓată în sȓmă și harnică, o viaȓă lungă dar muncită, mai bine să trȓescȓ puȓin ducȓnd, ca cocoȓul, o viaȓă mȓndră și plină de petrecȓri. Sȓ întrebuintȓză în deosebi de cȓtre aceȓ carȓ vreaȓ să arate că e mai plăcut, în acȓstă lume, de a fi bărbat de cȓt femeie.

93 Țiua fata se arata și pe nópte tot nevastă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 23.

Se ȃice pentru cei fațarnici, ce țiua sã aratã prietenii și nóptea te captușesc, cum și pentru cei smeriți, ce de față se aratã sfinți și, pe ascuns draci cumpliți. (GOLESCU).

94 * ȃile inșirate cu ața.

P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.* III, 160.

*
ȃile inșirate,
Fire incurcate,
Pinzã rãu țesuta,
Și vreme pierduta.

A. PANN, I, 10. — BARONZI, 57. —
HINȚESCU, 45.

Adicã țile trecute fără nici o petrecere, fără nici un folos, și prin urmare vreme pierdută.

95 * Cât tôte țilele.
Cât tôte țilele de mare.P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.* II, 145;
Snove, 43. — FR. DAMÈ, III, 19.

Aratã insemnatatea celor țise saũ făcute : Spuse o minciună cât tôte țilele de mare.

96 * A avea țile cu carul.

P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.* I, 227.

Avu țile gramadite
Cat carul cu patru vite.

A. PANN, III, 141.

Se ȃice când scapa cine-va de o primejdie de mórte, de o bólã grea, vrẽnda a arata insemnatatea primejdiei prin care dẽnsul a trecut, precum și marele lui noroc.

97 Cine umbla țiua nu sã poticnesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 79.

Adicã cu lumina nu greșim (GOLESCU).

Nu se pôte intẽmpla nici-un neajuns, acelui care are o purtare drẽptã.

- 98 Țiua manâncă colaci.
 Nóptea umbla după draci.

HINȚESCU, 46.— P. ISPIRESCU. *Rev. Ist.* III, 162.

Veți *Sfint.*

Se ȃice despre cei smeriți și fățarnici.

- 99 Câte ȃile într'un an,
 Cu pita d'un ban.

Șezatóre, I, 208.

Se ȃice de o viață lungă și amarita, de o călătorie plină de neajunsuri și de greutate. Se întrebuinteaza în Moldova.

- 100 Merge mai mult în trei ȃile de cât într'una.

HINȚESCU, 103.

Lucrul sporesce în raport cu vremea întrebuintată, ast-fel că, dacă Molière a putut ȃice, cu drept cuvânt, ca în literatură *le temps ne fait rien à la chose*, în multe casuri însă, timpul este un factor însemnat.

- 101 Țiua buna multa vreme nu ține.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 23.

ȃdică norocirea, fericirea, binele la om. (GOLESCU).

- 102 Sa nu ȃici «ce ȃi frumoasa» pâna nu va insera.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 23.

ȃdică pe nimeni să nu fericesci, pâna nu-î vei vedea sfârșitul. (GOLESCU).

Ovidiu, și 'i se potă aplica întocmai, ȃicea ca :

. *Ultima semper*
Expectanda dies homini est : dicique beatus
*Ante obitum nemo, supremaque funera debet.*¹⁾

Hamavalul Scandinavilor ȃice ca și noi . lăudați frumusețea ȃilei dupe ce s'a sfârșit.

- 103 * △ Țiua buna de dimineta se vede.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 23.— LAURIAN & MAXIM, I, 230.—Dª E. B. MAWR, 82.—EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Margineni*, J. Ialomița.

¹⁾ Trebuie în tot-d'a-una să așteptăm ultima ȃi a unui om : și nimeni nu se poate ȃice fericit înainte de mörte și de ultimele slujbe funerare.

Din resărite ȕiua și de pre începute fapta se cunósce.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.* 110.

ȕiua bună de diminétă se arată.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 25; I, 85.

* Δ *ȕiua bună se cunósce de diminétă.*

I. HELIADE-RĂDULESCU, *Mt. de 48*, 323. — LAURIAN & MAXIM, I, 1307 și 1118. — I. G. VALENTINEANU, 19. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 162. — DA E. B. MAWR, 9. — ION NIȚESCU, *Invéf. c. Viespesci*, J. *Olt.* — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *Inv. c. Știubeni*. J. *Dorohoi*. I. IONESCU, II, 157.

ȕiui se cunósce de diminétă.

Abecedar ilustrat, 24.

ȕiua bună se arată de diminétă.

HINȚESCU, 46.

* *ȕiua de diminétă se cunósce.*

BARONZI, 53. — V. FORESCU, *Folțiceni*, J. *Suceava*.

ȕiua bună se vede de diminétă.

KÁROLY ÁCS, 80. — FR. DAMÉ, I, 374. — P. ISPIRESCU, ap. GASTER, II, pag. 376.

ȕiua bună o cunosci de diminétă.

G. MUNTEANU, 30.

* *Dzua ȕmbara de dimineȕa s'védi ¹⁾.*

N. ST., *Nijepole, Macedonia*.

* *ȕiua aȕea bună s'cunosce di dimineȕa ²⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*. — ANDREIU AL BAGAVEI, 44.

Adică binele sau réul din vreme il poți ghici (GOLESCU); sau, cu alte cuvinte, începutul prejudecă sfîrșitul.

¹⁾ ȕiua bună de diminétă se vede.

²⁾ ȕiua cea bună se cunósce de diminétă.

- 104 * Dintr'o ȕi până într'alta.
Dintr'o ȕi până 'ntr'alta, cât ne ȕinem viaȕa.

Veȕi Astaȕi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 89.

Se ȕice pentru sei scăpataȕi (GOLESCU).

- 105 'En o zi nu fost Roma facuta ¹⁾.
 FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I. 8.

Trebue vreme multă pentru ca să facem lucruri însemnate.
 Francesul ȕice : *on n'a pas bâti Paris en un jour.*

- 106 * ȕi albă.
 HAȘDEÛ, *Etym. Magn.* 705.—FR.
 DAMÉ, I, 56.

N'am ȕi albă din pricina ei.

P. ISPIRESCU, *Snöve*, 70.

Vȕȕend că nu mai are ȕi albă cu baba.

Șezatöre, I, 161.

Adica ȕi fericită, liniștită. La noi ca și la vechii Latini : *current albusque dies loræque serenæ* (SILIUS XV) acesta locuȕiune are acelaș înȕeles.

Latiniȕi însemnau cu o pétă albă ȕilele fericite, și cu o pétă négră pre cele nefaste. Se ȕice că la Schiȕi fie-care om avea o ôlă în care arunca, în tôte serile, câte o petrică albă saũ négră după cum acea ȕi fusese fericită sau nu. După mörte, numărându-se petrele, se afla dacă omul a fost saũ nu fericit.

- 107 * ȕile negre.

Adică nenorocite, sbuciumate, de grea cumpenă, ca în ȕicătöre :
a aduna banȕi albi pentru ȕile negre. A se vedea 106.

- 108 * ȕile fripte.

Acelaș înȕeles ca la 107, sub o formă mai populară : *Mi-a făcut ȕile fripte.* Intêmplările ne fac ȕile negre, și numai ômenii din rĕutate, ne pot face ȕile fripte.

- 109 Bună ȕiua, tótă ȕiua, și din cap la toȕi mereũ, moȕ.
 A. PANN, III, 63.—HINȕESCU, 46.

¹⁾ Nu s'a făcut Roma într'o ȕi.

* △ Tóta ȕiua,
Buna ȕiuă.

I. ARBORE, J. Ilfov. — *Preot. D. Ciorici, inv. c. Mereni, J. Olt.*

Se ȕice de acei cari repetă într'una același lucru, cari ne su-
păra mereu cu aceeași cerere.

110 ȕiua ceas și ceasul clipă.

I. CREANGĂ, *Pov.* 276.

Arată scurtimea vremii: *le pareă ȕiua ceas și ceasul clipă.*

111 Mai la ȕiua.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*

Răspuns devenit proverbial care se dă colindatorilor în nopătea
de 23—24 Decembre; de o potrivă cu, nici-odată saü cu calen-
dele grecesci.

* ȕi cu sóre.

Arată frumuseăea ȕilei.

DIMINÉȚĂ

Veȕi Séra, Cap. XVII.

113 Când te vede cine-va eșind diminéăa dintr'o casa,
ȕice ca ai dormit acolo nopătea.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I. 458.

Veȕi Séra.

Ómenii judecă dupa aparenăe. Se ȕice cu privire la femeii, căci
nu se crede că întră cine-va în casele lor numai ca să se odih-
nescă.

114 Trebile ce poți face diminéăa, nu le poți face tóta ȕiua.

I. G. VALENTINEANU, 29.

Ne învaăa a nu pierde vremea.

115 Un ceas al dimineăei platesce cât trei dupe prânz.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 41 & I, 151.

Un ceas dimineăa plătesce cât trei după prânz.

HINȚESCU, 32. Da E. B. MAWR, 11.

Una óra diminéăa faăe trei ca după prânău.

ANDREIU AL BAGAVEI, 99.

A elăși înăeles ca la 114.

- 116 * \triangle Diminêța pórta aur în gura.

I. G. VALENTINEANU, 19 & 45.— I. ARBORE, J. *Buzëu*.

Același înțeles ca la 114.

- 117 * \triangle Cea mai frumoasă diminêță are sêra (sara) intunecósă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 74.— H. D. ENESCU, *învêț. com. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

Adică cel mai vestit și norocit, pe la sfîrșit se vede nenorocit. (GOLESCU).

- 118 * \triangle Scôla-te de diminêța și te culca mai târziu.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 41; I, 150.— HINȚESCU, 172.

*Scôla-te de diminêța
De vrei sa lungesci din viața.*

I. M. RIUREANU, *Dat. Cop.* 96.

Varianta a doua explica în deajuns înțelesul acestui proverb.

- 119 * Cine se scôla mai de diminêța, acela e mai mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 82.— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 155.

*Cine se scôla mai de diminêța acela e mai mare
în sat.*

I. CREANGĂ, *Amint.* 154. — FR. DAMÉ, I, 374.

Se dice când ne lipsește stăpânul, însemnând că orî-cine va și ceea-ce va, aceea poruncește, și ca cine apuca mai înainte, acela mai bine nemeresce. (GOLESCU). Intocmai ca în satul lui *Cremene*.

- 120 Cine plăca mai de diminêța, ajunge mai nainte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 78.

Adică cel ce nu se îndemna de vreme, nu isbutesce. (GOLESCU).

- 121 Cine măneca mai de diminêța, ajunge mai departe.

S. FL. MARIAN, *Nunta*, 100.

* *Cine măneca mai diminêța, mai departe ajunge.*

V. FORESCU, *Folțiceni*, J. *Suceava*. — FR. DAMÉ, III, 18.

- * △ *Cine se scôlă mai de diminéță, ajunge mai de parte.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 155. — HINȚESCU, 46. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON. *tnu. c. Știubenii, J. Dorohoi.*

Cine se scôlă de diminéță, departe ajunge.

Da E. B. MAWR, 27. — AL. DUMITRESCU, 116.

- * *Care si scôlă diminéța departe ajunze.*

D. A. MILESCU, *Gopeș, Macedonia.*

Scôlă-te de diminéța cara vrei s'agiungi de parte.

ANDREI AL BAGAVEI, 75.

- * △ *Veđi a maneca.*
122 *Cine plăca de diminéța, departe ajunge.*

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 41; I, 151. HINȚESCU, 46. — I. G. VALENTINEANU, 29. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.* — ION NIȚESCU, *inv. c. Viespesca. J. Olt.*

*Cine plăca mai de diminéța,
Departa ajunge pâna séra.*

A. PANN, *Moș Albu, I, 5.*

- 123 *Cine maneca de diminéță
El isbutesc mai mult în piața.*

A. PANN, II, 68. — HINȚESCU, 46.

Aceste patru dicțori, 120, 121, 122, 123, cari la prima vedere par a nu fi decât diferite moduri de a traduce aceeași idee, se deosebesc cu toate acestea, prin ore-care nuanțe.

No. 120 ne arată că, prin o mai repede plecare, ajungem mai iute, și ne îndemnă prin urmare a nu ne pierde munca.

No. 121 și 122 coprink ideia de distanța, care pôte avea, în anumite casuri, o mai mare însemnătate de cât aceea de timp, și se deosebesc între ele prin cuvântul : *a se scula*, sau *a pleca*, dintre care cel d'al doilea pare a fi mai precis și mai îndemnator la începerea lucrărilor.

În fine No. 123 se pôte aplica mai în special la acei care se în-deletnicesc cu negoțul. Veđi A. Pann, II, 68.

- 124 Care fchiseaște dimnăta,
Cât pe amarga s'imnă
Cunaca va s'o adjuŋga. ¹⁾

G. WEIGAND, II, 278, *Kruŋevo, Macedonia*.

- 124^b Cine nu plăcă de diminăță, în urma tuturilor rămâne.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 81.

Adică cel ce nu se îndemnă de vreme, nu isbutesce (GOLESCU).

DUMINICĂ

Vezi *Cununie*.

F A U R

- 125 * Faur ferecă și desfereca.

I. ARBORE, *J. Buzău*.

Adică în luna lui Faur, ninge și plouă, e ger și caldura. Proverbul Românilor din Istria : *Zienu scurt maj rev de totzi*, Februarie scurt (e) mai rău ca toate (cele-l'alte luni) se cam apropie de al nostru, și este identic cu francezul :

*Février le plus court des mois
Est de tous le pire à la fois.*

De ore-ze în această lună se ard multe lemne, în vechile calendare din Occident găsim : *Februarius algeo clamat . . . ligna cremo*.

F L O R I Î

- 126 * ^Δ Cum va fi în ziua de Florii va fi și în ziua de Paști.

Șezatôre, I, 192. — I. BĂNESCU,
prof. J. Roman.

- * ^Δ Cum e vremea la Florii e și la Paști.

I. ARBORE, *J. Buzău*.

A F O S T

- 127 * Ce a fost, a trecut.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 146. —
I. NEGRUZZI, *Conv. Lit.* VII, 7. — CA-
RAGIALI, *Conv. Lit.* XIII, 257.

Trebuie să ne întorcem privirile spre viitor, iar nu spre trecut.

¹⁾ Cine plăcă de diminăță, cât de încet să meargă, ajunge la han.

- 128 *
Ce a fost, a fost;
Ce a fost sa nu mai fie.

Se dice în urma unei întâmplări neplacute, unei nenorociri.

- 129 Fost-ai badeo, om voinic,
Ș'ai ramas chiar de nemic.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.* 338.

*Fost-ai lele cu lipici,
Ș'ai rămas cu fugi d'aici.*

V. ALEXANDRI, *Po s. Pop.* 335.

*Fost-ai lele când ai fost,
Dar acum ești lucru prost.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 110. — P.
ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III 383.

*Fost-ai, leleo, cand ai fost,
Ș'ai rămas un lucru prost.*

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, 338.

*Fost-ai, leica, când ai fost,
Când din om facea-i un prost.*

I. G. VALENTINEANU, 20.

Fost-ai, lele, când ai fost.

A. PANN., *Edit.* 1889, p. 110. — P.
ISPIRESCU, *Rev. Ist.*

*Ai fost flóre trandafir
Dar acum ești borș cu știr.*

A. PANN, II, 98.

Antiesă proverbială între trecut și prezent, care se găsește sub formele cele mai variate în poeziile noastre populare. Bicluiesce pe acel carî se lauda cu trecutul, sau carî, la o vîrstă mai înaintată, vor se face pe tineri.

POVESTEA CÂNTECULUI

Fost-ai lele, când ai fost
Dar acum ești lucru prost.
Ai fost flóre trandafir,
Dar acum ești borș cu știr.
'Ți-a mers vestea, când 'Ți-a mers,

D'acum leŭcaia 'ŭi s'a ŭters.
 Geaba cochetariŭ faci
 Că la nimenŭ nu mai placŭ.
 Te-au lasat toŭŭ, ŭ'al rēmas,
 Ca un odorog de vas.
 Căt să te dregŭ la obraz,
 Te-al trecut nu mai al haz.
 Gādeal că chipu-ŭi frumos,
 O să stea tot abanos.
 Acum pōte să platescŭ,
 Frumōsă sa te numescŭ.

130

*

Ce-a fost verde s'a uscat
 Ce-a 'nflorit s'a scuturat.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 155 & III,
 125.— A. ODOBESCU, III, 208. — EM.
 POPESCU, *inv. com.* Ciocănescŭ-Măr-
 gincaŭ, J. Ialomŭŭa.

*Ce-a fost verde s'a uscat,
 Ce-a înflorit s'a sculurat,
 Ce-am iubit, cū n'am uitat.*

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, 346.

*Ce-a fost verde s'a uscat,
 Ce-a 'nflorit
 S'a vesteŭit.*

AL. ODOBESCU, *Rev. Ist.*, II, 146.

*Ce-a fost verde s'a uscat,
 Ce-a 'nflorit s'a scuturat,
 Ce-a fost dulce s'a māncat.*

HINŭESCU, 200.

Arată schimbarea pe care o aduce vremea. Următōrea poesie populară, nu este de căt parafrasa aceaŭŭ ideŭ.

BABA ŖI FATA.

Sub răchita rămurată
 Sēde o babă supērātă
 Si 'mprejur iarba-ŭi uscată !
 Ce-a fost verde a vesteŭit,
 Ce-a fost dulce a amărŭt,
 Ce-a fost vesel s'a māhnŭt !
 Pe sub lunca înverŭiătă.
 Trece-o fată înflorită
 Ŗi de fluturŭ urmărŭtă.
 Ce-a fost vesteŭt înverŭeŭce,
 Ce-ŭ amar se îndulceŭce,
 Ce-ŭ māhnŭt se 'nveseleŭce.

Câtă deosebire între acesta poezie și cântecul orășean de la No. 129; poezia de la țară e plină de imagini alese exprimate într-o limbă frumoasă și curat românească, cântecul de la oraș ne desvescesce moravurile triste sub o formă greoie, moșicască și plină de neologisme.

131 * △ Nu caută ce am fost ci veđi ce sunt.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi*.

Nu caută ce am fost, ci te uita acum ce sunt.

A. PANN, III, 48. — HINȚESCU, 62.

Nu se caută ce-ai fost, ci ceea-ce ești.

I. G. VALENTINEANU, 49.

Nu trebuie să judeci omul după nămul din care se trage, după origina lui cât de prăsta, ci după valoarea lui personală, după locul pe care a știut să și-l dobândăscă.

132 * A fost odată ca nici-odata, de nu ar fi nu s'ar povesti.

Acest început obișnuit al basmelor se dă drept răspuns acelor cari ne povestesc lucrurile de necređut, ce se potrivesc cu acele din basme.

133 Ce-a fost am veđut, ce-o fi om mai vedea.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 146.

Ce-a fost a trecut, ce-o fi om mai vedea.

D. ZANNE, *J. R/ov*.

Arată nepăsarea, cu o nuanță de incredere în sine.

F R I G

134 Frig de crăpa ouele corbului.

S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 7.

Acastă dicătoare se trage de la credința că nici un fel de ouă nu este așa de tare ca ouele corbului. Acastă pasăre, în urma blestemului lui Noe, se ouă în Decembrie și clocește până 'n luna lui Faur, când, fiind gerul mai cumplit, de crăpă și lemnele de frig, corbii își părăsesc cuiburile. Atunci ouele, ce fiind foarte tari nu ar putea fi sparte, nici de puil închiși într'ensele, nici de corbii

cel mari, crépă de gerul cel cumplit, și ast-fel puil de corb pot ieși din găocele lor.

Românii de la țără nmesc ȃilele de la 19 la 24 Martie, *ȃilele corbului*, creȃnd cȃ în ȃilele acelea crapa onele acestei pasere.

- 135 * Frig, ger de crapă petrele.

FR. DAMÉ, II, 63.

- * Arcore di crepa chétra.

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

Arată taria gerului.

- 136 * Frig, ger de crapa lemnele.

ION A LUȘ SBIERA, *Pov.* 250. — *Sezatoare*, I, 34. — I. CREANGĂ, *Amint.* pag. 23.

Arată taria gerului.

Cu tôte cȃ legenda urmȃtore povestitȃ de C. Negruzzi în scrisoarea XII, nu are de cȃt o fȃrte depȃrtatȃ legaturȃ cu locuȃiunea de mai sus, nn mȃ pot impotrivi placerei de a o reproduce.

~ Ce mai vremȃ acele ! Cȃnd venea primȃvȃra și eșeau ȃmenii la arat, dacȃ nu le ajungeau boii la plug, se duceau la Unguri sȃu la Leși, și luȃnd de acolo ȃmeni, fie nemeși sȃu proși, șleahȃici, ori mojici, nu mai alegeau, îi injugau și arau lanuri cȃt vedei cu ochii, unde semȃnau ghindȃ de creșcea dumberȃvi pentru cȃ sȃ aibȃ strȃnepoșii lomne de ars. De aceea luata-ȃi sȃmȃ, cȃnd e ger iarna și vȃntul vijte, cȃ dacȃ vȃ puneți la vatrȃ, dinaintea focului, auȃiți unele lemne țipȃnd, și vedeți strecurȃndu-se din ele o apȃ fierbinte ? Acele, feșii mei, sunt sufletele Leșilor care țipȃ, și lacrimile Ungurilor care picurȃ, cȃci sufletele lor, pentru pȃcate pe semne, le-a osȃndit Domnul Dumneȃu sȃ intre în copacii pȃdurilor, pre care le-au arat cu sudȃrea lor.

FURTUNĂ

- 137 * • Ce canți pe mare în timp de furtunna ?

Veȃi Mare.

Capitan WELTZ, J. Constanța.

A se arunca de bunȃ-voie, într'o primeȃdie sigurȃ.

- 138 • Frumos sa privesci furtunna pȃ mare, dar cam dȃ de parte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 115.

Adicȃ sȃ privesci la turburȃri, dar sȃ nu te amesteci în ele. (GOLESCU). Nu o fi o simplȃ aducere-aminte a frumȃselor versuri, bine cunoscute : *Suave mari magno, turbantibus aequora ventis?*...

- 139 Dnȃ furtunnȃ și liman.

Cronica anonima, ap. FR. DAMÉ, II, 36.

Dupa furtuna, vine vreme buna.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 91. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 65.

*[△] *Dupa furtuna, vine și vremea buna.*

C. NEGRUZZI, I, 293. — FR. DAMÉ, I, 167. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubenii, J. Dorohoi.*

Dupa furtuna și senin.

LAURIAN & MAXIM, II, 1164.

Vezi: *Intunerie, Plôie, Vreme*, Cap. XXII c. *Necazuri.*

Adică în urma întristării și ale ne-azurilor, ne vine bucurie și usurința. (GOLESCU).

G E R

Vezi *Bobotează, Frig.*

G H Ê Ț Ă

140 Scrie pe ghêta
 Pâna diminêta.

A. PANN, III, 108.—HINȚESCU, 172.

Se dice de acel care uită ușor îndatoririle ce i se fac.

141 * Î iubesc ca ghêta în sin.

A. PANN, II, 92.

Vezi *Néua.*

Adică de loc. Românii Macedonenii dic, cu același înțeles : *a iubi ca néua în sin.*

142 * A fi rece ca ghêta.

*
A fi sloiû de ghêta.

Se dice la acei cari nu se împrietenesc, cari nu se tulbură ușor. Francesul dice : *plus froid que marbre.*

143 * A remâne ghêță.

ION A LUI SBIERA, *Pov.* 94.

De frică.

GRINDINĂ

Vezi *Astați, Plôie.*

144 La neploare e bună și grindina.

A. PANN, I, 146.

* △ *In lipsă de plôie și grindina e buna.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

* △ *La secetă și grindina e bună.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —

I. PETRESCU. *J. Ilfov.*

* △ *Când n'are plôie s'grândinea îi buna.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Vezi *Ninsăra.*

La nevoe ne mulțumim și cu mai prost.

145 * *Dupa ce 'l bate grindina,
Il mai bate și cu prăjina.*

A. PANN, II, 54. — HINȚESCU, 71. —
FR. DAMÉ, II, 84.

*După ce pomul îl bate grindina,
Il bate și omul dându' (bătându'l) cu prăjina.*

A. PANN, I, 144. — HINȚESCU, 149.

Nenorocirile ne vin claie peste grămada.

146 * *Ca batut de grindini.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Fără chef, ploat.

IANUARIE

147 *Antosnjacu pljir de pâre, Zenu scurt, maj rev de toți,
Mare cu mugnit.*

F. MIKLOSICH, *Rum. Unter*, I, 16.

Vezi *Faur.*

Proverb al Românilor din Istria care înseamnă : Ianuarie plin de pâine, Februarie scurt, mai reu ca toate (lunile), Martie mănios.

I E R N Ă

Vezi *Véră.*

148 *Iérna portă pana si vera tambarea.¹⁾*

D. A. MILESCU, *Gopești, Mac donia.*

Adică : iérna petrecem mâncând și véra jucând.

¹⁾ Iérna pórtă pâine, și véra tambură.

149 Iérna n'o manânca câinii.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.* △ *Iérna n'o mândâncă lupi.*I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*—
AL. DUMITRESCU, 131.* *Nu a mâncat lupul iérna.*

Adica răul cel greu anevoie se ridică de la noi. (GOLESCU).

Astă-đi acestă ăicătore are de obicei un înțeles mai restrîns; se întrebuintează când e tîmna lungă peste măsură, și nu mai vine iérna cu tóte nevoile ei, pentru a ne spune că, mai curînd orî mai târđi, de iérnă nu vom scăpa, și precum ăice francesul :

*L'hiver n'est jamais bâtarđ ;
S'il ne vient tót, il vient tard.*

! Românî din județul Sucłava aű un mod curios de a afla, de cu vreme, cum va fi iérna care se apropie. Când taie porcul, la Crăciun, după grosimea splinei se prevestesce greutatea iernei. Când peste tot e tot una de grósă, va fi iérna tot una de grea de la început până la sfîrșit. Dacă'î la un capăt, de 'nainte saű 'napoi, mai grósă, iérna va fi la început saű la sfîrșit grea. De va fi mai unflată la mijloc, și iérna va fi mai mare la mijloc. Veđi *Șezătore*, I, pag. 152.

150 Iérna sa nu te coprinza
Fara pânza, fara brânza.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 151.

Ne învață a fi prevăđători.

151 Iarna sa te feresci, pe apa sa nu te caletoresci, dacă
vrei sa mai traiesci.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 133.

Povađa bună, care însă, paremi-se, are cusurul de a nu fi românescă.

I E R Î

Veđi *Fata*.

152 * Ieri a ploat, ađi a 'nseninat.

Veđi *Plóie, Vreme*.

Arată schimbarea vremurilor, ieri răű și ađi bine, ieri nelinisce și întristare astă-đi ușurință și bucurie.

152^b Ce-am fost ieri nu sunt azi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 75.

Se dice pentru virstă, aratând trecerea ei. (GOLESCU).

153 * △ A cauta ziua de ieri

* △ *Ce cauți? ziua de ieri!*

EM. POPESCU, *Inv. c. Ciocănești-Margineni, J. Ialomița.*

A cauta ceea-ce nu se poate afla, ce a trecut; se dice de acei cari umblă fără scop.

154 Tote sunt trecetore ca ziua de ieri.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 180.

155 * A nu fi de ieri.

* *A nu fi de ieri alaltaieri.*

Adică a nu fi copil mic, a nu fi de acei cari se pot ușor înșela, nesciind nimica din întâmplările vieții.

A ÎNSERA

156 Unde inseréza, acolo dórme.

A. PANN, I, 133.— HINȚESCU, 47.—
FR. DAMÉ, II, 203.

Se dice despre cel sarac care nu are nici măcar un bordei, unde să-și odihnească trupul.

157 Inseréza și 'noptéza.

A. PANN, I, p. 96.

Se dice de acei cari sunt înceți la orî-ce trebă: până să vorbescă pină să se apuce de lucru inseréză și 'noptéză.

ÎNTUNERIC

158 Ce se nasce prin întuneric (p' întuneric) trebuie să se vađa la lumina.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 6; I, 21.—
HINȚESCU, 193.

Ce se nasce în întuneric, crește la lumină.

HINȚESCU, 82.

Vezi *Nopțe No. 199.*

Lucrurile cele mai tainuite, vine o vreme când sunt date în vileag, și precum țice Evangelistul : *Ori-ce vești țice la întuneric se va auzi la lumină. Luca, XII, 3. Mateiu, X, 26. Marcu, IV, 22.*

159 **Întuneric și pute a brânza.**Vezi *Camara.*

Răspuns ce se dă, în gluma, celor cari întrebă despre vreme. Acastă dicătoare se trage din următoarea anecdotă. Lăsăm cuvântul D-lui T. Speranță :

ÎNTUNERIC BEZNĂ

Un boer și cu țiganu-I
Când a fost, când-va, 'ntr'un an,
Într'o noapte, pe-un drum mare
Se culcase la un han.

*

Într'o vreme, despre țiuă,
Ha! țiganul ese-afară,
Să mai vață cum e vremea,
S'a schimbat ce-va de-aseră.
Dar în loc sa dea de ușă,
Somnoroș, tehuțu de cap
Într'o casă-așa străină
Făr' de zare de lumină
Dă cu mâna de-un dulap.

*

Deschizând apoi dulapul
Înnăuntru bașca capul,
Si de tēmă să nu fie
Pe-acolô, pe-așa câmpie
Vre-un lup sau chiar vr'un câine
Său mai cine scie cine
Nu mai sta sa se gîndescă
Ci 'n curînd în casă vine :
A făcut cum a putut
De nici pragul n'a trecut.

*

Când ajunge 'n n'untru 'n casă
Tremurând și cam cu grabă,
Ha!, boerul mi-l întrebă :
— Cum i-afara, măi țigane,
Stele, nour, plôie, lună :
Vom avea pe mîni țî bună ?
— Nu știu, țîșu, țiganul țice,
Ce mai locuri sunt pe-aice,

*E 'ntuneric mare, beznă,
Negru, des de tot, scîl, pânză,
Nu zarescî nimic cu ochîl
Da 'ndracit măi pute-a brânză !*

*

Totă năptea stă boerul
Cu miros de brânză 'n cap,
Diminēja vreme bună :
Nu'î nici plăie, nici furtună ;
Iar hangiul, bîet, se plänge
Că ploase prin dulap.

160 Dupa întunerec sóre.

Cronica anonimă, 167.

După întunerec vine și lumină.

Cronica anonima, 167.

Veđi *Furtuna, Plăie, Vreme.*

Adică în urma întristareî și necazurilor, ne vine bucurie și ușurință.

161 Intunerecul, cel mai mare vrajmaș al luminei.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, 16.*

Adică cel prost, vrăjmaș celui învețat (GOLESCU).

I U L I E

Veđi *Aprilie.*

I U N I E

Veđi *Aprilie.*

J O Î

162 *△ Dē Joi pâna mai apoi.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, 92, Asem.*
174, 221. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist. III,*
158. — FR. DAMÉ, II, 248.

* △ *De Joi pâna mai de apoi.*

I. CREANGĂ, *Pov. 141, Amint. 70.*
— FR. DAMÉ, I. 81. — I. BĂNESCU, *prof.*
Jud. Român.

*A îmbracat pe dēnsul haîne noi
Ș'aū ținut de Joi pâna mai apoi.*

A. PANN, III, 70. — HINȚESCU, 74.

*Uita de Joi
Până mai apoi.*

BARONZI, 65. — HINȚESCU, 194. —
HAȘDEU. *Etym. Magn.*, 1330.

△ *De cu Joi
Pîn' mai apoi.*

BURADA, *Calăt. Poes. Pop.* 35.

Arata scurtarea vremii (GOLESCU).

D. Hașdeu după ce citează o serie de exemple, privitoare la această locuțiune, urmărește ast-fel :

Dar de ce ore punctul de plecare este acumă Joi, și nu o altă zi? Rima nu pare a fi singurul motiv. Vechiul Romanî dicea, *ab Jove principium* (*Virg. Aen.*, III, 60). La noi, *dies Jovis*, începe atât posturile, precum și cununiile.

Poporul crede că e bine să serbezi *noe Joi* după Paști, că vei fi ferit de ghêță sau pêtără ca să nu se strice bucatele. — *Preotul G. TALPALAR, Têrgu-Frumos.*

O nuntă țărănească pe aici ține chiolhanu de *Joi și până Joi* ; opt zile. — D. PAVELESCU, c. *Chiôra, Ialomița.*

La cele de mai sus vom adăoga următoarele superstiții :

Orî-ce lucru să-l începi Lunea, Mercurea, *Joia* și Vinerea ; Marțea și Sâmbăta sunt zilele morților și orî-ce lucru vei începe în ele, nu iese la capăt bun. M. LUPESCU, *invêț. com. Brosceni*, Jud. *Suciava*.

În *Joia* Pascelui să ia un bulgăre de tamâie nefărimat, se aprinde pe rând când citesc cele două-spre-zece evanghelii și restul e bun de aprins în casa pe când tuna, ori trăsnesce, și de afumat copil speriaț. — *Bolintinu-din-Vale, J. Nfov.*

Din *Joi-mari* (Joia de 'naintea Pascelui) și până la Ispas (Înălțarea Domnului) nu se torce, cose, fierbe cămăși, etc.... Joile, că bate pêtără, ori se 'ntorn ploile și se face secetă. — R. MARINESCU, *Șezătore*, III, 48.

În spre *Joi-mari* se dă foc la gunoie, și se pune pe un scaun o cofă cu apă și o litră, pentru ca sufletele morților să se încăldească și să bea apă. — HERESCU, c. *Găinești, J. Suciava.*

În fine vom adăoga dicătorile : *De Joi în Paști* și *Joi după Paști*.

D. Hașdeu 'și-a rezervat părerea. Nu vom propune nici-o soluție, multumindu-ne cu adunarea materialului de mai sus.

163 * Joi după Paști.

Da E. B. MAWR, 92. — I. ARBORE,
Jud. *Buzeu*.

Adică nici-odată, sau, cum se mai dice, *la Pascele calului*. În săptămâna care urmărește ziua de Paști, nimeni nu se apucă de lu-

cru, și mai cu sémă în Joia acelei săptămâni; de unde rezultă că atunci când făgăduim că vom face ceva, *Joî după Pasci*, știind dinainte că nu vom lucra în ziua aceea, este tot același lucru ca și când am respinge cererea făcută nouă.

164 * De Joî în Pasci.

LAURIAN & MAXIM, I, 122; II, 595.

Din Joî în Pasci.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* 99.

Adică rare-orî, la intervale de timp mari: *merge la biserică de Joî în Pasci*. Francesul dice cu același înțeles: *On ne le voit qu'aux bonnes fêtes*.

164^b * Joî în Pasci.

G. DIANU, *revisor scolar*, Jud. Mehedinți.

Se dice cui-va când nu 'și potrivește faptele, cum se aplică, *ca nuca 'n perete*, la cel ce nu 'și cumpănește vorbele.

LUCÉFÉR

165 [△] A sta înaintea cui-va ca lucéfêrul.

BARONZI, 45.

Ca lucéfêrul de nópte strălucește.

IORD. GOLESCU, *Mss. II Asem.* 172.

A fi privit ca ce-va fară sémă.

A se vedea în P. Ispirescu legenda *Lucéferului de ziua și Lucéferului de nópte*, p. 380—385.

LUMINĂ

Vedî Oboroc.

166 Lumina rămâne lumină de și orbul n'o întimpină.

G. MUNTEANU, 27. — HINȚESCU, 94.

Adevêrul are ființa sa proprie și nu depinde de noi. Calitățile unui om se ved de toți, ca lumina sórelui, și chiar de le ar nega uni, sunt recunoscute de o lume întregă.

167 * [△] Lumina mare pre cea mica întuneacă.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.* 32. — H. D. ENESCU, *învăț. com. Zamostea, J. Dorohoi.*

Căci precum stelele nu se mai ved când răsare sórele, de asemenea cei mici rămân nevățați în sémă, când cei mari sunt de față.

168 * **Ca lumina zilei.**

Se dice la un lucru sigur și a-carui fință nu se pôte tagadui.

L U N Ă

169 * \triangle **Câte în luna și în sôre.**

Vedî *Cane, a Latra, Pușca, Sôre.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* 85, 302. — FR. DAMĂ, I, 83; II, 294. — POMPILIU, *Conv.* Lit. VI, 27. — H. D. ENESCU, *înveș. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Câte 'n luna, câte 'n sôre.

G. DFM. TEODORESCU, *Poesii Pop.* 335. — ISPIRESCU *Leg.* 85.

Câte 'n luna și în stele.

I. CREANGĂ, *Pov.* 147.

Adică tot ce poți sa visezi, tot ce 'ți poți închipui; arată numărul cel mare : *învață câte în luna și în sôre.* Hîntescu p. 93, dă acest proverb sub forma : *câte în lume și în sôre*, care ni se pare greșita nefiind logica.

Asemănările cu luna revin foarte adeseori în poeziile populare, pentru a arăta că un lucru este fără pereche :

Am fost una la părinți
Ca și luna printre stîni.

Poesii Pop., Șezat. III, 14.

. am fost
Fără frați, far' surorele,
Ca și luna printre stele.

Po. sîi Pop., Șezat. III, 14.

Dar nici-una din aceste asemănări nu e mai poetică de cât cea care se află în următorea bucată culsă de D. V. Pienescu, în c. Dorna, Jud. Sucłava :

Dragul maicei nu ofta
Că maica te-a însura :
Satu-I mare, fete-s multe
Si mai mari și mai mărunte ;
Ți-I alege c'al de unde !

*

Of ! of ! of ! maică, maicuță,
Ceru-I mare, stele-s multe
Si mai mari și mai mărunte ;
Dară luna-I numai una
Si lumineă totă lumea.

Românii au o serie întrăgă de legende relative la lună dintre care una ne învață că luna este stéua Maicei Domnului.

D. Hășdeu, în *Etymologicum Magnum*, relatează următoarele credințe, despre ceea-ce vede poporul nostru în lună.

Mitologia poporană a făcut din Avel și din Cain două figuri, pe care le vede în lună. Acastă legendă, există d'o potriua în Moldova, în Muntenia și 'n Ardeal, pe când o altă legendă, mai puțin răspândită, crede că cele două figuri sunt apostolii Petru și Pavel.

În luna sunt două frați. Cel mic a omorît pe cel mare și acuma îl porta în spinare, ținându-l o caldărușă la nas în care se scurge sânge. — N. CALINESCU, *Brăila*.

În luna șede Avel cu capul spart de Cain, care 'l ține plecat peste un ciubar ca să i se scurgă sângele. — I. BONDESCU, c. *Gin-gescii*, J. *Suciava*; I. DUMBRĂVĂ, c. *Resboenii J. Neamfu*.

În lună e Cain și Avel. Cain a tăiat capul lui Avel, și din grumazii acestuia picură sânge într'o căldare. Când căldarea va fi plina, atunci vor pica din ea trei picături pe pământ, pământul se va aprinde și va arde cu tot de pe el : vremea de apoi. — A. DEGANU, c. *Veșel*, *Transilvania*.

Poporul crede că Sfinții Apostoli stău în lună, Petru de-a dreapta și Pavel de-a stânga. — T. MANOLIŪ, c. *Sișcani*, J. *Fălcu*.

Vércolacii se dice că sunt căiniî lui Dumnezeu, cari vor să mănânce luna, unde se află Cain și Avel. — C. MELINTE, c. *Gănescii*, J. *Covurluiu*.

În fine citim în Creangă :

— Vești tu, colò, în luna, niște pete?

— Le ved.

— Acolo's frații mei din cea lume.

Pov. p. 57.

170 Se schimbă ca luna.

D. ȚICHINDEAL, p. 184.

* Schimbator ca luna.

I. G. VALENTINEANU, p. 43.

Se dice de acei cari nu sunt statornici în părerile, în gusturile lor.

Plutarch, în *Banchetul celor șapte înțelepți*, Cap. XLVI dice : „Luna se rugă, într'o zi, de mumă-sa, să-i facă o manta bine potrivită pe trupul ei. Dar cum aș putea face una ca acesta, răspunse muma ei, de óre-ce în fie-care săptămână mărima trupului tău se schimbă ?” Acastă pildă a dat nascere proverbului elin : *se potri-vesce ca și luneî o manta*.

171

Sa n'ating luna
Cu mâna,
Nici sórele
Cu picióarele!

LAURIAN & MAXIM, I, p. 100.

*Să n'ajung sórele
cu picióarele,
Și luna
Cu mâna!*

HAȘDEŢ, *Etym. Magnum*, p. 627.

*Sa n'ajunga luna
Cu mâna,
Și sórele
Cu picióarele.*

BARONZI, 86.

*Nici s'ajungi, să mai ajungi
Luna cu mâna,
Sórele cu picióarele,
Stelele cu obelele,
Și curcubeul cu meleșteul.*

T. SPERANȚĂ, I, 85.

Jurământ ironic prin care facem o făg duială pre care nu vrem să scim bine că nu o vom putea îndeplini.

Origina acestei dicături trebuie căutată în basme. De pildă, în povestea lui *Harap-Alb*, de Creangă, fiul craiului se aruncă pe spinarea unui cal nasdrăvan, care sboră pe rând până la nori, în lună și în sóre, și apoi sa lasă în jos ca o săgéta, spunând tovarășului său de drum :

— Hei, stăpâne, cum ți se pare? Gândit-ai vr'o data că ai să ajungi sórele cu picióarele, luna cu mâna și prin noură sa cafi cunună?

172

● A cere luna.

NAUM. ap. FR. DAMÉ, III, 24.

Adică ceea-ce nu se póte căpăta.

Lordul Albermale, vedând într'o séră pe D-sóra Gaucher uitându-se lung la o stea, îi duse : „Nu te uita așa la dēnsa, draga mea, căci nu aş putea să ți-o dau.”

În orî-ce cas, dacă e puțin probabil ca această dicătură, care nu s'a putut găsi de cât la D. Naum, să fie românescă, este aprópe si-

gur că sêrbescă nu pôte fi. Scim cu toîi că câîi-va Sêrbî, vêdend luna în fundul unui puî, erau cât p'aci s'o prindă, cu o gălétă pe care au scoborit'o în apă. Însă ei fiind iuî, ca și ardeiu cu care se hrănesc, au tras prea repede gălétă în sus și fringhia care o ținea s'a rupt, asvêrind în slava cerului luna, la care se uită cu jind Sêrbii noștri lungiî pe spate.

173 * A apuca luna cu dinîi.

P. BUDIȘTEANU, J. *Ilfov*.

A încerca un lucru care nu se pôte. Latiniî diceau cu acelaș înteles : *Citius elephantum sub ala celes* ¹⁾.

174 Când este lună veche
Nu auî (aude) d'o ureche,
Când este luna nouă,
Nu aud ('aude) de-amêndouă.

A. PANN, II, 146. — HINȚESCU, 95.

Se dice, în bătae de joc, de cei bêtrâni, care nu mai aud bine.

175 Par-ca e din luna.

FR. DAMÉ, II, 294.

* *Dôr nu e caîut din luna.*

P. BUDIȘTEANU, J. *Ilfov*.

Veî *Hîrzob, Nor*.

Se dice de aceî carî se îin mândri, și se cred de mare neam.

176 La luna cânilor.

FR. DAMÉ, III, 294.

Adică nicî-odata, ca și la *Pascele caluluî*.

L U N Î

Veî *a Postî*.

M A I Î

Veî *Aprilie, Martie*.

177 * Δ Daca nu ploue în Maiu
Nu se manâncă malaiû.

C. GABUNEA, *Slatina J. Olt*.

Veî *Arminden*.

178 Sa bei vin rosu în tîta luna lui Maiû ca să înnoesce maiul.

Șezatîrea, I, 128.

¹⁾ Mai ușor al ascunde un elefant la subsuoare.

Țicătore din județul Suciava, care trebuie să fie mai plăcută amatorilor de vin de cât aceea de la No. 25, care prea le măsoră petrecherile cu dramul.

M Â N E

Vezi Astă-ți.

- 179 * Nu scii ce aduce ȝiua de mâne.

Vezi Di.

Căci precum ȝice înțeleptul Solomon : *nu te lăuda cu ȝiua de mâne, căci nu scii ce pôte aduce o ȝi.* Prov. XXVII, 1.

- 180 Lași vre-un lucru pe mâne
Îl vezi ca așa remâne.

A. PANN, II, 48. — HINȚESCU, 92.

Vezi Astă-ți, No 49.

MARIA EGIPTEANCA

- 181 [△] In ȝiua de Maria Egipteanca se pun pomii.

Țezătoreca, I, 128.

Țicătore din Moldova.

M A R Ț Î

Vezi Nunta.

M A R T I E

- 182 Lipsesce Martie din post ?

IORD. GOLESCU, Mss. II, 41.

Ca Martie din post nici-cum lipsesce.

IORD. GOLESCU, Mss. II, Asem. 81.

- * *Martie din post nu lipsesce.*

A. PANN, Edit. 1889, p. 174; III, 5. — HINȚESCU, 101. — G. MUNTEANU, pag. 122.

Mart din post nu mai lipsesce.

C. NEGRUZZI, I, 251.

Nu pôte lipsi Mart din paresime.

LAURIAN & MAXIM, II, 245.

Mart din paresime nu lipsesce.

LAURIAN & MAXIM, I, 305.

*
Ca Marțul din presin ⁴⁾.D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Se dice pentru cei ce nu lipsesc mai nici-odată din slujbe, său din alte ore-ce, precum și luna lui Martie nu lipsesce din post. (GOLESCU).

Se dice într'un mod mai general de un lucru care în tot-d'a-una se întâmplă neapărat, la anumite vremuri, precum și de acei de cari nu te poți desbura nici-odată, cari fără să fie așteptați său pofțiți, se află nelipsiți unde-va.

Sinodul de la Nicea (787) a stabilit că Pascele se va sărbători în prima Duminică care urmăzează luna plină din Martie. Prin urmare, chiar dacă Pascele ar cădea la finele lunii Aprilie, postul mare fiind de patru-șeci de zile, trebuie neapărat ca cel puțin șeci zile din Martie să fie coprinse în post.

183 Marecu uscat, Aprilu udu, Maju temperejt, beatu vilanu, carle are semirat.Veți *Ianuarie, Prier.*FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter. I, 16.*

Adică : Martie uscat, Aprilie ud, Maiu potrivit, fericit (e) țărănul, care a semănat.

*
184 Ca Scurtul di Marțu.D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Adică : ca Februarie de Martie. Arată vecinătatea, apropierea, urmarea imediată și neaparată a două lucruri.

M E R C U R I

Veți *Nuntă.*

M O Ș Î

185 În ziua de Mosi se cërca lut pe lut și Dumneșeu ride de toți.

Șezătorea, I, 128.

Șezătorea din județul Suciava care ne reamintesc că morțea ne pândesc pe toți.

⁴⁾ Ca Martie din paresime (post).

MUCENICI

- 186 \triangle Dacă în ziua de Mucenici va bate vintul sau va fi linisce, aceeași vreme va fi patru-deci de zile în urmă.

L. N. CONSTANTINESCU, c. Ciulnița,
Jud. Ialomița.

- * \triangle Cum va fi în ziua de Mucenici va ține patru-deci de zile.

L. ARBORE, Jud. Buzău.

Țicătore din Țera-Românească. Ziua de Mucenici cade la $\frac{9}{21}$ Martie, adică la echinox.

- 187 * \triangle Cum e în ziua de Mucenici ține pâna la Pasce.

L. ARBORE, J. Buzău.

- 188 * \triangle Cum e în ziua de Mucenici așa e și în ziua de Paști.

MARIN DUMITRESCU, J. Dâmbovița.

MURGA

- 189 A intrat murga în sat.

N. POPESCU, *Calendar 1882*, p. 58.

Adică a inserat.

NEMET

Vezi Zapada.

- f 190 Ridica-ți nemetul d'innaintea ușii tale, și nu îngriji de bruma ce cade pe casa vecinului tău.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 113.

Ne învață să îngrijim mai mult de greșalele noastre, ce cu mult mai mari sunt, decât cele mai mici ale altora. (GOLESCU).

NÉUA

Vezi Zapada.

- 191 * Ti voiu ca néua în sin.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Adică : te voiu, te iubesc ca zăpada în sin. — Vezi Ghêța.

191^b Albă éaste și néuă ama arde.¹⁾

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p.
276, *Samarina, Macedonia*.

Nu trebuie să judecăm după față.

NEPLOARE

Veđi *Grindina*.

NINSÓRE

192 Daca nu e plóie, fie și ninsóre.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 116.—FR.
DAMÉ, III, 129.

Adică la vreme de nevoie să ne mulțumim și cu cele mai próste.
(GOLESCU). — Veđi *Grindină*.

A NINGE

Veđi *A ploua*.

193 Lasă să ninga, să plouă, numai vreme rea să nu se facă.

A. PANN, II, 151.—HINȚESCU, 124.

* *Ningă, plouă, numai vreme rea să nu se facă.*

AL. MARTINIAN, *J. Ilfov*.

Să nu ne împotrivim relelor pe care nu le putem opri, de témă
ca să nu ni se întâmple și mai reū.

194 Nu 'mı-aũ nins ca să nu 'mı degere,
Nici 'mı-a plouat ca să Țu mẽ ud.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 134; II, 87.

Nu 'mı-a nins ca să nu mi să plouă.

G. MUNTEANU, 122.

Nu a nins ca să nu degere.

HINȚESCU, 124.

Se ȥice când vine peste noi o întâmplare prósta.

195 A fi nins de vreme.

FR. DAMÉ, III, 128.

¹⁾ Albă este și zăpada dar arde.

E nins în luna lui Maiu.

FR. DAMÉ, III, 128.

I s'a înalbit părul de ténér.

NINSÓRE

Veđi *Ploie, Pistică*.

NÓPTE

Veđi *Đi, Orb*.

196 * Face nóptea đí și đíua nópte.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 380.—
FR. DAMÉ, III, 130.

Sě face nóptea đí și đíua nópte.

HINȚESCU, 124.

Face din nóptea đí, și din đí nóptea.

DR. E. B. MAWR, 37.

Face đíua nópte și nóptea đí.

I. CREANGĂ, *Amint.* 81.

Nopțile le face đí.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 58.

* *Façe noptea đíua si đíua nopte.*

D. A. MILESCU, *Gopež, Macedonia*.

Se đice de acei carí, ducěnd o vieđă destrebalată, petrec nóptea și đíua se odihnesc.

Nopțile le fac đí, arată hărnicia omului care nu se mai odihnesce nicí-odată : »Biata femee nopțile le făcea đí. Nu i se mai alegea nicí de mănecare, nicí de odihnă. Atăta dor și foc avea să-și gasésca bărbatul pe care ursita i-l dedese.» P. ISPIRESCU.

Se đice și de omul mincinos. Veđi HINȚESCU p. 106.

197 △ Nópтеа fura
Đíua jura
C'un ciolan de căne 'n gura.

S. FL. MARIAN, *Sat. Pop.*, p. 217.

△ Nópтеа fura
Đíua jura
C'un ciolan de măța 'n gura.

S. FL. MARIAN, *Sat. Pop.*, 197.

Se đice de acei care négă chiar când fi prindí cu mână în sac.

- 198 * Δ Nu sciu nóptea-î întunecósă ori poteca-î alunecósă,
că inemerii la altă casă.

I. DUMITRESCU, *inv. c. Ganciova*,
Jud. Dolj.

Se ȋice ca pildă catre acei cari prinși furând ȋic că nu fură cu
precugetare.

- 199 De multe-ori nóptea fata și ȋiua ține în brațe.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, 304.

Veȋi *Intuneric*, No. 158.

Sau precum mai ȋice tot Cantemir. *Ist. Ierogl.* p. 226 : *ȋiua
multe descoperă.*

Origina și înțelesul acestui proverb trebuie căutate în Evanghe-
lie : »Nu este nimica ascuns care să nu se descopere cu vremea,
nici o taină care să nu se afle, căci *ceea-ce ai ȋis la întuneric se
va auȋi la lumina ȋilei*, și ceea-ce ai șoptit la ureche, într'o odaie,
se va striga de pe acopereméntul caselor.» — LUCA, XII, 2 & 3.

- 200 Lucru de nópte, el vede ȋiua si ride.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 41.

- * *Lucrul de noapte, rȋde ȋiua de el.*

De E. DAMĂ, J. Ilfov.

Ne arată că nóptea ne înșala. (GOLESCU). Multe lucruri cari se
pregătesc în taina și de la care așteptăm o mare isbândă adeseori
aū un sfirșit miserabil.

Grecii dau același înțeles proverbului : *Ceea-ce s'a ȋesut în
taina nopȋii, stărnește adese-ori risul când apare la lumina.*

- 201 Nópte cu sóre nu s'a pomenit.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, 49.

Se ȋice pentru cele peste fire împotriva. (GOLESCU).

- 202 * Δ Ține-te, Stane, ca-î nóptea mare.

EM. POPESCU, *inveș. c. Ciocanesci-
Marginenă*, J. Ialomița.

Se ȋice spre indemn ca să luptam cu putere.

- 203 * Nu te prinde, Stane, că e nóptea mare.

D. ZANNE, J. Ilfov. — AL. MARTI-
NIAN, J. Ilfov. — AL. DUMITRESCU, 132.

Și se pot întempla la multe.

204 Mare e nóptea, bun e Domnul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 44.

Se dice spre mângaierea celor desnădăjduiți (GOLESCU).

205 Intru zadar te muncești nóptea ziua să o faci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 17.

Se dice pentru cele peste putință. (GOLESCU).

N O R

Vezi Cer, Vint.

206 ^Δ A fi picat din nori.

Nici n'am frați și nici surori

Pare ca's picat din nori.

Șezătoare, *Poes. Pop.*, I, p. 114.

Vezi Luna, Htrzob.

A nu avea nici o legătură de rudenie cu acei în mijlocul cărora trăim.

207 Dupa nor vine și senin.

Cronica Anonimă, ap. FR. DAMĂ, III, pag. 131.

Acum e senin și se face nour; acum este marea lina și se face furtună.

ION NECULCE, ap. FR. DAMĂ, II, 7; III, pag. 131.

^Δ *Dupa nori îi și senin*

Dupa dragoste și suspin.

Șezătoare, *Poes. Pop.*, II, p. 9.

Dupa nor vine senin

După dulcéța pelin.

GR. SIMA, *Conv. Lit.*, XVII.

Dupa nour vine senin.

LAURIAN & MAXIM, II, 1164.

După nour senin vine.

DA E. SETASTOS, 87.

Vezi Furtuna, Intuneric, Plóie Vreme.

Adica în urma întristării și necazurilor, ne vine liniște și bucurie.

- 208 După nor și plöie
Resare și sóre.

A. PANN, III, 24.— HINȚESCU, 125.

*
După nuori și soare.

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Adică după rău, bine.

- 209 Cui i-e frică de orî-ce nor nici o călătorie face.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 27.

Veđi *Vint.*

Adică cine se teme de orî-ce nevoieîță, nimic dobândesce. (GOLESCU).

- 210 Norul, până nu se 'ngróșă, furtună nu aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 49.

Adică răul pîna nu se măresce, supărare nu ne aduce, și cel cumplit, până nu se inverșunéză, nu ne vatămă. (GOLESCU).

- 211 *
Norii cei mici se duc la cei mari.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Tot acei cari au deja, capătă mai mult, saú, precum ȓice francesul: *l'eau va toujours á la riviére.*

- 212 Nici de nor de vară să te intristezi, nici de senin de
vară să te înveselesc.

IORDACHE GOLESCU, *Mss.* II, 109.

Adică nici sa ne málnim, nici să ne bucuram de cele întemplátore, și curênd trecétore. (GOLESCU).

- 213 △ A trăi tot în nour.

Tot în nour trăesci.

I. NEGRUZZI, ap. FR. DAMÉ, III, 131.

A trăi într'o lume ideală, fără a vedea ce se petrece împregiurul nostru.

O R Ă

- 214 □ Ora a un-spre-ȓece a sunat.

Veđi *An, Cees.*

VARRON, 37.

Adică ultimul moment când putem face un lucru.

P A Ș C E

Veđi Jo: Cap. XII Pașce Cap. III Murg.

- 215 * △ Crăciunul satul, Pașcele iudul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 37. — P.
ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 158. — H. D.
ENESCU, *inv. c. Zamostea J. Dorohoi.*

Adică la Crăciun omul se înveselește în desfătări, iar la Pașce în haine și podobe. (GOLESCU).

De sărbătorile Pascelui fie-care Român își cumpără haine nouă, sau îmbracă straiele sale cele mai frumoase. Până și bietul țigan cunosce și a primit de la noi acest obicei, însă eșind cam afumat de la cârciumă, dice, încurcându-i-se limba : *în dioa de ismene cu Pasci nouă în picioare....*

- 216 Ca la Pașce cu ouă roșii în mână.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 12.

Se dice despre cele cari sunt nedespărțite.

- 217 * Tote lucrurile la vremea lor
Și la Pașce oue roșii.

I. ARBORI, J. Buzău.

- 218 La Pașcele cailor.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 261.

- * △ *La Pașcele calului.*

H. D. ENESCU, *învef. c. Zamostea,*
Jud. Dorohoi.

- * *Ti Pașcele a callui.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Adică nici-odata. — Veđi *Luna.*

P É T R Ă

Veđi *Via, Grindina.*

P I C Ă T U R Ă

Veđi *Butie, Muire, Vas.*

- 219 Picatură lângă picătură baltă mare ne adună.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 53.

Picatura cu pic, pic, gărla își face, și nu mică.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Picând, picând baltă se face.

A. PANN, *Edit.* 1889, 59.

* *Din picături se face balta.*

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Din picături se face (formeză) lacul.

I. G. VALENTINEANU, 25. *Abecedar Ilustrat*, 26.—D^a E. B. MAWR, 75.—
B. CONSTANTINESCU, *Cart. cit.* II, 15.

Picătura cu picatură, face lacul mure.

HINȚESCU, 144.

* *Picatura cu picătură face lac.*

H. D. ENESCU, *înveț. c. Zamostea*,
Jud. *Dorohoi*.

* *Picatura cu picatura face baltu.*

AL. DUMITRESCU, 140.

Di chicută, chicută s'fațe baltă mare ¹⁾.

C. WEIGAND. *Die Aromunen*, II,
pag. 278.

Adică câte puțin stringând, mult dobândim; cu câte puțin adunând, comoră mare dobândesci. (GOLESCU).

Este de însemnat că acest proverb, ast-fel cum se găsește în *Povestea Vorbei*, ediția întâia, Cap. Despre economie, este o traducere ad-litteram a proverbului turcesc: *Damlaia, damlaia gheol olur*, și a fost suprimat în Ediția de la 1853, III, p. 73.

220 *Picătura ploii pétra găuresce și funia de teiu, cu vreme, marmurile despica.*

D. CANTI-MIR, *Ist. Iereg.*, 189.

Picatura adese cașuta pétra, iéra sicofondia adese facuta inima despica.

D. CANTI-MIR, *Ist. Ierogl.*, 320.

¹⁾ Din picătură. picătură se face baltă mare.

Apa cu picatura ei și pē piētra o manāncă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 3.

Picatura cu pic, pic, și pētra o māndāncă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 53.

△ *Picătura*
Pică,
Pētra
Se despica.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Populare*, pag. 368.

Picatura mică pētra gauresce.

BARONZI, 60.

* *Picătura mica gauresce pētra tare.*

* *Picatura gauresce pētra.*

G. MUNTEANU, 31. — HINȚESCU, p. 144. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* 92. — *Conv. Liter.*, II, 15. — D^a SEVASTOS, 35. — D^a E. B. MAWR, 17.

Cât e de mică picatura și tot găuresce pētra.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* 92.

Ficatura mica gauresce pētra.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* 92.

Picatura sapa pētra.

KÁROLY ÁCS, p. 78.

* △ *Picătura bortilește pētra.*

H. D. ENESCU, *inv. o. Zamostea, J. Dorohoi.*

* *Picatura désă gauresce pētra.*

I. IONESCU, 104.

Veđi Cap. XXII, *Māncare.*

Adică și cele mai anevoie cu silință încet, încet le biruim; cu silință, cât de mică, mari isprăvi săvêrșesci. (GOLESCU).

Prin stăruință ajungi la rezultate mari și surprindătoare. Dacă cel stăruitor nu va perde din vedere scopul ce urmărește și nu va întrerupe lucrarea sa, pôte fi sigur de isbândă, și precum spune D. Cantemir: „Lucru așa de putincios și de virtos sub sôre nu este,

căruia biruința și înfrângerea să nu se dea, încă de unde nici gândesce, nici nădăjduiește.“

Elenii diceau ca și noi : Σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι ¹⁾ Iar Latini :

Tentantes ad Trojam pervenerunt Graeci ²⁾.

Dura tamen molli saxa cavuntur aqua ³⁾.

OVIDIU.

Nonne vides . . . guttas in saxa cadentes

Humoris, longo in spatio pertundere saxa ⁴⁾.

LUCREȚIU.

- 221 Mai mult de picătura de cât de plóie răpede să te feresci.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 106.

Adică de cele mai mici neazuri decât de cel mai mare, că cel mai mare, ca plóia cea repede, îndată trece, iar cele mici, ca picătură cu pic, pic, inima 'ți-o topesce. (GOLESCU).

- 222 * A strecura și a se strecura p'ntre picături.

LAURIAN & MAXIM, II, 1292.

De batai și lovituri

Scapă p'ntre picături.

A. PANN, III, 24. — HINȚESCU, 11.

A scapa sau a se scăpa cu greu dintr'o primejdie, și, cum se mai dice, ca prin urechile acului.

PLÓIE

Vezi Asta-și, August, Caciulă, Căpeneag, Ciuperca, Cocos, Gaia, Grindina, Ipingea, Manta, Pământ, Sore.

- 223 * ^Δ Udul de plóie nu se teme.

D. CANTENIR, *Ist. Ierogl.*, 188. —

N. GH. IONESCU, *inv. c. Mamornița*, Jud. *Dorohoi*.

¹⁾ Picăturile apei, petrele găuresc.

²⁾ Prin stăruință Grecii au pătruns în Troia.

³⁾ Pietrele tari sunt găurite de apa cea môle.

⁴⁾ Ore nu vedeți cum picăturile găuresc cu timpul petrele pe care cad.

- * △ *Orbul de năpste nu se grijesce, și udul de ploie nu se teme.*

H. D. ENESCU, *invăț. c. Zamostea, Jud. Dorohoiu.*

Cel ud nu se teme de ploie.

Abecedar ilustrat, p. 29.

Udatul nu se teme de ploie.

BARONZI, 52. — HINȚSCU, 193.

- * *Udul de ploie nu se feresce.*

A. PĂTRESCU, J. *Ilfov.*

- * *Udului nu 'i e frica de ploie.
Ploatului nu 'i e frica de ploie.*

Da E. B. MAWR, 38.

Veđi Garla.

Nu ne îngrijim, nu ne temem de ceea-ce nu ne pōte aduce nici un rău.

„Precum orbul de năpste nu se grijesce, așa cel prea slab de cel prea tare nu se siesce; ca cel ce n'are de ce se pradă de pradator, ca udul de ploie nu se teme.” D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.* 188.

- 224 Nici ploia ăl uda, nici sōrele ăl arde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 49

Se ăice pentru cei ce nu se supără de nimic. (GOLESCU).

- 225 De ploie rapede să nu te sperii.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 117.

Adică de cel furios; că, precum ploia repede curând trece, așa și furia lui. (GOLESCU).

- 226 Ploia marunțică multa vreme ține, iar cea repede, cum vine așa se duce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 60.

- * *Ploia minuta țāni mult.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Adică cel furios curând, îi trece mânia, iar celui tacut ține mai mult. (GOLESCU).

227 Plóie de primavară.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 133.

Se ȃice despre lucrurile carĭ ne sunt de mare folos.

228 După plóie, așteptă senin.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 116.* *Dupa plóie și senin.*

LAURIAN & MAXIM, II, 1164.

După ploja, vire mușata vraĕma ; dupa pust, vire Korisma ¹⁾).FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, p. 8.Veđi *Intuneric, Nor, Plóie, Vreme.*

Adica după rĕu, bine. (GOLESCU). În urma întristării și neliniștii, ne vine bucurie și ușurare, saű, după cum ȃice poetul :

*Multa dies variique labor mutabilis aevi
Rettulit in melius* ²⁾).

VIRGILIU.

229 Dupa plóie trebuie sa rĕsară sóre.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 152; III, p. 123.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 165.*După plóie vine sóre.*

G. MUNTEANU, p. 60. — HINȚESCU, 178.—Da E. B. MAWR, 7.

* *După ploe si sore.*D. A. MILESCU, *Gopeșt, Macedonia.*Veđi *Furtuna, Intuneric, Nor, Vreme.*

Adică după rĕu, bine; dupa întristare, bucurie.

230 Când plóia sĕ risipesce, apa nu se măi găsesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 35.

Se ȃice pentru risipitorĭ, când nu le măi rĕmăne nimic. (GOLESCU).

231 * Fuge de plóie și dă în noróie.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 20.¹⁾ După plóie, vine vreme bună; după carnaval, vine post.²⁾ Adeseori vremea, în deosebitele sale schimbăr, a întors spre bine afacerĭ carĭ se credeau perdute.

Fuge de plóie și dă de noróie.

A. PANN, I, 69. — HINȚESCU, 64. —
FR. DAMÉ, III, 132.

* *Care fuze di ploe dă di grandine.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Mulți vor di plóe să fuga, și tru lăschi eli se' nfundă ¹⁾.

ANDREIUL AL BAGAVU, *Cart. de Aleg.*, p. 99, *Macedonia.*

Adică a fugi de un rău și a da de altul mai mare și precum ȋice latinul : *cucurrit quispiam ne pluvia madesceret, et in foveam praefocatus est* ²⁾.

Fujhié la plójho, é s'és jhita din lou vala ³⁾

Languedoc, (Francia).

231^b După plóie multe tãmburi; după-alumpta, mulți giofni. ⁴⁾

ANDREIUL AL BAGAVU, *Cart. de Alg.*
pag. 56, *Macedonia.*

Se ȋice când dobãndim un lucru prea târȋiũ.

A PLOUA

232 * *Cu doue ca sa nu ne ploue.* Veȋi Ciuperca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 31. — P.
ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 159.

Cel cu douë mai sigur.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 152.

* *Intre douë nu te plouë.*

DIM. ZĂNVE, *Jud. Ilfov.*

* *Intre douë ca sa nu ne plouë,
Cu una tot-d'a-una.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Arată îmbelsugare. (GOLESCU). Se ȋice în special de acei carȋ trăiesc în același timp cu doue femeĩ.

¹⁾ Mulți vor să fugă de plóie și cad în lacuri.

²⁾ Fuge ca să nu se ude de plóie, și se tavaleșce în șanț.

³⁾ Fuge de plóie și se aruncă în pohoĩũ.

⁴⁾ După plóie multe samane; după luptă mulți viteȋi.

233 Dăparte dă noi plouă.

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, 94.

Să ȋdice c nd cele rele d parte d  noi să int mpla. (GOLESCU).

234 * Nu 'mi-a nins ca să nu-'mi degere,
Nici 'mi-a ploat ca să nu mă ud.A. PANN, *Edit.* 1889, p. 134; II, 87.*Nici 'mi-a ploat ca să nu mă ud.*

HINȚESCU, pag. 148.

Se ȋdice c nd dam de o intâmplare pr sta.

235 * De nu plouă, macar picur .

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI,
*Mss. Acad.**Daca nu plouă, pică.*

I. G. VALENTINEANU, 36.

Se ȋdice, spre m ng ere, c nd tragem un folos neinsemnat de unde p te nad jduiam unul mai mare.

236 * Nici nu-'mi plou , nici nu-'mi ninge.

Adică : 'mi-e tot una.

237 * Δ Par-ca tot   plou   i   ninge.

A. PANN, III, p. 13.— HINȚESCU, p.
148. — N. GH. IONESCU, *inv. c. M -*
morni a, J. *Dorohol.**Par-că tot ninge   i 'i ploua.*GRIG., *Conv. Liter.*, XXII, 245.—
FR. DAN , III, 178.

Ve i Ie.

Adică : a sta tot nemul umit, m hnit  i posomor t; *a fi plouat.*

238 Potopul c nd vine aduce cu el ori-ce înainte găsesce.

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, *Asem.* 8.

In momentele de grea cumpănă, în timpul r sv r tirilor să ne  inem de o parte.

P R I E R

Vezi Aprilie.

- 239 \triangle Prier, ori priesce, ori despöie.

V. TOMESCU, c. Buda, J. Tecuci.

După cum observă D. Haşdeu în *Etymol. Magnum*, 1358, obiceiul, care deja, la începutul secolului (Îi antëiu Aprilie, *Donici*), se răspândise pe la oraşe, de a pacali ömenii în ziua de 1 Aprilie, nu este românesc, ci de importăţie străină. Cu töte acestea pe la ţara, luna lui Aprilie este privită ca înşelătoare, credinţă ce a dat naştere mai multor zicëtorii satescii.

În Judeţul Iaşi acesteii lunii se da numele de : *luna lui traistă 'n băf*.

- 240 \triangle Prier fara plöie
Cheful Românului möie.

S. MANGIUCĂ, *Etym. Magn.* 1358.

A se asemëna cu proverbul romăno-istriian : *Aprilu udu, Maju temperejt, beatu vilanu, carle are semirat*.

P R I I L

- 241 \triangle Priil priesce si jupesce.

G. TEODORËSCU, *Galafii, Etymol. Magn.*, 1358.

P R I M Ă V A R Ă

Vezi Flörie, Plöie, Rindunică, Vînt.

- 242 Păna nu vine primavara, nu se face vara.

A. PANN, II, 71. — HINŢESCU, 153.

Fie-ce lucru la vremea lui.

P R O B A J I N I Î

- 243 \triangle În diua de Probajinii së probajanesc frunzele copacilor.

Şezătoare, I, p. 128.

Adică de la Probajinele sau Schimbarea la faţa, care pică la 6 August, începe codrul a se probajani, adică a i se îngalbeni frunza.

R Ț S Ț R I T

- 244 * Una de la rȃsarit și alta de la apus.

A. PANN, III, 131.

Se ȃice de acei cari povestesc fȃrȃ șir, cari spun lucruri fȃrȃ legaturȃ firȃscȃ ĩntre dinsele.

- 245 Rȃsaritul și apusul.

B. P. HAȘDEȚ, *Etym. Magn.*, 1438.

Adicȃ lumea ĩntȃrȃgȃ : »Toȃi domniȃi pȃmȃntului și toȃi viteȃii lumel de la rȃsarit pȃnȃ la apus...» MOXA, 1620 p. 351.

S Ț M B Ț T Ț

Veȃi Cap. XII, *Sȃmbȃta*.

- 246 Nu-j sȃmbeta far de sore, nu-j mulȃera far de ljubava.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 13.

Adicȃ : nu 'i Sȃmbȃtȃ fara sȃre, nu 'i muiere fȃr' de dragoste.

S C U Ț U R E

- 247 Scuȃurile semn de frig.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 67.

Sȃ ȃice pentru cele ce se cunosc dupȃ ȃre-ce semne (GOLESCU).

S E C E T Ț

Veȃi *Grindinȃ*.

S E N I N

Veȃi *Nor, Plȃie*,

- 248 ^Δ Dupa senin viȃor vine.

T. FRANOU, *Transilvania*.

Veȃi *Furtuna, Nor, Plȃie, Vreme*.

- 249 * Din chiar senin.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 724.

* *Ca din senin*.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 187.

L'a trasnit ca din senin.

A. PANN, III, 23. — HINȚESCU, 191.

De-odată, pe neașteptate, pe negândite, fără cauză binecuvântată.

249^b * Ș' când 'i siriu bumbuneaza ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopeșt, Macedonia*.

Nenorocirile ne lovesc pe neașteptate.

250 * Când senin, când plöie

Așa 's fetele, când senin, când plöie.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, V, 140.

Arată nestatornicia lucrurilor.

SĂPTĂMÂNĂ

Vezi Cap, XII, *Săptămâna*.

251 De cât o săptămâna vrăbie mai bine o ți soim.

HINȚESCU, p. 207. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 156. — S. FL. MARIAN, *Orn.* I, 412.

Vezi An, Di, Vara.

De cât să trăiești o viață nebagat în sémă saú disprețuit, mai bine să fii o ți om însemnat, cu vađa și cinstit de toți.

252 * A se duce opt cu a brânzei.

G. MUNTEANU, p. 121. — G. DIANU, *Rev. școl. Mehedinți*. — GR. I. ALEXANDRESCU, *Galați*.

Te duci opt cu a brânzei.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 104; II, 118; III, p. 149.

Du-te opt cu a brânzei.

HINȚESCU, 51.

* *Du-te opt și cu a brânzei nouă.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 165. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

A se duce nouă cu a brânzei.

DELA VRANCEA.

¹⁾ Și când e senin bubuie.

Ducă-se nouă cu a brânzei.

BARONZI, p. 86.

* Δ *Du-te șapte și cu a brânzei opt.*

G. DIANU, *Rev. școl. J. Mehedinți.*

* *Opt și cu a brânzei nouă.*

C. MEISSNER, *profesor.*

Adică departe. »E bătrân de care sa fugi, *opt cu a brânzei* să te duci.« — A. PANN.

»Să 'i tragem o tavală să se ducă *nouă cu a brânzei.*« — DELAVRANCEA.

»Când cine-va face multe greșeli și vrând a i se arata ispravenia lor sa-i că greșela din urmă e mai mare i se dice *opt cu a brânzei*... ; se mai dice că n-ai doî se despart certându-se și spre a nu se mai vedea.« — G. DIANU, *Rev. școl. Mehedinți.*

Origina acestei dicțiuni se poate explica în două moduri deosebite după cum se va dice : *opt cu a brânzei* sau *opt cu a brânzei nouă*.

»*Du-te opt cu a brânzei.* Sunt în postul cel mare șapte săptămâni de post și cu una înainte de post care se chiamă *șeptemâna alba* sau *a brânzei*, fac tocmai opt. Când cine-va se supără dice altui, »du-te, fugi să nu te vîd șapte săptămâni de post și cu a brânzei opt.« Căci este o credința, la țera, ca în timpul postului celui mare nu trebuie să te sfădesci cu nimeni, și de Paști chiar dacă ești sfădit cu cine-va, trebuie să 'ți cei iertare căci alt-fel nu te poți împărtăși.« — GR. I. ALEXANDRESCU, *Galați.*

»În căslegii de ierna, de după Crăciun, sunt opt săptămâni maximum, în care se mănâncă carne, și o săptămână de brânză, după care se intra în postul cel mare. *Opt cu a brânzei nouă*, înseamnă ca opt săptămâni de carne, cu ultima de brânză, fac nouă săptămâni de fruct, înainte de a se intra în post.« — C. MEISSNER, *profesor, Iași.*

Dicătorea primitivă nu poate fi de cât *opt cu a brânzei*, căci este firesc lucru ca lungimea și greutatea postului cel mare să dea naștere la o dicătore care se însemneze un mare interval, atât în timp cât și în spațiu.

S È R A

Vedî Tînda.

253 * *Intru sêra și es diminêta și lumea dice c'am dormit acolo.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Ômeniî judecă pe din afară. Vedî *diminêță*.

254 **Lucrul de séra nu 'l lasa pentru diminéța.**A. PANN, *Edit.* 1889, p. 50; I, 129.

*Lucrul ce poți sa 'l faci séra să nu'l alași tră
diminéța.*

ANDREI AL BĂGAVEI, *Cartea Aleg.*,
pag. 107.

Vezi Asta-și.

Căci știut este că :

*Lași vr'un lucru pe mâne,
Il vezi ca așa rămâne.*

255 **Aséra me culcai holocan
Și ați iata-mă mare han.**GI. JIPESCU, *Răur. Oraș.*, 183.

Vezi Asta-și.

Arata repegiunea cu care putem trece dintr'o stare proustă în-
tr'alta stralucita.

256 **Sara ghigariu, diminéța spatariu.**D. CANTEMIR, *Ist. Terogl.*, 299.

Vezi Asta-și.

Același inteles ca No. 255.

D. Cantemir da, acestui proverb, următoarea origină.

Un porcar auzind de o cetate, care se afla în apropierea locului,
unde lucra se lasa de meserie, și se porni spre dinsa vrënd a o
cunoște.

Așa într'acea și pâna în séră călătorind, unde întunerecul îl
apucă, acolea popasul și masul își făcu; »ce norocul și pre porcar
și pre olar tot cu o orbime caută» carele pre porcar aproape de
porțile cetății și de norocirea ce 'l așteptă adusese; de vreme ce
împăratul, carele acelor olatură stăpâna și într'acea cetate împă-
răția, în ziua ce trecuse, dintre numărul viilor eșise, și moștenitor
din trupul său nelăsând, între domni și senatorii acei monarhii,
cine în scaun s'ar sui, mare dihonie și zarvă se făcu. »Căci la sta-
pânire toți vrednici se socotesc, iară la supunere nici unul de bună
voe primese; în scurt nici unul altuia al doilea socotindu-se, tu
s'atul de obște aleseră, ca a doua și pre porța cetății, care spre
resărit caută, să iasă, și ori pre cine mai înainte, verî din streini,
verî din cetățeni, pre care ar tumpina, pre acela la scaunul împă-
rății și la corôna monarhiei să 'l ridice

Deci, după sfatul de-cu-séră, de diminéța sculându-so, (coci nici
norocul porcariului dormia), lângă drum pre porcar, din pajiște
sculându-se și la urdușii ochi cu mâinile frecându-se, aflară; pre-
carile îndată cu cinste ridicându'l și din ruföse sucmane în porfira.

primenindu'l, în lectica împărătească îl aședară și cu mare alaiu până la curțile împărătești petrecându'l, după obiceiul locului, ceea ce se cade, ceremonii spre încoronarea lui făcură; de unde s'au luat cuvântul, carile se ăice : *Sara ghigar diminēja spatar.* — D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 299.

257 Carle saăra sa zupa hrane, damaraca v'o află.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Under.* I, 11.

Adică : care-și păstrează ciorba séra, diminēja o va află. Ne învață economia.

258 Când e roișu de saăra, mușata vraême se spaăra.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 11.

Veđi Sóre.

Adică : când e roșu séra, frumoșă vreme se speră, saă cum ăice proverbul francez :

*Rouge au soir, blanc au matin,
C'est la journée du pèlerin.*

În Evanghelia St. Matei, XVI, 2, aflam : Spune-ți séra : *Mane va fi o ăi frumoșă, căci cerul este roșu.*

SFÂNTU AȘTEPTĂ

259 * La Sfântu-Așteptă.

I. CREANGA, *Pov.* 189. — BARONZI, pag. 47, 70, 85. — HINTESCU, 147.

Adică nici-odata, la Pascele calului, la moșii ai verđi. Dupa cum a observat cu multă dreptate D. Șăineanu, dacă nu mă înșel, aceasta este singurul sfânt născut, crescut și rămas al nostru. De altmintrelea numai din creierii bietului Român, care a răbdât atâtea în cursul vécurilor trecute, putea resări sfântul îngăduirilor și al rébdarilor îndelungate.

SFÂNTU GHEORGHE

260 * △ A-1 da pe Sfântu Gheorghe în palma, ca sa spue când se finesce iérna.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubenii, J. Dorohoi.*

* Dă-mi pe Sfântu Gheorghe în palmă ca sa-ți daă vara.

I. BĂNESCU. *prof. J. Roman.*

Ne învață că până la Sfântu Gheorghe, chiar de e timp frumos, să nu ne inchipuim ca a venit vara. A se asemăna cu : *iêrna n'o mandăncă lupii*.

261 \triangle Spre Sfântu Gheorghe se ia mana vitelor.

Șezătore, I, p. 128.

Ciobanii ca să apere oile de vrăji și de luatul maneî se scolă în ziua de Sfântu Gheorghe în zori de ziua și buciumă; numai până unde ajunge buciumul, numai până acolo merg vrăjile.

Luatul maneî se face în modul următor :

LUATUL MANEÎ

Trecea un moșneg cu o tabără de cară pe un drum pe vale. Si pe dél era o stâna cu oi. Acum el s'o dus la stână, unul din ei c'un ceauș să le deie lapte, de acolo. Dar baciul o spus așa că : el n'are lapte de unde le da. S'o 'nturnat înapoi la cară cel cu ceaușul; de acolo o dis : Măi, baciul nu ne-o dat lapte; da voi puneți de mamăligă ca vă dau eu lapte. Și-o dis : Măi, aduceți sfredelu la mine ca am ieșu lapte. Si atunci o luat sfredelu și o dat bortă în capătu iu-meî carului și o strigat : Halde-ți, măi cu ceaușul să vă dau eu lapte. De acolo o luat laptele și mamăliga o fost făcută, și s'o pus la mâncare. Oile o prins a sbieră. Un cioban de aceia când o prins a sbieră s'o priceput și o spus : Măi, o făcut moșnegu la oi de sbiera asupra lui. Si s'o luat și o luat ciomagu și gluga și s'o dus în muchea dâmbului unde se vedea la cară și o pus gluga gios și o prins a bate cu ciomagu 'n glugă. Ceala din vale, moșnegu, ședea la masă și o prins de la masa : Valeu, valeu măi, nu mă lăsați, catra tovarășii lui. Ce sa mă fac? Valeu și valeu. Batae vrușnașu; da pe el nu 'l bătea nimene; batea ceala în dél. De-acolo o strigat : Eartă-mă, măi, că mă omori.

— Te ert; da da laptele oilor înapoi. Atunci el dice : Dă laptele oilor înapoi că te-oiu lăsa de batut. Si le-o venit laptele înapoi la oi dacă l'o lăsat pe ceala de batut și o astupat inima carului și oile n'o mai sbierat. — R. STAVRI, Șezătore, II, pag. 17.

SFÂNTU ILIE

262 \triangle Dacă durdue în ziua de Sfântu Ilie în acel an se ghiermanoșeza alunele.

B. P. HAȘDEŪ. *Etym. Magn.*, 949.

Credință din țera Făgărașului, care, după cum presupune D. B. P. Hașdeu, ar putea fi în legătură cu antagonismul bine cunoscut al Sfântului Ilie cu dracu. Alunul din care se fac bețele vrăjitorilor, supușii necuratului, ar resimți ast-fel și dânsul loviturile sfântului.

SFÂNTA MARIA

263 \triangle Dacă trece Sânta-Maria, c . . . a-ți palaria.

ION. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 87.

*A trecut Sânta-Marie
Să ne c . . . n la palărie.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, p. 155.

*După Sânta-Marie
Nu mai pörtă pălarie.*

LAURIAN & MAXIM, II, pag. 617.

* *A trecut Sânta-Marie
Te-ai c . . . t în pălarie.*

L. ARBORE, J. Buzău.

* *Dacă trece Sânta-Marie
Căniș se c . . . ă 'n palărie.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Să ție pentru cele ce nu mai sunt dē trebuință după vremea lor (GOLESCU).

După Sfânta Maria-Mică (8 Septembrie) ierna bate la ușă, pălăria nu mai face parale și trebuie să ne gândim la căciula.

264 [△] De la Sânta Maria-Mare până la Sânta Maria-Mica,
daca nu cade brumă, se imput Jidovii.

S. MANGIUCĂ în *Etym. Magn.*, 363.

Fiind-că în cele trei săptămâni, ce despart aceste două sărbători, foarte rar se întâmplă să cadă brumă, poporul din Banat spune în mod ironic această dicetore, care înseamnă că, blestemații de Maica-Domnului, Jidovii put mai tot-d'a-una.

SFÂNTU MARTIN

265 'Moce-j Martigna se spaêra de avae bur viru.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 13.

Adică : prin Sfântu Martin se speră că vom avea vin bun.

SFÂNTU MATEIU

266 De Miholsnjacu vire sveti Mati, hite te pre pemint,
îmfa ên Domnu.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 16.

Adică : în Septembrie vine Sfântu Mateiu, pune în pământ și spera în Dumnezeu. Proverbul româno-istriian se trage de-a dreptul din acel italianesc : *In Settembre ven sen Mateio, bouăta în tiera, e spira în Déio.*

SFÂNTU PETRE

266^b De la Sân-Petru la Sân-Medru.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*,
p. 253 & 256.

Arata o vreme îndelungată. St.-Petru cade la 29 Iunie şi St. Dumitru la 26 Octombrie.

S'a tocmit
De la Sân-Petru
Ş'a isprăvit
La Sân-Medru.

SFÂNTU TOADER

267 În ziua de Sântu Toader se tund vitele în frunte sa se faca frumoşe.

Şezătoare, I, 128.

La Sân Toader, care cade în prima Sâmbătă din post, copiii se tund, ómenii mari se spală pe cap, caii se taie la copite, fetele se laă cu stroh¹⁾ de la vite ca să le crească părul mare şi frumos.

SIMION STÎLPNICUL

268 Daca tuna dupa Simion Stîlpnicul e semn de tómnă lungă.

Şezătoare, I, 128.

Adică după 1 Septembrie.

S Ó R E

Veđi Ana-Foca, Inima, Luna, Pinza
Pló e.

269 * A caută pete 'n sóre.
A caută nod în papura şi pete în sóre.

G. MONTEANU, 72. — Dª E. Z., J.
Tutova. — I. IONESCU, *Cart. cit.* III,
pag. 130.

Veđi Luna.

A căută cusururi unde nu se pot afla. Acestă đicătoare, destul de răspândită prin oraşe, pare fi mai puţin cunoscută pe la ţeră.

Poporul român are puţine legende privitoare la sóre; vom reproduce după *Poesiile populare* ale lui V. Alexandri, pe următórea :

¹⁾ Fénul sfărâmat ce rămăne de la vite.

SÓRELE ȘI LUNA

A umblat mândrul sóre cerul și pământul ca să se însore și po-trivă nu-și găsia ca soră-sa Ileana Cosinzeana.

Ileana îl răspinge, căci nu s'a aflat vre-odată ca frați să se fi cununat. Sórele se duce atunci la Dumnezeu, cerându-i să 'i dea pe soră-sa de nevasta. Domnul îl ia de mână și după ce l'a purtat prin raiu și prin iad îi spune :

Sóre, sóre luminate,
Trupușor făr' de păcate,
Raful tu l'ai petrecut,
Si prin iad inca-ai trecut,
Ce mai ȳice gândul tǔu ?
— ȳice ca sufletul meu,
Aleg iadul chiar de viu,
Numai singur sa nu fiu,
Ci se fiu cu Ileana
Ileana Cosinzeana !

ȳice și să scobórá Sórele la soră-sa , o gătesce de mirésă și se pornesc la biserică, dar atunci vai de el, amar de ea ; candelile se sting, clopotele se dogesc , sfinții 'și ascund fața și o mână se întinde, și rădică pe Ileana aruncând'o în mare unde se preface în o mrénă de aur. Sórele se 'nalță în sus, să lasă spre apus, și să cufundă în mare, la soră-sa Ileana, Ileana Cosinzeana.

Eară Dumnezeu cel sfânt
Sfânt în cer și pre pământ,
Mána 'n valuri ca băgă
Mreana 'n mána-o apucă
Si 'n ceruri o aruncă
Si 'n luna plina-o schimbă.
Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvânta cu graiul său ;
Ear când Domnul cuvântă
Lumile se spaľmântă
Marile se tupilă,
Munții se cutremură,
Cerul se întunecă :
« Tu Ileana Cosinzeana
Sufletel fara prihana,
Si tu sóre luminat
Trupușor far' de păcate !
Cu ochii sa vǔ zariți
Dar se fiți tot desparțiți.
ȳi și nópte plini de dor,
Arși de foc nestingător,
Vecnic sa vǔ alungați,
Cerul se cutrierăți,
Lumile se luminați ! »

Acésta frumoasă legendă , una din rarele rămășite de mitologie antică ce s'a păstrat la Români , are o asemănare destul de apropiată, cu diverse legende din Rig-Veda.

În prima legendă : *Ushas* (Aurora) se deșteaptă cea d'ântéiă (I, 123, 2); apare înaintea tutulor rugată fiind de *Diminétă* (I, 123, 2); *Sórele* o urmăzează *precum un barbat urmărește o femeie* (Rig-Veda, I, 115, 2).

În a doua legendă : *Saranyù* (Aurora) a fost măritată cu *Visasvat* (*Sórele*) *frate-său* de la care capăta două băieți, *Yama* și *Yami* (*Țiua* și *Nóptea*). *Saranyù* pune altă femeie în locul ei, se prefacă în eapa și fuge (Aurora dispăre când Țiua se apropie). *Vivosvat* se prefacă în cal și o urmărește. (Rig-Veda, X, 17, 2).

— »Bine, frate dragă, cum se pôte ca *Sórele* sa fie supărat, el care este atât de frumos și face atâta bine muritorilor ?

— Eacă pentru ce, răspunse muma *Sórelui* : El *diminéta* stă în pórta raiului, și atunci este vesel, vesel și ride la tótă lumea. Peste ȃi este plin de scârbă, fiind-că vede tóte necurațeniile ómenilor, și d'aia își lasă arșita așa de cu zăpușela ; iară séra este mahnit și supărat, fiind-ca sta în pórta iadului.« P. ISPIRESCU, *Leg.* 57.

Latinul ȃicea : *In sole maculae*.

270 *Sórele* încalȃdește si pe buni și pė rei.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 24.

* *Sórele* ne încalȃdește pe toți.

* *E loc la sóre pentru toți.*

P. BUDIȘTEANU, J. *Ilfov*.

* *Sórule* tri toți da ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Sunt lucruri de care tótă lumea are dreptul să se bucure.

În evanghelia Sfântului Mateiu, V, 45 găsim : *Sórele* sa reverse raȃele lui asupra celor buni și asupra celor rei. Pitagora spune : *Cât de próstă sa fie casa, sórele o vede și o mângăie cu razele sale*. Turciț exprimă aceeași idee cu multă gingașie : *Sórele luccesce pentru firul de iară ca și pentru chiparos*. În fine la Romaniț găsim proverbul : *Nemo quemquam ire prohibet publica via* ²⁾.

271 Numai *Sórele* pôte sa 'ncallésca tótă lumea.

BAI ONZI, 55. — HINȚESCU, p. 178.

Numai cei mari pot ajuta pe toți de o potrivă.

¹⁾ *Sórele* pentru toți dă (iese).

²⁾ Nimeni nu pôte fi oprit de a merge pe căile publice.

272 Sorele, cât de cald, tot nu încăldește lumea totă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 64.

*Sorele, cât de mare este, tot nu pôte încălzi
tota lumea.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 195.

Sorele, și iar nu pôte să le încăldească tote.

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 173; III, 72.

* *Sorele, de e sore, și tot nu pôte încălzi lumea
tota.*

HINȚESCU, 178. — I. BĂNESCU, *prof.*
J. *Roman.* — P. ISPIRESCU, *Basmă,*
Edit. 1872.

* △ *Sorele, e sore, și tot nu cuprinde totă lumea.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c.*
Știubeni, J. *Dorohoi.* ♣

* *Sorle îi sore și nu ingalzaste tota lumea.*

D. A. MILESCU. *Gopeç,* Macedonia.

Cât e sorele de mare, nu puó să le 'ncalzească tote.

ANDREIU AL BĂGAVU, *Cart. Aleg.* 91.

Se ȃice pentru cei mari, ce nu pot ajutá pã toȃi (GOLESCU).

Acest proverb este antitesa celui precedent.

273 Când se încăldește la sore, nu-ȃ pêsá de luná.

România libera, No. 325. *Moș*
Grăila. — FR. DAMÉ, II, 294.

Acéstá ȃicetóre din Oltenia biciuesce pe omul neprevăȃtor care
se mulȃumesce cu ce are astá-ȃi fără a se mai gâȃdi la ȃiua de
mâine.

274 Luna mi s'a mâȃiat, sorele sa-mi traiasca.

BARONZI, 53. — HINȚESCU, 95.

Aratá nepăsarea nóstřá când suntem ameninȃȃȃ de un neajuns,
de o primeȃdie din partea unui om care se crede mai puternic
de cât este în realitate.

275 Sorele sá ne traiasca, iar luna s'o mánânce vircolacii.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 64.

*Sórele sa-mă fie bun , luna s'o mandance vir-
colacín.*

A. PANN, *Edit.* 1889. pag. 160; III,
129. — HINȚESCU, p. 178.

Adică cei învățați să ne lumineze, iar cei proști ducă-să cu Dum-
neșu (GOLESCU). Cel mai puternic și mai trebuincios să ne tră-
iască, cei mai slabi și netrebnici pot peri, căci nu ne sunt de nici
un folos

A se vedea la *Luna* o credință relativă la vircolaci. În județul
Suciava se mai crede că vircolaci se fac din țăriștele de la făina pe
care o cern ómenii Duminica.

276 * Sorele a morților.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Când un bătrân face pe ténérul, i se ȃice ca a ajuns la apusul
vieții, că a vȃduț *sorele a morților*. A se asemȃna cu următórea
locuțiune.

277 A trecut sórele de amiaȃa-ȃi.

ION CIREANGĂ, *Pov.* 154. — Da S.
NĂDEJDE, *Nuv.*, 10.

Adică a trăit jumătate din viaȃă, a atins virsta când omul in-
cepe a perde din puterile și facultățile sale.

277^b Eu 'l vizui sórile cama finte de tine.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Am vȃduț sórele înainte de tine; adică sunt mai bătrân și prin
urmare știu mai multe.

278 * Sóre cu dinți.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 64. — FR.
DAMÉ, I, 375.

*
Sore cu dinți.

D. A. MILESCU, *Gopești, Mac donia.*

Adică : sóre de iernă, ce nu încălȃște, și se ȃice pentru cei mari
când pȃ nimeni miluesc. (GOLESCU). — Vedí IORD. GOLESCU, *Mss.*
II, *Asemenări*, p. 89.

279 * Nu e sóre, fara umbra.

I. G. VALENTINEANU, 10.

Nu e bine, fără rău.

280 Cum sórele apune, tóte la întuneric peştin sê pune.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 30.

Adică : cum cade cel mare, tóte ale lui peştin sê întunecă (GOLESCU).

281 Când sórele sê culca, lumina se 'ntuneca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 35; *Asem.* pag. 169.

Adică când stăpânul cade, slava casei piere (GOLESCU).

282 Sórele când se culca, întunerecul ne coprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 64.

Adică când pier cei învăţaţi, orbi dé tot rămânem (GOLESCU).

283 Mai cald sórele când rêsare dé cât când apune.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 43.

Adică omul la tinereţe dé cât la bătrâneţe (GOLESCU).

284 Sórele când prea pripeşte.
Şi muscele muşcă, inghimp,
Plóia negreşit sosesc
Peste cât de puţin timp.

A. PANN, *Calendar*, 1848.

Arde sórele dulce, iaraşi plóie ne aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 4.

Sórele când mai mult arde, plóie ne aduce.

HINŢESCU, 124.

* *Arde (s'a iuţit) sórele, semn de plóie.*

AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

* *Sórele pripeşte, iarăşi o sa plouă.*

I. ARBORE, *J. Buzeu.*

Sé ǎice pentru cei faţarnici, ce când mai mult te incalǎdeşte, atunci grópa 'ţi-o gáteşce (GOLESCU). De obiceiú se întrebuinteză cu un înţeles curat meteorologic.

Norocul ca sórele, ǎice un alt proverb românesc, când mai mult arde, plóie ne aduce.

285 * Când sfirşitul sórelui se face în nori, vremea se va strică.

I. N. CONSTANTINESCU. c. *Ciulniţa*,
J. Ialomiţa.

Românul are un număr mare de semne după care cunoște că vremea se va schimba ; dăm aci pe cele mai însemnate :

Vremuesce sau este semn de ploie : când se linge vaca pe bot, când se spală pisica, când umblă rândunelele pe jos, când se mție caciula ciobanului, când se 'ntorce fumu 'n coș, când arde sôrele, când e lună ofilită, când porcul adună paie lângă coșar și se bagă într'ênsa, când umblă ciorile de colo pâna colo.

286 Când sôrele la sfințit se uita înderet, vremea va fi buna.

I. N. CONSTANTINESCU, c. Ciulnița,
J. Ialomița.

Când se uita sôrele înapoi a doua ți e ți frumôsa.

Da E. B. MAWR, 89.

Veđi No. 258.

* 287 Se uita sôrele înderet, se strica vremea.

AL. MARTINIAN, J. Ilfov. — GHEORGHE MICU, c. Basesci, J. Falcu.

* *Să uită sôrele înderet, semn de vînt a doua ți.*

GH. ROMAȘCU, c. Urdești, J. Falcu.

Aceste două credinți diferite, privitoare la acelaș fenomen atmosferic, nu ne pot mira, de ôre-ce, fără a mai da alte exemple, francesul ȋice : *tel père, tel fils* și *à père avare fils prodigue*. De altmintrelea diferența ȋicalelor meteorologice s'ar putea explica prin faptul, bine cunoscut, că acelaș fenomen atmosferic pôte, după localități, prevesti vremuri cu totul deosebite.

288 A astupa sôrele cu degetul.

D. CANTEMIR. *Ist. Ierogl.* 354.

Adică a încerca un ce care nu se pôte : Însă, precum ȋice cuvântul, *sôrele cu degetul a astupa* nevoindu-mă, îi ȋiceam... (D. CANTEMIR).

289 La sôre te puteai uita
Dér la dênsa (ul) ba.

I. CREAȚĂ, *Pov.* 276. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 7, 113, 237. — C. FUNDESCU, pag. 47.

Locuțiune proverbială, din basme și din poesiile populare, prin prin care se arată o frumusețe fără sémân.

* 290 Ca rașele sôrelui.

Cine lucrul *mai aévé decât rađe*le sórelui cunoscut nu va cunósce?

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 123.

Dintr'acéstă se vede, *ca sóre*le pe ceriú.

D. ȚICHINDEAL, p. 252.

Se ȓice de un lucru care nu se pôte tagadui.

290^b * A se uita ca la sóre.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, pag. 245, 183.

Cu mare plăcere saú dragoste.

290° * A fi rupta din sóre.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 376.

Adică fôrte frumósă.

S T E A

Veȓi *a Latrá*, Cap. VII.

291 Sus stele, jos stele,
Intinde-te piele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 65.

*
Sus stele, jos stele
Saracuȓa piele.

AT. PETRESCU, *Jud. Ilfov.*

Se ȓice pentru cei ce rabd fôrte greu (GOLESCU).

Acéstă ȓicétóre se trage dintr'o poveste bine cunoscută și pe care o reproducem, în parte, după versiunea D. T. Speranȓă, I, 243.

Intr'o iernă frigurósă un țigan, din întâmplare, căpătase un cojoc. Plimbându-se mândru sub acel cojoc, întâlnește pe un biet român îmbrăcat c'o lencă subȓire, dar înflorită cu găitan roșu. După multă vorbă țiganul da cojocul, i-a lencă și se pornește.

Maí departe întâlnește un om înfășurat c'un voloc.

— «Dar ce haină-o fi ș'acéstă?

«Spune nu ȓi-e frig cu ea?

— Dar de unde?! ȓice, Frigul

«Unde dracul s'ar ȓinea;

«Căci e totă numai găuri?

«Frigul unde să se 'ncurce?

«Pe ici intră, pe ici iese,

«Si cum intră așa se duce.

«Ș'apoi încă maí e bună,

«Căci pe drum de poposesci

«Poȓi și cört să faci dintr'ânsa

«Dacă-i vrea să hodinesci.

Dă ȋiganul lénca pe voloc, bucuos că 'și-a căpătat și cort. Se pornesce la drum, înfășurat numaî în voloc și tremurând de frig, și merge până când inseréză. Se desbracă atunci de voloc, și 'l anină de nisce spinî, cătând să-și facă cort.

«Haide-așa, cu Dómne ajută,
«În sfêrșit să dorm și eu
«Mai în tihnă, la căldură,
«Și la dos, în cortul meu.
«Că de-ajuns răbdaî eu astă-đi.
«Numaî ger cât am umblat.
«Ian mai șeđi și tu de-acuma
«La călduđ, coleă, culcat!
«Đeu! ce-î drept, vai de acela
«Care casa lui nu-și are,
«Că-î cumplit de frig afară.

Auđind cum scărđia zăpada sub picerile unor ómenî cari se întorceaú de la pădure, se miră, bietul ȋigan, cum de umblă ei pe afară și nu pier, pe un asemenea timp.

De la o vreme, vrënd se vadă daca e tot frig afară, scóte un deget prin găurile volocului și se miră de aceî cari dorm afară, pe acel ger cumplit.

«Eu în cort
«Și mai sunt mort!
«D'apoî încă ce-î de-afară!
«Cred că-s morđi acum de-aseră.»

*

Dar în urmă-apoî când gerul
Se 'ntări și mai virtos
Și sticleaú, de-a rëndul, numaî
Stele jos și stele jos
Zgribulit, în cort ȋiganul,
Căutând în sus la stele
Isí vërșă și el necazul
Înjurându-le pe ele;
Căci vëđënd cum străluceaú
Li păreaú că-l împungeaú.

Acestă snóvă se află reproducă de Iordache GOLESCU, *Mss.* I, p. 717 la *Proștiu omului*.

292 Ca steaua la cei pë mare se arată.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 6.

Drept semn de scăpare.

293 A cere stele fripte din cer și smochine rupte din pomi Rusalimului.

G. JIPEȘCU, *Opincar*, p. 129.

Adică lucruri cari nu se pot găsi.

- 294 * Ca stelele cerului și ca nisipul marii.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 66.

Ca stelele pe cer.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 101.

Arata o mulțime nenumărată : »Voiu înmulți seminția ta *ca stelele cerului și ca nisipul mării.*« — Moise, XXII, 17. — Ieremia, XXXIII, 22.

Stelele sunt ostașii cerului. Dumnezeu le-a pus sa adune toate balele de cad din gurile dracilor, ca să nu cadă pe pământ să se îmbolnăvescă lumea. Și ele când văd că vre-un diavol a sloboșit vr'o bale din gură, se reped după ea d'o prinde, și n'o lasă să cadă pe pământ. Și d'ăia le vedem noi umblând noaptea pe cer. I. BĂLĂȘEL, *Șezătorea*, III, p. 79.

- 295 Δ A fi picat din stele.

*N'am nici frați nici surorele
Pare ca 's picat din stele.*

Șezătorea, I, 114. *Poezii Populare.*

Vezi Nor, Hirzob.

A fi fără rude, singur pe pământ.

- 296 * A stă cu dinții la stele.

I. CREANGĂ. *Amint.* 154. — FR. DAMÉ, I, p. 375.

*
A rânji la stele.

A nu avea ce mânca, a rabda de foame.

- 297 * A vedea stele verzi.

I. ARBORE, J. Buzău. — GR. JIPESCU, *Opinc.* p. 40.

A nu vedea înaintea ochilor. Se dice de acei cari au primit o palma, o lovitură puternică peste obraz : *I-a dat o palmă de vedu stele verzi și auți câinii în Giurgiu.* În același cas francesul dice : *Il en a vu trente six chandelles.* Se mai dice și de cei care au încercat o mare oboselă : *Muncesc până le sare stele verzi din ochi.* GR. JIPESCU, *Opinc.* p. 40.

T I M P

Vezi Vreme.

- 298 De la răsărit până la sfințit de soare, se schimbă, se întorce timpul de nu'l mai cunosti.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 132.

T Ó M N Ă

Veđi Sfântu Simion.

299 * Δ Tómnă se numera bobocii.

BARONZI, 54. — HINTESCU, 188. —
S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 380. — V. A.
LEXANDRIU LASCAR ROSETTI, *Mss.* —
I. G. VALENTINEANU, p. 24, 30. — AL.
DUMITRESCU, 139. — Dr. E. B. MAWR,
pag. 19.

Acest proverb ne învață a nu ne bucura de un lucru până nu
’i vedem sfârșitul, de o făgăduială dată până nu ni se implinesce;
se aplică și oamenilor lăudaroși, cari promet multe.

E cunoscut, ȳice D. Marian, că dintre toate galițele, bobocii sunt
cel mai supuși primejdiilor și bôlelor. Pe mulți îi mănencă ulii,
mulți pier de cobe și de alte bôle, și când sosește tómnă te trezesc
că mai n’au rămas. De aci s’a născut obiceiul și de a spune că
tómnă se numără bobocii căci numai atunci poți cunoște câți din
acei cari-i ai scos, mai trăiesc pentru a-ți da vre-un folos.

T R Ă S N E T

Veđi Cer

A T U N A

Veđi Mare, Sfântu Simion.

300 A tunat și ne ’a adunat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 5.* *Pare ca a tunat și ’i-ău (i-a) adunat.*

A. PANN, II, 136. HINTESCU, 193. —
H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Doro-
hoi.*

Unde a tunat de v’a adunat.

A. PANN, II, 138.

* *A tunat și ’i-a adunat.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 235. —
I. G. VALENTINEANU, 235.

* Δ *Aă tunat și ’i-ău adunat.*

I. CREANGĂ, *Amint.* 50. — N. GH. IO-
NESCU, *inv. c. Mamornia, J. Doro-
hoi.* — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv.
c. Știubienii, J. Dorohei.*

A tunat de 'i-a adunat.

A. CHIBICI-RĂVNEANU, *Conv. Liter.*
XVII. pag. 107.

Să dice când se adună la vre-o trebă toți cei buni de reuțați. (GOLESCU). D. Hășdeu, în *Etym. Magn.* 394, spune că toate vietățile speriate, fără a-și da seamă de ce fac, își caută printr-o acțiune reflexă, tovarășii cu cari se împărtășesc spaima. De aci *a tunat și i-a adunat*, un fel de confederațiune de frică.

Proverbul poate să aibă o veche origină romanică. Despre Cato se dice că : «Jamaïs sa femme ne l'embrassoit, sinon quand il tonnoit bien fort, et pour ce avoit-il accoustumé de dire, en se jouant, qu'il estoit bien heureux quand Jupiter tonnoit.» AMYOT. Ar fi putut să dică și el : «Când tună ne adună.»

În credința poporului melcii stau închiși, totă ierna, în găoacele lor, din care ies numai la primăvară, după ce a tunat, și se adună la un loc. Origina acestei dicțiuni s'ar trage, după alții, din această credință.

301 * Δ Tuna și fulgeră.

Când se necăjesce tuna și fulgeră.

A. PANN, III, 13.—HINȚESCU, 119.

Tună și fulgera de mânia.

HINȚESCU, p. 100.

Se dice de acei care 'și arată supărarea într'un mod sgomotos.

U S C Ă C I U N E

Vezi Noroiu.

V A R Ă

Vezi Floré, Gunoiu, Iernă, Nor,¹ Vint.

302 De cât totă vara cióra, mai bine într'o ȃi șoim.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 166; III, 134.

De cât totă vara cióra

Mai bine, o ȃi, șoim în vara.

A. PANN, II, 34.—HINȚESCU, 35.—
S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 36.

* *De cât totă vara cióra*

Mai bine, șoim o ȃi de vară.

Vezi An, ȃi, Săptămână.

Mai bine o viață scurtă și bună, de cât ȃilele nesfârșite fără plăceri și pline de necazuri.

- 303 Vara cine i-sî castiga
Iérna nu se încârliga.

A. PANN, I, 137. — HINȚESCU, 30.

Ne învață să muncim la tinerețe ca să avem pentru bătrânețe.

- 304 * △ Sciu ca mă 'nsor la vara
Dar mie 'mi trebuie diséra.

VASILE MOTAȘ, c. *Adâncă, J. Dâmbovița*. — A. PETRUSCU, J. *Ilfov*.

Arată graba pe care o avem de a dobîndi un lucru mai de timpuriu.

Origina acestui proverb se află într-o anecdotă, foarte cunoscută, și pe care o reproducem după *Snóvele* lui Ispirescu :

SÉRBUL NEMÂNGĂIAT DE PERDEREA MUIERII.

Sérbului îi murise muiera. — Si-ți pierduși nevasta! îi dîse un prietin ce 'l întîlni ducîndu-se la moș popa ca să 'l cheme să 'l citască stălpul. Bietul Sérb-
era așa de trist încît îi pică din ochi lacrimile cît pumnul.

— Așa, frate, răspunse el. Și ce mai cumasă de muieră era. Să întorcă cîntăva lumea cu susul în jos, și tot nu cred sa mai găsescă un ast-fel de draguț de femeie. Eată-mă, nu sciu unde mă aflu, nu sciu ce fac; mă pomenesc vorbind singur, cu dușul de pe asta lume. N'ain bagat în gura mea, de ați de dimineță de când a închis ochul. Nu cre! sa o mai duc mult și eu. Acastă pierdere mi-a rupt băerile inimei.

— Ia vino'ți în fire, nenisorule, nu te lăsă să te biruie mahnirea. Ți, mai bine : Domnul a dat, Domnul a luat; să fie numele lui bine-cuvîntat. Dumneșu scie ce face. Fii bărbat; îngrijește de o înmormînteză cum se cade, și nu cadea în desnădăjduire. Cu plînsurile și cu întristarea n'o mai înviezi acum.

Și apoi pîrtă Dumneșu de grijă de totă lumea. De unde scîi că nu 'ți va trimite el un giuvaer care să te facă a uită tóte necazurile? Esci încă ténér, fă-ți curagiu!

— Așa este fiate, tóte le sciu; dar ce fac eu diséra? răspunse Sérbul.

- 305 Vara 'ntins la umbra dórme,
Si iérna móre de fómé.

A. PANN, I, 151. — HINȚESCU, 200.

Ne arata prôsta stare a celor leneși.

- 306 * Vara este, iérna este.

I. IONESCU, *Gonv. Lit.* 114. — BARBU CONSTANTINESCU.

- * *Veî veni tu draguș la céuș, iérnă este, vară este.*

GR. I. ALEXANDRESCU, *președ. trib. Galați*.

Țicătore populară, construcție arhaică, ceea-ce dovedesce că trebuie să fi existat înaintă de secolul XVIII. Însemnează : veî mai avea tu nevoie de mine, veî mai veni iară-și la mine să te ajut.

Forma completă și adevărat arhaica este, *vei veni tu draguș la căuș, iernă este vara este*; ast-fel dicetorea capătă un înțeles deplin. La țară vecinii să împrumută atât vara cât și ierna, cu diferite obiecte, și mai cu seamă cu făină de popușoi, mai 'nainte de meiș saș grâu. Mesura cu care se împrumuta făina este căușul, de aci și dicetorea.

Cuvântul *drăguș* înseamnă plecat, smerit și cu rugămintă. Înțelesul și întrebuințarea lui s'a perdut adî, chiar și la popor. El se găsește însă în cronică înainte de secolul al XVIII (GR. ALEXANDRESCU).

- 307** **A mîncat asta vara prea multa miere
Și acuma are la inima durere.**

A. PANN, II, 143.— HINȚESCU, 105.

Se dice despre femeile însărcinate; are acelaș înțeles ca: *plînge risul d'astă-vară*.

- 308** **Cei ce cînta tîta vara, ierna jîca papara.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 76.

Adică cei ce-și pierd vremea de munca în desfătari, în urmă n'au ce mîncă (GOLESCU).

- 309** **Tîta vara ai cîntat,
Acum jîcă neçurmat.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 69.

Să dice către cei ce nu muncesc la vreme, și-și pierd vremea 'n desfătari, și 'n urma cad în lipsă (GOLESCU).

Răspuns pe care l'a dat greerului, furnica din fabula.

- 310** **Cine vara petrece cîntînd
Ierna remîne flamînd.**

BARONZI, pag. 206.

Ved. No. 303.

- 311** **Tîta vara la ogor, si ierna cu tagârța la obor.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 69.

Să dice pentru cei nevoiași, ce nu se folosesc cu nimic din munca lor (GOLESCU). Ved. Cap. XXII, §, *Nevoiași*.

- 312** **Cine este vara la ogor
Ierna este la obor.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II. 151.

*Cine e iérna la obor
E și vara la ogor.*

BARONZI, 56 — HINȚESCU, 128.

Cine muncesce vara, are ce vinde iérna. Proverbul ast-fel cum e reportat de Baronzi, trebue sa fie rău redactat, nefiind logic. Varianta lui Ispirescu este, in orî-ce cas, de preferat.

313 Tóta vara cu cojoc.
Și iérna cu curul la foc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 69; *Asem.* 223. — A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 45; I, 155. — HINȚESCU, 36.

Să ȋdice pentru cei ce pururea sunt bolnăvicioși (GOLESCU). — Anton Pann aplică această vorbă celor leneși.

314 * Ce 'a câstîgat într'o vara a beut într'o sêra.

AL. MARTINIAN, *Jud. Ilfov.*

Despre cei cheltuitori și cu deprinderi rele.

315 * Δ Ți de vara
Pâna 'n sêra.

V. ALEXANDRI, *Po sit Pop.*, 99. — G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.* — P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 87, 100. — I. C. FUNDESCU, p. 32, 50. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 40.

*Ți de vara
Până 'n sêra
Cale lunga
Sa 'i ajunga.*

I. C. FUNDESCU, pag. 31, 32.

Arată drumul cel mare care s'a umblat. „Se duse, Ți de vară, pâna 'n sêră, fără a da de un sat.” ISPIRESCU.

Intempînăm, la orî-ce pas, această ȋcîetóre atît în basme cît și în poeziile populare.

316 * Un pierde-vara.

A. PANN, I, 155. — HINȚESCU, 196 & 200. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 281.

Om leneș și care nu e bun de nimic.

VIJELIE

- 317 La vijeliu copaci cei mari jos cad, iar buruienile pe loc rămân.

HINȚESCU, p. 36.

Vintul la pământ n'aruncă buruieni, ci pe cei mai mari copaci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 21.

Veți Copac.

Adică cei mici, la turburări, nici cum se vatamă, iar cei mari rău pătimesc (GOLESCU).

VINERI

Veți Câne, a se Logodi, a Manca.

- 318 Carle, se (e) rde petec plânge Dumireca ¹⁾.

FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter.* I, 11.

Dupa ris vine plâns. Ca și româno-istrianul, francesul ȱice: *Tel qui rit Vendredi, Dimanche pleurera.*

- 319 * A indrugă de Vinerea-mare.

P. ISPIRESCU, in *Semasiolog. Șai-neanu* p. 357. — HINȚESCU, 79. — I. ARBORE, J. *Buzău.*

A indrugă ca de Joă-mare.

GR. ALEXANDRESCU, *președ. tribun. Galați.*

Insemneza a flecari, a spune verđi și uscate, a vorbi multe și una peste alta. In Joia-mare din săptămâna de inaintea Pascelui, se citesc două-spre-dece Evanghelii de cu sêră pâna la mieđul nopții.

Acêstă dicetóre nu este cunoscută la țeră.

Câte-odată, rare-oră însa, se ȱice de omul leneș, care nelucrând nici-odată, și-a găsit de lucru tocmai in ȱiua de Vinerea-Mare. Dar și atunci amintindu-și la vreme că e păcat să lucreze in ȱiua aceea, s'a lasat pentru alta-data (I. ARBORE).

Veđi in *Șezătóreă*, I, p. 59, pentru ce nu e bine ca Românul să lucreze in ȱiua de Vineri.

¹⁾ Acel care rido Vinerea, plânge Duminica.

V Î N T

Veđi Apă, Calătorie, Câne, Cuptor,
Mare, Șatra, a Scurpă.

- 320 Vint samenă, si abur va seceră.

D. CANTENIR, *Ist. Ierogl.*, p. 155.

* *Cine sémănă vint culege furtună.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 155. —
HINȚESCU, 200. — Da E. B. MAWR. 37.
— FR. DAMÉ, II, 46. — *Paloda, Bér-*
lad, 1894. — AL. DUMITRESCU, 142. —
H. D. ENESCU, *tnvef. c. Zamostea J.*
Dorohoi. — I. G. VALENTINEANU, p. 9.

A semēna vint și a seceră furtună.

G. MUNTEANU, p. 122.

A semēnat vintul și a cules furtuna.

FR. DAMÉ, I, p. 315.

Reu faci, rău găsești. Cine ațîță pasiunile mulțimei, nu este
mai târziu în stare ca să le stăpînescă.

Evreii diceau, ca și noi : *Au semēnat vint și vor seceră virtej.*
OSEA, VIII, 7. — *Prov. XXII*, 8. Cap. 10, 12, 19.

- 321 * A batut vintul de când e pamēntul
Și va bate vintul cât va fi pamēntul.

I. G. VALENTINEANU, 24. — I. BĂ-
NESCU, *prof. J. Roman.*

Să ție de pre cele lucruri cari nu se pôte să nu fie.

- 322 Cui îi-e frică de vinturi pe mare sa nu calătorésca,
și cine se teme de bruma, vie sa nu sadéscă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 108.

• *Carele se teme de vinturile cele mari, sa nu se
ducă pre mare.*

D. ȚICHINDEAL, p. 28.

Veđi Nor.

Să ție pentru cei fricoși și sfoși, sa se departeze de ori-ce. (Go-
LESCU).

În acelaș ordin de idei, Biblia ne spune că : *Cel ce se uită la
vint nu sémănă.* ECCLES, IX, 4. *Cel ce caută la nori nu va se-*
cera. ECCLES, XI, 6.

- 323 Din cotro ne bate vintul
Ni se 'ntuneca cuvintul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88.

Adică n'avem ce mai ȃice, cānd ni sē 'mpotrivesc cei mai mari.
(GOLESCU).

324 Din cotro vintul mē bate, tot me frige si me arde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88.

Aratā supērarea cea din tōte părȃile d'o potrive (GOLESCU).

325 * Vintul aduna norii, si tot vintul ȃi risipesce.

BARONZI, 50. — HINȚESCU, 200. —
B. P. HAȘDEŪ, *Etym. Magn.* p. 394.

Pentru cei ce perd speranȃă.

326 * Din vint a venit, ȃn vint s'a dus.

A. PANN, *Ediȃia* 1889, p. 151; III,
122. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 162.

Tot ce se dobēndesce ușor, fārā muncā, din ȃntēmplare și prin
noroc, tot așā de ușor se perde. *De haram a venit, haram s'a dus.*

327 * Vintul aduce, vintul duce.

I. ARBORE, J. Buzeu. — I. BĂȚESCU,
prof. J. Roman.

Acelaș ȃnȃeles ca la 325.

328 * Δ Ceea-ce vintul ne-aduce, curēnd dē la noi se duce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 75. — H. D.
ENESCU, *ȃnvēȃ. com. Zamostea*, J.
Dorohoi.

Adică orȃ-ce din ȃntēmplare ne vine nu ȃine multa vreme (GO-
LESCU).

329 Și vinturile la vremea lor sunt fōrȃe trebuȃnciōse.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 97.

Adică dojana și mȃnia (GOLESCU).

330 Vintul alege gunōiele din bucate.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 21.

Adică stȃpȃnul cel bun deosibeșce slugile cele bune de cele rele.
(GOLESCU). — Veȃi Cap. XXIII, *pentru alegere.*

331 Vintul arunca și pē cei mai mari copaci ȃos la pamēnt.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 6.

Veȃi *Copac.*

Adică, la turburȃrȃ, cei mari pȃtimesc mai rēȃ de cȃt cei micȃ.

- 332 Vint de vara.
Vint dă primavara.

A bătut vint de vara peste . . . ,

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 109.

A batut un vint de primavară peste averea lui.

N. POPESCU, *Calendar* 1881, p. 55.

Adica a se risipi, a se perde, a se topi, precum se usuc toate pe câmpii când bate vintul de primăvară. »Nu cunosc eu pe un boier care a risipit două suteşore de mil de galbeni? Ei! A bătut vint de vară peste ele; n'a mai aşteptat bruma. (GR. JIPESCU).

- 333 A despică vintul.

HINŢESCU, p. 45.

A fugi.

- 334 * Ce vint te aduce pe la noi.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.* III, 269.—
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 52, 86, 149,
368. — L. CREANGĂ, *Pov.* p. 90.

Ce vint a batut sa te repeşti pe la noi?

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 147.

Îl întreba ce vinturi îl aduc pe acolo.

Şezătoare, II, 206.

- △
Ce vint dulce te-a batut
La noi de te-ai abatut.

FR. DAMĂ, *Poes. Pop.*, I, p. 28, 52.

- *
Ce vint te aduce pi la noi.

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia*.

Adică o întâmplare neaşteptată.

Un biet ţigan, luând ad-literam acesta dicătoare, a păţit ceea-ce ne povesteste A. Pann, în modul următor :

Un ţigan odată a intrat să fur
Când eată stăpânul în mână c'o secure;
— Ce cauţi, ţigane, îi dişe, 'n grădina?
— M'a aruncat vintul, nu sunt cu de vina.
— Te-a aruncat vintul? asta nu te scapă,
Dar ce cată ghiara-ţi înfiptă în cépă?
— M'apucă de dânsa să nu mă ia vintul.
— De geaba, ţigane, nu ş'ai găsit sfântul!
Dacă 'e apa dar de ce 'ţi umpluşi traista?
— Apoi, românico, vezi asta e asta!

Spaniolul dice : *Que aires te traen por aca.*

335 * Vintul bate și muntele aurlă ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Se ține despre acei cari se laudă cu munca altora.

336 * A pasce vintul.

Mulți neroși pasc vintul.

A. PANN, II, p. 89.

A fi un pierde-vară, o haimana. A. Pann întrebuițează această dicțione sub forma de : *Un pasce vint, Pov. Vorb., II, 114.* „Cel ce ascultă la minciună ca cel ce *pasce la vinturi*”, ține Iordache GOLESCU.

337 * A se da după vint.

A nu se împotrivi întâmplărilor. *A fi cocoș de vint* cum se ține în Moldova, și ceea-ce Franțesii numesc, *une girouette*.

338 A goni vinturile.

G. MUNTEANU, p. 72.

*Umblă gonind vinturile
Și măsurând câmpurile.*

A. PANN, II, p. 48.

A umbla gura-casca, fără a face nici o treabă.

339 De unde-l bate vintul.

A. VĂCĂRESCU, p. 37.

Adică în ce fel de dispoziții se află.

„Venea, nene, cu căciula într-o parte, cu purcelul în brațe, și cântând din frunză.

Când iată că se întâlnește cu trei înși. Pasă-mi-te era Vintul, Căldura și Gerul. El își luă căciula din cap și cu multă plecăciune îi ține :

— Noroc bun să dea Dumnezeu, nea Vintule.

— Cale bună, dragul meu, îi răspunde Vintul.

— Da ce, mă, numai Vintului te ploconesci? îi ține Căldura. Nu știu tu ore că eu pot să las o zăpușelă și o arșiță, de să fiarbă mașele în tine!

— Nu 'mi pasă de nimic, răspunde voinicul, numai Vintul să-mi bată.

— N'ai auzit tu ore de mine, mă, îi ține Gerul, că eu am putere să dau un frig și o geruiala peste tine, de să înghețe mașele în tine.

— Haber n'am, răspunde și el; numai Vintul să nu mă bată.

Si încet-îndet ajunse acasă.» P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 13. A se asemăna cu fabula din La Fontaine : *Le Soleil, le Vent et le Voyageur*.

¹⁾ Vintul bate și muntele urlă.

340 Bate vîntu ¹⁾.G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, pag. 278.

Adica a întreprinde o muncă zadarnică a face o gaură în apă.

VÎRTEJ

341 Virtej de vînt fara vînt nu se pôte înființa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Adică nebun, fără smintela de minte (GOLESCU).

341^b Virtejul de vînt, aduna p'împrejur ori-ce înainte gasește.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 8.

Turburările cele mari sdrobesc tot ce le sta în cale.

V R E M E

Vezi Cap VI, Cap. XVII, Dî, *Magar*, *Manta*, *Mugmule*, *Timi*.

342 * După vreme rea și senin.

*Dupa vreme rea, a fi el vr'odata și senin.*I. CREANGĂ, *Pov.* p. 234—235.Vezi *Furtuna*, *Intineric*, *Nor*, *Ploie*.După întristare bucurie, și corespunde dicționei latine: *Post nubila Phoebus* a cărui invers este *post gaudia luctus*.*Après la pluie le biau temps.* XIII Secol.

Ne îndemna ca să primim cu răbdare toate neajunsurile care ni se fac, toate nenorocirile care ne pot lovi, în speranța unui viitor mai plăcut.

343 * Vremea vremuesce și omul îmbetrănesce.

I. BĂNESCU, *prof.* J. Roman.

Vremea se schimbă, dar tot vreme rămâne, pe când necazurile și loviturile sorții nu trec peste om fără a lăsa urme care se văd.

344 Vremea frumoasă nu ține multa vreme.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Adică norocirea la om (GOLESCU).

¹⁾ A bate în vînt.

345 Pē vremea cea mai buna, iepângeaua sa fie cu tine.

I. GOLESCU, *Mss.* II, p. 111.

Adică să ne îngrijim și la cea mai bună vreme, că vremea e nestatornică (GOLESCU).

345^b * O vreme sa nu scoți câne din casa.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 143.

Adică vreme foarte rea.

Z Ă P A D Ă

Vezi *Nemet.*

346 Zapada cât de mult se gramadește, pâna 'n vară se topesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.

Adica ori-ce întâmplare multă vreme nu ține (GOLESCU).

347 Și zapada este alba, dar se c... a câinii pē ea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 97.

Zapada alba o uda câinii.

A. PANN, II, 129. — HINȚESCU, 210.

* Și zăpada-ı alba dar o c... a vacile.

I. ARBORE, J. *Buzău.*

Adica albēta singura nimic nu folosește, cum o muiere albă la față, dar fără nuri și misidii bune (GOLESCU).

Se ȋice despre ȋomenii cari se lauda cu frumuseȋea saū cu nēm.
B. P. HAȚDEȚ, *Etym. Magn.*, p. 705.

348 A venit sulemenita și se duce terfelita.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 175; II, 129. — HINȚESCU, 182.

Se ȋice de acei cari se folosesc într'un scop rău de frumuseȋea lor sau de ilustraȋia nēmului din care au eșit. Este și o cimilitură.

349 Pre njeva se marânca pâra¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 14.

Zapada îngrășă pământul și apără semănăturile de îngheț.

350 Njeva face gras pământ.

F. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 13.

Adica : zăpada îngrășe pământul.

¹⁾ Prin zăpadă se mănâncă pâne.

Z O R I

351 * Δ Revărsatul zorilor nu ține dără tōta ziua.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Tinerețea trece repede.

352 Le cânta de zori pân'a nu se cunună.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 40.*

Pâna a nu se cunună le cânta de zori.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 59.*

Se dice când urăm ore-ce înaintea vremii p. 46 ; pentru cele ce se urmăze înaintea vremii, p. 59. (GOLESCU).

CAPITOLUL II

NATURA FISICĂ

Elemente. — Pământ. — Metaluri. — Petre. — Plante. —
Póme. — Munca pământului.

ABANOS

353 * A şedeă, a sta, a se ţine abanos.

G. MUNTEANU, p.121. — FR. DAMÉ,
I, pag. 28.

*Şade tot abanos
Tépan şi virtos.*

A. PANN, II, p. 98 & 159. — HIN-
ŢESCU, p. 174.

Se ȃice de acei cari arată mai puţin de cât virsta lor, cari nu
îmbătrănesc. A se vedea *Etymologicum Magnum*, p. 67—68.

Francesii, gândindu-se la faţa, iară nu la tăria abanosului ȃic:
Il a l'âme noire comme l'èbène.

AGURIDĂ

354 * Δ S'a făcut agurida miere.

Veđi Părinţi

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 64. — B. P.
HAŞDEŢ, *Etym. Magn.*, 537. — I. G.
VALENTINEANU, 38. — K. A. ZAMFI-
RESCU-DIACON. *Invêf. c. Ştiubenii, J.*
Dorohoi.

*Agurida s'a facut miere.*LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 10.

Adică s'aũ impacat cel invrăjbit (GOLESCU). Mai ales când se cumă cërta dintre barbat și nevasta.

355 **Cu incetul, incetul agurida se face miere.**IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 28.

* \triangle *Incet, încet agurida se face miere.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* *Și cu aguride s'face nêre. ¹⁾*

D. DAN, *Moloviște, Macedonia.* —
XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*Veđi *Rabdare.*

Ne învața să nu ne pripim, ca cu rabdare mult dobândim (GOLESCU).

Turcii dic : *Coruntan petmez olur, — Neilen ? — Sabirilin ²⁾.*

356 **Cu oțet și cu fiere
Nu se face agurida miere.**A. PANN, *Archir*, p. 9.

Cu răutate și cu ocara nu se îmblândesc ômenii.

A I S

Veđi *Haiș, Cea.*

A A L T O Î

357 **Nu odata se altuesce pomul si se culege rodul.**N. COSTIN, *Letop.*, II, p. 88.

Ne învața a aștepta, cu răbdare; rodul muncii noastre.

„Nu odata se sêmene și se seceră, și *nu odata se altuesce pomul și se culege rodul*; așa și noi, totă averea noastră o am chel-tuit în trebile țerii, și avem rabdare. Trebuie și dumnea-vastră să rugați pe Dumnezeu să trăim și noi în Domnie, și pe urmă veți cunósce Dumnea-vastră și plata ostenelelor vóstre, și întemeierea caselor dumiľorvóstre.” N. COSTIN.

¹⁾ Și cu aguride se face miere.

²⁾ Din aguridă miere se face. — Cu ce? Cu răbdare.

- 358 Un pom când odată se altuiesce, mai bun se socotesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 12.

Pomul altuit mai bun rod ne dă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 145.

Adică dragostea când se rănesce (GOLESCU), Omul cu creștere bună și cu învățatură.

ALTOIŮ

- 359 * A avea altoiŮ de vino 'ncoa.

FR. DAMÉ, I, p. 64.

A fi plăcut, atrăgător.

ALUN

Veđi *RăsteiŮ.*

ALUNĂ

Veđi *St. Rie.*

- 360 * Δ Doue alune sunt tabără la o nucă.

D. ȚICHINDEAL, p. 219. — BARONZI, 49. — HINȚESCU, 3. — V. HARAM, *inv.* c. *Grivița*, J. *Tutova*.

Unirea celor mici întrece puterea celor mari; și, precum ne învață fabulistul: »Îuțimea, nerăbdarea și isbânda cea neînțeleptă la mulți sunt foarte stricătoare; mai bine e și câte ce-va răutate și supărare a rabdă, decât a-și aduce lui-și mai mare potcă și nevoie pre grumăzi, că ȕice un cuvînt: *doue alune sunt taberă la o nucă*. Nu trebuie să ȕicem: ce-mă pasă de acela, și ce-mă iaste de acesta.» *Ursul și albinele*.

- 361 Doue alune, cât de mici, pavază la o nucă mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 90.

Adică doi mici pazesc pē unul mai mare. (GOLESCU).

APĂ

Veđi *Apă*, Cap. VII, *Cîtur*, *Fântână*, *Foc*, *Gâră*, *Mal*, *Mare*, *Moră*, *Păun*, *a Pescui*, *Petră*, *Piva*, *Neprietin*, *Rafă*, *a Sapă*, *a Semenă*.

D. T. Balașel a publicat în *Șezătórea*, III, p. 101, următoarele credințe privitoare la apă, culése în județul Vâlcea :

Apa e făcută de Dumnezeu ca să ude pămîntu și să-l ȕie d'asupra ei. Apa e soră bună cu focu, dar apa e soră mai mare, căci birue focu, îl stinge. Vai d-ăi

de înjură și drăcuie, că face păcat mare, căci apa e sfântă în lume, că dacă n'ar fi apa, n'ar mai fi nimic în lume, ar fi pustiu. Fără de foc să țicem, că tot ar mai putea omu, dar fără de apă nu se poate; apa adapă totă lumea, o curăță, o spală de toate împuțiciunile : apa e curățenia lumii. Chiar și băbăresele, când descintă, tot cu apa spărie hălele, când țice :

- Cu cuțitu te-oiu tăia.
- Cu mătura te-oiu mătura,
- În ape mari te-oiu înneacă.... *

În fundu apelor mari, cum ar fi d'o pildă : Oltu, Dunărea, Mările-Negre, își au dracii, al d'au căzut în apă, casele lor, căci d'ala le și țice lor lumea : «al din baltă», «fir-ei în baltă.» Acolo în apă stau ei de se prădesc, găsesc bucate, își fac mămăligă și orî-ce, taman cum facem noi pe uscat. Focu diavolesc e alt-fel; el nu să stingă de apă ca al nostru. Tot p'în ăle pustietăți de mări, unde este numai lișteav¹⁾ de apă, stau faraonii cu faraonicele lor.

Apa n'ar primi pe diavoli în ea, dar diavolii au făgăduit să dea apelor mari câte un cap de om pe totă ziua. Si d'ala, cum e în Olt d'o pildă, pe totă ziua trebuie să se înnece harim câte un om. Când trece o țic, în care să nu se înnece nici un om, Oltu începe să urle tare, și atunci trebuie să se păzescă omu, să nu intre în el, că «cere cap de om.»

La ape mari să nu cuteze omu, mai bine să se închine și să fugă, că *dracu nu face biserică*, el stă tot de bogdășit, îi pune plică, îi împlică mâinile și piclărele ca să se înnece.

Când ai să treci v'ro apă mare, fii-ți cruce în margine și roță-te lui Sfete Nicolae, că el este mai mare peste ape.

La vremea de apoi, are să pice apa după pământ; a și început chiar d'acu să se pitule; mai înainte vreme erau isvóre pe toate drumurile și săpă omu un stânjen-doi, și scotea apă ori-unde vrea. Da acu sapl câte trei-patru stânjeni, și abia dai de câte un licurici de apă. Ține ș'ala un an doi și sacă, căci s'a spurcat și isvóre și tot.

A început Dumnezeu să ia din toate din toate, și omeni tot nu vor să bage de seamă, se țin numai de rele. Dacă a început lumea să ia bani și pe apă, care e lăsată de Dumnezeu sfintulețu pentru tot săracu, cum să nu se mânia și Dumnezeu și s'o ia!!

Este păcat să scuipi în apă.

Când bați cu băta în apă, plouă.

Apa cât de spurcată ar fi, dacă trece peste nouă pietre, se face curată.

Apele după pământ să string în *sorbu mărilor*. Este apă și în cer la Dumnezeu, că din aia ne plouă.

* △ 362 Apa, vintu și gura lumii nu o poți opri.

S. MIHĂILESCU, *Șezătoare*, I, 220.

Poți opri vîntul, apa și gurile oamenilor?

L. CREANGĂ, *Amint.* p. 67.

* △ 363 A bate apa să alégă unt.

K. A. ZAMFIRESCU-DIAONU. *inv. c.*
Știubienii, J. Dorohoi.

△ *Bate apa să s'alégă unt.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătoare*, I, 220.

¹⁾ Lișteav — tot una de apă, numai apă.

*De gēba mai baṭi apa 'n chiuă sē s'alēgă unt,
cā nu s'alege nici-odată.*

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 118.

Veḑi *Piuă*.

A întreprinde o muncă zadarnică. Varianta dată de Creanga este cea mai complectă, și lēgă proverbul 363 cu acel care se află la cuvîntul : *Piuă*.

364 Faḑe guva ntre apă ¹⁾.

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, pag. 278.

Veḑi *Balta*.

Acelaș înṭeles ca No. 363.

365 * Δ Mai mult să te temi dē apa cea lina decăt dē cea turbure.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 106. — V. HARAM, *inv. c. Grivița*, J. Tutova.

Adică dē omul cel tăcut, decăt cel furios (GOLESCU). Mai mult -să te temi de dușmanul care tace și te pasce în ascuns, de cāt de cel care vorbește multe dar nu face nimic.

366 • Nici o apă mai rea decăt cea-ce dōrme.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 48.

Adica nimic alt mai rău decăt omul tăcut. (GOLESCU). Acest proverb, sub acēstă formă, pare a fi o simplă traducere a cuvēntului frances : *Il n'est pire eau que l'eau qui dort*.

367 Apa lină mult te 'nșēla.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 4. — HINȚESCU, p. 4.

* *Apele line sunt amăgitōre.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232.

Adică cel tăcut și cel zmerit (GOLESCU).

Apele cele mai adānci, acele în care te poṭi mai ușor primejdui, sunt cele mai liniștite. Veḑi *La Fontaine*, L. VIII, f. 23.

Bactrianii ḑiceau : *Altissima flumina minimo sono labuntur* ²⁾. QUINTUS-CURTIVS, C. VII.

Regāsīm acelaș proverb în vestitele *Disticurī ale lui Catone*, C. IV :

¹⁾ Face gaură în apă.

²⁾ Apele cele mai adānci, curg cu mai puțin șgomot.

*Demissimos animo et tacitos vitare memento :
Quod flumen tacitum est forsitan latet altius unda ¹⁾.*

368 Ca apa lina nici o primejdie mai rea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 28.

Adică ca omul tăcut (GOLESCU).

369 * Apele line sunt adânci.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 232. —

G. MUNTEANU, 30. — HINȚESCU, 5. —

I. IONESCU, II, p. 157.

Apa lină este (e) adâncă.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, pag-
221. — De E. B. MAWR, p. 70.

Vezi *Riu.*

Sa ne ferim de cei tăcuți.

370 * Apele mici fac riurile mari.

V. FORESCU, *Folliceni*, J. Suciava.

Adunând puțin câte puțin se dobândesc averile cele mari. Cu acelaș înțeles dăce francesul : *Les petits ruisseaux font les grandes rivières.*

371 * △ Apele cele mai mici în cele mai mari se varsa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 4. — V.

HARAN, *inv. c. Grivița*, J. Tutova.

Apele cele mari înghit pe cele mici.

I. G. VALENTINEANU, p. 28.

Adică averea celor mai mici în comorile celor mai mari merge. (GOLESCU). Precum și : Cei mici muncesc pentru cei mari și cei săraci pentru cei bogați.

372 Dă apă mică
Sa-ți fie frică.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 116.

Adică dă cei proști (GOLESCU).

373 Mare apa, mari valuri.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 44.

Adică cu cât omul mai mare, cu atât și neazurii mai mari are. (GOLESCU).

¹⁾ Fugă de omeni fățarnici și tăcuți : căci poate nu este în fluviu apă mai adâncă decât aceea care doarme.

374 * Δ Tótă apa stinge focul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 69. —
V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Vezi *Nevoie.*

Adică orî-ce mîncare satură pē om (GOLESCU). Proverbul Provensal ȝice întocmai: *Touto aygo amouso fucc.*

Orî-ce femeie pōte să potōle pe bărbat. — V. HARAM.

375 Apa, cât de tulbure, tot stinge focul.

V. ALEXANDRI & LASC. ROSETTI, *Mss.*

Acelaș înțeles ca No. 374.

376 Apa departată nu stinge focul.

I. G. VALENTINEANU, p. 44.

Ce nu stă la îndemână, n'are nici un preț pentru noi.

377 * Apa statută mirōse.

BARBU CONSTANTINESCU, *profesor București.*

Se ȝice de cei leneși și vicioși.

378 Apa curge și se duce, pētrile rămân pē loc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3.

*
Apa curge, pētrile rămân.

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 166. —
HINȚESCU, 144. — FR. DAMÉ, I, 78.

* Δ
Apa trece, pētrele rămân.

A. PANN, III, 134. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 231. — D. ZAMFIRESCU, *Conv. Lit.*, XXI, 387. — I. NEGRUZZI, *Conv. Lit.*, VII. — I. G. VALENTINEANU, 7. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.* — G. SILAȘI, *Renascere*, 57. — V. FORESCU, *Folliceni*, J. *Sucava.*

Apa trece, pētrile rămân.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.* — *Abecedar ilustrat*, p. 28.

Apa treațe, arina aremāne. ¹⁾

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 278.

¹⁾ Apa trece, nisipul rămāne.

Apa ma tot trece, chetrele arămân. ¹⁾

ANDREIŢ AL BAGAVŢ, *Cart. Aleg.* 56..

Apa cură, cheţrile arămân ²⁾.

ANDREIŢ AL BAGAVŢ, *Cart. Aleg.* 84..

*
Apa cură, cheţrile arămân.

D. A. MILESCU, *Gopeşti, Macedonia.*

Adică streinii fug la vreme de nevoie, iar pămîntenii rămân pe loc (GOLESCU). Se şice, mai în deobşte când se întemplă un rău trecător şi care nu ne pôte sminti din loc.

Acăsta idee revine, sub diferite forme, în locuţiunile romănesci :

„Şi cum s'aşedă pētră 'n apă, aşa să se aşede răul . . .” Des-cântec din Ardeal.

„Nu mai sta loculu, cum nu stă apa pe petre.” I. CREANGA, *Pov.* p. 140.

Citim în *Etymologicum Magnum*, p. 1265 : „Proverbul; *apa curge, petrele rămân*, pentru care n'am putut găsi nici o paralelă în cele-lalte limbi, ast-fel că trebuie să 'l privim ca specific-romănesc, ni se pare a fi de o extremă importanţă istorică. Numai isvorele de munte curg şi se scurg pe petre, nici-odată rîurile de pe câmpie, în privinţa carora năsipul rămăne. Pentru ca un asemenea proverb să se fi putut nasce şi a se înrădacina la toţi Ro-măni din Dacia lui Traian, cată să admitem dară că întrega na-ţiionalitate a noastră s'a format în Carpaţi, pogorindu-se mai târziu. gata pe şes.”

Acest interesant proverb se resfrînge şi într'un descântec din Bucovina :

De 'i pocit de vad;
Curat,
Necurat,
Secă 'i apa,
Rămăe 'i petrele,
Plângă după dinsele...

S. FL. MARIAN, *Descăntece*, p. 179.

Vom adăoga că acest proverb se află la Macedo-Romăni, atât sub forma Daco-Romăna, cât şi sub forma specială (arina=nisip), data de D. G. Weigand.

379 *! Apa limpede până nu vei vedeă,
Cea turbure n'o lepadă.*

A. PANN, III, 72. — HINŢESCU, 91.

Să nu lepadăm un lucru, fie cât de prost, pe care 'l avem, ina-

¹⁾ Apa şi tot trece, petrele rămân.

²⁾ Apa curge pētrile rămân.

inte de a 'l fi înlocuit prin altul mai bun ; căci, altminterea, am păti-o ca ȋiganca, din poveste, care, de gospodină și harnică ce eră, rămăsese numai într'o cămașă. Într'o ȋi, cum ședea dînsa, ca de obicei, rezemată la feréstră, numai eată că zăresce, în depărtare, pe ȋiganul ei venind de la tirg și purtând ce-va alb la subsuoară. îi trăsnesce prin minte, că dînsul îi aduce o cămașă nouă :

— Ehe! bărbate! da cămașă 'i aceia ?

— Ba 'i găscă, măi nevêsta.

Muțerea nepricepënd bine, răspunse :

— Las sa fie și îngustă, bărbate, că tot sunt strimță eũ în șoldurĩ.

Și numai odată face, haț! cămașa négră după dînsa, ș'o aruncă în fundul cuptorului; și ast-fel a rămás góla.

În evul-mediũ se ȋicea :

*Non luteam fundam, nisi puram mutuor, undam*¹⁾.
saũ :

*Turbida servetur aqua, donec vitrea detur*²⁾.

Și precum ȋice Francesul :

Il ne faut pas jeter son eau sale avant d'en avoir de la propre.

380 *Apa trebuie sa vie la matca ei.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 134.

*
Apa trebuie sa vie la matca ei, și omul la tépa lui.

A. PANN, II, p. 87. — HINȚESCU, 4.

Apa vine iar la matca ei.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 231. —
Fr. DAMÉ, III, p. 32.

Se trage la tépa, ca apa la matca.

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 115.

*
Omul trage la tépă, și apa la matcă.

I. G. VALENTINEANU, p. 42.

Apa trage la matcă, și Românul la tépă.

Abecedar ilustrat, p. 28.

¹⁾ Nu voĩ aruncă apa (cea) tulbure, până nu voĩ căpétă, în schimb (alta) curată.

²⁾ Să se păstreze apa murdară, până se va dà (alta) limpede.

* Δ *Apa trage la matcă, și omul la tépa.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*—S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 220. — AL. DUMITRESCU, p. 127.

* *Omul la tépa lui, și apa la matca ei.*

I. ARBORE, J. Buzău.

* *Apa la matcă și moșicul la tépă.*

I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*—D. S. NÂDEJDE, *Nuv.*, p. 124.

Apa totuna va să-se tornă iu 'li era cupașia vechie.

ANDREIU AL BĂGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 122.

Vezi *Apa*, Cap. XXII.

Omul vecinic se întorce la vechile lui deprinderi. Acest proverb este o frântură din antica credință italică despre „*aunus mundanus*.” MACROB. *Scip.* II, 11; când toate lucrurile se întorc la punctul lor de plecare. Proverbul paralel italian suna :

*In cento anni e cento mesi
L'acqua torna a 'suoi paesi.*

B. P. HAȘDEŪ, *Etym. Magn.*, 1266.

381 * *Apa sa bei din chiar puțul teu.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 101.

Adică din chiar munca ta să te hrănesci, și cu al tău să te slujești (GOLESCU).

382 *Apa când se turbura, nu mai vezi ca prin oglindă.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 4.

Adică omul când se turbura, nu mai poate judeca (GOLESCU).

383 * Δ *Apa când se umfla, și pe munți îi cufunda.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3. — V. HANAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Adică norodul când se înverșunază, și pe cei mai tari îi trântesc (GOLESCU).

384 • *Apa lină spală țermul.*

KÁROLY ACS, p. 78.

Omul cel tăcut și fățarnic face mult reu, pe neașteptate și fără sgomot.

- 385 * Δ Apa lină face mult noroiu, iar cea repede și pêtrele
(petrile) le spală.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 231. —
HINȚESCU, p. 4. — V. HARAM, *Invêf. c.*
Grivița, J. Tulova.

Omul liniștit și cumpătat face avere, iar cel sburdalnic și necum-
pătat perde și ceea-ce are. — V. HARAM.

- 386 Când sécă apa, atunci se vede ce pesce la fund este.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

Apa după ce scade, atunci se vede ce pesce este.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 168.

Când séca lacul, se vede pescele.

BARONZI, p. 60. — HINȚESCU, 86. —
FR. DAMÉ, II, 255.

*După mörte starea omului se vede, ca apa
după ce scade, atunci se vede ce pesce este.*

HINȚESCU, p. 180.

Adică dupa mörte se vede starea omului (GOLESCU).

- 387 Când apa vine la gură, tôte trec peste măsură.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 34.

Adică când piste măsură ne supără ôre-cine, atunci de nevoie
eșim din datoria noastră (GOLESCU).

- 388 Când apa te innécă, ce ceri s'o mai bei?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 34.

Adică când cunoșcem că ôre-ce ne vatăina, dă ce să mai rivnim
la aceea (GOLESCU).

- 389 Până ce apa curată,
Bé și tu cât mai îndată,
Că dă se va turbură,
Cu greü alta vei află.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 112.

Ne învață să ne îngrijim la vreme, că în urmă nu vom mai găsi.
(GOLESCU).

- 390 **Apa când se turbură din josul isvorului, poți găsi mai în sus apă curată; iar când se turbură din isvorul ei, în zadar mergi după apă curată.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 4.

Adică când cei mai de jos greșesc; este nădejde de tămăduire, iar când cei mai de sus, nici o nădejde mai este (GOLESCU).

- 391 * **Apa mintita cucube adușe ¹⁾.**

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Un rău, o nenorocire ne aduce, adese-orî, tolôse la cari nu ne așteptam.

- 392 * **Mergi mai nainte la turburarea apei.**

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 108.

Adică apucă mai nainte la cele de trebuință (GOLESCU).

- 392^b * **Daca nu scii ce 'i apa nu te sui în luntre.**

T. SPERANȚĂ, *prof. J. Iași.*

Nu te apucă de întreprinderi grele daca nu ești în stare să le duci la bun sfârșit.

- 393 * **Pe apa în jos.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

Adică n'a eșit la bun sfârșit, și cum am dice, s'a dus pe apă. (GOLESCU). Se dice și despre un om lipsit de voință. — V. HARAM.

- 394 * **Pe apă în sus.
In susul apei.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 16.

Se dice pentru cele pe dos și piste puțință (GOLESCU), și despre cei îndărătnici și nesocotiți.

POVESTEA VORBIÎ.

Unu'a săten odată mulerea 'i s'a 'nnecat,
Când la un riu împreună cu altele s'a scăldat.
El cu o prăjină 'n mână în virfu'i cu cârlig pus
Se ducea tot căutând'o pe cursul apei în sus.
Altul trecând 'l întrebă, ce tot umblă căutând?
El spuindu'i, tot-d'odată i-și ceru și sfat, dicend':
'Mi s'a 'nnecat, frățiore, nevasta coala mai jos,
Și cum să o găsesc, nu scii, că caut fără folos.
Bine, acela răspunse, ce cauți pe riu în sus?

¹⁾ Apa turbure aduce buturugi.

Că apa 'n colo la vale trebuie să o fi dus.
Nu creș, frate, el îi dișe, să fi mers pe apă 'n jos,
Că ea cât trăla în vieță, toate le făcea pe dos;
Și socotesc că și murtă d'andaratele s'a dus,
Și trebuie, prin urmare, s'o caut pe apă 'n sus.

A. PANN, III, p. 18.

395 * Ce pē apă nu curge.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 77. —
P. ISPIRESCU, *Leg.* 33. — ION GHICA,
Scris., 56.—FR. DAMÉ, I, 323.

Îi făgaduesce ce nu curge pe apă.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 64.

*Îi făgaduesce marea cu sarea, ș'îi dă ce nu
curge pe apă.*

A. PANN, III, p. 78.

Sē dișe pentru lucruri grele și prōste, ca o pētră ce cade la fundul apei (GOLESCU).

Adică : fōrte puțin, aprōpe nimic; »Luă și dînsul nisce haîne, numai să nu dișă nescine că nu s'a gătit, și, de cheltuială, *ce pe apă nu curge*, și plecă și el, cam în dorul lelii.« — P. ISPIRESCU.

396 * Aștēptă turburarea apei.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 5.

Veđi a Pescui.

Sē dișe pentru cei ce aștēptă schimbări ca să se folosescă, ca orbul turburarea apei, după Evanghelie. (GOLESCU).

397 * A veni apa la gură.

Adică a fi în mare primejdie, desnădejduit, a da de un necaz mare. Iordache Golescu a diș, servindu-se de acēstă dișetōre : »*Când vine apa la gură, toate trec peste mēsură.*«

398 * A se ținē departe de apă curgētōre.

A se feri de orî-ce primejdie.

399 A aduce apă după ce s'a stins focul.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, 351.

A îndatoră prea târđiū, după ce a trecut vremea prielnică.

400 * A cără apă la puț.

Cară și el apa la puț.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 460.

Nu cără apă la fântână.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 262.

A duce unde prisosesce deja ceea-ce ducem, și nu pôte fi de nici un folos; a se apuca de o muncă zadarnică. Intr'un mod figurat această dicătoare înseamnă: a da sfaturi acelor cari ar fi mai bine în stare de a ne povațui.

Latiniî dicea: *In sylvam ligna ferre*¹⁾.

401 * A cără apă la riū.

Acelaș înțeles ca la No. 400.

Latinul dicea: *Mari aquam addere*²⁾; și Francesul: *Porter de l'eau à la rivière*.

402 * A scôte ca apa de isvor.

Adică a desvinovați pre cine-va de o pira.

403 * A se scâldă în apele sale.

Lasa să se scalde în apele ei.

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 113; II, 100. — HINȚESCU, 170. — B. P. HĂȘDEŢ, *Etym. Magn.*, p. 1267.

A nu fi împedicat în plăcerile, în petrecerile, în desfrânările sale; a fi în largul său.

404 * În ce apa se scaldă?

B. P. HĂȘDEŢ, *Etym. Magn.*, 1280 și 1281. — FR. DANĖ, I, p. 78.

Vezi *Apa*, Cap. VII

Adică ce fel de om este, ce gândesce, ce scopuri are?

Apa din unele riuri săi piraie, după credința poporului, are o înrîurire fatală asupra viitorului copiilor scaldați cu ea.

Taci că te-am scaldat
Cu apă de Prut,
Să fii tot urt;
Cu apă de luncă,
Să fii tot de ducă...

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, pag. 438.

De aci vine locuțiunea proverbială: *în ce apă se scaldă* sau *s'o fi scâldând cutare*. — B. P. HĂȘDEŢ.

¹⁾ A cără lemne în pădure.

²⁾ A duce (adaoga) apă în mare.

405 * A nu fi în apele sale (în toate apele sale).

V. ALEXANDRI, *Teatru*, 1717. — FR. DAMÉ, I, 78. — N. POPESCU, *Calend.* 1882, p. 35.

Adică a fi intristat, îngrijit, neliniștit; și, precum dice Francezul : *ne pas être dans son assiette*.

»Părinții băgară de seamă că *nu mai e fata în apele ei.*» N. POPESCU.

»Boierul *nu e în toate apele sale*, îi lipsește o Sămbătă.» V. ALEXANDRI.

406 * A o scaldă în două ape.

B. P. HĂȘDEŪ, *Etym. Magn.*, 1269.

Insemnează șovăire în pareri, sașu în modul de a le exprima, o purtare în doi perii. Locuțiune împrumutată de la spalătorese. B. P. HĂȘDEŪ.

407 Ca două picături de apă.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 381. — HINȚESCU, 144. — DA E. B. MAWR, 8. — B. P. HĂȘDEŪ, *Etym. Magn.*, 1268.

Arata marea asemenea.

. *Similiar nunquam potis*
Acqua aquai sumi

PLAUT. *Miles*. II, sc.

Italienesce : *paiono due gocce d'acqua* ; Franțuzesce : *ressembler comme deux gouttes d'eau*.

408 Când nici apele nu se mai mișcă.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 109.

Când și apele dorm.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 377.

Când totă natura sta adormita; arată o tacere, o liniște desăvirșita. Locuțiune din basme.

409 * Δ Șapte ape 'n chisăliță.

B. P. HĂȘDEŪ, *Etym. Magn.*, p. 1271. — V. HARAM, *inv. c Grivița*, J. *Ialomița*.

Adică lucru de nimic.

Acastă locuțiune din Transilvania se dă ca răspuns aceluia ce se laudă că are multe nemuri, cari însă, la un loc, nu sunt vr'o mare treaba : »Ce mai nemuri! *Șapte ape 'n chisăliță.*» R. SIMU, c. *Orlat, Transilvania*.

În Moldova însemnăză: lucru de nimic, fără nici o însemnătate; se dice despre înrudirile foarte depărtate. — V. HARAM.

410 Te-a trecut apa sub limbă.

B. P. HĂȘDEŢ, *Etyim. Magn.*, 1271.

Se dice, în Mehedinţi, când e ger mare.

411 * △ Are apa sorb.

BARONZI, pag. 44. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 232. — G. DIANU, *revisor scolar*, J. Mehedinţi.

Are totul înodatură, pîdică saŭ sfîrşit.

412 * A se duce pe apa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

A nu eşi la bun sfîrşit.

413 * A scrie pe apă.

Adică a se apuca de o muncă zadarnică.

Iar ei blejînd ochii, cu buze deşchise,
Ascultă la tôte ca la nisce viso :
Era lui acestea ca când pui să scrie
Pe d'asupra apei vre-o istorie.

A. PANN, *Fab.* II, p. 13.

A scrie pe apă pentru neuitare. A. PANN.

Elinii aveaŭ întocmai aceeaşi locuţiune, cu un înţeles identic.

414 * Tot o apă.

ION GHICA, *Scriș.* p. 317. — B. P. HĂȘDEŢ, *Etyim. Magn.*, 1269.

*** A se face o apă cu**

FR. DAMÉ, I, p. 78.

Adică . la un fel, de o potrivă, împreunaţi.

„I-mî place egalitatea. Nu admit eu deosebiri şi distincţiuni d'alea între fapţurile lui Dumnezeu. Cer să fim toţi o apă...” ION GHICA.

„Am fi făcut o apă cu fraţiŭ noştri.” FR. DAMÉ.

415 * Ca pe apă.

Ca de pe apa.

B. P. HĂȘDEŢ, *Etyim. Magn.*, par. 1272. — FR. DAMÉ, I, 78. — ION AL. LÎI SBIERA, *Pov.*, 236.

* *Ca apa.*

ION GHICA, *Scris.*, p. 302.

Adică într'un mod neîntreput, curgător, ușor, bine și mult. Se mai dice când s'a pierdut ce-va și i s'a pierdut și urma.

„Le spune toate *ca de pe apă*.” ION AL LUI SBIERA.

„Vorbă bulgăresce *ca apa*.” ION GHICA.

În limba Sardică se dice : *Ischire una cosa comente i s'abba*.
= saper bene, fluidamente.

416 * △ A cresce ca din apa.

Șezătorea, II, p. 108.— ION AL LUI SBIERA, *Pov.* 120.

Adică repede. Se dice mai cu sémă de copii, și câte-odată, însă rare-ori, de acei care, în urma unei creșteri prea repede, au rămas ofiliți și slabi.

„*Creșcă ca din apă*; cât ar fi crescut alții într'un an, ei creșcă într'o singură zi.” ION AL LUI SBIERA.

417 * △ I merge ca din apă.

DA ELENA SEVASTOS, p. 8. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohol.— K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubieniș*, J. Dorohol.

Adică : ușor, bine.

„Femeia-și hrănea fetele cu toate bunătățile, iar băiatului îi da numai mămăligă cu cir și borș limpegior, și de ciuda cea tot eră mai gras și mai frumos de cât fetele.

„Într'o dimineță femeia trimite cu băiatul la câmp și pe fata cea mare ca să vadă ce face acolo de *î merge ca din apă*.” E. SEVASTOS.

418 * A face un lucru apa.

B. P. HĂȘDĂU, *Etym. Magn.*, 1271.

A 'l fura, literalmente : a 'l face să se scurgă.

„Nimăr el (păgubașii) și la casa unde se trăsese Românul și Țiganul după ce făcuseră vaca *apă*.” — *Foișora din Sibiu*, 1886, 11.

DE APROPE

Veđi de Departe.

A A R Â

Veđi Orz.

- 419 * Δ Boii ara și caii manâncă.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 331. — I. G. VALENTINEANU, 45. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *Învăț. c. Știu. ienii*, J. *Dorohoi*. — FR. DAMÉ, I, 179.

*Boul ara și calul manâncă.*IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Veđi Orz.

Adică cel slab muncește și cel tare manâncă munca celui slab (GOLESCU). Său, mai bine ăls, harnicul lucrăză și leneșul se folosește de rodul muncii acestuia.

Un proverb din Languedoc ăice : *Lous chivals courou, é lous âzēs prenou* ¹⁾).

- 420 Ară, macina, manâncă.

A. PAVN, *Edit.* 1889, p. 161; III, 130. — HINȚESCU, 5.

Se ăice acelora carî cred că un lucru se pôte face ușor și se miră vėđėndu-se înșelați în așteptările lor. Are același înțeles ca : *Pune vița, bea viniță*.

- 421 * Cu un bou nu s'ara.

D. A. MILESCU, *Gopeș*, Macedonia.

Barbatul singur nu pôte trăi bine, nu pôte ținé o casă.

A R A M A

- 422 * A 'și arată arama.

V. ALEXANDRI — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 208. — D^a SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.*, 30. — LAURIAN și MAXIM, I, 80.

- * A 'și da arama pe față.

FR. DAMÉ, I, p. 86.

Veđi Beție.

A 'și da pe față gândurile său năravurile cele rele. Acestă locuțiune este imprumutată de la banii de aur sau de argint. Banii calpi se făceau înainte vreme de aramă, și se căpțuseau cu un strat subțire de aur sau de argint; când se rodea această cămașă se vedea arama banului.

¹⁾ Caii alérgă și măgarii se foloseesc (prind).

A R A T

- 423 \triangle Din arat până 'n cărat.

IARNIK-BĂRSAN, *Poes. Pop.*, p. 255.

Locuțiune proverbială pentru a arăta un interval de timp relativ scurt.

Tu, mândruță, așa diceai,
Că nu este om pe lume,
Pe noi să ne despreune;
Eată omul s'a aflat,
Pe noi ne-a despreunat
Din arat până 'n carat.

Poesii Pop.

A R Ă T U R Ă

Vezi *Arătură* Cap. XVII.

- 424 Aratura bună pururea ă-ți dă în gură.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 135.

N'o lăsa din mână, adaogă Golescu.
Munca shguitoră tot-d'a-una aduce folos.

- 425 Aratura cu cât mai adâncă este, cu atât mai mult ne folosește.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 6.

A A R D E

- 426 * Arde locul sub el.

B. P. HĂȘDEŪ, *Etymol. Magnum*,
p. 1511.

Se dice când cine-va este prea iute sau prea harnic.

Toți acești cai, iuți ca focul,
Ce sub dinșii arde locul.

C. STAMATI, *Musa*, I, p. 64.

A R D E I Ū

- 427 * A fi ca ardeul.

Vezi *Iepure*.

* Iute ca ardeul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 10.

Se dice despre omenii iuți și supărăcioși : Nu te iuți ca ardeul.
Piper, non homo, diceau Latinii.

A R G I N T

- 428 * A scôte, a face ca argintul.

Adică a desvinovăți pre cine-va, a 'l scôte curat dintr'o afacere în care pufea să 'și lase renumele și cinstea.

A R G I N T - V I U Î

- 429 * A fi argint-viū.

Adică violū, neastêmpêrat.

A R I Ă

- 430 De cât în fața arii, mai bine în capul locului.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II p. 117.

De cât în fața ariei, mai bine în capul locului.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 145; II, 144; III, 118. — HINȚESCU, 58.

Adică mai bine la început să ne tocmim, decât în urmă să ne gâlcevim (GOLESCU); căci, precum mai dice Românul : *Cine intră fără tocmelă, iese fara socotelă.*

Se pôte, după cum observă D. B. P. Hășdêu, *Etym. Magn.*, p. 1640, ca această dicțotore să aibă o veche origină italică agricolă; se observăm însă, că înțelesul locuțiunei italienești : *pagare insù l'oja*, = pagare imediatamente o sul luogo ov'è il creditore, se deosibesce, intru cât-va, de acel al dicțotorei românesce.

- 431 * △ Mai bine prigonire la holdă, decât gâlcéva la arie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 107. — V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Adică mai bine înainte să ne luăm măsurile de cât în urmă, și mai bine sfadă la tocmelă decât la plată (GOLESCU).

A Ș C H I Ă

- 432 * Așchia nu sare departe de pomul taiat.

* *Așchia nu cade departe de trunchiū.*

I. G. VALENTINEANU, 24. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

△ *Așchia nu sare departe de butuc.*

IOS. LITA, *Transilvania*, în *Etym. Magn.*, p. 1982.

△ *Așchia nu sare departe de trunchiū.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătoare*, I, 221.

Copilul va semăna părinților săi. Are un înțeles mai mult defavorabil, ca și cuvîntul frances: *La pomme ne tombe jamais loin de l'arbre.*

A U R

Vezi Aur, Cap. XVII; Iepure, Mal, Magar.

433 □ Ori-ce lucește nu se înțelege aur.

IORD. GOLTESCU, *Mss.* II. p. 10.

□ *Nu e aur tot ce străluce.*

G. MUNTEANU, p. 31. — KÁROLY ÁCS, p. 82. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, pag. 15.

Nu tot ce lucește este aur.

I. G. VALENTINEANU, p. 9. — *Idem.* *Calendar Rom.*, 1892. — Da E. B. MAWR, p. 1.

Tot ce lucește nu e aur.

BARONZI, 64. — HINȚESCU, 92.

Nu tot ce scipește e aur, și nu tot ce sboră se mândăncă.

DREPTATEA, *Januarie* 1895, *Banat.*

Adică ori-ce față nu e și frumoasă, și ori-ce zmerit nu e și sfânt, și c. l. l. (GOLESCU). Nu trebuie să judecăm după fața, care adeseori ne poate înșela. Acest proverb nu este popular și se întrebuintează numai de literați, și acesta foarte rar.

Francesul ține: *Tout ce qui reluit n'est pas or.* Italianul: *Ogni luccioli non e fuoco*¹⁾. Spaniolul: *Non es oro todo lo que reluce*²⁾.

434 * △ Aurul și în glod stralucește.

H. D. ENESCU, *inv. com.* Zamostea, J. Dorohoi.

¹⁾ Tot licuriciu nu e foc.

²⁾ Nu e aur tot ce lucește.

Omul cel bun, omul de valoare se cunoaște, în orice treaptă a societății s'ar afla.

435 Aurul nu se unesce nici cu fierul nici cu oțelul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 1.

Adică cel bun cu cel rău și cu cel prost (GOLESCU).

436 Pre aur focul, iară pe priiaten primejdia ispitesce.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 315.

Aurul în foc se lămurește.

HINȚESCU, p. 7.

În nenorociri, în primejdii, în ceasurile de grea cumpănă se cunoaște valoarea omului; încercările îl dovedesc.

„Răul pentru ziua rea se păzește, iară bunul, ca metalul în foc, cu nevoile se lămurește.” — D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 301.

„Pre aurul fol, pre fierul meschiul (rugina), iară pre dreptul ne-cazurile și dodătele întăresc.” — ST. AUGUSTIN.

437 * Aurul deschide raia.

A. PANN, III, p. 27. — HINȚESCU, 7.

Cu cheia de aur se deschid porțile raiaului.

DR. E. B. MAWR, p. 8.

Vezi *Cheie, Raia*.

Arată puterea banului.

438 Și aurul, cât de cinstit, murdălic într'insul tot s'a găsit.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Adică nici unul fără cel mai mic cusur (GOLESCU).

439 △ Aurul este ochiul dracului.

A. BĂDESCU, *preot, c. Margineni, J. Prahova*.

Vezi *Ban*.

Aurul sau banii ispitesc pe oamenii a 'și ultimă datorie.

Poporul dice că *aurul este ochiul dracului*, pe care i l'a scos Sfântu Ilie plesnind cu biciul, și de atunci a rămas pe pământ. *Etym. Magn.*, p. 2126.

440 * A mănca aur cu lingura.

A fi cheltuitor peste măsură.

441 Bălăria crește repede.

Da E. B. MAWR, p. 47.

Sub această formă, proverbul nu pare a fi românesc.

Veđi Bróscă, Bot, Nebun, Pesce, P-
catura, Rață, Virșa.

442 * Δ Are balta pesce.

TARA-NOUĂ, 1887, p. 536. în *Istoria*.
Magn., p. 2399.

Vedl *Pesce.*

Adică : știu că se află în mare număr, se va găsi, se va face neapărat.

443 * \triangle N'are balta pesce.

H. D. ENESCU, inv. c. Zamostea, J.
Dorohoi.—Da Z. J., com. Fedești, J.
Tutova.

Se dice când nu se află un lucru care trebuia neapărat să fie și cu belsug, acolo unde 'l căutăm.

Nu i se trec tóte cele. — Dª Z. J.

444 * Δ A da cu măciuca 'n balta.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI,
 Mss.—K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv.*
c. Stiubienii, J. Dorohoi.

* Δ *A da cu băta 'n baltă.*

AL. MARTINIAN, J. Ilfov.

Vedī Apā.

A face o muncă zadarnică, și precum dice Francesul : *Battre l'eau saũ donner un coup d'épée dans l'eau.*

445 * Δ A rămâne baltă.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, p. 232.—L. CREANGĂ, *Pov.* pag. 141, 230. — FR. DAMÉ, I, 116. — Da SOFIA NÂDEJDE, *Nuv.* p. 175.

* \triangle A lasà balta.

S. MIHĂILESCU *Sezătoriea*, II, p. 75.

Adică a rămâne sau a lăsa pe loc, neisprăvit, părăsit.

446 * A lasă în baltă pe . . .

FR. DAMÉ, I, p. 116.

A părăsi pe cine-va când se află într'o încurcătură, într'o primejdie ôre-care.

447 * A fi în baltă.

AL. BELDIMAN, *Trag.* III, p. 419.

Adică a fi pierdut, prapădit, a fi într'o nevoie să necaz.

Intre ei aveaŋ nădejde a lucră ș'a isbuti,
Interesul la Domnie, cu dinșii a'l isprăvi ;
Cu curul în două luntre, parimiea ce avem,
Mă tem să mi-'l vedă în baltă, cum pe cei mai mulți vedem.

AL. BELDIMAN.

BARABOIŢ

Veđi Cartof.

447^b Baraboii.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 59.

Un ce de puțina însemnătate, un nemic, o secătură.

A se vedea în *Etymologicum Magnum*, p. 2477 ș. u. *Legenda barabulei* sau baraboiiului după D. S. Fl. Marian, *Albina Carpaților*, 1879, p. 327.

B Â T Ă

Veđi Baltă.

448 * Băta are două capete.

Veđi Băț.

Să ție aceleia care să laudă ca va face rău altuia; precum lovesci, poți fi lovit la rindul tău. Și precum a ție Hristos Sfântului Petre: *Ține lovesce cu sabia, de sabie va peri.*

BEȘINĂ-PORCULUI

449 * ^Δ Ca beșina-porcului ⁴⁾ pe lângă trandafir.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 20.—

V. HARAN, *Inv. c. Givița*, J. Tutova.

Veđi Trandafir.

Adică: ce-va prost pe lângă un lucru de preț, uritul pe lângă cel frumos, ș. c. l.

⁴⁾ O nôre de câmp

B Ț Ț

450 * Δ A feșteli bêtul.

Veđi Balta, Barbat, Câne.

S. MIHĂILESCU, *Șezatôrea*, II, pag.
47. — FR. DAMÉ, II, 20.

Δ A feștelit bêtul de amêndouê capetele.

T. TEODORESCU, *Șezatôrea*, III, 7. —
S. MIHĂILESCU, *Șezatôrea*, I, p. 218.

Se ȓice de acela care nu a isbutit în întreprinderea sa, care a pătît o rușine.

După aprecierea faptei se spune că a feștelit bêtul de un capêt, de amindouê capetele, saũ de tot. De obiceiũ, în Țera-Românêsca, acêstă locuțiune se întrebuintêză sub forma simplificată : *a feștelit'o*.

451, * A da prin bêt.

Veđi Câne.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 19; *Amint.* 37.

A fi îndrăsneț, obraznic. Se aude, mai cu sêmă, în Moldova. Se mai ȓice și : *dă gârba*, cu acelaș înțeles.

„Dau prin beț de obraznicî ce eraũ.” — I. CREANGĂ. Expresiunea complectă și primitivă coprinde o asemênare între omul obraznic și cânele care, când te aperi de dînsul, dă prin bêt în loc de a fugi.

452 Bêtul are douê capete.

H. D. ENESCU, *Învêț. c. Zamostea*,
J. Dorohot. — ADEVÉRUL, No. 1945.

Veđi Bata, Ciomag.

Se ȓice aceluĩ care se laudă că va face rêu altuĩa ; precum lovesci poĩ fi, și tu, lovit la rindul têu.

C'est un sabre à deux tranchants, ȓice Francesul cu acelaș înțeles.

B Î Z D O C

453 * A sari bîzdocol cui-va.

Din chîar senin îi sare bîzdocu.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 64. —
FR. DAMÉ, I, 138.

Veđi Țandară.

A se supêra de-odată, fără pricină, și pentru lucruri de nimic.

B O B

*
Bob numărat.

454

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, I, p. 281.
IV, 338.—T. SPERANȚĂ, *Anec.* I, 20,
—FR. DAMĂ, I, p. 142.—I. NEGRUZZI;
Conv. Lit., II, 44.—ION AL LUI SBIERA,
Pov. 277.

Adică : întocmai așa, într'un mod lămurit, deslușit, precum se numără cu bobii. »Mă silesc să le arăt *bob numerat*.« I. NEGRUZZI.
»Le-a spus toate *bob numărat*.« — ION AL LUI SBIERA.

A se vedea în T. SPERANȚĂ, I, p. 17, anecdota *Calendarul Popii*.
Un preot care-și numără ȣilele cu bobii, și-a pierdut socotela, din pricina preotesei, și-a dat de Paști când se credea în mijlocul postului cel mare.

În *Descrierea Moldaviei* de DIM. CANTEMIR, p. 157, citim : » *Ver-gelatul* este o specie de divinațiune, ce se face în noaptea spre prima Ianuarie; Moldovenii adevărat pun, în această noaptea, nisce vergele în certă ordine, și cred că în dimineță li se arată tot binele său răul ce are să 'i ajungă în decursul anului. Tot acesta o fac și prin linte, *bobii* și ȣle, așezate într'un mod cum știu ei. «

* △
455 Cătu'i negru bobului.

D. CANTEMIR, *Istoria Ierogl.*, pag.
110, 240.

Adică foarte puțin.

»Așiderea pre înțelepții, buni chivernisitori și credincioși dere-gători împreună cu cei al lor de frunte sfetnici, în drăpă socotelă și bună chiverniselă, *cătu'i negru bobului* măcara cevași a sminti, peste socotela omenescă este.« — D. CANTEMIR.

456 Nici două bóbe leganate.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 387.

Adica : nici un lucru cât de mic, absolut nimic.

»Se făcu roșu ca sfecla, se zapăci până într'atâta de nu știu, de o cam data, să ȣică *nici două bóbe leganate*. Atât de mult se fis-ticise el.« — P. ISPIRESCU.

*
457 Nici bóbă.

Adică : de loc, nimic. »A nu sci *bóba* de carte.« — »A nu pri-cepe *bóba*.«

458 Pare-că nu 'ți sunt toți bobii.

LAURIAN A. MAXIM, *Glosar*, p. 78.—
FR. DAMĂ, I, 142.

Veđi Бои.

Adică a pare supărat, bulmac de cap.

În această locuțiune se aude, ȕice Laurian, *boghii, boii*, așa încât pare rămâne îndoios, dacă este vorbă de *bobii* sau de *boi*; în întâiul cas s'ar înțelege că la datul în bobii, lipsa de ȕre-care bobii sau réua lor cădere, anunțând un rău, bagă pre om în grije, iară în al doilea, ca pierderea de niscai vite a cufundat pre om în întristare.

E, cu toate acestea, cu neputință să rămână vre-o nedumirire în mintea noastră când auzim: *nu îi sunt toți boii a-casă*; locuțiune în care cuvintul *a-casă* precisază, fără îndoială, înțelesul cuvintului care 'l însoțesc.

459

* △

A da cu bobii.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 78.*A da în bobii.*

FR. DAMÉ, I, p. 142.

A trage cu bobii.

FR. DAMÉ, I, p. 142.

A ghici viitorul cu ajutorul bobilor, de unde locuțiunea proverbială: a nemeri, a ghici întocmai, a ajunge la timpul oportun. »Pare că *dați cu bobii* așa de bine știți ce am cugetat noi.» — LAURIAN & MAXIM.

Bobii, bobghii ori *boii* se ȕice grăunțelor cu care se caută în bobii. În bobii nu se pȕte căuta de cât cu grăunțe de popușoi. Grăunțele care se caută în bobii, trebuie să se desfacă de știulete, să fie curate și bune. Când te duci la babă să-ȕi caute în bobii, ea cobȕră din pod un popușoi și desface grăunțele ce-ȕi trebuiesc. De vine la casa omului, trebuie să-ȕi dai un popușoi, să-ȕi desfacă ea de pe ciucălaș. Cu grăunțe deighlocate nu vra să caute în bobii.

Bobii se alcătuiesc din 41 grăunțe curate și mari. Când baba caută bobii la mai mai mulți din casă, schimbă un bob din cei 41 și apoi caută. În bobii se trage în genere pe *sita*; dacă sita-ȕi spartă, se caută pe o pernă; și dacă nici perne nu-s în casă, pe masă ori pe lașă.

Înainte de-a se trage (de a se înșiră) bobii, ei se menesc. — În menirea lor, baba ȕice: »41 bobii, bine știți, bine știți și mie drept să-mi spune-ȕi; cum a-ȕi știut a răsări, a creșce și a vȕ face bȕbe, să știți să-mi spune-ȕi dacă G... are să vie chefos, volnic și în duș bun. că de nu, în foc v-ȕu aruncă.»

După menirea acesta, care variază după localități și babe, grăunțele se întind în lung și se despart în trei grămeșii. — Înainte de a le despărȕi în grămăgȕore, se sumușă ca copiii, și se face pe ei semnul crucii.

Din grămăgȕora din mijloc se desparte câte 4 fire, până ce rămâne 1, 2, 3 ori 4 și se pun sus, în dreptul grămeșii. Acelaș lucru se face cu grămăgȕora din dreapta și cea din stânga.

Bobii pot să pice pe 5 ori 9. — Când bobii cad pe 5, cel pentru care se caută, soseșce îndată; când cad pe 9, el stă locului. — După ce s'au scos întâiul rind alcătuît din 3 grămeșii de 1, 1 și 3, ori 2, 1 și 2 ori 2, 2 și 1, ori 3, 3 și 3, sau 3, 4 și 2, ori 2, 3 și 4 etc., grăunțele se amestecă și procedându-se ca înainte, se scot alte grămăgȕore. Aici e pică și în 8, ori 7, ori 10, ori 12, ș. a. Bobii cȕopind 3 rinduri în lung și lat, fie-care rind alcătuît din grămăgȕore.

Unu arata *bob sositor*; 2 îndoaială; 3 bucurie și 4 vorbe; rîndurile din stînga e «*mîna străină*» și partea din dreapta «*în casa.*»

În bob se caută fetelor de au să se mărite, flăcăilor de au să se însore, ibovnicilor despre drăguțe, drăgușelor despre ibovnic, femeiei când îi dus bărbatu departe, pentru perderi, scărbe, ș. a. — M. LUPESCU, *Șezătorea*, III, p. 126—127.

459^b * △ Bob sositor.

Se țice când ore-cine sosesce d'o-data și la vreme prielnică.

B O R T Ă

460 * Când la borta, borta sfir.

I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*

Variantă din Moldova a dicțetorei care se află la cuvintul *Gaura*.

Se țice când cine-va era gata să termine o afacere și dintr'o împrejurare ore-care a scapat'o din mână.

461 * A facut borta 'n apa.

I. TITORIAN, *profesor, Besarabia.*

Veți *Apa, Gaura.*

Arată o muncă zadarnică, fără nici un rost; se țice de omul prost.

B O S C Ă

Veți *Padure.*

B O S T A N

462 * △ A prins bostanul cōda.

I. BĂNESCU, *profesor, J. Roman.*

Adica : cel slab a capētat putere, cu acelaș înțeles ca : *a prins mamăliga cōjă*. Se țice despre parveniți; despre acei carî, plecați dintr'o stare mai josă, au adunat avere, s'au ridicat la o treptă mai înaltă în societate.

B O S T A N Ă

463 Bostana fara pândar.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 85.*

Adică norod fără stăpân, și avere fără îngrijitor (GOLESCU).

BOSTĂNĂRIĂ

Veți *Frica.*

B R A D

- 464 * Δ Nalt ca bradul, prost ca gardul.

Veđi Teiu.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Se ȕice de ȕimenii cei chipeși cari sunt tot-d'o-dată și proști.

Asemănarea între omul înalt și chipeș, și bradul se întâlnește, la fie-ce pas, în literatura poporană : *Era un brad de Românaș.*

- 465 A jucă bradul.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 91.

Adică a jucă la mirésă, în pređiua cununiilor, numită *ȕiua de brad* saú *bradul*, saú în ȕiua de cununie până se pornéscă la biserică.

B R A N I Ș C E

- 466 * Branisce nu se face de o tufă.

*Herghelie de-o iepă cîufă,
Și branisce numai de-o tufă,
Nu se face nici-odată.*

A. PANN, I, 134. — HINȚESCU, 75. —
FR. DAMÉ, I, p. 155.

Veđi *Copac*.

Cu o singură fapta bună nu poți fi socotit om de trebă, cu un ban în pungă nu ești bogat, ș. c. l.

B R A Z D Ă

- 467 * Δ A da sau a se da la brazdă.

A. PANN, II, p. 95. — I. CREANGĂ
Pov. 7 & 230. — FR. DAMÉ, I, 155. —
Conv. Liter., IX, 284 ; XI, 184.

- * Δ Se dă pē (pre) brazdă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 66. —
LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 91. — G.
MUNTEANU, 72. — I. IONESCU, III, 224.
— I. BĂNESCU, *profesor. J. Roman.*

Adică să dedă cu munca, să învață a munci (GOLESCU). Intr'un înțeles mai larg : a se deprinde, a se obișnui cu ce-va ce nu îți plăcea la început, a intră pe calea bună ; a sili pe cine-va să urmeze după placul nostru.

Buna noastră gazdă
Se dete pe brazda.

A. PANN, II, 95.—HINȚESCU, 69.

Laurian și Maxim privesc forma : *a se da pre brazdă* ca »pre-sintând o combinație fonetică contrarie limbei și neplăcută urelor românescl.»

468 A pune în brazdă.

FR. DAMÉ, I, 195.

A pune la tréba.

BRUDINĂ

469 * A se feri de brudină și a da peste putina.

A se feri de un rău și a dà de altul măi mare.

BRUMAR

Veđi Cap. XXII.

BUCATE

Veđi *Neghina*.

BUJOR

Veđi Cap. XXII.

BUMBAC

470 * A 'l atinge cu bumbac.

G. MUNTEANU, p. 72.

Te atinge cu bumbac.

A. PANN, III, p. 63.—HINȚESCU, 7.

* *Omlu aestu ti talie cu bumbaclu*¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopeři, Macedonia*.—D. DAN, *Molovište, Macedonia*.

A rîde de cine-va într'un mod subțire, a necăji în glumă și cu vorbe dulci. Fraucesul ȑice : *Fouetter avec une queue de renard*.

471 * A cresce în bumbac.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 221.

¹⁾ Acest om te talie cu bumbacul.

Adică fără asprime, într'un mod prea molesitor; se ȋdice despre copii.

B U M B E N

Veȋl Cap. XXII.

B U R E T E

Veȋl *Poftă*.

472 * A tocă cui-va gura bureȋi (la bureȋi).

LAURIAN & MAXIM, I, p. 238.

Veȋl *Drac*.

A vorbi cu o nespusă ȋuȋelă verȋi și uscate.

B U R U I A N Ă

Veȋl *a se Speria*.

473 * Δ Burieni se gasesc și în cea mai bună grădină.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 86. —

FR. DAMĂ, I, 169; II, 78.

Adică ȋmenȋ proȋti cam prȋtutindenea (GOLESCU); și nu e om fară cusur.

474 Buruiana rea cresce curȋnd.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 106. —

FR. DAMĂ, I, p. 169.

Veȋl *Balarie, Ierba*.

Se ȋdice, în glumă, de copii carȋ cresc repede.

Francesul ȋdice : *Mauvaise herbe croȋt toujours*. Spaniolul : *Yerva mala no la empece la elada* ¹⁾.

475 * Δ Buruiana prȋstă cresce și în pȋtră.

I. BĂNESCU, *prof.*, J. *Roman*. —

AL. DUMITRESCU, p. 131.

Cel sărac trăiesce, unde ar peri altul deprins cu o viȋlă mai bună.
Prin stăruinȋă putem ajunge la multe lucruri.

B U Ș T Ê N

Veȋl *a Dormi, Mort*.

476 * Δ A remăne buȋtȋn.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*, —

324. — FR. DAMĂ, I, pag. 171.

Adică cu totul singur, părăsit de tȋtă lumea.

¹⁾ Ingheȋul nu strică ierburile cele rele (burufenile).

In credință, de sciam
Cât o să pot într'un an,
Nu mă mai amorezăm,
Remâneam singur buștén.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*,
pag. 324.

BUSUIOC

Vezi Foc.

477 * △ A drege busuiocul cui-va.

M. LUPESCU, *înveș. c. Brosceni*, J. Suciava. — Da Z. J., *Bérlad*, J. Tutova. — I. BĂNESCU, profesor, J. Roman. — G. DIANU, *revisor scolar*, J. Mehedinți. — GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 16. — FR. DAMÉ, I, p. 393.

Adică : a se imprieteni cu cine-va, a 'l fermeca, a se împacă cu dînsul ; a drege lucrul. Se întrebuintează, însă rare-orî, cu înțelesul de a mitui.

„D'odată a mălcit'o, a 'nmărmurit boieru. Fêșnetu avu dreptate, par'c'a fost prooroc, or năsdrașan, or dahiū : hăl boieru îi dresé busuiocu 'n clipă pân' alte vorbe.” — GR. JIPESCU.

La țără, când vre-o fata ar dori să se mărite și nu are pețitori, se duce la câte-o babă să 'l descante de măritat, și atunci se dice că se duce să *drégă busuiocul*.

Busuiocé nu te-ai cōce,
Si sēmēnță n'ai mai face,
Că din sēmīncloara ta,
S'a scoțlorit dragostea.

Șezătōrea, I, p. 112.

În D. G. DEM. TEODORESCU, *Poesii poporane*, p. 376 citim : Tî-nēra, care 'și face de dragoste, iea o steblă de busuioc, o lēgă cu ață de matase roșie, anină și o monedă, pune busuiocul într'o strachină cu apă neincepută și rostescă cuvintele descântecului :

FARMEC DE DRAGOSTE.

Duminică dimīnētă,
Când ōiua se aumēța,
M'am sculat
S'am plecat

.....
.....

Ōmenīl vēŋēndu-mē. au ōis :

.....
.....

Ci 'i (cutare) drăgostōsa.
Cea din tōtă lume 'alēsă.
Cum e ales busuiocul

Dintre toate florile
Din tot' odorele.

*

Cum nu p te intra popa
In biserică
F ra busu oc
Si fără de isop,
A a f r' mine  l c  l
Să nu p t  'n joc,
Toate cele-l'alte fete
Să li se pară
Pe l ng  mine
Ca nisce ci r ,
Ca nisce ci r  conof ite,
Peste gard ce 's asvârlite.

BUTUC

V  i a Dormi, a se Pigi .

478 *   A se urcă pe butuc.

V. HARAM, *inv. com. Grivi a, J. Tutova.*

A se 'n l  , a isbuti in întreprinderile sale. Acela   n eles ca .
a se sui scr fa in copac.

479 *   A trage cui-va butucul.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 267.—* ez to-rea*, I, 208.—V. HARAM, *inv. c. Grivi a, J. Tutova.*

A  n el , a prinde pe cine-va, a 'l dobor , a 'l lasă pe jos.

‐ i c nd pe apr pe mie ul nop ei, fata împăratului se preface intr'o păsărica  i sb ra, nev duta prin cinci str  i. Dar ajunge pe la strajerul Ochila, el sire canul mi  i'o vede,  i da de scire lui Pas rila dic nd :

— Măi, feti ora împăratului *ne-a tras butucul.* — I. CREANGĂ.
Origina acestei dicțtori se explică prin No. 478.

480 *   Da tot peste butuci.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv f. c.  tiubien i, J. Dorohoi.*

E prost, se împedică de or -ce.

481 * Butuc de p dnure.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 684.

Om nec oplit, fără nici o creștere.

482 * A nu fi din butuci.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 219.—Da Sofia N  EJDE, *Nuv.*, 122.

Adică a nu fi prost, t mpit.

„Harap-Alb, vede el bine unde merge tréba, că doar nu era din butuci; dar, neavând în cotro ese măhnit.. „ — I. CREANGA.

BUTURUGĂ

483 * Δ Buturuga mica răstórnă carul mare.

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 79; III. 29. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 454. — I. G. VALENTINEANU, 20. — G. MUNTEANU, p. 150. — AL. DUMITRESCU, 138. I. DUMITRESCU, *înv. c. Gânciova*, J. Dolj. — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamos-tea*, J. Dorohoi. — Dª E. B. MAWR, 50. — B. CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 15. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 92. — V. FORESCU, *Folticeni*, J. Suciava. — VARRON, p. 20

Buturuga mică răstórna carul cât de mare.

BARONZI, p. 53. — HINȚESCU, 20.

Buturuga mică, carul mare îl prăvale.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, VI, 138,

Veđi Pétra, Radăcina.

Adica și cel mai mic dobórá pe cel mai mare; un lucru de nimic, care nu se iea în sémă, póte nimici întreprinderea cea mai bine chibzuită. Într'un cuvint e grauntele de nisip de care vorbesce B. Pascal.

D. I. Dumitrescu, învățător din Dolj, dá acestui proverb un înțeles ce-va deosebit: „Un țeran harnic, dar mic de corp, face mai multă muncă de cât altul mai mare și mai voinic.“

C A L E

Veđi Cale, Cap. \, Flamand.

484 * Calea batuta este cea mai scurtă.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 455. — FR. DAMĂ, I, p. 182.

Calea batută (e) tot-d'-auna cea mai scurtă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 127. — HINȚESCU, 22. — I. IONESCU, II, 133.

Calea bătuta de toți, este cea mai sigura.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 132.

Carle lasa betera cala pre nova, tesco se află ¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 10.

Nu lasa betera cala pre nova ²⁾.

F. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 13.

Căci urmând'o nu te poți rătăci nici-odată.

485 **Calea dréptă e cea mai scurta.**

BARONZI, p. 60.—G. MUNTEANU, 30
și 150. — HINȚESCU, 22.

Calea dréptă este cea mai bună.

BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*,
II, p. 45.

Vezi *Drum*, Cap. XVII.

O purtare cinstită și fățișă ne duce mai ușor și mai sigur la țelul dorit, decât vicleșugurile și căile piedîșe.

486 **Pě cale surpata să nu calci, ca să nu aluneci.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 111.

Adica pě cuvinte pröste și fără temeiu să nu te încređi, că te dă în cap (GOLESCU); să nu te încređi în cei răi; să nu te amesteci într'o afacere necorectă.

487 **Pe cale strimba în veci te incurci.**

I, GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Adică cu strîmbatate pururea greșești (GOLESCU).

488 **Valea calea țeancului.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 18.

Se dice la vorbe nepotrivite (GOLESCU).

În județul Buzău se întrebuintează cu înțelesul de : I-ți merge rău (CESAR COLESCU-VARTIC).

În acest județ se află o vale, numită Valea-Teancului său Tăncăului, prin care trece un drum primejdios, ast-fel că, pentru Buzoleni un drum ca acel de pe Valea-Teancului, represintă o cale grea de străbatut și chiar primejdiosă.

489

* **Cale-Vale.**

V. ALEXANDRI, *Convorb. Liter.*, I,
p. 328.— I. CREANGĂ, XII, 214.— P.
ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455.

¹⁾ Carele lasă vechia cale pentru (cea) nouă, întârzie (întârziat se află).

²⁾ Nu lasă vechia cale pentru (cea) nouă.

Calea-Vale 1.

FR. DAMÉ, I, p. 183.

Adică nici biue, nici rău ; potrivit.

490

*
Cale lunga
Sa le-ajunga.I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 207.*
Di de vara
Pâna sêra,
Cale lunga
Sa 'i ajunga.

I. C. FUNDESCU, pag. 31.

Locuțiune proverbială, luata din basme, prin care se arată marea lungime a drumului care s'a făcut.

C Â M P

Vezi *Padure*.491 In câmpii cei mai frumoși și plini de flori să gasească
și scaetele.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 16.

Adică între cei buni și un nebun (GOLESCU) ; nu e om fără cusur.

492 A mesura câmpurile.

Umbla gonind vînturile,
*Și măsurând câmpurile.*A. PANĂ, II, pag. 48. — HINȚESCU,
70. — G. MUNTEANU, 72.

A umbla fără nici un rost; se ȋdice și de cei leneși.

493 * A luă (a apucă) peste câmp (câmpii).

LAURIAN & MAXIM, I, p. 363.

A luă peste câmp : a se abate de la subiectul vorbirii, a ațură ; cu acelaș înțeles : *a apucă peste câmp*, cu deosebire însa că *cel ce apucă peste câmp*, pôte face acesta nu cu precauțare și cu rea credință, pe când *cel ce ȋea peste câmp*, se abate de la adevăr cu rea credință. Cu pluralul : *a luă saș a apucă peste câmpii*, expresiunea capătă un nou grad de energie. — LAURIAN.

494

* A luă câmpii.

LAURIAN & MAXIM, I, 363; II, 188.

* *A apucă câmpii.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 363.—BARONZI, 44.—I. CREANGĂ, *Pov.* 123.—B. P. HĂȘDEŢ, *Magn. Etym.*, 1419.

A 'şi lua câmpii.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 174. — I. CREANGĂ, *Pov.* 77.

A lua câmpii rătăcindu-se.

HELIADÉ-RĂDULESCU, VII,— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 230.

Are următoarele înţelesuri :

A se pune pe fuga orbă, provenită din spaîmă saŭ din mult amar, fară să scie unde fuge.

A perde minţile, a înnebuni de mare spaîmă saŭ supărare.

A perde ori-ce simţ de ruşine şi de respect.

495

* *A bate câmpii.*

LAURIAN & MAXIM, I, pag. 127 & 363.—BARONZI, 47 & 68.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 451.—I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

* *A bate câmpurile.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 363.

A bate câmpii înseamnă : A aiura, a spune lucruri cu totul straine de subiect, a nu şti ce vorbeşti. Are, prin urmare, un înţeles cu totul deosebit de : *a bate câmpurile*, care înseamnă : a umbla fără căpătăi.

C Â N E P Ă

496 \triangle *A o lasă mórta 'n cânepă.*

Veđi *Popuşoiu*.

S. MIHĂILESCU, *Şezătoare*, II, p. 75.

A tăcé, a nu se mai îngriji de o afacere, a dă un lucru uitării.

497 * \triangle *A fi bun de pus în cânepa.*

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, pag. 397.—V. HARAM, *invêf. c. Griviţa*, J. *Tutova*.

Veđi *Mazăre*.

Acastă ăicală, foarte răspândită în Bucovina, se aplică, ăice D. Marian, unui bărbat saŭ unei femei, ce ămblă foarte rufos şi co-

trențos îmbrăcată, urită, nespălată și ne-peptănată de trebuie să te sperii când te uiți la dinsa; în tocmă! ca pavi! îmbracați cu haîne sdrențeroase pe cari îndatinéază Români! a-! așeza în mijlocul cânepiștelor saũ altor seménatur!i, cu scopul de a speria pasérile.

498 * Cânepa dracului.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 13.

Adică pérul; se ȃice și de un lucru, de un om de care da! în-
tr'una, de care nu te poți desbara.

C Ă P Ș U N E

Veđi *Bolă*.

499 * În pofida căpsunilor máncam frunzele.

LORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 16. — L.
BĂNESCU, *profesor J. Roman*.

În pofida capșunelor, máncăm foile.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 213.

* *În dorul căpșunelor mándnc!i frunzele.*

Veđi *Frag!i, a se Sătură*.

Sé ȃice când nu putem dobândi cele ma! mar! și ne facem că ne mulțumim cu cele ma! mic! (GOLESCU).

„Fiul cel mic se duse la nuntă iarăși singur, și iară se pomeni cu zina ca vine și, nicl-una, nicl-alta, țop! se prinse lângă dinsul în horă Le lăsă gura apă la toți după așa bucă-
țică. Ei, vorba aluia, *în pofida căpșunelor máncau foile*. Î-și sco-
teaũ și ei focul jucând în horă cu róbele zinei!“. — P. ISPIRESCU.

Acest proverb se trage din snóva bine cunoscută, în care un țig-
gan dorind a mánca căpșune după ce le trecuse vremea, și găsind
numa! frunzele roșii, se mulțumi cu atâta și se puse pe máncare.
D. T. Speranță, în *Țiganul la vie*, ne povestesc această snóvă cu
óre-car! schimbări.

Pour l'amour du buisson va la brebis à l'arbre.

PROV. GALLIC, XV *Siècle*.

500 Când or înflori capșunele iérna.

FR. DAMÉ, II, p. 180.

Adică nicl-odată.

CĂRARE

Vezi *Drum, Tină*.

.501 A scurtă cărările cui-va.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 199. — B. P. HĂȘDEŢ, *Etym. Magn.*, 2630. — Da E. SEVASTOS, *Pov.*, 10.

*A tădă cărările cui-va.*I. CREANGĂ, *Pov.*, 187.

*

*A închide cărările cui-va.*Vezi *Poteca*.

A stă în calea cui-va, a'î împedica ca să-'şi atingă ţinta; a fi în mare primejdie de a fi prins, a fi prins, a fi în primejdie de moarte; a ucide.

Exemplele următoare ne dau aceste diferite înţelesuri :

«Tată, dăse atunci feciorul cel mijlociut, să mă duc şi eu, dacă vrei.

— Ai totă voia de la mine, fătul meu, dar mare lucru să fie, *de nu fi s'or tăiea şi fie cărările*. Mai scii păcatul, pôte să 'ţi easă înainte vre-un lepure ceva... şi pople! m'oiu trezi cu tine acasă, ca şi cu frate-lău, ş'apo! atunci ruşinea ta n'a fi prăstă.» — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 187.

«Dragul meu, până acuma a fost cum a fost, dar d'acuma *are să mi se scurteze şi mie cărările*, că leul paraleul, stăpânul locurilor acestora, are să vie pe aici să 'mî cêră socotélă, şi nu sciu, zêu, în cât mi 'a sta.» — Da E. SEVASTOS, *Pov.*, p. 10.

«Nu cum-va să-'ţi ieasă vr'o dihanie ce-vă înainte şi *să-ţi scurteze cărările*.» I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 199.

*

502 Cam pe două carări.

AL. ODOBESCU, I, p. 382; III, 157. — FR. DAMÉ, I, 197.

A fi pe două cărări.

BARONZI, p. 42.

Vezi *Drum, Poteca*.

Arată o nesiguranţă în umblet, care se datoresce şovaielor, fă-
tărniceii său beţiei.

Cănele se întorcea cam pe două carări.

CĂRBUNE

Vezi *Taciune*.503 Cine stringe cărbuni cu mâna altuia, nici să mân-
jasce, nici să arde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 82;
Asem., p. 185.

Să dăce pentru cei ce se folosesc cu pîierea altora (GOLESCU).

504 * A scôte carbunele cu mâna altuia.

V. ALEXANDRI & L. ROSETTI, *Mss.*

Vezi *Foc, Jeratic, Șerpe.*

Se ȋce pentru cei ce, cu primejdia altora, vor să scape ei de primejdie spre al lor folos.

Francesul ȋce : *se faire tirer les marrons du feu par les autres.*

505 Carbunele cenușă se face, când multă vreme el ȋi în cuptor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Adică norodul, când mult ȋl superȋ (GOLESCU).

506 Când te arde cărbunele, îl arunci și în barba lui tat'țeu.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 458.—
HINȚESCU, 27.

În primejdie omul î-șȋ pȋrde cumpȋțul, și caută a scăpă în orȋ-ce chip.

507 Carbunele, ca să traiască, în cenușă se 'nvȋeșce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.—FR.
DAMȚ, I, 219.

Adică pusniciȋ ca să se spăsȋscă, prin pustiȋ se ascund; ne învață și cum se păștram ȋre-ce (GOLESCU).

508 * Carbunele acoperit, multă vreme țȋne.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.—FR.
DAMȚ, I, 198.

Ne învață cum se păștram (GOLESCU).

509 * Δ Carbune acoperit.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.—A.
PANN, *Edit.* 1889, p. 88.—K. A. ZAM-
FIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubienii, J.*
Dorohoi. — AL. DUMITRESCU, p. 127.

* Δ Carbune potolit (acoperit).

M. LUPESCU, *inv. c. Broșteni, J-*
Suciava.—S. MIHAILESCU, *Șezătȋrea,*
II, p. 73.

Carbune cu cenușă acoperit.

A. PANN, III, p. 65.—P. ISPIRESCU,
Rev. Ist., I, p. 460.

*Cărbunele acoperit p  nesim ite te arde.*Ve i *Tactune*.IORD. GOLESCU, *Mss. II. Asem.* 188.

S   ice pentru cei vicleni  i f larnici, ce- i au veninul ascuns, (GOLESCU). Sa  numai : »Om ascuns care nu-  i d  g ndurile pe fa  .« — M. LUPESCU.

510 * Ca un carbune aprins.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* p. 5.

*Ca carbunele stins care te m njesce,
 i ca cel aprins care te pîrlesce.*

A. PANN, III, p. 65.

Se  ice de omul cel r  , de care nu te po i apropia fără pagubă, precum  i de cel cu inimă  i plin de simtire.

511 * Carbune stins.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 460.—
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Ca carbunele stins care te m njesce.

A. PANN, III, p. 65.

Carbune stins,  l ie  (ia )  n m n   i te arde.

BARONZI, p. 54.— HIN ESCU, 27.

Se  ice de omul viclen  i prefăcut. Francesul spune : *Le méchant est comme le charbon , s'il ne vous br le il vous noircit.*

512 D parte d  carbune, că : dă este stins te m njesce, d  este aprins te arde.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 117.

Adică d  nebun, că nici într'un chip este bun, cum  i d  c lugar  (GOLESCU). Ve i la *No. 510*, proverbul lui A. Pann.

513 * A fi bătut de carbunii la cap.

A. PANN, I, p. 111.— FR. DAM , I,
p. 125.

Adică b t, prin asem nare cu ame ela produsă de gazurile car  ies din cărbunii aprin i.

C A R T O F

514 * Cartofa nenorocită.

Nume ce se dă, în bătae de joc, acelor car  se tot valet  de rele închipuite. Ve i la c. *Baraboiu* legenda respectivă.

CASTRAVETE

Vești Doulec, Gradinar.

- 515 Castravetele si midia ă-ți deschide pofta vedându-le numai.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Adică bărbatul și mușerea (GOLESCU).

- 516 A semănat crastaveți (castraveți).
Și au răsărit scăeți (scaieți).

A. PANN, I, p. 4 — BARONZI, 56. —
HINȚESCU, p. 39.

Dintr'o muncă buna, rod prost dobândim; se ăice și de copii cari sunt răi, cu toate că părinții lor au fost buni.

- *
517 A iese (a scôte) la castraveți.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică: prost, fără isbândă, fără folos.

C A Ț I T Ă

- *
518 Catitele tu Marțu es ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Să nu ne încredem în făgăduelile omienilor laudăroși; se apropie de înțelesul proverbului Românesc: *tómna se numera bobocii.*

C E A

- △
519 Unul ăice „ais!” și altul „căa!”

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

*
*Doi înși una nu ăicea :
Unul, hăis! și altul, căa!*

A. PANN, II, 76. HINȚESCU, 195. —
B. P. HĂȘDEU, *Etym. Magn.*, 918. —
I. BĂNESCU, *profesor, J. Roman.*

*
Unul trage în ais, altul în căa.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 12.

Unul ăice căala-căa, altul hăisa-hăis.

FR. DAMÉ, I, p. 216.

¹⁾ Ghioceli (?) în Martie ies.

Se dice când unul poruncește una și altul alta, și când unul te trage într-o parte și altul într'altă parte. (GOLESCU). Nu se potrivește și nu pot lucra într-o deplină înțelegere.

Ais sau *hais* și *céa* sunt cuvintele de cari se servesc acei cari mână boii pentru a'î abate în stânga sau în dreapta.

L'un tire à hue, et l'autre à dia.

520 * Nicu hăisă, nici ceala.

T. SPERANȚĂ II, p. 92.

De-odată, pe neașteptate, fără a dice nu cuvint.

Vine-odată, hop! la tine,
Si *nici hăisă, nici mai ceală*,
Vrea să-I dea, așa, parale
Făr' să faci măcar tocmelă.

Anecdote, II, p. 92.

C E N U Ș Ă

521 * Di cennse alba nu se face turta.

Vedî *Carbune, Foc.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Dintr'un lucru de nimic ce-va bun nu poți face.

522 * △ A ingheță cennsa sub foc.

G. DIANU, *revisor scolar, J. Mehedintzi.*

Se dice când cine-va ascunde adevărul.

523 * A înă cni-va si cennsa din vatra.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 586 — FR. DAMÉ, I, 219.

A-l săraci cu desăvîrșire; a 'î-luă totul.

524 * A nu se alege nici cennsa de cine-va.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 586. — FR. DAMÉ, I, p. 219.

A nu rămâne nimic de la dînsul.

525 A se renasce din cennșa.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 586.

Se dice de acela care, fiind cu totul sărăcit, și-a redobândit averea sau pozițiunea socială pe care o pierduse. Alnsie la fenicul din fabulă care, atingînd vîrsta de o sută de ani se ardea singur pe un rug și în urma renăscea întinerit din cenușa lui.

525^b * \triangle A se ridică din cenușa.

V. HARAN, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

A se ridică la o stare ôre-care plecând de jos.

C È P Ă

Veđi Cap. VII, *Cépa*.

526 C'o cépa și c'o radiche nu se face gradină.

A. PANN, II, 74.—FR, DAMÉ, I, 216.

C'o ridiche și c'o cépă nu se face grădină.

HINȚESCU, p. 70.

Dintr'un fapt singuratic să nu tragem o concludsiune generala, omul care are douê-trei parale nu se pôte ȃice bogat; cu nimic, tot nimic se face.

527 * A fi învelit ca cépa.

Maî învelit ca cépa pururea sa fi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 406.

Veđi *Varza*.

Adică să te păzesci bine la orî-ce (GOLESCU). Se ȃice de omul care-și ascunde gândurile, care scie sa-'și păstreze taînele.

Italianii ȃic despre omul tăinuît, pe cuvîntul căruia nu te poți rezema : *E piu doppio ch'una cipolla*. Pithagora, părintele îndoitei doctrine, a scris o carte întregă asupra cepei. Francesul ȃice : *il y a de l'oignon* (CENT NOUVELLES, XXXIII), adică : aici e ce-va ascuns.

528 * Frunza verde cépă còptă,
Ș'as mânca zapadă fripta.

I. I. HELIADE-RĂDULESCU, V.—HINȚESCU, p. 64.—P. ISPIRESCU, *Revista Ist.*, III, 383.—I. BĂNESCU, *profesor J. Roman*.—B. P. HĂȘDÊU, *Trei Crai*, pag. 5.

Rêspuns ce se da acelor carî se laudă cu lucruri marî și de neputință.

529 * Nici o cépă degerată.

Mintea lui nu plătesce nici o cépă degerată.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 172; III, 154. — HINȚESCU, 108.

Acest lucru nu face o c  p  degerată.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1212.—FR.
DAM , II, 6.

* *C tare lucru sa  om, nu plătesce nici o c  p  degerată.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 162.—
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

A nu plati c t o c  p  degerată.

BARONZI, p. 46.

Nu fac nici două cepe degerate.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 215.

Adica nimica tot; arată pu ina insemnatate sa  val re a unui lucru sa  unui om.

530 **A st rce cui-va c  pa în nas.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 365.

Ve   *Lam ie*.

A 'l înfruntă r  .

C  PA-CI RE 

* 531 **Doar n' m m ncat c  pa-ci re .**

SLAVI , *Conv. Liter.*, IX, p. 125.—
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 454.

Ve   *Laur, Matr gun *.

Doar n' m înnebunit.

C   R

532 **Nici cerul cerc de bute, nici mojikul om d  frunte.**

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, p. 49.

Ve   *Grindă, Salcia, Talpă, Cap. VI*.

S   ice pentru cel pro   (GOLESCU).

C   R  

* 533 **Ca turta de c ra.**

A  ngalbenit ca turta de c r .

A. PANN, I, p. 37.—HIN ESCU, 79.—
P. ISPIRESCU, *Leg.*, 102.

I se face fața ca turta de cêră.

A. PANN, III, p. 52. — HINȚESCU, 58.

S'a făcut galben ca turta de cêra.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 16.

De frică.

C I R E Ș

534

* A fi un cireș copt.

FR. DAMÉ, I, p. 249.

A se uita la . . . ca la un cireș copt.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, pag. 29, 187, 360. — N. POPESCU, *Calend.*, 1882, 48.

Arată frumusețea și plăcerea pe care o simțim când vedem un lucru frumos.

„Împăratul se topea de dragoste pentru Ileana Simțiana, și se uită la dinsa ca la un cireș copt.” — P. ISPIRESCU.

C I R Ê Ș Ă

535

* Toți cu cireșe, eă cu muceașe ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Țic părinții cari aă copii răi.

536

Départe dă cei mari, când cirése manăncă, ca toți simburii îi aruncă în obrazul tēu.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 117.

Nu mănăcă cireși cu unul mai mare la masă, că 'ți aruncă simburii în nas.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1187.

Nu e bine a mănăcă cireși dintr'un blid cu cei (domni) mari.

KÁROLY ÁCS, p. 79.

Adică când glumesc, că 'și bat joc dă tine cu scuipături (GOLESCU).

Un proverb german sună ast-fel: *Nu mănăcă cireși cu mai marele teu; caci, fără îndoială, i'ți va arunca simburii în nas.*

¹⁾ Toți cu cireșe, eă cu gherghine.

537 Se uită la dinsa ca la o cireșă còpta.

HINȚESCU, p. 194.

Adică : cu mare plăcere și cu poftă, ca la un lucru frumos și plăcut.

CIUPERCĂ

538 Până nu plouă nu se fac ciupercile.

A. PANN, II, p. 71.—HINȚESCU, 147.

*
După plôie rêsar ciupercile.

I. ARDORE, J. Buzău.

Arată legătura firăscă între două lucruri. Trebuie să așteptăm vremea priincioasă pentru a dobândi cele dorite de noi. Se mai țice când sunt mulți amatori pentru un anumit lucru.

539 *
A resari ca ciupercile.

A resări ca ciuperca din gunoiu.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.*, p. 360.—
FR. DAMÉ, I, 255.

Se țice de acei care se arată într'o adunare, cari se înălță, se îmbogățesc de-odată și pe neașteptate.

„Iară nu prea multă vreme la mijloc trecu și preste nădejdea tuturor, *ca ciuperca din gunoiu*, așa în mijlocul tuturor un vrăjitor atâta de mare, resări, cât de naprasna esire lui cu toții se cutremurără.” — D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.*, p. 360.

540 *
Jaf în ciupercă.

Ce mai jaf în ciupercă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 154; III,
125.—HINȚESCU, 84.—P. ISPIRESCU,
Rev. Ist., II, 148.

Atâta jaf în ciupercă.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 342. — FR.
DAMÉ, I, 255.

Se țice, într'un mod ironic, când suntem amenințați de o pagubă pe care o ținem de neinsemnată.

C L A I E

- 541 * Claie peste grămada.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37; *As.*, 203. — LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 175. — A. PANN, II, 132. — P. ISPÎRESCU, *Rev. Ist.*, II, 156. I CREANGĂ, *Amint.* 8. — FR. DAMÉ, II, 79.

Arată bilșug (GOLESCU), precum și o ingrămădire de ômenî saū de lucruri una peste alta, fără regulă și în mare număr.

- 542 Ca claile de fîn pe câmp.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 101.

Arată numărul cel mare.

C L O Ț A N

Veđi *Capra neăra.*

C O B O R Î Ș

Veđi *Schiop, Suiș.*

C O C Ê N

- 543 Tuns cocên.

FR. DAMÉ, I, p. 266.

Adică tuns până la piele, rămânând capul ca cocênul desghio-cat al porumbului.

C O D R U

- 544 * I s'a încheiet codru.

Da EC. Z., *Bêrlad*, J. Tutova.

- * △ I s'a încheiet calea în codru.

V. HARAM, *inv. c. Grivița*, J. Tutova.

I s'aū curmat drumurile, i s'aū închis plăcerile. Se ȑice despre acel care se lovesce de o greutate pe care nu o pôte învinge.

Se aude în Moldova.

C O L B

- 545 A dă ce-va colb.

I CREANGĂ, *Prov.* p. 153. — FR. DAMÉ, I, 272.

A mânca ce-va repede. Se întrebuințează în Moldova.

»Iacă nișce bulughine cu mujdeiū; *dă-le colb.*« — I. CREANGA.

546 * A 'i merge colbu.

I. CREANGA, *Amint.* 37 & 78.

Se aude în Moldova și înseamnă : repede și tare.

»Le flocăiam și le șmotream dinaintea lui, *de le mergea colbul.*«

I. CREANGA, *Amint.*, p. 37.

»Pomenesce la hurta : pe monachi și ieromonachi, pe stariți, pe mitropolit și pe soțiile și copii lor, *de le merge colbul.*« — I. CREANGA, *Amint.*, p. 78.

546 ^b * Δ A da cui-va colb în ochi.

V. HARAM, în v. c. *Grivița*, J. Tutova.

A caută ca să 'l înșele asupra valoarei săi însemnătoare a unui lucru, unei afaceri, unui om.

C O P A C

Vezi *Pom*, *Munte*, *Scrôfa*.

547 Copaciul când dă jos să strîmbază, anevoie să mai îndreptăză.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 26; *Asem.* 117. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 157.

Vezi *Mădișă*, *Pom*.

Adica cel ce din mic copil se deda cu naravuri rele, anevoie a se mai dăsbără de ele. — GOLESCU, *Mss.* p. 26.

»Precum craca pomului, când dă mică o strîmbezî, anevoie să mai îndreptăză, așa și cel ce de mic copil a dobândit năravuri rele, anevoie să le mai piardă; și din potrivă, precum un copaciū, când dă mic ăi tai nodurile după el, crește în sus și drept se 'nnalță, nalt și frumos, așa și omul, când dă mic copil ăi depărtezi dă la el năravurile cele rele.« — GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 117.

Elinii diceau : ἔϋλον ἀγκύλον, cîdē ποτ' ὀρθόν; Latiniî : *Lignum tortum haud usquam rectum*; și Francesii din secolul XIII : *On doit ploier la verge tandis come ele est graille est tendre; quar puis qu'elle est grosse et dure, se on la veut ployer elle brise.* LIVRE DES DISCIPLINES DES QUATRE AGES.

548 Cu o lovitură numai copaciul nu se dobără.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 28. — FR. DAMÉ, I, p. 286.

Numai c'o lovitură copaciul nu cade.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 50.

*Copaciul mare, numai cu o lovitură dă topor,
jos nu cade.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 196.

Copaciul mare numai dintr'o aşchie nu se taie.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 101.

Copaciul mare dintr'o aşchie nu se taie.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 101 ; III, 15.—HÎNTESCU, 37 —G. DEM. TEODOR-
RESCU, *Prov.*, p. 92.

Copaciul nu se dobără numai dintr'o lovitură.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 157.

* *Copaciul nu cade dintr'o lovitura.*

Da E. B. MAWR, p. 87.

*Cu un mahu nu cade deblu ; cu un colpu nu
cade culona pre vale¹⁾.*

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, p. 12.

Arată puterea celor mari, p. 28 ; la cele mari, mari nevoie ne
trebuie, p. 50 (GOLESCU).

Elinii diceau : Πολλοίσι πηγαῖς ὄρυς μακρὰ ἐξμάζεται ²⁾. Latini :
Multis ictibus quercus dejicitur ³⁾. Francesii din secolul XIII : *Al
premier cop arbres ne chiet*, sau : *L'arbre bien sai ne voit-on
pas verser à la première fie* (fois).

549 *Copaciul când cade, ramura verde nu se mai vede.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 169.

Când cade cel mare, se sting împreună cu dinsul toţi aceia care
trăiau sub ocrotirea lui.

* 550 *Copaciul ce se taie iarăşi odraslesce.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 17.

Loviturile sôrtei se vindecă cu timpul.

¹⁾ Cu o lovitură nu cade copacul : cu o împinsătură nu cade colóna la pământ.

²⁾ Cu multe lovituri se dobără copacul mare.

³⁾ Cu multe lovituri stejarul se dobără.

- 551 * \triangle Un copac nu face pădure.

V. HARAM, *inv. com. Grivița, J. Tutova.*

O rîndunică nu aduce vară, nici un copac (arbore) nu face pădure.

KAROLY ÁCS, p. 81.

Vezi *Branișce*.

Dintr'un fapt singuratic nu putem trage o concluzie generală, și vom scăpa ast-fel de greșela celui călător Englez care debarcând într'un port din Franța, scrisese unui prieten că toate Francezele au părul roșu, de și nu văduse încă de cât o singură femeie a cărui păr avea din întâmplare acesta fa'ă.

- 552 * Copacul dupa fruct se cunósce.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Vezi *Pom.*

Precum și omul dupa faptele lui. *Tel arbre, tel fruit*, ădice francesul.

- 553 Tot copaciul ce va sa fie bun de cârlig, de timpuriu începe a se strimbă.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 69.*

Vezi *Pom.*

Adică naravurile cele rele de mici copii le învățăm (GOLESCU).

- 554 * Tot copaciul de la radecină se usucă.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, 69.* — I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*

Adică toate cele rele de la cei mai mari încep (GOLESCU). Când poporul saracesce și se strică, pătura de sus nu întârzie.

- 555 Vîntul la pămînt n'aruncă buriieni, ci pe cei mai mari copaci.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 21.*

Vezi *Vijete*.

Adică cei mici la turburări nici cum se vatămă, iar cei mari rău patimesc (GOLESCU).

În acelaș ordin de idei ădice Miron Costin : „Precum copaci de cei mai mulți mai multe vîfore și mai mare vînturi sprijinesc. . .”

Vezi în La Fontaine fabula intitulată : *Le Chêne et le Roseau*.

- 556 Mulți copaci de mare vînt
Să ved trântiți la pămînt.

A. PANN, II, p. 41.—HINȚESCU, 37.

Veți vînt.

La turburări mulți patimesc.

- 557 * \triangle Pe lângă copaci (cei) uscați ard și cei verzi.

HINȚESCU, p. 37. — I. IONESCU, II, pag. 105.—V. HARAM, *inv. c. Grivița*, J. Tutova.

Veți Ierba, Lemn.

La o mare turburare sunt toți de o potrivă în primejdie, pe lângă cei nebuni patimesc și cei buni, pe lângă vinovații sunt loviți și cei fara de greșela.

Pe lângă și din sudorea omenilor harnici și muncitori traesc și cei leneși. Se mai dice când pe lângă fetele frumoase se mărită și cele urite. — V. HARAM.

- 558 Copaciul când jos cade, toți cu toporele pe el se pun.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 61.

Acelaș înțeles ca proverbul următor.

- 559 Copaciul când jos cade, cine pe el nu șade? și cine din el nu taie?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26.

* *La copaciul căzut toți alerg (alérğa) să taie crangi.*

A. PANN, *Ed.* 1889, p. 133; II, 87.—HINȚESCU, 37.

*De la copaciul cașut
Toți alerg lemne sa stringa
Ramuri, crăci din el sa frânga.*

A. PANN, II, p. 54.—HINȚESCU, 37.

De la copaciul cășut și babele adună crăcile.

BARONZI, p. 55. — HINȚESCU, 37.

Să dice pentru cei mari când cad din puterea lor, însemnând că și cel mai mic ă-și bate joc de el (GOLESCU).

Ne învață tot-d'o-data ca fie-care caută a trage vre-un folos din căderea unui om puternic și însemnat.

Acest proverb se găsește, sub o formă aproape identică, la toate popoarele.

Proverbul Elin sună : $\Delta\rho\upsilon\delta\varsigma\ \pi\epsilon\alpha\sigma\acute{o}\upsilon\sigma\eta\varsigma\ (\pi\alpha\rho\acute{o}\upsilon\sigma\eta\varsigma)\ \pi\acute{\alpha}\varsigma\ \acute{\alpha}\nu\eta\rho\ \xi\upsilon\lambda\acute{\epsilon}\upsilon\epsilon-$

tau¹⁾. Latinul dice : *Arbre dejecta quivis ligna colligit*,²⁾ și Francesul : *Quand l'arbre est tombé tout le monde court aux branches*.

- 560 * △ Copaciul din virful muntelui (munților) dă ori-ce
vînt să clatina.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 26. —
HINȚESCU, 37. — V. HARAM, *inv. c.*
Grivița, J. Tutova.

Adică cel mare dă ori-ce mică întemplare (GOLESCU).

- 561 Copacul cînd jos cade, umbra lui nu se mai vede.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 26.

Înaca pomul cade, îi pere și umbra.

BARONZI, p. 65. — HINȚESCU, 149.

Să ție pentru cei mari, însemnînd că cum cad ție-și pierd puterea lor (GOLESCU).

- 562 Mulți copaci pe din afară se ved frumoși
Și pe din lăuntru sunt putreți, scorboroși.

A. PANN, III, p. 140.

Vezi Mer.

Să ție de acei cari la vedere se arată de ispravă, iar cu adevăr sunt scârnavi și cumpliți.

- 563 * △ Copaciul cînd cade, se aude dă departe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26. — V.
HARAM, *inv. c.* Grivița, J. Tutova.

Adică cel mare cînd mîre sat cînd cade dintr'o slujbă (GOLESCU).

- 564 * Omul dintr'un copaciă cade
Si vr'o trei țile tot șade (șede).

A. PANN, III, p. 3. HINȚESCU, 132. —
I. ARBORE, J. Buzău.

- * △ Cade omul dintr'un copac și tot se odihnesce.

II. D. ENESCU, *inv. c.* Zamostea,
Jud. Dorohoiu.

- * △ Cade omul dintr'un copac și tot mai slă.

M. LUPESCU, *inv. c.* Brosceni, J.
Suciav.

¹⁾ De la copacu! cățut (doborît) tot omul adună.

²⁾ De la copacul doborît fie-care aduna lemnue.

* *Omul cade dintr'un copac și tot se odihnesce.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Se țice :

1° Când vrem să oprim pre cine-va care este la noi în vizită și se gătesce de plecare.

2° Când ni se impută că nu lucrăm, că stăm cu mâinile în sin. —

I. BĂNESCU, *J. Roman.*

3° În glumă când, mai mulți fiind împreună, unul se împedică și cade. — I. ARBORE, *J. Buzău*

565 La copaciul fără pome nimenea nu arunca pētra.

A. PANN, *Ediția 1889*, p. 104; II, 126. — HINȚESCU, 37.

* *Nu aruncă petre în pomul sterp.*

I. ARBORE, *Jud. Buzău.*

Numai omul de valōre este batjocorit de lume, cāci nimeni nu se lēgă de cel prost și de rind. Un vechiū proverb frances țice despre hulitori : *Ils ressemblent aux chiens qui n'aboient qu'a-près la pleine lune sans se soucier du croissant.*

Varianța a doua este o traducere ad-literam a proverbului turcesc.

566 Copaciul, când ȃ-și vede trunchiul lui jos cādut, ramurele și le vede întinse pē pāmînt.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, 26 & *Asem.* pag. 169.

Adică când stăpānul cade, toȃi ai lui sē poticnesc (GOLESCU).

567 Copaciul când sē sfārāmă
Și p'alȃi mici cu el dērāma.

A. PANN, II, p. 41. — HINȚESCU, 175.

Copaciul cel mare cînd cade, sd robesce țerburile de pe lāngă dînsul.

SION, p. 28. — FR. DAMÉ, II, 116.

Caderea omului mare și puternic, trage după sine prăpāstuirea celor mici carȃ trāfău pe lāngă dînsul.

568 Copaciul va sē odrāslēscă, și bruma nu 'i dă pace.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 26. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 157.

*Copaciul voiesce
Să tot odrăslască, (să înfrunďescă),
Dar nu contenesce
Brumu să 'l pirlască.*

A. PANN, II, p. 42.— HINŢESCU, 37.

Să ăice când 6re-ce ne stă împotrivă spre înaintare (GOLESCU).
'Omul căduť voesce să se ridice, dar duşmanii îi staű în cale şi îi fac t6te neajunsurile.

.569 * Δ Toűi copacii înfrunďesc
Dar mulűi din ei nu rodesc.

A. PANN, I, p. 105. — HINŢESCU, 37. — V. HARAM, *inv. c. Griviűa*, J. Tutova.

Toűi copacii înfrunďesc dur nu toűi dau r6de.

I. G. VALENTINEANU, p. 29.

Mulűi 6meni dorind să devie ce-va muncesc, dar puűinű ajung la ceea-ce gândesc. Se mai ăice şi despre cei leneűi.

*La vigna pampinosa fa poca uva*¹⁾, ăice proverbul toscan.

570 Copaciul când înfrunďesce
Pe mai mulűi sub el umbresce.

A. PANN, II, p. 41.— HINŢESCU, 79.

Mai mulűi trăiesc şi se adăpostesc pe lângă omul bogat saű puűernic.

571 Dac' ar face toűi copacii flori, dac' ar face şi muscele
miere, dac' ar face şi trintorii roiű.

Veűi *Muscă*.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 87.

Să înűelege p6 din afară că am avea mare îmbilűugare. şi să ăice pentru cei leneűi, ce nu muncesc, şi pentru cei ce nu sunt destoinici d6 nimic, ce nu ne dau nici un folos (GOLESCU).

C O P C Ă

572 * A se duce pe copcă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 922. — I. CREANGĂ, *Pov.* 266. — HINŢESCU, 53. — BARONZI, 40. — N. POPESCU, *Calendar 1883*, p. 16.

A fi pierdut, fără speranűă de scapare, ca acela care cade în copca

¹⁾ Viűa cu multă frunűă face puűinű struguri.

pe care o fac pescarii Ierna, în ghêța riurilor său bălților, pentru a putea prinde pesce.

»Fata și ochii din cap, căci atâta vi'i lécul; *v'ați dus pe copcă*, cu totă șmecheria voastră.« — I. CREANGĂ, *Pov.* p. 266.

C O P T

Veđi Orz.

573 * △ A pica de cǒpta.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 125. — *Șezătorea*, I, 99. V. HARAM, *inv. c. Grivița J. Tutova*.

Se ȑice despre un lucru prea din cale afară, de o minciună prea lată, precum și de o fata buna de măritat.

»Apoi tǒte aũ fost cum aũ fost, ȑise moș Nichifor (care nu-și gasia barda la o nevoie), încrețind din sprincene și oțerindu-se, dar *asta pică de cǒpta*.« — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 125.

— »Unde 'ți-e sora?

— Șade în cămară și plânge risul d'astă vară.

— Ei! apoi *asta pică de cǒpta*.« — *Șezătorea*, I, p. 99.

574 * A fi copt.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Se ȑice despre un om bolnăvicios.

C Ó R N Ă

575 * △ A fi uscata cǒrna.

ȘEZĂTÓREA, *Poesii Pop.*, I, p. 14—
FR. DAMÉ, I, 264.

Se ȑice de omul slab și uscat ca rodul cornului.

Și de nu-I veni o vară,
Mi-I găsi *uscata cǒrna*.

Poesii Populare.

C Ó S T Ă

Veđi Dél.

C R A C Ă

576 * △ A tăia craca sub picǐóarele cui-va.

A. PETRESCU, *J. Ilfov*. — I. BĂNESCU,
prof. J. Roman. — V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova*.

Veđi Crenga.

A 'i strică rostul, a 'i luă locul. Francesul ȑice cu acelaș înțeles : *Il lui a coupé l'herbe sous le pied*.

C R Â N G

Veđi *Iepure*.

- 577 * Apropie-te crâng,
Depărteza-te câmp.

A. PANN, III, p. 52. — HINȚESCU,
39.— B. P. HĂȘDEŢ, *Etymolog. Mag-*
num, p. 1381.

Se ȃice c nd fugim de o primejdie, c ut nd un adăpost. Locu-
 iune proverbială a ho ilor.

C R   N G  

- 578   Nu p te ajunge la cr nga verde.

Prestul C. TRĂILĂ, Temi dra.

Se ȃice despre un om nenorocos. — B. P. H     , *Etymologi-*
cum Magnum, p. 623.

- 579 * A taia cr nga de sub picîorele cui-va.

I. BANESCU, *prof. J. Roman*.

Veđi *Craca*.

Acela  in eles ca proverbul 576.

C R I N

- 580 *   C t de frumos si d  m re  crinul in gradină cresce,
dar cum cade jos indata să vestejesce.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 37.—V.
HARAM, *inv. Grivi a, J. Tutova*.

Arată tic lo ia vie ii (GOLESCU). Se ȃice despre or -ce fată sa 
femeie care s'a abătut de la castitate.

- 581 Crinul in gunoi  d  tot să usucă

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 37. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 158.

Crinul in gunoi  să usucă.

HINȚESCU, p. 40.

Adică cei cinsti i in re cei prosti (GOLESCU). Veđi *Evangelia*
S-lui Luca XII, p. 24  i 30.

C R I Ț Ă

582 * A fi de crița.

Inimă de criță.

FR. DANĂ, I, p. 307.

Vezi Fer.

Adică a avea inima împietrită, a fi nemilos.

583 * A fi crița.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

A fi bêt.

C R U D

584 Cele crude, de nimic bune.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 76. —
FR. DAME, I, 309.

Adică cele nesăvârșite (GOLTESCU).

C U C U T Ă

Vezi Trandafr.

C U R C U B E T Ă

Vezi Doulec,

A C U R G E

585 * Daca nu curge, tot pica.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 154.

Dă nu curge, pică.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 93.

Daca nu curge, pică.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 666, & 996.

De nu curge macar picură.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 140.

De curge tot picură.

I. CREANGĂ, *Conv. Liter.*, X, p. 376.

Une-ori curge și alte-ori pica.

A. PANN, II, p. 69. — HINȚESCU, 42.

* *Daca nu curge macar picură.*

V. FORESCU, *Folliceni*, J. Suciava.

Daca nu cură, picură.

KÁROLY ÁCS, p. 82.

*Dintr'o muncă (meserie), cât de mică,
Daca nu curge, tot pică.*

A. PANN, I, 137.— HINȚESCU, 103.

Să ție când ne vine câte puțin și nici-odată lipsă avem (GOLESCU).

586 * In cura va 's hică ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*. — D. DAN, *Nevesca, Moloviște, Macedonia*.

Se ție când ne vine un mic folos de unde trageam înainte unul mai mare.

587 * Iu are curată iară va s'cura ²⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

De unde ne-am folosit odată, ne vom folosi iarăși altă-data.

CUTCURIGU

588 Sa te pazesci sa n'ai trebuință nici-odata de cut-curigü.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 113.

Adică să nu-ți smintesci mintea, pentru că cutcurigu se dă la cei smintiți de minte spre tamaduire (GOLESCU).

D È L

589 ^Δ Dël cu dël se ajunge dar înca om cu om.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 192, 213.

* ^Δ *Dël cu dël se ajunge, dar încă om cu om când
nici nu gândesci.*

V. HARAM, *inv. c. Grivița J. Tutova*.

Omul trebuie să ajute pe orî-ce om, căci nu se scie ce aduce timpul.

¹⁾ Unde curgea o să pice.

²⁾ Unde a curs iară-și o să curgă.

590 Cine nu sue dëlul, nu cobără còstele.

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Numai acel care a dobândit avere saŭ o poziție socială însemnată pòte cădea într'o stare mai pròstă.

591 Mai e un dël și o vale.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 221.

A trecut un dël, o vale și o limba de pădure.

C. NEGRUZZI, I, p. 318. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 235. — FR. DAMĂ, II, p. 279.

* *Mui e un dël, ș'o vale și o limbă de pădure.*

BARONZI, p. 40.

Expresiune luată din povești care ne arată că mai sunt greu-tăți de învins, mai este de umblat o bucată bună de drum. Se mai întrebuițeză într'un mod ironic pentru a arăta aceluia care se crede ajuns că mai are de mers.

592 * Impedică la dël și despedică la vale.

BARONZI, p. 64. — HINȚESCU, 78.

Se ȃice de omul prost care face lucrurile pe dos.

593 Greu la dël, reŭ la vale.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 134; II, 87.

Greu la dël.

A. PANN, II, p. 57.

* *Reŭ la vale, greu la dël.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 58; III, 72; *Fabule*, I, 14. — HINȚESCU, 161.

*La dël greu
La vale reŭ.*

HINȚESCU, p. 71.

Arată că vieța este grea pentru orî și cine și mai cu sémă pentru cei sárací.

Origina acestei ȃicetori trebuie cãutata în următòrea fabulă pe care o reproducem dupá A. Pann.

CALUL ȘI STĂPÂNUL

Un cal fiind încărcat
 Abea délul a urcat,
 Apoi puținel mergend,
 Si o vale coborind,
 L'a 'ntrebat stăpânul său,
 Țicend : cum este mai rău ?
 La dél în sus când te duci
 Or la vale când apuci ?
 Ii răspune bietul cal :
Rău la vale, greu la dél.

*

Rău e și sărac când ești
 Cu cei de jos să trăiești,
 Greu e și bogat să fii
 Cu cei de sus să te ții.

Fabule, I, p. 14.

594 * Δ Nu scie nici la dél, nici la vale.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 51.—V.

HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Vezi Cap. XXII § *Indărătnici.*

Să Țice pentru cei îndărătnici (GOLESCU); precum și pentru cei cari nu știu nimica, cari nu sunt buni de nici o treabă.

Se mai Țice și de pre femeia care una scie și una ține. — V. HARAM.

595 * Scie și la dél și la vale.

P. ISPIRESCU, *Snove*, p. 74,

Se Țice de omul trecut prin ciur și dărmoiu, care a văduț și scie multe.

596 Da la dél, da la vale.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 8 & 283.—FR. DAMÉ, I, 331.

Ce mai mult la dél, la vale.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 42, 223.—T. SPERANȚA, II, 165; III, 142.—*Șeză-torea*, II, 111.—FR. DAMÉ, I, 341.

Dur la dél, dur la vale.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 43.

Adica :

1° Incercă, se gândește în toate chipurile.

2° Tot acelaș e pus la toate treburile.

3° Ce atâta vorbă, discuție, tocmelă, tarăgănelă.

1. „Baba se scarmană la cap, *dă la dél, dă la vale*, dar n'are

ce face; și de voie, de nevoie, nunta s'a făcut, și pace bună.» — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 8.

2. »Fata moșnegului *la del*, fata moșnegului *la vale*; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuțul în spate la móră . . . » — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 283.

3. »Mă rog *ce mai la del, la vale?* așa e lumea asta, și de-ai face, ce-ai face, rămâne cum este ea.» — I. CREANGĂ, *Pov.*, 223.

»In sfârșit, *dur la del, dur la vale*, unul mai da altul mai lasă și Prepeleac, mărită capra!» — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 43.

DE DÉPARTE

597

*
De departe trandafir,
De aproape borș cu știr,

A. PANN, II, pag. 111. — HINȚESCU,
p. 191.

* Δ
De departe trandafir,
Și d'aprope borș cu știr.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 104. — C.
NEGRUZZI, I, 251.

Δ
De departe-ı trandafir,
Și de-aprope borș cu știr.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 221.

De departe trandafir,
Dar (iar) d'aprope borș cu știr.

BARONZI, pap. 60. — P. ISPIRESCU,
Rev. Istor., III, 157. — I. NEGRUZZI,
Conv. Liter., II, 45.

*
De departe trandafir,
De aproape legătura de știr.

V. FORESCU, *Folliceni*, J. Suciava.

Veđi *Fost-ai*.

Se ȑice de acei carȑi, de departe, cȑnd nu 'ı cunȑscem bine par-
a fi ce-va, și carȑi nu aũ în adevȑr nicȑ o greutate; precum și de
acele lucruri carȑi nu aũ vre-o însemnatate de cȑt în închipuirea
nostrȑ. Veđi fabula lui La Fontaine, *Les bȑtons flottants*.

*
598 De departe calu-tȑ bate,
De aproape ochii-ȑi scȑte.

A. PANN, *Ediȑia* 1889, p. 104; II,
p. 111.

*Dă departe calul ă-și bate,
Dă aprópe ochii ă-și scóte.*

IORDACHE GOLESCU, *Mss.* II, p. 94.

*De departe calu-și bate,
Iar d'aprópe ochii-și scóte.*

BARONZI, p. 60. — LAURIAN & MAXIM, I, 125. 340. — HINȚESCU, 22.

Să ȋce pentru cei ce dă departe să arată a fi óre-ce, iar dă aprópe să cunosc dă nimic (GOLESCU).

D I A M A N T

599 • Cu diamantul se taie diamantul.

BARONZI, p. 69. — HINȚESCU, 45. —
DA E. B. MAWR, 19.

Omului mare și puternic tot unul de séma lui îi póte veni de hac. Dimitrie Cantemir ȋce : „*Fărămiturile diamantului și alte petre scumpe u amistui póte.*“

D O V L Ț C

600 Cap fără griji la dovlesc crește.

AL. DUMITRESCU, p. 129.

Prostul, trăind fără nici o griji, duce o vieți liniștită. Proverbul românesc este o traducere a celui turcesc : *Gailesiz vaş vos-tanda viter*¹⁾. Francesul ȋce : *Tête de fou ne blanchit jamais.*

601 * Cându curcubetă, când gușa lungă.

Vedí *Tigva*.

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Se ȋce de omul care până ieri n'a fost nimica și astă-ȋl se pre-tinde a fi mare om.

602 'Ți-ai întins vréjul ca dovlesc (bostanul), ș'ai um-plut lumea de castraveți.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 159; III,
128. — HINȚESCU, 208.

Se ȋce despre omul care întreprinde multe treburi și produce lucruri de mică însemnatate.

¹⁾ Cap fără griji la bostan crește.

D R U M

Veți *Caletor, Car, Carauș, Hagiu, a Zidă.*

- 603 * Când e drumul batut pot trece căruțele.

Veți *Cale.*

E ușor a urnă pe alii într'o întreprindere, să într'o meserie
 ore-care, atunci când e calea deschisă și toate greutățile învinse de
 acei cari au venit înainte.

- 604 * Δ Drumul drept este cel mai scurt.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*Veți *Cale.*

O purtare corectă ne duce, mai cu siguranță, la isbânda.

- 605 * Drumul soroc n'are.

A. PANN, *Edit. 1889, p. 132. — P. Ispirescu, Rev. Ist., III, 163.*

*Drumul soroc n'are,
 Nici pe jos, nici calare.*

A. PANN, II, p. 85. — HINȚESCU, 50.

Poți umbla mult și bine fara a atinge ținta dorită; nu e de ajuns
 ca să umblî mult pentru ca să scii multe. *Quiconque a beaucoup
 vu peut avoir beaucoup retenu*, țice fabulistul, fără a spune că
 cine multe a vădut, trebuie neapărat să fi învățat multe.

- 606 * Δ Cel ce perde drumul e bucuros și de cărare.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI,
*Mss. Acad. — V. HARAB, inv. c. Gri-
 vița, J. Tutova.*

Când nu putem avea mult ne mulțumim și cu mai puțin; omul
 care a încurcat afacerile e bucuros să le descurce ori cum o fi.

- 607 * Δ Nici drumul tău, nici caii tăi.

HINȚESCU, p. 51. — G. ROMAȘCU, c.
Urdești, J. Fălciu.

Nici drumul ei, nici picióarele ei.

P, Ispirescu, *Leg. p. 324.*

- Δ * Nici drumu lui, nici caru lui.

* △ *Drumul boeresc, caii împărătești.*

Da Z. J., c. *Fetești*, J. Tutova.

Vezi *Car, Iepă.*

Arată mersul repede și nepăsarea noastră pentru un lucru străin, de a cărui pierdere sau stricare nu ne dore. Se dice aceluia pe care 'l vedem mănând carul, caii, vitele lui prea repede și fără milă, ca și când nu ar fi ale lui.

»Fata cum il văd că adormi bine.... o pleca la sănătoasă. Nică drumul ei, nică picióarele ei.« — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 324.

608 * △ S'a rupt drumul în mijlocul carului

BARONZI, p. 85. — HINȚESCU, 51.

△ *S'a stricat drumul în mijlocul căruței.*

I. CREANGA, *Pov.*, p. 227.

Se dice în bataie de joc celui pe care 'l întâlnești pe drum cu carul frânt

Se mai dice, în mod figurat, când cine-va smintesce o afacere în cursul ei.

— »Bun întâlnișul, om bun! Așa-î ca s'a stricat drumul în mijlocul căruței!

— Iea, las' șaga la o parte, mai omule; și mai bine vin' de-mi ajută să pun capătul ista.« — I. CREANGA.

609 A fi la drum mare.

BARONZI, p. 41.

Adică a fi bine îndrumat, a fi liniștit, a-ți merge bine treburile.

610 * △ Alaturea cu drumul.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănești-Margineni*, J. Ialomița.

Se dice de cel ce lucrăza deosebit de cei ce 'l înconjură.

611 * △ Pe șapte drumuri.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănești-Margineni*, J. Ialomița.

Vezi *Cărare*,

Se dice despre acela care merge cotind pe drum, având mersul slab sau bătând.

612 * Pe ici și-e drumul.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 59. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 78, 109, 373. — FR. DAMĂ, I. p. 395.

Arata repediciunea fugii.

„Lupul care era ascuns în crâng odată să repeși, o luă în brațe, și *pe ici 'ți-a fost drumul.*” — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 78.

613 Bate ale drumuri.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

*Umbă drumurile în rînd,
Podinile numărînd.*

A. PANN, II, 106. — HINȚESCU, 51.

Vedî *Petra*, *Poi*.

Adică umbă în zadar (GOLESCU).

614 * Drum batut!

FR. DAMÉ, I, p. 127.

Urare pentru o bună caletorie. Această locuțiune ne învață că a fost un timp când eră o întîmplare fericită, ca plecând la drum să găsesci, la noi în țeră, un drum bătut și în bună stare.

614^b Vara la drum sa iei șuba, ierna sa iei merinde.

MAIOR P. BUDIȘTEANU, J. *Ilfov*.

Ne învața a fi prevădători.

D U D Ă Ś

Vedî *Hau*.

E D E R Ă

615 Ca edera ce se urca p  copaci și p  pereți.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 20.

Asemenea și omul care caută ca să se înalțe cu ori-ce chip.

F A G

Vedî *Albină*.

F Ă G A Ș

616 A-și perde fagașul.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 243.

A-și perde calea, linia de purtare, a se abate de la direcția cea buna.

F Â N T Â N Ă

- 617 Δ In fântâna nnde nn 'i brôscă, apa nn-ı bnnă.

Sezătórea, I, p. 178.

*
Vai de fântână fără brôscă !

I. BĂNESCU, prof. J. Roman.

Sciut este ca brôsce nu se găsesc de cât în fântânele a căror apă este bună de băut. La cuvintul *Brôscă* se vor afla legendele pri-vitoare la această credință.

- 618 * Δ Când sacă apa se cnnósce prețnl fântânei.

*H. D. ENESCU, învêf. c. Zamostea,
Jud. Dorohoi.*

După ce pierdem un lucru numai atunci cunoșcem cât prețuia.

- 619 *
La fântâna bnnă
Mnlți voinici s'adnnă.

*IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 39.— I.
BĂNESCU, prof. Jud. Roman.*

Adica la cele bune cei mai mulți alérgă (GOLESCU).

- 620 Fântâna pntorósă impnte la vale, tôte ale ei șnróie.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 73.

Adică după stăpân așa și slugile lui, rău stăpân, rele și slugile, rele și urmarile lui (GOLESCU).

- 621 Fântâna nn înghetă nici-odată.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 73.

Adică muțerea pururea caldă (GOLESCU).

- 622 Nu turbnră fântâna ce te-a îndestnlat.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 110.

Adică nu supără pe cel ce ți-a făcut bine (GOLESCU).

- 623 Ca o fântână fără isvor.

IORD. GOLESCU, Mss. II, Asem. 10.

Adica lucru nefolositor.

FASOLE

624 * A da ca la fasole.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 153.—
T. SPERANȚIA, II, 157.—FR. DAMÉ, II,
pag. 13.

A lovi cu putere, fără mila.

Si s'apucă să mi-l care
Cum era el jos culcat
Pe-aședat, *ca la fasole*,
Si-l tot trage 'n lung și 'n lat.

T. SPERANȚIA.

625 A beli fasolea.

FR. DAMÉ, I, p. 130.

* A 'și arata fasolele.

A rinji, a ride arătându-și dinții. De aci se trage și cuvintul, *a se fasoli*, cu înțelesul de »a se face că nu merge, că nu face cutare trebă.« — M. LUPESCU, *înveț. com. Brosceni, J. Suciava*.

F Ê N

Vezi *Ac, Măgar*.

626 Fên bun din ierbă prăstă, anevoie a căpătă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

Adică isprăvi de la cei proști (GOLESCU).

627 * A mâncă fên.

E dobitoc să 'r dai fên să mănânce.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 162.

Să ție de cei proști asemănându-l cu dobitocele.

F E R

Vezi *Șoreca*.

628 O potriba face resbi fieru ¹⁾.

F. MIKLOSICH, *Rum. Unter*, I, 14.

Nimeni nu se poate împotrivi nevoiei.

¹⁾ O nevoie face ca să se îndoie și ferul.

629 Pre fer rugina îl topește.

Vezi *Opel*.D. CANTEMIR, *Divan*, p. 110.

Căci: „și ce-va în lume cât de virtos și de tare a se afla nu se poate, cărui-a altul împotrivindu-se smintelă să nu-l aducă, și încă de unde nici se gândește.” — DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 152.

630 Ferul lesne ruginesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Adică lucru prost lesne se strică (GOLESCU).

631 Ferul că-î fer și înca ruginesce.

V. ALEXANDRI, p. 8. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 381.*Ferul că 'î fer și tot se ruginesce.*

FR. DAMÉ, II, p. 23.

Acelaș înțeles ca proverbul 629.

LEGENDA FERULUI.

Pușcă-î făcută hăt mai pe urmă de Maica Precista din ceră, pentru că cu săgeța prea mult se necăjeau oamenii și nu se puteau omori mai după o-laltă. Maica Precista a făcut arma asta ca să fie așa, lăsată de ea, mai îndemănosa. A făcut-o cu stratu de lemn și cu țeva de ceră, a blagoslovi't-o și *din ceră s'a făcut ferul* și de atunci și ați avem fer în lume. — I. TEODORESCU, *Șezătorea*, III, p. 5.

632 Ferul care nu se întrebuințează ruginesce.

A. PANN, 1889, p. 175; III, 154. — HINȚESCU, 59. — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, p. 15.*Herlu ce nu 'l bagî pe lucru, macât lăa-l-ași ruginésce.*ANDREIU AL BĂGĂVU, *Cart. Alleg.* pag. 91.

Omul leneș, care nu 'ș întrebuințează mintea, se improstesce.

633 Bate ferul până e cald, ca de se va răci, în zadar vei munci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 116.

* △ *Bate ferul până e (este) cold.*

A. PANN, *Ediția* 1889, pag. 95; II, 57. — C. NEGRUZZI, I, 247. — KÁROLY ÁCS, 80. — G. MUNTEANU, 30. — BARONZI, 62 & 69. — HINȚESCU, 59. — I. G. VALENTINEANU, 21 & 25. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 87. — FR. DANĚ, I, 181; II, 23. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 202. — DA E. B. MAWR, 101. — AL. DUMITRESCU, 117. — I. DUMITRESCU, *inv. c. Gânciova, J. Dolj.* — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 15. — I. ISTRĂTESCU, *inv. c. Cobia, J. Dimbovița.*

Cu graba bate ferul până e ferbinte.

D. ȚICHINDEAL, p. 185.

Bate ferul până e cold.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 126.

Bate herul (ferul) până e herbinte (ferbinte).

C. NEGRUZZI, I, 263. — FR. DANĚ, II, pag. 23.

Sa batem ferul pâna e cold.

BENGESCU, *Conv. Liter.*, XI, p. 61.

* △ *Bate ferul cât e cold.*

Abecedar ilustrat, p. 24. — V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciava.*

* △ *Bate ferul cât e roșu.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* △ *Bate ferul cât e ferbinte.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubieni, J. Dorohoi.*

△ *Bate feru cât îi cold.*

Abecedar ilustrat, p. 24. — S. MIHĂILESCU, *Șezătoare*, I, 221.

Bate fljru, pira-j cad.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 7.

* *Bate herlu, pâna îi cold.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

*Herul se-bate până-è cald.*ANDREIŢ AL BAGAVŢ, *Cart. Aleg.* 54.

Adică să nu pierdem vremea că nu o mai găsim (GOLESCU). Să facem tot lucrul la vremea lui, să zorim o afacere când vedem ca e bine îndrumată; când se ivesce o întimplare fericită să nu o scăpăm din mână.

Se ştie că ferul nu se poate uşor lucra cu ciocanul de cât atunci când e încălzit

Oportet ferrum tundere dum rubet, diceaŢ LatinŢ; *il faut battre le fer pendant qu'il est chaud,* Ţice Francesul.

- 634 * Δ Cine bate ferul rece (reŢe).
Nimic nu foloseşte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 83.—H.
D. ENESCU, *inv. c. Zamostea Jud.*
Dorohoi.

Adică urmèza împotriva cuviinŢei (GOLESCU).

- 635 * Ferul reŢu cât să'l baŢi e de gèba.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 95; II,
57. — P. ÎSPIRESCU, *Rev. Ist.*, III,
381. — BARBU CONSTANTINSCU, *Cart.*
cit. III, p. 15.

De gèba baŢi ferul reŢu !

A. PANN, I, p. 23.

*Daca este ferul reŢu
Cât să'l baŢi este de gèba,
Nu faci din el nici o trèbă.*

A. PANN, *Arghir*, p. 14.

*Ferul reŢu îl bat de gèbă
Nu pot face din el trèbă.*

A. PANN, *Moş-Alb*, II, 22.

Ferul reŢu să'l baŢi e de gèbă.

HINŢESCU, 59.

- * Δ Ferul reŢu cât să 'l baŢi n'ai ce'i face.

I. DUMITRESCU, *inv. c. Gânciova,*
Jud. Dolj.

Dintr'un lucru reŢu, dintr'un om cu apucături próste nu poŢi face nimic bun.

- 636 * Ferul rău nu se prapădesce.

P. ISPIRESCU *Rev. Ist.*, III, p. 381.—
HINȚESCU, 59.—I. BĂNESCU, *profesor*
J. Roman.

- * △ Ferul rău nu se perde.

EM. POPESCU, *inv. com. Ciocanesci-
Mărgineni*, J. Ialomîța.

Lucrul sau omul bun se prapădesce, iar cel rău nici o dată.

- 637 Fer pe fer îl ascute.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 12.

Unui om mare și puternic nu 'l pôte ține pept de cât altul ca și dînsul.

Ferul cu fer se ascute ȃice regele Solomon în *Proverbe*, XXVII, 17.

- 638 * În bataia ferului.

FR. DAMĂ, I, 123.

Adică la hun loc. „Acea cărciumă e în bătaia ferului, și cine trece pe acolo trebuie să intre.”

- 639 * A fi de fer și de criță.

Se ȃice de omul tare de caracter și de constituție, harnic, hotărît în ideile lui, nemilos.

F I S T I C

Veđi Ouă.

- 640 Fistic în casa !

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 249.

Veđi înțelesul în Laurian.

- 641 Fistic afară !

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 249

Veđi înțelesul în Laurian.

F L A C Ă R E

- 642 Flacăra când vilvaesce,
Din foc mare isvioresce

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 73.

Adică gălcéva cea mai mare din mari pricinî sare — (GOLESCU).

F L Ó R E

Vezi *Copii, Ghimpe, Gradinar, Miros, a Mirosi.*

- 643 Alta e flórea de gradină,
Și alta e flórea de câmp.

A. PANN, *Edit.* 1889. p. 57; III,
71. — HINȚESCU, p. 60.

Arată deosebirea între omul de la oraș și cel de la țară; între omul cult și acel care a rămas fără de învățătură.

- 644 * Câte flori sunt pe pământ,
Tóte se duc în mormint.

Poesii Poporale.

Tot omul trebuie să móră.

- 645 • Numai c'o flóre ghirlandă nu se face.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 50.

Adică cu puțin nu ne putem împodobi. — (GOLESCU).

- 646 Cu o flóre numai vara nu se face.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 28.

Numai cu o flóre nu se face primăvara.

A. PANN, II, 74.

Cu o florică

Cu o rîndunică

Nu se face primăvara

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

O flóre nici de cum nu face primăvara.

A. DONICĂ, II, 39.

- * Δ *Cu o flóre nu se face primăvara.*

BARONZI, 54, — *Abecedar ilustrat*,
28. — Dr E. B. MAWR., 65. — I. BĂ-
NESCU. *prof. J. Roman.* — H. D.
ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Cu o flóre nu e primăvara.

G. MUNTEANU, 60. — HINȚESCU, 60.

* *Cu o flóre nu se face vara.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 161. —
I. G. VALENTINEANU, 49. — I. IONESCU,
II, 157. — FR. DAMÉ, II, 30.

* *Cu una lilice nu 's face primuvară.* ¹⁾

D. A. MILESCU. *Gopeși, Macedonia.* — D. DAN, *Neveșca și Moloviște, Macedonia.*

Vara nu s'aduce mași cu-una lilice. ²⁾

ANDREIŢ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.* 56.

Veđi *Rindunica, Rosă.*

Adică spre îndeplinirea orei-ce, multe ne trebuiesc, și că cu puțin lucruri mai mari nu dobândim (GOLESCU); dintr'un singur fapt nu trebuie să tragem o concluzie generală. — Veđi DONICI, *Cart.* II, *Fab.* 18, *Cheltuiitorul și Rindunica.*

647 Florile una dă alta când n'ar fi frumoasă, nici una s'ar arătă frumoasă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 74.

Adică omul când n'ar avea dăosăbire unul dă altul, nu i s'ar cunoscă darurile sale (GOLESCU).

647^b Flórea cu flóre dragoste are, iar nu cu o putóre.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 74.

Adică tineri cu tineri se înveselesc, iar nu cu cei bătrâni. — (GOLESCU).

648 Flórea s'o păzesci ca sa nu se strice, ca dă se va strica, nici o pómă vei avea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 115.

Adică tinerețele (GOLESCU).

649 Flórea pâna n'o pui la nas, nu cunoscî ce miros are.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 74.

Adică pē om până nu 'l încerci, nu poți cunoscă ce naravuri are (GOLESCU).

650 Flórea până a nu se vesteji s'o aduci la nas ca sa'i simți mirosul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 115.

¹⁾ Cu o flóre nu se face primăvara.

²⁾ Vara nu s'aduce numai cu o flóre.

Adică ori-ce la vremea ei să o săvîrşesci, ca să te folosesci (GOLESCU).

651 Flórea la flóre merge.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 74.

Adica ori-ce e frumos, la cea frumoasă privesce (GOLESCU).

652 Flórea cum se dēschide se vede ce rod dă.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 74.

Adică cel vrednic, cum isbuteşce, ă-şi arată dēstoînicia sa (GOLESCU).

653 Daca flórea 'ŭ-o pazesci, rod bun dobîndesci.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 88.

Să ŭice pentru cele ce trebuie să păstrăm (GOLESCU).

654 Cine lēpădă flórea nu simte mirosul ei.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 80.

Adică cine zgornesce pē cel bun, nu-î cunósce darul lui (GOLESCU).

655 Ori-ce flóre la sfîrşit i-şi pierde mirosul ei.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 10.

Adică ori-ce om la bētrîneŭe î-şi pîrdeŭe puterea sa (GOLESCU).

656 Ţi-ai gasit flórea sa-î ieî mirosul.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 95.

Să ŭice pentru cele ce nu se potrivesc (GOLESCU).

657 Până florile la vremea lor, siliŭi-ve să le adunaŭi.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 112.

Adică nu pîrdeŭi vremea tinereŭelor (GOLESCU).

658 Nu supără flórea, ca să poŭi mîncă rodul ei.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 110.

Adică nu-ŭi vătēmă tinereŭele, ca să te poŭi bucură dē ele (GOLESCU).

659 Este o florivică

Cine 'l (o) mirósa, nasu 'l pica.

A. PANN, III, 65. — HINŭESCU, 60.

Se dice despre cel faŭarnic.

- 660 Este o florică
Nasul care i-ți bșică.

A. PANN, III, 43.

Se dice de cele pröste și ordinare. A. Pann explică acest pro-verb unui copil ai căruî părinți erau ömenî de rind.

- 661 * A pune floricele.

BARONZI, 68.

Are deprindere să pue floricele.

HINȚESCU, 45. — FR. DAMÉ, II, 31.

Se dice de omul care povestind un lucru mai adaögă și detalieri închipuite.

Rosas loqui la Latinî, *Conter fleurettes* la Francesî se apropie intru cât-va de locuțiunea romănescă.

- 662 * De flori de cuc.

V. ALEXANDRI & LASCAR-ROSETTI, *Mss.*—I. CREANGĂ, *Pov.* 332.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 158.—V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, III, 97, 272.

* *De florile cucului.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

A âmblă de flori de cuc!

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, 45.

A âmblă incolo și 'n cöce de gëba ; a nu câștigă nimica ; a um-blă fără de nici un scop, perđënd timpul în zadar. —(S. FL. MARIAN).

- 663 * De florile merului.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 29, 34, 59, 169, 322. — FILIMON, 242 & 258.—DA E. B. MAWR, 102.—FR. DAMÉ, II, 30.—*Conv. Liter.*, XII, 208 & 217.

Adică de gëba, fără scop.

»Calul scia de töte astea , căci nu era el de gëba năsdřavan *de florile merului.*« — ISPIRESCU, *Leg.* 29.

»Nu se pöte să-mî fi đis *de florile mërului* să păstrez aceste öclöre«. — ISPIRESCU, *Leg.* 59.

»Si je suis affligé ce n'est pas *pour des prunes*« đice Molière.

- 664 * △ Flöre 'n legatöre.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 383.—G. DIANU, *Rev. școl. J. Mehedinți.*—BARONZI, 49.—HINȚESCU, 53.

Se dice când cine-va poate face o treabă și nu vrea; se întrebuințează și ca expresiune a fecioresii. — G. DIANU.

665 Ca florile în gunoiu cresce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 75.

Adică cei bunți într'un mediu stricat.

666 * Δ Cu flori în caciulă.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.* — G. DIANU, *Rev. scol.*, J. *Mehedinți*.

Expresiune trasă din faptul purtării florilor în căciulă de către flacăii la țară; arată fecioresia și volnicia.

667 * Δ A umblă cu flori la palarie.

G. MUNTEANU, 122. — V. HARAM, *inv. c. Grivița*, J. *Tutova*.

Același înțeles ca proverbul 666, arată și siguranța.

668 * A umblă cu flori la urechi.

A. PANN, II, 144. — G. MUNTEANU, 122. — HINȚESCU, 197.

Adică fără grije, cu nepăsare.

669 A pune cui-va flori după urechi.

V. ALEXANDRI, *Teatru*, 708.

A 'i pune o flóre la urechie.

BARONZI, 47.

A pune flori la urechie.

V. A. URECHE, *Convorbiri Literare*, XXI, 1112.

Ved. *Ghiocel*.

Adică a înșelă.

670 * Flóre la urechie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 74. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 383. — FR. DAMÉ, II, 30.

Gândesce că e flóre la urechie.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 161; III, 130. — HINȚESCU, 67.

*Flori la urechie.*I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 22.

Adică un lucru cam de nimic, fără supărare (GOLESCU).

»Ca o *flóre la urechie*, mușerea pe lângă bărbat.« — Iord. GOLESCU, *Mss. II, Asemen.*, 95.»Trebile cele mai grele, la el era *flóre la urechie*. — P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 45.»Necazurile noastre sunt *flori la urechie* pe lângă cele ce spune în cărți.« — ION CREANGĂ, *Amint.*, p. 22.*
671 A pune o flóre cui-va.D^a EC. Z., *Bérlad*, J. Tutova. —
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Expresiune întrebuințată la jocul de cărți; înseamnă a face o carte, o levată.

*
672 Flóre 'n c...r.I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*. — I.
MĂGURĂ, *prof. J. Prahova*.

Se ȋice pentru acei cari se împodobesc într'un mod ridicol și fac acésta spre mândrie.

F O C

Veȋi Apa, Beȋle, Caldare, a se Frige,
Fum, Lemn, Mână, Ólă, Patu, Turta.* △
673 A luá foc cu mâna altuia.I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 156.* △
Cu mâna străină numai, foc sa ieȋ.H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*,
J. Dorohoi.* △
Cu mâna altuia numai, foc să ieȋ.K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c.*
Țtiubenii, J. Dorohoi.

Veȋi Carbune, Jeratic Șerpe.

Ne învață a trimite pe alȋi la muncă grea, la primejdie în folosul nostru.

Ascultaȋ pe Ion Rótă, deputat la Divanul ad-hoc din Moldova, ce bine vedesce acésta ȋicétóre, în frumoșa limbă a lui Creangă :

«Eȋ cucóne, cucóne! puternic eȋȋ, megieș f-mȋ eȋȋ, ca răzaș ce mă găsesc, și scȋu bine că n'are să-mȋ fie móle, când m'oiu întórce a-casă, unde mă aș-téptă nevoile. Dar să nu vȋ fie cu supărare, că palmele aceste țărâneșci ale noastre, străpunse de pălămidă și pline de bătături, cum le vedeȋȋ, vȋ ȋin pe Dumnea-vóstră de atâta amar de vreme, și vȋ fac de huzuriȋ de bine. Și mai

mult de cât acésta; orî-ce venetic în țera asta este oploșit de Dumneavóstră, și-l priviți cu nepăsare cum ne suge sângele, și tăce-ți și-l îmbrățoșați! Numai noi, vite de muncă, vë suntem dragi ca sarea în ochi!... Din mojiel, din ghiorlanți și din dobitoeci nu ne mai scótești! Dumneșéu sa ne lerte, și să ne lertați și Dumneavóstră, cucóne, dar cu adevărat, așa este; *v'afți deprins a lua focul tot-d'a-una cu mánile nóstre* cele mojițești! și tot noi cei vinovați! »

674 Focul ce nu te supără, nici cum să 'l sgândări.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 114.

Adică ceea-ce nu te supără să nu-ți dai pricină de supărare (GOLESCU).

675 Cu cât mai mult de foc te apropii, cu atât mai multe și aprinzi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 29.

Adică dragostea se mărește, când de ea te apropii (GOLESCU).

676 Îl trimit în sat la foc,
Și el mi-aduce busuioc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II p. 15.

* Δ *Tu îl trimiți la foc,
Și el îți-aduce busuioc.*

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 26; I, 86.—
HINȚESCU, p. 61.

*Eū îl trimiț la foc,
Și el 'mă-aduce busuioc.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 379.

*Tu 'l mări la foc,
Și el 'face busuioc.*

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 62.

Vezi *Surcé*.

Să ție când una cerem, și el alta ne aduce, când nu urmază după cum ei poruncim (GOLESCU). Se ție și despre cei proști.

677 Focul în pădure din scântei mică s'aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Focul se aprinde din scântei.

C. MEISSNER & V. DOGAR, II, p. 34.

Vezi *Scântei*.

Adică cea mai mare gâlcăvă din mică pricină se deschide (GOLESCU).

678 Cine de foc trebuință are, în cenușă el gasește.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84. —
FR. DAMÉ, I, 219.

Adică la cei ce păstrează pururea găsesci ore-ce, precum focul ce se păstrează în cenușă (GOLESCU).

679 Focul ce se socotesce stins, dă multe-ori supt cenușă se gasește aprins.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Adică dă unde nu te temi, d'acolo mai mult te vatămă (GOLESCU).

680 Focul, cu cât mai mult el sgândari, cu atât mai mult se și aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Să ție pentru zarvă, răscole, răsvățiri și ori-ce turburare, însemnând că cu cât mai multă pricină le dai, cu atât mai mult se și întărită (GOLESCU).

681 Foc se faci, si fum sa nu ésa, piste putința se 'nțelege.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Adică fapte urite și să nu se auză (GOLESCU). Nu putem ascunde atât de bine pasiunile vostre, în cât să nu se vedescă printr'un semn ore-care.

Italianul ție : *Il fuoco, l'amor e la tosse, preste se conosce* ; ¹⁾ și Francesul : *Il n'y a point de feu sans fumée*.

682 * [△] Pâna nu faci foc, fum nu ese.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60. —
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 174. — N. FILIMON. — I. IONESCU, II, 157. — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 45. —
EM. POPESCU, *invêf. c. Ciocanescii-Mărgineni*, J. Ialomița. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *invêf. c. Știubeni*, J. Dorohoi.

Unde nu e foc, fum nu ese.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13. —
BARONZI, 51. — *Abecedar ilustrat*, 24.

Fum fără foc nici cum se vede.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

¹⁾ Focul, amorul și tusa îndată se cunosc.

Până nu faci foc nu ese fum.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 484.

Unde nu e foc nu ese fum.

KAROLY ÁCS, p. 82. — G. MUNTEANU, 31. — LAURIAN & MAXIM, I, 1266. — HINȚESCU, 61.

* *Nu e (este) fum fără foc.*

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 77. — FR. DANÉ, II, 43. — I. G. VALENTINEANU, 19. — DA E. B. MAWR, 81. — AL. DUMITRESCU, 128.

Până nu e foc nu ese fum.

BARONZI, p. 64.

* *De unde nu e foc nu ese fum.*

I. G. VALENTINEANU, pag. 20. — V. FORESCU, *Folliceni*, J. Suciava.

Fum fara foc nu ese.

GIL, *Conv. Liter.*, XXIV.

* Δ *Pâna nu este foc, nu se vede fum.*

N. G. IONESCU, c. *Mamornița*, J. Dorohoi.

Până nu s'adară focl, fumlu nece că nu se vede.

ANDREI AL BAGAVEI, *Cartea Aleg.*, pag. 56.

* *Pâna nu faci foc, fum nu ése.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*. — D. DAN, *Nevesca și Moloviște, Macedonia*.

Adică până nu greșim, nu ne vorbesc de rău (p. 60); până nu greșim nu se vorbește de greșala noastră (p. 13 și 73). — (GOLESCU).

O rumoare publică se rezămă în tot-d'a-una pe un fapt, pe un indiciu pozitiv. Nu se dice de o femeie că este rea, fără ca să fie ce-va, în purtarea ei, care se motiveze asemenea șopte și precum diceau Latinii: *Rumor publicus non omnino frustra est* ¹⁾, și *Flamma fumo est proxima* ²⁾. Italienii dic: *Non si grida mai al lupo ch'egli non sia in paese* ³⁾; iar Francesii: *Il n'y a point de fumée sans feu*.

¹⁾ În șoptele publice nu este totul de gâba (e ce-va adevărat).

²⁾ Flocăra e aproape de fum.

³⁾ Nu să strigă: Eacă lupul! dacă nu se află în țară (în apropiere)

682^b * Focul le mistuie toate.

Adică cel mare, cel puternic.

683 Foc după foc, rău după rău.

A. PANN, I, p. 60. — HINȚESCU, 60.

* *Foc peste foc.*

Un rău nu ne vine nicădată singur, nenorocirile se țin lanț.

684 * Nu ațița foc peste foc.

A. PANN, *Edit* 1889, p. 151; III, 122. — HINȚESCU, 61.

* *Pe foc, foc nu bagă.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Nu întărita pe omul mândros, nu 'l împinge la sapte rele prin poveștile și indemnurile tale. *E foc peste foc*, ziceau Elinii, vorbind de poveștile rele date unui om în paguba lui.

Românii cred că e păcat să puși foc peste foc.

685 Foc pe foc nu stinge, ci mai mult el aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 72.

Foc cu foc nu se stinge.

G. MUNTEANU, 60. — HINȚESCU, 60.

Adica cel furios, când îl întărești, balaur se face, și iute cu iute mai rău se aprind. (GOLESCU).

686 Focul când se 'ncinge,
Anevoie se stinge.

A. PANN, III, 12. — HINȚESCU, 61.

*Focul când se 'ncinge,
Anevoie se mai stinge.*

C. MAISSNER & DOGAR, I, 34.

Se zice de omul mândros.

687 Focul când s'aprinde p'în maracini uscați, arde și pe cei verzi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 72.

Vezi *Copac, Lemn.*

Adică răul, pe lângă cei răi, cade și pe cei buni, precum la rășboie. (GOLESCU).

688 Nu sgândari focul dă supt cenușa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 109.

Adică nu dă pricină celui rău. (GOLESCU).

689 Nu te jucă cu focul că îndata te pîrlesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 109.

*
Nu te jucă cu focul.

*
Cine se jîcă cu focul se frige.

I. ARBORE, *J. Buzău.* — FR. DAME, II, 39.

*
A se jucă cu focul.

N. GANE, *Nuvele.*

Adică cu dragostea (GOLESCU). — Intr'un mod mai general, nu te jucă cu lucrurile cari pot fi primejdioase.

690

*
Foc la mine,
Foc la tine,
Foc la noi
La amîndoi.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Se dice cînd doi pătînesc de aceeași bîlă, de aceeași durere.

691 Scapa'l din foc, ca să te bage 'n foc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 67.

Să dice pentru cei ce supără pe însu-și făcătorii lor dă bine. — (GOLESCU).

*
692 In urma focului mulți dascăli sî arata.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 15.

Ne arată că la vreme sa grăim, să povățuim, căci în urmă în zadar. (GOLESCU).

* △
693 Ca sa stingi un foc, trebuie sa te-arunci in el.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 108. — V. HAHAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Adică ca să potolesci un rău, trebuie să te jertfesci. — (GOLESCU).

694 Focul pe cele mai uscate mai lesne le topesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72; *A-sem.* 178.

Adică necazurile pe cei slabi, si cei mari pe cei mici. (GOLESCU).

- 695 * Nu 's bagă foc pi iunga vulbura. ¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Un tinăr și cu o tinără să nu locuiescă împreună. Veđi provsrbul 689.

- 696 * Iu nu are foc, nu are s'cinușe. ²⁾

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Se ȃice de acele carĭ sunt ĭn legatură firăscă, carĭ se găsesc ĭn tot-d'a-una la un loc.

- 697 * A apucă foc cu gura.

B. P. HĂȘDEŢ, *Etymol. Magnum*, 1393.—LAMPROB, *Conv. liter.*—FR. DAME, I, 84.

A luă foc ĭn gura.

G. DI M. TEODORESCU, *Cercet.* 83.

A afirmă cu energie adevărul celor spuse de noi. Prima variantă se aude ĭn Moldova, a doua ĭn Ţera-Romănescă. Veđi G. Dem. Teodorescu, *Cercetari*, p. 83 și următorul proverb.

- 698 * A-și pune mână ĭn foc.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 83.

Mod forte energic de a intari o afirmare.

Origina acestei locuțiunii treĭ uie căutată neapărat ĭn obiceiurile introduse de barbări, ĭn imperiul Roman obiceiuri carĭ la Francesi purtau numele generic de *Jugements de Dieu*, și prin carĭ se credea ĭn Evul-mediu că se pôte stabili, cu siguranță, nevinovăția sau culpabilitatea unui acusat, ĭn anumite casuri dubioase. ĭn obiceiul care ne ocupă acusatul trebuia să tie ĭn mână o bucată de fer inferbintată la foc, și daca pe acesta mână, bagată ĭn urmă ĭntr'o cărpa bine strĭnsă și sigilată de judecători, nu se arată dupa treĭ ȃile nici o urmă de arsură, pĭritul era ținut ca nevinovat.

Aceste obiceiuri barbare s'au menținut ĭn Occident până ĭn secolul al treĭspre-ȃecel-ă, cu tôte că deja mult mai 'nainte spiritele luminate combăteau asemenea supersi. Sfantul Grigore de Tours scriĭnd, ĭn secolul al șeselea, reginei B unehaut ĭn privin'a procesului care se deschisese ĭn contra lui Memna, episcop de Toulouse, respinge cu indignare acest mod absurd de a se descoperi adevărul ȃicĭnd: *Nolumus te exhibere igniti ferri contactum.*

¹⁾ Nu se bagă (pune) foc pe lângă praf de pușcă.

²⁾ Unde nu e foc, nu e nici cenușe.

Dupa cum se vede in cronicile lui Gheorghe Logothêtes, aceste obiceiuri au existat și în imperiul Bizantin până sub împăratul Mihail Commena; ast-fel că, putem admite, fără a avea probe pozitive în această privință, că aceste obiceiuri, cari au domnit în Europa întregă, au trebuit să existe și la noi, fiind dat mai cu seamă că posedăm în limbă și locuțiunea respectivă.

699 * △ A dà cu mânele 'n foc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 5. — A. PANN, III, 105. — LAURIAN & MAXIM, I, 1248. — EM. POPESCU, *inv. c. Cio-cănesci-Margineni*, J. Ialomița.

* △ A dà cu mâna 'n foc.

LAURIAN & MAXIM, I, 1248. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, 280. — HÎNȚESCU, 93. — IL. D. ENESCU, *inv. c. Zamotze*, J. Dorohoi. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

A dat cu mâna 'n foc.
E gros de cefă, are de ros.

HÎNȚESCU, 101.

Vezi Spuza.

Adică a cădută în mare primejdie (GOLESCU). Acest înțeles nu se dă nicăieri, în ziua de astăzi, acestei locuțiuni, și este mai mult ca sigur că Golescu s'a înșelat identificând expresiunile: *a-și pune mâna 'n foc* și *a da cu mâna 'n foc*, cari sunt cu totul deosebite.

Prin locuțiunea *a da cu mâna* sau *mânele 'n foc* se înțelege pretutindenea, a se îmbogăți din senin, de-odată și pe neașteptate.

„Se dice când cine-va să înavușesce fără muncă.” — EM. POPESCU, *inv. J. Ialomița*. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

„A face toate de necesitate sau a căpăta large medii pecuniare.” — LAURIAN et MAXIM, I, p. 1248.

„Înțelese ea că trebuie să fi dat el cu mâna în foc, și'l chemă la dinsa. Acolo cu prefacătura, cu narghioli și cu viclenii, îl făcu de spuse cum are atâta stare.” — P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 280.

700 * L'a ars focul.

I. ARBORE, J. Buzău.

Adica s'a pricopsit, s'a îmbogățit de-odata, pe neașteptate.

* A trece prin foc și prin apa.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1248.

Trecum pre în foc și apă.

CORESSI, Ps. LXV, în *Etymologicum Magnum*, p. 1270.

Sunt gata în foc și în apă să mă arunc.

A. PANN, *Ediția* 1889, pag. 167, III, 134,

A da prin foc și prin apă.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 288.

Trecuți prin apă și prin foc.

S. FL. MARIAN, *Orn.*, II, p. 288.

* *Când sunt dîle și noroc,
Treci prin apă și prin foc.*

Adică a nu se da îndărăt dinaintea orî-carei primejdii pentru a face un lucru; a fi om încercat, oțelit în nevoi și necazuri.

»Eû pentru dragostea ta aş fi dat prin apă și prin foc ca să 'ți fac voile.« — P. ISPIRESCU.

»Multe s'aû mai păstrat în memoria restrănepoților acelor Romani trecuți, cum se dice, *prin apa și prin foc.*« — S. FL. MARIAN.

702

* *Foc sub cenusa.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 586.

* *Foc ascuns sub cenușa.*

Primejdie ascunsă, și prin urmare amenințătoare. Se dice de cel fățarnic.

703

Stinge focul cu patele.

IOND. GOLESCU, *Mss.* II, p. 67.

Aû stins bine focul cu patele.

ION NECULCE, *Letop. Mold.*, II, 252.

Adica mai rău aprinde gâlcéva cu amuțélă, cu invitarea, cu învîrșunarea (GOLESCU).

»Un om și nu pôle ținea tainea, dara atîția ômenî? *Au stins bine focul cu paie.* — ION NECULCE.

704

△ *Arde focu 'n paie ude.*

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 166. — *Șezătórea, Poezii Popor*, II 138.

* △ *Arde ca focul în paie ude.*

I. BĂNESCU, profesor J. Roman. —
V. HARAM, inv. c. Grivița, J. Tutova.

Are două înțelesuri cu totul deosebite :

1° Arată o acțiune ascunsă, dar puternică și primejdioasă.

„Când îi omul în doi perți, să te ferești de dinsul, c'atunci e cum
e mai rău. Vorba cea : *arde focu 'n paie ude.*” — I. CREANGĂ.

Frunză verde trei agude
Arde focu 'n paie ude.
Strig la pulcă și nu m'aude!
— Ba te-aud puțule bine
Da nu poclă veni la tine
Că 'i dușmanu lângă mine.

Poesii Poporale.

Bărbatul care o aude, și care este pentru dinsa dușmanul, Țea
pușca din culă și o ucide.

2° Se Țice de omul care vrea să se arate grozav și nu este. —

I. BĂNESCU.

Se Țice când un bătrân Țubescce. — V. HARAM.

705 * *Foc de paie.*

LAURIAN & MAXIM, I, 1285; II, 569.

Focu de slama zalic dure. ¹⁾

FR. MIKLOSICH. Rum. Unter. I, 8.

Se Țice de o lucrare, de o acțiune, de un sentiment trecător care
se naște și mōre într'un scurt interval de timp. Francesul Țice :
c'est un feu de paille.

705 ^b * *A aruncă oleu (unt-de-lemn) pe foc.*

LAURIAN & MAXIM, II, 491. — D^a E.
B. MAWR., 78.

A turnă oleu în foc.

G. MUNTEANU, 72.

* *A turnă unt-de-lemn peste foc.*

I. BĂNESCU, prof. J. Roman.

A aȚiȚă mânia unui om deja furios.

¹⁾ Focu de paie ține puțin.

706

A mîncă foc.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 38.

A fi iute, se dice în deobște de cal.

„Trase la scară o căruță ferecată, cu pați u telegari de *mîncau foc.*” — (P. ISPIRESCU).În basme caii cei năsdrașanî mîncă orz fierț cu lapte dulce și, pe fie-ce di, o banuța de jeratec. Suut atât de iuși în cât sboră ca vîntul său ca gîndul, după pofta stăpînului. — Veđi *Ispirescu. Leg.* pag. 15 și următorele.

707

* A se face foc.

LAURIAN \ MAXIM, I, 1248.

* A se face foc și para.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 27. — FR. DANĂ, II, 33.

* A se face foc și pirjol.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 353.

Adică a se mîniă, a se infuriă.

708

* △ A fi foc.

ST. MIHĂILĂSCU, *Șezătoare*, II, 72.

* △ Cum îi focu de harnic.

M. LUPESCU, *înveș. c. Brosceni*, J. Suciava.

Adică harnic tare, iute la treba, câte-odata are și înțelesul de : a fi ambițios.

709

* Cât ai așîta un foc.

Arata un interval de timp foarte scurt.

F O I E

Veđi Cap. X, Fôie.

710

Fôie peste fôie, și la mijloc tufa.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, I, p. 215.

Adică nimic.

F R A G Ă

711

* În pofta fragilor manîncă frunzele.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 74 & 147, III, 119. — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*, 17. — HINȚESCU, 149.

De dorul fragilor mănâncă frunzele.

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 74; III,
101. — HINȚESCU, 62.

De dorul fragilor mănâncă și frunzele.

I. G. VALENTINEANU, p. 32.

Se mulțumesc cu mai puțin neputând dobândi ceea-ce doresc.
Vezi *Capșune*.

- 712 * Iu avzi frauzi multe s'îlîai canestra acea mica ¹⁾).

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Vezi *Par*.

Sa nu te fei dupa laudă fără ca sa te convingi de adever.

F R A S I N

- 713 * A umblă frunza frasinului.

ION CREANGĂ, *Pov.* 188; *Amint.*,
124. — *Conv. Liter.*, XI, 174. — *Abecedar ilustrat*, 29. — FR. DAMÉ, II,
38. — I. BĂNESCU, *J. Roman*.

Adică fără nici un rost, în zadar.

„De geba mai stricați mîncarea, dragii mei... Să umblați numai așa, *frunza frăsinelui* totă viața voastră și sa vă laudați că sunteți feciori de crai, asta nu miröse a nas de om.” — I. CREANGĂ, *Povești*, p. 188.

F R U C T

- 714 • Fructul nu cade departe de pom.

G. MUNTEANU, p. 30. — HINȚESCU, 63.

Vezi *Poma*.

Copiii sémăna parinților lor. *Le fruit ne tombe jamais loin de l'arbre*.

F R U N Z Ă

Vezi *Căne*, *Capșuna*, *Ierba*, *Nuca*,
Pomă,

- 715 Supt frunza cea mai próstă se gasesce poma cópta.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 65.

¹⁾ Unde auzi (că sunt) fragi mulți să fei coșul cel mic.

*Sub frunza cea mai proastă se gasesce de multe
ori poma coptă.*

HINȚESCU, p. 149.

Adică și p'ntre cei proști se găsesc oameni de ispravă (GOLESCU).

716 Ca frunza pe apa.

V. ALEXANDRI & LASC. ROSETTI, *Mss.*

Adică la voia întâmplării.

717 * △ Căta frunza și ierba.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 156 & 275.—
I. CREANGĂ, *Pov.*, 54 & 264.—IONAL
LUI ȘBIERĂ, *Pov.* 11.—FR. DANĂ, II,
41.—II. D. ENESCU, *inv. o. Zamos-*
tea, J. Dorohot.

* *Ca frunza și ca ierba.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* pag.
101.—P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*, 51
63; *Leg.* 111.—I. C. FUNDESCU, 41
—FR. DANĂ, II, 116.

Frunza și ierba.

P. ISPIRESCU, *Snove*, p. 78.

Arata numărul cel mare al lucrurilor despre care vorbim.

„Să repeziră, *frunza și ierbă*, asupra sfântului.” — P. ISPIRESCU, *Snove*, p. 78.

„Numai ecă au și început a curge furnicele cu droiea, călă pulbere și spuză, *cătă frunză și ierbă*.” — I. CREANGĂ, *Pov.* p. 264.

F U M

Vezi *Foc, Muere.*

718 Fumul din ulei pe albina o scôte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Adică nevoia din casa ta, din țera ta afară te scôte, precum strainii pe pămînteni din locurile lor, din moșile lor (GOLESCU).

719 Fumul se vede ziua, și noptea arde focul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72.

Vezi *Nopte.*

Să ție pentru cele ce se urmăze noptea, și ziua din ore-ce semne se cunosc (GOLESCU).

720 Ca să scapi de fum, de multe ori te-arunci în foc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Vezi Căldare.

Adică ca să scapi de o primejdie mică, intri în cea mai mare (GOLESCU).

Latini! diceau: *de fumo ad flammam tendere* ¹⁾. — AMMIAN MARCELLIN.

721 Fum cam mare, dar frigarea cam mica.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

Adică numele cam mare, dar slujba, folosul cam mic (GOLESCU).

*
722 Nu îți si duce fumu îndrept. ²⁾

D. A. MILFESCU, *Gopești, Macedonia*.

Adica nu 'i merg treburile bine.

G Â R L Ă

Vezi Prost.

723 Gârla se certa cu marea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.

Să țiee când ee mică să sfădesc cu ee mară (GOLESCU).

724 Cine cade în gârla nu se mai feresce de plôie.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 107.

Cine cade în gârla el de plôie nu se mai feresce.

A. PANN, II, 133. — HINȚESCU, 21.

Vezi Plou.

Nu ne îngrijim de ceea ce nu ne pôte aduce nică o pagubă.

*
725 N'au (a) ajuns la gârla și ți-au (și-a) ridicat pôlele.

HINȚESCU, p. 68. — BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Vezi Pirtu, Riu.

Să țiee când, înainte de vreme, ne gătim sau ne ferim de ore-ce.

726 Nu ridică pôlele înainte de a ajunge la gârla.

I. G. VALENTINEANU, 32.

Ne învață a nu ne găti saă a ne feri de ore-ce înainte de vreme.

727 Unde vede gârla închide ochii.

HINȚESCU, p. 68.

Despre cel bețiv.

¹⁾ A se duce din fum în flacără.

²⁾ Nu i se duce fumul drept.

728 Alții de o da în garla și noi nu o sa ne innecăm.

A. PANN., II, p. 21.

*De or da alții în gârla, nici noi nu o să ne 'n-
necăm.*

HINȚESCU, p. 68.

. Nu suntem ținuți a urma numai de cât pildele cele rele, săă
desnădăjduirea altora. Vorba cea . *Lumea ca lumea, și noi ca noi.*

Dar, când n'are dinsul parte,
Par-ca sunt eu vinovat?
Sa me duc și eu în gârla
Dupa dinsul?

T. SPERANȚIA, III, p. 142.

729 * A trece gârla.

Vezi *Drac*.

A trece un hop, a scăpă de o primejdie.

730 * Până treci gârla spui magarului și : moșule!

GAVRIL MUSICESCU, *prof. J. Iași*.

Până scapi de primejdie linguesci pe acela care 'ți pôte fi de
vre-un ajutor.

731 * Are sa treacă inca multa apa pe gârla.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 234. —
HINȚESCU, 4. — FR. DAMÉ, II, p. 70.

Are să curgă multa apa pē gârla.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 307.

Vezi *Vale, Pirtu*.

Arata o îndelungă vreme.

Are să curgă multa apa pe gurla, până să ajungă a cunoșce
tainele împărăției ca noi. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 307.

Francesul ȋice : *Il passere jusque-là beaucoup d'eau sous
les ponts.*

732 * Parca-i prins de pe gârla.

Se ȋice de cei ca'i se pōrtă murdar îmbracați, rufōși.

G A U R Ă

Vezi *Cer, Nisip, Vâna, Placinta, Șerpe*.

733 Când la gaura, sfir!

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 457.

* *Când la borta, borta sfir !*

L. BĂNESCU, profesor J. Roman.

Vezi Puțu.

Să ȋce când cu mare poftă căutam saŭ așteptăm ore-ce, și dam-piste nimic (GOLESCU). Și când ne scapă lucru din mână tocmai când era să'l prindem.

734 * A se viri intr'o gaură.

De frică.

744 Când gaura în apă se va putea face.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem. 128.*

Vezi Apa, Borta.

Adică nici odată.

G H I M P E

Vezi Trandafir.

745 Mai mulți ghimpi înviaza decât flori pe câmp.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 43.*

Adică necazuri (GOLESCU).

746 * Bland si dulce ca un manunchiu de ghimpi.

IORD. GOLESCU *Mss. II, 86. — Fr. DAMÉ, II, p. 66.*

Se ȋce pentru cei cumpliți și crunți în bătaie de joc (GOLESCU).

747 Ghimpe la ghimpe.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar, p. 266.*

Vorbă înțepătoare la altă vorbă înțepătoare; împunsătură la împunsătură.

748 * A mângâia cu ghimpi.

A. PANN, III, 63. — HINȚESCU, p. 100..

Se ȋce despre omul viclen.

749 * A trage un ghimpe din piciorul cui-va.

A 'l scăpa de un necaz, de o greutate.

750 Șede pe ghimpi.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 96.*

* *A ședea (a stă) pe ghimpți.*

LAURIAN & MAXIM, II, 1237; *Glossar*, 266. — FR. DAMÉ, II, p. 66.

* *A stă ca pe ghimpți.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, 272.

Vezi *Span*.

Adică se pripesce sa se duca (GOLESCU).

»Dascălul care *stătuse ca pe ghimpți* la biserică, cum eși, veni numai de cât să se pună la masă.» — P. ISPIRESCU.

751 * *A stă ca ghimpele în ochii cui-va.*

A fi rău vădit de cine-va, a'i fi neplăcut.

G H I N D Ă

Vezi *Stegar*.

752 *A fi feciori de ghinda, fetați în tinda.*

I. GREANGĂ, *Pov.* 255.

Adică ómenți de rind, din proști.

»Óre nu cum-va v'ați face și voi, nisce *feciori de ghinda fetați în tindă*, că sunteți obraze sub'n'i?« — I. GREANGĂ.

G H I O C E L

753 * △ *Cei mai frumoși ghioceli p'în (prin) maracini se găsesc.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 75. — HINȚESCU, 69. — H. D. ENESCU, *Inv. o. Zamostea, J. Dorohoi*.

Adică cele mai frumoase p'între cele proște și cei mai buni p'între cei mai mici (GOLESCU).

754 * *I a eșit ghiocel în barba.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Vezi a *Ninge*.

A început a i se albi barba, a îmbătrâni.

755 *A pune ghiocel la urechie.*

N. POPESCU, *Cal ndar 1882*, p. 68. — FR. DAMÉ, II, 67.

Vezi *Flore*.

Adică a înșelă.

»Maica preotésă *le punea ghiocel la urechie*.« — N. POPESCU.

GHÎORGHINĂ

Vezi a Măncă.

GOGÔȘĂ

756 Cu gogoși de tufa nu se 'negresce sprincene.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 10; I, 51. —
 P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 159. —
 HINȚESCU, p. 69.

Cu gogoși de tufa nu se 'negresc sprincenile.

BARONZI, p. 58.

Cu minciunile său fără cheltuială nimic nu putem face :

757 Cu gogoși nu se cănesc ouă.

Vezi Beșina, Fata, Ouă.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 560.

Acelaș înțeles ca proverbul 756.

758 * A spune gogoși.

A spune gogoși de tufă.

P. ISPIRESCU. — HINȚESCU, 70. —
 FR. DAMÉ, II, p. 74.

Vezi Cap. VII, Gogôșa.

Adică minciună.

Tot înșiră la gogoși
 Spunând despre moși strămoși.

HINȚESCU.

G O R Ț

Vezi Por.

G R Ă D I N Ă

Vezi Căpa, Flăra, Mălura, Maracine,
 Pomet.

759 * Este gradină de om.

A. PANN, III, p. 9. — HINȚESCU, 70.
 P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 379.

* *E ca o gradină.*

Da Z. J. Berlad, J. Tutova.

Se dice de un om vesel, plăcut la vorbă.

G R Â Ū

Veđi *Calcae, Loc, Malura, Neghina, Orz, Secara.*

760 * [△] Când se culca grâul se scólă stapânul.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Când grâul se culca pe holde, este semn că e spicul plin și stapânul lanului se va îmbogăți.

761 P'ntre grâu, malura cresce.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 60.*

Adică p'ntre bunî și 'rêi sê gasesc (GOLESCU).

762 * Nu e grâu fara neghina.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 390. —
AL. DUMITRESCU, p. 142.

Nu e nicî un lucru perfect, fără cusur; într'o adunare sunt și bunî și rêi. *Nul vin sans lie*, ȕice Francesul.

763 * A fi cu grâul în gura.

D. A. MILI SCU, *Gopești, Macedonia.*

Adica cu sufletu în gura, gata sa mōra.

764 * A caută pe mama grâului.

S. MIHĂILESCU, *Șezatōrea, II, 47.* —
FR. DAMĂ, II, p. 84.

Sê ȕice de acel care nu se mulȕumesc cu binele ce 'l are.

G R Ă U N T E

Veđi *Cal.*

765 Din graunȕe marunte se fac grameȕi mai multe.

A. PANN, II, p. 81. — HINȚESCU, 71.

Ne învaȕă că prin micî economii putem dobândi o stare însemnată.

G R Ó P Ă

Veđi *Pictor.*

766 Cine vrea să sară grōpa, arunce'și mai întâiȕ desagiȕ peste ea.

I. SLAVICI, *Conv. Liter., IX, 89.* —
FR. DAMĂ, I, p. 351.

Când vreî sa te apuci de o trēbă, departēză orî-ce grēutate care ar putea să te împedice de a atinge ținta dorită.

767 Șant sapa și cađu într'insul cel ce l'au facut.

NICOLAE COSTIN, *Let. Mold.* II, 25.

Grópa deschisă gáttejului lor.

NICOLAE COSTIN, *Let. Mold.* II, 23.

Grópa aũ sapat și aũ cađut într'insă.

NICOLAE COSTIN, *Let. Mold.* II, 75.

* *Cine sapa grópa altuia cade el într'nsa.*

ION NECULCE, *Let. Mold.* II, 253. —
I. G. VALENTINEANU, p. 9. — *Magaz.*
Istor., IV, p. 301.

*Cine va sapă grópa altura să 'l surpe, singur
's va cădea 'n ripă și vieța sa ș'a rumpe.*

POSOFTEN in *Elym. Magn.*, 915.

*Nu cure cumva-și sapănd grópa lor să cadem
unii din noi, saũ toți saũ fii noștri ai tutu-
rora într'insa.*

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, p. 67.

*In grópa, care singur aũ săpat, într'aceiași sin-
gur aũ cađut.*

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 367.

*Grópa aũ săpat și aũ deschis, și au cađut în-
tr'insă, care aũ facut'o.*

DEA. ȚICHINDEAL, p. 234.

Cine sapă grópa altura, întâi el cade într'insa.

IOND. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 82. —
BARONZI, 51. — P. ISPIRESCU, *Rev.*
Ist., II, 154.

* *Cine sapă grópa altuia, cade singur într'insa.*

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 172.

*Cine altui grópă va sapă, întâi el într'insu
se va îngropă.*

A. PANN, *Archiv.*, p. 9.

*Cine sapă grópa altuia, intra el întâi în-
tr'insa.*

A. PANN, III, p. 156.

* *Cine sapă grópa altuia, sapă și pe a lui.
Cel ce sapă grópa altuia, întâi el va cădea
intr'însă.*

COST. DIN GOLESCI, I, p. 46.

Care supă grópa altuia, cade el intr'însa.

G. MUNTEANU, p. 30.—HINKSCU, 71

* Δ *Cine supă grópa altuia, cade el intr'însa.*

I. G. VALENTINEANU, p. 47.—I. ION-
NESCU, I, 133. — I. ISTRĂTESCU, *inv.*
c. Cobia, J. Dâmbovița.

Δ *Cine sapă altuia grópe el cade întâi hêldébác
acolo.*

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 81.

* Δ *Cine sapă grópă altuia, singur cade intr'însa.*

KÁROLY ÁCS, p. 79. — S. FL. MA-
RIAN, *Orn.*, I, 177. — DA ELENA SE-
VASTOS, *Pov.* 137.—BARBU CONSTAN-
TINESCU, II, 15.—DA E. B. MAWR, 79.
— K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv.* c.
Știubieni, J. Dorohoi.

*Nu săpă grópa altuia că cați tu mai întâi
în ea.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1049-1050.

Nu sapă grópa altuia, sa nu cați întâi în ea.

Abecedar ilustrat, p. 27.

Cați singur în grópa ce și-au sapat.

VARRON, p. 66.

Cine sapă grópă altuia, cade el în ea.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1050.

* Δ *Cel ce sapă grópa altuia, cade singur intr'însa.*

H. D. ENESCU, *inv.* c. Zamotea,
J. Dorohoi.

*Cine sapă grópa altuia, cide mai întâi el in-
tr'însa.*

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 335.

* *Care sapă grópa ti altu nâs cade nuntru.*¹⁾

N. ST., *Nijopole, Macedonia.*

* *Nu fa grópa altului că cadzî singur.*

D. A. MILESCU, *Gopeŕi, Macedonia.*

Adică cine gândeşte, şi se sileşte la reul altuia, pentru el pate acel rău (GOLESCU).

Acest proverb, atât de răspândit la noi precum se vede după citaţiunile de mai sus, se trage din Biblie, unde se află în nenumărate locuri: *Cel ce altuia sapă grópa însuşi va cădea în ea* (ECCLES. X, p. 8.— *A săpat grópa şi adâncit-o, dară va cădea în grópa ce a făcut.* (PSALM. VIII, 15; ESTERA, VII, 10, Iov, IV, 8; PROV. V, 22; XXVI, 27; PSALM. IX, 15; X, 2; XXXV, 8; XCIV, 23; CXLII, 10.

768 * *A săpă grópa cui-va.*

Vedeà cum că-î sapa grópa.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, p. 71.

Mircea săpându' din vreme grópa.

AL. ODOBESCU, I, p. 114.

A'î intinde o cursă în care va căde, a lucra spre peirea lui.

769 * *A dà în gropi.*

FR. DAMÉ, II, p. 85.

A dà (căde) în grópă.

LAURIAN & MAXIM, p. 1311.

* *A dà în gropi diua mare, cu lumînarea.*

* *Da în gropi de prost ce este.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 155.

Numai nu dai în gropi de prost ce eşti.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 52.

A dà diua la mîaza-mare în gropi.

AL. ODOBESCU, I, p. 397.

A fi prost, cu totul lipsit de minte.

„Celui ce dà diua la mîaza-mare în gropi şi nu scie să îm-

¹⁾ Care sapă grópă pentru altu, singur cade înăuntru.

partă pale la doi măgari, îi dă : Ea, al de nea Vlad, al de nea Vlăduță.» — AL. ODOBESCU.

770 A dă din grôpă în grôpă.

Voința Națională, No. 2906.

Adica dintr'un rău într'altul. »Când îi merge cui-va rău apoi dă din grôpă în grôpă.«

771 * A sarit grôpa.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, p. 233.

*Eră sa 'i cânte popa
Dar a sărit grôpa.*

A. PANN, III, p. 141. — HINȚESCU, 150.

*A ȕis hopa
Și a sărit grôpa,
Dar de mult eră
Să 'i cânte popa.*

A. PANN, III, p. 160. — HINȚESCU, 46.

Vedî Moș, a Sari.

A scapă de bôlă mortală.

G U N O I Ū

Vedî Vierme.

772 Gunoiul de vară e piper de iérna.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 58; III, p. 72. — G. MUNTEANU, 150. — HINȚESCU, pag. 71.

Cnoju face pâra. ¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* II, 11.

Munca de vară ne dă hrană pentru iérnă. Ne învață munca și economia.

H Ă C I Ū

773 Cât hăciul

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, V, 166.

Adică de loc.

— »Intelegi tu ce-va, Măriucă? — Ba cât hăciul... a fi vr'o ci-militură.« — V. ALEXANDRI.

¹⁾ Gunoiul face pâne.

H A I S

- 774 * A apucă haisa (aisa).

Veđi Cea.

LAURIAN & MAXIN, *Glosar*, p. 12.

A se abate de la linia cuvenita.

H A R B U Z

- 775 A fi sănătos ca un harbuz.

FR. DAMÉ, II, p. 99.

Se aude în Moldova cu înțelesul de : a fi gras și frumos. Veđi *Pepene*.

H A R B U Z Ă R I E

Veđi Frică.

H Ă Ū

- 776 Căt hăul !

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 145. —
FR. DAMÉ, II, p. 102.

* Δ Căt îi hău și dudău !

DA E. SETASTOS, 228. — H. D.
ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Do-
rohoi.

Veđi Hăciu.

Adică nici-odată, cu nici un chip, de loc.

„Cu muțerea rea n'o scoți în capăt *cătu'i hăul*.“ — N. BOGDAN.

„Dar de mama lui să 'ți ieși rânđeaua, că *căt îi hău și dudău* nu te mai poți pune cu dinsa.“ — DA E. SEVASTOS.

H O L D Ă

Veđi Arie, Ciuca.

H R Ê N

Veđi Verme.

I A S C Ă

- 777 Lovesce-mă lele 'n spate să 'ți dau un bulgăre de -iască.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 159; III, 128.

* *Lovesce-mă lele 'n spate c'un bulgare de iasca.*

BARONZI, p. 85.— HINȚESCU, 89.—
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Lovesce-mă, leică, c'un bulgăre de iascu.

I. G. VALENTINEANU, p. 25.

M'ai lovit c'un bulgare de iuscă.

I. G. VALENTINEANU, p. 38.

Se dice la vorbe nepotrivite, întotdeauna ca și : *Tronc Marico ! Na 'ți-o frântă că ți-am dres'o*, s. c. l.

778 * *L'a lovit cu un bulgare de iasca in spate și se vaita
că 'l dore în căstă.*

I. ARBORE, *J. Buzău*.

Se dice despre cei cari se vaită fără cuvînt.

779 * △ *A fi iasca (ca iasca).*

V. HARAB, *întreb. com. Grivița, J. Tulova*.

A fi uscat ca iasca.

ION AL. L. I. SBIERĂ, *Pov.*, p. 4.

1° A fi slab la trup.

2° A fi ațos, arțăgos, (V. HARAB); cum dice Francesul : *c'est de l'amadou*.

I E R B Ă

Vezi *Copac, Fân, Franța, Murg*.

780 * *Ierba rea nu piere.*

V. FORESCU, *Folticeni, J. Sucriva*.

Ierba rea nu se usuca.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 288.

Cativa iarba vred craste, și bura malo po malo 1).

Vezi *Balarie, Buruiana*.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 11.

Se dice despre copiii cari cresc repede.

Mauvaise herbe croit toujours vite, dice Francesul ; iară Spaniolul : *Yerva mala no la empece la slada*. 2)

1) Ierba rea repede crește, și (cea) bună încetul cu încetul.

2) Ierba rea n-o strică înghețul.

- 781** Ierba cea ră din rădăcină de-o vei taiă, ea ierbă tot va da.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

Se şice pentru cei din fire cumpliţi şi rău năraviţi, ce orî-ce le vei face, ei tot nu se părăsesc de năravurile lor (GOLESCU).

- 782** Cu ierba cea uscata arde si cea verde.

ION NECULCE, *Letopisiş. Moldovei*, II, pag. 340.

Vezi *Coşac, Lemn.*

Pe lănga vinovaţi adese-orî pătinesc cei fără de greşelă.

»Pentru fratele Lupului (Lupul Vornicul) au tras şi cei-l'alţi pedépsă; şi s'au plinit atuncea un cuvint prost ce dice : *cu ierbu cea uscata arde si cea verde.*» — I. NECULCE.

- 783** * Unde nu e ierba verde nu pasc oile.

AI. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

Omeniî se duc acolo unde vre-un folos îi aşléptă.

- 784** * A avé ierba-ferului.

1° Tôte uşile se deschid inaintea lui, îi merge tot bine, isbutesce in tôte întreprinderile sale.

2° A fi tâlhar îndemănat.

Domnul B. P. Hăsdău in *Etymologicum Magnum*, p. 1645 ne arata cum, in tôte provinciile române, există credinţa ca se află o plantă numită dupa locuri *ierbu-férelor*, *ierba-fiarelor*, *ierba-ferului*, s. c. l., la atingerea căriia ferul se sfărâmă in clipă, şi se deschide orî-ce încuţetóre.

»Ierba férelor se crede a fi o buruiana ce se găseşte prin alte ferburî şi cu care se pôte strică sau descuiă orî-ce încuţetură; este de o culóre roşie-argintie. Spre a o gasi, trebuie a îngrădi bine cuibul unei aricióice si a pune la gard un lacat; şi venind ea şi neputënd intră la puî, va alerga şi va aduce acea ierbă, care se va găsi apoi la usa ingraditureri.» — T. CIOBAN, *com. Frunţişeni, J. Tutova.*

D. Hăsdău adaogă ca fondul acestei credinţe este italic, dar la vechiî Romanî nu aricióica ci gheunóia era aceea care descoperea ierba-ferului, precum se vede din următorul pasagiû din Pliniu : *Adactos cavernis eorum (picorum) a pastore cuneos, admota quadam ab his herba, elabi creditur vulgo.* IST. NAT., X, p. 20.

Acéstă credinţă s'a păstrat întocmai la Românî de óre-ce D. P. Ursu din Fratauţi-Vechi, Bucovina, a comunicat D-lui S. Fl. Marian că cel ce voiesce numaî de cât să aibă ierba-férelor, se duce şi bate împrejurul cuibului ciocănitórei (ghionóiei), cuie de fer. Pa-

sărea, ca să pôtă intră în cuib, se duce și nu se 'ntorce înapoi până ce nu află ierba-ferelor; iară după ce o află și o aduce, cum o atinge de cuib, cuiele îndată pică jos, și atunci celui ce-l trebuie ierba, o pôte foarte lesne căpătă, dacă pune și ține cum-va pe ascuns un vas de desubtul cuibului. căci ea pică dimpreună cu cuiele.

D. M. Busuioc, în *Șezătorea*, spune că cine capătă ierba-ferului face o tăietură în palmă, o pune acolo, și lipind pelea la locul ei cu nisce doctorii, se vindecă rana și ierba rămâne înăuntru. Măna în care este pusă ierba, lovind ori-ce inculețore o deschide.

După credința poporului numai vestiții și vitejii căpitanii de haiduci ca Bujor, Codreanu, Jianu, Tunsu, s. c. l. vor fi avut această ierbă. Cu pumnul lor ei nu descuriau lacățile, ci le sdrobiau.

785 * Cresce ca ierba sum chetra. ¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Adică cu mare greutate.

786 Saca iarba face a sae rosa. ²⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 15.

Ori-ce lucru își are bunul său.

787 * Aude ierba crescând.

AL. ODOBESCU, I, p. 397. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică aude ce nimeni altul nu pôte auzi; e foarte deștept.

Un personaj din romanul Frances *Fortunatus*, *Harap-Alb* în basmele lui Creangă și *Tugulea* în acele a lui Ispirescu sunt ființe inezstrate cu un auz atât de desvoltat în cât aud ierba crescând.

„Românii la sat, pe cel dintre dinșii care scie să fure oul de sub coțofană fără să 'i bage de sémă, și carele *aude*, simte, și *ierba crescând*, îl numesc nasdrăvan, și-l dăcă e chiar Vintila.” — AL. ODOBESCU.

788 * • Pe ce ierba ai călcat?

Se dăcă aceluia care se supără pe neașteptate, și fără pricină.

Înainte vreme omenii aveau o încredere atât de mare în unele ierburii încât credeau că se pot vindeca, în anumite cazuri, printr-o simplă atingere. Cutare ierbă rățăcea pe călători; alta îl înnebunia s. c. l.: De unde și locuțiunea proverbială.

Latiniți dăceau de un om care se mânie fără pricina: *Tritigit la-*

¹⁾ Cresce ca ierba sub pătră.

²⁾ Fie-ce ierbă face a sa flóre.

pidem a cane morsum ¹⁾; și Francesul : *Sur quelle herbe avez-vous marché aujourd'hui?*

Acastă dicătoare se aude foarte rar în gura poporului, și pare a fi introdusă de curînd în limbă. Locuțiunea în adevăr Românească este : *a fi călcat în loc rău*.

789 * △ Ca ierba de leac.

M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni*, J. Sucîava.

Adică un lucru de mare preț.

790 * A fi ierbă rea.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Adică plin de năravuri rele, stricat.

Ierba rea din țără pără!
Pără dușmanii din țără!

V. ALEXANDRI, *Hora Unirei*.

791 * Când 'mî-o cresce ierbă n barbă.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 36.

Adică nici-odata.

I N

792 Cine 'și (î-și) mănâncă sîmînta de in, ă-și (î-sî) mănâncă cămasa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 80. —
A. PANN, III, 70. — HINȚESCU, 174. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 155.

Cine mănâncă sîmînta de in, î-și mănâncă cămașa.

HINȚESCU, p. 99.

Adică cine-și cheltuește tot capitalul rămîne gol (GOLESCU). Ne învata a păstră.

Latinul din evul-mediu dicea . *Ovum qui comedit, pullo quandoque carebit* ²⁾, și Picardul din Franța : *C'est aussi vrai que d'écriture : Femme qu'al mange ess'crème, en bat poent d'bure* ³⁾.

¹⁾ A atins o pîră mușcată de un căne (turbat).

²⁾ Cine mănîncă oul, îl va lipsi odată puil.

³⁾ C'est aussi vrai que de l'écriture : femme qui mange sa crème, ne bat point de beurre.

I S L A Ș

793 * \triangle A-și trece viața în islaș.

A. GOROVEI, *Șezatoare*, II, p. 44. —
V. HARAM, *Inv. c. Grivița, J. Tutova*.

¹⁰ A-și perde vremea în zadar. — A. GOROVEI.

²⁰ Să ție de omenii îmbuibați. V. HARAM.

I S V O R

794 Isvórele curg în sus.

Vezi Apa.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 7.

Să ție când toate pe dos și d'andăratele ne merg (GOLESCU).

«Ticălósă stărc lăste, unde cel neinvățat are puterea sa clevetescă și să birfescă, iară acela care scie, trebuie să tacă și cu frică să asculte! Unde cel nedrept și fără cuget să poruncescă, iară cel bun și de omenie lăste nevoit și silit să se supună; aci are loc vorba aceea a lui Evripid, adică: *Isvórele curg în sus*» — D. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 177.

A se vedea la cuvîntul *Gaia*, legenda privitoare la sáparea isvórelor.

J Ă R A T E C

795 * Aveglete di jar acoprit.¹⁾

Vezi Clește.

D. A. MILESCU, *Gopeș, Macedonia*.

Păzesce-te de omul ascuns, tacut.

796 * A mână jaratec.

Vezi Foc.

Adica a fi iute. În basme caii cei iuți și nasdravanți sunt hrăniți cu jaratec.

J I R

Vezi Porc

L A C

Vezi Apa, Brósca, Drac, Pește

797 Lacuri sa fie, brósce multe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 38.

¹⁾ Păzesce-te de jăratec (ul) acoperit.

* *Lac să fie, brósce multe.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 132 & 160;
II, 86; III, 129. — HELIAN-RĂDOULESCU,
Mouv. de 1848, p. 135.

* *Lac să fie, brósce s'adună.*

HINTESCU, p. 86.

Lac de ar fi, brósce sunt destule.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 186.

Să ȕice pentru cele ce se găsesć mai cu anevoie (GOLESCU).

«Se vede lucru că nici tu nu eşti de împărat, nici împărăția pentru tine; și decât să încurci numai așa lumea, mai bine să ȕești departe cum ȕici, căci, mila Domnului, *lac de ar fi, brósce sunt destule.*» — I. CREANGĂ.

798 Unde e lac s'aduna brósce.

G. MUNTEANU, p. 60.

Unde e lac acolo sunt și brósce.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 383.

Veđi *Brósca*.

Arata neaparata împreunare saű ȕința a doue lucruri.

Quand il y a du crotin il y a du lapin, ȕice Francesul.

799 * *Din lac în puț.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88.

* *A sarit din lac în puț.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 4. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănești-Mărgineni*, J. Ialomia. — AL. DUMITRESCU, *pa.*, 122.

Sare din lac în puț.

A. PANN, III, p. 105. — HINTESCU, 168. — Dr E. B. MAWR, 65.

A căde din lac în puț.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 857. — FR. DAMÉ, II, p. 255.

* *A dă din lac în puț.*

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 85.

Să ȕice când dintr'o primejdie mai mica cădem într'alta mai mare (p. 88); să ȕice pentru cei ce, vrënd să scape d'o mică supărare, cad în mai mari necazuri (p. 4). — (GOLESCU).

Francesul *dice* : *A peine s'est-il tiré du boubier qu'il est tombé dans le fossé.*

- 800 *
Mă dnc să mă 'nnec,
Unde-o fi lacul mai sec.

A. PANN, II, p. 107 — I. ARBORE,
J. Buzău.

*Mă duc, maica, să mă 'nnec,
Unde e lacul mai sec.*

BARONZI, p. 50. — HINȚESCU, 51.

Să *dice* în bătae de joc aceloră carî se dañ, fără cîvînt, drept
ómenî desnădejduiți.

LĂMĂIE

- 801 Unii gnsta din lămăie și altora li se stripezesc dinți.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

Vezi *Parinți*.

Să *dice* cînd nu putem dobîndi ceea-ce ne place (GOLESCU).

- 802 Lamăia dnpă ce o storci, cója o lepești jos.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adica pe bîetul bărbatul, după ce mușerea el dăspóie dă tot,
apoi ăi dă cu piciorul în cur (GOLESCU).

- 803 Să nn storci lamăie în nasn cni-va, ca și ție apoi (ți)
se stórce.

LAURIAN & MAXIN, II, p. 1290.

Ce faci altuța, ți se va face și ție la rîndul tîu.

- 804 A stórce cni-va lamăia în nas.

LAURIAN & MAXIN, II, p. 365

Vezi *Cépa*.

A'l înfruntă rău.

L A U R

- 805 *
A fi mîncat lanr.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 349; *Rev.*
Ist. I, p. 454.—FR. DAMÉ, II, 265.

Vezi *Cépa-Ciôrei*, *Matrăgună*.

Adică a aînră, a fi nebun.

„Sosi până la un puț, și dăca o chemă puțul ea îi răspunse și

lui : — Da ce! *am mâncat laur*, ca să mă ostenesc eu cu tine-până să te sleesc.” — P. ISPIRESCU.

L E M N

Vezi a *Dormi, Fluer, Frig, Padure*,
Cap. XVII c. *Vreme*.

806 * \triangle Lemnul strimb, focul îl îndreptază.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40. —
V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova*.

Adică pe cel îndărătnic cu răul îl înveți minte (GOLESCU). Adică pe cel rău, pedesa îl îndreptază.

807 Dintr'un lemn ese și cruce și măciucă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 89. — FR.
DAMÉ, I, p. 273, 288.

* *Dintr'un lemn faci și cruce și lopată.*

BARONZI, p. 53. — HINȚESCU, 89.

Adică dintr'un om bun ese și bunii copii și răi (GOLESCU).

După crescerea sa învățătura pe care o dai unui copil, poți face dintr'insul un învățat sau un nesciutor de carte, un om de treabă sau un netrebnic; îl poți ridica la treptele cele mai înalte ale societății sa scobori între cei de rind.

808 Ori-ce lemn i-și are viermele său.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 9.

Adica ori-ce om cu necazul său (GOLESCU).

809 Pă unde tăiam lemne, acum adunam surcele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

Si ți dice pentru cei ce scapătă dintr'o mare stare (GOLESCU).

810 Tu unde aduni surcele eu am taiat lemne.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 154. —
HINȚESCU, p. 182.

vezi *Surcea*.

Arată bogăția trecutului și sărăcia vremurilor de față.

811 De unde tai lemne, alții de mult au adunat surcele.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 160.

Se ți dice, în bătaie de joc, celor lăudăroși.

812 * Δ Pe lângă lemnul uscat arde și cel verde.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 23; I. 79.— HINȚESCU, 89.—B. CONSTANTINESCU, II, 45.— H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.—GALIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

Pe lângă lemnele uscate ard și cele verzi.

BARONZI, p. 51.

Pe niângă lemnul uscat arde și ațel verde.

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 278.

* *Pi ningă lemnul uscat ardi și ațel verdi ¹⁾.*

N. ST. NIJPOLE, *Macedonia*.

* *Pi ninga lemnul uscat arde ș'verdole ²⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

Vezi Copac, Foc, Verde.

Adică pe lângă cei nebuni patimesc și cei buni.

813 Vezi ce lemn el încalzește și feresce-te da el, sa nu te arda.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 103.

Adică bagă de sâma cine el ocrotește, cine el apară (GOLESCU).

814 Lemnul care se indoesce e mai bun de cât cel care se rupe.

I. G. VALFĂTINEANU, p. 43.

Ne învață a ne plecâ întimplarilor.

815 * Cu un lemn foc nu s'face.

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

* *Cu un lemn nu i face foclu ³⁾.*

D. DAN, *Nevesca & Moloviște, Macedonia*.

Vezi Taciune.

Se ȋice despre cei săraci.

¹⁾ Pe lângă lemnul uscat arde și cel verde.

²⁾ Idem.

³⁾ Cu un lemn nu se fac foc.

816 * S'duse lemn ș'irne fultutire ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Se ȋice despre acei carı se intorc de la invęțătură tot proști,
precum s'au și dus.

817 Bura laēmna face bur foc ²⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter., I,*
p. 7.

Numai lucrul bun ne pōte aduce slujbe bune.

818 Tote lămnele nu scu za foc ³⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter., I, 15.*

Ōmenii de valōre nu se intrebuintează la slujbele cele prōste.

819 * A fi lemn de tufa

A nu fi bun de nimic.

820 * A remâne lemn.

A remâne incremenit.

821 * A fi lemn.

Adică bêt.

L I M A N

822 * A eși la liman.

Veȋi *Mană.*

A. PANN, I, p. 152.

Adica a scăpă dintr'o primejdie, a dobândi o stare socială mai bună.

„Dă din mână dacă vrei să eși la liman.” — A. PANN.

L I N T E

Veȋi Cap. VII *Linte.*

823 Cât o linte.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Aseni. 128.*

Adică fōrte mic.

¹⁾ S'a dus lemn și s'a intors proptea.

²⁾ Bunele lemne 'ac bun foc.

³⁾ Tōte lemnele nu sunt pentru foc.

824 * Frige-linte.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 383. —
V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, V, 164.

Se ȕice despre omul sgărcit.

L I V A D Ă

Veȕi *Mare*.

825 * Livade fară di schini nu s'faȕe ¹⁾).

D. A. MILESCU, *Gopeȕi, Macedonia*.

* *Livade fără schin nu s' faȕe* ²⁾).

D. DAN, *Nevesca & Moloviȕte, Macedonia*.

Orȕ-ce bun i-ȕi are ȕi rēul sēu ; bine fără de rēu nu se pōte află
în lume.

826 * Se marită livada cu casa.

M. CANIAN, *Iaȕi*.

Se ȕice când duoi tineri nu se ieū din dragoste ci pentru avere ;
se aude în Moldova.

L O B O D Ă

Veȕi *Voda*.

L O C

827 * A mânca locul pe cine-va.

D. ȚICHINDEAL, p. 148.

A fi neaȕtîmpērat, a nu ședē liniȕtit la un loc.

»Însă nebunul șorece ne-putēnd ședē în pace gāndea că 'l mânca
locu, caută, fuge înapoi. « — DIM. ȚICHINDEAL.

828 * Locul larū ȕi gārnu al b ³⁾).

D. A. MILESCU, *Gopeȕi, Macedonia*.

Adese-orȕ din părinȕi rēi se nasc copii bunȕ.

¹⁾ Livadă fără de spinȕ nu se face.

²⁾ Livadă fără spinȕ nu se face.

³⁾ Locul alb ȕi grăul alb.

L U T

Veđi Oiar.

- 829 *
E lut și lut.

Sunt între ómení naturí deosebite, unele mai bune iar altele mai rele. Orí-ce lut nu se întrebuințéază de oiar pentru meseria lor.

M A C

- 830 Cât un fir de mac.
Șezátóre, I, p. 57.
Adica fórté mic.

MĂGURĂ

- 831 Magura cea gurguiată.
N'o dobóra vint vr'o dată;
Dar șórecii o scobesc;
Pe dedesubt, ș'o găuresc.
A. PANN, II, p. 51.—HINȚESCU, 97,

Cei micí, cu timpul și fiind uniți, pot doborí pe cei mai mari.
Anton Pann aplică acest proverb slugilor și stăpânilor.

M A L

- 832 Ca să eși la mal în tóte, 'ți trebuie limbă de aur or
pungă de aur.
GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 56.
Arată puterea cuvintuluí și a banuluí.

- 833 *
L'a scos apa la mal.
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.
A scapat de primejdie, de sarácie.

- 834 *
A se bate ca apa de maluri.
S. MARĂILESCU, *Șezátóre*, II, p. 72.
Adică a nu primi ajutor de la nimene.

- 835 *
A se innecă tocmai la mal.
LAURIAN & MAXIM, I, p. 372. —
P. ISPIRESCU, *Leg.*, 59.—FR. DANÉ, II,
p. 198.

Veđi Țigán.

A scrinti lucrul drept la sfirșit.

»Sta, sta s'o dobore cu totul intristarea; cum se pôte să se lase ea să se *innece tocmai la mal.*» — P. ISPIRESCU.

836 * **A dà pre cine-va de mal.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 223. —
N. POPESCU, *Calend.*, 1881, 25.—FR.
DAMÉ, III, p. 11.

Veđi *Óie.*

Adica a 'l învinge, a 'l pfero, a 'l dobori, a 'l afundă.

M Ă L A I Ū

Veđi Cap. VII *Mălaiu*, *Pasere*, *Vrabie*.

M Ă L U R Ă

Veđi *Grâu*.

837 **Malură din grâu.**
 S'alegere la riū.

A. PANN, II, p. 28.—G. MUNTEANU,
p. 150. — HINŢESCU, 98.

Cel bun şi cel rău la tréba se cunosc.

838 **Malură în gradina ta nici cum sa semeni.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 108.

Adică cele proşte şi vatămătore în casa ta sa nu bagî, şi mai ales intrigî şi zizanii (GOLESCU).

M Ă R Ă C I N E

Veđi *Foc*, *Ghiocă*.

839 **Dintr'un maracine ese un trandafir, şi adesea dintr'un trandafir, ese un mărăcine.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 162.

Veđi *Rasur*, *Trandafir*.

Din parinţi proşti, răi sau de rind se nasc adese-orî copii deştepti, buni sau cu totul deosebiţi şi vice-versa.

840 **Mai mulţi maracini dă cât trandafir.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 43.

Adică mai mulţi răi dă cât bun (GOLESCU).

841 **Nici mărăcinele struguri scôte; nici scaetele smochine.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 49.

Adica cei răi şi cumpliţi bunataşi nu fac (GOLESCU).

- 842 Când maracinii se sapa și pomii se lepada, ce rod mai aștepti de la gradina ta.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 105.

Adică când cei buni se depărtază și cei răi se imbrățișează, ce dreptate mai aștepti în stăpânirea ta? (GOLESCU).

- 843 Marăcinele, și rodul lui ca el.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 46.

Adica din rău, rău și din prost, prost (GOLESCU).

- 844 Cine s'atinge de mărăcinii, nevatemat nu scapă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.

Adica de cele rele (GOLESCU).

- 845 Cu un mărăcine numai nu poți ingradi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 30.

Adică cu nimic, nimic faci (GOLESCU).

M A R E

Vezi *Dare, Garla, Intrebare, Riu, Vint.*

- 846 Tote apele in mare se varsă, și marea nici cum se umple.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 69.

Tote apele in mare se varsă, și marea nu se mai umple.

HINȚESCU, p. 5.

Vezi *Apa, Riu.*

Să ȋice pentru cei ce n'au saț (GOLESCU). Acest proverb se află in Biblie : *Tote riurile curg in mare, și marea nu se mai umple.* ECCLES, I, 7; Iov. XXXVIII, 10; LXIII, 104; VIII, 9.

- 847 Marea-e plina de talazuri,
Și lumea cu feluri de necazuri.

A. PANN, I, p. 145.—HINȚESCU, 101.

Despre nenorociri și necazuri de cari nu pôte nimeni scăpa.

- 848 Cu cât mai mult te depărtezi spre mare de țermurile lor, cu atât te cufunȋi in primejdie de viață.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 29.

Să ȋice pentru cei ce se depărtază de Dumnezeuire spre nelegȋuirȋ, cum și de ocrotitorul și apărătorul lor (GOLESCU).

849 Și marea tare urla, când de vînturi s'bate.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 98.

Să ție pentru cei ce tare strigă la d'esnadejduiri d' mar' sup'ărări (GOLESCU).

850 * Cât d' buna și frum'osa marea noue ni s'arata când vîntul nu o bate, atîta de grozava când vîntul o bate.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.

Arata grozăvia celor mar' când ore-cine ție sup'ără (GOLESCU).

851 Când ești în luciul marii și tuna,
Anevoie o să scapi de furtuna.

A. PANN, I, p. 145. — HINȚESCU, 92.

Sunt semne sigure cari ne prevestesc tulburările viitoare.

852 * Numai cu un gainaș de ci'ora marea nu s' spurca.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 153; III, 124. — S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 38. — H. D. ENESCU, *înveșt.* c. Zamostea, Jud. Dorohoi.

Cu un gunoiaș nu se spurca marea.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 162.

Adică o singura minciună, ce rostesc cine-va, nu p'ote seduce pre nime (S. FL. MARIAN). O singură greșelă nu p'ote pătă cinstea unei vieți întregi; vișturile sau crimele unuia nu pot necinsti întreaga br'aslă din care face parte.

853 Hvale mara, ali țire te la pemint. ¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, p. 9.

Ne învață a ne feri de primejdiiile mar'.

854 * Când va s'face marea livade ²⁾.

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Adica nici-odata.

855 * A cercă (incercă) marea cu degetul.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 260. — FR. DANÉ, I, 220 & 345; III, 24.

¹⁾ Laudă marea, dar ține-te pe uscat.

²⁾ Când se va face marea livadă.

Incercă marea cu degetul.

HINȚESCU, p. 101.

A încerca în zadar lucruri peste putință.

«Bine, bine! *cercați voi marea cu degetul* dar ea! să vedem cum i-ți da de fund? Vă vor eși ele toate aceste pe nas.» — I. CREANGĂ.*
856 Nu încercă marea cu degetul.H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.

Ne învață a nu încercă cele peste putință.

*
857 Marea cu sarea ¹⁾.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 43.—P. ISPIRESCU, *Snove*, p. 83.—BENGESCU, *Conv. Lit.*, XI, 69; XII, 132.*Sura cu mara.*IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 64.*Sarea și marea.*

AL. ODOBESCU, III, p. 21.

Vezi Cer.

Să ție însemnând mulțime de omeni, de muleri, o mare adunare (GOLESCU).

Însoșisem pe tată-meu la baile de la Balta-Albă unde se adunase în acel an *sarea și marea.* — AL. ODOBESCU.*
858 Făgăduiesce marea cu sarea.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 73; *Asem.* 187. — LAURIAN & MAXIM, I, 240.—FR. DAMÉ, III, p. 19.*Îi făgăduiesce marea cu sarea, și 'i da ce nu curge pe apa.*A. PANN, III, p. 78.—B. P. HĂȘDEŢ, *Etym. Magn.*, 1266.* △
*Făgăduiesce marea cu sarea și Oit'ul cu totul.*GR. JIPESCU, *Rêur. Oraș.*, 265. — *Ziarul «Voința Prahovei»*, Septembrie 1894. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 330.—I. BĂNESCU, *profeser Jud. Roman.*

¹⁾ Golescu dă acestei dicătorii înțelesul arătat la No. 853; l'a n trecut însă și la No. 857 de ore-ce se întrebă nțeză adese-ori cu acest din urmă înțeles.

*Marea cu surea.*IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 43.

Vezi Cer.

Să dice pentru cei ce făgăduesc piste putința lor (p. 73); să dice când făgăduesc ore-cine și ceea-ce n'are (p. 43). — (GOLESCU).

Sallustiu dice despre Catilina : *Maria montesque polliceri coepit*¹⁾.

859 * Peste nouă mări și nouă țări.

FR. DAMÉ, III, p. 24.

Peste nouă mări, peste nouă țări și peste nouă ape mari.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 207 & 208.

Peste nouă mări, peste nouă țări.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 55.

Peste șapte mări și șapte țări.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 240. — AL. ODOBESCU, III, 147.

Acastă locuțiune, luata din basme, arată o mare depărtare.

»Némul scriitorilor, nu numai că-și apără morțiș toate ale sale, dar încă duce și grija autorilor de *peste șapte țări și șapte mări.*» — AL. ODOBESCU.

860 * Ca o picatura de apă în mare.

Arata mica însemnatate a unui lucru.

861 Ca p'o mare fara vint.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 18.

Adică în liniște, fără primejdie.

MĂRGĂRITAR

Vezi Găina, Porc.

862 Mărgăritarul stă în fundul mării și mortăciunea plutesce pe d'asupra apei.

A. PANN, II, 81. — HINȚESCU, 101.

În tot-d'a-una meritul se ascunde și trebuie căutat, pe când cel prost se răsfătă cu obrăznicie pretutindinea.

¹⁾ Începă a făgădui marea și munții.

863 * **Inșira-te margarite.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 68. — I. C. FUNDESCU, 56 & 60. — FR. DAMÉ, II, pag. 204.

* *Vorbesce ne-isprăvite.
La 'nșiră-te mărgărite.*

A. PANN, I, p. 9. — BARONZI, 57. — HINȚESCU, 206.

Vezi a Vorbi.

Se țice de cei vorbăreți cari nu se mai opresc când încep a povesti ore-ce.

Origina acestei dicătorii se trage din basmul : *Inșira-te margaritari.*

»Atunci bălatul începù :

— A fost odată trei fete cari munceau în cânepisce, *inșir'te mărgăritari*; și trecând p'acolo un fecior de boer mare, *inșir'te mărgăritari.*

Fata cea mare țise : De m'ar lua pe mine de soție, feciorul ăla de boer, eu i-aș îmbrăca curtea cu un fus. *Inșir'te mărgăritari.*

Fata cea mijlocie țise : de m'ar lua pe mine de soție, feciorul ăla de boer ce trece p'aci, eu i-aș sătură curtea cu o pită. *Inșir'te mărgăritari . . . »* — P. ISPIRESCU.

M Ă R G E A

Vezi Fata.

M A T C Ă

Vezi Apa.

M Ă T R Ă G U N Ă

864 * **Par 'ca i-a dat cine-va matraguna.**

A. PANN, III, p. 52. — HINȚESCU, 102.

Vezi Căpa-ciori, Laur.

Adică : pare ca e nebun. Anton Pann întrebuințează acesta locuțiune cu înțelesul de : pare că îi e frică.

M A Z Ț R E

865 **E bun de pus în mazere.**

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 397.

Vezi Cănepa.

Acastă dicală, din Bucovina, se întrebuințează cu acelaș înțeles și are aceeași origină ca și : *e bun de pus în cănepă.*

866 * \triangle Ca mazerea lângă drum, câți trec toți o smulg.

M. LUPESCU, *Inv. c. Broseni*, J. Suciava.—S. MIHAILESCU, *Șezătorea*, II, p. 75.

Adica rău de tot. Se dă ca răspuns aceloră carî ne întrebă cum o ducem.

867 * \triangle Ca mazerea de harac.

Se dîce de cele carî sunt nedesparțite. — Veđi *Bolă*.

M E I Ū

Veđi *Vrabie*.

868 Meiul în țera de jos, si merele în țera de sus nu au cōjă.

D. CANTEMIR, *Descr. Mold.*, p. 27.

»Meiul de nu va vedea cine-va însu-și, cu greu va crede, căci aseminea 'și da semința sa cu trei sute de pări mai mult de cāt semēnatura Meiul cresce sōrte frumos în țera de jos de unde 'și-au ai noștri proverbul : *Meiul în țera de jos, și merele în țera de sus nu au cōjă*. — DIM. CANTEMIR.

Până și în zilele nōstre pōmele din Moldova de sus, și mai ales cele din județul Sucłava, sunt vestite.

869 Daca rasipesci (risipesci) meiul anevoie il adunî.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 133; II, 87. — HINȚESCU, 102.

Nu rasipî meiul c'anevoie se aduna.

A. PANN, III, p. 72.

Ne invața economia.

870 * Cāt ai dîce meiul.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, 75, 131 \ 163.

Adică într'o clipă, într'un scurt interval de timp.

871 * Gol merū.

FR. DAMÉ, III, p. 36.

Veđi *Nap*.

Adică sărac lipit pămîntului.

M Ț R

Vești *Flóre*, Cap. VII *Měr*, *Ou*, *Nevoie*.

872 Měrul cel frumos il manâncă porcii.

Da E. SLVASTOS, p. 166.

Vești *Pară*, *Pómă*.

Se ȝice când cei proști dobândesc cele mai bune ; și când se da o povața bună aceleia care nu scie sa o prețușasca.

873 *
Din afara měr frumos
Și 'n launtru gaunos.

A. PANN, p. II, 110. — HINȚESCU,
63. — FR. DANÉ, II, 59.

Pe d'asupra frumos,
Și 'nauntru gaunos.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 104.

Pě din afară frumósă,
Și 'n launtru găunósa.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 58.

Měr frumos ș' în launtru gaunos.

IORDACHE GOLESCU, *Mss.* II, *Asem*
p. 193.

Vești *Copac*, *Smațuit*.

Sě ȝice pentru cei ce la vedere s'arata de ispravă, iar pě din launtru scârnavi și cumpliți, ca fățarnicii (GOLESCU).

In Evul-Mediu se ȝicea : *Res modo formosae foris, intus erunt maculosae* ¹⁾. Francesul spune : *Souvent la plus belle pomme est véreuse*.

874 Merele frumoșe,
Adesea 's verménóșe.

HINȚESCU, p. 103.

Acelas înțeles ca proverbul 873.

875 *
Merele se strică unul de la altul.

△ *

Pe lângă un měr putred sě strica și cel bun.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106. —
OHODESCU-SLAVICI, *Cart. Cet.*—H. D.
ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi*.

¹⁾ Lucrurile chiar frumoșe pe din afară, vor fi stricate pe d'năuntru.

Un măr putred strica și pe cele bune.

I. G. VALENTINEANU, p. 29.

Un măr stricut strică și pe cele-l-a'te.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 178.

* *Un măr putrid asparze pi alante¹⁾.*

D. A. MILESCU, *GopeŃ, Macedonia*.

Contractul unui om stricat, strică și pe tovarășii lui.

876 Merele putrede strică pe cele bune, fără ca vre-o data cele bune să pōta drege pe cele stricate.

HINȚESCU, p. 103.

Urmăm mai de grabă pildele rele de cât pe cele bune; inriurierea celui rău narăvit covirșește pe aceea a omului bun.

876^b Mărul nu cade departe de pom.

FR. DAMÉ, III, p. 243.

Despre copil și parinți.

877 Trece mere, trece pere, vine apa la mesura.

IO D. GOLESCU, *Mss.*, II, 71.

Adica ori-ce, cu vreme, vine la rindușala sa, invățându-ne c nu trebuie să ne dēsnădējduim (GOLESCU).

878 Mărul de aur la cea mai frumoșă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 108.

Adica cele mai cinstite la cel ce i se cuvine, la cel mai deștoșnic (GOLESCU).

Alusie la judecata lui Paris, între deșțele Junone, Minerva și Venus. Veđi in Basmele D-lui L. Șăineanu, nota 7 de la pag. 969.

879 Sunt de unde n'are merul cōje si cirēsa simbure.

A. PANN, III, p. 69.

Se đice de omul lacom la mănăcare.

*
880 Mer, rōta, ghem.

I. ARBORE, *J. Buzēu*.

Rēspunsul ce se dá celui care grăiesce cuvinte prōște și nepotrivate.

Origina acestei zicētorī este următōrea :

¹⁾ Un măr putred strică pe cele-l-alte.

A vrut unul odată se însore pe frate-său. Acest din urmă, cam prost de fel, pe unde intră, nu scapă din gură de cât cuvinte nepotrivite, cari rușinau pe tovarășul lui.

— Nu poți dice și tu vorbe mai rotunde, mai cîoplite, îi spune frate-său înfruntându-l pentru neghîobia lui.

S'a gîndit prostul că vorbe mai rotunde de cât *mer*, *rôta* și *ghem* nici că mai sunt altele, și de atunci pe unde s'a mai dus în pețit, la orî-ce întrebare răspundea printr'unul din aceste cuvinte.

881 * Merlu sum mer cade ¹⁾.

D. A. MILĂSCU, *Gopești, Macedonia*.

Vezi *Para, Poma*.

Copiî sémăna părinților.

882 △ * A fi ca mărul lângă drum.

Poesii Poporale.

Vezi *Vazere*.

Adică ne-apărat în contra trecătorilor, și prin urmare nenorocit, într'o stare proastă.

Intr'o poezie populară culesă în c. Dolhasca, J. Sucîava de T. C. Ionescu gasim :

Voinicelul fără cal
E ca peștele pe mal,
Si ca mărul lângă drum,
N'are pace nici de cum.

883 Mere padurețe.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem. 139*.

* △ A se satura de . . . ca de mere padurețe.

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 38. — TITORIAN, *prof. Basarabia*.

Adică lucru prost și displacut tot-d'o-dată.

„De ar veni vara, sa se mai jöce (copii) și pe afară, că m'am saturat de ei ca de mere padurețe.” — (I. CREANGĂ.)

884 * A se satura de . . . ca de mere acre.

V. ALEXANDRI.

Acelaș înțeles ca proverbul 893.

885 * Tranca-flénca mere acre (acri).

BARONZI, p. 86. — HINȚESCU, 102.
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

¹⁾ Mărul sub măr cad .

*Tranca-flénca.*LAURIAN & MAXIM, *Glosar.* p. 251.

Adică îndrugă verđi și uscate, spune vrute și nevrute.

886 * Par 'ca i-a stors mere acre în c....r.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*Veđi *Cépa, Lamăie.*

Se ăice de acei cari sunt morocănoși de felul lor și fără pricină.

887 * A bate mer.

*A pisă ca merul.*A. PANN, I, 24. — G. DEM. TEODOR-
RESCU, *Poes., Pop.* p. 274.*Batut, facut măr.*P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I. p. 451.*Sa 'l pisez, sa ăi 'l fac măr.*

A. PANN, I, p. 113.

A bate rău.

Arđe'l focul bai bat
Cum mă bate turbat!
Mă pisăză ca măr
Si mă smulge de păr!*Poesii Poporale.*Francesul ăice : *Battre comme blé vert*, care se apropie atât de
Românescul, *a snopi.*

888 * E un măr copt.

Se ăice de un flacău chipeș.

MICȘUNEA

889 Micșuneaua cât de frumoșă, dar pâna 'n vara nu ține.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 44.

Arată grabnica trecere a frumusetii (GOLESCU).

M I E Z

890 A pipai miezul cui-va.

A. PANN, ap. FR. DANÉ, III, p. 45.

Veđi *Nuca.*

Adică a află adevărata lui valóre.

MIGDALĂ

Vezi Nucă.

MÎZGĂ

Vezi Pluta.

MLĂDIȚĂ

891 *[△] Mlădița de tineră se poate îndreptă.

COSTACEA, profesor Galați, Jud. Covurluiu.

Vezi Copac, Pom.

Numai cât e omul tânăr îl poți desbară de naravurile rele.

MUGUR

Vezi Capra.

892 A fi ca mugurul brumat.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 378.—
FR. DANÉ, III, p. 71.

A fi ca mugurul brumat în raza sóretuî.

I. SLAVICI, *Conv. Liter.*, IX, 121.

Adică a fi trist, posomorit, ofilit.

MUNTE

Vezi a Intrebă, a Strigă, a Tăcé, Vint.

893 Munte cu munte nu se întilnesce,
Dar om cu om când nici nu gândește (când nici gândește).

A. PANN, *Archir*, p. 12.—AL. DUMITRESCU, 135.

* *Munte cu munte se întilnesce, dar încă om cu om.*

LAZĂR SĂINEANU, *Semas*, p. 374.

* *Munte cu munte nu se 'ntilnesce, dar om cu om se 'ntilnesce.*

P. ISPIRESCU, ap. GASTER, II, pag. 376.—HINȚESCU, 114.—I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, VII.

Dél cu dél se ajunge dar înca om cu om.

A. PANN, II, 80.—I. CREANGĂ, *Pov.* p. 192 & 213.

* *Doar munte cu munte nu s'ajunge.*

* *Munte cu munte și se întâlnește, dar om cu om.*

AT. PETRESCU, *Curtea-de-Arges*,
J. Argeș.

Munte cu munte nu se întâlnește.

I. G. VALENTINEANU, p. 36.

Munte cu munte nu se întâlnește, dar om cu om da.

I. G. VALENTINIANU, p. 47.

*Numai munte cu munte nu se întâlnește, dar
ómenii tot-d'a-una.*

REINSPEI G-DÜRINGSFELD, I, p. 90.

Codru stau (fermi) en loc, ómiri se contresc ¹⁾.

F. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 11.

* *Munte cu munte nu s'aduna, ma omu tot na
va si s'va ²⁾.*

N. ST., *Nijopole, Macedonia.*

Arată mirarea noastră când întâlnim un om pe neașteptate; se
dice și ca amenințare.

«Ține minte ce-ți spun eu, că pște sa ne mai întâlnim la vr'un capăt de
lume; căci *dél cu dél se ajunge dar încă om cu om*,» — I. CHEANGĂ.

Jean de Pont Saint-Alais, un cocoșat vestit din secolul XVI, spuse odății unui
cardinal, cocoșat ca și dînsul, lângă care se pusese într-o o adunare și care 'și
arăta nemulțumirea de al avea ca vecin: *Monseigneur, nous sommes a deux
de jeu, et en position de prouver que deux montagnes aussi bien que deux
hommes peuvent se rencontrer*, en dépit du proverbe qui soutient le con-
traire.»

Latinii diceau: *Occurrunt homines, nequeunt occurrere mon-
tes ³⁾.*

894 **Fata munții si nascura un sórece.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 187-

¹⁾ Munții stau (nemișcați) în loc, ómenii se întâlnesc. — A se observa ca cu-
vîntul *codru* are la istriei vechiul înțeles pe care 'l avea odinioară și la noi.

²⁾ Munte cu munte nu s'ndună, dar om cu om încă o să se vadă.

³⁾ Ómenii se întâlnesc, munții nu se pot întâlni.

- *Mari dureri de facere pe munte apucă și greș
gemea că nu putea să nască, d'odata și născu,
și când născu își din el un șorece și acela orb.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 44.

- * △ *S'a scremut muntele și a născut un șorece.*

BARONZI, 55.— GASTER, II, 105.—
HIŢESCU, 114.— DA E. B. MAWR, 8.
TITORIAN, profesor, Basarabia.— V.
HARAM, inv. c. Grivița, J. Tutova.—

Se screm munții ca să nască șorică.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 361.

Se screme muntele sa nasca un șorice.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1104.

Se screme muntele ca să nască un șorece.

I. G. VALENTINEANU, p. 36.

Să ție pentru cel ce mult se socotesc sa facă ore-ce, și când
savișesc, fac nimic (GOLESCU).

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus, ¹⁾ ție Horațiu.

- *
895 *Casi munte și scie greața lui* ²⁾.

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

Orî-cine scie sarcinele sale.

- *
896 *A se face munte și punte.*

A. PANN, I, p. 49; II, 86.—ALEXAN-
DRI, *Teatru*, 217.

Vezi *Luntre*.

Adica a face tot ce ne stă în putința pentru a atinge ținta dorită.

A se vedea la cuvintele *Pământ*, *Ariciu* și *Albina*, diferite cre-
dinții ale poporului privitoare la facerea văilor și a munților. Re-
producem o variantă a legendei dată la c. *Ariciu*, culsă de D. T.
Balășel în comuna Bogdănesci, din județul Vâlcea.

CUM S'AU FACUT MUNȚII.

După ce a urzit Dumnezeu pământu, i-a rămas o țirișoră de pământ și nu
scia ce să mai facă cu el, nu scia unde să 'l mai pue. Atunci Dumnezeu a tri-
mis pe albină la ariciu să 'l întrebe, să vadă nu l'o tăia pe el capu, ce să facă
cu pământu ăl d'ei mai rămasese.

¹⁾ Munți sunt însărcinați, și, lucru de ris, se naște un șorece.

²⁾ Fie-ce munte își scie greutatea lui.

Albina s'a dus și l'a găsit într'un bordeiu și l'a întrebat; da ariciu a ȳis că nici el nu scie. Da albina ȳl scia că este șiret, și în loc să plece, s'a pus pe coșul bordeiului să vadă nu cum-va o mai ȳice ce-va ariciu.

Când a socotit ariciu că albina s'a dus departe, a început a vorbi singur.

— Ce om și Dumneȳeu ȳsta! El mai puternic de cât mine, și mă întreabă tot el pe mine, un păcătoș, cc să facă cu pămîntu ȳl dă i-a rȳemas; par'că el nu scie să facă și el *munți* și *dȳluri* din el!

Albina atȳta i-a fost, și zbirn! dupa coș drept la Dumneȳeu dă-I spuse ce a auȳit de la ariciu.

Dumneȳeu atȳta a așteptat, și a facut din tot pămîntu ce-l rȳmȳsesse tot munți și dȳluri. Si pentru slujba d'o făcuse, Dumneȳeu a blagoslovit pe albină să fie sfântă în lume și din sângele ei sa se arȳneșcă o lume.

Si după ala l'a dat vole Dumneȳeu să cee dȳ la el ce-o vrea, că el îl dă. Da albina, cu minte, cu minte, dar obraznică, ȳise di colo:

— Să m'i dai putere, că p'ȳl dȳ l'oȳu mușcă eu, să mȳră!

Da Dumneȳeu ca să l' tae nasu, îl rȳspunse:

— Ba mai bine să mȳri tu!

Si albina d'atunci și pȳnȳ 'n ȳiua de aȳl ea a rȳmas să fie pedepsitȳ pentru c'a fost obraznică, și când mușcă pe cine-va îl rȳmȳne acul cu maȳele tirȳș în carnea Romȳnului, și ea mȳre.

Si ariciu mic, mic, dar infundat al cȳlorilor, cât e de ghemuit, da scie multe, bala l' pȳrdalnicu, da nu i le pȳte afla nimine că e sanchiu dȳ tot.

897 * De când munȳii ca mosurȳele si copacii ca iȳrba.

I. BȳNESCU, *profesor J. Roman.*

Adicȳ de mult, din vremile trecute.

898 * △ A fȳgadui munȳi de aur.

V. HARAM, *inv. c. Griviȳa, J. Tutova.*

Vȳȳl Cer, Mare.

Se ȳice pentru cei carȳ fȳgaduesc peste puterea lor, și lucrurȳ carȳ nu sunt pe lume.

Acȳstȳ ȳicȳtȳre se aflȳ întȳrma lȳ Latinȳ:

Aureos montes pollicere, ¹⁾ TERENTIU în *Formis*;

sau sub forma:

Persarum montes qui aurei esse perhibentur ²⁾. — PLAUTIU.

M U R ȳ

899 A fost la mure odata,
ȳ'a venit cu rochia sparta.

A. PANN, II, pag. 143. — HINȳESCU, p. 112).

Se ȳice de fetele carȳ ȳi-au dat cinstea pe rușine.

¹⁾ A fȳȳȳdȳi munȳi de aur.

²⁾ Munȳi din Persia care se ȳice a fi de aur.

³⁾ În Hinȳescu se aflȳ *mulere* în loc de *mure*, ceea-ce nu pȳte fi de cât o greșȳlȳ de tipar. De alȳminterea asemeni greșȳli, pe care le-am îndreptat, sunt fȳrte dese în cartea acestui autor.

900 'I-a dat mura 'n gură.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

Să ȋce când dam ȋre-căruia pē negândite și d'a-gata ȋre-ce bun
ce i sē cuvenia (GOLESCU).

901 * A așteptă sa 'i pice mura 'n gura.

BARONZI, p. 47.

Așteptă îmbucătura să 'i o dea mură 'n gura.

A. PANN, I, p. 106.

Aștepta să 'i dea mură în gura.

P. ISPIRESCU, *Snove*, p. 49; *Unch. Sfatoz*, p. 70.

Ii vine mura 'n gură.

HINȚESCU, p. 115.

Aștepta-ȋ sa vē dea tȋte mură 'n gură.

GR. JIPESCU,

Veȋi *Para*.

Se ȋce despre cel leneșȋ care aștepta sa dobândescă orȋ și ce de
a-gata și fără muncă.

902 * A luă cui-va mura din gura.

A 'i lua un lucru de a careȋ stăpânire se credea asigurat.

903 Muratura din mura nu se face.

A. PANN, I, p. 134. — HINȚESCU, 115.

Cu un lucru de nimic, nimica nu putem face.

M U Ș C H I Ū

904 * A se lipi ca muschiu de pom.

V. A. URECHE, *Conv. Liter.*, XXI,
pag. 1103.

Arată o strinsa legătura.

»Porecla se lipi de om ca muschȋl de pom. — V. A. URECHIA.

905 * A nu se prinde muschiu de ce-va.

Sē ȋce despre cel sgârȋȋlȋ.

M U Ș M U L Ă

906

*

Cu vreme și cu paie
Mușmulele se mōie.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 113; II, 101.—HINȚESCU ¹⁾, 208.—FR. DAMÉ, III, 67 & 78.

Vraēma și slama chesegniu corúscule ²⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 15.

Veđi *Agurida*.

Cu răbdare și cu ajutorul celor de lipsă atingem ținta dorită.

Francesul dice ca și noi : *Avec du temps et de la paille les né-fles mûrisent*, însa mai de obicei : *Patience et longueur de temps font plus que force ni que rage*.

La c. *Agurida* se afla proverbul turcesc.

Chinesul dice : *Cu vreme și cu răbdare, foile de dud matase se fac*, proverb care se găsește și la Turci : *Dud iapraîndan atlas oluri* ³⁾.

Un om, de curînd înșurat, bagând de sēmă că nevēsta lui se dă în dragoste cu alții, merse la socru sa se plângă de dînsa : Fii liniștit, îi răspunse acesta, ea sēmană cu muma-sa, și cu timpul, se va lasă de nărav, ca și nevēsta mea.

N A P

Veđi *Gol*.

N E G H I N Ă

Veđi *Grău, Vrajbă*.

907 Acum s'o alege nighina (neghina) din grău.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 227.

*

A alege neghina din grău.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 390.—FR.
DAMÉ, II, 84.

Se dice cînd vine vremea a sē alege cei vrednici (GOLESCU).

A desparți pe cei buni de cei răi. Acēsta locuțiune se trage din Biblie.

¹⁾ Hințescu, printr'o erōre grosolană, dice *mușamale*; pe viitor vom îndrepta asemenea greșeli, fără a le mai semnala.

²⁾ Vremea și paiele coc scorușele.

³⁾ Din frunza de dud atlas se face.

908 A nu sci sa alégă neghina din grâu.

BARONZI, p. 68.

Adică pe cei buni dintre cei răi. A nu deosibi ce'î bine de ce'î rău.

N I S I P

909 Se căznesce d'adineaura,
Sa faca în nisip gaura.

Vezi Borta.

A. PANN, I, p. 81. — HINȚESCU, 29.

Se ȋice de omul prost.

910 * Neȋi di arină hir, neȋi di plăce fustani ¹⁾.

D.A. MILESCU, *Gopeșți, Macedonia*.

Adica lucruri peste putinȋă.

911 * Ca nisipul marii.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*,
p. 101.

Cât în nisip în mare.

ION AL LUI SBIERA, *Pov.* p. 16.

Cât nisip pe mare.

Șezatôrea, I, p. 184.

* *Ca stelele cerului și ca nisipul marii.*

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 66.

Vezi Stea.

Arata o mulȋime nenumărata, Locuȋiune luata din Biblie : »Voiȋ
înmulȋi seminȋia ta ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărnu-
rile marii.» — MOISE, XXII, p. 17 ; IEREMIE, XXXIII, 22.

N O R O I Ū

912 * Din noroiu, tot vei mai mână ce-va, iar din uscă-
ciune mai nimic.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 88.

Adica mai bine cu plăie dă cât fără plăie (GOLESCU).

913 * Când te baȋi cu cine-va în noroiȋ, ori te trântesce,
ori îl trântesci, tot te murdaresci.

D. COSTACEA, *prof. Galaȋi, J. Co-
vurluiu*.

¹⁾ N'ei din nis p fir, n c din ardesie fust (nu se pôte face).

Cine se amestecă în treburî murdare, curat nu pôte scăpa în nici un cas.

- 914 * Cine nu va sa se 'nomolésca,
De noroiu să se păzescă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106.

Nu te băga în afacerî murdare, nu te încârdul cu cei stricați, dacă vrei să-ți rămână numele nepătat.

- 915 * A scôte pe cine-va din noroiu.
Adică d'intr'o stare ticălôsa, rușinôsa.

N U C Ă

Veđi *Aluna, Craciun, Prost*

- 916 Cine-va sa manânce miezul, trebuie mai întâiu sa spargă côja.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 115. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 156. — FR.
DAMÉ, I, 264.

Care va mezu să spargă nuca.

G. MUNTEANU, p. 60. — HINȚESCU,
p. 102.

Cine vrea miezul sa sparga nuca.

DA E. B. MAWR. p. 40.

Cine va sa manânce miezul, sparge nuca.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 442.

Ca să manânci mezul trebuie sa spargi nuca.

AL. DUMITRESCU, p. 135.

Adica lucru bun cu nevoința să dobândește (GOLESCU).

Qui nucleum esse vult frangit nucem ¹⁾.

PLAUTU.

Il faut rompre l'os pour en sucer la moelle.

RABELAIS, I, *Prolog.*

- 917 * Ori-ce nuca în gaócea sa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 10. — FR.
DAMÉ, II, 55; III, 131.

Adica fieș-care supt acoperēmintul sēŭ (GOLESCU).

¹⁾ *Cine vrea să mănânce miezul, sp. r e nuc*

- 918 Tac, tac,
 Ca nucile 'n sac.

HINȚESCU, p. 183.

Despre cei vorbăreți.

- 919 \triangle * O singură nucă nu suna într'un sac

I. G. VALENTINIANU, p. 43. — V. HAR-
AM, *învăț. c. Grivița, J. Tutova.*

Adică :

1° Un ban într'o punga.

2° Un om singur nu poate face nimica fara ajutorul altora.

- 920 Nu totă nuca are mez bun și sanatos.

HINȚESCU, p. 125.

Să nu judecam dupa față, căci vom fi adesea-orî înșelați.

- 921 Bate nucile până nu pica frunza.

HINȚESCU, p. 125. — FR. DAME, III,
p. 133.

Să facem orî-ce lucru la vreme; daca batem nucile dupa ce pică frunza, gasim miezul supt și uscat.

- 922 Omul se cunoște din vorba sa, cum și nuca cea
 sacă din usurința sa.

CONSTANTIN DIN GOLEȘCI, I, p. 12.

*Omul prost din vorbăliță,
Și nuca din ușurință.*

A. PANN, I, p. 9.

- 923 * Cică spun nucile ca din soțul lor sunt migdalele.

M. CANȚAN, J. Iași.

Țicala aristocratică din Moldova, care bîcînușește pe omenii de rînd, cari vor să se asemene cu boerii.

- 924 * Ș' nuca ș' chiatra tu mîna lui este ¹).

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

* *La nas îi nuca, la nas îi chiatra ²).*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Adica totul stă în mîna noastră; de noi atîrîna numai ca sa facem un lucru.

¹ Și nuca și pîtra în mîna lui este.

²) La dînsu e nuca, la dînsu e pîtr .

925 Se lipi ca nuca în përete.

I. GOLESCU, *Mss.* II, p. 65.* *Se lovì ca nuca în perete.*A. PANN, *Edit.* 1889, p. 159; III, 128. HINȚESCU, 92. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 215. — FR. DAMÉ, II, 289. — LAZĂR ȘĂINEANU, *Semas.* 459.*Ca nuca 'n përete sê lipesce.*

LAURIAN & MAXIM, III, p. 173. — HINȚI SCU, 125.

Se prinde ca nuca în përete.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 753.

* △ *Se potrivește ca nuca 'n perete (perete).*P. ISPIRESCU, *ap.* GASTER, II, p. 376. — I. CREANGĂ, *Pov.* p. 47. — HINȚESCU, 151. — *Abecedar Ilustrat*, 27. H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACONU, *inv. c. Știubieni*, J. Dorohoi. — I. G. VALENTINIANU, 25. — FR. DAMÉ, III, 133.* △ *S'au prins ca nuca 'n perete.*H. D. ENESCU, *inv. Zamostea*, J. Dorohoi.* △ *O lovì ca nuca 'n perete*EV. POPESCU, *inv. c. Ciocanesc-Margineni*, J. Ialomița.*A nimeri ca nuca în perete.*

BARON, I, p. 44

*Se lovì ca nuca în gard.*M. PASCOLESCU, *La întâlnire*, p. 11.Veđ *Mirésu, Musca.*

Sê ȕice pentru vorbe nepotrivite (GOLESCU).

«Treî dracî se certau de făceau clăbucî la gură. Se duse la dinșîi cu peptul înainte și le ȕise :

— Cértă fără përuřală, ca nunta fără lăutarî.

— *Se lovì ca nuca 'n përete* și vorba ta ; écă, rëspunseră el. Dar noi nu ne certăm și numai ne sfădim.» — P. ISPIRESCU.Cu acelașî înțeles mai ȕice Românul : *Tronc Marico ! saũ Cioc sealeam de la jupân Ibrahim, că șî'a facut cacîula șalvarî.*

- 926 * A sparge nuca.

Veđi *Piedica*.

Maior P. BUDIȘTEANU, *J. Ilfov*.

Adică a perde fecțoria.

- 927 * △ A face o trêba cât o nuca.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c.*
Știubieni, J. Dorohoi.

Adică trêbă de nimic.

- 928 * Ca o nucă costeliva.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asc. m. 116*.

Se ȑice de omul fara miez; câte odată și de cel uscat, slab la trup.

N U Î A

- 929 * A adună nulele pentru spinarea sa.

Veđi *Copil, S rcea*.

Adunî nuiele pentru spinarea ta.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 228.—
BARONZI, p. 64. — HINȚESCU, 125.—
FR. DAMÉ, III, 133.

A'și pregati singur supărări, și precum ȑice Francesul : *Donner des verges pour se faire fouetter*.

- 930 * O nuia în mână lesne se 'ncovóie,
Dar când sunt mai multe se frâng anevoie.

A. PANN, II, pag. 157.— HINȚESCU,
p. 125.

Ne arată puterea unirei căci, precum cânta poetul :

Unde-î unul nu 'î putere,
La nevoi și la durere.
Unde's două, puterea cresce
Și dușmanul nu sporesce!

O C N I Ț Ă

Veđi *Gura*.

O R Z

Veđi *Cal*.

- 931 Orzul îl ara boii, ș'îl manânca caii.

A. PANN, *Ed.* 1889, p. 134; II, 87.—
HINȚESCU, 138.

* *Boii ara orzul, și caii îl mănâncă.*

Vezi a Ard.

BARONZI, p. 60. — HINȚESCU, 17.

Nu în tot-d'a-una acela care muncesce se folosește de rodele muncii sale.

Francesul dice: *Les chevaux courent les bénéfices et les ânes les attrapent.*

932 * Orzul în copt a dat.

Dr. Z. J., c. *Fedeșta*, J. Tutova.

*Orzul în copt a dat,
Și trebuie secerat.*

A. PANN, II, p. 106. — HINȚESCU, 137.

Să dice când a sosit timpul de a se face ore-ce; și se aplică mai ales fetelor mari când le a venit vremea ca să se mărite.

933 * Strici orzul pe gâsce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 68. —
LAURIAN & MAXIM, II, 530. — AL. D. -
MITRESCU, 116.

Perdă orzul pe gâsce.

AL. ODOBESCU, III, p. 48.

* *Orz pe gâsce!*

* Δ *Nu strică orzul pe gâsce.*

Abecedar Ilustrat, pag. 27. — I.
CREANGĂ, *Pov.*, 332. — D. G. VALENTI-
NEANU, 10. — FR. DAMÉ, II 57. — BA-
RONZI, 69. — HINȚESCU, 137. — H. D.
ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Do-
rohot.

Nu măi strică orzul pe gâsce (cu gâscele).

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 381.

Nu măi stricăți orzul pe gâsce.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1305. — P.
ISPIRESCU, *Snóve*, p. 33.

Să dice când daruim lucruri mari celor proști (GOLESCU); cari nu știu a le prețui.

„Eu însă i-mă voiü bé vinișorul meu de Drăgășani, ca să nu măi stric orzul pe gâsce.“ — P. ISPIRESCU.

Il ne faut pas donner le lard aux chiens (RECUEIL DE GRUTHER).

- 934 * Și tu gumar orzu nu lipsésce ¹⁾).

D. A. MILESCU, *Gopeŝi, Macedonia*. — D. DAN, *Nevesca, Macedonia*. — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*.

Acelaș înțeles ca la proverbul 933.

- 935 * [△] E anevoie când ajungi sa cumperi orz de la gâsce.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 58; III, 72. — HINȚESCU, 137. — S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 380. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi*.

Să ție despre cei nevoieși.

- 936 * [△] Îl împunge (înțapă) orzul.

I. ARBORE, *J. Buzău*. — V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova*.

¹⁰ N'are astimpăr. — I. ARBORE.

²⁰ E imbuibat de bine. — V. HARAM.

- 937 * A face orz din grâu.

M. CANIAN, *J. Iași*.

A căpătă un lucru prost în schimbul altuia mai bun.

О Т Ъ Р О С

Veđi Nevinovăția.

О Т Ъ Е Л

- 938 Pe oțelul virtos rugina îl topesce.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 152.

Veđi Fer.

Și pe cel mai mare, un dușman cât de mic îl pôte doborî.

„*Fe oțelul virtos rugina îl topesce*, pe virtosa inima stejarului môle dintele cariului, faina facend'o, o mistuesce, și ce-va în lume, cât de virtos și de tare a se află nu se pôte, căruia altul împotrivindu-se sminteliă să nu'î aducă, și încă de nici să gândesce.” — DIM. CANTEMIR.

П Ъ Д У Р Е

Veđi Del, Vlăsie.

- 939 Padure fara uscături nici-cum să pôte gasi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 59.

¹ Și pent'u măgar orz nu trebue.

* *Nu e pădure fără uscături.*

I. G. VALENTINEANU, p. 21 \ 28.

* *Pădure fără di uscat nu s'află.*

D. A. MILESCU, *Gopeři, Macedonia.*

Adică om fără cusururi și lume fără nebuni (GOLESCU).

Nul bois sans escorce. — TRÉSOR DES SENTENCES, XVIe Siècle.

940 Pădurele au urechi și huditioși pareții de pētra ochi aū.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 73.

Pădurea are urechi și câmpul nu puține ochi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

Câmpu e cu ochi

Pădurea cu urechi.

HINȚLESCU, p. 24.

Bosca n'are ureclje, ma un trat vaède și aude¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 7.

Vezi Perete.

Adica cele ce se vorbesc prin ascuns dă toți se aud, cum și cele ce se urmăze prin ascuns dă toți se ved (GOLESCU).

Ne învață a ne feri de totă lumea când întreprindem o afacere, și să nu încredințăm altuia gânduri pe care dorim a le ține tăluate.

»Tôtă fapta grozavă și ocărită, precum cu întunerecul se acopere și se ascunde socotēse, macar că și noptea are lumina sa, *precum și pădur le urechi*, și huditioși pareții de pētra, și adāncă pescerea de vārtōpe la videre ascuțiți ochi aū. — DIMITRIE CANTEMIR.

Proverbul Românesc corespunde Latinului : *Staterii paries*, zidul lui Stateriu.

Acest Stateriu fu osindit la mōrte pentru ca făcuse unui prietin propunerī carī tindeau la răsturnarea starelī politice în ființă, propunerī carī aū fost auđite de nisce ōmenī ascunși la spatele unui zid lângă care se aflau conspiratoriī, și raportate în urmă autoritaților statului.

Anche boschi hanno l'orecchie²⁾, ăice Italianul.

941 * Δ Pădurea nu se sperie de cel care pune multe lemne în caruța.

ION NIȚESCU, *inv. com. Viespesca*, Jud. Olit.

¹⁾ Pădurea n are urech , nsă câte-odată vede și aude

²⁾ Și (tncă) pădurile aū urechie.

* *Pădurea nu are frică di așel țe încarca multe
ma di așel țe încarcă puține.*

D. A. MILESCU, *Gopezi, Macedonia.*

Căci acel care se apuca de multe nu face nici o ispravă; se dice despre cei lacomi.

942 Padurea de cōda ei pierē.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI,
Mss. Acad.

* *Dacă pădurea n'ar da cōda securei, padurea
n'ar putea fi tanata.*

* *A dat padurea toporului cōda.*

Vezi Topor.

Să nu dăm nici un ajutor dușmanului, căci va întrebuiță, în dauna noastră, puterea pe care i-am dat-o. Rēul pe care și 'l face omul singur nu il pōte face nimene.

O veche fabula ne da origina acestui proverb. Vom reproduce atât versiunea fabulistului latin cât și aceea dată de Gr. Alexandrescu, pentru ca cititorul să le pōtă asemănă.

DE SECURI ET MANUBRIO

Pereunt suis auxilium qui dant hostibus.
Facta securi quidam ab arboribus petit,
Darent manubrium, e ligno quod firmum foret,
Subito jusserunt omnes oleastrum dari.
Accepit munus, factumque aptans manubrium,
Cœpit securi magna excidere robora;
Hic dum truncanda eligeret, fraxino
Divisse fertur quercus: Merito cœlimur.

PHÆDRI, *Fab. L. V, f. XX.*

Plantu dice în Epid. III, 4, 87 : *Malleum sapientiorum manubrio*, un ciocan măi cu mințe de cât cōda lui, adică cum am spune : e lumea pē dos.

TOPORUL ȘI PĂDUREA

Intr'o padure veche, în ce loc nu ne pasă
Un țeran se dusesă să-și ia lemne de casă.
Trebue să sciți însă, și poclu să dau dovadă,
Că pe vremea aceea toporul n'avea cōdă.
Ast-fel să încep tōte. Vremea desavirșesce
Ori-ce inventă omul și ori-ce duhul nasce.
Așa țeranul nostru numai cu feru 'n mână,
Începu să slutēscă pădurea cea bătrână.
Fufanți, palteni, ghindari se îngroziră fōrte :
« Tristă veste prietini, să ne gătim de mōrte,
Începură să dică, toporul e aprōpe!

În fundul unei sobe țeranu o să ne 'ușorope!
 — E vie-uul d'ai noștri cu ei să le ajute,
 Țise un stejar marc, ce avea anî trei sute,
 Și care era sin_uur, ce-va mai la o parte?
 — Nu. — Așa fi-ți în pace; astă-data avem parte
 Toporul și țeranul alt n'o sa isbutêscă,
 De cât sê ostenêscă.»
 Stejai u avu dreptate.
 După multă silința, cercări indelungate,
 Dănd nu diēpta și în stînga, cu puțina sporire,
 Țeranul sê întorse fără de isbiture.
 Dar când avu toporul o cōdă de lemn tare,
 Puteți judeca sin_uurî ce trista întimplare.

*

Istoria acêsta d'o fi adevêrată,
 I-mî pare că arată,
 Că în fieș-ce țera.
 Cele mai nalte rele nu vin de pe afară,
 N'u le aduc străinii, ci ni le face tote
 Un pămîntêu d'ai noștri, o ruda sau un frate.

GR. ALEXANDRESCU, *Fab.*, p. 197

943 De securea fara cōda n'are frica padurea.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1128.

Veți Secure.

Adica de neprietinul caruîa îi lipsesc mijlō-ele de a face rēul.

*

944 A cară lemne în padure.

P. SPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 460.—
FR. DANĖ, I, p. 196.*A duce lemne în padure.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 566.

Veți Apa, Vie.

A dă celuî care deja este bogat; a duce un lucru acolo unde nu e de lipsă.

Într'un mod figurat acêstă ȃicētōre însemnēză : a dă poveți a-celora cari ar fi ei în -tare să ne povățuîască.

Romanii ȃiceau : *In silvam ferre ligna* ¹⁾ și *Croesi pecunia nummum addere* ²⁾.

*

945 A fi furat ca într'o padure.

Veți Herța, Vlășie.

Înainte vreme nu puteai trece prin păduri fără a fi jefuit de hoții care mișunau într'insele. Codru Herții în Moldova-de-sus, codru Biculuî în Besarabia și padurea Vlășiei pe drumul de la București la Ploesci au rămas legendare prin hoțiile cari s'au săvîrșit într'insele.

¹⁾ A du e lemne n padure.²⁾ A adăgă un ban bogăț lor lui C. s. s. s.

PĂDUREȚ

Vedî *Măța, Mer, Nevoie.*

- 946 Pomul padureț, pădurețe pome scôte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Adica dă la cei proști, prastă slujba așteptă (GOLESCU).

- 947 * A muscat în padureța.

KÁROLY ACS, p. 84. — V. HARAM,
*inv. c. Grivița, J. Tutova.*1° S'a pacalit (V. HARAM).2° A murit.

P A Î Ū

Vedî *Foc, Gaița, Gard, Mușmule, Ochiu*, Cap. IX c. *Paui*, Cap. XVIII c. *Vreme.*

- 948 Nu te pricepi să împarți un paui la doi boi.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 3; I, 7; III, 46. — HINȚESCU, 78.*Nu scie să 'mparța paie la doi măgari.*

AL. ODOBESCU, I, p. 397.

- *
- Nu te pricepi să împarți trei paie la doi măgari.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.*

Se ȋdice de omul prost despre care Anton Pann a spus :

Pe el capul nu 'l taie,
La doi boi să 'mpartă paie.

In leătură cu acesta ȋdicere este și urmatorea păcalitură, care se aude în gura copiilor :

- Cum împarți trei paie la doi magari ?
-
- Dau un paui la un magar, și altul la al doilea măgar.
-
- Dar al treilea ?
-
- Il manănci tu.

- 949 * △ Tot paui are și umbra (umbra lui).

HINȚESCU, p. 139. — I. G. VALENTI-
NEANU, 21. — I. BĂNESCU, *prof. J. Ro-*
man. — V. HARAM, *inv. c. Grivița,*
*J. Tutova.**Paui cât de mic i-și are umbra sa.*

BARONZI, p. 61. — HINȚESCU, 139.

Tot paiful î-și are umbra sa.

Abecedar ilustrat, p. 25. — KAROLY ÁCS, 81.

Tot paiful î-și are umbra.

G. MUNTEANU, p. 150.

Vezi *Per, Trup, Tufă*.

1⁰ Fie-care cu năravul lui.

2⁰ Și cel mai înțelept smintesce.

3⁰ Fie-care cu norocul lui, fie-care are partea lui în lume, I. BĂNESCU; V. HARAM.

4⁰ Nu e om, cât dă mic să fie, care sa nu-ți poți face vre-un bine sau vre-un rău.

Nul si petit buison qui ne porte ombre.

Etiam capillus unus habet umbram suam, dicea Latinul dându-ți înțelesul de sub No. 4. — Vezi PHAEDRI, *Fab.* XVI, L. V.

950 Pune paie lângă foc, și să nu s'aprinică ?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Adică piste putintă tinerii cu tinerile să nu se sgândăre, când unul lângă altul se prind de aproape (GOLESCU).

951 O de slama o de fir, basta che folele-j pljir ¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, II, pag. 14.

Orî-ce mâncare e bună, numai mâncare să fie, se dice despre cei lacomi.

952 * A lua paiful cu urechea.

BARONZI, p. 41. — C. BALLY, c. *Cărlomanesci*, J. Tutova.

Adică a primi o palmă pe negândite.

953 * △ A da paiele cui-va.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 37. — V. HARAM, *inv.* c. *Grivița*, J. Tutova.

A 'l lăsa slobod de a face un lucru, și chiar a 'l îndemna la aceasta. Vine de la jocul copiilor numit „de a paiele.”

„Încă te uîți la ei (copii), bărbate, dicea mama, și le dai paiele.” — I. CREANGĂ.

¹⁾ Sau cu paie sau cu fân, (e) destul ca folele să fie pline.

954 A fi ca un păiu.

FR. DAMÉ, III, p. 174.

Se ȋce despre cei slabȋ.

955 Nu scie să incurce douē pae.

N. GANE, ap. DAMÉ, III, p. 174.

Nu e în stare să înțelēgă, să judece cel mai mic lucru.

„Cer sfat la un cap muieră care nu scie să incurce douē pae.” — N. GANE.

PĂMÎNT

Veȋi Cer, a Fugȋ, Gură, a Tăcér-
Umer, Zapadă.

* 956 Căt e lumea și pămîntul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 193.— P.
ISPIRESCU, Rev. Ist., II, 145; Leg-
131.—I. CREANGĂ, Pov., p. 230.*Căt e lumea și pămîntul,
Pe cuptor nu bate vîntul.*

I. CREANGĂ, Pov., p. 324.

Adică în lumea totă, căt o fi lumea, nici-odată.

„Alt stăpân în locul meū nu mai face brănză cu Harap-Alb căt
îi lumea și pămîntul.” — I. CREANGĂ.Domnul Bălășel în Șezătorea, III, p. 99, ne dă următorele cre-
dinȋ, privitore la pămînt, culese în județul Vâlcea.

DESPRE PĂMÎNT

Pămîntul e mumă la lumea întregă. Dăr pămîntul nu e muiă ca mumele
ale-l-alte, el ce nasce, după ce fi cresce, tot el fi mănăncă; că, orȋ om, orȋ
dobitoc, orȋ copac, orȋ flōre, și tōte, tōte din lūne, din pămînt sunt născute,
din pămînt cresc și tot în pămînt intră. Pămîntul pē tōte le mănăncă, d'ala
și vorba românească: «Măncă-l-ar pămîntul», «L'o mănăcă pămîntul.»Pămîntul e și el tot o jiganie mare cu gură. «Gura pămîntului» sau
Gura pămîntului l-o înghiȋt, orȋ «l'o sōrbe sorbul mărilor», unde se
s'adună tōte apele din lume. Are inimă, «inima pămîntului» asemenea și
codă «Coda pămîntului», cum vine vorba.E păcat tare să drăcuȋ pămîntul, că el te ține, din el te arănescȋ și în el
intrȋ, cānd 'ȋo veni sfirșitul. S'apoi și el cānd te-o apucă, să lasă greȋ pē tine,
și în loc să 'ȋi fie «fērȋna ușōră» o să 'ȋi fie «ușōră ca pētra de mōră.»Dar cāt fi și l-o trăi, să fiȋ vrednic, să muncescȋ pămîntul ca pē el, cā și el
destul te-o frecă cānd fi intră în el.Cine sparge hotarele, dē sē întinde să ȋea pămînt de la altul, e păcat mare;
pē lumea al-l-altȋ duce în spinare pămîntul luat cu hapca.Pămîntul înghite pē toȋi blestemaȋȋ de Dumnezeu, cum vine vorba. «Mē
mȋr cum il răbdă pămîntul, dē nu să crapă să-l înghiȋă» și «cum de nu-
sē cufunda pămîntul subȋ el.» P'asișderea și vorba cāntecului:Cine mȋ-a lăsat uritu
Nu l'ar mai răbdă pămîntu,
Si nu i-ar putreȋȋ trupu....

Pământul, pe șerpele care a mușcat vr'un oin ori dobitoc, la Pobrejenie (6 August) când intră toți șerpii în pământ, nu 'l primesce să intre în el, și inveninatul de șerpe lasă singur la drum să-și facă de olovenie.

957 * De când lumea și pământul.

A. PANN, III, p. 97.—P. ISPIRESCU, *Leg.* 42. — I. CREANGĂ, *Pov.*, 159.—FR. DAMĂ, I, 107.

De când i lumea asta și pământul.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 37.

* *De când lumea.*

LAURIAN \ MAXIM, II, p. 93.

* *De când e pământul.*

A. PANN, *Fab.* II, p. 109.

vezi *Cer.*

Adică de mult și nici-odata.

„Și se duse el ca totă suflarea de pe pământ, de pare ca n'a fost *„de când lumea și pământul.”* — P. ISPIRESCU.

Legende de poporului privitoare la zidirea pământului sunt multe și variate; la cuvintele *ariciu*, *brôsca*, *drac* și *munte* se vor afla câte-va. D. C. Teodorescu a cules în c. Dragănescu, j. Suțava următorea credință.

LEGENDĂ

Dumnezeu a făcut pământul din început nu rotund ca un măr, cum spun învâpătorii, ci drept, întocmai ca un șes foarte întins, fără deluri și fără văi. Deducându-lui e numai apă și el plutesc pe apă ca o scândură pe un lac, dar că el fiind mai greu ca apa, lesne s'ar cufunda, dacă n'ar sta pe două pesc foarte mari, care 'l țin vecinic în spinare. Munții, delurile și văile s'au făcut în urmă și iată cum: într-o vreme, pescii cari țin pământul în spinare, infurându-se, au început să se svirlască tare, atunci pământul clătindu-se și cutremurându-se cumplit, pe unele locuri a crăpat tare, formând văile, iar pe alte locuri valurile marelui dedesubt a apărut l'a ridicat în sus, formându-se munții și delurile. Tot atunci se spune că s'ar fi deschis în pământ și izvoarele, cari hrănesc cu apă riurile ce curg prin văi.

Dovada cea mai bună ce o are poporul că pământul stă pe apă e, că cu cât să sapă mai jos în pământ cu atât se dă de mai multă apă.

Pricina cutremurului ¹⁾ de pământ nu e alta de cât mișcarea pescilor ce țin pământul în spinare.

Pământul are margini de jur împrejur, și de la marginea lui încoace numai apă. Tot pe apa de la marginea pământului stă bolta cerului.

La Ierusalim e buricul sau centrul pământului.

Dupa alte credințe culese de D. T. Balașel, din c. Boșdănescu, J. V. Ilea, Dumnezeu a făcut pământul a sculptat în palmă și din sculptatul lui Dumnezeu s'a făcut pământul. Pământul stă în palma lui Dumnezeu, până în ziua de astăzi.

¹⁾ Vezi în *Șeșetăria*, III, p. 99 precum nu erau 908 le credințe p v t re la cu r m u r i e de p m u .

958 Pămîntul când se usuca, plôie cere sa'l adape.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Să ȋdice pentru cele nouă dă lipsa, când le cautăm (GOLESCU).

959 * Δ Cu o stropitură de plôie pămîntul nu se mîie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 28. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 161.

Adică cu puȋin nimic nu faci cînd trebuinȋa cere mai mult (GOLESCU).

— Măi femeie, măi caȋea,
Taci nu mai vorbi aȋa !
Că eu cu puterea mea
Cu putere de 'mpărat,
Ți-olu mai dă înc'un bărbat !
— *Pămîntul care 'i uscat,*
C'o plôie-i ne-astîmpărat !

S. FL. MARIAN, *Poes, Popor.* p. 79.

Pămîntul, dragoste, iad nu ȋic destul. — Prov. Solomon p. 85.

960 Pămîntul căt de bun, fara lucrator selbatic rămăne.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Adică cei ce n'au cine sa'ȋ înveȋe, cine sa-ȋ deȋtepte (GOLESCU).

961 Pămînt fară viermă, nicairă nu gasesci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Adică om fară năravură (GOLESCU).

962 Pămîntul pāna nu'l calca,
Ȑle nu pōte sa'l face.

A. PANU, I. p. 61. — HINȚESCU, 139.

Copilul nedojenit și nepedepsit rămăne cu năravură rele.

963 Cel ce lucrăza la pāmînt, inalta stogurile pe pāmînt.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 77.

Adică se îmbogaȋesc (GOLESCU).

În IORDACHE GOLESCU. *Vorbe și răsunsuri potrivite Mss.* I, p. 750 gasim următōrea anecdota :

«Doi fraȋi rămăind sērmană, cel mai mic s'apucă de lucrarea pāmîntului, iar cel mai mare intră într'o slujbă. Peste cāta-va vreme, veni cel mai mare la cel mai mic, și 'ȋ ȋise : — De ce nu intrai și tu în slujbă cā sa scapi de munca pāmîntului ? Cel mai mic ȋl întrebă : — Cānd inanāci tu ? — Cānd scap de la slujbă, răsunsu cel mai mare. — Cānd te culci ? ȋl mai întrebă. — Cam tārȋiu, răsunsu. — Cānd te plimbȋ ? ȋl mai întrebă. — Mai nicȋ-odată, răsunsu. — Dă ce dar, ȋȋ ȋise, nu lucrezi și tu ca mine la pāmînt ? Ca cānd vei, atunci să mănāci, cānd vei atunci să te culci, cānd vei, atunci să te plimbȋ, și rob nimenuȋa să nu fiȋ.

- 964 * Ce intra în pământ curînd se uita.

I. GOLESCU, *Mss.* II, p. 76; *Asem.* 17. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, 147.

△ *Ce apuca pământul lesne se uită.*

I. CĂLUGĂREŢ, *inv. c. Movileni*, J. Tecuci, în *Etym. Magn.* p. 1392.

Adica cel ce mîre (GOLESCU).

- 965 * A mirosi a pământ.

LAURIAN & MAXIM, II p. 573. — FR. DANĚ, III, p. 178.

A fi aprîpe mort, cu sufletul în gura.

- 966 * A face umbra pământului.

A. PAN, *Edit.*, 1889, p. 158.

Face şi el umbra pământului.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, p. 380; *Snöve*, 48. — HINŢESCU, 195.

Se dîce de cei cari traesc fara a munci, de lene sau din nepu-
tinţă; rare-ori de acei cari, fiind bogaţi, duc o vieţă trîndava.
Prin extensiune: a trai.

Eca, fac şi eu umbra pământului până într'o di. — P. ISPIRESCU, *Snöve*, 48.

Eu, biet, nici cărturar sunt, nici scriitor. Trîesc, ecă, şi eu de aşi pîna
mîine cu lucrul manilor mele. Dară vou, *pana mai fac umbra pămîn-
tului*, sî sciţi şi voi de tineri atâtea cât am allat eu dibuind... — P. ISPIRESCU,
Unch. Sfat. 3.

- 967 * Din pământ, din ierba verde.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 27 & 189; *Snöve*, 65.

De unde vei sci şi cum vei sci.

»Din pământ din ierba verde, sa te duci sa-mî aduci herghelia şi să nu
îndrîsnesc a mai dîce nici o vorbă macar.» — P. ISPIRESCU.

- 968 * Când s'o rîde furcile pământului.

VASILE AL LUI STAN, c. *Rucar*, J. *Muscel*.

Adică la sfîrşitul lunei.

În credinţa Românului, dîce D. T. Balăşel, pămîntul stă pe
şese furci de cîra. Iuda rîde mereu la ele ca să se cufunde pa-

minu și să se prăpădescă lumea. Dar când isprăvesce una de ros, dă fuga la alta, și până s'o rōda, cea rōsă cresce la loc și așa el rōde de colo până colo far de nici un folos.

La Pasci, când vede ouē roșii la creștinii, el și mai rău se proteste, i-și perde dē tot cumpētul.

Pe alocurea se crede că pămîntul se cutremurā când Iuda isprăvesce de ros cāte o furcă d'ale pămîntului.

969 * A i se face fața ca pămîntul.

A. PANN, I, p. 36. — HINȚESCU, 56.

A se îngălbeni la față de traiū rău său de frică.

970 * Pămîntul te nasce, pămîntul te cresce, pamintul te mistuesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 400.

971 A moșteni pamintul.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 186.

A trăi până la o virstă inaintata; se ȃice intr'un mod ironic: Doar n'o să traesc sa moștenesc pămîntul.

972 * A tacē ca pamintul.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 23. — G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.* 169.

Adică a tacē cu desavirșire.

Să vē ține-ți gura strinsă
Si sa tace-ți ca pamintul,
Ca să ne-auȃiți cuvintul.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*, p. 169.

973 * A esi ca din pamint.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 573. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 299.

A se ivi de o-datā, pe neașteptate

974 * A intra în pamfnt.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 573. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 293 & 315. — FR. DAMÉ, II, 219.

Ca și cum ar fi intrat în pămînt.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 174. — D^a E. SEVASTOS, 48.

Par'că i a 'nghișit pămîntul.

A. PANN, *Moș-Alb*, I, p. 49.

A se face nevădut de o dată, fără pricină, de frică sau de rușine.

975 * A se face tēca de pamînt.

HINȚESCU, p. 185.

Acelaș înțeles ca locuțiunea 974.

P A P U R Ă

976 * Δ A căută (cătă) nod în papura.

G. MUNTEANU, p. 72. — H. D. E-
NDESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi*.
— HINȚESCU, 124. — P. ISPIRESCU,
Rev. Ist. II, 145. — G. DEM. TEO-
DORESCU, *Cercet.*, 76,

A căută noduri în papură.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 346; II,
424. — G. MUNTEANU, 72. — I. IO-
NDESCU, II, 224.

A căută un cusur, o grăutate acolo unde nu se pōte afla; a
birfi în potriva celor bune.

*Nodum în scirpo quoeris*¹⁾ ȕiceaŭ Latiniŭ.

P Ă P U Ș O I Ū

Veđi *Popușoi*

P Ă R

977 La parul laudat cu sacul mare sa nu te duci.

A. PANN, *Edit.* 1889, pagina 141;
III, 105.

*La parul laudat
Nu luă mare sac.*

G. MUNTEANU, pagina 60. — HIN-
ȚESCU, 143.

* Δ *La parul lăudat, nu merge cu sacul.*

BARONZI, p. 60. — HINȚESCU, 88.
— I. ISTRĂTESCU, *inv. c. Cobia, J.*
Dâmbovița.

¹⁾ Caușl nod în papură.

* \triangle *La părul laudat, să nu te duci cu sacul mare.*

BARBU CONSTANTINESCU, *Carte de Cînt. II*, 45. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. Ialomița.

* *La gorțu avzît nu ti cu saclu mare¹⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

* *La gornitul avzît nu ti du cu saclu mare²⁾.*

D. DAN, *Nevesca & Moloviște, Macedonia*.

Nu te du cu saclu mare catre alăvdatlu gorț³⁾.

ANDREIŢ AL BAGAVŢ, *Cart. Aleg. 62*.

Veđi *Lauda, Pară, Pom*.

Să nu te ieși după laude fără să te încredințezi de adevăr, căci lauda de multe ori te înșală, și precum ȳice vorba Francesului : *Chose louée, chose surfaite*.

P A R Ă

Veđi *Foc*.

P A R Ă

Veđi *Mer*

978 Nu alergați cu sacul la pere laudate.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1027.

Veđi *Par*.

Lucrul lăudat nu merită adese-orî laudă ce i se aduce.

* 979 Aștepta sa 'i pice para malaiața.

Țintesc pre leneșii cari vor să dobândescă ore-ce fără muncă.

Il attend que les alouettes lui tombent toutes rôties dans la bouche, ȳice Francesul.

* 980 Pică pară malaiața
In gura lui Natafleată.

I. G. VALENTINEANU, p. 28.

*Pică, pară malaiața
Sa te manânce Nătăfleata.*

HINȚESCU, p. 143.

Se ȳice pentru cei proști când le vine vre-un noroc de-odată și fără nici o munca.

¹⁾ La părul lăudat nu te du cu sacul mare.

²⁾ Idem.

³⁾ Nu te du cu sacul mare la (căt-re) părul lăudat.

981 Cađi para sa te manânc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Pică pară sa te mănânc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

*Pica, para, pică ; dacă 'i pică, eă te-oă mănăcă,
iar de nu acolo ei ședé.*

A. PAUN, *Ediț.* 1889, p. 45 ; I, 155.

Pica, para, pică ; dacă vei pică, eă te voiă mănăcă, iar de nu acolo vei ședé.

HINȚESCU, p. 143.

Pică môle în gură, să te manânc.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 327.

Pica para sa te mănăc.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 666.

* Δ *Pica, pară, pica,
Daca vei pică,
Eă te voiă mănăcă.*

I. IONESCU, II, p. 157. — EM. POPESCU, *inv. com. Ciocanesci-Marginent, J. Ialomia.*

Să ăice pentru cei leneși, ce vor tôte d'a-gata, fără nici o muncă (p. 24) ; să ăice pentru cei leneși, ce aștepta d'a-gata să mănânce (p. 53). — IORD. GOLESCU.

Origina acestui proverb trebue căutată în următoarea poveste :

„Un Arab odată a dus pe fiul său, la un hoguea vestit pentru sciința sa și sfânta vié'a pe care o ducea, cerënd ca să 'l învețe tot ce trebue să scie un bun musulman. Pe când bătrânii staă de vorbă la umbra unui smochin, copilul se lungi la pamânt lângă dinși. De-odata o smochină coptă bine cade drept pe obrazul viitorului scolar, și apröpe de gura lui. Copilul, de leneș ce era, fără a încercă cea măi mica mișcare pentru a împinge fructul până în gură, cerü numai din ochi parintelui seu ca sa 'i facă acésta slujba. Högia, la acéstă vedere se sculă ăicënd Arabului să 'și ducă copilul a-casă căci e musulman desăvürit, și nu măi are ce sa 'l măi învețe.”

Creangă în *Povestea unui om leneș*, spune că era un om atât de leneș în cât ömenii din sat l'aă dus la spinzurătoare ca să nu măi dea pildă de lenevire și altora. Pe drum să întilnesc cu o cucönă care cercetând pricina propune să 'i dea un hambar plin cu posmagi ce era pe lângă casele ieı ; leneșul aăând că va fi ne-

voit să môle singur posmagii înainte de ai imbuca, nu vrea să iea atâta grijă de pustia asta de gură și se pornesce iar spre spinzurațore.

982 * Δ A stă cu para 'n gură.

MAIOR D. BUDIȘTEANU, J. Ilfov. —
V. HARAM, inv. c. Grivița, J. Tutova.

Adică :

1° A fi leneș.

2° A nu vorbi, a fi balbăit, a fi prost.

Românul a luat anecdota povestită la numărul precedent și a transformat-o aplicând-o unui țigan, care mai leneș decât chiar copilul Arabului, nu vrea nici măcar să mestece para ce 'i-a căzut în gură, și se roagă de Dumnezeu ca să 'i facă această slujbă.

983 Adesea para cea mai bună pica 'n gura porcului.

HINȚESCU, p. 143.

* *Gorțul mutur tu gura porcului* ¹⁾.

D. A. MILESCU, Gopești, Macedonia.

Vezi Mer, Poma.

Se țice când cei proști dobândesc cele mai bune, precum și atunci când se dă o povață bună celuiia care nu scie să o prețulească.

984 Para dupa ce se còce, trebuie sa cađa.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 51.

Adică cele ce ajunge la sfîrșitul lor (GOLESCU).

984^b D'acă n'are para cocèn.

* *D'aia n'are ursu còdă și para cocèn.*

AL. MARTINIAN, J. Ilfov.

Se țice despre cel lacom.

985 Para môle
Dě supt pòle.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 51.

Adică cea mai bună dămăncare (GOLESCU).

986 Peru nu cade larga de peru ²⁾.

FR. MIKLOSICH, Rum. Unter., I, 14.

¹⁾ Para còptă (matură) în gura porcului.

²⁾ Para nu cade departe de păr.

* *Gorțul sum gorțu va s'cada* ¹⁾.

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

* *Gorțul sum gorțu cade* ²⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

* *Perlu sum per cade* ³⁾.

D. A. MILESCU, *Clisura, Macedonia.*

Veđi *Mer, Póma*

Copii sémēna părinților.

Italianul ăice . *El pero casca poco lontan de l'arbore* ⁴⁾.

987 * *Gorțul cōda napol o are* ⁵⁾.

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Veđi *Póma.*

Cusururile ómenilor stau ascunse și nu se vėd de o-data.

988 A cadē ca¹o para cópta.

BARONZI, p. 43.

A muri fără suferință.

PELIN

989 * ^Δ *Pelin beű, pelin manânc,
Pe pelin sēra mă culc;
Diminēța când mă scol
Cu pelin pē ochi mă spēl.*

Șezětórea, *Poesii Popor.*, I, p. 79.

Aceste versuri, devenite proverbiale pentru a arētă că ducem o viētă amarită, se găsesc într'un mare număr de poesii poporare.—
Veđi G. Dem. Teodorescu, *Poesii Poporale*, p. 352.

PEPENE

Veđi *Frica.*

990 Doi pepeni la¹o mâna nu se pot ținé.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 90.

¹⁾ Para sub păr o să cadă.

²⁾ Para sub păr cade.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Para cade aprópe de arbore.

⁵⁾ Para códe²in pol o are.

* *Doi pepeni într'o mână nu se pot ține.*

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 73; III, 99. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 162. — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, III, 15.

Doi pepeni într'o mânănu poți ține nici-odată.

A. PANN, I, p. 149. — HINȚESCU, 143.

Doi pepeni într'o mână nu poți ține.

HELIAD - RĂDULESCU, *Tandalida*, pag. 33.

Cel ce caută a ține doi pepeni într'o mână, scapă pe amândoi.

LAURIAN & MAXIM, I, 573.

* △ *Nu poți ține doi pepeni în mână.*

I. G. VALENTINEANU, pag. 21. — I. ISTRATESCU, *inv. c. Cobia*, J. *Dâmbovița*.

Nu poți să umbli cu doi pepeni într'o mână.

AL. DUMITRESCU, p. 123.

* *Doi himunici sumsoara nu s'portă*¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Adică două slujbe unul nu le poate căuta (GOLESCU); său, într'un mod mai general, nu poți face două treburi odată.

Turcii dic: *Doi pepeni nu se pot purta sub aceeași subsuoară*; iar Francesii: *On ne peut sonner les cloches et aller à la procession*.

991 * *Cóje di himunic nu s'licheșce di buric*²⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Orî-cât l'ai iubi și ai îngriji de dînsul un copil de suflet nu ține la tine ca copilul cel eșit din carnea și din oșele tale.

992 * *A scóte din pepeni pe cine-va.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 823. — G. MUNTEANU, 121. — BARONZI, 47 & 64. — I. C. FUNDESCU, 95. — I. IONESCU, III, pag. 108.

¹⁾ Doi pepeni (verzi) subsuoară nu se portă.

²⁾ Cójă de pepene verde (barbuz) nu se lîpesc de buric.

A scôte pe cine-va afară din pepeni.

I. IONESCU, III, p. 108. — A. DE
CIHAC, *Dict.* I, p. 200.

Te scôte din pepeni tîi.

A. PANN, III, p. 95 & 127.

A te face să-ți pierdi rabdarea ca și pândarul bostănăriei, care a eșit din pepeni afară ca să bată pe acei cari 'l ocaraă.

Se va găsi în basmele lui Fundescu p. 95 o întrebuințare cu totul lăaturalnică a acestei expresiuni.

Noi hotărît t-ți mai spunem
Că picloarele 'n prag punem,
Si vorba nu ne schimbăm;
Nici un cuvînt nu mai pôte,
Din pepeni a ne mai scôte,
Supunere ca să-ți dăm,

A. PANN, III, p. 95.

Înțelesul special pe care A. Pann îl dă acestei locuțiunii în pasagiul citat, este neobișnuit.

993 * *A fi ca un pepene.*

Frumos și gras ca un pepene.

P. ISPIRESCU, *Leg.* 16.

Invelit ca un pepene.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 76.

Vezi *Harbuz*.

Adică gras, sănătos, frumos.

«Baba nu scie ce să facă de bucurie, că are un băiet așa de chipos, de hazliu, de gros, și *invelit ca un pepene*.» — I. CREANGĂ.

P E R J Ă

994 * *A fi bun de pus cu perje.*

A nu fi bun de nimica; se aude în Moldova.

P Ê T R Ă

Vezi *Apa, Frig, Lapte, Nebun, Cap*
VI. c. *Pétra, Picatura*.

După o legendă foarte răspândită la Români, petrile sunt oile Babiî Dochii, cari au fost prefăcute toate de ger în stan de pétră. Din oile acelea s'a umplut în urmă lumea de petre. — DUȘU SAVA
J. *Vâlcea*.

995 Pétără môle anevoie gasesci.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 53.

Adică cumplit cu îndurare (GOLESCU).

996 Pétara ce se rostogolesce, nimic dobândesce,

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52.

* △ *Pétara, care se rostogolesce din loc în loc, nu prinde muschiu.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 29 & 132.
II, 4 & 86. — HINȚESCU, 144. — AL.
DUMITRESCU, 138. — DA E. B. MAWR,
13. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*;
J. Dorohoi.

*Chétara ce se-arucutésce, mușcliu nésă nu 'și-a-
cața ¹⁾.*

ANDREIU AL BAGAVŪ, *Cart. Aleg.*
p. 99.

* *Chétara îngurgulosa svol n'acață ²⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Se ȋce pentru cei ce umblă rătăcindu-se (GOLESCU); cari sunt mereu pe drumuri, precum și pentru cei nestatornici, cari încep multe și nici una nu săvîrșesc.

Latiniȋ ȋdicuȋ cu același înȋeles: *Planta quae saepius transfertur non coalescit* ³⁾, sau: *Saxum volutum non obducitur musco*, care se traduce întocmai prin proverbul Românesc.

Pierre qui roule n'amasse pas mousse, ȋce Francesul.

997 Pétara care se scôte adesea din locu-i, nu prinde rădăcina.

BARONZI, p. 62. — HINȚESCU, 144.

*Pétara, care se mută din loc în loc, nu prinde
rădăcină.*

BARONZI, p. 67.

Acelaș înȋeles ca proverbul 999.

*Pierre souvent remuée
De la mousse n'est vellée ⁴⁾.*

Trésor des Sentences XVIe, Siècle.

¹⁾ Pétara ce se rostogolesce, muschiu de loc nu prinde

²⁾ Pétara rotundă brazdă verde nu prinde.

³⁾ Planta adeseori resădită nu prinde putere.

⁴⁾ Vellée recouverte, acoperită, învelită.

- 998 Și pētra prinde mușchiū, dacă șede mult într'un loc.
I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 140.

Pētra când șede mult la un loc, prinde mușchiū.

HINȚESCU, p. 144.

Acelaș înțeles ca proverbul No. 996.

- 999 Ori cât de mica pētra,
E mai grea într'a sa vatra.

A. PANN, I, p. 136. — HINȚESCU, 144.

Ca și omul în casa, în satul, în țera lui.

- 1000 Cine pētra rostogolesce,
Pe el să lovesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 81.

Să ădise pentru cei ce, cu răul ce vor să facă altora, mai mult
pē ei vatămă (GOLESCU).

*Cel ce sapa grōpa aprōpelui seu, într'insa va 'cadē; și cel
ce tavalesce pētra peste el, se va tavalī.*

Paremii. Biblia de la 1688 p. 76.

- 1001 * △ Petrii (petreii) rotunde din virful dialului (dēlului)
puțina urnire în trebue.

D. CANTEMIE, *Ist. Ierogl.* p. 283. —

H. D. ENESCU, *invēf. c. Zamostea J. Dorohov.*

Ne învață a păstră cele de taină, căci precum ădise Dimitrie
Cantemir :

«Gura desfrānata mai tare alērgă de cât pētra din dēl rēsturnată, pe care
un nebun cu piciorul pōte a o prāvālī, și o mie de înțelepți a o opri nu pot.» —
Ist. Ierogl., p. 81.

- 1002 * Cu greu se urnesc petrele din casa.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 159. —

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 284. — HINȚESCU, 144.

Veđi *Fata*,

Adică cu greu se mărită fetele.

«Pentru babă, fata moșului era *pētră de mōra în casa.*» — I. CREANGĂ.

- 1003 * Pētra din casa.

AL. ODOBESCU, III, p. 514.

Greutățile, nevoile, defectele, cusururile noastre.

«Dumnea-vōastră vedeți și cunōsceți țera nōastră cea dintre Carpați și Du-
năre, în trecutul ca și în prezentul ei. De aceea nici nu cuget a atinge aci
despre *petrile ei din casa.*» — AL. ODOBESCU.

1004 Petrile cele scumpe prin ocne și pustietăți se găsesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 51.

Adică ori-ce lucru rar, cum frumusește, învățătură și cele-l-alte cam pe la cei proști și saraci (GOLESCU).

1005 Petrile cele scumpe în fundul pământului se găsesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 121.

Același înțeles ca la No. 1004.

1006 Pétă când se rostogolesce, multe alte pétă trage după ea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52.

Adică cel mare când greșese pe mulți ei bagă în păcate. (GOLESCU).

1007 Pétă cea mai mica, sparge valul cât de mare, când în ea isbesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52.

Adică și cel mai mic eși face răsplătirea sa, când cel mai mare îl supăra (GOLESCU).

1008 * Pastréza pétă neclintita, pe care se ascute întrecerea tinerilor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 112.

Adică cinstea celor destoinici (GOLESCU).

1009 Pétă mica restornă carul mare.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 470.

Vezi *Buturuga, Rădăcina*.

Omul mic și neînsemnat poate primejdui pe cel mare și puternic. Neluarea în seama a celor mai mici împrejurări poate sminti întreprinderea cea mai bine chibzuită.

1010 * Sau cu pétă de cap, sau cu capul de pétă.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Când cu capul de pétă, când cu pétă de cap.

V. ALEXANDRI, c. 1 c. Chirița în Iași.

Ori cu capul de pétă, ori cu pétă de cap, tot atâta 'i.

I. CREANGA, *Pov.* p. 212.—Da E. SEVASTOS, 186—187.

* *Tot una e: aũ (saũ) cu capul de pétra, aũ (saũ) cu pétra de cap.*

HINTESCU, p. 189. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Arges, J. Argeș.*

* *Ori cu capul de pétră, ori cu pétra de cap.*

V. FORĂSCU, *Folliceni J. Sucava.*

Adică tot una este, nu e nici o deosebire saũ cum ȕice Francusul, *Bonnet blanc ou blanc bonnet.*

1011 * *A sparge petrele cu capul.*
Sparge petrele cu capul.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, 67; Asem.* pag. 196.

Să ȕice pentru cei ce s'apucă cu cei mai mari ai lor, însemnând ca pé însu-șii ei vatămă (GOLESCU).

1012 * *A aruncă cu pétra (petre) în cine-va.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 656. — AL. ODOBĂSCU, III, 514.

A învinui pe cine-va, pe drept sau pe ne-drept, de o faptă, a carei urmări pot fi grele pentru dînsul.

Evreii obicinuiău de a omori cu petrele în anumite casuri, pe cei vinovați.

Cunoscem cu toți răspunsul pe care Isus l'a dat Fariseilor cari, aducând înaintea lui o femeie care precurvisc l'aũ, întreat ce e de făcut cu dînsa: „Acel dintre voi, care este fără' de pacat să 'i arunce cea d'întăi pétra.“

1013 * *A fi statornic ca pétra.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 3.

Adica neclintit, hoturit în credințele, în purtarea, în vorbele sale.

1014 *A asvirli cu pétra 'n șatra.*

S. MIHĂILESCU, *Șezat6rea*, II, p. 73.

Adică a ocoli cu vorba, a lovi cu vorba pe de departe.

1015 * *A ridică o pétră de pe inima cui-va.*

* *A avé o pétra pe inima.*

A 'i lua o grijă pe care o avé; a 'fi îngrijat de 6re-ce.

1016 * Pétra séca.

NICOLAE COSTIN, *Letop. Mold.* II, p. 49.

* *In pétra séca.*

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI
Mss. — T. SPERANȚA, I, p. 37.

Adică nimic, unde nu este nimica, în pustietăți, în locuri pri-mejdiöse.

«Au rădicat tot de au lăsat numai *pétra sécă*». — NICOLAE COSTIN.

«Să te duci în *pétră-sécă*.» — VASILE ALEXANDRI & LASCAR-ROSETTI.

Când ȋci dumneata *merg* și în *pétră sécă*.» — T. SPERANȚA.

1017 * A scôte din pétă.

* *A scôte din pétă-sécă.*

I. CREANGĂ. *Pov.* p. 211.

A scôte de unde nu e nimic. Arată greutatea cu care se do-bândesce un lucru precum și dibăcia aceleia care a isbutit.

1⁰ * Δ *Din pétă-sécă scôte banul.*

A. PANN, *Edit.* 1889. p. 133; II, 86. — HINȚESCU, 144. — D^a E. B. MAWR., 104. — H. D. ENESCU, *inv.* c. *Zamosteia*, J. *Dorohoi*.

* *A scôte bani din pétă.*

Da E.B. MAWR, p. 4.

Latini ȋdiceau cu acelaș înțeles: *Frangere lunam et fac fortunam* ¹⁾).

2⁰ * *A scôte lapte din pétă.*

LAURIAN & MAXIM, II, pagina 656; II, p. 1290.

3⁰ *A scôte apă din pétă.*

BARONZI, p. 64. — B. P. HĂȘDEŮ, *Etymol. Magn.* 1273. — FR. DAMÉ, I, 78.

Tu aquam a pumice postulas ²⁾ ȋdice Plantu.

Expresiunea d'intăi arată dibăcia cu care omul scie să câștige-bani; cele-l-alte două însemnează: a face un lucru peste putință, a fi român desghețat, și i-și află origina în acel personagi ȋdin

¹⁾ Rupe luna și înibogăteșce-te.¹

²⁾ Vrei să capeți (cel) apă de la un stan de pétă.

basmе care înșelă nisce smeі, făcându-I să credă ca apa saū laptele ce curge dintr'o bucata de brânză pe care o strînge în mînile sale, o scôte dintr'o pētră. — Veđi *Titirezul și Smeul* de Ion al lui Sbiera, p. 178. Exemplul citat din Plautu, ne arată vechimea atāt a locuțiunei cāt și a basmului din care se trage.

1018 * A bate petre.

*
A numără petrele.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, 451.

Veđi *Drum, Pod.*

A umblă fară trebă, fară nici un rost.

PIPER

Veđi Cap. VII *Piper.*

1019 Par-ca ar fi plouat cu piper între noi.

V. ALEXANDRI, *Teatru*, 176.

Pare-ca ce-va reū s'a pus între noi, ne-a despărțit.

»Florico!... Urit ț'a fi făr de bărbat! ca-I numai o lună de cînd ne-am cununat... numai o lunicică, și povestea vorbii, *par-că ar fi plouat cu piper între noi!* Tu te aflu la țirg cale de o poștă de mine și eu la țără, la Florinești, cu grebla în mîna, și cu doru 'n suflet». — V. ALEXANDRI.

1019^b * Δ Piper între voi,
Sa rîdem si noi.

V. HARAN, *inv. c. Grivița J. Tutova.*

Să ȑice cînd doi înși sa cêrtă și un al treilea intervine și-I rógă, în bătae de joc, să se mai certe ca el să facă haz.

1020 * Nu te ruți ca piperul.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 101.

Nu fi iute ca piperul în tōtă vremea.

A. PANN, III, p. 16.—HIŢESCU, 84.

Δ A fi cum în piperu.

S. MIHĂILESCU, *Șezatōrea*, II, p. 72.

A fi țanțoș, iute la mînie. D. G. Mihailescu, din J. Sucilava dă înțelesul de «harnic, iute la treba, câte o-dată și ambițios.» Înțelesul care se dă mai rar acestei locuțiuni în Moldova, este din potrivă cel mai obișnuit în Țera-Românescă.

1021 * A se sui (veni) cui-va piperu la nas.

FR. DANÉ, III, p. 217.

*
A 'și luă piper în nări.

Adică a se mâniă.

1021^b A dà cui-va cu piper la nas.

FR. DAMÉ, III, pag. 217.

A face un lucru care nu'î place, a 'l supără.

P I R

1022 Pirul rău crește și nesemănat.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, 289.

Lucrurile proște cresc și fără îngrijire.

*
1023 A se întinde ca pirul.

Se ȳice de omul obraznic, de care nu te poți ușor desbară, precum nu poți scăpa de pir, când acesta ierbă s'a prăsit unde-va.

P Î R Î Ū

1024 ^Δ N'a ajuns pân'la piriū
Și și-a ardicat pólele 'n briū.

T. TEODORESCU, J. *Ialomița*, în
Etymol. Magn., p. 630.

Veȳi *Gârla*, *Rtu*.

Să ȳice când înainte de vreme ne gătım sū ne ferim de óre-ce.

1025 Până ajungi la piriū nu 'ȳi ridică pólele.

B. P. HĂȘDEŪ, *Etym. Magn.*, p. 630.

Ne învaȳă a nu ne găti sau feri de óre-ce înainte de vreme.

* ^Δ
1025^b Are sa tréca până atunci multa apă pe piriū.

V. HARAM, *Invēf. com. Griviȳa*, J.
Tutova.

Veȳi *Garla*.

Arată o îndelungă vreme.

P Î R J O L

Veȳi *Foc*.

P Î R L O G

Veȳi *Iepure*.

PLEVĂ

1026 * \triangle A vorbi pléva.

I. CREANGĂ, *Anint.*, p. 197.

* \triangle A vorbi pleve.

V. HARAM, *Inv. c. Grivița J. Tutova.*

A grai lucruri de nimic, fără nici o însemnatate.

A PLIVÎ

Vezi a Sapă.

PLOP

1027 * Și plopul este nalt, dar el caca ciurile.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, pag. 98.—
P. BUDIȘTEANU, *J. Ilfov.*

Și plopul e înalt și 'l spircine ciorele.

HINȚESCU, p. 148.

Și plopul e înalt dar îl spurca ciurile.

I. G. VALENTINEANU, p. 34.

Vezi Pom.

Să ție pentru cei ce se mândresc de mărimea lor (GOLESCU).

1028 * Ploplu este 'nalt ma umbra nu façe.¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Se asemăna omului bogat sau puternic care nu ajută pre cei saraci sau mai mici decât dînsul.

1029 * Plopul e destul de mare,
Dar pe dînsul pome n'are.

A. PANU, I, p. 105;—HINȚESCU, 148.

Se ție despre cei leneși. Să judecăm omeni după fapte și nu după înfașisarea lor.

1030 Plopu nu face pere, nici rachita vișinele (micșunele).

AL. DUMITRESCU, p. 129.

Vezi Salcie.

După omul și faptele lui.

¹⁾ Plopu este nalt dar umbră nu face

Italianul dice : *Il pruno non fa melaranci*¹⁾, și Walonul : *I n'vint nin dê figues so dà cherdon*²⁾.

1031 * Δ Când a face plopul pere
Și rachita vișinele.

IARNIK-BĂRSANU, *Poes., Pop.*, 45.

Δ Când o face plopul mere
Și rachita vișinele,
Să 'ți alin pofta cu ele.

FR. DAMÉ, I, p. 62.

Δ Când o face plopul mere,
Și tinjala viorele.

S. FL. MARIAN, *Nunta*, p. 709.

Δ Când o face plopul nuci,
Și rachita mere dulci.

Șezatôrea, *Poes. Pop.*, III, p. 19.

Adică nici odată.

În *Cântecul miresei*, care se ține în ziua de uncrop la desovire se află aceste versuri, care au ajuns proverbiale.

Taci mirésă, nu mai plânge,
Că la maica-ta te-î duce,
Când s'o 'ntôrce
Gârta 'ncôce,
Când o face plopul pere
Și tinjala viorele.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*,
p. 270.

Taci mirésă, nu mai plânge,
Înimora nu-ți mai frânge,
Că la maica-ta te-oî duce,
Când s'o 'ntôrce,
Gârta 'ncôce,
Și-a face
Jugul
Mugur,
Restee
Clostee,
Tinjelele
Vioarele,
Stremănarile
Floricele.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*
p. 270—271.

¹⁾ Prunul nu face mere.

²⁾ Nu cresc smochine pe scaete

1032 De când făcă ploșorul pere și rachita micșunele.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 1.

Adică de demult.

P L U M B

Vezi *Dumneșeu*.

P L U T Ă

Vezi *Dumneșeu*.

1033 Pluta n'are misga.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 60; *Asem.* pag. 91.

Adică cel ușor n'are minte (GOLESCU).

1034 Ca pluta pe apa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 18 \ 134.

Se ȋdice de cei f ara odihn ,  i cari sunt du i de colo p n  colo, în voia  ntimpl rei.

P O G O R   S

Vezi *Su *.

P O M

Vezi a *Altoi*, *Co ac*, *Gr ndin *, *Marac ne*, *Padure *, *Sc a*.

1035 *   Pomul neroditor să taie  i 'n foc s'arunca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 54; *Asem.* p. 145.— V. HARAM, *inv. c. Grivi a*, J. Tutova.*Tot pomul ce nu face rod se taie  i se arde în foc.**M'tropolitul ANTIM IVIR NUL*, *Diadahiile* p. 197.*Pomul care nu face r da să taie  i în foc se aruncă.*I. CREANGĂ, *Pov*, p. 118.

Cei ce nimic folosesc  i nici un rod nu fac, ca cei nec s tori i (GOLESCU).

S  ȋdice, în deob ste, de femeia st rp   i de omul care nu ' i împlinesce datoria.

Acest proverb este luat din Biblie: *Tot pomul care nu face rod bun se taie  i se arunca în foc.* — MATEI , III, 10; LUCA, XIII, 7, 9; IOAN, XV, 6.

1036 Din pomul bun și rîda buna se face.

GR. URECHIE, *Letop. Mold.*, I, 178.

Din părinți buni, buni copii se nasc.

«Iară după mîrtea lui (Stefan-Vodă), și fiul său Bogdan-Vodă urma lui luase de lucruri vitejesci; cum se simplă *din pomul bun și rîda bună se face.*» — GR. URECHIE.In Evanghelia Sîntului Matei, VII, 17; *Tot pomul bun, pome bune face.*

1037 Pomul din rodul lui se cunósce dă e bun, saú dă e rěu.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.*Pre plod amu lemnul cunoscut va fi.*

EV. CORESSI, ap. DAMÉ, III, p. 233.

* *Pomul dupa rîde se cunósce.*

HINȚESCU, p. 149.

*Pomul dupa rîdă se cunósce.*BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, p. 203.

Adică omul din slujba se cunósce dă e vrednic, saú mișel și ticălos (GOLESCU).

Dupa rod se cunósce pomul, țice Sfântul Matei, XII, 33; iar Francesul: *On juge l'arbre à ses fruits.**Fructu, non foliis, arborem estima* ¹⁾, PHAEDRI *Fab.* 17, L. III.1038 Pòmul se cunósce din rîda,
Și omul din mintea nerîda.

A. PANN, I, p. 9. — HINȚESCU, 149.

*Precum pomul se cunósce din rodul ce scôte, așa și inima omului din cugetul seu.*IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 11.Veđi *Copac.*1039 Dupa pîma se cunósce pomul,
Și dupa fapta omul.BARONZI, p. 55. — HINȚESCU, 149. —
FR. DAMÉ, II, 11; III, 235.*Precum pomul din rodul lui se cunósce de este bun sau de e reu, așa și omul din faptele sale.*IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 16.¹⁾ Prețuesce pomul după rodul, iar nu după foile a le.

- 1040 Dupa cója se vede pomul,
Dupa haine omul.

V. A. URECHIE, *Leg.*, p. 131.

Mulți judecă dupa fata. Românul are însă, un alt proverb mai sănatos, care sună ast-fel: *nu te uita la cojoc, ci te uita ce e sub cojoc*, care ne învață a judecă valoarea unui om după simțirile, după faptele sale, iară nu după înfățișarea lui. Francesul ȳice de asemenea; *Il faut pas juger l'arbre à l'écorce*

- 1041 Pomul lesne se 'ndrepteȳa,
De mic pân să 'ncovoȳea.

A. PANN, I, p. 61.—HINȳESCU, 149.

Veȳi *Copac, Mlaȳiȳa*.

Năravurile rele se pot indreptă cât e omul tinȳer.
L'albero, quando ha presso cattiva piega, difficilmente può raddrizzarsi ¹⁾, ȳice proverbul italianesc.
Bois tordu ne se redresse pas.

- 1042 * Din pomul caȳut tȳta lumea tare lemne.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Veȳi *Copac*.

Când cad cei mari din puterea lor, și cel mic i-ȳi bate joc de ei.

- 1043 E anevoie sa tai pom,
Și sa ȳioplesci om.

A. PANN, *Ediȳta* 1889, p. 25; I, p. 85. — HINȳESCU, 149.

Se ȳice despre cei proȳți cari greu pricep și învaȳă ȳre-ce.

- 1044 Mai lesne sa ȳioplesce pomul, decât omul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 43.

Adică mai lesne împodobim un lemn cu ȳioplitul decât învȳȳăm un om (GOLESCU). Exprimă, într'un mod mai energic înȳelesul proverbului 1043.

- 1045 In pomul mare aflȳ si crangi uscate.

HINȳESCU, p. 149.

Nu e om fără cusur.

- 1046 La pom laudat sa nu mergȳ cu sacul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 106.

¹ Copacul, când a uat o rea direcȳie, cu greȳ se pȳte indreptă.

* *La pomul laudat sa nu te duci cu sacul.*

I. G. VALENTINEANU, p. 9.

Vezi *Lauda, Par.*

Ne arată că lauda ore-căruia de multe ori ne înșală, că nu-l găsim după cum îl laudă (GOLESCU).

Grecii moderni dic : *Daca auđi spunându-se că se afla undeva cireși multe, sa nu iei cu tine decât un mic coșuleț.*

1047 * Pomul nalt il cacă ciorile.

I. ARBORE, J. Buzău.

Vezi *Plop.*

Se dice pentru cei ce se mândresc de marimea lor.

1048 * Pomul daca 'mbetrănesce,
Pune paie și 'l pîrlesce.

A. PANN, Edit. 1889, p. 171; III, 154; *Archir*, 17.

△ *Pomul dacă 'mbetrănesce,
Pune 'i paie de 'l pîrlesce.*

V. ALEXANDRI, *Poesii Pop.*, p. 305.

Adică omul bătrân. Intilnim adese-ori această dicătoare în poeziile noastre populare.

Suiu în del, cine mă chemă?
Mórtea care 'mi cere sémă.
Dau în vale, cine-mi ride?
Mórtea care mă cuprinde.
*Pomul daca 'mbetrănesce,
Pune-i paie de 'l pîrlesce.*
Omul daca 'mbetrănit,
Fă-I secriu de odihnit.

1049 * Pomul bătrân se taie și se arunca în foc.

I. ARBORE, Jud. Buzău.

Adică omul îmbătrănit, nemaî fiind de nici-o treabă.

1050 Pomul mare
Cade tare.

BARONZI, p. 60. — HINȚESCU, 149.

• *Arborele mare
Cade tare.*

G. MUNTEANU, p. 150. — HINȚESCU, 101. — AL. DUMITRESCU, 117.

Căderea celor mari, mari sguduituri pricinuesce.

- 1051 Nici-odata de (din) tot pomul
Nu se pôte 'ngrasă omul.

Vezi *Poma*.

A. PANN, II, p. 81.—HINȚESCU, 149.

Orî-ce lucru nu e folositor omului, nu 'i priesce; și precum se mai ȋdice : *omului de ce-î place, d'aia se ingrașă*.

- 1052 Pomii cu mult rod, ramurile lor si le pierd.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

*
Pomul cu mult rod, rămurile lui și le strică.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș.

Adică părinții cu mulți copii averea lor ș'o cheltuiesc, și cei ce muncesc prea mult își pierd sănătatea (GOLESCU).

- 1053 Pomul bun cel mai bun rod ne da, iar cel prost nici pentru el este bun.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Să ȋdice pentru cei dăstomici și pentru cei ticaloși (GOLESCU).

- 1054 Nu taiă pomul din radacina, ca sa cađa și sa-i culegi rodul, ci mai bine urca-te în el, ca sa culegi și la anul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 110.

Adica nu dăspună norodul, ca să albi ce mai luă ș'alta dată (GOLESCU).

- 1055 Pomul, ca sa-ți dă rod bun trebuie sa-l cureți dă uscături, iar nu sa 'l tai din radacina.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 111.

Adica pē norod să-l îndreptezi, curățindu-l dă năravuri rele, iar nu sa-l chinuiesci, că îndata el pierdi (GOLESCU).

- 1056 A fi ca pomul cel pe lângă apa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 145.

Adică a trăi în bine și în belșug.

»Și va fi ca lemnul lângă isvórele apelor, și la vremea sa va dă róda sa, și frunza lui nu va cădē.« PSALM, I, 3; IEREMIA, XVII, 8.

P O M ¹⁾

- 1057 Ce nu biruesce omul,
Biruesce pomul.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 78.

Arată puterea vinului.

«Și împărații, cari totă lumea în robia sa au adus, pre ace ași, amintilea nebiruiți fiind, vinul în robia sa i-au răpit și beția cu mâna mulerii i-au biruit, și pre cât erau întâlu lăudați, pre atâta mai pre urma s'au ocărit.»—DIMITRIE CANTEMIR.

P Ó M Ă

Veđi *Copac. Frunză, Pom, a Rabdă.*

- 1058 Când pome, când frunze, după cum Domnul ne aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

* Când florile rodului
Când frunzele pomului.

A. PANN, I, p. 151.—HINȚESCU, 60.

Veđi *Fiertura.*

Să ție pentru cei scapatați, ce se mulțumesc cu ori-ce dobândesc (GOLESCU).

- 1059 Cunosc de care poma mă ingraș eu.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 163; III, 131. — HINȚESCU, 149.

Veđi *Pom.*

Adică : ce-mă priesce, ce 'mă este de vre-un folos. Se dă ca răspuns aceloră cari ne dau sfaturi pe care nu le primim.

- 1060 Poma buna e cea din urma.

HINȚESCU, p. 148.

Când se împuținază un lucru, atunci îl prețuim.

- 1061 Poma nu cade departe de tulpina ei.

PANN, *Edit.* 1889, p. 19; I, 68. —
P. ISPIRESCU, ap. GASTER, II, 376. —
B. CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, III, 14.

* Poma nu cade departe de tulpina.

HINȚESCU, p. 148. — FR. DAMÉ,
III, 235.

¹⁾ Adică buclumul viței.

*Póma nu cade 'n gradina,
Departe d'a ei tulpina.*

A. PANN, *Fab.*, I, p. 59.

Veđi *Așchie, Fruct, Para.*

Copiii séměná părinților.

Latinul ȝicea : *Non procul a proprio stipite poma cadunt*¹⁾,
Francesul : *Le fruit ne tombe jamais loin de l'arbre*, și Italia-
nul : *El pero casca poco lontan de l'arbore*²⁾.

1062 * Δ *Póma bună, porcii o manâncă.*

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 104 ; II,
109. — HINȚESCU, 148. — V. HARAN,
inv. c. Grivița, J. Tutova.

Unde e o póma buna o mândăncă porci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 12.

Póma cea măi bună o mandăncă porci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

* Δ *Póma buna în gura porcului.*

M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni,
Suciava.*

Veđi *Măr, Para*, Cap. XXII § *pentru mănăncare.*

Sě ȝice când cei proști dobândesc cele măi bune (p. 12); Sě
ȝice când cele măi bune cad pă mâinile celor măi cumpliți (p. 54).
— (GOLESCU).

Spaniolu ȝice : *Porcul cel măi prost mananca cea măi bună
ghindă.*

1063 Și eă acatare póma nu sunt, dar nici fie-ce (fie-care)
pasere nu me manăncă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 159 ; III,
129. — HINȚESCU, 55.

Respuns ce sě dă aceluia care pare a ne disprețui.

1064 Nicı o póma fara códa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 48.

Veđi *Pară*, Cap. XVII § *Cusururi.*

Adică nicı unul fără cusur (GOLESCU).

¹⁾ Pómele nu cad departe de tulpina lor.

²⁾ Para cade aprópe de copac.

- 1065 Poma buna nu se caută după față, ci după dulcătă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Să ție pentru cei urîți la fața și bunî la fire (GOLESCU).

- 1066 Poma cea mai cõptă, pâna ce cu mâna nu o veî luă,
în gura-ți nu va cadē.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 54.

Adică fără muncă lucru bun nu dobândim (GOLESCU).

- 1067 Nu bate pomele ce nu sunt încă cõpte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 110.

Adică să nu supărăm piste vreme (GOLESCU).

P O M Ě T

- 1068 * Se marita pomētul cu gradina.

M. CANIAN, *J. Iași.*

Locuțiune din Moldova care însemnēză că se ție bogat cu bogat,
nu din dragoste ci pentru avere.

P O P U Ș O Î Ũ

- 1069 Δ A da ca în popușoi.

S. FL. MARIAN, *Sat. Pop.* p. 203.

- * Δ Bătara popușovului.

L. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

- * Δ A bate ca p'õ chilă de popușovî.

V. HARAN, *învēf. com. Grivița, J. Tutova.*

A lovi cu putere, cum se bate popușoiul.

Voinicoșt era și noi
Dar' ei da ca 'n papușoi,
Și unde ne-am bătut noi,
Par' c'a fost tîrlă de oi.

Satira poporală.

- 1070 Δ A se face mort în popușoi.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 13.

* △ *A o lasă mórta în popușoi.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătoare*, II, p. 75.
— I. CREANGĂ, *Amint.* 51.—M. LUPESCU, *inv. c. Broscești, J. Suciava.*

Vezi *Porc.*

Adică a tacé molcum, a nu se mai îngriji de un lucru, a'l da uitării.

Atunci voi să vă faceți mórte 'n popușoi, să nu spuneți nici lae nici bălae.» — I. CREANGĂ, *Pov.*

«Inșă ce-I de făcut?... să trecă Iea și asta; obraz de scórță, și *las'o mórta 'n popușoiu*, ca multe altele, ce s'a întâmplat în vieță.» — I. CREANGĂ, *Amint.*

* △ 1071 *A i se luă popușoiu de pe foc.*

H. JUVARA, *Bérlad, J. Tutova.*

Vezi *Porumb.*

A i se luă cea ce dorea să aibă, cea ce pregătise pentru diusul.

P O R U M B

Vezi *Gaina.*

△ 1072 *Îi luase porumbul de pre foc.*

P. ISPIRESCU, *Unch. Șfat.* p. 16.

Îi iea porumbul de pe foc.

HINȚESCU, p. 151.

Vezi *Popușoiu.*

Acelaș înțeles ca dicătorea 1071.

Când se întorse de la ôste împăratul Amfitrion, își găsi nevêsta însărcinată. Umbla el să facă ălăgie, să se arate că este bărbat, nu bătae de joc; dară fu silit să înghiță gălușca, aflând că deul deilor îi *luase porumbul de pre foc*, jucându'i ren, hîul. — P. ISPIRESCU.

P O R U M B E Î

1073 *Porumbeli fac strugurei,
Dar sar ochii de ei.*

HINȚESCU, p. 151.

Rôdele muncêi sau învățăturei nu se asemăna la toți.

P O T E C Ă

Vezi *Voinic.*

1073 ^b *Cine nu scie potecile nu scie nici drumul mare.*

FR. DAMÉ, III, p. 254.

Cine nu se pricepe la un lucru mic, nu e în stare să întreprindă lucruri mari.

1074 * A umblă pe două poteci.

FR. DANÉ, III, p. 254.

Acelaş înţeles ca ȕicătorile de la 502 şi 611.

1075 * \triangle A i se scurtă potecile.

G. MUNTEANU, 121. — V. HARAM,
inv. c. Griviţa, J. Tutova.

Ți s'aŭ scurtat potecile.

A. PANN, II, pag. 145. — HINȚESCU, 151.

A nu mai fi slobod de a face ce-va.

1076 A i se 'ncurcă potecile.

BARONZI, p. 41.

A i se incurca trebile, a nu mai puté atinge ușor ȕinta dorită.

1077 A umblă ca p'o poteca.

I. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 18.

Cu sfielă, fiind într'o greutate, într'o primejdie. — Veȕi *Voĭnic*.

1077^b * A sci tôte potecile.

A cunoşce bine un lucru.

P R A F

1078 * A se face praf şi pulbere.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 278.

* *Praf şi ȕărĭna.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 225.

* *A se alege praf şi pulbere de...*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, 121.

A se nimici, a se pierde cu totul.

1079 * A nu se alege (nici) praf (praful) de...

G. MUNTEANU, p. 122. — BARONZI,
43. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 71, 228, 340.
— I. IONESCU, II, 50.

Praful nu s'a ales de...

A. PANN, I, p. 167; II, 76. — HINȚESCU, 151—152.

Acelaş înţeles ca ȕicătorea 1077 exprimat cu mai multa tărie.

Acastă locuțiune pôte fi o reminiscență a vremurilor trecute când se ardea trupurile celor moriți și se aduna, în urmă, ceneșele rămase de la această operație.

PRĂJINĂ

Vezi Nas.

1080 * A apucă prajina.

D. SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.*, 61.

* *A apucă prajina înainte ca curva.*

* *A apucă înainte, ca curva prajina.*

V. HARAM, *inv.* c. Grivița, J. Tutova.

A certă, a sări înainte cu gura; se dice când cel vinovat se dă de om cinstit.

»Sarla ei a mâncat găina... când am dat eu, gâina nicăur! Și încă mă mal-tratăză, *apucă ea prajina*; ba te face și chelbos.» — D^a S. NĂDEJDE.

Să dice că o-dată, și nu e mult de atunci, trăiau bărbații cu curvelă nebagând în seamă pe femeile cele cinstitute, care viețuiau singure și ca vai de ele. Au mers ast-fel lucrurile cât au mers până când, într'o bună dimineață, au apucat curvele fie-care câte o prăjină și au sărit la nevestile omenilor învinuindu-le că ar fi necinstitute și nu lasă pe bărbați în pace. De aci se trage dicătorea Moldovenescă.

PRĂPASTIE

1081 * A da de prapastie.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, p. 234.

Vezi Ripa.

A cadé în primejdie, a se nenoroci, a se nimici.

PRUNĂ

Vezi Guma

1082 Din pruna cânésca nu faci zama dulce.

HINȚESCU, p. 155.

Din lucru sau om prost nimica bun nu poți face.

1083 * Prune ni còpte nu s'maca ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopet*, Macedonia.

Vorbe nechibzuite să nu vorbești.

¹⁾ Prune ne-còpte nu se mănâncă.

1084 * Cu pruna 'n gura.

A. PANN, *Ediția 1889*, p. 109; II, 97. — GR. JIPESCU, *Opincar*, 110.

Are diferite înțelesuri.

1° *A fi cu pruna în gură*, adică prost.

..... Bărbat are bun peste măsură,
Ca pânea bună /*cu pruna în gură*/.

A. PANN., II, p. 97.

2° *A vorbi (respunde) cu pruna 'n gură*, adică a bălbai, a mormăi, a vorbi cam cu gura pe jumătate.

«Ala se uită chiondoriș la rumân, și-i răspunde *cam cu pruna 'n gura*.» — GR. JIPESCU.

PULBERE

1085 * A aruncă pulberere în ochi.

Vezi Noroc, *Praf*.

LAURIAN N. MAXIM, II, p. 841.

Vezi *Țerindă*.

A înșelă, a amăgi pre cine-va, a 'l face să vada lucrurile alt-fel de cât cum sunt.

Latiniî diceau : *pulverem oculis offundere* ¹⁾, prin alusie la pulbera care se ridică în circ sub picîorele alergătorului care eră în fruntea celor-l-alți. Cel de față, rîdînd de cei rămași în urmă, le strigă, în bătae de joc, că învingătorul îi împedică de a vedé ținta și de a o atinge, aruncându-le pulbere în ochi.

1086 * A-și scutură pulberea de pe picîore.

A se lepădă cu totul de un lucru, precum acel care vré să intre în casă își scutura pulberea de pe picîore saū de pe încălțăminte.

Scutura-ți pulberea de pe picîorele vōstre, dic Evangeliștiî : MATEI, X, 14; LUCA. IX, 5; FAPT. APOST., XIII, 51.

1087 Căta pulbere si spuza.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 264.

Arată o mulțime nenumărata.

«Și atunci, minune mare! numai, eacă, au și început a curge furnicele cu droia, *căta pulbere și spuza*, cătă frunza și ierbă!» — I. CREANGĂ.

¹ A aruncă pulbere în ochi.

1088 Pulbere și cenușe.

Vezi Praf.

Adică nimicire desăvârșită.

1088^b A scôte (a ridica) din pulbere pre cine-va.

LAURIAN \ MAXIM, II, p. 841.

A'î ridica dintr'o stare prosta.

RĂCHITĂ

Vezi Cap, Ciocoiu, Plop, Salcie, Scrofa.

RĂDĂCINĂ

Vezi Buturuga, Copac.

1089 Radacina mica răstórna cel mai mare car.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Rădacina mica, mare car răstórna.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *As m.* 197.

Rădacina mica spravale carul mare.

V. ALEXANDRI, L. ROSETTI, *Mss.*

Radacina mica răstórna carul mare.

Abecedar ilustrat, p. 25.

Vezi Buturuga, Pétra.

Adică și cel mai mic dobóră pe cel mai mare (GOLESCU); neluarea în sémă a unei mici împrejurări pôte nimici întreprinderea cea mai bine chibzuită.

1090 Dē nu vei scôte rădăcina, maracini de isnóva iarasi cresc la loc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93.

Ne învață că cele rele din rădăcină sa le tăiem, ca să nu mai dé din ele (GOLESCU).

1091 Când radacina se usuca, ramura verde pe copaciu nu se mai urca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

Adica când stapânul va cădé, ai săi nu se vor mai sculă (GOLESCU).

1092 Radacina pe ramuri ține, iar nu ramurile pe radacina.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Adică stăpânul pe slugi, iar nu slugile pe stăpân (GOLESCU).

- 1093 Până ce radacina sanatoasă este, frunze și rod mult
vei vedea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60.

Adică până ce stăpânul trăiește, mult spor vei vedea (GOLESCU).

- 1094 Din radacina cea rea
Odraslesce smicea rea.

A. PANN, I, p. 61.

*Din rădacina rea
Odrăsleşce smicea rea.*

HINȚESCU, p. 159.

Adică din parinții reii, reii copii se nasc. Francesii din secolul XIII^a ziceau : *de pute racine, pute herbe*, adaogând pentru cei buni : *de noble plante, noble fruit*.

- 1095 Radacina e amara, dar rōdele dulci.

I. G. VALENTINEANU, p. 45.

Adică învățătura cu greu se dobândește, dar ne dă în urma plăcerii și folose mari.

R Ă S U R

- 1096 Nu este rasur
Sa n'aiba cusur.

A. PANN, I, p. 5. — BARONZI, 56. —
HINȚESCU, 159.

Adică om fara cusururi.

Anton Pann, I, 6, povesteste urmatōrea anecdotă privitoare la acest proverb.

NU E NIMIC FĂRA CUSUR.

Un împărat plimbându-se prin grădina palatului său și vrînd să culegă un trandafir să inghimpă la un deget. Supărat de această în-
timplare împăratul chēma pe gradinar s'îi făgăduiesce un dar în-
semnat dacă va altoi răsurul ast-fel ca sa 'î pēra ghimpi.

Grădinarul dar se duse, puse 'ndat altui,
Să se prindă și să crească în destul se nevoi.
În sfîrșit el cu secretu'î a vîșut c'a isbutit
Si mergînd la împăratul duse un fir înflorit ;
Care 'n mîna sa luîndu'l fōrte bine l'a părăute
C'a putut să'l altulēscă după cum a fost cerut.
Dară la nas cînd îl duse duse către gradinar :
Ce fel ? acum vîd ca n'are cel mai mic miros măcar
Grădinarul îi rēspunse : Împărate să traesci,

Ori-ce lucru firea 'și schimbă când vei sta să 'l altuiesci
 Si nimic iar nu se pôte ca să n'albă vr'un cusur,
 Daruri, plante, flori și ômeni, ast-fel și acest răsuri.

In fabulele sale p. 50, Anton Pann a mai dezvoltat acelaș subiect.

1097 Dintr'un rasur ese și trandafir și maracine.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 19; I, 68.—
 V. ALEXANDRI \ LASCAR ROSETTI,
Mss. — P. ISPIRESCU, III, 162. —
 HINȚESCU, 159.

Dintr'un răsuri ese și trandafiri și mărăcini.

BARONZI, p. 58.

Dintr'un rasur ese un trandafir și un mărăcine.

IDEM, *Calend. Roman.* p. 1892.

Veđi *Maracine, Trandafir.*

Acelaș parinte are copii și bunți și răi.

**1098 Rasur frumos inflorit,
 S'ntre spini a resarit.**

A. PANN, I, p. 170.— HINȚESCU, 159.

Adică copil bun născut din părinți răi; om însemnat eșit din popor.

Latiniș diceau odinioară: *etiam inter vepres rosae nascuntur* ¹⁾.
 și Portugheșii dic astă-đi: *Iunto da ortiga nasce a rosa* ²⁾.

RAZACHIE

Veđi *Vie.*

A R Ț S Ț R Ț

Veđi *Căuperă.*

*** 1099 Resare unde nu'l sameni (semeni).**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 45; I, 155.— HINȚESCU, 160.

De unde nu'r sameni, acolo răsari.

C. NEGROZZI, I, p. 308.

*** *Iu nu'l sémeni acolo fitrusésce* ³⁾.**

N. ST. Nijopole, Macedonia.

¹⁾ Și în gardurile de spini răsari trandafiri

²⁾ Alături de urzică răsari trandafiri.

³⁾ Unde nu'l semeni acolo răsari.

* *Iu nu'l semenî acolo cresce.*¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopeş, Macedonia.*

Se dice despre acei cari se ivesc de odată într'un loc unde prezența lor nu e nici așteptată nici plăcută.

R I D I C H E

*

Vezi *Cépa*, Cap. VII, *Ridiche.*

1100 Ii frecă ridichea la nas.

HINȚESCU, p. 161.

Adică îl înfruntă.

1101 A frecă ridichea cui-va.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 108; *Snóve*, 79. — FR. DAMÉ, II, 38.

Adică a lovi peste obraz, a bate pre cine-va.

«Numai câte un brânci le dă aceștia, și se duceau peste cap, de se sculaș schiloși.

«Făt-Frumos privea și crescea carnea pe el de mulțumire, când vedea că *fréca ridichea* becisnicului de zăcaș, după cum i se cuvenea.» — P. ISPIRESCU.

R Î P Ă

*

1102 A da de ripa.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1013.

A ajunge la malul ripei.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.*, I, 280.

Se duce de ripă.

C. NEGRUZZI, I, p. 337.

Vezi *Prapastie.*

A fi în primejdie, a se pierde.

R Î Ś

Vezi *Mătură.*

1103 Tôte riurile curg în mare.

G. MUNTEANU, p. 31. — HINȚESCU, 189. — D^a E. B. MAWR, 10.

Vezi *Apă, Mare.*

Adică tôte se întorc la punctul lor de plecare. În Biblie găsim la ECCLES, I, 8: *de unde au venit riurile acolo iară-și se întorc.* Portughezul dice: *As agoas descem ao mar e todas as consas ao seu natural.*

¹⁾ Unde nu'l semenî acolo cresce.

1104 La riû n'am ajuns, și pôlele ni le am ridicat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 39.

*N'au ajuns la riû,
Și s'a ridicat pôlele la briû.*

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 25; I, 85. — HINȚESCU, 162.

La riû n'a ajuns și pôlele și-a ridicat.

BARONZI, p. 55. — HINȚESCU, 148.

* △ *Nu ridică pôlele pâna n'ajungi la riû.*

I. DUMITRESCU, *inv. c. Gânciova, J. Dolj.*

* *Nică nu ajunse la riû și scula polli¹⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Vezi *Garla Pirlu.*

Se dice când înainte vremii ne gătim, său ne ferim de ore-ce (GOLESCU).

Non masticetur prius esus quam tibi detur²⁾, dicé Latinul; iar Francesul: *C'est viande mal prete que le lièvre en buisson.*

1105 * Cu cât e riul mai adinc, cu atâta curge mai lin.

I. IONESCU, *Cart. Cîț.*

Vezi A₁ a.

Omul în adevăr puternic este cu sânge rece și liniștit.

1106 Riul cel mai mic, când se varsa în cel mai mare eși perde numele său.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62; *Asen* pag. 195.

Adica cei mari înghit pe cei mici, și când s'arată cei mai mari, de cei mai mici nu se mai graiesce (GOLESCU).

1107 • Multe riuri fac torent.

G. MUNTEANU, pag. 31. — HINȚESCU, 162.

Arată puterea și folósele tovărășiei.

1108 * Riul nu aduce tot-una chetre³⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia a*

Nu sunt în tot-d'a-una folóse.

¹⁾ Nicî n'a ajuns la riû, și 'și-a rid cat pôlele.

²⁾ Măncarea să nu se mestece până nu ți se dă

³⁾ Riul nu aduce tot-d'a-una petre.

- 1109 * Ariul nu aduți totua cuțurî¹⁾.

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

- * Rîul nu aduți tot-una cucîrube²⁾.

D. DAN, *Nevesca și Moloviște, Macedonia.*

Nu sunt în tot-d'a-una folose, câștigurî.

- 1110 Are ariû fôră thimo
S'aibă om fôră caino?³⁾

N. St. *Nijopole, Macedonia.*

Nimeni nu pôte trăi fără greutați și supărări.

R O D

Veđi *Flôre, Munca, Pom*

- 1111 Rodul dupa sêmînța, ca oul dupa pasere.

IORD. GOLESCU, *Mss. II. Asem.*
p. 145.

Dupa munca și folosele, dupa fapta și plată; cum sunt părinții vor fi și copii.

- 1112 De verde s'a mâncat rodul.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 92.*

Să ție pentru cei ce-si cheltuesc averea lor până a nu ajunge în vrîsta lor (GOLESCU).

Francesul dice cu acelaș înțeles: *Manger son blé en herbe.*

R O G O Z

Veđi *Vîf .*

- 1113 A se duce la rogoz.

S. FL. MARIAN, *Immor. p. 45.*

Locuțiune din Transilvania care corespunde cuvîntului frances. *sucer les pissentits par la racine*, adica a muri.

¹⁾ Rîul nu aduce tot-d'a-una buștenî.

²⁾ R ul nu aduce tot-d'a-una buturu l.

³⁾ E r ũ fără supărare să fie om fără întristare?

R O S Ă

1114 O rosa nu face prolicu ¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 14.

Vezi *Flóre.*

Acelaş înţeles ca proverbul 646.

R U G I N Ă

Vezi *Oşet.*

R U J Ă

1115 Ruja cât de frumoasă, dar foarte ghimpăsa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Adică frumuseţea foarte supărătoare (GOLESCU).

1116 Ruja, cu cât mai frumoasă, cu atât mai curînd se trece la faţa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Adică frumuseţea (GOLESCU).

R U N C

1117 Despre runc nou ese brînză multa.

G. POPOVICI, *Conv. Lit.*, XXV, 714.

Dicala ciobanăscă din Bucovina, care arată bunătatea unor asemenea imăşe.

1118 De la ierba de runc
Vitele se-împung.

G. POPOVICI, *Conv. Lit.*, XXV, 714.

Arată bunătatea ierbei de runc, adică imăşului creat prin scó-
terea sau arderea unei păduri.

A S Ă D Î

1119 Dupa cum a fost sadit,
Ast-fel a şi răsărit.

A. PANN, I, p. 106.—HINŢESCU, 165.
I. G. VALENTINEANU, 31.

Să ştie despre cei leneşi.

¹⁾ Un trandafir nu face primăvară.

S A L A T Ă

- 1120 Carle va salata, nea maère în vrt; carle va bar-
zuole, n ca ucide porcu ¹⁾.

FR. MIKLOSICH, I, p. 11.

C nd vrem un lucru, să facem cele de lipsă pentru a 'l put 
dob ndi.

S A L C   A

- 1121 *   Nic  din salce pere, nic  din răchită vi inele.

V FORESCU, *Fălticeni*, J. Sucrava.

Ve i *Plop*.

Dintr'un om prost nu p te e i ce-va bun.

- 1122 S lcia c t sa casnesc ,
Pom nu po i s'o altuesc  (altoesc ).

A. PANN, III, pag. 40. — HIN -
SCU, 165.

S   dice despre cei moji i.

- 1123 * Nic i salcia lemn de bute,
Nic i moji ul om de frunte.
Nic i salc a cerc de bute,
Nic i nerodul om de frunte.

I. G. VALENTINEANU, p. 32.

- *   *Nic  din salce cerc de bute,*
Nic  din cioc i om de frunte.

V. FORESCU, *Fălticeni*, J. Sucrava.

Ve i *Cer*, *Grinda*.

S   dice despre cei de n m prost, vr nd a se ar t  că spi a din
care se trage un om se cunósce în tot-d -una după  re-ce semne.

- 1124 * Nic i salcia pom,
Nic i moji ul om.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 49. —
A. PANN, *Fab.* II, 115 & 119. — KA-
ROLY  CS, 82. — G. MUNTEANU, 150.
— LAURIAN & MAXIM, I, 383. — I.
G. VALENTINEANU, 10.

¹⁾ Care va (vrea) salată, sa m rg  în gr din ; care (va) vrea slănină, să- i
tafe (ucidă) porcu.

*
*Nici salcia pom,
 Nici mojicu om.*

A. PANN, III, pag. 47. — HINȚESCU, 165.

Veđi *Cer, Grinda, Taupă.*

Să ȋce pentru cei proști (GOLESCU); cu înțelesul pe care 'l dă Francesul ȋcalei: *La chaque sent toujours le hareng*, arătând disprețul ce 'l aveau boerii pentru ómenii din popor. — Veđi A. Pann, *Fab.* II, p. 115.

1125 * △
*Nici salcia pom,
 Nici boerul om.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Poporul a întors ast-fel stăpânilor săi disprețul pe care aceștia i l'au aruncat.

1126 *Nici salcia pom,
 Nici nerodul om.*

I. G. VALENTINEANU, p. 32.

Să ȋce pentru cei proști.

1127 * △
*Nici salcia pom,
 Nici voinic om.*

I. DUMITRESCU, *inv. c. Gânciova, J. Dolj.*

Acest proverb se pronunță de țeranii când unul nu se ține de cuvîntul dat între ei. — I. DUMITRESCU.

1128 * *Lasa că și salcea mea va s'faca auă ¹⁾.*

META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia.* — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

Adică: fii cu răbdare, se va face.

Să ȋce celui care nu vré să dé cea-ce i se cere; arătându-se că, cu vreme, și lucruri cari ni se par peste putîntă se pot întimplă.

Ș A N Ț

Veđi a *Sari.*

1129 *Eata locul, eată șanțul, sări sa te vedem.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 6.

Să ȋce pentru cel ce să fălă că într'o țără străină a sarit nisce

¹⁾ Lasă ca și salcia mea o să facă struguri.

șanțuri foarte mari, și a făcut isprăvi mari, lucruri de mirare (GOLESCU).

Qui est âne et veut être cerf se connaît au saut du fossé
 ȋice proverbul Frances.

1130 * \triangle A fi un lucru de șanț.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Adica de mirare, de surprindere.

A S Ă P Ă

1131 Unii sapa si (și) muncesc, (plivesc),
 Alții béu si (și) chiuesc (chiuiesc).

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, pag. 11.—
 A. PANN, III, 92. — HINȚESCU, 166.

Adica unii muncesc și alții mănâncă d'a-gata (GOLESCU).

1132 Toți pretutindenea sapă,
 El duce câinii la apă.

A. PANN, I, p. 106. — HINȚESCU, 189.

Adică cel leneș.

1133 Cu cât mai mult si mai adinc vei săpă, cu atât apă
 mai multa ȃți va dă.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 29.

Adică rod mai mult și mai bun (GOLESCU).

Poporul crede ca pamintul stă pe apă, și cea mai bună dovadă
 ce o are despre acésta este ca, cu cât se sapă mai jos în pămînt cu
 atăta se da de mai multa apă.

S A R E

Veđi Drag, Mare Cap. VII, Sare.

S C A Î E T E

Veđi Cămp, Castravete, Mărăcine.

1134 Din scaiete vre-odata trandafir și micșunea nu se
 vede c'odraslă.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 89.

Veđi Mărăcine, Rasur, Trandafir

Adica din lucru prost să ȃsă ȃre-ce bun (GOLESCU).

S C A Î Ū

1135 * A se lipi ca scaiul.

G. MUNTEANU, p. 121.

A se anina de cine-va ca scaiul.

FR. DAMÉ, I, p. 75.

* *A se ține scaiū de*

D^a SOFIA NÂDEJDE, *Nuv.*, p. 117.

* *S'a lipit de mine
Ca scaiul de căine.*

A. PANA, II, p. 159. — HINȚESCU, 91.

* *Ca scaiul de ôie.*

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 167. — D^a E. SEVASTOS, 14. — M. POMPIIU, *Conv. Liter.*, 1875—1876.

* *A fi scaiū.*

M. CANIAN, J. Iași.

Arată tăria cu care ne ținem de ôre-cine, că suntem nelipsiți de lângă dînsul.

„Femea se ținé grapa ca scaiul de ôie.” — EL. SEVASTOS.

„Se ținé de fată ca scaiul de ôie.” — I. CREANGĂ.

S C Â N T E I E

Vezi Țigan

1136 Din scânteii scăpărătoare, para ardetóre se face.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 32.

Din scânteia mică, mare pojar a se ațîță pôte.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 279.

Dintr'un scânteia cât de mic, foc mare se aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Din cea mai mică scântaie, focul cel mai mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Cea mai mică scântaie aprinde focul cel mai mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 74.

O scântaie cât de mică cel mai mare foc aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

* *Dintr'o scânteie se ațită focul.*

A. PANN, II, pag. 93. — HINȚESCU, 171. — Da E. B. MAWR, 10.

* *Dintr'o scânteie se aprinde focul.*

AL. DUMITRESCU, p. 132.

Adesea scântea mică, face flacără mare.

BARONZI, p. 52. — HINȚESCU, 171.

Focu s'aprinde din scântee.

G. MUNTEANU, pag. 150. — HINȚESCU, 60.

Dintr'o scântea cât de mică foc mare seaprinde.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 161.

* Δ *Din scântea mică se aprinde focul mare.*

HINȚESCU, p. 171. — FR. DAMĂ, II, 33. — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.* II, 45. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Mărgineni*, J. Ialomița.

* Δ *Scântea mică aprinde foc mare.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.

* Δ *Scântea mică aprinde focul mare.*

V. HARAM, *inv. c. Grivița*, J. Tutova.

Di scânteaie nica mare foc s'aprinde.

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 278.

* *Di una scanteli s'feți foc mare.*

D. A. MILESCU, *Grpeși, Macedonia*.

Vezi Foc.

Ne învața sa ne îngrijim de cel mai mic rău, că lăsându-l forte mare se face, cum și de cea mai mică pricină, că mare gâlcăvă se aprinde (p. 89); adică din cea mai mică pricina, gâlcăva cea mai mare (p. 89); adică cel mai nevoieș aduce cea mai mare supărare, cea mai mare nevoie (p. 74); adică cea mai mică pricină mare gâlcăvă aprinde (p. 11). — (GOLESCU).

1137 Scânteele pe păie, cum cade le aprinde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 5.

Ne învața a desparți acele lucruri sau acei oameni a căror împreunare poate fi primejdioasă.

SCOBORIȘ

Vezi Suiș.

SECARĂ

1138 Tot din grâu se face și secara.

HINȚESCU, p. 173.

Adica din parinții buni copii răi se pot naște.

1139 * Nu ciucutea secara altului ¹⁾.

D. A. MILESCU, *Gopeș*, *Macedonia*.

* *Nu ciucutea secara cari nu e a ta ²⁾.*

D. DAN, *Nev seca* & *Moloviște*, *Macedonia*.

Nu strică lucrul altuia.

A SECERĂ

Vezi a Semănă.

1140 * Secera unde n'a semănat, ș'aduna unde n'a secerat.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 64.

*Umbla după secerat,
Pe unde n'a semănat.*

A. PANN, II, p. 28.—HINȚESCU, 173.

* *A seceră unde n'a semănat.*

G. MUNTEANU, p. 121.

Se ține pentru cei prea puternici (GOLESCU). Se ține de acei cari se bucură pe nedrept de munca altora.

În Evanghelia Sântului Matei, XXV, 24 citim : *Ești un om aspru secerând unde nu ai semănat și adunând de unde nu ai împrăștiat.*

¹⁾ Nu ciocăni secara altui,

²⁾ Nu ciocăni secara, care nu Ț-a ta.

A S E M Ț N Ț

Veđi a *Resări*, a *Seceră*.1141 * Δ Pe unde semenî eű am cules.V. HARAM, *inv. c. Grivița*, J. *Tu-*
tova.*Pe unde ai semănat, eű am cules.*

I. G. VALENTINEANU, p. 35 & 33.

Adică cunosc aceste lucruri măi bine de tine. Se ȑice despre
acei novici, cari fac lucruri deȑă făcute de alȑii, și în special în
cele de dragoste când unul, care se crede cel d'intăiű, vine după alȑii.

1142 Nu odată se sēmănă și se seceră.

NICOLAE COSTIN, *Letop. Mold.*, II,
p. 88.

Tcebuie să așteptăm cu rabdare rōdele muncii nōstre. Veđi la
cuvintul, a *altoi*, frasa lui N. Costin.

1143 Samēnă în apă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 63.

Sē ȑice pentru cei ce cheltuiesc la cele netrebnice și zadarnice
(GOLESCU).

1144 Cel ce samēna puȑin, puȑin și secera.

COSTANTIN DIN GOLESCŢ, I, p. 45.

*Cel ce puȑin samēna, puȑin și adună.*IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 453.

Folōsele sunt în raport cu munca pe care am desvoltat'o.

1145 * Samēna dar nu rēsare.

TINTORIAN, *prof. Basarabia*.

Se ȑice despre cei nenorocoși în întreprinderile lor, cari mun-
cesc și nu se aleg cu nimica.

1146 De multe ori unii samēnă și alȑii seceră.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierog.*, p. 155.*Unul sēmēnă, s'altul mănāncă.*IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 453.* *Unul sēmēnă și altul culege.** *Cine sēmēnă, și cine culege!*

Adese-orî se folosesc unui de munca altora. Găsim acest proverb, în Biblie: *altul este cel ce sămână, și altul cel ce secără*, Ev. IOAN, IV, 37; la Latinî: *alii sementem faciunt, alii metent*¹⁾; la Italianî: *uno semina, l'alto ricoglia*²⁾.

1147 Ce aŭ sămēnat, aceea să secere.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierog.*, p. 367.

Cum va sămēnă așa va seceră.

D. TICHINDEAL, p. 426.

* *Cum a sămēnat, așa a și (și) măncat.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 29. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 160.

*Ori ce vei sămēnă, aceea vei și seceră, d'aceea
păstreza-te, de sămīnța cea mai buna.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 453.

Cum vei sēmēnă, așa vei și seceră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 30.

* Δ *Cum a sēmēnat,
Așa a măncat.*

A. PANN, II, p. 51 — HINȚESCU.
174. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamoste-
tea, J. Dorohoi.*

Culege dar ce ai sēmēnat!

A. DONICI, *Fab.* II, p. 8.

Ce semenî, culegi (adunî).

I. G. VALENTINEANU, p. 15, 25, 28.

O să sțcerăm ce am sēmēnat.

VARRON, 13.

* *Cum a sēmēnat așa a cules.*

Dⁿ E. B. MAWR, p. 4.

* Δ *Fie-care culege aceea ce a sēmēnat.*

H. D. ENESCU, *invef. c. Zamoste-
tea, J. Dorohoi.*

¹⁾ Unii sāmēnă, alții culeg.

²⁾ Unul sāmēnă, altul culege.

- * △ *Ceea ce vei semăna,
Acea vei secera.*

BARONZI, p. 59.—HINȚESCU, 174.—
H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J.
Dorohoi.*

Culégă ce a semănat.

I. NEGRUZZI, *Conv Lit.* XIII, p. 33.

Cine ce samănă, aceea culege.

GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

- * *Tot-d'auna urma-alege,
Ce-ai semănat vei culege.
Acea ce va să-sămeneți, va să seceri și acela ce
va să-faci va să-află ¹⁾.*

ANDREI AL BAGAVŢU, *Cart. Aleg.*,
pag. 90.

- * *Ce seminți aceea va si crească ²⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Adi-ă după faptele sale pătimește (p. 29); adică cum vei munci,
asa vei și dobândi (p. 30). — (GOLESCU).

Ut sementem feceris, ita et metes ³⁾.

M. T. CICERO.

Ettiini bicersin, ettiini bulursin ⁴⁾.

PROV. TURCESC.

- 1148 Reu de vei semăna, mai rău vei secera.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Adica rău de vei urmă, mai rău vei pați (GOLESCU).

- 1149 Car-le nu semiră, ni șnja ⁵⁾.

FR. MIKLOSICU, I, p. 10.

Cine nu muncesce nu adună.

- * 1150 Cine sémēna culege.
Cine a muncit dobândește.

¹⁾ Acela ce vei semăna, și acela ce vei face, vei afla (găsi, căpăta).

²⁾ Ce seminți acela o să crească.

³⁾ Precum vei pune semința, așa și (vei) culege.

⁴⁾ Ceea ce seminți seceri, ceea ce faci găsești.

⁵⁾ Car-le nu sémēnă, nu secără.

1151 Sămănăm în câmp și cumpărăm d'în tirg.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 65.

Să ție pentru cei ce nu dobândesc nimic din munca lor (GOLESCU).

SĂMÎNȚĂ

Vezi *Tiugă*.

1152 Sămînță bună, bun rod ție dă.

Vezi *Rod*.IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 66.

Adică bine faci, bine găsești (GOLESCU).

1153 Sămînța străină, ca altoiul la pom.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* 158.

Lucru știut de toți agricultorii, dar mē tem că proverbul să nu fie Românesc.

S G U R Ă

1154 Sgura din fer bun se face,
Și s'aruncă să se calce.A. PANN, *Moș-Albu, II*, p. 22.

Dintr'un lucru bun pōte ție și ce-va fără preț, precum din parinți de trebă se pot nasce copii cu năravuri rele.

S M I C E A

Vezi *Radacina*

S M O C H I N Ă

Vezi *Maracine, Stea*.

S M Ó L Ă

1155 Cine s'atinge de smōlă și nu sē mânjasce?

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 82.

Adica dē netrebniči și nu sē poticnesce? (GOLESCU).

Chi tocca la pece s'imbratta său *si sozza*¹⁾, ție un proverb Toscan.

¹⁾ Cine atinge smōla se murdăresce..

Ș O F R A N

- 1156 * A mîncă șofranul.

Veđi *Mocan, Țigan.*

I. ARBORE, J. Buzău

A se păcăli, a face un lucru pe dos, a fi prost, întocmai ca Țiganul, care a mîncat șofranul, ne-sciind că numai zéma lui pôte fi de un folos.

Ș P E R L Ă

- 1157 * ^Δ A da pe cine va prin șperlă ¹⁾.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 111 & 200.
— GR. I. ALEXANDRESCU, *Galați*, J. *Covurlui*.

Adică a 'l face de ris, a 'l prinde cu minciuna, a 'l păcăli.

„Adă cuțitașul în cîce, ȃic eă, și la tótă întîmplarea cred că nu mă veđ da prin șperlă și nu-l veđ lasă să me bata.” — I. CREANGĂ.

- 1158 * ^Δ A da cu mîna prin șperla.

V. HARAM, *inv. c. Grivița* J. Tutova.

Veđi *Spuza*.

Adica a se păcăli într'o întreprindere.

S P I C

- 1159 Spicul plin sta plecat.

HINȚESCU, p. 179.

Averea este o povara.

S P I N

Veđi *Livada*.

- 1160 Spiniu carnea ne-o sfășie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 67.

Adică cei răi, rău te vațemă (GOLESCU).

- 1161 * Di schin trandafila ese.

D. DAN, *Moloviște & Nevesca, Macedonia*.

Veđi *Trandafir*

Despre parinți și copii.

¹⁾ Șperlă este un cuvînt țigănesc, întrebuintat în Moldova și înseamnă ce-nușa sau sursa de cărbuni. Țiganii ferari, după ce făc cue sau bat ferul, apoi îl dau de ferbinte prin apă și în urmă prin șperlă ca să se calască și să se răcescă.
— GR. I. ALEXANDRESCU.

- 1162 * A ședé ca pe spină.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 315.

Vezi *Ghimpe*.

Adică a fi grabit de a plecă.

- 1163 A aduce cui-va spin în cósta.

Da SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.*, p. 61.

Adică o vecinătate neplăcută.

S P U Z Ă

Vezi *Turtă*.

- 1164 A1 dat spuza și a1 luat cenușa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 1.—HIN-
ȚESCU, 179.

Adică nimic a1 dat, și mai nimic a1 luat (GOLESCU).

- 1165 * Δ A da cu mâna prin spuză.

P. BUJOR, *Nuv.* — V. HARAM, *inv.*
c. *Grivița*, J. Tutova.

Vezi *Foc*, *Sperla*.

1° A se îmbogați de odată, fără muncă.

2° A se pacali (V. HARAM).

„Atunci dai și tu cu mâna prin spuză. Chefuesci și tu.” — P. BUJOR.

S T A F I D Ă

Vezi *Vie*.

- 1166 Și stafida e uscata, dar dulcēța ei nu ș'o pierde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 98.

Să ție pentru cele trecute la virstă, dar pline de nuri (GOLESCU).

S T E J A R

Vezi *Furnică*.

- 1167 * Δ Din stejar, ste'ar răsare.

J. VASILE, c. *Vadu-Lat*, J. Vlașca.—
V. HARAM, *inv.* c. *Grivița*, J. Tutova.

Se ție despre părint'i și copii.

- 1168 * Stejarul bun și trainic da trainică mladiță.

V. ALEXANDRI, *Despot-Vodă*, p. 56.
V. HARAM, *inv.* c. *Grivița*, J. Tutova.

Acelaș înțeles ca proverbul 1167.

- 1169 * Δ Dese lovituri de balta restórna stejarii urieşi.
H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea,*
J. Dorohoi.

Şi cel mai puternic se póte dobori la pămînt.

- 1170 Şi cel mai tare stejar la topor sǎ pléca
IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 98.
Adică orî-ce voînic la armă (GOLESCU).

- 1171 Şi stejarul e mare, dar ghindă pentru porci ne dă.
IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 98.
Sǎ đice pentru cei mari, ce próstă slujbă arată (GOLESCU).

- 1172 Mjelovacu n'a facut maj- naranci ¹).
FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter. I*, 13.
Să nu cautam lucruri carî nu pot fi; se đice şi despre părinţi
şi copii.

S T O G

- 1173 * Δ De la virf se 'ncepe stogul.
DA E. SEVASTOS, p. 244. — I. BĂ-
NESCU, *prof. J. Roman.*

Orî-ce lucru de la capăt.

«La un împărat odată erau trei fete mari.

Intr'una din đile, veni un fecior de împărat ş'o peşi pe cea mai mică, care
era şi mai frumoasă. Împăratul însă nu vru să 'î o dee đicend că *de la virf sǎ*
'ncepe stogul. — E. SEVASTOS.

STRĂMURARE

Veđi Nas.

S T R A T

Veđi Gasca.

STRUGURE

Veđi Vie.

S T U P

- 1174 * Δ A fi stup de bogat.
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

¹ Stejarul n'a făcut chitre nic dată.

* *E ca un stup nerelezat.*

A. PANN, III, p. 105. — HINȚESCU,
181. P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p.
377. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Să ȋdice de omul bogat care are de t te cu bel ug.

S U I  

1175 Sui ul are  i scobori .

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 65.

Din pogorit, sui ul nu se p te depart .

AL. BELDIMAN, *Trag.* III, p. 429.

*Inal are fara scadere, ca sui  fără scobori ,
nici cum să gasesce.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 25.

*Nici un sui 
Fara cobori .*

HINȚESCU, pag. 182. — I. T. MERA,
Conv. L' ter., XVI.

* *Sui ul are  i cobori .*

I. G. VALENTINEANU, pag. 20.

* *Nu e sui 
Fara cobori .*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —
I. T. MERA, ap. DAM , I, p. 265.

Adică cei ce se urcă în mare slavă lesne să scobor în jos (GOLESCU);  i precum a  is Mirabeau : *la roche Tarp ienne est pr s du Capitole.*

Orb norocul la sui ,  i lunecos de a stare pe loc. — MIRON COSTIN.

Pa a începe vor va, începe a ar t ,
Că *din pogorit, sui ul nu se p te departa;*
După sui . pogorire, urm z  neapărat,
Si apoi iara-  sui ul, după ea  i vederat.

AL. BELDIMAN.

Her iocu un bir eni i v r d r ¹⁾.

PROV. TURC.

¹⁾ Ori-ce sui  are un cobori .

Ș U R Ă

Veđi Gura.

S U R C Ț

Veđi Lemn.

- 1176 SurcȚua nu sare departe de butuc.

B. P. HĂȘDĂU, *Etyrn. Magn.*, 1982.*Surcica nu sare departe de rădăcină.*GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

- * Δ
- Surcica nu sare departe de la trunchi.*

Abecedar ilustrat, p. 27. — K. A. ZAMFIRESCU - DIACON, *inv. c. Stiubeni, J. Dorohoi.*

Veđi Așchia, Țandara.

Copii sȚmȚnă cu părinții lor; are un înȚeles mai mult defavorabil.

- 1176
- ^b
- Tu unde aduni surcele eu am taiat nuele.

A. PANN, III, p. 124.

Arată bogăția trecutului și sărăcia vremurilor de față. Veđi numărul 810.

- 1177 Tu 'l trimeti la surcele,
-
- Și el 'ți-aduce floricele.

A. PANN, *Ediția 1889*, pag. 26, I, 86. — HINȚESCU, 182.*Eu o mȚn după surcele,
Ea'mi-aduce viorele;
Eă o mȚn după viȚei,
Ea 'mi-aduce clopoȚei.*S. FL. MARIAN, *Poes. Pop., Nunta*, pag. 9.

- *
- Eă il trimit la surcele
Și 'mi-adună floricele.*

Da E. PONICI, *prof. Cernavoda.**Eă il trimit la surcele
Și el mi-aduce viorele.*P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 379.

Veđi Foc.

A. Pann, I, p. 86—87, povestește păȚeniile unui prost care

pléca de la nunta ca se aducă lemne din pădure. De lene, vrea să încarce de-odată un copac întreg, fara a 'l mai taia în mai multe bucăți și, cu gândul acesta, îl potrivește din tăietura ca sa cadă drept în car. Când se prëveale copacul peste car, îl face bucsă. Căutându-și boii cari s'au departat, dă de o baltă în care se jucău nisce rațe. Aruncă cu barda în rațe, dar nu le nimerește. Se desbraca și intră în apa ca sa-și caute barda, însă nisce drumeți îi fură straele.

După ce a rămas gol numai în pele,
Privind împrejur și vălă floricele.
S'a pus să culégă ținându-și : nu-mi pasa,
Cu mânele gôle tot nu merg a-casă,
S'asa numa 'n pele se duse cu ele,
In loc de surcele ducend floricele.

*
1178 Pas Burdele (*Burdelea*)
La surcele.

ION AL LUI SBIERA, p. 252. — I. BĂNESCU, profesor, J. Roman.

1° Se ȋdice când imbiăm pe alții să faca o trébă a cărei îndeplinire ne privesce.

2° Iea dacă ai de unde. — I. BĂNESCU.

PAS BURDELE LA SURCELE.

Era odată un bărbat și o femeie, cari aveau o casă de copii, toți harnici și strguincioși însă deprinși, ca și părinții lor, a se certă pentru nimicuri și a se porecli.

Cum sosise vremea măritatului fetei celei mari, tatăl, vădend pețitorii venind spre casa lui, ș'a invējat copiii cum să se pórte și să nu se mai certe sau poroclescă față cu străinii.

Copiii s'au juruit că s'or purtă cât mai bine. Tata au venit apoi la pețitori și s'au dat cu ei în vorbă ba despre una, ba despre alta, ia așa pe cum îi obiceiul la pețite. Mama s'au fost aședat la vatră pe un scaun dinaintea focului și au început a găti la bucate pentru oșpeți. Când dă ea să mai pule lemne pe foc, vede ca nu's lemne în casă și strigă pe baeți ca să 'i aducă. Dar baeții, ia cum sunt baeții, mai bine le place să se uite în gura oșpeților de cât să facă vre-o trebușoră, n'au sarit nici unul, ci cel mai mare au strigat pe cel mai mic ȋcându'i pe porecla lui : «*Pas Burdele la surcele !*»

Să mērgă *Rincul*, că lui îi rindul !» răspunse *Burdelea*.

«Să mērgă *Sgiita*, c'a ei îi nunta !» ȋlise acesta.

«Să mērgă *Gura-lată*, că n'a fost nici-odată !» strigă ea.

Auȋind tata aceste imbleturi și, ca să curme mai departe pomelnicul poreclelor, strigă către femeia sa : «Da ce faci acolo, tu *Cap-lanu*, de nu lea mai iute un băȋ să dai ?»

Da, Ian tacți tu, *Papă-lapte*, că tôte 's a'tale fapte !» îi răspunse femeia.

Vēdend pețitorii cum merg trebile aici în casa, n'au mai rămas mult, ci și-au luat catrafusele și s'au cam dus.

TĂCIUNE

Veđi *Carbune, Drag.*

- 1179 Arđënd numai doi taciunĭ,
Nu sĕ pot face carbuni.

A. PANN, I, p. 134. — HINȚESCU, 183.

Veđi *Lemn.*

Se đice despre cei saracĭ.

- 1180 * Cu un tuciune foc nu s'face ¹⁾.

D. A. MILESCU. *Gopeși, Macedonia.*

Se đice despre cei saracĭ.

- 1181 Numai intr'un taciune,
Nu se face mamaligă,
Nici pôte ce-va sĕ friga.

A. PANN, I, p. 134. — HINȚESCU, 183.

Se đice despre cei saraci.

- 1182 * Δ Un taciune,
Ș'un carbune,
Taci, baete, nu mai spune.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, pag. 69. — V.
HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova.*

Sunt mai multe variante în carĭ cuvintul *baete* se înlocuesce prin *Române, Țigane*, etc.

Origina acesteĭ vorbe care se întrebuintĕza, în gluma, pentru a impune tacerea, se află în basmul „*Inșir'te margăritare.*» — Veđi P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 62—71.

- 1183 * A fi taciune acoperit.

I. BANESCU, *profesor J. Roman.*Veđi *Carbune.*

Sĕ đice pentru cei viclenĭ și fățarnicĭ.

TALAZ

Veđi *Mare.*

- 1184 • Talazurĭ marĭ ca nisce munți, îndată nu le mai veđi,
cum vintul încetĕza.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 68.

Adică cei marĭ, cum cad, nu sĕ mai vĕd, si liniștirea noródelor cum lipsesc rĕsvratitorĭi (GOLESCU).

¹⁾ Cu un tăciune foc nu se face.

ȚANDĂRĂ

1185 * \triangle Țandara nu sare departe de la trunchiū.

H. D. ENESCU, *Inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.

Veđi *Așchie*, *Surcă*.

Copiii sémănă cu părinții lor; are un înțeles mai mult defavorabil.

1186 * A sari țandara cui-va.

A. PANN, II, p. 99.—HINȚESCU, 168.

Veđi *Bizdoc*.

A se supără de-odata, și cam fara pricina.

T E Î Ū

Veđi *Cuiu*, *Curmeiu*, *Femeie*, *Mateiu*.

1187 Nu-ı teıu-beleiu, ci-ı beleıū-teıu.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 108

Adica tot-una este.

«— Nu se ȝice Mecı t și Catihet, tată, răspune Ioan rușinat.

— Na, na, na, Măria ta! par-că astă grija am eu acū?... vorba cea: nu-ı Tanda, ci-ı Manda; *nu-ı teıu-beleiu, ci-ı beleıu-t u...* de curmeıū. — I. CREANGĂ.

1188 Teıū și brad.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 91.

Adică: ce-o fi.

«Românul cântă, ș'apoı ce-o da, *teıu și brad*. — GR. JIPESCU.

Veđi G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare*, p. 353, *Teıul și Bradul*.

1189 A legă două în teıu.

P. ISPIRESCU, *Snöve*, p. 9. — FR. DAMÉ, II, 268.

Veđi *Pânza*.

A prinde chiag, a stringe ce-va parale.

Ț È R Ă

Veđi *Mare*.

Ț E R I N Ă

1190 * Δ A stă cu țerna în gura.

LAMBRIOR, *Conv. Lit.*, IX, p. 155.—
V. HARAM, *inv. c. Grivița, J. Tutova*.

Se ȃice despre acei morți a căror rude n'au făcut pomenirile,
n'au purtat grijile obicnuite.

1190' * Δ A dă cu țernă în ochii cui-va.

V. HARAM, *inv. c. Grivița J. Tutova*.

Veđi *Pulbere*.

Al chiori, al 'l face să vadă lucrurile alt-fel de cât cum sunt.

T I N Ă

1191 Și tina lucește, când sorele o isbesce.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 98.

Să ȃice pentru cele urite, când innătă în brilanturi, și pentru
cei proști, când se ocrotăza dă catre cei mai mari (GOLESCU).

1192 Mergu pă carare lina,
Și dai drept în tina.

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 52; I,
114. — HINȚESCU, 27.

Se ȃice de omul băt.

T I V G Ă

Veđi *Coda*, Cap. VI *Tivgă*.

1193 Când crește tivga? si când i să strimbă gătul?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.—P.
ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 456.

*Când a crescut tivga și când i s'a strîmbat
gătul?*

BARONZI, p. 56. — HINȚESCU, 188.

Veđi *Douléc*.

Se ȃice pentru cei ce, fără de vreme, să socotesc că au ajuns la
cea mai mare destoinicie (GOLESCU).

1194 În tivga sēcă cât sa suflă,
Nu poți sa o umflă.

A. PANN, *Ediț.* 1889, p. 26; I, 85.—
HINȚESCU, 186.

Se ȃice despre cei proști.

1195 Din tivga amara în zadar ier semința.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89. —
A. PANN, III, p. 154.

Adică din cele prôste (GOLESCU).

TRANDAFIR

*Vezi de Departe, Fost, Maracine
Rosa.*

1196 Trandafir fara ghimpi nici cum poți gâsi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 71.

Adică cele bune fara neazurî nu se pot afla (GOLESCU).

1197 Nici un trandafir fara ghimpi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 48.

* *Nu e trandafir fără spinî.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 999. — I. G.
VALENTINEANU, p. 45.

Nu sunt trandafiri fără spinî.

I. G. VALENTINEANU, p. 10.

Nu e trandafir (rosa) fără spin.

G. MUNTEANU, 31. p. — HINȚESCU,
163. — Da E. B. MAWR, 78.

Nu-j rosa far de spire¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.* I, 13.

* *Nu-î trandafir fara di schin²⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopezi, Macedonia.*

Vezi Maracine, Rasur.

Adică nici o plăcere, nici o frumusețe, fără cea mai mică supărare (GOLESCU); sau precum zice A. Pann.

Fără cusur nu se pôte
Nici un lucru pe pămînt.

.....

Asemene dar și omul
E zidit cu acest dar,
S'albă, ca flórea sau pomul,
Un dulce și un amar.

Fab. II, p. 52.

Ita dis placitum voluptatem ut moeror comes consequatur³⁾.

PLAUT.

¹⁾ Nu-î trandafir făr' de spin.

²⁾ Nu-î trandafir fără de spin.

³⁾ Ast-fel vrurî dei ca supărarea se însoțescă p. ácrea.

- 1198 * Fie-ce trandafir cu ghimpele lui.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 72. —
HINȚESCU, 191. — FR. DAMÉ, II, 66.

Orî-ce trandafir are și spin.

BARONZI, p. 51. — HINȚESCU, 191.

Adică și cel mai bun cu cusurul lui (GOLESCU).

Que d'épines, amour, accompagnent tes roses, ȕice Malherbe.

- 1199 * Δ Cine culege trandafiri trebuie sa se 'nghimpe.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*,
J. *Dorohoi*.

Binele, folósele, plăcerile, cu greutate și cu ostenela se dobândesc.

Francesul ȕice: *On ne peut cueillir la rose sans se piquer les doigts*.

- 1200 Cine vrê trandafirî cata (cauta) sa vrê și spini.

BARONZI, p. 60. — HINȚESCU, 191.

Cine caută vre-o placere să se aștepte și la neazurî.

- 1201 Nici un trandafir, sa nu-si arate numai indata co-cênul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48.

Adică nici o frumuse'e, să nu se trecă nuraî îndată (GOLESCU).

- 1202 Trandafirul de ghimpi mai întâiū sa ȕe-l cureȕi, apoi la nas să ȕe'l aduci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 114.

Adică pē cei dē nēm mare. mai întâiū dē naravuri să-ȕi desbarî, apoi cu ei sa te slujesci (GOLESCU).

- 1203 Din trandafir resar flori de cucuta.

SLAVICI, *Conv. Lit.*, VIII, p. 420.

Din părinȕi bunȕi, rēȕi copȕi se pot nasce.

- 1204 Trandafirul cu cât mai frumos, cu atât mai puȕin ține.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

Adică frumuseȕea (GOLESCU).

- 1205 Trandafirul scóte ghimpi și ghimpele trandafir.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

Adică din cei bunȕi es rēȕi, și din cei rēȕi, bunȕi (GOLESCU).

1206 Cel mai frumos trandafir fara ghimpă nici cum se află.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 77.

Adică și cea mai frumoasă fără nici un cusur nu se poate (GOLESCU).

1207 Pune flórea trandafirului cu bésina-porcului ¹⁾).

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Potrivesce mirosul trandafirului cu putórea porcului.

A. PANN, I. p. 162.—HINȚESCU, 109.

Veđi *Beș na-porcului*

Să ție când potrivim pē cele frimóse cu cele urite (GOLESCU).

1208 * Nu miróse a trandafir.

Se ție când miróse urit.

Il flairait bien plus fort mais non pas mieux que rose.

RÉGNIER, *Satires.*

T R E S T I E

1209 Răspunderea móle, frânge mâpia, si trestia înduplecata de vifor nu se frânge.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.* p. 56.

Trcstia care se plécă vintului, nici odata nu se frânge.

A. PANN, II, p. 53.—HINȚESCU, 192.

Ne învața a nu ne împotrivi celor mai puternici de cât noi.

«Trestia după vint plecându-se se îndoașce și iarăși se scóală, iară bradul împotriva puindu-se, din rădăcină se prevălesce, cu a căruia răsturnare cele de pin prejur mladițe smicele stropindu-se, cu pământul se amestecă.» — D. CANTEMIR, *Ist. Ierog.* p. 375.

Cititorul va putea asemăna fabula, *le Chêne et le Roseau* din La Fontaine, cu variantele românești din A. PANN. *Pov. Vorb.* II, p. 53 și ȚICHINDEAL, *Fab.* p. 264. Vom reproduce numai fabula scriitorului bănațean.

STEJARU ȘI TRESTIA

Stejarul cel mare, de vint puternic din rădăcină smulgându-se și răsturnându-se, aș călăt într'un riu, și aș început a'l duce apa pre lângă trestie. —

¹⁾ O flóre próstă și puturósă (Nota lui Goleșcu) din familia ciupercilor; Francesul o numesce vess -de-loup.

Cum e acesta ? ca ale subțiri și slabe și tocma la vinturile cele mai mari și puternice stau în locurile lor în pace, când stejarii cei mai mari cad și se sfărâma ? Iară trestiiile au răspuns, zicând ca ele, celor mai tari și mai puternici de cât ele nu se pun împotriva ci se pleacă când spre o parte când spre alta și așa rămân în liniște și întregi. Dar voi cei mari stând împotriva celor mai puternici de cât voi, nu e minune pentru ce cădeți și vă sfărâmați.

T U F Ă

Veđi *Fôie, Fuga, Gogóșa, Lemn.*

1210 Fie tufa cât de mică, își are și ea umbra ei.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 382.
— HINȚESCU, 193.

Veđi *Paiu, Trup.*

Aceleaș înțelesuri ca proverbul 949.

Nul si petit buisson qui ne porte ombre, zice Francesul. Acest proverb se trage din urmatorul apolog care se gasesce în Biblie :

Copacii vrura sa-și alegă un rege. Intorcându-se către măslin îi au ȳis : domnesce. Măslinul răspuns : Nu voiu părăsi grija unt-de-lemnului meu, pentru a domni asupra copacilor. Smochinul a ȳis că mai mult ține la smochinele sale de cât la puterea domnască. Via nu-și lasă strugurii. În urmă copacii merseră la tufă, și tufa a răspuns : *vă dau umbra mea.*

1211 Dă-ı cu tufa, că es bani.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 92.

Să ȳice dăspre cei cumpliți și lacomi (GOLESCU).

1212 * Tufa de Veneția.

Adică nimic, lucru care nu pôte fi. În Veneția nu sunt copaci, orașul fiind clădit pe parı în mijlocul marii.

1213 * Tufa în cap, tufa în pungă.

BARONZI, p. 56. — HINȚESCU, 193.
— ION AL LUI SBIERA, *Pov.* 272.

Adica prost și sărac.

„El vedé acuma, destul de limpede, c’au rămas cu buzele umflate și *cu tufă în pungă.*” — SBIERA.

Origina acestei ȳiceri vine după unii de la locuțiunea 1212, iar după alții cuvintul *tufa* ar însemnă aci „abur”. — Veđi A. de Cihac, II.

U N D Ă

1214 În loc sa’l scôta din undă,
În vultore il afunda.

A. PANN, I, F. 144.

*In loc sa te scôța 'n (din) undă ¹⁾,
La mai adînc te afundu.*

A. PANN, II, pag. 75. — HINȚESCU, 172.

Despre cei cari nu te ajută la nevoi sau in primejdii.

A SE USCĂ

Vezi Verde

U S C A T

- 1215 Pē uscat cu sigurēla,
Pe apa cu indoiēla.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 134.

Vedī din amindouē care-ī foloseșce, adaogă Golescu.

U S T U R O I Ū

Vezi Barbat, Cap. VII *Usturo*

- 1216 Usturoiul cānd ēl strivesci, lacrami eti aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Adica pe cel mai mare, cānd el superī (GOLESCU).

V A D

- 1217 Incerca vadul cu nebunul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17.

Sē dice pentru cei ce sē incred in cei proști și nevoiași, invē-
țāndu-ne sā nu dām cređemint la asemenea ōmenī (GOLESCU).

- 1218 Nu incercā vadul cu nebunul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 110.

*
Nu cercā vadul cu nebunul.

A. PANN, *Nastr.* *Hog a*, p. 41.

Nu 'ți incercā vadul ca nerodul.

A. PANN, I, p. 94. — HINȚESCU, 198.

Adica nu te increde in cel nevoias (GOLESCU).

¹⁾ In A. Pann, se citește: *cunda* care nu are aci nici un înțeles.

V A L

- 1219 Ca cel ce pe valurile marii urme cauta sa gasésca.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. *Asen.* 20.
Adică lucruri care nu pot fi.
- 1219^b A înnotă în contra valurilor.
G. MUNTEANU, p. 172.
A se împotrivi obiceiurilor, opiniei generale, etc.
- 1219° A avé valuri cu cine-va.
A. DE CIHAC, *Dict. Etym.* II, p. 443.
A fi în luptă, a avé grăutați cu cine-va.

V A L E

Veđi *Cale, Cur, Dél.*

- 1220 Din vale la dél când tu te urci, tot te mai poți
popri; iar din dél la vale, pâna nu vei da în
brânci, nicăiri nu te mai popresci.
IORD. GOLESCU, *Mss.* p. 88.
Se dice pentru cei ce alérgă spre dérăpénarea lor (GOLESCU).
- 1221 Valea tot aceea, dar lelea nu e aceea.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 18.
Valea 'i tot aceea, dar lelea nu'i aceea.
HINȚESCU, p. 198.
Arată netrebnicia lucrurilor, după ce le trece vremea (GOLESCU).
- 1222 Valea e tot asa, dar nu e poteca aia.
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 171.
Valea e tot aia, dar nu e poteca aia.
A. PANN, III, p. 155.
Se dice despre cei bétrăni, arătându-se că și-au pierdut puterile.
- 1223 La vale lesne aluneci, iar în sus anevoie te urci.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 38.
Omul aluneca lesne la vale.
D^a E. B. MAWR., p. 39.
Adică spre scadere lesne alunecăm, iar spre dobândă anevoie
mergem (GOLESCU).

1224 Are sa treacă pâna atunci multa apa pe vale.

HINȚESCU, p. 4.

Vezi *Gariă, Pirtu*.

Arață o îndelungă vreme.

1225 * A lua pe cine-va la vale.

T. SPERANȚIA, III, p. 42.

1° A lua repede, a goni.

2° A lua în ris, a lua peste picior.

Si mi-l *lea la vale*

Si cu bulgări, și cu cânl.

T. SPERANȚIA.

V A R G Ă

1226 * △ A duce vergile cui-va.

Vezi *Dumnezeu, a Tremurd*.

ION CREANGĂ *Pov.* p. 203; — V
HARAM., *inv. c. Grivița J. Tutova*. —
GR. I. ALEXANDRESCU, *Galati, J. Co-*
vurliu.

A 'i purtă grija ca o să pățescă ce-va.

Acastă locuțiune, întrebuințată în Moldova, vine de la acela că tâlharî se bătău pe la răspântiile drumurilor cu vergi de alun pe cari le ducă un soldat.

V A R Z Ă

1227 * △ Nu e varza
Sa se rôdă.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 50. —
V. HARAM. *inv. com. Grivița J. Tu-*
tova.

Să ție pentru cele ce nu pătimesc nici o stricăciune (GOLESCU); se dă câte-odata acestui cuvint un înțeles urit.

1228 * A cresce în laturî ca varza.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, p. 158 —
HINȚESCU, 40.

S'a înforat ca varza.

Și s'a 'ngâmfilat ca barza.

A. PANU, I, p. 161 — HINȚESCU, 79

* \triangle *A se înfoia ca varza.*

FR. DAMÈ. II, pag. 180.

Se dice de acel care se mândrește fără vre-un motiv temeinic ; de pildă, ca săracul cel mândru.

* 1229 *A se deschide ca varza.*

Se dice de acela care ne desvelește de o dată gânduri sau obiceiuri ascunse pe cari nu ne așteptam ca sa le întâlnim la dînsul. Se întrebuințează într'un mod mai mult ironic.

1230 *Ca o varză învelită.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. *Asem.* p. 21.

Vezi *Cépa*.

Se dice de omul ascuns.

VERDE

Vezi *Rod*.

1231 *Pe lângă cele uscate ard și cele verzi.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

* *Pi ninga uscat ardi s' verdirile.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Vezi *Copac, Lemn*.

Adică pe lângă cei nebuni patimesc și cei buni (GOLESCU).

1232 *Tale și verzi și uscate.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 68.

* *A îndrugă verzi și uscate.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 151 ; III, 122; *Moș Alb*, I, 56. — P. ISPIRESCU, *Snove* 95. — HINȚESCU, 200.

* *A vorbi lu verzi și uscate.*

A. PANN, II, p. 146. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, 98, 143, 223, 247. — HINȚESCU, 200

* *A spune verzi și uscate.*

BARONZI, p. 48.

* *A vorbi verzi și mărunte.*

I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova*

Adică vorbește ori-ce 'i vine în gură, și bune și rele, și cum am dice fleoncănește (GOLESCU).

Francesul dăce : *Employer le vert et le sec* cu înțelesul de : a întrebuința toate mijlocele putincioase pentru a duce o întreprindere la un bun sfârșit.

1233 * A trage verde pe uscat.

BARONZI, p. 40. — *Maior* P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

Vezi *Vetrela*.

A duce o viață miserabilă, a trăi de ață până mâine în lipsă și necazuri ; a munci fără spor.

Acastă dicătoare nu are sub această formă, singura întrebuințată, nici un înțeles. A. Pann arată în Povestea vorbit, I, p. 132, ca locuțiunea exactă ar fi : *a trage vetrela pe uscat*, adică pânza corabiei.

V I E

1234 * Craul în dăl la vie
Ca s'a copt razachie.

Vezi *Ai a-fo a, Bruma*.

Maior P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

A sosit vremea culesului viilor, și într'un mod mai general . a sosit momentul priincios de a se face o lucrare.

1234^b * A fi în viile Domnului.
A fi băt.

1235 Ca via ce o lasă îndată se paraginesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 23.

Arată urmele neingrijirii.

1235^b Via cere sapa, adîncă și dăsa, ca să ne de noue lăc de viață.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, 167.

Țicală agricolă.

1236 * Să duce la vie cu struguri în pōla.

I. BĂNESCU, *prof.* J. Roman.

Vezi *Apa, Padure*.

A duce un lucru acolo unde nu-î de lipsa.

1237 Cine sadesce vie, din rodul ei manānca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.

Adică fieș-care din munca sa (GOLESCU).

1238 Tot in via Fotii bate pētra.

Veđi *Șatra*.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 69.

Sē dice când necazurile cad tot pē un obraz (GOLESCU).

1239 Vinde via si cumpără stafide.

Veđi *Moșie*.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 176 ; II, 69. — HINȚESCU, 201.

Se dice despre cei carī fac o negustorie prōsta.

1240 Via dice : «veđi-mē ca sa te ved și eu pē tine.»

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 19.

Ne invață ca inși-ne sa îngrijim de ale nōstre, ca să ne dé rod bun (GOLESCU).

1241 Via sa n'o lasi sa se paraginēasca, ca pierđi și pē ea și vinul ei.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 103.

Adica munca sa n'o lași din mână, că pierđi rodul ei (GOLESCU).

1241^b La culesul viilor, ca la rēsboiu să te pripesci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 167.

Dicală agricolă.

1242 Musatat t(e)rta, mica grosdje¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 13.

Fața adese-orī te înșelă.

Sē scie că plantele atunci când infrunzesc mult, daū mai puțin rod.

V I O R Ê

Veđi *Surcē*.

V I Ț Ă

1243 Viță de vie
Tot invie.

V. ALEXANDRI, & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Vița de vie
Tot invie,
Iara vița de boz,
Tot răgoz.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 210.

¹⁾ Frumōsă vie, puțin struguri.

*Vița de vie
Tot invie,
Iar cea de rogoz
Cade gîos.*

S. FL. MARIAN, *Nunta*, p. 33.

Se aplică celor cari, prin faptele sau cuvintele lor, arată ca a ramas ce-va într'insii din origina lor cea proustă, sau din relele obiceiuri cu cari au fost deprinși.

Rustica natura semper sequit sua jura ¹⁾ dice un proverb latin din evul mediu.

1244 * La buciurul viții trei vlastari cresc : unul al sanătatei, altul al veseliei și altul al turburării.

A. PANN, I, pag. 113. — HINȚESCU, 19.

Vești Beție.

Adică daca beți ce-va vin îți priesce, de beți mai mult te înveselesc, de beți și mai mult îți perdi mințile.

Reproducem după D. Gaster, *Chres.* II, p. 97, o istorioară din anul 1773. Ea se află și în A. Pann, *Povestea Vorbei I*, pag. 119 pâna la 127, și nu se deosibesc de cea d'întăiu, de cât prin o mai mare desvoltare a incidentelor.

ISTORIA POMELOR

Cand împărăția prea slăvita gutăi, și oblăduia cinstitul chiebru; iară saborna rodii era păharnic mare, mărul era loșofet mare, corna era hatman mare, vișina era cămăraș mare.... și merseră strugurii sa pîrască pre boerii divanului înaintea împăratului gutăi, dicend că boerii cei mari nu ascultă de poruncile împărătesci...

Neadeverindu-se pîrele strugurii-l atunce să umplu împăratul de mîni, și să sculă în picioare și începu a blăstemă pre struguri dicend : să fii strugure blestemat, de lemn strîmb spînzurat, de cuțit cărn tăiat, de voinici tînăr călcat; sângele tău să 'l bé barbații, mintea să li se învelufască, fețele să li se ruminească, ochii să li se învelufasca, fețele să li se ruminască, ochii să li se painjănescă, din picioare să șuvască....

Atunci se sculară toți boerii cei mari în picioare, și dîseră : Amin, sa fie cuvîntul deplin.

1245 Mladița viței, de nu va fi în vița, rod nici-cum aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 46.

Adică cei ce nu ascultă de stăpîn. (GOLESCU).

1246 Vița de la par nu se delunga.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI. *Mss.*

Adică femeia de barbat, pe care se sprijină în tot-d'auna.

¹⁾ Firea țărănescă (moșicască) urmăze a tot-d'auna deprinderile sale.

1247 Ca vița ce se urcă pe harac în sus.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II *Asem.*, 20.

Ca cei care se ridică cu ajutorul și pe spinarea altora.

*
1248 Lesne : pune vița, (și) be vin!

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 161; III, 130. — GR. JIPESCU, *Opincar*, 40.

*Pune viță,
Be viniță.*

BARONZI, 62 & 67. — HINȚESCU, 203.

Se dice aceloră cari cred că un lucru este ușor de făcut, și se miră vedându-se înșelați în așteptările lor.

1249 Vița ce n'aduce rod se taie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Adică cei răi trebuie să se isgonescă (GOLESCU). A se vedé în Evanghelii, parabola smochinului.

1250 Vița de la radacina se taie, când de tot se usuca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Adică cele rele diu radacina trebuie să se desrădăcineze (GOLESCU).

1251 Vița uscată s'o tai, ca mai bun rod sa 'ți de.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 103.

Adică cele netrebnice să le depărtezî, ca mai bune să dobândescî (GOLESCU).

1252 Vița, când vei s'o plivescî, sa n'o tai din rădăcina, ca sa potta sa 'ți mai de rod.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 103.

Adica să nu iei de la supușii tei tot ce ai, ca sa 'ți potă ajuta și altă dată. (GOLESCU).

1253 O vița în Gherghița si alta în Ialomița.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 8. —
HINȚESCU, 202.

Sé dice pentru cele foarte rare și departate una de alta (GOLESCU).

Două localități au purtat în țară numele de Gherghița. În vechime se numea ast-fel un oraș spre Buzău în sus, unde Ungurii urmărind o bandă de Turci au macelărit-o întrăgă la anul 1575.

Astă-đi poartă acest nume un ȋrgușor din Prahova, însemnat prin răscôla Călărașilor, asupra lui Alexandru-Voda la 1623.

Este de cređut că proverbul care ne ocupă se referă la ȋrgușorul din Prahova unde și astă-đi sunt podgorii însemnate.

CAPITOLUL III

DESPRE ANIMALE

Păsări. — Patrupede. — Insecte. — Pesci.

ABUR

1254 [△] Are numai abur ca câni.

T. CRIȘIAN, c. Cugieru, *Transilvania*. în *Etym. Magn.*, p. 98.

Se dice despre un om rău. — T. CRIȘIAN.

Se dice despre omul ce jură strîmb. — A. BUNEA, *Transilvania*.

1255 * [△] A scôte aburi pe gură.

L. BĂNESCU, *prof. Jud. Roman*. —
Preot. C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț*, J. Mehedinți.

A vorbi zadarnic.

A C

1256 * [△] A ascunde ac în miere.

Preot. C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț*, J. Mehedinți. — I. IORGULESCU, *invăț. com. Baia-de-Aramă*, J. Mehedinți.

Vezi *Miere*.

Se dice despre cei făcarniți cari ascund un gând rău, într'un sfat dat cu blîndețe.

Velle litus gladius.

PAULLI MANUTHI, *Adagia*.

A I S

Vești Haia, Cea.

A L B A

1257 * △ Alba 'n car,
Alba sub car.

Preotul C. BUNGEȚIANU, *inv. com.*
Cosovăț, J. Mehedinți.

*Alba 'n car,
Alba sub car;
Alba e'n tot locul,
Seca-i-ar norocul.*

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, pag.
57.—B. P. HĂȘDĂU, *Etymolog. Mag-*
num., 714.

*Alba 'n car,
Alba sub car;
Alba trage de mörte
Mă tem că-î vom duce pelea în spate.*

Vatra, I, No. 3.

* △ Alba 'n del
Alba la vale,
Amîndoi merg pe o cale.

I. BĂNESCU, *profes. J. Roman.* —
Dr. Z. J., c. Fedea, J. Tutova.

*Alba 'nainte, alba la rötă,
Oîstea gölă pe de-o parte,
Hi! opt un cal, că nu-s departe Galații, hi!*

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 108.

Se dice despre cei săraci cari neavînd de cât un singur lucru îl întrebuintează în toate împrejurările.

În această dicetóre este vorbă de o mărțogă de iepă, care fiind întrebuintată la toate și în tot-d'a-una aci cade sub car, aci trebuie dusă în car ne mai putînd să se misce, și pe care Țiganul o bate spunînd dicetóreă de mai sus. — B. P. HĂȘDĂU.

- 1258 * △ Albei noastre nu îi îndemână
Că-î aduce tetea pelea pe mână.

B. P. HĂȘDĂU, *Etym. Magn.*, 713.—
Vatra, I, No. 3.

Vezi *Balaia, Vaca*.

Se dice în bătaie de joc aceloră carî în loc de a spune lucrurile pe slău, ocolesc cu vorba pe de departe.

O anecdotă populară din Moldova com. Floresci, J. Tutova, în *Etymologicum Magnum*, p. 713, suna ast-fel :

Un țigan avea o iepă alba care din întimplare a murit pe câmp. Gasind'o mortă țiganul a despuiat'o, hoitul l'a lăsat spre mănca-rea cânilor, iar pelea o duse a-casă. Baiatul țiganului când vedu pe tata-său că vine începî a strigă :

Mamo, fa!

Albei vōstre nu îi îndemână

Ca-î aduce teteu peļu pe mână.

La cuvîntul *Vaca* se va găsi o varianta din Țera-Românească.

- 1259 * △ Tot alba în doi bani.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 155; III, 125. — HINȚESCU, 2. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 57. — B. P. HĂȘDĂU, *Etym. Magn.*, 714. — *Vatra*, I, No. 3. — C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovș*, J. *Mehedinș*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinș*.

Adică : tot acelaș lucru, aceeaș treabă; se dice aceluia care ne supără spunînd saū făcînd mereu acelaș lucru. A. Pann dă acesteî ȝicetoriî un înțeles mai deosebit cînd dice : Poî să mă omori saū sa mă lași sa traesc, *tot alba în doi bani*, adica : tot una'mî-este.

Este vorba, ȝice D. G. Dem. Teodorescu, de iepă albă a Țiganului după care se tot ținea mereu un posnaș de Român ca sa 'i-o cumpere în doi bani, spuindu-î că nu face mai mult.

- 1260 * A trecut alba prin ham.

Preotu C. BUNGEȚIANU, *c. Cosovș*, J. *Mehedinș*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. *Mehedinș*.

Vezi Cap. IV, *Alba*.

Adică nu mai este ce a fost; se ȝice adese-orî și despre o fată care 'și-a perdut fetia.

Sê dice cînd cine-va a pățit un lucru și voesce sa arate că-l scie. — C. BUNGEȚIANU.

Se dice sêra după ce se isprăvesce lucru. — I. IORGULESCU.

1261 * E mâncat ca alba de ham.

A. PANN, I, p. 146. — HINȚESCU, 100. — B. P. HĂȘDEŢU, *Etym. Magn.*, 714. — FR. DAMÉ, I, p. 56.

Vezi *Balana*.

Se țice despre omul prapădit de nevoi, ca și țepa cea albă de ham.

ALBINĂ

Vezi *Bine*. Cap. XVII, *Fum*, *Musca*, *Rou*, *Trântor*.

1262 * Δ Albina si de ne muscă, dar cu miere ne îndopa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3. — VASILE STAN, c. *Margineni*, J. *Pravova*.

Să țice pentru cei bunți stapâni, ce și dă ne mustrează, dar și mult ne miluesc (GOLESCU).

Este de observat că albina în deobște se numesce *muscă*, astfel când se sporesce bine, se țice în județul Iași: *are multă musca, ese musca*.

Albina este făcuta din lacrimile Maicei-Domnului, de acela e mîerôsă dar și te dore tot-o-dată. — *Etym. Magn.*, p. 750.

1263 Albina în gură ține mîerea cea mai dulce, și în cîda, acul cel mai otravitor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2.

*C'albina, în gură cu mîiere,
Ș'în cîdă ac și fiere.*

A. PANN, III, p. 63. — HINȚESCU, 3

Arata naravul celor fățarnici (GOLESCU).

O legenda din Ardel, care se pôte asemăna cu aceea de la cuvîntul *ariciu*, suna în modul urmator.

LEGENDA ALBINEI

Când a facut Dumnezeu tôte vietățile, a întreat pre fie-care, ca ce putere volesce să albă. Albina a răspuns că :

— Pre cine voi împunge cu acul meu să și moră.

Atunci Dumnezeu a țis :

— Mai bine să mori, tu !

Si așa se vede până în ziua de astă-zi, că îndată ce înghimpă cu acul său albina pre cine-va, mîre ea însăși. Vezi *Etymologicum Magnum*, p. 747, precum și legenda de la cuvîntul *Munte*.

Honey is sweet, but the bee stings ¹⁾.

Englezesc.

¹⁾ Mîerea e dulce dar, alb na înțepă.

El havo es dulce, mas pica el abeja ¹⁾.

Spaniol.

Dhen Honing wil sleekia, maste intet radas for Bijen ²⁾.

Svedez.

- 1264 Albina din ori-ce flóre stringe mustul cel mai bun
și în miere îl preface.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2.

Albina vrednica însă

D'or ce flóre face strinsă.

A. PANN, I, p. 137.

Adică cel înțelept la învățătură alege cele mai bune și cu ele se împodobesce (GOLESCU). Nu e lucru din care să nu poți trage vre-un folos.

- 1265 Albina cu cât mai mult sbîrînaie cu acul asupra noastră,
atît rodul cel mai dulce, nouă ne aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2.

Să țină pentru cei buni stăpîni (GOLESCU).

- * 1266 Albina dă viespe, cât cerul dă pămînt.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3.

Adică cel roditor dă cel sterp (GOLESCU).

- * 1267 Care a furat stupul
De și 'ș-a scuturat trupul;
Dar albina din căciula
E de dovada destula.

A. PANN, II, p. 27 \ 28.

*
*Dar albina din căciula,
E de dovada destulă.*

HINȚESCU, p. 3.

Vezi *Musca*.

Să țină de cel vinovat, a cărui greșelă se vedesce din ore-ce semne.

SNÓVÁ

Un om eră tras în judecată pentru că furase un stup de miere. În fața judecătorului, negă furtul cu înverșunare. Pirișul văzînd îndrăsnela hoțului și temîndu-se că 'și va pierde pricina, închipulește o strategemă.

¹⁾ Mierea e dulce, dar albina înțepă.

²⁾ Cine vrea să lingă mierea, nu trebuie să se tîmă de albine.

De odată se întorce spre judecător strigând că piriul minte de ôre-ce a rămas o albină lipită de căciula lui. Vinovatul, la auzul acestor cuvinte, creșdând că în adevăr e prins cu minciuna, scôte repede căciula din cap și o scutură. Acastă dovadă a fost îndestulătore pentru a stabili convingerea celor de față precum și a judecătorului.

1268 Nicu o tovărășie între albină și între trântor, ca unul muncesce și altul mănâncă d'a gata.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48.

Adică între muncitor și între leneș (GOLESCU).

1269 * L'aū mușcat albina de limba.

I. ARBORE, J. Buzău.

Sē dice de unul care nu vorbesce, care sta tăcut, prostănac.

1270 * Harnic ca albina.

Vine încarcat a-casa ca o albină.

B. P. HĂȘDĂU, *Etym. Magn.*, p. 745.

Sē dice de omul muncitor care îngrijesce bine de casnicii sēi, îndestulându'i de nu le lipsesce nimic.

1271 Ca albinele la fag s'aduna.

I. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 8.

Arată numărul cel mare.

1272 Ca albina la roīul sēu petrece.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 120.

Adică fôrte bine.

A R I C I U

1273 A fi ca ariciul de când a urzit Dumneșeu pamintul.

B. P. HĂȘDĂU—GEORGESCU, c. *Coșoreni*, J. Ialomița, în *Etym. Magnum*, p. 1651.

Sē dice dice de omul mic la stat, dar mare de vristă și tot de odată înțelept. — A se vedē în acastă privință finele legendei a doua.

Avem o mulțime de versiuni privitoare la urzirea pămîntului. Vom așterne aci numai două dintr'insele. La cuvîntul *Albină* se va găsi încă una.

LEGENDA ARICIULUI

I

Când a făcut Dumnezeu pământul, nu se pricepea cum să 'l așeze ca să 'l facă loc, căci pământul era mult grozav. Așa 'l-a ȋis albinei să se ducă la ariciu ca să 'l întrebe pe el : ce esto de făcut ? Când a sosit albina la ariciu i-a ȋis :

— Bună ȋiua, cumêtre ?

Ariciul a răspuns :

— Mulțumim d-tale, cumेत्रa ! Da ce vint a batut ?

— Am venit să-ȋi celŭ un lucru.

— Ce ?

— M'a trȃmis Dumnezeu să-mȃ spuȃ, cum să așeze pământul, ca e mult grozav și nu se pricepe cum sa 'l pue.

— Da bine, cumेत्रa, eu un bȃet ghem ce să scȃ ?

Albina s'a luat ȋiua bună s'a plecat. Rȃmas singur ariciul ȋice :

— Veȃ ! Par'că el nu scie să facă vȃi adinci și munȃi tnalȃ !...

Când a ispravit ariciul vorba, albina sbȃrr ! dup'o flȃre de lubene unde se pitise ca s'auȃ ce va ȋice, și s'a dus drept la Dumnezeu să 'l spue. — D. BALSILSCU, c. *Drajna-de-sus*, J. *Prahova* in *Etymologicum Magnum*.

II

După ce a urzit Dumnezeu pământu, i-a rȃmas o țirișȃră de pȃmȃnt și nu scia ce să mai faca cu el, nu scia unde să 'l mai pue. Atunci Dumnezeu a trimis pȃ albină la ariciu să 'l întrebe, să vadă nu l'o tȃia pȃ el capu, ce să facă cu pȃmȃntu ȃl d'ȃi mai rȃmȃsesse.

Albina s'a dus și l'a gȃsit intr'un bordeiu și l'a întrebat ; da ariciu a ȋis că nicȃ el nu scie. Da albina ȃl scia că este șiret, și in loc să plece, s'a pus pȃ coșul bordeiului să vadă nu cum-va o mai ȋice ce-va ariciu.

Când a socotit ariciu că albina s'a dus dȃparte, a început a vorbi singur.

— Ce om și Dumnezeu ȃsta ! El mai puternic de cât mine, și mȃ întrȃ tot el pȃ mine, un pacȃtos, ce să facă cu pȃmȃntu ȃl dȃ i-a rȃmas ; par'că el nu scie să facă și el *munȃ* și *dȃluri* din el !

Albina atȃta i-a fost, și zbȃrnȃ dupa coș drept la Dumnezeu dȃ-i spuse ce a auȃit de la ariciu.

Dumnezeu atȃta a așteptat, și a făcut din tot pȃmȃntu ce-l rȃmȃsesse tot munȃi și dȃluri. Si pentru slujba d'o făcuse, Dumnezeu a blagoslovit pȃ albină sȃ fie sfȃntȃ in lume și din sȃngele ei sȃ se arȃnȃscȃ o lume.

Si dupȃ aȃ 'l-a dat vȃle Dumnezeu să cee dȃ la el ce-o vrea, cȃ el ȃi dȃ. Da albina, cu mȃnte, cu mȃnte, dar obraznicȃ, ȋise di colo :

— Sȃ 'mȃ dȃȃ putere, că p'ȃl dȃ l'ȃtu mușcă eu, sȃ mȃrȃ !

Da Dumnezeu cȃ sa 'ȃ tȃe nasu, ȃi rȃspunse :

— Ba mai bine sȃ morȃ tu !

Si albina d'atunci și pȃnȃ 'u ȋiua de aȃȃ ea a rȃmas sȃ fie pedepsitȃ pentru c'a fost obraznicȃ, și cȃnd mușcă pȃ cine-va ȃi rȃmȃne acul cu maȃele țiriș in carnea Romȃnului. și ea mȃre.

Si ariciu mic, mic, dar tȃnfundat al cȃlorilor, cȃte de ghemuit, da scie multe, batȃȃȃ pȃrdalnicu, da nu i le pȃte aȃȃ nimine cȃ e sanchiu dȃ tot. — TUDORA L. LȃZȃRON, c. *Bogdanesti*, J. *Vȃlcea* in *Șezȃtȃrea*, III, p. 26.

A se vedȃ legenda de la cuvȃntul *Munte*.

1274 Ariciul cu meștesug se prinde.

A. PAUN, Edit., 1889, p. 107.

Ariciul cu meșteșug se prinde și vrabia cu meș.

A. PANN, II, p. 125. — HINȚESCU,
6. — S. FL. MARIAN, *Orn.*, I, 412.

Adică ori-și pe cine poți să-l ademenesci cu cea ce-î place lui, cu ce-î este drag, nici decum înșă prin alte apucături; pe de altă parte se întrebuințează când vream a arăta că un lucru se face sau se capătă cu greutate.

Ariciul fiind pentru popor o ființă atât de înțeleptă în cât a învățat chiar pe Dumnezeu la urzirea pământului, este firesc lucru ca acel ce dorește a-l prinde să întrebuințeze mijloace foarte iscusite pentru ca să-l potta ademeni.

1275 * *Îi bate din clește ca la ariciu.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică vrea sa 'l îmblândească, să 'l înduplece la o treabă.

Când ariciul e făcut ghem, dacă aude zingănitul metalului îndată să desface și întinde capul ca să asculte, căci îi place, ȳice poporul. Este însă de observat că sunetele metalice trebuie să fie din potribă displăcute acestui animal, care la fie-ce lovitură, are mișcări nervoase și apröpe spasmodice.

Pe când copii zornăesc din vătrau silindu-l ca să-și arete botul, ei cântă .

Ariciu, ariciu
Pogonicu,
Dute la mörä,
Si te 'nsorä ;
Si İea fata
Luİ Cicörä,
Cu cercet,
De ghiocel,
Cu salbä
De nouë lei
Si İea zestre.
Nouë țeste,
S'un ogar
Dupä car.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* p. 97.

Poporul după mișcările bietului dobitoc ast-fel chinuit și-a închipuit două jocuri, *ariciul* și *ȳubetul* descris de D. B. P. Hășdeu în *Etymologicum Magnum* p. 1654 și următöarele.

1276 * *Pare ca-ı spusesese ariciul la urechie.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 240.

Îl îndemnă ariciul.

P. ISPIRESCU, *L g.*, p. 333.

Se ȋdice de acei cari sciũ sã se pórte și sã chibzuésca bine un lucru.

«Pare cã-I spusese ariciul la urechile cã are sã se petrecã între ele ce-va pentru dînsul.» — P. ISPIRESCU.

Ariciul e la poporul Român prototipul înțelepciunei; dînsul este povățuitorul multor ființe și chîr a lui Dumnezeu cînd cu urzirea pãmîntului.

Acestã credință, despre înțelepciunea ariciului, o aveaũ deja Elinii la cari acest animal era privit ca cel mai sciutor din tóte viețările : πολλ' εἰς ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἐν μέγα. În pređicele sale Antim, acestã luminã a bisericei române, ne învața sa facem ca ariciul care, dupã ce merge la vie, întãlũ se saturã el de struguri, și apoi scuturã vița de cad brobónele jos, și sã tavãlesce pre dînsese de se înfig în ghimpiĩ lui și duce și puilor. Veđi *Etymologicum Magnum*, p. 1652.

1277 Te răsfața într'al tẽu,
Ca ariciu 'n cuibul sãu.

A. PANN, I, p. 136. — HINȚESCU, 160. — B. P. HAȘDEU, *Etymologicum Magnum*, 1648.

Veđi *Iepure*.

Nicaerĩ ca la casa omului.

Ariciul, fiind fórte sficioș, petrece sub pamint o mare parte din vieța lui și nu ese la luminã de cãt nóptea pentru a'și potoli fómee. Poporul, care 'l zaresce fórte rar, atribue acestã lipsã a ariciului mulțumirei pe care dînsul o simte cînd se aflã în cuibul ce și-a sapat sub pãmînt.

1278 Pe ariciũ lin nici cum ẽl poți face tocma ca un pesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 56.

Adica pẽ cel cumplit, blãnd, și pẽ cel sgãrcit, gîmert, și sã ȋdice pentru cele piste puțință (GOLESCU).

1279 Ariciũ farã ghimpi nici cum póte fi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 4.

Sã ȋdice pentru cei rãi și cumpliti, ce piste puțință a nu supẽrã pẽ ore-cine (GOLESCU).

LEGENDĂ

Cãnd a împãrțit Dumnezeu hrana animalelor, ariciul a fost ursit sã se hrãnescã cu insecte. Ast-fel fiind orînduit, de fómee s'a apucat într'o ȋi sã-si caute hrana într'o vie. Rãscolind el tótã ȋiua dupã insecte, a rãsturnat toți haraciĩ din vie. Vẽđẽnd Dumnezeuul acẽsta l'a blestemat, ca în tótã vieța lui sã pórteharaciĩ (ȋepi) în spinare, cãci pãnã aci el nu avea ȋepi. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramã, J. Mehedinți*.

1280 * Par' ca-ı un ariciu.

B. P. HĂȘDEU, *Etym. Mag.*, p. 1647.

Să ȋce despre cel sficioș care vorbește fără a se uita în ochii omului.

1281 S'a facut ghiem ca ariciul.

c. Pietroșia, J. Dâmbovița.

S'a sgulit ca un ariciu.

c. Orlat, Transilvania.

S'a stărcit ca un ariciu.

B. P. HĂȘDEU, *Etym. Magn.*, p. 1647

Se ȋce de ȋmenii nesociabili și cari se supăra ușor.

LEGENDĂ

Ariciul dintr'întăiu mergea în pictore. Când lusa, la urzirea pămîntului, el a învățat pe Dumnezeu să facă văi și munți, ca să nu fie pămîntul neted, atunci Dumnezeu l-a dat ariciului să se potă face ghiem și la vale să se dea de-a rōla.

Gr. Jipescu în *Opincarul* p. 117 ȋce că : ariciu era voluic, cu barbă mare, când urzia Dumnezeu pămîntu și chemându'l să-l țile de ghiemuri, unu de urzelă ș'altu de bătătură, ariciu s'a înflorat de fața Domnului și a scăpat un ghiem din mână. Din această pricină, pămîntul din lat și șes cum era să fie, s'a scovirdat și s'a prefăcut în mălăștenuiri, văi, vîgăuni, colnice, piscuri, munți, rîpi, măci și Dumnezeu s'a nerăjit și l'a blestemat să rămăle ghiem, ș'asa stă d'atunci. — D. MIRONESCU, J. Nemișu, în *Etym. Magn.*, p. 1647.

A R I P Ă

Veȋi Pasere, V tur.

1282 Daca face puul aripi nu'l mai gasesci la cuib.

A. PANN, *Edu.* 1889, p. 151. P. ISPIRESCU *Rev. Ist.* III, 153.

Daca face puul aripi la cuib nu'l mai gasesci.

HINȚESCU, 156.

* *A facut puul aripi.*

Veȋi Pana.

Se ȋce de copii cari, după ce sē fac mari, părăsesc casa părintesca.

*Nid tissu et achevé,
Oiseau perdu et envolé.*

Trésor des Sentences, XVI Siècle.

- 1283 Îi smulgi aripiora.
D'aci nu mai sboră,

A. PANN, I, p. 134.

*Îi smulgi o aripioră
D'aci nu mai sboră.*

HINȚESCU, p. 6.

De asemenea și omul când 'și-a pierdut puterea; mijlocele de a se îmbogăți sau de a înainta.

- 1284 Aripa când se frânge,
Paserea zace în sânge.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 4.

Adică omul când puterea 'și-o pierde (GOLESCU).

- 1285 Cine fără aripi muncesce sa sbore, pururea el vede
ca cade în bot.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 83.

Adica cei ce fără putere se silesc la cele ce cer mare putere (GOLESCU).

*Man soll nicht eher fliegen wollen, als bis man Federn
hat ¹⁾.*

Prov German.

- 1286 * A prinde la aripi.

* A face aripi.

A capeta putere, mijloce de a ajunge, de a 'și face loc în lume.

ARMĂȘAR

*Vezi An, Cal, Catâr, Cuvint,
Magar, Marțoga, Reu, Samar,
Țînțar.*

- 1287 Vrînd sa aiba armășar
Ajunge din (cal) la măgar.

A. PANN, *Edit.* 1889. p. 73; III,
100. — HINȚESCU, 6.

Vezi Cal.

Să ție despre cei lacomi și nemulțumiți. — Vezi A. Pann, III,
p. 100—101.

¹⁾ Să nu te încerci a sbura înainte de a avea pone

1288 Armasarul bun se vinde din grajd.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 233. —
HINȚESCU, 6. — B. P. HĂȘDEŢ, *Etyrn.*
Magn., 1689.

Vezi *Cal.*

Lucru bun nu are trebuință de a fi lăudat și precum țice Francesul : *à bon vin point d'enseigne.*

**1289 Nu 'ț'e necaz când te isbesce un armăsar,
Ci când te trântesce un magar.**

A. PANN, III, p. 51. HINȚESCU, 119.

Loviturile pe cari le primim de la cei mici și proști sunt cele mai dureroase.

**1290 Tata avea armasar,
Dar el a eșit magar.**

A. PANN, I, p. 5. — HINȚESCU, 6.

Se țice când dintr'un părinte bun ese un copil rău.

**1291 * Nu-mi vorbi de moșu tău armasaru ci de tată-tău
magaru.**

L. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Se țice acelor de nēm prost, cari se lauda cu vre-un strămoș de mai bun nēm.

1292 * Armasarul când îmbătrânesce ajunge la rișniță.

A. PANN, *Ed.* 1889, p. 96 & 171; II,
64. — HINȚESCU, 6.

*Armăsarul când îmbătrânesce,
La rișniț' ajunge de rișnesce.*

A. PANN, III, p. 54,

Arata tristețe urmarī ale bătrâneții.

Asne viel ne vault plus à rien. — MIMES DE BAIF.

1293 * Nu se ajunge nici cu armasarul nici cu ogarul.

A. PANN, I, p. 21. — BARONZI, 57. —
HINȚESCU, p. 6.

Arată marea iuțelă; de obicei se țice despre cuvint.

1294 * A fi armăsar.

Adică om desfrinat.

ARȘIȚĂ

- 1295 [△] E rea ca o arșiță.

B. P. HĂȘDEU, *Etym. Magn.*, 1748.

Se țice proverbial, în Transilvania, despre o femeie rea.

BĂLAȚA

- 1296 * [△] A 'nțercat (ințarcat) bălaia.

Veđi Cap. X, *Alb, Lup.*

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 47. — HINȚSCU, p. 81. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 229. — Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț. J. Mehedinți.* — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *invăț. c. Știubenii, J. Dorohoi.* — H. D. ȚNESCU, *invăț. c. Zamostea, J. Dorohoi.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia de-Aramă, J. Mehedinți.*

Veđi *Murgană.*

Adică vaca cea balațe care da lapte. Nu mai are folóse, s'a ispravit afacerea care 'i aducea un venit, 'și-a pierdut mijlócele de traú, nu mai are de unde să se îndestuleze.

»Se aude când cine-va cere de la o altă persóna acelaș lucru de mai multe ori și în cele din urma, în loc sa i se răspundă: »Nu mai am« i se țice: *O ințarcat balaia*«. — I. IORGULESCU.

- 1297 * Nu 'i-e îndemâna bălaei ca vine tata cu pielea ei în spinare.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.*

Veđ *Alba, Vaca.*

Acelaș înțeles ca proverbul 1258.

BĂLAN

- 1298 Balan sa-ți aléga din gură.

I. CREANŢĂ, *Pov.*, p. 151.

Se țice acelor cari vorbesc fară ca sa 'i putem înțelege. Unii pre-tind ca, prin Bălan, se înțelege o ființa óre-care supra-naturală.

BĂLANA

- 1299 E mâncat ca balana de ham.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 378.

Veđi *Alba.*

Acelaș înțeles ca proverbul 1261.

BALIGĂ

Vezi Vișal.

1300 La baliga môle, puțină plôie trebuie.

I. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.* Δ *La baliga môle puțintică (puțina) apă trebuie.*A. PANN, *Ediția* 1889, p. 113; II, 101. — HINȚESCU, 8. — I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*

Adică pe cei slabi dă tot, mici întimplări ei topesc (GOLESCU).

1301 * Δ A face sânge în baliga.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 253. — I. BĂNESCU, *prof.* J. *Roman.* — *Preot.* C. BUNGEȚIANU, *inv.* c. *Cosovăț*, J. *Mehedinț.* — I. IORGULESCU, *inv.* c. *Baia-de-Arama*, J. *Mehedinț.** Δ *A omori o baligă.*

A nu face nici o ispravă; se țice de ômenî carî 'și arată volinicia în lucruri de nimic, și carî se laudă sau amenință cu fapte pe carî nu sunt în stare de a le îndeplini.

«Dar și când m'o scôte cine-va din răbdare.....

«Țeu nu suguesci, măi Buzilă? Da amarnic măi ești la vieță; când te mănî faci sânge 'n baliga. — I. CREANGĂ.

În județul Mehedinți se dă acestel țicerî un înțeles deosebit.

A vorbi saŭ a lucră zadarnic. — C. BUNGEȚIANU.

A nu face nimic, cu tôte că vrei să faci ce-va, identic cu: a bate apa în piua. — I. IORGULESCU.

1302 * A fi o baliga.

Adică fără voință, fără energie.

BĂLȚAT

Vezi Bou

1302^b * A fi bălțat.M. CANIAN, J. *Iap.*

Adică însemnat de Dumnezeu și prin urmare om rău.

BARZĂ

Vezi Cocostirc.

1303 A se îngâmfa ca barza.

A. PANN, I, p. 161. — HINȚESCU, 79. — FR. DAMĂ, II, 185.

Se ȋdice de acei c r  se m ndresc, ch ar  i fără cuv nt, ca s ra-
cul m ndru, de pildă.

B E R B E C

Ve i Cap,  ie,

1304 Berbeculele  nainte  oilor merge.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* p. 88

Arată precăderea bărbatului asupra femeiei.

*
1304^b A veni cui-va berbecii.

M. CANIAN, *J. Ia i.*

*
'I-a venit berbecu la casă.

LISAVETA TEODOR, *B rlad, J. Tu-
tova.*

A se  mboga i.

B I V O L

Ve i Bou,  i,  in ar.

*  
1305 C nd se bat bivoliu, sufer  (sufer) br scele.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 458.—
PREOT C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Coso-
v  , J. Mehedin i.* — I. IORGULESCU,
*inv. c. Baia-de-Aramă, J. Meh -
din i.*

Cei mic  pătinesc de certurile celor mar .

1306 Bivolul nu se teme de purice.

BARONZI, p. 60. — HIN ESCU, 16.

Adică cel puternic de cel slab, cel mare de cel mic.

Κ ωνωπος       ς                        ).

Prov. Elin.

*
1307 C nd va sbur  bivolul.

AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

Ve i Magar.

Adică nici odată.

Numai bivol sbur nd n'am ve ut se aude adese-or  în gura
poporului,  i în adevăr o asemenea ve ere e at t de neobice nuit ,
 nc t nevasta  i copiii lui *Danil  Prepeleac*, v   nd un bivol
 sbur nd pe sus, a  rupt'o de a fug ,  nsp im nta i. Ve i Creangă.

¹⁾ Elefantul de India nu se teme de purice.

B O B O C

Vezi Tómnă.

1308 Bobocii pē gâsce vor să le învețe să 'nnóte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.Vezi *Ou*.

Adică cei proști pē cei învățați, și cei mici pē cei mari (GOLESCU), și în deobște tinerii pe bătrâni.

Latinii diceau: *Ne sus Minervam* ¹⁾ ca și Elinii: Ὡς ποτ' Ἀθηνᾶν ἐπὶν ἤπισσε.

1309 Bobocii voesc a duce gâscele la pascut.

I. G. VALENTINEANU, p. 43.

Acelaș înțeles ca proverbul 1308.

TAURUS ET VITULUS

Angusto in aditu Taurus luctans cornibus,

Cūm vix intrare posset ad praeseria,

Monstrabat vitulus quo se pacto plecteret :

Tace, inquit, ante hoc novi, quam tu natus es.

Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

PHAEDRI, *L. V. Fab.*, IX.

1310 Dă înapoi ca bobocii de rața ori de gâsca.

HELIADÉ-RĂDULESCU, *Vol.* XVII.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, p. 155.* *Dă peste cap ca bobocii de rața când pasc.*I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Să ție de omul nepriceput care se apucă de o treabă pe care nu o póte scóte la capăt.

1311 * Il pasc bobocii.

V. ALEXANDRI, *Teatru.*

Adică e prostănac.

1312 * Δ A pasce bobocii.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 233.—V. ALEXANDRI, *Despot-Vodă*, p. 100. — FR. DAMÉ, I, p. 143 ; III, 192.

A fi prost, tâmpit ; a 'și pierde vremea în treburi neînsemnate, a nu face nici o treabă.

¹⁾ Un porc să nu învețe pe Minerva.

„D-văstră cinstiți! őspeți, se vede că *pasceți bobocii*, de nu vă pricepeți al cui fapt e acesta.“ — I. CREANGA.

1313 * △ A turnă bobocilor.

BARONZI, p. 43. — P. ISPIRESCU,
Rev. Ist., I, p. 235. — *Preot C. BUNGEȚIANU*, *inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți*.

Vezi *Rafă*.

A nu avé de lucru. — I. IORGULESCU.

Arată disprețul nostru pentru cei ce vorbesc cu nesocotință. — C. BUNGEȚIANU.

1314 * A fi boboc.

Adică tinér și prin urmare prost, necunoscător de treburile lumii. — Vezi Creangă, *Povești*, p. 205.

B O T

1315 * Ca la botu calului.

Vezi Cap. IV, *Bot, Puf*.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 105-106.

Adică cu repediciune, d'a 'n fuga, ceea ce Francesul numesce, *le vin de l'étrier*, ultimul pahar care se golesce când ești călare și gata de plecare.

„Zăcașul de proprietar ceru să le mai dé câte un paharsă bé, *la botu calului*, cum se dice.“ — P. ISPIRESCU.

1316 * △ A dà cu botu 'n baltă.

Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți*.

A 'și perde demnitatea prin compromitere. — C. BUNGEȚIANU.

1317 * △ A pune botu pe labe.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Margineni, J. Ialomița*.

Sé dice când cine-va birue pre acela cu care s'a luptat, și'l pune, într'un mod figurat, cu botul pe labe precum se așéda cănele bătut de stăpânul său.

B O Ū

Vezi a *Ară, Céfd, Drac, Dumnoșeu Jug, Lapte, Leu, a Măncă, Ochii, Orz, Ou, Pelé, Plug, Șarac, Vișet*.

1318 A murit boul,
Ș'a răpus jugul.

Vezi *Junc*.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 3.

Insemnéză că după mórtea stăpânului, tóte sé prăpădesc (GOLESCU).

1319 *Limba boului e mare, dar nu pôte grăi.*

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 41.

* △ *Și boul are limba mare, dar nu pôte să vorbescă.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 6; I, 21.

H. D. ENESCU, *Învășăt. c. Zamostea*,
Jud. *Dorohoi*.

* *Boul are limbă lungă, dar nu pôte să vorbescă.*

BARONZI, p. 51. — HINȚESCU, 18.

Mare e limba boului, pacat că nu pôte grăi.

AL. ODOBESCU, III, p. 23.

Mare e gura boului, dar nu pôte vorbi.

I. G. VALENTINEANU, p. 32.

* △ *Boul are limba lungă; dacă nu pôte vorbi!*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *Înv. c. Știubeni*, J. *Dorohoi*.

* △ *Boul are limbă lungă, dar nu pôte vorbi.*

V. FORESCU, *Folliceni*, J. *Suciava*.

Adică cei mici, și de sunt mai învățați decât cei mari, și de au dreptate, dar nu pot îndrăzni în potriva lor nimic a grăi (GOLESCU). Să ție în genere, când ne sfim de a spune ceea-ce scim sau gândim.

1320 *Lunga e limba boului, dar la cōda tot n'ajunge.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 41.

* *Limba e lungă, dar la cōdă tot n'ajunge.*

Veđi Vacă.

Să ție pentru cei mari când nu pot coprinde cât vor (GOLESCU).

1321 * △ *Boul se întinde pâna unde ajunge cu limba.*

M. LUPESCU, *Înv. c. Brosceni*, J. *Suciava*.

Omul nu va rivni la lucruri cari trec de puterile lui.

1322 *Pân'a geme boul scârție osia.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 59.

* △ *Pâna a geme boii scârție carul.*

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 156; III, 126. — HINȚESCU, 17. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș.

* △ *Pâna sa géma boii scârție carul.*

G. IONESCU, *inv. c. Beciu*, J. Olț. — ION NIȚESCU, *invêf. com. Viespesca*, Jud. Olț.

Să țiee când în loc sa se vație ee mii, ee pururea muncesc, apucă mai nainte ee mari de să jelesc, ee nimic muncesc (GOLESCU).

1323 * *Boul se léga de córne și omul de limbă.*

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 6; I, 20. — BARONZI, 57. — V. ALEXANDRI, & LASCAR ROSETTI, *Mss.* — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 453.

Boii se léga cu funia iară ómenii cu cuvintul.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 452. — GALIN-NĂDEJDE, *Cart. Căt.*

Boul se léga cu funia, ómenii cu vorba.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1067.

Boul se léga de córne și omul de minte.

HINȚESCU, p. 18.

Omul se ține de cuvint și boul de córne.

AL. DUMITRESCU, p. 137.

* *Pe boii îl prinde de córne și pe om din vorbe (de limba).*

Da E. B. MAWR. p. 88.

* *Omlu s'léga di limba, bolu di córne.*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

*Cum poți sa legi bolu di córne, omlu poți sa-
legi de limbă.*

ANDREIŬ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.* 99.

Omul este legat prin cuvintul său și precum țiee Loysel, „On lie les boeufs par les cornes et les hommes par les paroles; et autant vaut une simple promesse que les stipulations du droit romain“. *Institutes contumières.* — Veđi A. Pann, *Povestea álula*, I, p. 16—20.

*Verba ligant homines, taurorum cornua funes*¹⁾.

Prov. Lat.

*Das Pferd beim Zaume, den Mann beim Wort*²⁾.

Prov. Germ.

1324 Boul cu încetul departe merge ; dă-l silești să potnesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Ne învață să nu silim pe supuși pite puterea lor (GOLESCU).

1325 Lasă boul în voia lui, dacă vei să mergi departe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 106.

Adică nu sili pe norod la munca pite puterea lui, dacă vei să te folosești mai multă vreme (GOLESCU).

1326 Boul nu treeră cu gura legată.

A. PANN, III, p. 28.—HINȚESCU 18.

Vezi Dobitoc, Vita.

Lucrătorul trebuie să se folosească din rólele muncii sale.

Boului ce treera sa nu-î legi gura. — DEUTER, XXV, 4 ; TRIMOT. V, 18.

1327 Nu legă gura boului la vreme dă pașune.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 109.

Adică să nu poprim pe slugă și pe muncitor din mâncarea lor (GOLESCU).

1328 Sa nu încarci pe boi ca pe magarul cu samarul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 113.

Adică să nu puî sarcină ce nu se cuvine la orî-cine (GOLESCU).

1329 Belesce boul până a nu 'l taia.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Să ăce pentru cei fôrte cumpliți și fără milă (GOLESCU).

1330 Pierde un boi pentru un ou.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Li s'a luat un boi și li s'a dat un ou.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, p. 86.

¹⁾ Cuvintele lega pre ômeni, funiile côrnelă taurilor.

²⁾ Calul prin frâu, omul prin cuvînt.

Să ȋce pentru cei ce cheltuiesc mult pentru un mic folos, adică mai mult cheltuiesc decât dobândesc (GOLESCU).

1331 Tot boul l'am mâncat și la cõda ne-am ostenit.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

Tot boul mi l'a mâncat și la cõda-a ostenit.

A. PANN, II, p. 28.

Se ȋce pentru cele mai mari necazuri le suferă și de cele mai mici se supără (GOLESCU).

Se ȋce despre acei care apucându-se de o trebă se lasă de dinsa tocmai când eră să o sfîrșescă cu bine.

Πάντα ἐκτραγῶν τὸν βόυν, εἰς τὴν cὺρὰν ἀπέκαμειν ¹⁾.

Prov. Elin.

Toto devorato bove, in cauda defecit ²⁾.

Prov. Lat.

1332 Tot boul mi l'a belit
Și la cõda a ostenit.

A. PANN, II, p. 28.

Acelaș înțeles ca proverbul 1331.

1333 * Δ Omul fără boi e ca robul legat de mâini.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 43. —
Preot C. BUNGEȚIANU, c. *Cosovăț*, J.
Mehedinți. — I. IORGULESCU, *inv. c.*
Baia-de-Aramă, J. *Mehedinți*.

Veȋi *Vită*.

Omul fără ajutõre nu põte să facă nimic.

1334 Boii uniți la pasune,
Lupul nu 'i põte rēpune.

A. PANN, II, p. 157. — HINȚESCU, 196.

Arată puterea unirei și a înțelegerii.

LEUL, TAURIȚ ȘI VULPEA

Leul vȋdȋnd trei tauri tot-d'a-una într'o dragoste, și împreună umblȋnd, nu cutezȋ a lovi asupra taurilor; ci aũ trimis pre vulpe ca să 'i gȋlcevȋscȋ și să 'i despartȋ, atuncea Leul asupra fleșce cȋruia deosebȋ aũ lovit, și le-aũ fȋcut sfirșitul; adică, le-aũ dat pe cap. — DIM. ȚICHINDEAL, p. 34.

¹⁾ S'a oprit la cõdȋ dupȋ ce a mâncat tot boul.

²⁾ Idem.

- 1335 * \triangle Boul cu bivolul anevoie trag la jug.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 453. —
Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. o. Cosovăț*,
J. Mehedinț. — I. IORGULESCU, *inv. o.*
Baia-de-Arama, J. Mehedinț.

Arată nepotrivirea lucrurilor (GOLESCU).

Boerul și calicul nu pot s'o ducă împreună. — C. BUNGEȚIANU.
Il ne faut pas lier les asnes avec les chevaux, ȋce Francesul.

- 1336 Vai boul (boului) care 'l înjuga,
Și umbla ca sa împunga.

A. PANN, II, p. 55. — HINȚESCU, 19.

Cel slab trebuie să se supue fără împotrivire celui mai tare, precum și sluga stăpânului, nevêsta bărbatului.

- 1337 * S'a dus bou si s'a întors magari.

A. PANN, II, p. 5. — HINȚESCU, 18.

* S'a dus boŭ și s'a întors vaca.

I. CREANGĂ, *Amint.*, pag. 13. — I.
BĂNESCU, *profe or J. Roman.*

* S'duse boŭ și veni vaca.

D. A. MILESCU, *Gopeș. Macedonia*. — D. DAN, *Nevesca, Macedonia*.
— META COSTANDIN, *Molovi, te, Macedonia*.

Se ȋce pentru cei cari n'au știut să se folosescă de învățătura care li s'a dat.

« N'ai auȋit că unul, ci-că s'a dus odată b u la Paris, unde-a fi acolo, și a venit vaca. — I. CREANGĂ.

De vei duce un magari la Ierusalim sau la Mecca, tot magari se va întorce, ȋce proverbul Persan.

Simia semper et ubique simia ¹⁾).

Prov. Lat.

Andar vitello e tornar bue ²⁾).

Prov. Ital.

- 1338 * Ie'1 boii sa'1 rămăe viȋei.

Da AG. J., *Bêrlad, J. Tutova*.

¹⁾ Malmuȋele sunt în tot-d'a-una și pretutinden malmuȋe.

²⁾ A merge viȋel și a se înt rce boŭ.

A luă mult și a lasă cu puțin; a luă lucrul din mâna și a lăsa cu nadejdea.

1339 * △ Tot un bou si-o beleă.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 37.

* *Un boŭ ș'o beleă.*

În căsătorie în tot-d'a-una unul din soți este mai bun și mai harnic decât cel-l'alt.

«Nevêsta acestui săiac eră muncitoare și bună la inimă, iar a celui bogat eră pestriță la mațe și foarte sgârcită. Vorba veche : *tot un bou și o beleă.*» — ION CREANGĂ.

Veđi în *Șezătorea*, I, p. 265, *Dumneđu și Sfântul Petrea pe pamînt* cuvîntul pentru care Dumneđu a împreunat în căsătorie leneș cu harnic, un ticălos cu unul de trebă, ori un prosl cu un cuminte.

1340 * Asa se uita boii.

DA PROF. SION, *Bérlad*, J. Tutova.
I. ARBORE, *J. Buzău.*

Să țiee cînd se uită cine-va la ore-ce și este cu gîndul la altele, sau despre acel care, cum mai țiee Românul, se uită în curu dracului.

Răspuns ce se dă acelor 'arî întreba supărați pentru ce ne uităm la dinși, întocmai cđ Francesul cînd țiee : *Un chien regarde bien un évêque.*

1341 O sa 'mî lei boii sa mē lași cu caru 'n drum?

A. PANN., III, p. 125.

Arată nepăsarea.

1342 * △ Boului córne, paserii aripi, povara nu sunt.

Preot C. BUNGEȚIANU, c. Cosovăț,
J. Mehedinți.

Omul pórta, fãra a le simți, sarcinele saŭ cusururile pe care i le-a dat natura.

Turcul țiee : *Iochiŭze* ¹⁾ boimuz, *ve cuma canat iŭc deildir* ²⁾.

¹⁾ Litera pe care o însemnãm u se pronunță la Turci ca în limba germană, saŭ ca u la Francesi.

²⁾ Boului córne, paserii aripi povară nu sunt.

1343 * Δ Boi bătrân cu baer roșu.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*. —
Preot C. BUNGEȚIANU, c. Cosovăț J.
Mehedinți.

Vezi Cal.

Să dăce când cine-va se îmbracă să cauța a-și însuși un lucru nepotrivit cu starea sa cu vîrsta lui.

Țăranul obișnuiesce a atirna de gâtul animalelor tinere căte -ce-va roșu.

*À vieille mule frein doré și precum dăce Dămna de Sévigné :
Quand on n'achète pas un visage neuf, les atours ne font pas
un bel effet.*

1344 * Cine 'și pune boi în cărd cu dracu în scôte fără
côrne.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

*Ș'a pus boi în cărd cu dracul dar are să'i
scôtă fără côrne.*

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 250.

Vezi Drac.

Tovărașia cu cel rău și vicieni este în tot-d'a-una pagubitore.

1345 * A-și pune boi în cărd cu cine-va.

Da E. SEVASTOS, 90.

Vezi Plug.

A se întovărăși cu cine-va.

1346 * Δ De acum înainte nu o sa mai fac boi bălțați.

A. PANN, *Ediția 1889*, p. 155; III,
125. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III,
156. — Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c.*
Cosovăț, J. Mehedinți.

N'o să facem boi bălțați.

S. FL. MARIAN, *Orn.* I, 60.

*D'acu 'n colo bine vezi
Că n'o să fac eu boi brezi !*

A. PANN, III, p. 151.

D'aci înainte, n'o să mai facem trebi însemnate, n'o să ne mai
pricopsim.

1347 * A umblă după (a vroi) boi bălțați.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 116.

A dori lucruri anevoie de capăt.

1348 * A scôte la boi breji.

Veđi Cal.

Da Z. J., c. Fedest, J. Tutova.

Adică a se pricopsi; se ȃice într'un mod ironic, celui care se fudulesce.

1349 * A nu fi în tofî boiî.

LAURIAN & MAXIM, *Glos.*, p. 78. —
FR. DAMÉ, I, 153.

A nu 'i fi tofî boiî a-casă.

BARONZI, p. 43.

* Δ *Nu ți sunt tofî boiî a-casă.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 264. — B.
P. HĂȘDEŪ, *Etym. Magn.*, 122. —
N. GH. IONESCU, *inv. c. Mamornița*,
J. Dorohoi.

Par'ca nu i sunt tofî boiî a-casă.

FR. DAMÉ, I, p. 32, 153.

Nu'i eraŭ mai nicî odată boiî a-casă.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 111.

* *Pare că nu ți-s boiî a-casă.*

Da E. SEVASTOS, p. 64. — Da SOFIA
NĂDEJDE, 61. — M. CANIAN J Iași.

A fi neliniștit, nemulțamit, supărat; a nu fi în tôte mințile; a
avé o pagubă; a fi bolnav.

«Nu 'i eraŭ acum mai nicî odată boiî a-casă; ba chîr se făcuse buclu-
caș, hărțăgos și de tot hapsin». — I. CREANGĂ.

« — Nu se pôte, Dómne feresce, să fiî fata celui.»

— Bine omule, *pare că nu ți-s boiî a-casă*; când i-ți spun că eu ȃs aceea,
cum de nu mă cređi? — Da E. SEVASTOS.

«De câte-va ȃile găinea așa lănceđend. Nu 'i erau tofî boiî a-casă, veđi
bine, că puterea lui se află acum în sinul fiului de împărat.» — P. ISPIRESCU.

Veđi, la cuvîntul *Bob*, discuțiunea D-lor Laurian și Maxim în
privința acestor ȃdicetori.

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βούς ἤλασαν. ¹⁾

Prov. Elin.

Nunquam enim meos boves abegerunt. ²⁾

Prov. Latin.

¹⁾ Nicî odată nu mi-a luat, nu mi-a gonit boiî.

²⁾ Idem.

1350 * Δ A lasă pre cine-va în boii lui.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 166; III, 133.—HINȚESCU, 17.—N. GH. IONESCU, *inv. c. Mamornița, J. Dorohoi*.

A nu'l supără, a nu'l nemulțumi.

1351 * Δ A-l lua boii de 'nainte.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Arama, J. Mehedinți*.

*
A lua boii de dinainte.

M. CANIAN, *J. Iași*.

Vezi *Plug*.

A 'l pune în neputință de a lucra.

1351^b * Cap de bou.

M. CANIAN, *J. Iași*.

Se dice despre omul prost.

În totă Rusia de sud, și rare-ori în Țara-Românească, se dă această porecla Moldovenilor, prin alusie la marca țării care este un cap de zimbru.

1352 Lapte de bou.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 242.

A poftit și el la lapte de boi.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist. I*, p. 232.—HINȚESCU, 87.

Adică lucru care nu se află.

1353 * A fi bou incalțat.

Vezi *Vacă, V ta*.

Se dice de omul prost.

1354 * Δ Unde nu sunt boi, ieslele sunt curate.

Pretot C. BUNGEȚEANU, inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.—I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Arama, Jud. Mehedinți*.

Unde nu muncesc nimeni, mâncarea lipsește. Se află în Proverbele lui Solomon, XIV, 4 sub o formă cu totul identică.

1355 * A merge ca cu boii.

FR. DAMÉ, I, p. 153.

Adică foarte încet.

1355^b * A rămâne ca boul la pórta noua.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Veđi *Vişel.*

Adică ulmit, zapacit.

B R E A Z

1356 * A nu fi mai breaz.

Veđi *Bou, Cal, Vaca.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 73.

A nu fi mai deosebit, mai norocos, mai bun, mai deştept de cât alţii.

«A două-di pândi şi cel mijlociú; dară nici el *nu fu mai breaz*, ci se întórse la tatal său cu nasul în jos » — P. ISPIRESCU.

1356^b Cine se nasce breaz, breaz móre.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, 82.

Sě ǎice pentru cei din fire rău narăviţi, ce nu 'şi pot schimba năravurile cele rele. (GOLESCU).

B R Ó S C Ă

1357 * Δ Brósca sta în ape bune.

ION MICU, *c. Baseşti, J. Falcu.*

Veđi *Fântână.*

Acéstă ǎicală nu este decât expresiunea unui fapt constatat prin experienţa. Bróscele nu vieţuesc de cât în apele bune de băt.

Dª Elena Sevastos în *Povestea lui Dumnezeu* şi D. I. Moisilu, în *Şezătórea II*, p. 143, *Legenda Maícei Domnului* culésă în Transilvania, ne au dat două variante în versuri a unei legende fórté respândită la toţi Românii, şi care esplică acestă credinţa într'un mod supra-natural.

Reproducem o versiune a acestei legende publicată de D. M. Lupescu, învăţător din judeţul SucŃava, în *Şezătórea*, I, p. 177.

POVESTEA MAÍCEI DOMNULUI.

A fost odată un om mare, cu topor mare, şi s'o dus în padurea mare, ca să facă lemn mare, şi l'o scos în câmp mare, ş-o făcut biserică mare, cu nouă uşi, cu nouă altare, cu ferestrele spre Sfântul Sóre. În altarul cel mare şedea Sânta Maria-Mare; în altarul cel mic şedea Sânta Maria-Mica; în altarul de mǎrgǎritar şedea Maíca-Domnului de ceteá şi slujiá. Căta în cărţi, căta în tóte părşile, ca să vadă pe fiu-su, pe Dumnezeu. Pe fiu-su Dumnezeu nu l'a vėđut, ci o vėđut pe Ion, Sânt-Ion, nanaşu lui Dumnezeu.

De cât loc l-o vëdüt, înainte i-o eşit cu përb galbën până-n pământ, năfrămt înainte i-o întins, calea i-o cuprins :

— Hei! Ioane, St Ioane! n'al vëdüt, n'al întilnit pe fiul meü, pe fiul tëü, pe Dumneşeu?

— De vëdüt nu l'am vëdüt, de patimă-am auşit, că îl chinuiră căniş păgăniş de Jidanî şpurcaşî nebotezaşî; corônă de spinî pe cap pus-u-l-o, cu brîu de clu-linî încinsu-l-o, în sus svirlitu-l-o, trei răni făcutu-l-o, trei pahare de sânge cursu-l-o, căniş de păgăniş de mare bucurie bëutu-l-o; cât bët, bët, cât mal irosit.

Malca-Domnului când a auşit, a suit un munte mare ascuţit, ca o şmcea¹⁾ de cuşit, şi s'o dus acolo ca să-şl pue inima să-şl facă sama²⁾ singur; când a ajuns acolo, s'o topit ca cëra muntele şi s'o sleit ca aur.

O şciut un bulătau³⁾ mare fără fund; când o ajuns o fost prund, aü fost rămas numai o lëcă de baltăş, din care o eşit o broşcuşă.

— Of malcă! ce te vălcăreş-l, ce te tângueşcl aşa tare?

— Cum nu m'oiu vălcără şi cum nu m'oiu tângui după fiul meü, după Dumneşeu?

— Malcă! nu bagă sëmă, nu te vălcără aşa tare, că şi eu am avut doi-spre-dece puşori, ş'o venit o rôta forforată şi i-o călcat pe toiş odată, şi numai unu o scăpat, care-o fost mal mitel şi de drag ce m-l-o fost, l-am pus numele *Busuoc*.

— Ia sa-l vëd şi eu, broşcuşă.

— Busufoce, vin la mama 'ucöce!

Tare era supërată Malca-Domnului; dar când l'o vëdüt

Cu nisce piclöre lăscărăşele,

Cu nisce mâni lăboşele,

Cu nisce ochi boldişei

a zîmbit a rîde, ş-o luat Malca-Domnului pe broşca, ş-o svirlit-o cu picloru, ş-o şis : *broşca unde n'a şi, apa sa nu fie buna de bët.*

Si s'o luat Malca-Domnului şi s'o dus înainte; ş-o întilnit pe drum cu meşter de lemn şi l'o întrebat Malca-Domnului :

— De unde vii, meştere de lemn.

— Da viu că m'o chemat Jidanîş sa le fac o cruce de răstignit; el o şis s'o fac uşoră ca s'o putem purta, da eu am făcut-o mare, că este lemn destul.

Malca-Domnului l-o blëstemat aşa :

Sa lucrî cu anu

Şi sa capeş banu.

Ş-o pornit tot înainte Malca-Domnului şi s'o întilnit cu un şigan; şiganu de departe o şis :

— Bună calea, malcă!

— De unde vii, meştere de fer?

— Da vin că m-o pus Jidanîş să fac piröne; m-l-o dat fer puşintel şi încă am mal furat din el, ca să nu fie pirönele gröse să-l döră de tot pe fiu-tu.

Sa dar odată cu crocanu

Şi sa capeş banu.

Şi s-o dus înainte Malca-Domnului, ş-o ajuns la Jidanîş unde s-o chinuit Domnul Hristos, ş-o intrat în casă la Jidanîş. Jidanîş tocmai atunci să puneau la masa. Atunci au strigat Jidoviş :

— Ce cauş pe fiu-tu, pe Dumneşeu? El este al şëptelea përete; cât sânge i-am bët, cât i-am irosit; atunci va înviă el, de unde este de la al şëptelea përete, când a cantă cucoşu ista că-l fert, ş-a bate din arişl, ş-a cantă; şi când

¹⁾ Ascuşitul cuşitului.

²⁾ A se omori singur, a se sinucide.

³⁾ Iaz glodos cu broşce multe.

a mișcă păstrăvul ista că este fert, ș-a eși din blid afară. Atunci el uitându-se la Malca-Domnulul, -cucușu o învîiet și o eșit din blid afară, și aș cântat; și pastrăvul iară-și aș eșit din blid afară și aș învîiet; el uitându-se în blid, păstrăvul aș dat din coddă și i-o stropit; și cucușu a bătut din aripi ca să cânte și iar i-o stropit pe obraz, și de atunci pestriți aș rămas și el pe obraz. Domnul Sfânt aș eșit de unde o fost și s-o luat pe drum Jidanî după Malca-Domnulul de dă cu fuga și svirleă cu bolohanî. Malca-Domnulul luă bolohanî, și-î svirleă înapoi și din bolohanî se făceau ouă roșii. Ș-o întrebă Jidanî ce sunt acelea? Malca-Domnulul au ăis că: sunt ouă roșii, căci astă-ăi este ăiua de Pașci și va fi cât va fi lumea.

Cine scie povestea asta și n'a spune-o, îl va luă Malca-Domnulul de mână stînga, și 'l va duce pe puntea strîmbă la mese strînse, la făclii stînse; da cine a sci o ș-o va spune la an, la lună, la săptămână, îl va luă de mână dreaptă și-l va duce pe o punte lată unde se judecă drept și cu înțelepții pe la mese 'ntînse, cu pahare pline și cu făclii aprinse.

Intr'o variantă a aceeași legendă, culésă de D. S. Mihailescu, în-
vățător, partea privitoare la brîscă sună precum urmază:

Nu tocmai departe mai mergînd, se întîlnesc cu o brîscă care o întreabă:
— Ce mai plîngi, Malca-Domnulul, și te mai vîlcărești? Eu am avut doi-
spre-dece pușori, mititei, frumușei și boldiței, și-o venit o rotă forforotă și
mi-o luat pe toți odată, și n'am mai rămas de cît cu unu, mititei și frumușei.

Malca-Domnulul îi cere să-l vadă și ea. Brîsca îl strigă:

— Tomo, Tomorrow, ești din busulôce, vin la mama 'n cîce.

Cînd îl vede Malca-Domnulul, cu totă scîrba ce avea o pîli risu și melici
așa pe brîscă:

— Tu cînd îi muri, să nu te îpușesci; de-î muri cu fața 'n jos, să te în-
torci cu fața 'n sus; unde i fi tu în fîntîna sa se facă apă bună.

Adică unde nu pôte trai brîsca să nu fie apă pentru bîut.

*
1358 A face brîscă 'n pîntece.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 242.

Vezi Apă.

Se ăice acelor cari bîu prea multă apă.

*
1359 Și brîsca mică este, dar gură mare face.

IORD. GOLESCU, *Ms.* II, p. 99. —

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

*
Și brîsca e mică dar gura ei îi mare.

I. ARBORE, *J. Buzău.*

Brîsca mică face gură mare.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, *ap. G.*

DEM. TEODORESCU, *Cercet.* p. 30.

Să ăice pentru cei mici, cînd cîrtesc (GOLESCU); precum și pen-
tru ômenii de nimic, fără valôre și fără însemnătate, cari vorbesc
multe dîndu-și o importanță pe care nu o aș în realitate.

Не великѣ сѣрчокѣ, да громко поетѣ ¹⁾

Prov. Rus.

1360 Brósca s'a mâniat pē baltă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 87.

Veđi *Virsă*.

Sē dice pentru cei micī, când sē mânîe pē cei marī, ce nu vor să-ī scie dē ei (GOLESCU).

1361 Unde sunt brósce, trebue sa fie (și) lac.

G. MUNTEANU, p. 60. HINȚESCU, 19.

Veđi *Lac*.

Arată neapărața împreunare sǎu ființă a două lucruri.

Dove ghe xe rane, ghe xe aqua ²⁾

Prov. Veneț.

Where there are reeds, there is water ³⁾.

Prov. Engl.

1362 * ^Δ Și brósca 'și intinde laba sa o potcovésca.

KÁROLY ACS, p. 81. — *Preot. C. BUNGEȚIANU, inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.*

Ca și cel mic și slab care vré să se asemenea celui mare și puternic

Și săracul caută o vieță mai bună. — C. BUNGEȚIANU.

Veđi La Fontaine : *La grenouille et le boeuf*.

1363 * ^Δ A cere lână de la brósă.

H. D. ENESCU, *inv. Zamostea, J. Dorohoi*. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubeni, J. Dorohoi*.

A cere un lucru care nu se afla.

* *Οπου πόλας ζήτεις* ⁴⁾.

Prov. Elin.

Ab asino lanam ⁵⁾.

Prov. Latin.

1364 * Plin de noroc ca brósca de pēr.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 12. — Da Z. J., c. Fedeti, J. Tutova.

¹⁾ Brotacul nu 'i mare, dar cǎntă cu putere.

²⁾ Unde sunt brósce, e și apă.

³⁾ Unde e papura, acolo e și apă.

⁴⁾ Cei lână măgarului.

⁵⁾ Cei lână de la măgar.

Adică fără noroc.

Creangă dă acestei dicătorii un înțeles cu totul deosebit, și care nu se cunoște nicăieri.

«An regard des lettres, d'humanités, de connoissance des antiques histoires, ils en estoyent chargés comme crapault de plumes». — RABELAIS.

*** 1365** Țipă ca brósca în gura șerpelui.

LAURIAN & MAXIM, II, 1167.—FR.
DAMÉ, II, 89. — I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova*. — I. ARBORE, J. Buzău.

Veđi Șerpe.

Ca acel care se crede sañ este în adevăr în mare primejdie.

«Setilă sorbea apa de prin bălți și lézuri, de se sbătea pescii pe uscat și *țipă brósca în gura șerp lui* ¹⁾ de secetă mare ce eră pe acolo». I. CREANGĂ, *Pov.* p. 247.

*** 1366** Păna la genunchin bróscei.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 5. — FR.
DAMÉ, I. 157.

Adică foarte puțin. «A înără, a învăță până la genunchiu bróscei».

*** 1367** A se face brósca la pământ.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 260.—
G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*,
p. 293.—A. PANN, III, p. 134.

A se ghemni la pământ de frică sau ca semn de umilință.

«El cade înainte-î, *se face jos bróscă*». — A. PANN.

BROSCOÎŢ

1368 Broscoinul când începe, toate cele-l-alte brósce după el striga.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 87.

Adică cei mici după cei mari să ien. (GOLESCU).

Bellt ein Hund, so Klaffen sie alle ²⁾.

Prov. Germ.

¹⁾ În Creangă expres'unea este întorsă.

²⁾ Un câine latra, îndată lată și cei-l-alți.

B U F N I Ț Ă

* 1369 Bufnița nu clocesce privighetori.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 453.
 — HINȚESCU, 19. — S. FL. MARIAN
Orn., I, 253. — Preot C. BUNGE-
 ȚIANU, *inv. c. Cosoveș, J. Mehedinți.*
 — I. IORGULESCU, *inv. c. Baza-de-*
Arama, J. Mehedinți.

Să ȋce despre parinȋi și copii. Un om rău nu pôte face ce-va bun.

. *Neque imbellem feroces*
Progenerant aquilae columbam ¹⁾).

HORATIU, IV, 3.

Οὐτε γάρ ἐκ σκληρῆς ῥόδα φέται, οὐδ' ὕακινθος ²⁾).

THEOGNIS.

Adler brüten Keine Tauben ³⁾).

Prov. Germ.

* 1370 A fi o bufnița.

* A trai ca o bufniță.

Să ȋce de acei ômenî ursuzi carî fug de lume, ducând o vieță rețrasă și singuratică.

Bufnița, ca și tôte pasêrile rapitôre nocturne, traesce rețrasă, alungata fiind de tôte cele-l-alte pasêri.

O legenda raportată de D. S. Fl. Marian explică în modul următor vieță singuratică pe care o duc aceste păsêri.

L E G E N D Ă

Striga ⁴⁾ dintru început a fost împêratésă preste tôte pa êrile din lume. Dâr fiind forte rea, mai rea chîlar și de cat o adevêrata strigă sau strigôică, asuprind din cale afară pre poporul său, și ne 'ndreptăjindu'l cu multe de t te, poporul, ne mai putênd rabdă, s'a sculat asupra ei și a voit numai de cât s'o priundă și s'o omore.

Striga, de frică ca sa nu dee cinstea pe rușine și sa nu i se curme vieță pentru tot-d'a-una, a spălat de cu buna-vreme putiua, ascunjdându-se de muntea poporului său, și de atunci încôce apoi nici-odată nu âmbăla ȋuia ca mai înainte, ci numai nôtea, temêndu-se și acuma ca, dacă va âmbăla ȋuia, pasêrile vor prinde-o și vor omori-o.

Si a avut tôte dreptatea să se ascunda, căci, pâna și 'n ȋuia de astă-ȋl, când vêd cele-l'alte pasêri pe vre-o striga că sbôră ȋuia, se lêu după dînsa și nu se

¹⁾ Și din acvila florôsă nu se nasce porumbelul cel blând.

²⁾ Căci din marăcine nu se nasce nici trandafir, nici zambilă.

³⁾ Acvila nu clocesce porumbel.

⁴⁾ Care se mai numesce și Buhă-cu cărpă.

lasa până ce n'o prind; iară după ce au prins'o nu se lasă nici-de-cum până ce n'o scarmenă cum se cade.

Acésta e răsplata Strigei pentru că, pe când a fost ea împăratésă, s'a arătat așa de crudă și tirană față cu supușii săi.

Vedî legenda de la cuvîntul BUHA.

B U H Ă

1371

A fi o buhă.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, 215.

Nevestele, dar mai ales fetele cari nu se grijesc cum se cade, cari nu se laș și péptenă mai adese-orî, ci umblă cu capul sborșit infoțat și dupuros, sunt ast-fel poreclite de către popor.

Se ȋice adese-orî și de o persoană care se bosumflă ușor, căreia cu greș i se pôte intra în voie, și care sta retrasă de lume. — S. FL. MARIAN.

O doină din Transilvania ȋice :

De tînăr mă însurai,
Și hidă buhă luai.
Nu știu fată-î orî nevastă,
Numai mătăhală 'n casă;
Scôte capul de sub țol,
Fug vacela din ocol.
Vișeii se mai omor,
Că gîndesc că-î bôla lor.
Ține, Dômnice, ce mi-ai dat,
Că bine m'ai cumpetat,
Numai capul nu mi-ai spart !

Românii din Transilvania explică fugărirea buhăi de către celelalte pasări, când acestea o zaresc la lumina țilei, în felul următor.

Dupe ce povestesc cum ochiul-boului a ajuns, înșelând pre Vultur, să fie ales împăratul păsărilor, au început toate păsările a 'l fugări. Ochiul-boului a intrat într-o bortică de unde nu 'l mai putu nimenea scôte. Făcînd păsările sfat, hotărîră să străjuésca la bortica aceea până 'l va lovi fômea și va fi silit să ésa singur afară. Fie-care pasere trebui să stee de strajă.

Sosînd rîndul pe Buhă, acésta fiind de firea ei somnorosă, nu stete mult și adormi dusă.

Cum simți Ochiul-boului că buha dôrme eși din bordă și spălă putina.

Cînd băgară cele-alte pasări samă de ce s'a întîmplat se umplură de mînie și se porniră la fugă unde după Ochiul-boului, iară altele după buhă; dar nu prînséră pe nici una.

De atunci buha nu cutéză să ămble țîua, căci păsările unde o vîd, alérgă după dînsa tot batjocorîndu-o, vîind că s'o prîndă și s'o omóre, pentru că în loc să fie deșteptă și să păzască cum se cade pre Ochiul-boului, ea a adormit, și el a scăpat ca prin urechile acului de la mórtea ce 'l așteptă.—S. FL. MARIAN.

Vedî legenda de la cuvîntul BUFNÎȚĂ.

- 1372 Ciuha,
 Buha,
 Din padure,
 Șapte ai
 De când te lai,
 Netegióra nu erai!

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, 215.

Versuri prin care Româniî din Bucovina iéu în rîs pre femeile carî nu se grijesc nici odata cum ar trebui să se grijescă.

- 1373 Era sa 'l beie buha.
 Cât pe ce de nu l'a beut buha.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I. 209.

Se aude fôrte des în Bucovina și însemnéză : erà sa péra de frig erà sa de_oere.

În acest proverb, ca și în tôte cele-l'alte privitoare la păseile din acéstă familie, înt înim credința generală că dinsele sunt cobitoare și prevestitoare de rěu.

B U H A Î U

- 1373^b * A fi buharu satului.

M. CANIAN, *J. Iași.*

Adică desfrînat.

C A Î A

Veđi *Potcô a.*

C A Î E

- 1374 A apucă ca caia mațul.

D. CANTEMIR, *Cron.*, II, 8, în *Etym. Magn.* p. 1393.

Veđi *Gațe.*

Adică fără a alege, pe apucate.

C A L

Veđi a *Ară, Armasar, Bot, Capestru, Casap, de Departé Drum, Femeie, Friu, Gustare, Ham, Mağar, Mare, Musca, Orz, Cap. 1 Pasce, Pofti, a Seșeld, Stăpân, Tîner.*

Caîl Românescî, și în deosebî cei din Moldova, erau vestiți odi-nióră și se exportaü până în Germania de Nord și Danimarca.

„Joirmirii ocăriau pre Moldovenii întâiu de le diceau *epaşi*. — ION NECULCE II, pag. 253.

Calii Moldovenesci în partea muntelui sunt mici, şi la făptura asemenea celor Rusesci, în a forte vii toşi şi răbdători la lucru, şi la copite aşa de tari, în cât nu au trebuinţa de a fi potcoviţi, atbă macar a merge ori şi la ce drumuri grele. Iar în partea câmpului sunt calii mai mari şi mai frumoşi la făptură, potrivii la piclóre, mai luşi şi mai durî, şi nu sunt iubiţi numai de Poloni şi de Un urî, ci şi de Turci, cari au şi proverbu: *Adzem dilberi Bogdan bargiri nes hurd'ı*, adică: un tinăr Pisan, şi un cal Moldovenesc sunt mai laudaţi de cât tîi ceta-l-alî.

Împrejurul măgurilor Moldovici se mai găsesc încă şi herghelii mari de cal sâlbatici, cari nu sunt cu nimic alt o eb'î de cei dome ticî, ci numai că sunt mai mici, şi c ptele de o palină de latic, vîrtose şi rotunde. Pre aceştia 'î cumpără Tatarî de Bucureac, şi 'î în ori pentru o petie, ori p nti u serviciul cas î. Căci de pro toî nă, când este vre o parte de acelea adapate cu ploî necontentite, prefac du-se ca o mlaştină, atunci determină ei o şi şi locul unde sa se adu ie, şi tîi c'mpîi acel de prin pieguu u'î împlu de ci iote şi sblérâte. Deel calî cand aud c î tel carî resuna din t te păi ile de pe câmpl, fug respândiîi înt 'o p r şi alta, şi nu găsesc uel un loc sa fie fără de vult. Si cu ace t ch'p fl m' â în mylocul vro u uî ş s de acele mlaşciroşe, pro care'l num sc *Gh o r*, de und î p ut u cop'tele lor c le late nu p t se mai fuga, ci rem'n acol î l aîi; şi aşa 'î ucud ap î Tataiî cu sageşile, şi cu sulhele şi-î prind pe o é â şi vil, şi î imp rte c întic dinşîi după placerea lor. — DIM. C NTE I, D scr. Mo d. pag. 32—33.

1375 Daca 'ţi móre calul Îţi veđi pe jos halul.

A. PANN, I, p. 136.—HINŢESCU, 23.

Acest proverb ne-a rămas din timpurile când, a nu avé cal, însemnă a fi sărac. A se apropia de : *e ca ludi p'între călarasi*.

În vremurile invasiilor Tataresci şi ale haiduciei, pierderea calului însemnă adese-ori pierderea vieţii.

* 1376 Cal cu minte, calauza prostului.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Francesul uréza, omului distrat şi preocupat, un asemenea cal pe care 'l numesce : *le cheval du père Canaye*.

1377 Móre calul, îi remâne séua; móre omul îi remâne numele.

BARONZI, p. 61.—HINŢESCU, 23.

Ne învaţa a ne pastră numele nepătat.

1378 Calul, când stapânul nici cum îl vede, în prôsta stare se vede.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 24.

Veđi *Stapân*.

Adică cele ale casei, când stapânul nu le vede, în prôstă stare rămân (GOLESCU).

- 1379 Dintr'un cal țigănesc ese unul boeresc, si, mai des,
dintr'unul boeresc, unul țigănesc.

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Despre copil și părinții lor.

- 1380 Cine are cal ticalos,
Jumatate umbla pe jos.

A. PANN, II, p. 75.—HINȚESCU, 22.

Cine are tovaras nerod pagubesc.

- 1381 Cine cal strain incaleca, curind descaleca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 79.

Ne arată că cu lucru strain nu ne putem sluji multă vreme (GOLESCU).

- 1382 Nu incalecă calul vecinului teu.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 176.

Acelaș înțeles ca la proverbul 1381.

- 1383 * Cine n'are cal,
Sa urce pe jos la dël.

A. PANN, III, p. 110.—HINȚESCU, 22.

Saracul să se mulțumescă cu ce are.

Chi no pô andà in tiroso vaga a pê. ¹⁾

Prov. Milan.

Them that canna ride maun shank it. ²⁾

Prov. Scoția.

- 1384 • La calul naravit pinten ascuțit.

AL. DUMITRESCU, p. 122.

Omul rău numai de frică asculta. Acest proverb pare a fi o traducere a dicerii Francese : *A méchant cheval bon éperon.*

- 1385 * A umblă dupa cai verđi.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Locuțiune din Moldova care corespunde, în Țera-Românească, dicetórei : *a umblă după icre verđi*, adică după lucruri cari nu pot fi.

¹⁾ Cine nu pôte merge în trăsură să umble pe jos.

²⁾ C ne nu pôte merge cu trăsura trebuie să umble pe jos.

1386 * Δ A spune la cai verđi pe pereți.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 179. — FR. DAMÉ, I, p. 178. — *Preot C. BUNGE-ȚIANU, inv. c. Cosoveș, J. Mehedinți.*

A vorbi minciună.

Citim în Rabelais, L. I, c. 24 : »Ceux de Chaunys en Picardie, sont grands jureurs et beaulx bailleurs de ballivernes en matière de *singes verts*«, adică în privința povestelor și palavrelor.

1387 * Cal verde si Grec cu minte nu s'a veđut.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455. — V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciava.*

* *Cal verde și Sirb cu minte !*

I. ARBORE, *Jud. Buzău.*

* *Cal verde și Armén cu minte.*

M. CANIAN, *J. Iași.*

Se ȃice despre lucruri cari nu pot fi.

1388 Cine vré sa umble calare, sa suferé besinele calului.

Veđi *Magar.* P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 156.

Să suferim cusururile celor proști, când cu ei ne slujim.

1389 Calul dă dar nu se caută dupa dinți.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24. — I. G. VALENTINEANU, p. 30. — AL. DUMITRESCU, p. 120.

* Δ *Calul de dar nu se caută în gura.*

C. NEGRUZZI, I, p. 249. — V. FORESCU, *Folticeni J. Suciava.* — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* Δ *Calul de dar nu se caută pe (pre) dinți.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 340; *Glossar*, p. 217. P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 455. — I. IONESCU, II, 133. — REINSBURG-DÜRINGSFELD, II, p. 172. — Dr JOSEF HALLER, I, 336. — FR. DAMÉ, I, 179 & 335. — EM. POPESCU, *inv. c. Cioconescu-Margineni, J. Ialomitza,*

* Δ *Calul de dar nu se caută la dinți.*

BARONAI, p. 53. — HINȚESCU, 23. — Dr E. B. MAWR, 102. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Stiubenii, J. Dorohoi.*

Calul de dar nu 'l cauți la dinți.

KÁROLY ÁCS, p. 80.

Calul de dar nu 'l cătă de muscă la măsele.

V. A. URECHE, *Conv. Liter.* XXI, p. 1105.

Calul daruit nu se caută la dinți.

BARONZI, p. 65.

Lu darvețtu calu nu se cavta dinți¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 12

* *Callu házit nu s'mutrésce tu dinți.²⁾*

D. DAN, *Moloviște, Macedonia.* —
XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

* *Calu či-i pișchesı, nu s'mutrésce tu dinți.³⁾*

N. ST., *Nijopole, Macedonia.*

Veđl *Magar.*

Adică darul nu se cercetază de ce preț este (GOLESCU), și ori
cât de mic să fie prost va fi trebuit primit cu mulțumire.

Non oportet equi dentes inspicere donati⁴⁾.

Prov. Latin.

*Cheval donné ne doit-on en dens regarder,
Chose donnée doit être louée.*

Proverbes vulgaires XIIIe Siècle.

Look not a gift horse in the mouth⁵⁾.

Prov. Engl.

1390 Cal bun și învețat, dar rău calareț l'a încălecat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Adică norod bun, dar stăpân rău (GOLESCU).

1391 Cal bun și frumos, dar cam bășinos.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Se ține pentru cei buni, dar cu ore-ce cusururi (GOLESCU).

¹⁾ La cal dăruit nu se caută dinții.

²⁾ Calul dăruit (hărăzit) nu se caută la dinți.

³⁾ Calul ce-l peșcheș nu se caută la dinți.

⁴⁾ Nu trebuie să te uii la dinții calului dăruit.

⁵⁾ Nu te uita în gura calului dăruit.

1392 Calul cunoște ce calareț ăi incaleca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 24.

Calul cunoște ce om îl incalecă, pe fie-cine nu trântesce.

A. PANN, II, p. 125.

Adică supușii pe stăpân (GOLESCU).

1393 Și calul când cunoște ca prost calareț el mâna, friul jos el arunca numai decât din gura, și pe calareț jos ăi trântesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 97.

Se ȋdice pentru cel ticalos stăpân, când supușii lui, cunoscându-l nevrednicia, ori ca-l schimba, ori ca să ȋdeparteze ȋde la el (GOLESCU).

1394 Vrei, calule, orz ?

LAURIAN & MAXIM, I, p. 341.

Manâncu, calule, orz ?

LAURIAN & MAXIM, II, p. 530.

*
Calule, manâncu orz ?

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455

— I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Calul nu se întrebă dacă vré orz.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 341.

ȋȋci aceluȋ care te întrebă dacă primești un lucru când știe cu siguranță că-l primești.

1394^b *^Δ Manâncu, calule, fân ?

I. IORGULESCU, *inv. c. Baza-de-J. Mehedinȋ.*

Acelaș înȋeles ca la numărul 1394.

1395 Calul în ȋtirg, și ȋtirgul în casă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Să ȋdice când urmam ore-ce unde nu să cuvine (GOLESCU).

*
1396 Calul bun se vinde din grajd.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 96 & 175, II, 64. — HINȚESCU, 23. — FR. DAMĂ, I, 179.

*Calul bun din grajd se vinde,
Și mai bun preț pe el prinde.*

A. PANN, II, pag. 106. — HINȚESCU, 23.

Calul bun se caută și în grajd.

I. G. VALENTINLANU, p. 49.

* *Callu bun s'vindi ș'di pe pihnie ¹⁾.*

D. A. MILE-CU, *Gopeș, Macedonia.*

Vezi *Armasar, Vaca.*

Lucrul bun e cunoscut de toți și nu are nevoie de a fi laudat.

On ach'teie les bons ch'vâs se stă ²⁾.

Prov. Wallon.

*De beste paarden vindt men op den stal, en slimme
krengen langs den weg ³⁾.*

Prov. Oland.

1397 * *Callu așel bunlu și di sum mutafe s'cunosce ⁴⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopeș, Macedonia.*

Lucru bun se cunoște în tot-d'a-una după ore-ce semne.

1398 *Pâna nu încaleci calul nu'i cunoscî naravul.*

A. PANN, *Edit. 1889*, p. 106.

*Pâna nu încaleci calul,
Nu 'i poți cunoște naravul.*

A. PANN, II, p. 111. — HINȚESCU, 23.

* *Incalecă calul ca sa-î afli naravul.*

I. BANESCU, *prof. J. Roman.*

Până ce nu trăești sau te slujești cu un om nu 'l poți cunoște bine; se ȋice mai ales de femeii care, înainte de a se căsători, nu prea se cunosc ce vor fi mai târziu.

1399 *Și pentru calul schiop se gasește chiriaș.*

A. PANN, *Edit. 1889*, p. 106.

Și pentru calul schiop se gasește surugiă.

A. PANN, II, p. 117. — HINȚESCU, 23.

Nici chiar fetele cu cusururi nu rămân nemaritate.

¹⁾ Calul bun se vinde și de la 1 sle.

²⁾ Cău cel bun se cu pâră din grajd.

³⁾ Cău cel mai bun se găsește în grajd, și răbăci pe d'umu mare

⁴⁾ Calul cel bun și de sub avelitoare (cergă) se cun scele.

1400 * A-și alergă calul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 341.

Lasa sa 'și alerge calul cât o vré.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 113; II, 100.—HINȚESCU, 23.—B. P. HĂȘDEU, *Etym. Magn.*, p. 829-830.

Lasa-l sa'și jôce calul.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 219.

* *Lasa să'și jôce calul cât o vré.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

A 'și face toate voiele; a se frământa, a asuda mult, și cum ȋice Italianul: *Fare correre la cavallina*¹⁾.

Sciū eu n'isdravanū de ale spānului; și, sī fi vrut, de demult i-aș fi f'cut pe obraz, dar *lasa'l sa-și mai jôce calul.* — I. CREANGĂ.

1401 Calul rios gasesce copaciul scorȋos.

ION NECULCE, *Letop. Mold.*, II, 284.

Se ȋice pentru cei de o potrivă.

Rēmase atunce totă cinstea și chivernisělă după Ilie Cantacuzino Visternicul, d'impreună cu Panaiotachi Morona biv vel Postelnic; car'acești doi boeri, chiverniseau pre Antioh-Voda, și se potriviau amindoi acești boieri într'o fire, după cum se ȋice: *calul rios gasesce copaciul scorȋos*; iuȋi, mândri, minci-noși, făȋarnici.... — I. NECULCE.

1402 Calul rios se scarpină dē copaciū scorboros.

IOD, GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Calul rios, se scarpină de copaciul scrobos.

A. PANN, I, p. 135.—HINȚESCU, 23

Adica după patimă și tamaduirea (GOLESCU).

1403 * Lēga calul unde ȋice stapānul.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 224.

Trebue sa ascultȋi pe acela care are dreptul de a porunci.

1404 La calul cel bun, o lovitura numai ȋi este indetul.

IOD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 38.

Adică pē cei in'elep'i cu un cuvint și numai ȋi faci sē in'elēgă (GOLESCU).

¹⁾ A 'și aler à iépa.

1405 Cal bătrân nu se mai învața în baestru.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

* △ *Calul bătrân nu se învața în buestru.*

A. PANN, *Edu.* 1889, p. 28 & 171;
II, 3. — FR. DAMÈ, I, 163.

*Calul bătrân, un maestru,
Nu 'l poți înveța 'n boestru.*

A. PANN, III, p. 154.

Calul bătrân nu mai învața a jucă.

C. NEGRUZZI, I, p. 250.

Calul bătrân nu mai învața în buestru.

BARONZLI, p. 51. — LAURIAN & MAXIM I, 341.

Calul bătrân anevoie învața în buestru.

LAURIAN & MAXIM, *Glos.*, p. 102. —
M. PASCULESCU, *La intinire*, p. 8.

Calul bătrân nu se 'nvață la buestru.

Abecedar Iu trat, p. 29. — HINȚESCU, 23. — FR. DAMÈ, I, 179.

* *Calul bătrân nu se mai învața în buestru.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455.

Calul bătrân buestru nu învața.

I. G. VALENTINEANU, p. 9. — DA E. B. MAWR, 88 & 104.

* △ *Calu bătrân nu se mai învața la umblet.*

K. A. ZANFIRESCU DIACON, *inv. c.*
Știubenii, J. Dorohoi.

* △ *Calu bătrân nu se mai învața a merge la âmblet.*

S. MIHAILESCU, *Șezătorea*, I, p. 220.

* *Cal bătrân nu si 'nvêța aravani ¹⁾.*

D. A. MILESCU, *Gripezi, Macedonia*.

Adică cei bătrâni nu 'și mai schimb năravurile (GOLESCU). Cu greu învață sau se deprinde omul, la bătrânețe, cu obiceiuri noi.

¹⁾ Calu bătrân nu se învață buestru.

*Non facile vetulus canis est in fune docendus*¹⁾.

Prov. Latin.

De castiier cat qui est vieus

*Ne puet nus hom venir à cieſ*²⁾.

Croniques des ducs de Normandie, XIIIe Siècle.

- 1406** * Calului nici-odata sa nu iei credința.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.*

Veđi Femeie.

Adică sa nu te încređi nici slugei, nici tovarășului tău.

- 1407** Barbatu si calu sa nu 'l cređi, când îți pare ca merge mai bine, tocma atunci te trântesce.

ST. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 221.

Veđi Femeie.

Nici odata femeia sa nu se încređa bărbatului ei.

- 1408** Calu și femeia sa n'o dai pe mâna altuia.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 220.

Calul și nevêsta sa n'o dai pe mâna altuia.

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Sa nu 'ți dai altui calul și nevêsta.

A. PANU, III, p. 101.

Veđi Cane, Femeie.

Acêsta ȝicere se explica de la sine. In poeziile populare intilnim adese-orî expresiunea dragostei de care Românul este însușeȝit pentru calul și nevêsta lui.

Ce 'mî-e drag în lumea asta :

Numai calu și nevêsta.

Calu mă calêtoresce,

Nevêsta mă premenesce.

Iordache Golescu și Anton Pann povestesc fie-care o snôva primitóre la acest proverb. Reproducem ambele versiuni.

VORBĂ POTRIVITĂ.

Un vecin merse la vecinul său sa-I cêra magarul, sa mêrșă până în tîrg. Vecinul îi ȝise :

¹⁾ Nu e ușor să înveȝi pe cânele bătrîn la funle.

²⁾ D'instruire clat qui est vieux ne peut nul homme ven'r à bout.

— Trebula dragă să vii mai înainte, că acum nu este aci, l'am dat altuia și s'a dus cu el. Acesta zicând începû măgarul a sbieră. Cel ce se rugă îi zise : — Iata măgaru aicea. Cel-l'alt îi răspunse : — Curios lucru mi se pare, să crești mai mult pe măgar de cât pe mine. — IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 815.

POVESTEA VORBIÎ.

Unul având poftă să mîergă la țară
După trebuință, într'o zi de vară,
Ducându-se 'ndată la un ore-care
Cerû armăsarul, sciindu'l că are.
Acel îi răspunse . frate, rău îmi pare
C'a-îi sluji, l'acesta nu-s acum în stare,
Ca nici tref minute nu sunt înca bine
De când l'am dat altuî, prieten ca tine.
El îl ruga iarăși zicînd : dă-mî dar Calul.
El frate, răspunse, când 'l-ași spune halul
De milă 'l ai plăne și nu mi l'ai cere,
Ca stă 'n ȝrajd, ȝracul, numa 'n tref picere.
El îl rugă iarăși : dă-mî încaî Măgarul.
Apoi l'am dat, zise, tot cu Armăsarul.
Când zise acesta, în ȝrajd dobitocul
A sbierit îndată, vîindu'l sorocul.
El auzînd zise : cum nu e aice ?
Uita-te el sinȝur că e în ȝrajd zice.
Frate ! îi răspunse, n'am cîinste la ti ie,
Dacă crești Măgarul mai mult de cat mine ?
Tu nu știi ca 'n lume e ȝicala astîi .
Ca, sa nu 'ți dai a lui Calul , i Nevêsta.

A. PANN, III, p. 101.

- 1409 * Calu unde te trântesce, acolo bate'l.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 220.

Pedepsa trebuie sa urmeze neîntârziat greșela.

- 1410 * Calul, dupa ce trece drumul, iar flamîndesce.

I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*

*În ține sașii ca și calului care după ce trece
drumul, iar flămîndesce.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 218 .

Să zice despre acele lucruri cari nu țin multa vreme, ca și mîncarea la cal.

- 1411 * Mîncană ca și calul, pîn'ce mîore.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Se zice de acei cari vecînic flamîndesc.

- 1412 * △ Cal betrân cu chingă roșie.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanescu-Margineni, J. Ialomîța.*

* △ *Cal bătrân cu baer roşu.*

Veđi *Bou*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Să ăice când cine-va se îmbraca sau cauta a-şî îns îşi un lucru nepotrivit cu starea sau vîrsta lui.

1413 Calul dă e cal, şî tot se poticnesce.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 24.

P. ISPIR SCU, *Rev. I t.*, I, 455.

Tot calul se poticnesce.

IO D. GOLESCU, *Mss. II*, p. 69.

* *Calul de e cu patru picîore şî tot sê poticnesce.*

A. PANN, *Edi. 18 9*, p. 23; I, 79.

— P. ISPIRE CU, *Rev. I t.*, I, 455.

Calul ca e cu patru p'c ôre şî tot sê poticnesce.

BA ON/I, p. 62. H NŢESCU, 23.

Calul care e cu patru picîore şî tot se poticnesce

BARONZI, p. 69.

Fie calul cât de lun, tot sê poticnesce el cand şî când.

P. ISPI ES U, R . I t , III, p 382.

* △ *Calul cu patru pic ôre şî poticnesce, cu atât ma mu t omul.*

V. F RESCU, *F llic m*, J. Suc a α

* △ *Un cal are patru picîore şî tot se poticnesce.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamost a*,
J. *Dorohoi*. — K. A. ZAMFIRE CU DIA-
CON, n . Şt' n' , J. *Dor h i*.

Adica piste putinta a nu gresi omul (p. 24); adica tot omul greşasce (p. 69). (GOLE CU).

Un cheval a q uatre pieds et si chiet. — XVe Siècle.

Se povesteste că un membrual parlamentului din Toul usa, spuse acest proverb re_elui Franciei, vroid a scusă tribunalul din care facea parte, de hotarîrea nedrêpta pe care o pronunţase în afacerea Callas... »Fie pentru un cal, răspunse re_ele, dar o herghelie ntrêgă!

Cade un cavallo, che ha quattro gambe ¹⁾.

Prov. Ital.

A horse may stumble though he have four legs ²⁾.

Prov. Engl.

1414 Pă calul cel mai rute și mai tare 'n gura nimic alt
el supune decât friul și zabale tare 'n gura.

IORD. GOLESCU, *Mis.* II, p. 57.

Ne arată cum se pot supune cei răi și cumpliți (GOLESCU).

1415 * A fugi de . . . ca calul de strechie.

I. SLAVICI, *C n . Liter.*, V. p. 8.

Arata rușeala și frica cu care ne depărtăm de ôre-ce.

1416 Calul e aripa omului.

B. P. HĂ DEU, *Etjm. Magn.*, pag. 1667; *Fagar ș , i J. Braila.*

Calul este aripele omului.

B. P. HĂ DEU, *E jm. Magn.*, pa . 1667 · J. Muș l.

Arată folósele pe carî ni le aduce.

1417 * Pre cal sa'l hranim prietinesce si sa'l mânăm dusmanesce.

AL. MARTINIA , J. I fov. — BARBU CON TANTINESCU, *Cart. Cit.*, III, 12.

Se întrebuinteaza cu rușele ul s u nat ural, precum și despre slujă.

À la montée ne me presse, a la descente ne me monte, dans la plaine ne m'epargne, dans l'écurie ne m'oublie tu auras un cheval pour la vie, ȝice Francesul.

1418 Cal schiop pus la alergat.

A. PAN , I, p. 104. — HINȚFSCU, 24.

Despre cei nevoia i cari nu pot fi de nici o trebă.

1419 * △ Nici cal, nici magar.

I. G. VALENTINEANU, p. 48 & 49
Preot C. BUNGETIANU, inv. c. Coșoveș, J. Mehedinți. — I. IORGULESCU, *inv. c. Bara-de-Arama, J. Mehedinti.*

¹⁾ Cade (și) un ca , care ar p tru p'clóre.

²⁾ Un cal se pot pot'cni, cu tó e că are patru pic ôre.

Vești Câne.

Nici dintre cei buni, nici dintre cei proști.

Stîrpirură, lipsă de caracter, flexibilitate. — C. BUNGEȚIANU.

1420 * Din cal, măgar.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 83. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 161. —
I. G. VALENTINEANU, 32.

* Ajunge din cal, măgar.

A. PANN, II, p. 64. — HINȚESCU, 96.

Ajunge din cal, măgar
Și catăr din armăsar.

A. PANN, III, p. 70. — HINȚESCU, 96.
— *Po și pop.*, ap. FR. DAMÉ, I, 179.

* A ajunge d'n cal, magar.

G. MUNTEANU, pag. 122. — I. ION-
NESCU, III, 50. — M. CANTAN, J. *Iași*.

Nu te face din cal, măgar.

REINSBERG DÜRINGSFELD, II, p. 316.

A face din cal, magar.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 253.

Să ȋice când scobora p  ore-cine în m l mic cin, în m l mic 
slujbă (GOLES  ) ; precum  i : a  njos , a ru in  pre cine-va.

Lan, a culta i, m i, dar d  c nd ați pus vo i stap nire pe mine, ȋice Gerilă?
Ap   nu n e face, d n cal   agar, că vă veți gasi mantaua cu mine. Eu  s
bun, c t  s bun, dar  i c nd m'a sc te cine-va din rabdare, apoi nu-  trebuie
nici  i  an de la  împotriva mea — I. CREANGĂ.

Nu mă face i din cal   agar, ocar ndu-m  ca pe un om de nimic.  —
I. CREANGĂ.

 Αφ  ππων  π'ονους μεταβε  χημεν ¹⁾).

Procopius.

Ab equis ad asinos ²⁾).

Prov. Lat.

Hann stă af hestinum en st kk uppa asnann ³⁾).

Prov. Island.

¹⁾ De la cal am trecut la m gar .

²⁾ De la cal la m gar .

³⁾ S  scoborit dă pe cal  i s'a su t pe măgar.

- 1421 * Di pi cal pi gumar ¹⁾).

Veđ Arm sar.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedon*

Se ȝice despre acel care a scapȝtat.

- 1422 * A dȝ cal și a luȝ magar.

I. BȝNESCU p of. J. Roman.

Aȝ dat cal pentru magar (asin).

KARGLY ACS, p. 80.

A face un schimb paubitor.

- 1423 * Calu pasce unde 'l priponescȝ.

I. BȝNESCU, p of. J. Rom n.

Omul a se mulȝu ȝ cȝ u strȝe , cu posi ia luȝ în lume cȝcȝ precum ȝi e p etul,

.... *Vel'u fit patientia*
Q u' qu'd r e est fa .

Idee pe care Fra ce ul o expȝma p in : *Ou la ch'vere e t att chee il faut qu'e e brou*

- 1424 * A fi a ajunge) cal de pos e.

L AN MAXIM, I, p. 341. B. P
H , L . M g , 63 .
DA , I, 179.

A nu ave odihnȝ, a i in arc' at cȝ to g eulȝȝile.

- 1425 Calul sperios de beșina sa se sperie.

I D. G L CU, M . II, p. 24.

* *Sȝ sperie ca calul de beșina lui.*

DIM. Z EN , J. I fov.

Sȝ ȝice pentru cȝȝ fri o i și sȝioșȝ (Go E CU), si mai cu sȝmȝ d acei care sȝ sperie fara pricinȝ, de nimicuri.

- 1426 Ișȝ face spaima singur, ca calul de vȝnt.

A. PANN, III, p. 52.—HINȝESCU, 179

Ișȝ face naluca ca calul.

HINȝESCU, p. 117.

¹⁾ De pe cal a r un) p ȝ ar.

Se sparie ca calul de trolpotul s  .

HIN TESCU, p. 179.

Acela  in eles ca la 1425.

- 1427 * Care are cal nu are livade  i care are livade nu are cal.

D. A. MILESCU, *Gope i, Macedonia.*

Ca omul sărac, c ru a in tot-d'a-una ii lipsesce c te ce-va.

- 1428 Nu căută a amagi calul cu sacul de ert.

D. CANTEMIR, *Descr. Mold.*, p. 67.¹⁾

C nd vrei să at ngi o  int  intrebuin ez  midl cele priin io e pentru ac sta.

«In ce mod se put u Otto nani fa   cu Moldovenii, o au ar tat ei p n  la eviden a, in c t cu drept cuv nt  ice proverbul despre ei : *Nu vin z  iepurii cu c ni, m i cauta a amagi calul cu sacul de ert.* Ei  ineau că e mult m i bine a  imbl n i prin lingu iri taurul cel nedumerit al Moldaviei, a cărui ferocitate nu odata o au sim it spre dauna lor, de c t a 'i domoli fur rea prin f r a. Ei perau că cu timpul se va desbrăcă de natura sa feroce,  i m i sc   en l din putere, va sta singur ca sa fi ferecat in catene.» — DIM. CANTEMIR.

- 1429 * A callui nu li se maca carnea, ma innaticul. ²⁾

D. A. MILESCU, *Gope i, Macedonia.*

Omul valor za p in inteligen a, prin me te ugul pe care 'l are, ci nu p in l ar ile trupului său.

- 1430 * Callu bun singur s'adavzi orzul. ³⁾

D. A. MILESCU, *Gope i, Macedonia.*

Omul bun singur i i croesce vi 'a, traiul pe care 'l va duce.

- 1431 *   A sc te pe cai inainte.

Da Z. J. c. Fed sti, J. Tutova.

A sc te pre cine-va din min i.

- 1432 Un cal dintr'un  int r.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 81.

- *   A face un cal dintr'un  int r.

LISAVETA TEODOR, *B rlad, J Tutova.*

V  t  int r.

Se dice acelor ce sciu a inconde a cu at ta dibăcie in cât fac o namilă din cel m i mic lucru.

¹⁾ Din gre el  pag. 67 p rt  numarul 51.

²⁾ Nu se m n nc  carnea, ci umblotul calului.

³⁾ Calul bun singur i i adao a (prog tesce) orzul.

Vendere (aliquid) fumis saū per fumos. ¹⁾

Prov. Latin.

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖ. ²⁾

LUCIAN.

Far in cavagl ord' in muschin. ³⁾

Prov. Romanş.

1433 * □ Cal de bătaie.

LAURIAN & MAXIM, pag. 341. —
I. BĂNESCU *prof. J. Roman.*

Lucrul saū argumentul cărui se bizue mai mult cine-va într'o discuţie saū într'o afacere, ca şi oştaşul odinioară calului său de bătaie.

1434 * A umblă după cai morţi.

Veđi *P tova.*

A 'şi cheltui vremea în zadar, a căută să se folosescă de la lucruri de nimic.

1435 * A sci cât pôte cui-va calul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 340. —
I. BĂNESCU, *prof. J. Ron an.*

A sci cât îl duce capul, pâna unde i se întinde capacitatea.

Sapere quanto corra il cavallo d'alcuno. ⁴⁾

Prov. Ital.

1436 Ca calul la tariţe.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 372,

Arată placerea cu care facem ore-ce.

«Îoşii, după câte-va zile, când se mai potoli vilva, veniră iarăşi, fiind ca se deduciseră *ca calul la tariţe*, scose cărămişile, şi ...» — P. ISPIRESCU.

1436^b * △ La vara cailor.

M. CANIAN, *J. Iaşi.* — LISAVETA
TEODOR, *Bérlad, J. Tutova.*

Adica în toilul verii când sunt căldurile cele mari, şi dă strechia în cai.

1437 * A ţine ca calul năravul.

Se dice de acei cari avënd deprinderi rele nu se pot desbară dëele.

¹⁾ A vinde (ce-va) prin fumuri.

²⁾ Face dintr'un elefant o muscă.

³⁾ A face un cal dintr'o muscă.

⁴⁾ A sci cât (pôte) alergă calul cu I-v-a.

1438 * \triangle A deslegă calul de la gard.

FR. DAMÉ, I, p. 179; II, 56. — I.
CREANGĂ, *Pov.*, p. 152. — *Preotul* C.
BUNGEȚIANU, *inu*, com. *Cosovăț*, J.
Mehedința.

A se hotări; a vo·bi pe șleau, într'un mod lamurit.

»Deslăga odata calul de la gard, să știu și eu atunci, de oiu ajunge cu să-nătate, ce-l al tău și c -l al meu. . — I. CRLANGĂ.

1439 Și-a legat calul.

G. MUNTEANU, p. 122.

S'a așdat, s'a liniștit.

1440 Cunoscute ca un cal alb.

A. P. A. N, III, p. 19. — HINȚESCU, 41.
— B. P. HĂȘD U, *Etjm l. Mag.*, 705.

*
Cunoscut ca un cal breaz.

Adică fô·te cunoscut, ca o i- e lucru mai neob·cînuit.

Connu comme le loup blanc ou le loup gris.

Prov. Franc.

Er i t b kannt, 'e ein bunter Hund. ¹⁾

Prov. German.

Esse cono sù com j'urtie. ²⁾

Prov. P'em.

1441 * Ne-am pricopsit cu cai cu tot.

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 114.

Se ȃice cand nu am fac it ni·i o isprava.

1442 * Trage ca calul la iesle.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —
I. MĂGURA, *pr f. J. Prahova.*

Arata tra·gera de ii imă cu care facem ó·e-ce.

1443 * Trage ca calul la graunțe.

A. PANN, II, p. 95. — G. MUNTEANU,
72. HINȚESCU, 191.

Acelaș înțelea ca la 1442.

¹⁾ E cun scut ca un cân griveiă.

²⁾ A fi cunoscu ca ur ica.

1444 Cum trage calul la traista cu orz.

I. CREANGĂ, *Pov.*, 116.Vezi *Traistă*.

Acelaș înțeles ca la 1442.

1445 * Opt un cal.

I. BĂNESCU, *profesor J. Roman*.

Alba 'nainte, alba la rătă,
Oiștea golă pe de-o parte,
Hă! opt un cal, că nu-s departe Galații, hă!

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 108.

Se ȋice în bătaia de joc a lipsei și a sărăciei; căci la cel sărac un cal trebuie să muncască cât opt.

CĂMILĂ

Vezi *Bogat, Musca, Țințar*.

1446 Cămila când eră un ban, nimeni nu dă nici un ban; acum că trece piste suta, ne întrecem cu suta.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Să ȋice pentru prețul mărfurilor, când se urcă după vreme (GOLESCU).

1447 Când n'ai, cămila de un ban e scumpa.

A. PANN, II, p. 71.—HINȚESCU, 117.

—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 456.

* Săracul nu cumpăra camila de un ban.

I. ARBORE, *J. Buzău*.

* Săracul nu cumpăra camila când este de un ban ci cu o sută de lei.

I. ARBORE, *J. Buzău*.

Pentru cel sărac lucrul, cât de efin să fie, tot scump se socoteste.

POVESTEA VORBIȚ

Tată! ȋice un băiat,
 Uite, strigă la mezat
 O cămilă de un ban.
 E prea scumpă, fătul meu,
 Îi ȋise el oftând greu,
 Și pôte strigă un an.

*

Tată! iar veni ȋicând.
 O cămilă în tirg vind

Si cer o mie de lei.
 Il răspunse el licând,
 Dute fătul meu curînd,
 Na dă banii să o lei.

*

l'iul său privind la el
 Il dîse, afoi ce fel
 Intr'un ban n'ar vrut sa lei,
 S'acum scumpa intr'atât
 Fu-î gata numai de cât
 Să dai o mie de lei ?

*

Îdise el : nu te mîia,
 Că estina caud ra
 N'aveam banul să o îcu ;
 Dîr acum mia de lei
 O scosei și o dedei,
 Că avui de unde s'o ieu.

A. PANN, II, pag. 74.

A se asemenă cu aceeași snovă povestită de Ispirescu în modul următor.

EFTIN ȘI SCUMP

— T t , am o it un l o ū eftin ; bine ar fi să 'l cumperi, dîse un june ca de opt spre-ș ce pană l d uē-șeci de ani tatălul său, pli de bucurie.

— De und scii tu că este eftin, și cine este cel ce îl vinde ? Întrebă părintele.

— Este u r orocit, lîta, rîspun e jun le, caruța 'l a murit până acuma mai mulți boi. V ele, bruma 'i-a m l sc pat, le a schimbat pe bani. El voește să se apuce e alt-ce-va, cacl cu vitele n'are noroc. Boul ce i-a rēmas încă, te h t it a 'l dé pe ce l'o da, numai sa scape de dînsul și nu găsește să 'l vin, a.

— Si tu ca l' l at ?

— E ū l'am tocmî, și îl pot c t cu v 'o cincî-șeci de lei.

— E te scump, dragul tatăl.

Surprins de rēs unsul tatului s u b etul june lasă ochii în jos, tăcū, și se duse într'al sal . E a convins că tată-s u scie ce spune.

Sorta care pāna a i f is e cam aspra cu acēstā familie, se îndurā în cele din urmă, ș de un caid d viēm începu a 'i zimbi. P a ce punea māna, bētrān-ul, totul îi esiā, spre b ne.

Dupa vi'o doi ani de la acēsta, bētrānul se întorșe a-casā într'una din țile, cu un bou frumos. Avē de ce prinde ochiul cānd se ultā cine-va la el.

Fiul cānd vē, u l bătatur'î un ast-fel de bo ū, alerga la tatā-sē ū într'un suflet și plin d bucurie îi dîse :

— De la cin a l cumpērat boul a ta, tatā ?

— De la obor, tātucule.

— Si l'ar luat mai eftin de cât care 'l gāsisem e ū mai anșerț ?

— Ba nu ; pe acēsta am dat mai mult, de și acela, nicl nu era prost. Boul ce vești în bātătura mă ține două sute de lei.

— Boul ce tocmisem eu era numai cincî-șeci de lei, și atunci mî-ai dîs că este scump, tata dr ū.

— Aș a este, fētul m u. Acēsta o dîc și acum. Atunci boul cu cincî-șeci de lei erā scump, fiind cā n'aveam bani. Astā-șl, acēsta cu două sute de lei, este eftin, fiind-cā de la mila lui Dumneșcu, am putut lega și noi gura pānzei. Acēsta s'o țîi minte în vieța dumitale.

P. ISPIRESCU, *Snove*, p. 21.

1448 Camila cercând córne urechile 'și-aŭ perdut.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 152.*Camila cercând córne și-aŭ perdut și urechile.*D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 102.*Cămila córne cercând și-aŭ perdut și urechile.*D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 387.*Camila când s'a dus la tîrg sa-și cumpere
córne, și și-a pierdut și códa; și Camila
când s'a dus la tîrg sa-și cumpere cercei și
și-a pierdut o urechie.*IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.*Camila vrënd sa dobândescă córne și-a p er-
dut (perdut) urechile.*A. PANU, *Edit.* 1889 p. 78; III, 105.
— IIINȚESCU, 39.—P. ISPIRESCU, *Rev.*
Ist., I. p. 456. — GASTER, *Li. p.* po-
por., 215.*Aŭ cercat camila sa 'i pue cercei la urechie și
i le-aŭ taiat.**Magasin Ist ric*, IV, p. 107.*Vrëndalui camila córne, nésa până și-far-de
urechi-arēmase ¹⁾.*ANDREIU AL BAOVU, *Cart. Aleg.* p. 107.Vezi *Cercei, Corn.*

Să ȳice pentru cei lacomi, ȳe să silesc sa dobândesca mai mult si
pîerd și ceea ce aŭ (G LESCU).

Acest cuvînt se trage dintr'un vechiu proverb grecesc care se
află în Istoria Byzantină a lui Nichefor Gregoras: *Camilele o data
au trimis la Jupiter cerendu'i córne. Suparat la auȳul acesteȳ
cererȳ, stapănuȳ Olympuluȳ lua urechile camilelor fara a le
dă córne.*

*Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit ²⁾.**Prov. Latin.*¹⁾ Vrënd cămilla córne, dînsa până și fără de urechi rēmase.²⁾ Camila dorînd córne, și-a pierdut și urechile.

C Â N E

Veți Brânza, Bumbacar. Cătea, Cioban, Faramitura, Gaina, Giurgiu, Gura, Ierna, a Latră, a Laudă, Lup, Moșic, Mula, Noroc, Sat, Scatu, a se Scarpină, Urs, Vreme, Zapada.

- 1449 Căinii ce se înțeleg cu lupii la turma ta, sgornesce-
din turma ta.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 105.

Adica pe ministrii ce se înțeleg cu jăfuitorii departează-î de no-
rodul tău (GOLESCU).

Se ștece și despre slugile necredincioase.

- 1450 Mulți câni latra pre urs, dara nici unul nu 'l mușca.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382

Veți Urs.

1° Nu te teme de amenințările și criticele deșerte ale lumci,
căci nu-ți pot aduce nici o pagubă, daca tu faci bine.

2° Pe omul puternic mulți îl vorbesc de rău, dară nici unul nu
cutază a-î face rău.

- 1451 * Când întariți câni sa ai ciomag bun.

AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

Nu te legă de omeni daca nu ai putere.

- 1452 * De câte ori câni latră.
Credeam ca-î Sfinția-ta.

Capitan LUPAN, *J. Falciu.*

A ștece popii ștețorea sa, care 'l așteptase multă vreme in zadar.
Se ștece despre acei cari sunt adese-orî înșelați in așteptările lor.

- 1453 Numai un câne scurt de coddă ?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 50.

*
Nu e numai un câne scurt de coddă.

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 153; III,
124. I. BĂNESCU, *profes. J. Roman.*

Nu e de cât un câne scurt de coddă ?

HINȚESCU, p. 24.

Veți Coddă.

Adică mulți și multe lucruri se asemănă una cu alta (GOLESCU).

*Es gibt mehr als sinen bunten Hund*¹⁾.

Prov. Germ.

- 1454 * Cănele une-ori intră în biserică, dar nici biserica nu se spurcă, nici cănele nu se sfințește.

Voința Națională, AN. X., No. 2694.

— I. BĂNESCU, *prof. Jud. Roman*.

Se dice despre cei răi cari intră unde nu se cuvine, ca de pildă în slujbe pentru cari nu sunt făcuți.

- 1455 Unde e o mortaciune acolo câinii se adună.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 12.

Arata lacomia omenilor (GOLESCU).

- 1456 Cănele latră la luna totă noaptea, și luca nu 'l ascultă nici odata.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 32.

Vezi a Latră.

Să dice pentru cei ce strigă împotriva celor ce nu 'l asculta (GOLESCU).

- 1457 * De vreme ce totă lumea te cunoște a fi căne, tu trebuie să fi căne adevărat.

D. ȚICHINDEAL, p. 348. — I. BĂNESCU, prof. J. Roman.

În zadar ne vom împotrivi credințelor mulțimei și, precum se mai dice: *Câni trei spun ca ești băt, du-te de te culcă*. A se vedea în Tichindeal Fabula 126, *Betrânul, Țapul și trei Soldași*.

- 1458 * [△] Căni latra, vîntul bate.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, Mss. — V. F. RESCU, Folticenii, J. Suciava. — GRIG. Conv. Lit. XXII, p. 244.

Vîntul bate, căni latră.

C. N. GRUZLI, I, p. 249,

- * [△] Cănele bate, vîntul duce.

N. GH. IONESCU, inv. c. Mamor- nița, J. Dorohoi. — S. MIHĂILESCU, Șezătoare, I, p. 220. — I. BĂNESCU, prof. J. Roman.

¹⁾ Sunt mai mulți câni grivi.

* △ *Vîntul bate și câniî latra.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c.*
Știub ni, J. Dorohoi.

Lumea multe vorbește dar omul sa-și vaică de sine. *Câniî lătra caravana trece*, în I. G. Valentineanu, p. 45 nu se întrebuintează de cât de acei literați cari nu cunosc adevărul proverb Românesc, și este o traducere ad litteram a unui proverb oriental.

1459 * Lasă câniî sa te latre.

Lasă lumea să vorbească și vede'ți de trebă.

1460 * △ Când câniî vegheza, lupii nu cuteza.

AL. DUMITRESCU, p. 141. — *Preotu*
C. BUNGETIANU, *inv. c. Cosovăț, J.*
Mehedinți. — I. IORGULESCU, *inv. c.*
com. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți.

Când omul îngrijese de afacerile sale, lucrul merge fără nici o smintela, nimeni nu îndrăznește a'î face rău.

1461 * △ Nu lasă sa te mușce cănele, fara sa 'î smulgi din per.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382. —
Preotu C. BUNGETIANU, c. Cosovăț, J.
Mehedinți.

Pedepsește pe acel ce 'î face rău, ca se nărăvesce.

Acest proverb vine de la credința pe care o are Românul că, dacă te mușcă vre un căne, t'ebue să 'î smulgi trei perî și să te afumî cu ei că 'î trece de sperietura.

Contre morsure de chien de nuit
Le mesme poil très-bien y duit.

Trésor des Sentences, XIIIe Siècle.

Handsbiss heilt Hunshaar. ¹⁾

Prov. Germ.

Veđi La Mésangère, *Dictionnaire des proverbes*, pag. 501.

1462 Cela carele (hrecu) che mușca, guaraă ²⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter*, I,
pag. 7.

Tot acela care a facut vre un reu îl va vindecă.

¹⁾ Pérul de căne vindecă mușcătura de căne.

²⁾ Tot care (căne) mușcă, vindecă.

Acest proverb ne îndreptăţesc a gândi că credinţa românească de la numărul 1461, se află şi la Românii din Istria.

1463 Căinele ce muşcă, întâi creerii i se turbură.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Adică cel ce pedepseşte, întâi mintea, eîi lipsesce (GOLESCU).

1464 Pe mine câţi câini m'au latrat,
Toţi au turbat.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 141 ; III, 106. — HINŢESCU, 25.

Adică nu-mi pasă de duşmani, cine s'a legat de mine a păfit'o. Se şice despre cei lăudaroşi.

1465 Nu 'ţi sumuţă căinele,
Cui ai mâncat pâinele.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 96; II, p. 54 & 57; *Archiv*, 7. — HINŢESCU, 24.

Pe mai marele tău şi pe care 'l-ai slujit nu 'l defăimă către alţii.

1466 Căinii spre paza sa hranesci, însa nu pē cei ce, ca nisce lupi, încep a mânca din oile tale.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 105.

Adică nu omenî cumpliti şi jăfuitori la norodul tău (GOLESCU).

1467 Căinii sunt paza oilor.

A. PANN, III, p. 53. — HINŢESCU, 25.

De frică nu ne atingem de lucru stăin.

1468 Căinii atunci se satură, când turme dē oi mor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Sē şice pentru călugării cei lacomi, ce se bucură când pter norode multe, că ei atunci se îmbogăţesc (GOLESCU).

1469 Când se bucura căinii? când mor vitele în sat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

Adică cei scăpataţi se înveselesc la mórtea celor mari, aşteptând la pomană (GOLESCU).

1470 Căine pe căine latră, şi nici-unul aude.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Adică toţi strigă şi nici-unul ascultă (GOLESCU).

- 1471 * Cânele latră, iar lupul tace și face.
HINȚESCU, p. 24. FR. DAMĂ, II, 296.
 Mai mult să ne păzim de cei tăcuți și fălarnici.
- 1471^b Feresce-te de câine mut și de om tăcut.
FR. DAMĂ, III, 79.
- 1472 Un câine cum latră, cei-l-alți câini după el se țeau.
IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 12.
 Să țină când unui după alții se țeau la cele rele (GOLESCU).
- 1473 Cânele unde găsește ușă deschisă, acolo nepoprit
 intra.
IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 32. —
 P. ISPIRESCU, Rev. Ist., I, 455.
 Arată obraznic'a noastră, când n'avem împotrivire (GOLESCU).
- 1474 * Cânele, de este câine,
 Și tot opresce pe mâne.
A. PANN, III, p. 70. — AL. DUMITRESCU, 126
 Ne învață prevederea și economia.
Qui garde de son dîner il a mieux à souper, țină Francesul.
- 1475 Cânele și când doarme, la dămăncare gândul lui iese are.
IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 33.
 Să țină pentru cei hrăpitori, ce pururea la hrapiri gândesc (GOLESCU).
- 1476 Cânele care ține mai mult la om, el latra mai mult
 la oameni.
BARONZI, p. 52. — HINȚESCU, 24.
 De asemenea și sluga care ține la stăpânul său.
- 1477 Cânele pâna nu-i da apa de cur, nu înnôta.
IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 33.
 Să țină pentru cei leneși, ce până nu leșin de sîome, nu s'apucă
 de muncă (GOLESCU).
- 1478 Cânele pe lup dă gât 'l-apuca, iar pe porc dă urechie.
IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 33.
 Arată năravurile după obraze (GOLESCU).

1479 * Vai de cânele care latra pe stăpânul său.

A. PANN, III, p. 55. — HINȚESCU, 25.

Vai de cel mic când se lăgă de mai marele seu, și sluga de stăpân.

1480 Cânele în adevăr te latra și te muscă, dar și este în adevăr cea mai buna sluga și cel mai bun pazitor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Adică bătrânii satului și stăpânul țării (GOLESCU).

1481 * Cânele flocos numai lui își ține cald.

* *Cânele flocos,
Lui, i-e de folos.*

D. Z. J., c. *Fede, ti*, J. Tutova.

V. și Bogat.

Despre cei bogați și ne arnici.

1482 Cânele după ce napirlesce, nu ne mai trebuiește.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Adică ori-ce lucru după ce se învechește, cum și omul după ce îmbătrânește (GOLESCU).

1483 * △ Cânele Turcului, la nevoie, mănâncă și mere padurește.

I. ARBORE, J. Buzeu.

Cânele Turcului a mănâncat mere padurește.

AL. DUMITRESCU, p. 130.

* △ *Cânele Némțului, la nevoe, mănâncă și mere padurește.*

DR. E. B. MAVR, p. 88. — *Pr. ot C. BUNGETIANU, inv. c. Cosovăț, J. M. -hedinți.*

Omul la nevoie face și ce nu ar voi.

Origina acestui proverb trebuie căutată în următoarea poveste :

Un pașă se lăuda cu un câne, pe care 'l avea, zicând că acest dobitoac nu se mulțumesc de cât cu mâncări alese, și nu se atinge cu nici-un chip de cele mai proște. Unul, care era de față, făcând îndată prinosore că 'l va învăța să mănânce de toate, până și mere padurește. În adevăr, Ica cânele la dînsul și, după ce 'l ține câte-va zile nemâncat, îl duce înapoi la conacul pașei, și 'l aruncă în față câte-va mere padurește. Bietului dobitoac, mai mort de foame, so repede și le mănâncă cu lăcomie.

— Cum ai putut să 'l îndupleci la una ca acesta? zice pașa plin de mirare.

— Cum face și Măria Ta, zise cel-l'alt, când ne lei toate averile noastre și ne lași muritori de foame. Măncăm și noi atunci, ca și cânele acesta, tot ce putem prinde ca să ne potolim foamea.

A se vedé în G. Dem. Teodorescu, Poesii populare, p. 965: *Némful vîna-
tor și Románul* și în N. A. Bogdan, Povești p. 156: *Némful la batălie*.

- 1484 * Cănele îmbătrânește de drum, si (iar) nebunul de gri-
ja altora.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 93; III,
109. — HINȚESCU, 24 — FR. DAMÉ, I,
pag. 178.

Proverbul egoiștilor. Ne învață a ne îngriji numai de ale nós-
tre. A. Pann îl aplică acelor cari împrumută pe alții, și în urmă
alérgă ca să 'și scótă bani, și cum ȑice un proverb Turcesc: *Eu
dator și tu grije duci?*

- 1485 Ascunde-ȑi ciomagul de câni, ca mai réu te musca.
IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 101.

Adică feresce-te de cei réi, că de 'l veȑi supérá mai mult te va-
tămă (GOLESCU).

- 1486 * Cănele când latra sa nu 'l amuȑi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 105. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 454.

Adica pe cel cumplit, în furia lui să nu 'l mai întariȑi (GOLESCU).

- 1487 Pre cănele betrán se pisă vulpea.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

Veȑi *Leu*.

Pe omul neputincios toȑi îl batjocoresc.

- 1488 Miluesce cănele de vrei (voesci) sa-ȑi fiȑă cȑda.

A. PANN, *Edit.*, 1889, pag. 95; II,
57. — HINȚESCU, 24.

Veȑi *Vaȑa*.

Ne învață a fi blândi și darnici catre slugile și supuȑi noȑtri.

- 1489 Cănele când l'a oparit, fuge și de apa rece.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Veȑi *Cȑorba, a se Frige*.

Adică cel ce odată a paȑit, se feresce de orȑ-ce (GOLESCU).

*Tranquillas etiam naufragus horret aquas*¹⁾.

OVIDIU.

*Chien une fois eschaudé
D'eau froide est intimidé.*

Trésor des Sentences, XIIIe Siècle.

¹⁾ Acel care a scăpat de înecat, tremură chȑar când vede marea liniȑtită.

Begossene Hunde fürchten das Wasser ¹⁾).

Prov. Germ.

- 1490 Cânele şede pe fân :
Nici mănâncă, nici nu va să lase,
Calul măcar să 'l miróse.

A. PANN, III, p. 92. — HINŢESCU,
24. — Da E. B. MAWR, 40.

Se dice de acei cari, neputându-se sluji cu un lucru, împiedică pe alţii de a 'l întrebuinţa, precum şi de omul sgârcit.

»N'ai imprumutat nici odată cu'va vre o carte, şi semenii cânelui care, culcat în grajd, împiedică pe cal de a mânca orzul cu care dinsul nu se póte nutri.»

LUCIAN, *Satire*.

C'est le chien du jardinier, qui ne mange pas de choux et n'en laisse pas manger.

Prov. Fran.

Fare come il can dell'ortolano ²⁾).

Prov. Ital.

- 1491 Cânele osul nu'l róde, şi nici pe altul nu lasa sa 'l róđă (róđă).

A. PANN, *Editia* 1889, p. 65; III, 81. — HINŢESCU, 24. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 455.

Acelaş înţeles ca proverbul 1490.

- 1492 Cânele dă codru nu fuge nici odată.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 33.

Cânele nu fuge de codru.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 455. — HINŢESCU, 24.

Adică dă bine nimeni nu fuge (GOLESCU).

- 1493 Cânele fuge nu dă 'mbucatura, ci dă sburatură.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 33.

* *Cânele nu fuge de codru ci de ciomag.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 160; III, 129. — FR. DAMÉ, I, 270.

¹⁾ Cânele stropit îi e frică de apă.

²⁾ A face ca cânele grădinarului.

* *Cănele nu fuge de bine, ci de ciomag.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică nimeni fuge de bine, ci numai de rău (GOLESCU),

1494 * Cănele de stirvuri nu móre.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 153 ; III, 123. — HINȚESCU, 181.

Saracul e obicinuit să ducă o viață ticăloasă ; arată și lăcomia unora.

Le chien se frotte à la charogne, zicea Francesul din secolul XVI^a.

1495 * △ Latratura cânelui și sberetura măgarului (asinului) nu se aude în cer.

KAROLY ÁCS, 80. — Preot C. BUNGETIANU, *inv. c. Cosovăț*, J. Mehedinți. — I. IORGULESCU, *inv. c. Bata-de-Aramă*, J. Mehedinți.

Vezi Măgar.

Bîrfelile celor mici nu ajung pîna la urechile celor mari ; batjocura și amenințarea celui desmetic nu se ȳa în sîma de cel cu minte.

1496 * Miluesce cîinii pîna eși din sat.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Fii blînd cît ești în primejdie.

Tant doit-on le chien blandir c'on ait la voie passée.

PROVERBES ANCIENS, *Mss. XIIIe Siècle.*

1497 * Nu întarită cîinii în sat de vrei să scapi ne mușcat.

AL. MARTINIAN, J. Игов.

Acelaș înțeles ca proverbul 1496.

Il ne faut pas se moquer des chiens qu'on ne soit hors du village.

Prov. Franc.

Say no ill of the year till it be past ¹⁾

Prov. Engl.

1498 * Pîna nu cartesci pi cîni, nu ti mușcă ²⁾.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Daca nu te legi de nimeni, trăiesci liniștit.

¹⁾ Nu vorbi rău de an, pîna te nu a trecut.

²⁾ Pîna nu atingi pe cîni nu te mușcă.

1499 Cânele ce mult latră, nici odată nu mușcă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Căniî carî latra, nu mușcă.

BARONZI, p. 54.

Cânele ce latră, nu mușcă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382 & 756;
II, 303.—A. DE CIHAC, *Dict. Etym.*,
I, 140.

* Δ *Cânele care latră, nu mușcă.*

HINȚESCU, p. 24. — I. G. VALENTI-
NEANU, 43. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*,
I, 454. — I. IONESCU, II, 133. — G.
MUNTEANU, 30.—Da E. B. MAWR, 16.
— EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănești-*
Margineni, J. Ialomîța.

Cânele care latra mult, nu mușcă.

REINSBERG DÜRINGSFELD, I, p. 88.

Nu toîi căniî ce latră, mușcă.

FR. DANÉ, I, p. 177.

Brecu che latra, nu mușca ¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Runi. Unter.* I, p. 7.

Adică stăpânul ce mult strigă, nu 'îi face nici un reu (GOLESCU);
și într'un mod mai general, acei carî amenință nu sunt de temut,
să nu-'î fie frică de omul care-'și varsa mânia în vorbe, ci de acel
care *tace și face*.

«Apud Bactrianos vulgò usurpabant *canem timidum*
vehementius latrare quam mordere.»

QUINTUS-CURTIUS, *Lib.* VII.

Chien qui aboie ne mord pas.

Prov. Franc.

Barking dogs never bite. ²⁾

Prov. Engl.

Den Hund, der gioer, bider ikke. ³⁾

Prov. Danes.

¹⁾ Cânele ce latră, nu mușcă.

²⁾ Căniî carî latră nu mușcă.

³⁾ Idem.

1500 * Cânele cari nu alatră, mușcă.

D. A. MILESCU, *Gopeři, Macedonia*.
XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*.

Să ne ferim de cei tăcuți.

1501 Nicu cum să te temi de cânele ce latră, ci de cel ce tace.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 109.

Adică de omul tăcut mult să ne ferim (GOLESCU).

1502 * Δ Cânele latră, dar nu mușcă.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c.*
Strubentii, J. Dorohoi.

Vezi *Femeie*.

Acelaș înțeles ca proverbul 1499.

1503 Δ Cânele care bate, nu mușcă furiș.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 220.

Acelaș înțeles ca proverbul 1501.

1504 Cânele ce mirăe mușca, canele ce latră nu mușcă.

LAURIAN & MAXIM, II, 303.

Acelaș înțeles ca proverbul 1500.

1505 Cânele care nu mușcă, lasă 'l sa latre.

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Nu te îngriji de acel care nu trece de la vorbe la fapte.

1506 Cine va sa-și uciga cânele său, destul e să țină că e turbat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. 79.

Cine vrea să omore un câne îi scote că e turbat.

BARONZI, p. 56. — HINȚESCU, p. 24.
Da E. B. MAWR, 35.

Cine vrea să-și omore cânele 'i scote că-i turbat.

BARONZI, p. 70.

Adică cine va să-și pedepsască sluga, destul e să-l găsească vină cât de mică (GOLESCU). Acest proverb se aplică mai în deosebte acelor caută pricină închipuite pentru a lovi în ore-cine. Nu se aude în gura poporului.

Qui veut noyer son chien l'accuse de la rage.

LA FONTAINE, L. II, f. 3.

1507 Cănelui nici odată să nu iei credința.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

Vezi *Cal, Femeie*.

Se întrebuințează în înțelesul său natural sau, într'un mod figurat, țințesce pre supușii săi slugile noastre.

1508 Câine bătrân sa te păzesci,
Din casa ta să nu sgornesci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 105.

Adică sluga veche să n'o departezi de casa ta (GOLESCU).

1509 Cine 'și sgornesce câinele din casă, eși pierde păzitor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.

Adică pe sluga cea drăptă (GOLESCU).

1509^b Câinele strēja neadormita, n'o depărtă din casa ta.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 254.

Adică pe sluga cea drăptă.

1509^c Câine spre pază să păstrezi în casă, ca ca câinele
slugă nici una credincioasă, că se jertfesc pentru
stapânul său.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, 254.

Se ȳice atât despre câni, cât și despre slugile cele credincioase.

1510 Beter brecu nu latra pre lura. ¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 7.

Cei bătrâni nu fac larmă de gēba.

Can vecchio non abbaja in vano ²⁾.

Prov. Mil.

1511 Cine dōrme cu câni se scōlă plin de purici.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 151.

Cine dōrme cu câni se scōlă cu purici.

LAURIAN & MAXIM, I, 382.—I. G.
VALENTINEANU, 44.

¹⁾ Cănele bătrân nu latră la lună.

²⁾ Cănele bătrân nu latră de gēba.

Cine se culcă cu câniî se scólă cu purici.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 852.

Veđi Magar.

Cine se amestecă cu cei răi, capătă rele învățături; sau după rău, rău îți vine.

Qui hante chiens, puces remporte.

Mimes de BAIF, XVIe Siècle.

Wer mit Hunden zu Bettgeht, steht mit Flöhen wieder auf¹⁾.

Prov. Germ.

Quien con perros se echa, con pulgas se levanta²⁾.

Prov. Span.

1512 Cine cânele ș'el iubește n'are frica dă tâlharî.

IORD. GOLESCU, Mss. II, pag. 80.

Adică cine pe supușii săi iubește, n'are frică dă împotrivorî (GOLESCU).

1513 * Cinstesce pe câine pentru al său stăpân.

IORD. GOLESCU Mss. II, p. 115.

Pentru stăpân, și pe câine mângâi.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 52.

Adică pe cel mai mic pentru cel mai mare ce 'l ocrotesc (p. 115); adică pentru cei mari, mângâiem și slugile lor (p. 52).— (GOLESCU).

Qui aime Bertrand aime son chien.

Prov. Franc.

Si ha rispetto al cane per il padrone³⁾.

Prov. Ital.

1514 Nu caută cânelui, ci al cui e cânele.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 109.

△ *Nu caut în cinstea cânelui, caut a cui e cânele.*

S. MIHĂILESCU, Șezătorea, I, p. 218.

¹⁾ Cine se duce la pat cu câniî, se scólă cu purici.

²⁾ Cine se culcă cu câniî, se scólă cu purici.

³⁾ Se respectă cânele pentru stăpânul lui.

* *Nu căută în cinstea cânelui, ci într'a stăpânului.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică să nu ne uptăm la slugă, ci la stăpânul slugii (GOLESCU).
În considerația stăpânului, să ajutăm sași să cinstim pe slugă.

1515 * *Nu te uită în gura cânelui, ci într'a stăpânului.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Acelaș înțeles ca proverbul 1514.

1516 *Ași veni desara la voi, dar mi-e rusine de câni.*

I. CREANGĂ, *Pov. p. 148.*

Se dice când respingem o poftire ce ni se face fără nici o pricina temeinică.

1517 *Nu dă pane cânilor altuia, ca te latra ai tei.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

*Cine da faramițele cânilor străini gonesce
căinele lui.*

Bertold, ap. GASTER, *Crest.*, II,
p. 121.

*Cine da pâine lui la alți câini, curând îl latră
câinii lui.*

Bertold, ap. GASTER, *Crest.*, II,
p. 121, *Liter. pop.*, 211.

Elinii diceau despre omenii nerecunoscători.

᾽Ος κύνει τρέφει ξένον, τούτω μόνον λῆνος μέλει ¹⁾.

Cine e prea darnic cu străinii, este înfruntat greu de al săi, când sarăcesce și ajunge la mila lor.

1518 *Brecu nu marâncă de brecu.* ²⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter. I*, p. 7.

Cei de o potrivă nu 'și fac rău unul altuia.

Les loups ne se mangent pas entre eux.

Prov. Franc.

Chiopec chiopei iemec ³⁾

Prov. Turc.

¹⁾ Cine nutrește cântle străin, va rămânea numa cu frîghia.

²⁾ Câne nu mănâncă din câne.

³⁾ Câne pe câne nu mănâncă.

1519 Din cîda de cîne sita de matase nu se mai face.

C. NEGRUZZI, I, p. 248.

Sita din cîda de cîne, bună ca să faci nu poîi.

AL. BELDIMAN, *Trag.* III, p. 393.

Din cîda de cîne, sita de mătase nu se pôte face.

AL. ODOBESCU, III, p. 67.

* Δ *Din cîdă de cîne sită de mătase nu se face.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi. — Preot C. BUNGEȚIANU, inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.*

* Δ *Din cîda de cîne nu mai faci sită de matasă.*

G. MIHAILESCU, *Șezătorea*, I, p. 220.

* Δ *Din cîda de cîne nu faci sită de matasă.*

V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciuva*

Vești Pisica.

Din ce-va prost nu poîi face nimica bun ; dintr'un om de rînd nu poîi face un boer.

»Cu omul fără caracter nu o să poîi face trebî mari.« — C. BUNGEȚIANU.

*Ονου κύρὰ τηλίκαν οὐ ποιεῖ. ¹⁾

Prov. Elin.

Asini cauda non facit cribrum. ²⁾

Prov. Lat.

1520 * Δ A fi cîda de cîne.

Preot C. BUNGEȚIANU, inv. c. Cosobăț, J. Mehedinți. — I. IORGULESCU, inv. c. Baia-de-Arama, J. Mehedinți.

A fi om fără caracter, decădut, lingusitor căci, cînele cu cîda lui sê lingusește.

1521 * Hranea cîne s'ti alatra. ³⁾

D. A. MILESCU, *Gopezi, Macedonia. — D. DAN, Nevesca, Macedonia. — META CONSTANDIN, Moloviște, Macedonia.*

Se ȝice despre acei carî caută a lovi în binefăcătorii lor.

¹⁾ (Din) cîda măgarului sită nu (se) face.

²⁾ Idem.

³⁾ Hrănescce cîne să te latre.

1522 * Hrania cânli, s'ți măscă ciuciorlu ¹⁾.

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Acelaș înțeles ca proverbul 1521.

1523 * [△] Din pele de câne nu se face burduf.

L. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —
Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț,*
J. Mehedinți.

Cu omul stricat nu se pôte face tréba. Veđi proverbul 1519.

1524 Cânele când flamândește
Tot la ôse, 'n vis, gândesce.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 32.*

Sé ȓice pentru cei ce pururea gândesc la ceea ce poftesc. (GOLESCU).

1525 Mai bine un câine viu de cât un leu mort.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 107.*

Veđi *Mort.*

Adica ce e de față, de cât nădejdea cea mai mare (GOLESCU). Acest proverb este o antiteză, în favoarea prezentului, între ce a fost și ceea ce este.

Eclesiastul, IX, 4 ȓice : *Un câne viu este mai bun de cât un leu mort*, și La Fontaine : *Mieux vaut goudat debout qu'em-pereur enterré.*

1526 Și cânele ese din iérna, dar pielea lui scie cum ese.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 97.*

Tot cânele ese din iérná, dar numai pielea lui scie.

A. PANN, *Edit. 1889, p. 175; I, 136.*—HINȚESCU, 25.

Și cânele scapă din iérná, dar numai pielea lui scie.

I. G. VALENTINEANU, p. 26.

Sé ȓice pentru cei ce cu mare anevoinȓa scapă de necazuri (GOLESCU).

1527 A poruncit cânelui, și cânele pisicei, și pisica șó-recelui, iar șórecele de códá ș'a atirnat porunca.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 4.*

¹⁾ Hrănesce cânele, să-ți musce piciorul.

Să țiece pentru o poruncă când merge din mână în mână fără
nici o ispravă (GOLESCU).

1528 * Când umblau câinii cu covrigi în coddă.

I. ARBORE, J. Buzău.

* *De când câinii purtau colaci în coddă.*

V. ALEXANDRI.—I. BĂNESCU, *prof.*
J. Roman.

Vezi a Mancă.

Adica de demult și când eră belșug.

1529 * Δ Acolo's câinii cu colaci în coddă.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J.*
Dorohov.

Acolo este mare bogăție.

1530 Cu câinii când stai de vorbă, trebuie ca ei sa latră.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 104.*

Vezi Lup.

Adică după obraze și vorba (GOLESCU). Trebuie să potrivim obi-
ceșurile, vorbele noastre, cu acele ale omenilor în mijlocul cărora ne-
aflăm, chiar dacă nu le aprobăm.

Wër manke den Hunnen is, maut dermêe hûlen. 1)

Prov. Hanov.

1531 * Departe Griva 1) de iepure.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 94.* —
A PANN, *Edit.*, 1889, p. 151; III,
122. — HINȚESCU, 71. — P. ISPI-
RESCU, *Rev. Istor.*, III, 159. — AL.
ODOBESCU, III, 25. — I. G. VALENTI-
NEANU, 47.

Departe' Griva de iepure !

AL. ODOBESCU, I, p. 406.

A fi departe Griva de iepure.

BARONZI, p. 46.

Dăparte ca Griva de iepure.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 47.

Vă țiece când nu putem ajunge la ore-ce, și când nu se asemănă
un lucru cu altul (GOLESCU).

1) Cine se află între câini, trebuia să latre cu dinșii.

2) Adică căteaua cea cu părul grivei.

Dăparte ca Griva de iepure 's năcăl și fețele de oraș, pe lângă ei din sate. — GR. JIPESCU.

- 1532 Omul trebuie sa aiba mila de câne,
Dar de animal (dobitocul) cu care 'și câștiga pâne!

A. PANN, *Archiv*, p. 6.

Vezi *Mila*

Să fim miloși pentru orî-ce vietate, și mai cu sémă pentru acele
din a căror muncă ne hranim și tragem nenumărate folóse.

* △

- 1533 Doi câni nu se naravesc la un os.

Károly Ács, p. 83. — *Preot, C.*
BUNGEȚIANU, inv. c. *Coșovăț, J. Me-*
hedinți.

Tălharii se ajută în savîrșirea relelor. — C. BUNGEȚIANU.

*

- 1534 Doi câni se naravesc la un os.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Câni de la un os se manâncă; cei răi de la puțin se sfădesc.
Acest proverb, cât și înțelesul care i se da, este mai obicînuite
de cât cel de la numărul precedent.

- 1535 După a noastră priveghere, câinii sî înveselesc, ca
pururea a mîncă ore-ce gasesc.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 91.

Să ție când dăm slobozenie celor cumpliți și jăfuitori, neîn-
grijind nimic de norod (GOLESCU).

*

- 1536 Fuge de câni si da peste lupi.

Vai de cel ce fugе de câini și dă piste lupi!

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 18.

Adica d'un rău mai mic si dă piste altul mai mare (GOLESCU).

- 1537 Pentru un câine lesne gasesci o bâta, dar pentru un
lup ție trebuie câini mai mulți.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 52.

Adică pentru cei răi ție trebuie cîomege mai multe (GOLESCU).

*

- 1538 Nu deșteptă cănele care dórme.

Maior P. BUDIȘTEANU, *J. Ilfov.*

Când dórme cănele lasa'l în pace.

I. G. VALENTINEANU, p. 31.

*Nu sbudi brecu cân (d) dorme. ¹⁾*FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I 14

Când dușmanul său cel cumplit te lasă 'n pace, nu'l stîrni spre paguba ta.

1539 Câne surd dus la vinat.

A. PANN, I, p. 104. — HINȚESCU, 24.

Umblă ca cănele surd dus la vinat.

HINȚESCU, p. 25.

Se ȳice despre cei nevoiași cari nu pot fi de nici o trebă.

1540 * Ca cănele prin apă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382. — FR. DAMÉ, I, p. 178.

* *A trece ca cănele prin apă.*M. CANIAN, *J. Iași.** *Tricu ca cânle pi tru apa. ²⁾*META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia.* — D. DAN, *Nevesca, Macedonia.*

Se ȳice de acei cari, fără nici un folos, au urmat o învățatură: „a trecut prin școlă ca cănele prin apă“.

1541 * △ A duce câni la apa.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 163.
A. PANN, I, 106. — HINȚESCU, 189. —
Preot C. BUNGETIANU, *inv. c. Cosoveș, J. Mehedinți.*

A nu avé de lucru, a perde timpul zadarnic.

1542 * Se învița ca cânle la căsăpniță ³⁾.D. DAN, *Nicopole, Macedonia.* —
XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

Se ȳice când cine-va gustând un lucru, vine și a doua ȳi.

1543 A scăpat ca cănele de (din) lanț.

A. PANN II, p. 29. — HINȚESCU, 170

Adică anevoie și cu mare bucurie.

¹⁾ Nu deșteptă cănele când dorme.²⁾ Trecu ca cănele prin apă.³⁾ S'a învățat ca cănele la căsăpie (măcelărie).

1544 * A trăi ca câni cu porci.

A. PANN, III, p. 23. — HINȚESCU, 190

Adică foarte rău.

1545 Dragoste cu prieteșug între câine și pisica, nici cum s'a pomenit, nici cu mare jurămint.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 95.

Adică între vrăjmași (GOLESCU).

1546 Ca câinele cu pisica să iubesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 9.

* △ A trăi ca câinele cu pisica.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382. — HINȚESCU, 190.

* △ A trăi ca mîța cu câine.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Drohoi.*

* S'vor ca câinele cu catușea.

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.* — D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

Vezi și *ece.*

Adică nu se iubesc de loc; trăiesc foarte rău împreună.

Zij leven als katten en honden ¹⁾).

Prov. Oland.

De sāmjas som hund och katt ²⁾).

Prov. Sued.

Como perros y gatos ³⁾).

Prov. Span.

1546^b Cum privesce câinele la mîța.

I. CREANGĂ, I, p. 231.

Rău, fără dragoste.

1547 * △ Traiesc ca câni.

S. MIHĂILESCU, *Sezătoriea*, II, p. 74

¹⁾ A se iubi ca pisica cu câinele.

²⁾ A se iubi ca câinele cu pisica.

³⁾ Ca câni și pisica e.

* *Trăiesc ca câinii prin gard.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

△ *Să mănânce ca câinii prin gard.*

S. MIHĂILESCU, *Sezătorea, I, 220.*

Se dice despre acei cari trăesc rău împreună.

1548 Cum i'e cânelui a linge sare.

I. CREANGĂ, *Amint., p. 110.*

* △ *Imi eră ca cânelui a linge sare.*

M. LUPESCU, *inv. c. Broscești J. Suciava.* — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

△ *Imi eră și mie ca și cânelui a linge sare.*

S. MIHĂILESCU, *Sezătorea, II, p. 75.*

Arată neplăcerea, nevoița noastră de a face un lucru.

«Și ne punem, dragă Dămine, la învățat. Însă, fie vorba între noi, nu ne era a învăța, cum nu-~~e~~ e cânelui a linge sare». — I. CREANGĂ.

1549 Ca cânele 'n car,
Ca vinu 'n pahar.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI,
Mss.

Petrece ca cânele în car.

C. NEGRU/ZI, I, p. 250.

* △ *Ca cânele în car.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubeni, J. Dorohoi.* — S. MIHĂILESCU, *Sezătorea, II, p. 75.*

* △ *Ca cânele 'n car, ca mazărea lângă drum, câfți
trec toți o smulg.*

M. LUPESCU, *inv. c. Broscești, J. Suciava.*

* △ *Merge (stă) ca cânele în car.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți.*

* *În merge ca cânelui în car.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică foarte prost.

Se dice de un om neastimpărat. — I. IORGULESCU.

1550 * Ca cânele în puț.

M. CANIAN, *J. Iași.*

Acelaș înțeles ca dicătorea 1549.

1551 Bate brecu rabjêjt. ¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 7.

Se dice de acei carî 'ș arată voînicia câtie cei fricoși.

1552 Câine de multe uși.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33.

Este ca un câne de uși multe.

A. PANN, III, p. 22. — HINȚESCU, 24.

* *Câne de uși multe.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 454. —
FR. DAMÉ, I, 178.

Să dice pentru cei ce alêrga din casă 'n casă, și nu se țin de
nici o casă, cum sunt copoi, ce se linguesc pe lângă mulți stă-
pâni. (GOLESCU).

A. Pann aplică acesta poreclă zavistnicului.

1553 * Nici câne, nici ogar.

C. NEGRUZZI, I, p. 72. — M. CANIAN,
J. Iași.

Nu este nici câne, nici ogar.

HINȚESCU, p. 24. — FR. DAMÉ,
III, 149.

Să dice de acei carî nu au o stare socială bine definită și carî,
precum dice Francesul, nu sunt *ni chair ni poisson*.

«Coconul Andronache eră din soțul acel amfibiu, numeros în
Moldova, care se ține mai pre sus de *starea a doile* (boierii mici)
și pe care aristocrația nu 'l socote nici îl primesce între ea, adică
din soțul acela căruia se pôte aplica proverbul moldovenesc: *nici
câne, nici ogar*.» — C. NEGRUZZI.

¹⁾ Bate cânele care fuge.

1554 * △ Îi mănâncă câinii din traista.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 39. — BARONZI, 86. — *Preot* C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baza-de-Aramă, J. Mehedinți*.

Nesimțitor, desfrinat, risipitor. — C. BUNGEȚIANU.

Se ȋice despre cei de o statură mică. — I. IORGULESCU.

«Omul nostru eră un om de aceia, căruia 'i măncau câinii din traistă, și tôte trebile, câte le făcea, le făcea pe dos.» — I. CREANGĂ.

«E înalt de-î mănâncă câinii din traista.» — BARONZI.

1555 A bate ca pre un câne.

Adică: tare, fără milă.

Etre fêru (frappé) comme un chien du bâton.

LE ROUX DE LINCY.

1556 A auȋi câinii 'n cer.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 30.

Ă fi bêt.

1557 * △ A fi câne plouat.

* △ *Câne plouat.*

M. LUPESCU, *înveș. c. Brosceni, J. Suciava*.

Par'ca 'i un câne plouat.

S. MIHĂILESCU, *Șezătórea*, II, p. 74.

Adică rușinat.

1558 * A ședé a rămăné ca cănele nimenui.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 154. — Da Ec. Z, *Bérliad, J. Tutova*.

A fi lipsit de orȋ-ce sprijin sau ajutor, și chiar gonit de pretutindenȋ.

«Intrebaȋi pe bieȋil nemernic de sătenȋ, să spuie ei, dacă mai cunosc cine le e stapân. Au rămas ca nisce câni a: niměnuu, sěrmanȋi omenȋ! Cine se scólă mai de diminéȋă, acela e mai mare în sat la ei.» — I. CREANGĂ.

1559 * A fi cănele satului.

M. CANIAN, *J. Iașȋ*.

Veȋi *Magar*.

Acelaș înȋeles ca ȋicătórea 1558.

L'âne qui a deux maîtres la queue lui pèle.

Prov. Provans.

Communitur negligitur quod communiter possidetur. ¹⁾

Prov. Latin.

*Caà de dues cabanes
La coude qu'eu pen. ²⁾*

Prov. Bearn.

Ovella de molts, los llobs se la menjan. ³⁾

Prov. Catal.

1560 * A se prinde în câni.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 753.

A se amestecă într'o certă, a provocă pre cine-va.

1561 * A intra în vorba ca cănele la nunta.

M. CANIAN, J. Iași.

Adică fără rost și nepoftit.

1561 ^b * A da pre cine-va cânilor.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

A 'l blestemă, a'l blesemă să 'l mănânce câni.

1562 * A se întorce ca cănele la vërsatura (boritura) lui.

I. BĂNESCU, prof. J. Roman.

Adică a greși din nou, a se dedă din nou unor obiceiuri rele de care se lepădase.

Solomon ȋice în Proverbele sale XXVI, 11: *Cum se întorce cănele la versatura sa, așa nebunul se întorce la nebunia sa.*

1563 * A se uită la cine-va ca la un căne.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

A'l disprețui.

1564 * A nu fi bun nici de câni.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 382.

A nu fi bun de nimica.

¹⁾ Nimeni nu îngrîșese de lucrul care aparține tuturor.

²⁾ Cănelo cu d ué case (stăpâni) lasă cōda în jos (să'i atirne).

³⁾ Őia multora, lup i o mănâncă.

1565 Precum țin câni Vinerea.

ION NECULCE, *Let. Mold.*, II, p. 400.* △
*Precum țin câni Vinerile.*Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Coșovăț, J. Mehedinț.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Arama, J. Mehedinț.*

Adică: de loc.

»Când cine-va este năvălit, nu se abține de la răutăți.» — C. BUNGEȚIANU.

»Deci, acel Sultan ce eră de strejă la Buhu, văzând că fug Turcii de la Vozia, slobođit-au și el ciambururi pre marginea Ucraniei Leșesci de au prădat satele; că așa țin el prieteșugul, ca lupul cu oia și ca cănele Vinerea.» — ION NECULCE.

1566 Il trag câni pe drumuri.

Da. E. SEVASTOS, pag. 265. — Șezătorea, I, 256. — M. CANIAN, *J. Iași.*

Adică e sărac lipit pământului.

Totă lumea cunoște ura naturală a cânilor pentru cerșetori și oameni rufoși. Acesta observație a făcut pe Francesul ca să dică: *Il n'est pas nécessaire de montrer le méchant au chien* și a dat naștere dicțetorei din Britania francesă: *Nid rhaid dangos diriaid i gron.* — BOXHORNUS, *Origines gauloises.*1566^b * Căți câni în bae.M. CANIAN, *J. Iași.*

Arată lipsa.

1567 * N'au de ce 'l trage câni.

M. CANIAN, *J. Iași.*

Acelaș înțeles ca dicțetorea 1566, cu o nuanță mai tare.

1568 * △ Bate ca cănele.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubeni, J. Dorohoi.*

Se ște de acei cari fleacăresc, cari amenință fără nici o ispravă.

1569 * △ Rinșește ca câni.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescu-Margineni, J. Ialomița.*

Se ște despre oameni prefăcuți.

- 1570 * A taiă cânilor frunza.

LAURIAN \ MAXIM, I, p. 382. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 120. — HINȚESCU, 183. — FR. DAMĂ, I, 177.

- * A taiă frunza la câni.

G. ROMAȘCU, c. *Udregii*, J. Falcu. — M. CANIAN, J. Iași

Umbla pe drumuri taind cânilor frunza.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 45; I, 156. — HINȚESCU, 194.

- * A taiă boji la câni.

Da EC. Z. Bérhad, J. Tutova.

A nu face nici o treabă, a umblă fără căpătăi.

«Cică fugi și D-ta de la ferăstră! Ce tot te sgăesci și te ulfi la toți d'al de tase cânilor frunza.» — P. ISPIRESCU.

Variantele 2 și 4 se aud mai ales în Moldova.

᾽Αλλὰ φυλάττει διὰ χειρὸς ἔχων καὶ τὰ μύιας ἀπαμύνειν.

ARISTOFANES, *Viespe*.

Muscas depellere.

Prov. Lat.

- 1571 * Umbla întaritănd câni prin mahala.

A. PANN, II, p. 134. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*,

A nu face nimica bun, a duce o vieță destrăbalată, a se fi de crailicuri.

- 1572 * A dà ca câni prin beș.

ION CREANGĂ, *Amint.*, p. 37.

Se ȋce despre cei obraznici și cărcotași.

«Daca nu v'am săcelat astă-ȋi face-ȋi otrocol prin cele mășe și daȋi la omă ca canis prin beș.» — ION CREANGĂ.

- 1572 ^b * A fi căne.

M. CANIAN, J. Iași.

C A P

Veȋi Bou, Cap, Cap. IV.

- 1573 Nu 'l poȋi prinde nici de cap nici de cȋda.

D. ȚICHEIDEAL, p. 184.

Se ȋce de cei nestatornici în ideile, în apucăturile lor.

«Bărbatul limbut, neîndreptat întru toate căile sale, dăcă omeni că nu 'l poșt
grinde nica de cap, nici de cōdă; se întorče ca mōra 'n vint, se schimbă ca
luna, în tot ceasul altă minte are în cap.» — D. ȚICHINDEAL, *Satirul și Omul*.

1574 Unde nu e cap (sau Vodă), acolo e vai de cōdă!

A. PANN, II, p. 35. — G. MUNTEANU,
p. 151.

Vezi Cap. IV, *Cap, Cōdă*.

Dacă stăpânul greșese, supușii lui pătimesc; se dăcă și despre
cei proști.

CĂPĚSTRU

1575 Calul fara capēstru cade în prapastii.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 19; L
68. — HINȚESCU, 23

Calul fara capēstru te duce în prăpastie.

I. G. VALENTINEANU, p. 29.

Norodul are nevoie de a fi cărmuit.

„Umblăm ca niște cai sîcpi fără zăbala și fără de rușine, până
vom cădea întru vre-o prăpastie și vom peri.» — *Mitropolitul AN-
TIM IVIRĚNUL. Didahiile*, p. 27.

*** 1576 A pune capēstru în cōdă calului.**

Vezi *Cōdă*.

Dr E. B. MAWR, p. 101.

A începe o trēbă d'andaratele.

Briders son cheval par la queue.

Prov. Franc.

He tōumt 't Piād am Māse op. ¹⁾

Prov. Westf.

Briders si ch'vā po l'cowe. ²⁾

Prov. Wallon.

1577 A duce pre cine-va de capestru.

LAURIAN \ MAXIM, I, p. 403.

A duce la apă de căpēstru.

S. MIHĂILESCU *Șezătōrea*, II, p. 73.

A 'l duce de nas, a 'l stăpāni cu totul.

¹⁾ A pune căpēstru la spatele calului.

²⁾ *Briders son cheval p r la queue.*

CAPRĂ

Vezi *Ôie, Lup.*

1578 * Δ Capra, macar ca i se vede rușinea, da tot șede cu cōda birligata.

S. MIHĂILESCU, *Șezătōrea*, I, p. 219.

Arată fudulia și nerușinarea unora.

LEGENDA CAPREI

Dumnezeu avea oi și Sarsailă capre. Dumnezeu își pășcea turina lui de oi, și totă ȋiulica cântă pe cele deluri din flueraș. Ca să se ȋea își facuse fluerașul din care, cât e ȋiulica de mare, ȋicea de jale de hulau cele văi. Naiba își pășcea și el căprețul lui și ca să facă și el larmă, a luat probă de la fluerașul lui Dumnezeu, și l'a legat de-un burduf de vâtuflu iar cela-l-alt capet a burdufului l'a pus dirloțul ¹⁾).

Și așa și-a croit de isnovă cimporul. Nu era făcut încă omul în lume. Acum n'are naiba ce lucra ?

— Fartate, hai și-om face un rămășag amindoi : s'ascundem unde vom sci, tu fluierul tău, eu cimporul m'ă.

De ȋi-oi găsi fluierul, să fie a meu ; dă-i da tu peste cimpoile mele, a tale să fie.

— Hai !

Și Dumnezeu și-a păscut oile până la amțaza ; le-a adus la strungă, le-a muls și dracu tot nu mai venise în căprăria ²⁾ lui cu caprele.

Ce sa 'ntimplase cu el ?

Caprele lui, toate, până 'ntr-una, aveau ghiare pe la genuchii și se puteau sui în copaci și acolo se hrăneau. Până ce naiba scoboră pe una, ȋece se urcău înapoi.

Cine scie când, într'un târȋtu, a venit și el, și numai cu vr'o două capre, tot sgărilat cîolnav ³⁾ de umblet. Cele-lalte capre au venit singure în urmă de bun maganul ⁴⁾ lor.

Dumnezeu își ascunsese fluierul supt lână, pe spinarea unei oi lănoșe. Iuda 'și ascunsese cimporul supt cōda unei capre. Cată dracul fluierul, nu-l găsește : atunci Dumnezeu ȋea fluierul supt suoară și pornesce în spre capra cu cimporul în ea și i dă o tusa de cele rele. Incepe capra a face colb ⁵⁾, de gândeal tu că piere ; și cimpoile unde încep a ȋipă și a eși din capră pentru că capra când tușea, se scremea. ȋea Dumn ȋeu cimporul, de eră a lui, căci așa le fusese prinsōrea, și cu fluierul tot plesnesce caprele la genuchii de le săreau ghiarele cât colo ; iar bielele capre tremurau ca varga de spaimă și de durere. Când a văȋut ȋbrean că Fărtată sōu fi luase și cimporul și-i slușesce și caprile — le rupē unghiile de nu mai samănă cu el, care le făcuse așa cum e el — s'a făcut foc pe Dumnezeu. Dar iar și-a făcut mēsurii și ȋice :

— Fărtate, dă-mi mie măcar una de cimpor.

— Ia-ȋi.

Si cum a luat-o Michiduȋă de cōrne, s'a tot dus, nu s'a mai uȋtat înapoi. Când a prins el de veste, eră numai cu cōrnele în mână. De atunci avem capre ciute.

Să 'ntorce dracu cȋudos înapoi să cēră altă capră. Pe acela a luat-o de

¹⁾ O țevă mare ce ține hangul cimpoșului.

²⁾ Tirla caprelor.

³⁾ Lovit, cu rân.

⁴⁾ Voe.

⁵⁾ A tuși.

urechi. Când s'a trezit el, eră numai cu urechile în mână și capu nicăiri. El de hursuz ce eră, o înflase cu totă puterea și cum a înșfăcat-o, minte-naș i-a și rupt urechile. Și de atunci avem capre ciule.

— Ale tale, să fie, țice Hidu, că ved eu bine că de acuma nu le mai pot prinde sēmîța.

Și-a rămas calic lipit pămîntului, și hargat la Dumnegeu. — I. TEODORESCU, *înveșator, c. Cotigaș-Broscești (Suciava), Șezătoare II, 7.*

1579 * △ A împacă si capra și varza.

A. PANN, *Fab. II, p. 101.* — I. IONESCU, *II, 201.* — *Lumea Nouă No. 74.* — *Prestu C. BUNGEȚIANU, înv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.*

* *A pastră varza și capra.*

AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

A împacă două interese care se bat în cap; a nu se strică nici cu unul nici cu altul.

„A împacă și gustul și a nu slei nici punga.” — C. BUNGEȚIANU.

Ne învață că omul cu chibzuința și cu judecată nu greșesc nici odată și poate săvîrși fapte cari la prima vedere, se păreau grele și chiar peste putință.

Acastă ȳicetore se întrebuinteaza cu un înțeles defavorabil. Acel cari caută a împacă capra și varza sunt sau fricoși, sau lacomi, sau ambițioși.

Următoreea snova p porală ne dă origina acestei ȳicetori.

LUPUL, ȚAPUL ȘI VARZA

Un om ajungend la marginea unui riu vrea să trecă de cea-l-altă parte o capră, o varză și un lup. Cum va face ca să nu rămână capra cu varza, sau lupul cu capra? Deslegarea acestei probleme, este următoreea: va trece întâi capra, a doua oră varza aducend capra inapoî, pe urmă va trece lupul și în fine capra.

ANTON PANN în *Fabulele sale* vol. II, p. 101 dă acestei istoriøre următoreea morală :

Omul daca se gîndesce
Orî ce i se înlesnesce,
Prejudecând cele grele
Le găsesce ușurele,
Că pe cât el se gîndesce
P'atât minte-al sê tocesce.
Sî orî-ce cu judecată
Nu 'l greșesce nici odată.

Francesul țice : *Ménager la chèvre et le chou.*

1579 * △ Nici tu capră flamândă, însă nici tu varza cu multe foi.

I. IORGULESCU, *înv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți.*

Când cine-va aduce două persoane la împăcaciune, făcend pe cea d'întăi a ceda ceva celei de al doilea si vice-versa.

1580 * Δ Fata capra bani.

Preot. C. BUNGEȚIANU, inv. c. Coșovei, J. Mehedinți.

Se dice când cui-va îi merge treba bine. — C. BUNGEȚIANU. Se dice și de acei cari așteptă să le vie binele de-a gata, fără muncă și alergătură.

Făcându-i se mila lui Dumnezeu de un biet om sărac și împresurat de o casa de copii îl daruesce cu o capră roșie și 'i spune s'o ducă a-casă și de câte ori va dice: *Fată capră bani!* capra va feta o multime de galbeni.

Peripețiile prin care a trecut omul nostru până a putut duce la casa lui atât capra cât și alte daruri cu care l'a hărăzit Dumnezeu se vor găsi povestite mai pe larg de G. P. Salvin, în Șezătorea I, p. 204—207 sub titlu: *Povestea unui bețiv miluit de Dumnezeu.*

1581 * Δ Pentru mehehe prapadesce pe mihoho.

Preot. C. BUNGEȚIANU, inv. c. Coșovei, J. Mehedinți. — I. IORGULESCU, inv. c. Baza-de-Arama, J. Mehedinți. — M. CANIAN, J. Iași.

Pentru behehe vei prapadi și pre mihoho.

C. NEGRUZZI, I, p. 247.

* *Pentru behehe am perdut pe mihoho.*

I. BĂNESCU, profesor, J. Roman.

Mi-a luat și pe mihoho și mi-a dat pe bububo.

Episcopul MELCHISEDEC, Rev. Ist., II, p. 54.

Se dice când pentru un lucru de nimic pierdi un lucru mare.

Origina acestei dicătorii, se află într-o poveste populară, în care e vorba când de o capră, când de un miel pe care vroind să 'l fure ore-cine pierde și calul pe care 'l are.

Reproducem varianta din colecțiunea poeziilor populare a D-lui G. Dem. Teodorescu, p. 260.

POPA ȘI DASCĂLUL PASCAL

Dascălul fusese trimis călare p'un cărlan să fure un led, pe când sătenii se aflau în biserică. Dascălul fu prins, i se luă calul și mai mănă și o bușelă bună.

P O P A

Cântând la intrarea dascălului

Dascăle
Pascăle,
Adus-ai pe behehe ?

D A S C Ă L U L

Ba dracul să te fea,
Că mî-a luat și pe ihofo,
Si mî-a dat pe bububu !

1582 Gêba cu caprele te slujesci la arie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

Să ȋice cînd nu ne slujim cu cele ce sê cuvine (GOLESCU).

1583 Capră rîioșa unde ai plecat ?

— La oraș.

— Poți merge și mai departe de te oi lasă.

A. PANN, I, p. 161.

ȋice sîrăcia, celui sîrac și mîndru.

1584 Caprei ăi pîca trupul dă rîie, și cîda tot bizău o ține.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Caprii îi pîca cîda de rîie, și ea tot sus o ține.

A. PANN, *Ed.* 1889, p. 167 ; III, 134.

Capra cît de rîioșă ține cîda sus.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 414.

De rîie cîda îi pică

Și ea tot sus o ridică ¹⁾

A. PANN, I, p. 161. — HINȚE-CU, 161.

Caprei în cade cîda de rîie,

Și ea tot bizoiu o ține

HINȚESCU, p. 25. — P. ISPIRESCU,
Rev. Ist., I, 459.

* Δ *Caprei 'i cade cîda de rîie și ea o ține tot sus.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamotea, J. Dorohoi.*

* Δ *Capra rîioșă, cu cîda ridicată.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanescu-Margineni, J. Ialomița.*

* *Capra e rîioșă și tot se ține cu cîda în sus.*

* *Capra rîioșă, tot cu cîda birligată.*

I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*

¹⁾ Adică capra.

* *Capra rîîósă.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 14.

* *Capra rîîósă, coda îîprósă.¹⁾*

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* —
META COSTANDIN, *Molovişte, Macedonia.*

Adica mândrul şi când scapătă, capul tot sus îl ţine (GOLESCU).
Se aplică de obiceiul Grecilor.

1585 Ține capra si 'l împunge,
Iar altul sta şi o mulge.

A. PANN, I, p. 82. — HINȚESCU, 25.

Vezi a *Mulge, Vaca.*

Adica unul se trudesce si altul se foloseste, si precum mai ȳice
o vorbă Românească

El pörtă ponosul,
Ș'altul ródé osul.

Virgiliu a ȳis în acelaș ordin de ideî :

*Hos ego versiculos feci, tulit alter honores :
Sic vos non vobis...*

Il bat les buissons et les autres prennent les oisillons.

Prov. Franc.

Giù 'l fa la sôpa e l'alter la mangia²⁾.

Prov. Lomb.

1586 * Δ *Capra bese și oia pate rusine.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II p. 25. —
LAURIAN & MAXIM, I, 161. — I. BĂ-
NESCU, *prof. J. Roman.*

*Caprele dau la bęșini,
Și oile pat (la) rușini.*

A. PANN, II, p. 30. — HINȚESCU, 25.

* Δ *Capra bese și oia trage rușinea.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist., I, p. 459.* —
HINȚESCU, 25. — V. FORESCU, *Folli-
centi, J. Suciava.*

¹⁾ Capră rîîósă, coda ridicată.

²⁾ Unul face supă și altul o mănâncă.

*Capra face posna,
Și oia pate rușinea.*

HINȚESCU, p. 25.

* Δ *Capra se 'mpute, și oia trage rușine.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătoroa*, I, p. 218.

Adică cei mari greșesc și cei mici se necinstesc în locul celor mari (GOLESCU).

1587 *Capra face stricaciuni scumpii, si scumpia își răsună cu pielea ei.*

A. PANN, II, p. 51. — HINȚESCU, 173.

După faptă și plată. Se ȋice despre slugi și stapâni.

1588 * Δ *Caprelor ! mugurul ala, voi o sa 'l mâncați !*

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 145 ; III, 118. — *Preot C. BUNGEȚIANU, inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.*

Caprelor ! vedeți voi mugurul ăla de colo ? tot voi o să 'l mâncați.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 459.

Caprelor ! vedeți voi mugurul de colo ? tot voi o sa 'l mâncați.

HINȚESCU, p. 25.

Este o purtare cu vorba. Se ȋice acelor cari făgăduesc lucruri departate, cari nu stău în mâna lor, saă chiar sunt nerealisabile.

1589 * *Pe unde a sarit capra, mai pre (pe) sus va sări ieda.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56. — S. FL. MARIAN, *Nascere*, 60.

* Δ *Unde a sarit capra, mai pre sus sare ieda.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 19 ; I, 68. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 462. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Unde a sarit capra, o sa sară și ieda.

A. PANN, *Archir*, p. 14.

Pe unde a sarit capra, mai pre sus o să sară ieda.

C. NEGRUZZI, I, p. 251.

Pe unde a sărit capra, sare și iéda.

BARONZL, p. 59.

* *Unde a sărit capra, sare iéda și mar sus.*

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, VI.

Unde a sarit capra, sare și iéda.

G. MUNTEANU, p. 31.

Pe unde a sărit capra trebue sa sara și iéda.

HINȚESCU, p. 25,

Pe unde a sarit capra sare și iedul (iéda).

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1141.

Unde sure capra, sare și iéda.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 414. —
REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 462

Să ție pentru cei din urmă, ce cu mult întrec pe părinții lor la răuțăi (GOLESCU).

Se ție mai cu sémă de fetele cari au avut mame desfrinate și cari, după toate probabilitățile, vor semăna acestora daca nu le vor întrece.

Ascultați ce spune o fată din florii.

M'a făcut mama pe ghéță
Duminică diminéță
Sa fiu lute și istéță.
M'a făcut mama pe vînt
Să fiu lute la cuvînt.
M'a făcut mama 'ntre văi
Sa fiu dragă la flăcăi.

Poesii populare.

Quand la chèvre saute au chou

Le chevreau y saute itou.

Encyclopédie des Proverbes.

Saltou a cabra na vinha, tamben saltará sua filha ¹⁾.

Prov. Port.

Het geitje huppelt in het groen,

En zoo zal ook haar jonge doen ²⁾.

Prov. Oland.

¹⁾ Săreă capra în viă, așa va sări și iéda (fata) ei.

²⁾ Capra sare în verdéța, și tot așa va face și iedul (puțul) ei.

- 1590 * \triangle Capra sare masa,
Iéda sare casa.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 250. — I. G. VALENTINEANU, 28. — H. D. ENESCU, *invêf. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Capra sare masa și iéda casa.

Abecedar ilustrat, p. 27.

*Capra sare peste masă,
Iară iéda peste casă.*

S. FL. MARIAN, *Nascere*, p. 60.

*Capra sare peste masă,
Iéda chîiar și peste casă.*

I. M. RIUREANU, *Dat. Copiilor*, p. 97.

Este o variantă a proverbului precedent.

«D'apoi fetișora lui (Roșu Impărat); a ȕis dracul și s'a făcut: bucățică ruptă tată-său în picioare, ba încă și mai și. . . . Vorba ceea: *Capra sare masa și iéda sare casa.*» — I. CREANGĂ.

- 1591 * Par c'ai fata caprele.

FR. DAMÉ, II, p. 12.

Este vesel de pare că'i fata caprele.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III p. 379.

Arată bucuria omului.

- 1591 ^b * A fi supt lapte de capra.

M. CANIAN, *J. Iași*.

Adică a fi vioiu; a fi desfrinat.

CAPRĂ NÉGRĂ

- 1592 Sare ca capra négră.
Din cloșan (colț) în cloșan (colț) sa mérga.

A. PANN, I, p. 161. — HINȚESCU, 168.

Se ȕice despre mândri.

CĂPRIÓRĂ

Veđi Lup.

- 1593 Caprióra, ori-ce frunză gasesce, cu aceea se hrănesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 32.

Adică săracul cu ce găsesce, cu aceea se mulțumesc (GOLESCU).

CĂPUȘĂ

1594 Nu e căpușă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 50.

Adică nu e famen (GOLESCU).

1595 Capușă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 431.

Se ȋdice de ȋmenii groși, precum și de acei parasiți de carți nu se pȋte cine-va scăpă.

* 1596 A mănăcă ca o capușă.

I. BĂNESCU, *prof J. Roman*

Adică a nu se mai satură.

CĂRĂBUȘ

1597 Sermane carabus
Pe-a cui mână 'ncapuși!V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI,
*Mss.**Scarabuș, p'a cui mână ai ajuns!*

BARONZI, p. 52. — HINȚESCU, 170.

*
*Vai, sermane carăbuș,
Pe-a cui mână mi 'ncapuși!*T. SPERANȚIA, II, p. 69. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.*

Se ȋdice de acel care se vede într'o primejdie.

Reproducem, după D. T. Speranția, II, p. 54—69, o prescurtare a poveștei care a dat naștere acestei vorbe :

INVÊȚATUL CĂRĂBUȘ SAU CISMARUL DOCTOR

Cărăbuș, un biet cismar, mai mult peticar, sărac lipit pămîntului, vȋdȋndu'ȋ nevȋsta bolnavă alȋrȋă la doctor și'ȋ spune păsul care l'a adus ; primesce o reȋetă, dă cărbȋva și plȋcă.

L'ȋl face de atuncȋ cismaru planul să se lase de meseria lui și să se apuce de alta mai bȋnȋsă, cum e acea de doctor, și scrie pe ușa lui : *Om ce scie multe*. După nenumȋrate isbȋnȋȋl i-a eșit numele de om invȋȋat și a tot sciutor, -stringe parale multe și se pornesce inapoi a-casă cu tȋte ale lui.

Cum mergeă el înșă, eată-un Turc călare,
Alerga să vaȋă ce 'nvȋȋat e mare,
Cel ce-așa de grabă lucruri isprăvea
Și precum călare către el mergea.

Din vîzduh de-odață mîna și-a întins
 Și din sbor cu mîna cum a dat, a prins
 Un gîndac, o găză, ce pe cîmp trăește,
 Cărbuș anume care se numește.
 Pe cismar opresce fără ca să știe
 Cum îl chemă, cine pîte ca să fie,
 Și-arătîndu-i mîna ȋice: «Să'mi ghicesci
 Ce'i aice într'însa ghicitor de ești».

* * *

Biet cismarul tace, ȋade nemișcat
 Și la Turc privesce cît e de 'ncrunat.
 — «Grea belea, păcatul
 «Astă-ȋi m'a găsît,
 «Si pe cît i-mi pare
 «Tôte le-am sfîrșit».
 Ast-fel ȋice 'n gîndu'î plin de supărare,
 Dar apoi se vîltă chîlar cu glas mare:
 — »*Vai, sermane Carabuș*
 »*Pe-a cui mîna mîncapuş!* .»

* * *

Auȋind-l Turcul ȋice:
 L'aî ghicit;
 «Cărbuș e, eată-l! Bine-ai nimerit!»

Acêsta snovă se află și în A. Pann cu ore-carî schimbări.

Există un joc în care copîi se pun în cerc și unul dintre ei arată
 pe rînd pe fie-care dintre tovarășii lui spunînd cîte unul din cu-
 vintele frasei: *Scarabuș, Scarabuș, p'a cui mîni ai ajuns....*

Partea întăi a intimplarilor învîțatului Carăbuș se află, puȋin
 schimbată, în Phedru, Cartea I, fab. XIV, *Ex sutore medicus*.

C Â R T I Ţ Ă

1598 Cărȋȋa pē suȋt pămînt umbla, dar urma ei i sē cu-
 nōsce d'asupra pē pămînt.

lord. GOLESCU, *Mss.* II, p. 36.

*Cărȋȋa umbla pre suȋt pămînt, apoi iarașȋ i
 se afla urma.*

D. ŢICHINDEAL, p. 420.

Sē ȋice pentru cei faȋarnici, ce s'a 'atā dē smeriȋi, dar dē dēparte
 sē cunosc dē vicieni și dē cumpliȋi (GOLESCU).

Dim. Ţichindeal întrebuiȋeză și explică acest proverb precum
 urmēză:

«Se va află, care va cerne cuviintele lui tocmai așa precum și el ale altora,
 și vor arētă întru ce au avut drept, și întru ce nu; și încă ce e mai de lipsă,
 cu ce socotinȋă au scris, tôte aceste le află ômenii după acele cuvinte: *cărȋȋa
 umbla pre suȋt pămînt, apoi iarașȋ i se afla urmă.*»

C A Ț Ă

1599 * \triangle A umblă cu cața.

FR. DAMÉ, I. p. 209. — *Preot C. BUNGEȚIANU, inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.*

A minți, a umblă cu înșelăciune; a întarită la cêrtă purtând vorbe mincinoase de la unii la alții.

1599^b * A fi cață rea.

FR. DAMÉ, I, pag. 209.

A fi rea de gură; se dice despre femeii.

1599^c * A se pune cața pe capul cui-va.

N. D. POPESCU, *Calendar* 1883, p. 52.—S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, pag. 154.

A stărui mult pe lângă cine-va.

C A T Â R

Vezi *Iepă, Ném.*

1600 Catării cu mult mai buni decât magarii cei mai buni.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Se dice când alegem din două rele cea mai bună (GOLESCU).

1601 A ajunge catâr din armasar.

A. PANN, III, p. 70. — HINȚESCU, 96.—*Poesii Popor. ap. DAMÉ, I, 179.*

Vezi *Cal.*

A se micșoră cîntea cui-va.

1602 Ca catării din două némuri.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II; *Asem.* 108.

Se dice de acei a căror unul din părinți e de mai bun ném de cât cela-l-alt.

C A T Â R Ă

1603 Care-ș bate mula
Își bate pușga. ¹⁾

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 276, *Samarina*.

Ne învață a mână cu blândețe dobitocele cu cari ne slujim.

¹ Care 'și bate catâr își bate pușga

C Ă Ț E A

- 1604 * Cățeana pân' nu plăcă prin mahala,
Câni n se iean după ea.
- Vezi a Latrá.
- A. PANN, II, p. 134. — HINȚESCU,
30. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*,
J. Dorohoi.

Se dice despre femeile cele desfrinate și ne arată că până ce femeile nu dau prilej bărbaților, aceștia nu se lega de dinsele.

- 1605 * Δ Cățeaua pâna n ridică còda, câni n'o miròse.
- I. ARBORE, J. Buzău.
- Acelaș înțeles ca la numărul 1604.

- 1606 După o cățea mnlți câni s țin.
- IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 91.
- Arată starea celor desfrinate (GOLESCU).

- 1607 * Δ Umbla ca cățeaua cu puița după ea.
- I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.
- Acelaș înțeles ca la numărul 1606.

- 1608 * Δ Cățeana de pripa eși nasce căței far' de ochi.
- IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 33. —
Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovă*,
J. Mehedinți. — I. IORGOLESCU, *inv. c.*
Bia-de-Aramă, J. Mehedinți.

Se dice pentru cei ce de pripă nu își isprăvesc trebile p de deplin (GOLESCU).

«O scròfă și o cățea, să gâlcevea pentru nascerea lor. Cățeana aș dis : că din tôte dobitòcele de pre pământ, ea nasce mai lesne. Scròfă aș răspuns : dar adu-ți aminte, că nasci căței făr de ochi.

Pildă. Că lucrul cel bun nu stă în grabnica săvîrșire, ci când este desăvîrșit bun.» — COSTANDIN DIN GOLESCU, p. 133.

«Η κύωνος πεύθουσα τυφλά τιχτεί¹⁾.

Prov. Elin.

*Canis festinans caecos parit catulos*²⁾.

Prov. Latin.

¹⁾ Cățeaua grăbită își naște căței orbi.

²⁾ Idem.

*La cagna frettolosa fa i friginoli ciechi.*¹⁾

Prov. Ital.

*Laufende Hündin gebiert blinde Jungen.*²⁾

Prov. Germ.

1608^b * A fi cațea.

M. CANIAN, J. Iași.

Adică femeie desfrînata.

1609 * A dà cațeaua.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 108. — CARRAGIALI, *Conv. Liter.*, XII, 288.

Adică a bate. — Vezi *Tarbacă*.

1610 * △ L'a trântit cațeaua.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Margineni*, J. Ialomița.

Se dice despre cel băt.

C Ă Ţ E L

1611 * Cu căţel, cu purcel.

V. şi Babă.

V. ALEXANDRI, *Conv. Liter.*, II, p. 142; XII, 218. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 158. — FR. DAMÉ, I, 241.

Adică cu tot avutul său.

1612 N'are căţel, n'are purcel.

A. PANN, II, p. 145. — HINŢESCU, 30.

Adică sarac cu desăvîrşire; se mai dice şi de acei cari n'au nici rude, nici copii şi sunt singuri pe lume.

CĂŢELU PĂMÎNTULUI

1613 A ascultă căţelul pămîntului.

BARONZI, p. 86.

Vezi *Ţinc*.

Adică a dormi adînc, a dormi dus şi chiar a fi mort.

Căţelul său Ţincul pămîntului, ca şi ursul, dorme totă ierna

¹⁾ Căteaua grăbită naşte puil orbi.

²⁾ Căteaua fugind naşte puil orbi.

fără a se deșteptă de unde și în franțuzesce se țice: *dormir comme une marmotte*; dar locuțiunea Românescă e mai metaforică. — B. P. HĂȘDEŢ.

C E A

1613^b Δ Unul țice »ăis!« și altul »céa!« ¹⁾

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

*
Doi inși una nu țicea :
Unul hăis! și altul, cea!

A. PANN, II, p. 76.—HINȚESCU, 195.—
B. P. HĂȘDEŢ, *Magn. Etym.*, 918.—
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

*
Unul trage în ais, altul în cea.

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 12.

Unul țice céala-céa, altul haisa-hăis.

A DE CIHAC, *Dict. Etymolog.*, II,
p. 47.—FR. DAMÉ, I, p. 216.

Se țice când unul poruncește una și altul alta, și când unul te trage într'o parte și altul într'altă parte (GOLESCU). Nu se potrivesc și nu pot lucra într'o deplină înțelegere.

Ais sau *hais* și *cea* sunt cuvintele pe cari le întrebuintează acei cari mână boii pentru a' l' abate în stânga sau în dreapta.

L'un tire à hue et l'autre à dia.

1613° * Nici hăisă, nici ceala.

T. SPERANȚIA, II, p. 92.

De-odată, pe neașteptate, fără a țice un cuvânt.

Vine-odată, hop! la tine,
Și nici hăisă, nici mai ceală
Vrea să-l dea, așa, parale,
Făr' să faci măcar tocmelă.

Anecdote, II, p. 92.

C E F Ă

Vezi Jug.

1614 * A se strică la cefă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 568 & 1305.

¹⁾ Acest paragraf s'a tipărit din eróre la paginile 136 și 137.

Boul s'a stricat rău la céfa.

FR. DAMÉ, I. p. 216.

A se strică prietenia, a se certă.

C E G Ă

1614^b A vorbi cega și păstruga.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*,
pag 82.

A vorbi flăcuri, a spune verđi și uscate.

C E R B

1615 S'a pișat cerbul în apa, a dat ierna piste noi.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 64.

Semne de vreme urita, și se ăice când din ore-ce semne cunoscem răul ce o să ne vie (GOLESCU).

Faptul că cerbul nu mai stă în ape de la 6 August, Schimbarea la față, când încep apele a se răci, a dat nascere acestei ăicale.

1616 Cerbul cu iepurele se sfadesc amindoi, cine din doi are picior mai iute.

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 77.

Să ăice pentru cei ce săădesc pe ale lor daruri firești (GOLESCU).

1617 Și cerbul se spaimăntăza, când trasnetul trasnesce.

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 99.

Adică sluga, când stăpânul răcnesc; să ăice pentru cele de spaimă (GOLESCU).

C E R B Ó Ĭ C Ă

1618 Și cerbóica cât de mare, când vede pe puii sei ca de lup se sfășiaza, departe de ei sta și cu amar-lacrămeza.

IORD. GOLESCU, *Mss*. II, p. 99.

Arată firăscă mila a mumelor, cum și a țerei, când vede pe norodul ei că se sfășie de către cei cumpliți și cruđi (GOLESCU).

CHINGĂ

Vezi Cal.

1619 *A stringe pe cine-va în chingă.

LAURIAN & MAXIM, I. p. 679. —
FR. DAMĂ, I, 233.A 'l observă de aproape, a 'l ține de scurt, a 'l constrânge cu
putere ca să facă ce-va, a 'l mărgini și înfrină bine.

CHITIC

1620 *Cu un chitic (pitic)
Tot calic.C. NEGRUZZI, I, 249. — *Abecedar
ilustrat*, p. 28. — I. BĂNESCU, *prof.
Roman*.

Vezi Rac.

Cu puțin tot sărac ne numim.

1621 *Cu chiticul mic prinzi pe cel mare.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Vezi Pesce, Rimă.

Cine lucrează pe puțin, poate să câștige și mult.

1622 * Δ A tace chitic.

V. ALEXANDRI, *Teatru*, p. 227. —
FR. DAMĂ, I, 237.* Δ *Tace ca chiticu.*M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni, J.
Suciava*.*A tace cum tace chiticu.*ION AL LUI ȘBIERA, *Pov.* p. 280.*A fi molc ca chitic.*

FR. DAMĂ, III, p. 62.

Vezi Pesce, Pitic.

A nu deschide gura, a păstra o tăcere desăvârșită.

Ἀφρονότερος τῶν ἡθύων. ¹⁾

LUCIAN.

¹⁾ Mai tăcut de cât peșii.

*O mutis quoque piscibus
Donatur a cygni, si libeat, sonum.*

HORAȚIU.

Muet comme une carpe.

1623 A se sbate ca chiticul.

FR. DAMĂ, I, p. 237.

Vezi *Pesce*.

Se dice de acel care se află într-o stare neplăcută și să silească să scape de dînsa.

C I C A L Ă

1624 * Ce cicala de om!

LAURIAN & MAXIM, I. p. 663.

Se dice de acei oameni cărora nu le mai tace gura, care te supără mereu prin multă limbuție.

Câtă deosebire între vorba Românescă și *Cicada vocalior a Latinilor*.

„Dicebatur in hominem impendio garrulum aut admodum musicum, propterea quod infectum rore duntaxat vivens: cantu potissimum delectetur. Et quosdam ita musicae deditos, ut neglecto cibo periturum fuerint inedia, in cicadas a diis mutatos, narrat apud Platonem Socrates in Phaedro». — P. MANUTIUS, p. 401,

C Î O C

1625 L'a isbit cu ciocul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 38.

Adică l'a necinstit (GOLESCU).

1626 * Când ploau cărnații și erau paserile cu ciocul de argint (arama).

I. ARBORE, J. *Buzău*.

Adică de mult, și când erau timpurile mai fericite.

1627 Cu cioc și ghiare bune, are mijloce bune.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 31.

Adică cu sila (GOLESCU).

1628 Cu ciocul ce poate.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 31.

Se dică pentru flecări (GOLESCU).

1629 În da ciocul său.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Adică el învață ce să țină și ce să vorbească (GOLESCU).

1630 Numai cioc și ghiare are.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 50.

Să țină pentru cei răi și cumpliti (GOLESCU).

C Î O C Ă

Vezi Păun.

1631 Ciocă cu ciocă să 'nțelege.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.

Adică prost cu prost, și mojit cu mojit (GOLESCU).

C Î Q C Ă R L A N

1632 * Δ A se cucuia ca un ciocârlan.

Preot C. BUNGEȚIANU inv. c. *Cosovăț*, J. Mehedinți. — S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, p. 353.

A se mândri, a se fuduli ca un ciocârlan care, de și este pasere, are un moț ce-l prinde în rețea la vedere. — C. BUNGEȚIANU.

Se țină despre o fată care își pune prea multe flori în cap, când merge la joc sau alte petreceri.

D. Gr. Crăciunas, din ținutul Lapușului, a comunicat D-lui Marian următoarea legendă privitoare la moțul sau cucuiul ciocârlanului.

LEGENDA CÎOCĂRLANULUI

Perdând odată o nevastă pre bărbatul său, care era nădrăvan. și neputându-l afla, a apucat lumea în cap și a început a-l căuta în toate părțile. Așa umblând ea un timp îndelungat încolo și 'n coce a ajuns până la Santa-Joie, care era domnă preste a trefa parte a păsărilor din lume.

Cum a ajuns nevasta aia, a întrebat pe Santa-Joie: cum ar putea ea să deurma bărbatului său?

Santa-Joie, înduplecată prin rugămintele nevastei, chemă la sine pre toate păsările, câte erau sub stăpânirea sa și le întreabă: de nu știu unde se află bărbatul pierdut? Dar nici o pasere n'a știut să-i răspundă, ... nici una nu știu unde se află bărbatul nevastei.

Vedând nevasta, că nime nu știe de urma bărbatului său, își luă rămas bun la Santa-Joie și se porni fără prin lume, și se duse, duse, până ce ajunse la Santa-Sâmbătă, care era stăpânitoare preste jumătate din păsările lumii. Dar și de la această Sântă, ca și de la cea de mai înainte, nemică nu putu afla despre bărbatul său, căci nici păsările, preste câte domnea ea, n'au știut unde se află bărbatul pierdut.

În urmă, mai mergând nevasta, cât va fi mers, ajunse la Santa-Duminică care domnea preste toate păsările lumii, și cum ajunse îi descoperi și acestela

ce vînt o aduse pe-îa dînsa și-o rugă dîră-î va putea spune unde se află bărbatul său?

Sînta Duminică chemă îndată păsările la sine și le întrebă. Dar dintre toate păsările, numai un singur ciocoiu ¹⁾ l-a sciut da răspuns unde se află bărbatul nevastei.

Sînta Duminică, cum a auzit această, îndată a poruncit ciocoiului să ducă pre nevastă până la bărbatul său.

Ciocoiul a împlinit porunca. A luat pre nevastă în cărcă și s'a pornit cu dînsa spre locul, unde scia el că se află bărbatul perdut, și pornindu-se s'a dus, și s'a dus până ce au ajuns la un munte de olagă. ²⁾ Ajungînd la acest munte, nu putura să treacă preste dînsul până ce ciocoiul nu s'a potcovit, căci muntele eră foarte înalt și lunecos. După ce s'a potcovit, a trecut cu mare greu muntele și a dus apoi pre nevastă la bărbatul său.

Fîind însă că nevastă, cand trecură peste muntele cel de olagă, se ținea din toate puterile de penele cele de pe virful capului de la Ciocoiu, temîndu-se ca să nu cadă jos, penele se rădicară în sus, și ast-fel rădicate rămaseră ele până și 'n diua de astă-zi. și de aceea e ciocoiul cu pupulu ³⁾ în virful capului.

În Macedonia această pasăre se numesce *Pecurar* și Românii din aceste părți cred că ciocărlanul a fost dintru început pecurar ⁴⁾ de oi și avea gluga în cap.

În basme ciocărlanul scie în tot-d'a-una lucruri pre cari nimeni altul nu le cunoște.

«Întrebînd mortul toate păsările cari erau acolo, găsi numai un ciocărlan care scia casa lui Făt-Frumos și care chiar în acel ceas venise din acea parte». — I. FUNDESCU, *Basme*, p. 45.

«Și toate (păsările) au răspuns, ca dintr'o singură gură, că nu li s'a întîmplat să audă măcar vorbindu-se vre-o dată, despre această.

.... Si atunci numai eacă un ciocărlan schlop se vede vind, cât ce putea; și, șovile, șovile, șovile! se înfățișază înaintea Sîntei Duminică. Atunci ea îl întrebă și pe acesta:

— Tu, ciocărlane, nu cum-va scii unde se află mănăstirea de Tămle?

— Da cum să nu sciu, stăpîne! Ca dîr pe-acolo m'a purtat dorul de mî-am frînt piciorul.» — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 92.

1633 * A umblă amețit ca un ciocărlan.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 352.

Se țice despre ómenii cari umblă tăhuî de cap, cari nu sciu ce fac.

Poporul crede că primăvara ciocărlanul se sue, cîntînd în aer, până ajunge la *vîntul turbat*. Ajungînd acolo turbază și cade mort pe pămînt. Dacă vre un căne îl află ast-fel mort, ș'il mănîncă turbază la rîndul lui.

În unele locuri din Transilvania se crede că, nu numai carnea de ciocărlan turbat ci chiar cea de ciocărlani sănătoși, innebunesc pe acela care se hrănesc cu dînsa. Veđi *Ornitologia*, I, p. 352.

¹⁾ Ciocărlan.

²⁾ Stică.

³⁾ Mot, cioc, țucluțu

⁴⁾ Cioban.

1634 * E ciocârlan.

* *E ciocârlan de bêt.*

Cum e ciocârlanul de bêt.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 353.

Se ȕice unuia care e aȕa de bêt, ca nu mai scie pe ce lume se află, ȕi acêsta de acolo, pentru ca ciocârlanul, când e frig, stă ghemuit, nu se urnesce mai de fel din loc, aȕa că ori ȕi cine pôte să 'l prindă. — S. FL. MARIAN.

1635 * A prins ciocârlanul de cȕda.

S. FL. MARIAN, *Nascere*, 269; *Ornit.*, I, p. 352. — FR. DAMÉ, I, 244.

Vedî *Prepetiȕa*, *Purcea*.

Se ȕice despre un om care s'a uȕtat prea mult în fundul paha-rului, ȕi este aȕa de ametit, că numai abia se pôte ține pe picioare.

CIOCÂRLIE

1636 * Duceȕi-ve învîrtindu-vă ca ciocârlia.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 115.

* *Du-te învîrtindu-te în curu ciocârliei.*

Duce-te-ai învîrtindu-te, ȕi să viȕ când te-oiă aduce eă de mână.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 163.

* *Dute învîrtindu-te.*

Da V. ZANNE, *J. Ilfov*.

Acêstă ȕicere se trage de la sborul ciocârliei care se înală, descriind cercuri, până în slava cerului.

La Românii din Bucovina D. Marian a cules urmatȕorea legenda :

LEGENDA

Aă fost odată în părȕile răsăritului un împărat ȕi o împărătesă. Împăratul acela se cheama *Titus*, iară împărătesa *Ghiorglina*.

Aceȕti doi domnitori trăiau în pace, liniȕte, uniro, dragoste ȕi aveau de tote bunetăȕile ; numai un singur lucru le lipsea.... n'aveau nici un prunc.

Ce n'au făcut !... întrebătau pre toȕi ȕmenii cei mai învȕȕaȕi ai împărăȕiei de sfat.... Nu eră un doftor, pe care să-l fi trecut cu vederea ȕi să nu-l fi întreat : cum ar putea căpȕtă ȕi ei un fiu... Ba ! în urma urmelor, când vedură că nimeni nu le pôte ajută, alergară ȕi pe la vrăjitoȕe după sfat. Dar de gȕba !

Într'o ȕi, după ce perdură acuma totă nădejdea că vor ave ȕi ei când-va un

prunc ca totă lumea, a făcut împăratul acesta o petrecere mare, la care s'au adunat toți sfetnicii, bătrânii și mai marii împărăției sale dimpreună cu soțiile lor.

Tote mamelo, câte se adunară la petrecerea acesta, se bucurau și-și legănau pruncii în brațele sale, numai împărătesa Ghiorghina era foarte tristă, pentru că ea nu avea nici un prunc pre care să-l strângă și ea în brațe și să-l desmerde.

Eată însă că într-o noapte, după petrecerea avută, i s'a arătat împăratului Titus o babă bătrână în vis, care i-a spus următoarele cuvinte :

— Înalte împărate ! nu te supăra și te bucură, căci împărătesa Ghiorghina va naște de bună samă un prunc, numai dacă va merge la pîrlul care curge prin pădurea cea verde de la capătul împărăției tale și va bea apă dintr'însul.

Împăratul trezindu-se din somn și-a însemnat foarte bine cuvintele babei, și cum s'a zărit de ziua s'a sculat și s'a dus de l'a spus din fir în păr împărătesei.

Ghiorghina, să-l fi prins pe Dumnezeu de un picior nu s'ar fi bucurat așa de tare ca acum, când auzi ceea-ce i-a spus Împăratul, și fără a perde mult timp în zadar s'a pornit și s'a dus la pîrlul din pădurea cea verde și a bătut apă dintr'însul.

Nu mult timp după acesta, eată că împărătesa Ghiorghina și-a vădit visul cu ochii.... a născut adică o copilă foarte frumoasă.

Copila acesta creștea într-o zi ca alta într'un an, iară într'un an ca alta în zece ani.... Cine o vedea ați, mîni n'o mai cunoscuse, căci cu cât creștea mai mare, cu atîta se făcea mai voinică și mai frumoasă.

După ce a crescut acum copila acesta mare și a devenit fată'n florie a început a eși în totă demința și s'era la preâmbulare ca să privească răsăritul și apusul soarelui.

Îșind ea așa în mai multe dăți și privind cu orele întregi cum răsare și cum apune Soarele, așa de tare i-a plăcut acesta, că în urma urmelor s'a îndrăgit într'însul.

După ce s'a îndrăgit numai eră nici o plăcere pentru dînsa pe acest pămînt, și prin urmare într-o bună demință își propuse să călătorască spre soare, să ale palatul lui, și-apoi cât va fi și va trăi să nu se mai despărțască de dînsul.

Ca o copilă bună a spus această dorință a sa și mamei sale. Dar maica sa n'a voit s'o lase nicăire. Ea a spus apoi și împăratului dorința sa, dar nici el n'a voit s'o lase nicăire să se ducă, pentru că amîndoi, o iubiau foarte tare, și nu știu ce-ar fi făcut de scîrbă, dacă unica lor fiică i-ar fi părăsit și s'ar fi dus cine scie unde.

Copila, de supărată că părinții s'ei nu vor s'o lase, a început a se usca și n'vr'o câte-va zile așa de tare a slăbit, că de-abia se putea urni din loc.

Vedend acesta Împăratul și-a călcat pe inimă, i-a dat bine-cuvîntarea părințescă și toate cele trebuincioase de drum, și apoi a lăsat-o să se ducă în treabă-și.

Copila luânduși acuma rămas bun de la părinții s'ei s'a pornit spre răsărit și s'a dus, s'a dus un timp foarte îndelungat, până ce a ajuns la o apă foarte mare, ce curgea foarte repede.

Ce să facă ea acum?... cum să treacă ea apa acesta ? Căci pod peste dînsa nu eră și a înnota nu scia, și măcar de ar fi și știut, eră peste puțină s'o treacă de-a'notul, căci era foarte mare.

Eată însă că pe când sta ea așa, bătîndu-și capul : ce e de nceput !... vede că iese din apă aceea o fată foarte frumoasă, îmbrăcată tot în alb care-i dîse.

— Tu-ți vei ajunge scopul tîu, dară lung timp acolo nu-ți este îngăduit să stai.... Multă plăcere nu vei gusta !....

Și cum rosti fata cea frumoasă cuvintele acestea, îndată s'a făcut un pod peste apa cea mare pe care a trecut fata de împărat de cea-l-alta parte.

După ce a trecut acum fata de împărat așa aceea a călătorit iară și mai departe și s'a dus, s'a tot dus, până ce a ajuns la o babă bătrână care păcea un cărd de găse.

Baba. curiosă ca toate babele, cum a vădit-o îndată a întrebat-o de unde

vine și 'n cotro se duce? Fata împăratului, răspunzându-i, i-a istorisit toate din fir în pîr: cum, și ce și de unde a venit și în cotro se duce.

— Eu, draga mătușei, ăse mai departe baba, pot să-ți scurtez foarte mult calea.

— Dacă mi-ai scurta-o, mătușică, mare bine mi-ai face, și, Dîmne, cum-ți-ai mai mulțămii pentru fapta D-tale!

Baba, măgulită prin cuvintele fetei, îi dă în mîna dreaptă un pomișor, lîră în mîna stîngă un inel foarte mic, și-l ăice să facă cruce cu pomișorul, că apoi îndată va vedea ce se va întimpla cu dînsa.

Fata o ascultă, face cruce cu pomișorul și... ce să vadă?... vede că de-odată se ridică în aer și cine-va o duce pe sus, dar' cine-o duce nu scie.

Așa se duce ca prin aer, pare că ar fi fost de cine-va vrăjită a călări pe-o prăjină de alun, și cât al clipi din ochi a ajuns de'naintea palatului Sorelui.

Pe de'naintea palatului acestuia curgea un rîu limpede ca lacrima.

Spre a trece peste rîul acesta, ori și cine ar fi fost acela, care ar fi voit să trecă, trebuia să plătescă un argint, ori de unde nu, să umber un an rătăcind prin lume.

Lîngă rîu sta *un om foarte bătrîn care trecea de ceea parte pre toți cei ce plătiău argintul*, ori de nu rătăciau un an întreg prin lume.

Călătorea noastră, ca să nu mai umber rătăcind prin lume, luă inelul ce l'a fost căpetat de la baba cea bătrână, și i-l dete moșnegului ca s'o trecă de ceea parte.

Bătrînul, luând inelul, a trecut'o de ceea parte de rîu fără să mai întindă multă vorbă cu dînsa.

Acuma a sosit ea la pîrta palatului său a curții, prin care a intrat încetul în ograda și de-aice s'a dus apoi până la ușa curții.

Lîngă ușa curții se alia *un cîne foarte mare cu două capuri*. Cănele acesta, cum a zărit'o deuna a început foarte tare a lătra, și-a da la dînsa, numai, numai s'o apuce în dinți!

Mama Sorelui, căci sîrele avea o mamă foarte bătrână, și palatul acesta era palatul Sorelui, deci mama Sorelui, cum auzi cănele cel cu două capuri bătînd, a eșit afară și cum a văzut pre călătorea noastră a întreat'a niănișă:

— Pre cine cauți tu aice și ce vrei?

Călătorea noastră n sciind cine-l bătrîna, care a întreat'o așa de restit, și ce are să se întimpla dacă i-a spune ceea ce i-a spus, pîte că i-ar fi răspuns cum ar fi trebuit să-i răspundă. Așa însă, în nevinovăția sa, nesciind ce-l prefăcătoria și minciuna, și cât de bine pot să-ți prindă și acestea câte-odată, ăse bătrînel:

— Eu caut pre mult iubitul și doritul meu Sîre, după care rault timp am alergat și numai abia acuma am putut ajunge la palatul lui!

Auzind Mama Sorelui aceste cuvinte s'a facut foc de mînie și-a început a o blăstemă ăicînd:

— Blăstemată să fii tu, că al îndrăsnit a veni până aice să amăgesci cu frumusețea pre fiul meu!... În pasere să te prefaci, și 'n totă ăina să sborî spre cer!

Și 'ntr'adevăr, că ndată ce a rostit baba cuvintele acestea, tinăra copilă mai nainte de-a da cu ochii de iubitul său, mai nainte de a apucă măcar al spune cât de tare îl iubesc, s'a prefăcut într'o pasere mică, pre care ômenii o numesc *Crocăria*, și care, de atunci și până în ăia de astă-ăi tot-d'a-una cînd e frumos și senin afară, se 'nală cîntînd spre cer spre iubitul său.

În această legendă, afară de tălmăcirea populară a sborului deosebit al acestei pasări și dragostea sa de lumină și de sîre, întîlnim o reminiscență a vechilor credințe păgâne privitoare la rîul Styx, la cănele Cerber, în fine la Caron și plata ce i se cuvine.

Într'o altă legendă, culesă tot de D. Marian în comuna Siretiș,

din Bucovina, cănele are trei capete, și este îmblândit de fata împăratului aruncându-i-se o pâne, întocmai ca în fabula păgână.

A se vedea în V. Alexandri, poesia intitulată, *Legenda Cîo-cârliei*.

C Î O F

1637 Cîofule, mânca-te-ar bôla,
La ce-ai stricat lelei ôla?

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 229.

Se dice fricoșilor când vrem a 'i lua în ris.

D. Marian povesteste în modul următor o istorioară care lămu-
rește atât înțelesul cât și origina acestei dicale.

Trecând așa dară o femeie c'o ôlă, în care avea și ea sîrînana ce-va sorbi-
tură sau altă cc-va într'însa, pe la amurgul serii pînă apropierea unui cîof,
eață că cîoful de spaîmă sau mînie începe de-odată a sbura și a bate din aripi
pe de'naintea ochilor femeii. Femeia de spaîmă scapă ôla și se face totă hîr-
burî. Un prașcau însă, care se vede că încă trecea pe acolo, și vădu totă în-
tîmplarea, improviză cîntecul de mai sus luând în batjocură pre blata femeii
pentru că a fost așa de spîriôsă, și această improvizatiune, se vede că s'a lăjit
așa de tare, că acuma e aproape mai preste tîlă Bucovina răspîndită și se repe-
țese mai cu samă atunci când cine-va volesce să lea pre un fricoș în ris.

C Î O M V I C

1638 Cîomvic, cîomvic,
Pre cel mic
De buric,
Pre cel mare
De spinare.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 207.

Acastă dicălă, întrebuințată de Români din Ohaba-Mătnicu, ne
arată că dinșii au despre cîuvica saă cîomvicu credin'a pe care
alții o au despre cucuvea.

În această localitate dacă cîomvicu cîntă în apropierea casei vre-
unui om, din casa aceea de bună samă va muri cine-va.

D. I. Cornoiu a aflat că Gorjenii spun de asemenea că dacă cîu-
vica cîntă pe vre-o casă, prevestește paguba între vite și mîrte în-
tre ômenî.

C Î O R Ă

Vedî Corb, Mara, Pritughetóre,
Puva, Vara, Vrabie.

1639 Unde este stirvul, acolo se adună ciórele.

A. PANN, II, pag. 73. — HINȚESCU,
181. — S. F. MARIAN, *Ornit.*, II, 37.

*
La stirv s'adună ciórele.

I. BĂNESCU, profesor, J. Roman.

Veđi Corb, Vultur.

Românii cred, ăice D. S. Fl. Marian, că dacă un corb află un hoit nu se duce la dinsul ca să 'l mănânce singur, ci se pune mai întâiu într'un vîrf de copac, de dél, saú ce este în apropierea hoitului și acolo începe mereu a croncani până ce se string mai mulți corbi în jurul lui, și apoi cu toții împreună se pornesc spre hoit. Decí proverbul acesta se aplică mai ales la acea specie de ómenii, carí sunt de o panură, adică carí numai după despoieri și după averea altora alérgă.

Veđi la proverbul 1725 legenda privitoare la obiceiul acestor pasări de a se hrăni cu hoituri.

Dove son le carogne, ivi vano i corvi. ¹⁾

Prov. Ital.

Woo Aas ist, da sammeln sich die Adler. ²⁾

Prov. Germ.

1640 **Cióre în loc de privighetóre nu se vinde.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 102.

Cióra în loc de privighetóre nu se póte vinde.

A. PANN, II, p. 117. — HINȚESCU, 35. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 37.

Adica un lucru prost, urit nici când nu se póte aseměná saú vinde în locul unui lucru gingaș, frumos și de preț.

A. Pann îl întrebuițézá pentru căsnicie și fetele cele bune și cele rele.

1641 **Ciorile strinse gramada,
Când pe sus ciuind sbor,
Iérna ne vestesc zapadă,
Iar vara, plóia saú nor.**

A. PANN, *Calendar*, 1848, p. 32.

Cum ca ciorile prevestesc schimbarea timpului o spun și o cred Românii din tóte ținuturile locuite de dinșii.

Acéstă dicétóre stă în strinsă legătură cu credința peste tot răspândită la Români că prezența saú croncănitul ciorilor menesc a rău, în cazul de față schimbarea vremii din bine în rău.

¹⁾ Unde este stirvul, acolo se duc corbiil.

²⁾ Unde este stirvul, acolo se adun acvilele.

1642 **Cîora cînd a întrebat'o «ce pasere mai frumoasă?»,
ea a arătat pî puil ei.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.—S.
FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 36.

Vezi Corb.

Adică fieș-care ale sale mai mult le cinstește (GOLESCU).

D. S. Fl. Marian reproduce două legende din Frătăuții-Vechi, dintre care vom transcrie pe cea mai caracteristică, care se va pute asemăna cu fabula din La Fontaine care tratăză acelaș subiect.

L E G E N D Ă

A fost odată o Cîoră care nu mai avé nici cînd parte din puil sîl, căci în tot anul venia Ulul și-i mîncă.

Nu odată își frămîntă blăta Cîoră capul, cum ar puté face ca să albă și ea puł ca alte paseri. Unde să-i scotă puil, unde să-i crească și cum să-i ferescă ca să-i potă scăpă de Ului? Cugetă ea ce cugetă: cum ar face și ce ar direge ca s'o scotă mai bine la capăt, dar' de géba! Mintea îi stă locului!... În urma urmelor însă, după multă frămîntare și bătae de cap, îi plesni prin minte că dacă se va încumetri cu Ulul, care tot-d'a-una îi mînăncă puil, acesta, ca cumetru, va avea atăta obraz pe lîngă nas, și nu 'i va mîncă și mai departe puil. Decî întîlnindu-se ea într'o ți cu Ulul și luându-se cu dînsul de vorbă, îi dîse în urmă ca să se încumetrescă cu dînsa.

— Bine! răspunse Ulul, mă încumetresc bucuros.

— Îți mulțămesc din totă inima pentru bunătatea ce voesci a-mî arătă dîse mai departe Cîora, dar', afară de acésta, a-și mai avé încă o rugăminte la Dumnia-ta!

— Și aceea ar fi? întrebă Ulul.

— Ca de astă-ți înainte să nu 'mî mai mînănci puil.

— Ecă-ți făgăduesc și acésta; numai de una te-ași pofti și eu: să-mî spuł cum arată puil tîi, ca să-i pot deosebi dintre alți puil?

— Puil mei, răspunse Cîora plină de mândrie, sunt cei mai cilibi și mai frumoși dintre puil tuturor păsărilor de pe fața pămîntului.

— Dăca e așa, cum spuł, apot să al parte de dînsîi, că eu de ađi înainte nu an'otî atinge de dînsîi, dîse mai departe Ulul, și sburînd se camr mai duse în trébă-șî.

Cîora bucurîsă că a putut înduplecă pre Ulul ca să nu-i mai mînănce puil sbură asemenea în cotro s'a fost îndreptat.

Amblînd Ulul, după ce s'a despărțit de cumetru sa, în colo și 'n cîce și căutînd doară ar putea află câte una-alta de rîndul mîncării, nu află numai puł de gangură, de cucă, de mîerlă și de alte paseri, adică tot numai puł frumoși. Decî cugetînd în mintea lui cea de Ulul, că aceștia vor fi puil cumetrei sale și vîind a se vîind de cuvînt, nu se atînce nîc-de-cum de dînsîi.

Așa a păpît'o el totă ziua aceea, în care s'a încumetrit cu Cîora, și tot așa și 'n ziua următoare. Dar' nu dîce nemică... Inghiți noduri și tăcu ca piticul.

A trefa ți însă, resbindu-l fîmea alergînd în colo și 'n cîce după mîncare, étă că tocmal cînd singur nu mai scîia ce să 'ncépă a să nu închine stégul, dă peste un culb cu puł de Cîoră. Și cum dete cu ochil de dînsîi și-i vîdî că sunt așa de urîți și de zăbăloși, nu mai stete mult pe gînduri, ci mi-i apucă de-a rîndul la scîrmănat și cât al scăpără în amnar mi-i puse pre toți la inimă. Iară după ce s'a săturat bine se șterse frumuseł pe bot și pe icî în colo și-i drumul.

Cîora, care în timpul acesta, eră dusă de a-casă ca să aducă și ea câte-una alta pentru mititei sîl, cînd se întorse înderept și voi să-i hrănescă, hrănesce dacă al pre cine!... Culbul eră deșert și puil ca 'n palmă! Ea vîdînd că culbul e gol și puil nicăiri, dă 'n colo, dă 'n cîce, caută în drépta, caută în stînga

doară-î pôte unde-va află, dar de gēba! Despre puî nici pomană. Mai stă ea ce mai stă, ca să vadă de nu vor eși de unde-va, apoi mai trage un rotogol prin împrejurimea cuibului, și când colea în loc de puî, dē peste o grămăgțoră do pene, de cotorî și de aripî frānte și pline de sänge.

— Nu mai rămāne nici o îndotēlă, blăstēmatul, cel de Uliu Iară mī-a māncat puîușil, dragil mamil, puil mamil, șise Ciora scārbită, când dete cu ochil de pene și de cele-l'alte rămāșite ale puilor sēl.

Nu mult după acēstă întimplare se 'ntilnesce ea Iară-șî cu cumētrul sēu și cum îl zăresce de departe îl țice :

— Așa mî te-ai ținut de cuvint, cumētre! Așa-î că Iară mī-ai māncat puîușil, mānca-te-ar vermil să te mānānce!

— Șuguescî, cumētră, orî vrei să-ți bați joc de mine?

— Eū, să șuguesc?

— Dacă așî fi avut eū de gānd ca să nu mē țiu de cuvint și dacă așî fi voit să-ți mānānc puil, atunci n'așî fi răbdat fōmē douē zile întregi, după cum am răbdat, ci țî l-așî fi māncat în ziua cea d'întālțu. Așa însă m'at trebuit să āmbļu cu mașele corāindu-mî de fōmē până mai nainte, când dādul într'o scorbūră de răchită putregāiōsă peste un cuib cu nisce puî așa de negril, uril și zābā-loșî, de mî erā mai mare greū să mē uft la dinșil; și de n'așî fi fost rupt în coșî de fōmē, țēu că nici nu m'așî fi uftat la dinșil, da de cum să-î mānānc!

— Incă mai ai obraz să te desvinovățesc?

— Ce fel? de ce să mă desvinovățesc?

— D'apoi bine, n'ai sciut că acela sunt puil mēl?

— Cum! acela aū fost puil tēl!

— A cuî să fi fost dară? Ai tēl sciū că n'aū fost, nicî a altei pāserî, ci numai ai mēl!

— D'apoi bine, cumētră, D-ta mī-ai fost spus că puil D-tale sunt cel mai frumos puî din lume, și nu nisce slūșenil și uriciunil pre carî le am māncat eu! Spune-mî: nu-î așa?

— *Fie-care al sēu îi pare mai frumos*, ca a altuia, de-ar fi acela orî și cāt de slut și urit. Așa și eū am cugetat că puil mēl sunt cel mai frumoșî puî din lume.

— Dacă ai cugetat așa, apoi, nu-ți fie cu bănat, a D-tale e vina. Eū unul mī-am ținut fāgāduința; am māncat ce a fost mai urit și nu ce a fost mai frumos, după cum mī-ai spus.

1643 * Ciorēi i se par puil ei de pāun.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Acelaș înțeles ca proverbul 1642.

1644 * Δ De cāt ciora pe par, mai bine vrabia în palmă.

V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciava.*

Veđî *Pasēre.*

Mai bine pușin și sigur decāt fāgāduială multă, căcî ce'î în mână nu-î minciună.

1645 Cioră la cioră nu scōte ochii.

S. FL. MARIAN, *Orn., II, p. 38.*

* *Gaie cu gaie nu și scot oclî¹⁾.*

N. ST. Nijopole, *Macedonia.*

¹⁾ Cioră cu cioră nu 'șî scōte ochil.

Vezi Corb.

Cei de o potrivă nu se supără între dinșii, și mai cu seamă rău pe rău. A se vedea la cuvîntul *Corb* origina acestui proverb.

1646 Cioră cu cioră.

HINȚESCU, p. 35. — S. FL. MARIAN, *Orn.*, II, 38.

Fie-care se porla tot d'auna cu omenii de pănura lui.

1647 Cioră lângă ciora sboră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.

*Cioră lângă cioră trage,
Alte păsări nu 'i sunt drage.*

A. PANN, III, p. 33. — HINȚESCU, 35. — S. FL. MARIAN, *Orn.*, II, 37.

Adica prost după prost se ține și mojit cu mojit (GOLESCU).

Sackir kraka sinn maka ¹⁾.

Prov. Island.

Like Fuglar fljuga jamnaste ²⁾.

Prov. Norv.

Todas las aves con sus pares ³⁾.

Prov. Span.

1648 Ca ciora ce, de cât cra! cra! nimic nu mai scie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asen.*, pag. 201.

* *Din plisc de cioră n'auzi de cât: crr!*

I. BĂNESCU, *profesor*, *J. Roman.*

*Ciorei cât să 'i cânți măcar,
Ea tot îți va țice: gar, (car)!*

A. PANN, III, pag. 40. — HINȚESCU, 35. — S. FL. MARIAN, *Orn.* II, 37.

Vezi Corb.

Adică celor proști, neînvățați sau chiar rău năraviți, ori-cât le-ai spune, ei tot a lor o țin, ne putându-te înțelege sau nevoind a se lăsa de apucăturile lor cele rele.

¹⁾ Păsările carî se asemănă sboră împreună.

²⁾ Ciora își caută semenii.

³⁾ Tote păsările cu semenii lor.

1649 Ca ciôra nimeni nu pôte crâncăni.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

Adică ca cel flecar a flecări (GOLESCU),

1650 * Ciôra tot ciôră.

S. FL. MARIAN, *Orn.* II, p. 38.

Omul nerușinat și obraznic din fire nu se pôte nici odată îndreptă. Sê ȃice adese-ori despre țigani cari sunt, ȃice Românul, negri, cutezători și obraznici ca și ciôrele. — S. FL. MARIAN.

1651 Ciorile când crâncănesc,
La zavistie gândesc.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.

Adică cei proști când cârtesc, dă zavistie sê învitesc (GOLESCU).

1652 Până ce ciôra bréză,
Tot mai veniă la noi p'în casă ;
După ce s'a coțofenit
A mai veni a contenit.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60.

Sê ȃice pentru cei proști și mândri, ce după ce dobândesc ôre-ce cinste mai mare, nu mai bagă în sêmă pē cei mai mici (GOLESCU).

1653 Ciôră alba nu sê pôte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 84.

Adică moțicul nici cum om (GOLESCU). A se vedē la cuvîntul *Corb* credința Românilor privitoare la flôrea penelor acestei păseri.

Λευκός κόρακας. ¹⁾

AMMIAN.

Corbus albus. ²⁾*Prov. Lat.*

1654 * A trecut ciôra peste casă.

S. FL. MARIAN, *Orn.* II, p. 38.

S'a dus, a trecut binele ce a fost.

Românul crede că este semn rău când trece ciôra peste casa lui.

1655 A nu fi bun nici de ciori.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 228.

A nu fi bun de nimic.

¹⁾ Ciôră albă.²⁾ Idem.

1656 Cât cióra 'n par și apa 'n cîur.

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

* △ *Cât cióra în par.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 45. — I. G. VALENTINEANU, 50.

Arată un scurt interval de timp.

Francesul ȋice: *comme l'oiseau sur la branche*, adică gata de ducă.

1657 * Cât trece cióra peste gard.

Dª Z. J., c. *Fedești*, J. Tutova.

Veȋi a *Flămânȋi*.

Acelaș înȋeles ca la numărul precedent.

1658 * △ A se alintă (da) ca cióra în laȋ.

FR. DAMÉ, I, p. 243: II, 263. — LAURIAN & MAXIM, II, 123.

* △ *A se alintă ca cióra în laȋe.*

Preot C. BUNGETIANU, *inv. c. Co-sovȋș*, J. *Mehedinȋa*.

Ca cióra în laȋ (se fudulesce).

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

Se alintă cum s'alintă cióra 'n laȋ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 283.

Veȋi *Laȋ*.

Insemnéză:

1° A se prinde cu ușurinȋă, fara judecată într'o încurcătura, într'o primejdie.

2° A face capriciȋ carȋ pot fi de capu celui ce le face.

3° A lucră fară tragere de inimă, a trăgăni o afacere în paguba noastră.

Prostia ciórei care înlesnesce prinderea ei a dat nascere acestei ȋicȋtorȋ. — Veȋi Laurian & Maxim.

1659 * Aũ tăbărit pe el ciorile, ca nevoile pe sărac.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Adică dușmanȋ.

1660 * A pune ciórei fulȋ străini.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, III, p. 81.

A împodobi, a dăruȋ pe óre-cine cu lucru străin.

Zilot Românul aplică, în cronica sa, această expresiune ficeî lui Alecu-Vodă Suțu, căruia acest Domn dase de zestre moșia orașului Tirgoviște.

1660^b * Du-te ciorilor.

Adică : du-te, să te mănânce ciorile ; urare de rău.

Βάλλ' εις κόρακας. ¹⁾

Prov. Elin.

Ad corvos. ²⁾

Prov. Lat.

CÎOVLICĂ

1661 * Δ Nu mi-e frică de cîovlică.

Δ *Nu mi-e frică de cîovlică (cîorlică),
Că 'mi stă casa într'o urzicu ;
Ci mi-e frică de ciocoîu,
Că 'mi stă casa într'un gunoîu.*

BARONZI, p. 49.—HINȚESCU. 63. —
S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 293.

* Δ *Nu mi-e frică de ispită,
Că mi-este casa păzită,
Mi-este frică de ciocoîu
Că e stăpân peste noi.*

Preot, C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Co-*
sovăț, J. Mehedinți.

Prima varianta are înțelesul de : nu 'mi-e frica de përuială.

Varianta a doua ne arată că dacă țëranului nostru nu'î mai este frică de cîovlica sau cîorlică, care se mai numesce și nagăț, îi este însă tare frică de ciocoîu, adică de arendaș.

Preotul C. Bungețianu, din Mehedinți, crede că varianta comunicata de d-sa există din timpul Fanarioșilor cari stricaū bunele moravuri familiare.

Prima parte a acestui proverb reamintesce frica ce însuflase bieților Români cîovlica care-î descoperea prin bălțile și stufăriile unde se ascundeaū de gróza Tătarilor, dându-î ast-fel în prada acestor vrăjmași cumpliți care îi omoraū pe loc saū îi duceaū în robie.

¹⁾ Du-te ciorilor.

²⁾ Idem.

Data exactă a variantei complete, trebuie căutată cam pe la începutul vechiului trecut când frica Tătarului, slăbit și neputincios, se pierde și este înlocuită prin frica ciocoșului, acest nou și poate mai gróznic flagel pentru bietul Român.

C Î U C A

1662 A fi ciuca bătailor.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 1.

A primi toate loviturile și cum se mai dice: *a fi gazda bătailor*, sau după vorba Francesului, *une tête de Turc*.

Ciuca, ne fiind altă pasăre de cât cióra sau stanca, poreclă proverbială care se dă țiganilor, este probabil că de la dinșii, atâta amar de vreme rob și vecinic bătută s'a nascut această dicătoare.

C Î U H A

1663

△ Ciuhă,
Buhă,
Din padure ;
Șapte ai
De când te lai,
Netegioră nu erai !

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 215.

Cuvînt prin care Românii din Bucovina ieau în ris pre femeile-carî nu se grijesc nici-odată, cum ar trebui să se grijescă.

1664 A fi ca ciuha între holde.

Tribuna, An. 1894.

Ca să sperie, ca o gogoriță.

«Sunt (Ungurii) o minoritate pușl, cum dice Românul, *ca ciuha între holde*, să sperie». — Ziarul *Tribuna* din Sibiu.

C Î U T

1665

*
Că e ciută,
Că-î cornută.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 247.

Vedî *Alb*, *Lae*.

Se dice despre cei carî, vecinic nemulțumiți, găsesc la toate câte-un cusur, precum și despre acei carî dic multe și de toate.

«Ochilă vedea toate cele, ca dracul și numai înghețai ce da dintr'insul.

Că e lae,
Că-i bălae;
Că e ciută,
Că-i cornută.

Mă rog, nebuni! dă-a lui, câte 'n lună, și în stele.» — I. CREANGĂ.

CLAPON

Vezi *Pinten*.

ACLOCI

Vezi *Găină*.

1665^b * A cloci pe vatră.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 313.

A nu ești de loc din casă.

CLOȘCĂ

Vezi *Găină*, *Negustor*.

1666 Cloșca care coprinde oue multe, nici un puu nu scote.

A. PANN, III, p. 69.

Cloșca care cuprinde oue multe, nu scote nici un puu.

G. MUNTEANU, pag. 150. — HINȚESCU, 35.

Despre cei lacomi, și precum dice proverbul Frances: *qui trop embrasse mal étreint*.

1667 Nu luă și cloșca cu puu împreună ca să mai poți dobândi și alți puu în urmă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 109.

Adică sa nu despoi de tot pe norod, ca să mai albi în urmă de unde să mai ieși rod (GOLESCU).

1668 * △ Fură ouele (oul) de sub cloșcă.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 384. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. Ialomița.

Vezi *Copofana*, *Țarcă*.

Să dice despre acei deștepți, pricepuți, șireți prin asemănare cu acei cari ieau un lucru repede și cu dibăcie, fără ca nimeni să 'i pótă simți.

Francesul dice cu acelaș înțeles: *plumer la poule sans la faire crier*.

- 1669** * Fă-te om de lumea nouă
Să furi cloșca de pe ouă.

N. FILIMON, *Ciocoli*, p. 153. — ION GHICA, *Scrisori*, 59.

Fură cloșca de pe ouă fără să cârăe.

N. FILIMON, *Ciocoli*, p. 8. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 381.

Acelaș înțeles ca la numărul 1668, exprimat cu mai multă tărie.

- 1670** Cloșca nu trebuie să-și părăsască cuibul.

L. G. VALENTINEANU, p. 50.

Adică femeia, casa ei. Dacă acest proverb este Românesc, lucru cam îndoielnic, este de sigur transcris de D. Valentineanu într'un mod greșit de ore-ce Românul dăce *cuibarul*, și nici o-dată cuibul găinei.

- 1671** * A ședé cloșcă.

Dra ALEXANDRINA ZANNE, *J. Nov.*

Adică nemışcat la un loc, ca găina când clocesce.

C O B E

- 1672** Par' că are cobe.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 258.

Se dăce despre ómenii cari vorbesc răgușit.

Cobea este un fel de bôlă pe care o capătă numai găinele și gâscele, când nu béu apă de ajuns. Pe virful limbei li se face un fel de peliță tare ca unghia; ea are forma unui simbur despăcat de bostan, și din pricina ei găinele și gâscele nu pot mânca și încep a gogi și hîrcai pâna ce pier. De la această bôlă și hîrcăitură a găinilor vine și dicala de mai sus. — S. FL. MARIAN.

C O B E Ț

Veđi *Cuc*.

C O C O R

Veđi *Inalt*.

- 1673** Se încercă la sbor,
Ca puil de cocor.

A. PANN, I, p. 160. — HINȚESCU, 78.

Despre cei săraci și mândri.

C O C O Ș

Vezi *Basmu, Di, Găină, Gturgiu, Leu, Muiere, Ou*, Cap. III, *Pinten, a Sări*.

- 1674 * Dacă cocoșul ar face ouă, ar fi găină.

I. G. VALENTINEANU, p. 31.—I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Nu putem produce de cât în conformitate cu firea noastră. Bărbatul să fie bărbat, și femeia, femeie.

- 1675 = Să cânte cocoșul iară nu găina.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 31.

Vezi *Găină*.

¶ Bărbatul, și nu femeia, să poruncască în casă.

- 1676 Aferim! cucos, cum te bat găinele.

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI,
Mss

¶ Se dice despre bărbații cari sunt sub papucul femeilor.

- 1677 Unde cântă mulți cocoși, zăbovesce a să lumina.

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, p. 13.

¶ *Unde cântă cocoși mulți, acolo întârzie a se face ziua.*

A. PANN, II, p. 75.—HINȚESCU, 35

Adică unde mulți poruncesc, zăbovesce lucrarea, săvârșirea (GOLESCU).

- 1678 Când cocotu cântă, va fi ți.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter*, I, 11.

Când bărbatul poruncesce, atunci lucrul se face.

- 1679 * Cocos de făcut cu borș.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 70.

Lucru prost, de nici un preț.

- 1680 * Huș! cocos,
Că te fac cu borș.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Se dice, acelor cari te supără, ca să-î necinestesci.

- 1681** Coccoșii cântând de vreme
Sêra, la culcușul lor,
N'avem de alt a ne teme,
De cât de plôie său nor.

A. PANN, *Calendar*, 1848, p. 32.

Daca cocoșul cântă de vreme la culcușul său se crede că va fi timp ploios; când el cântă mult peste di, în timpul verii, e semn că în curînd va plouă; de e iernă, e semn că va fi vreme bună, că se va muiă gerul său omătul, că se va face moloșag.

- 1682** Coccoșul nici mămă, nici soră are.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26.

Adică cel nelegiuit în desfrînări (GOLESCU).

«Însă motocul ilară-și au dis: voi sunteți fără dă nici o lege, că aveți mai multe muleri de cât Turcii, și nici cât nu căutați la nemiș și la cuscri. — Aceea este slobodă în legea noastră, au răspuns cocoșul, și dintru acastă se fac multe ouă stăpânului nostru.» — D. ȚICHINDEAL, *Motocul sêlbatec și Coccoșul*, p. 126.

- 1683** * Tot cocoșul pe gunoaiul său (lui) cânta.

A. PANN, I, p. 136. — HINȚESCU, 36.
— Da E. B. MAWR, p. 26.

Fie-care se bucură, e stăpân în casa lui.

Gallus in suo sterquilinio plarimum potest ¹⁾.

Seneca.

Every cock is proud on his own dunghill ²⁾,

Prov. Engl.

Muito pôde o gallo no seu poleiro ³⁾.

Prov. Port.

- 1684** Coccoșul stăpân pe gunoaiul său.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 26.

Adică pe mintea sa fieș-care (GOLESCU).

Înțelesul adevărat este: fie-care e stăpân în casa lui.

Francesul din Evul-mediu dicea: *Fier comme un poux sur son fumier*, în care cuvîntul *pou* are înțelesul de, cocoș.

«Tu es Hilaire li gauz; et Hilaire lui respondit: je ne suis pas galz, c'est-à-dire poux, mais je suis de France, et ne suis mie nez de geline.» — *Vie de Saint-Hilaire.*

¹⁾ Coccoșul pe gunoaiul său mai mult pôte.

²⁾ Fie-ce cocoș e mîndru pe gunoaiul său.

³⁾ Mult pôte cocoșul pe gunoaiul său.

- 1685 * Doi cucuți pi ună cuprie nu cântă.¹⁾

XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*. — META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia*.

Nu pot fi doi stăpâni într'o casă, într'o țără.

- 1686 N'o să cânte cocoșul meu pe gardul lui.

A. PANN, III, p. 24 & 125. — HINȚESCU, p. 36.

* *Nici nu mi-a cântat, nici n'are să 'mi cânte
cocoșul pe gardul lui.*

AL. MARTINIAN, *J. Ilfov*.

Nu am cu el nici în clin, nici în mână; n'am avut, nici nu am daraveri cu dinsul.

- 1687 Că cocoșul se rotesce,
Între găini când se privesce.

A. PANN, I, p. 160. — HINȚESCU, 36.

Despre cei mândri.

- 1688 * △ A fi stropit de cocoș roșu.

I. IORGULESCU, *inv. c. Bara-de-Aramă, J. Mehedinți*.

* △ *L'a stropit cocoșu.*

Maïor P. BUDIȘTEANU, *J. Ilfov*.

A fi cu pistrui pe obraz, se dice de obicei despre Evrei.

Se crede că Evreii sunt stropiți pe față din cauză că au fost pedepsiți de Dumnezeu, când nu au crezut că a înviat Hristos, când că vor crede una ca acesta când va învia un cocoș ce era fert și pus pe masă într'un castron. La necredințența lor cocoșul în-dată a înviat și bătând din aripă i-a stropit pe toți Evreii ce erau la masă și de atunci au rămas pestriți pe față. — Vezi la numărul 1357 *Povestea Maicii-Domnului*.

COCOȘ DE MUNTE

- 1689 Dimineța, în revărsatul zorilor, se vinază cocoșii de munte²⁾.

V. ALEXANDRI, p. 522.

Ne învață a face ori-ce lucru la momentul prielnic.

¹⁾ Doi cocoși pe acelaș (un) gunoiu nu cântă.

²⁾ Se mai dice și: cocoș de gotcă, cocoș de sîhlă—coq de broyère.

COCOSTÎRC

Vezi *Kogălniceanu*.1690 * \triangle A umblă ca un cocostîrc.Da Z, J. c. *Fedexu, J. Tutova*.

Adică cu un pas rar și încet; singuratic.

1691 * Cocostîrcul și barza tot în băltoce trăesc.

VASILE STOIAN, *Oltenița, J. Ilfov*

Fie-care viețuește unde îl trage firea; se ȋdice mai cu deosebire de acei cărora le place a trăi în murdărie sau în locuri rele.

Reproducem după D-nii S. Fl. Marian următoarea legendă.

121

L E G E N D A

Mergend odată Dumnezeu și cu Săn-Petru la plimbare ca să vădă ce se mai întimplă prin lume, ce mai fac și cum o mai duc oamenii, li eșiră înainte o mulțime de jigăniți, unele mai urite și mai nesuferite de cât altele, și nu li dă mai nici un pic pace ca să se primble, ci unele începură a strigă, altele a se acățară de dinșit, iar altele a'i mușcă.

Săn-Petru, vȃdȃnd atȃtea lighioi foșcȃind în tȃte pȃrȃile. din a caror pricinȃ mai cȃ nici nu se puteȃ urni din loc, ȃise cȃtrȃ Dumnezeu :

— Dȃmne tȃte 's bune și frumoșe, cȃte le-ȃi fȃcut ; tȃte 'mȃi plac, dar jigȃniile acesteȃ, drept sȃ-'ȃi spun, ca nici de cum nu le pot suferi ! N'ȃi cap sȃ eșȃ mȃcar pe vr'o cȃte-va minute la plimbare, cȃ-'ȃi sare care din cotro înainte și-'ȃi se vȃrȃ în suflet ! Si dacȃ eu, carele multe am vȃcut și am petrecut trȃind în lume, nu le pot nici de cum suferi, ȃre-ce sȃ mai ȃicȃ bieȃȃi ȃmeni ? De bunȃ samȃ cȃ aceștia nu-șȃi vor fi putȃnd da rȃnd cu dinsele ! Cum socȃȃi, ȃre n'ȃr fi bine sȃ curȃșeșȃi pȃmintul de dinsele, ca sȃ n'ȃlȃ omenimea a mai suferi și din partea lor, cȃci și ȃșa are ea destule și prea destule de suferit ?

Dumnezeu vȃdȃnd cȃ Sȃn-Petru are tȃtȃ dreptatea, cȃ jigȃniile sunt din cale afarȃ nesuferite, nu ȃise nemica, ci în loc de ȃre-șȃ care rȃspuns, cȃt ȃi bate în palme, strȃnse tȃte jigȃniile, cȃte se aflau pe faȃ pȃmintului, într'un sac mare, legȃ sacul bine la gurȃ, ca nici una sȃ nu scape dintr'ȃnsul, îl luȃ apoi în spate și se pornȃ cu Sȃn Petru mai departe.

ȃtȃ cȃ mergȃnd ei ȃșa, cȃt vor fi mers și pe unde vor fi mers, se întȃlnesc c'un ȃm care se ducȃ spre mare.

Dumnezeu, cum îl vede, îl chemȃ la dȃnsul și-i ȃice :

— Auȃi, bȃȃșorule, cum te chȃmȃ, n'ȃi fi D-tȃ ȃșa de bun sȃ ducȃ sacul. ista pȃnȃ la marea cutare ?

— Ba ! l'ȃoiȃ duce, moșule, de ce nu, mai ales cȃ tocmai spre mare e și drumul meȃ, rȃspunde ȃmul.

— Dacȃ-I ȃșa, apoi ȃtȃ ȃi-l dȃu, și cȃnd vei ajunge cu dȃnsul pe malul mȃrii, întȃrce-l cu gura-n jos, apoi îl deslegȃ și-l scuturȃ bine, ca tot ce este în nuntru sȃ curgȃ în ȃpȃ. Afarȃ de acȃstȃ încȃ una trebuie sȃ-șȃ mai spun ; nu cum-ȃa sȃ te ajungȃ pȃcatele și sȃ'l deslegȃ mai nainte de ce vei ajunge pe malul mȃrii, cȃ apoi e vȃl și amar de capul tȃu ! o sȃ pȃșeșȃi una ne mai pȃșitȃ !

— Bine, moșule, bine ! N'ȃvȃ nici o tȃmȃ cȃ nu l'ȃoiȃ deslegȃ ! ȃise ȃmul, ne sciȃnd cȃ cel ce l-a dat sacul e Dumnezeu, iarȃ celȃl-alt Sȃn-Petru.

A luat dupȃ acȃstȃ ȃmul sacul pe umȃr și a plecat cu dȃnsul spre mare ca sȃ împlȃnȃscȃ vȃiea moșnȃgului.

Însȃ dupȃ ce sȃ despȃrȃșit de Dumnezeu și Sȃn-Petru și dupȃ ce sȃ dus o

bucată de loc până ce i-a perdut pre aceştia din vedere, s'a oprit ca să se mai odihnească puţin, căci sacul eră cam greu, eră afară o căldură nesuferită. Şi cum stă el aşa şi se odihneşte cugetă în sine.

— Ōre-ce va fi în sacul acesta de mi-a spus moşnegul, ce mi l'a dat, ca să nu-l desleg până pe malul mării, că de l'oiu deslegă mai de grabă, va fi vaţ şi amar de capul meu. Mare lucru trebuie să fie într'insul, saū... cine mai scie,... pōte c'au voit numai să-şi bată joc de mine... Dar, ce mai atăta vorbă,... ean să'l cerc să ved ce e în nuntru !

Şi cum cugetă aşa şi făcu.

Dar' n'a apucat bine a'l deslegă şi tōte jigăniile s'iriră din sac şi începură a alergă care în cotro şi, cât ai scăpără dintr'un amnar, se umplu iarăşi pămîntul de dinsele.

Nu mult după acēsta ētă că omul, care a avut să ducă jigăniile şi să le arunce în mare, se trezesc de odată cu cei doi moşnegi de naintea sa, şi Dumneḃu ũi dişe :

— El badişorule! aşa m'aŭ ascultat?... aşa mi-aŭ dus sacul unde 'ŭi-am spus să mi-l duci ?

— Apoi dē, moşule, m'aū împins păcatele, ce să faci! răspunse omul ruşinat.

— Ce să faci?... De astă-ŭi înainte n'aŭ să fiŭ mai mult om, ci aŭ să te faci *Cocostirc* şi vei umblă prin tōte bahnelle şi păreele şi până ce nu vei adună iară-ŭi la un loc, în sac, pre tōte jigăniile, cărora le-aŭ daŭ drumul, până atunci tot *Cocostirc* să rēmăi.

Şi cum rosti Dumneḃu cuvintele acestea omul de acum se prefăcu într'un *Cocostirc* c'o guşă mare la grumaz, care e sacul de odiniōră, şi tot *cocostirc* a rēmas el până'n ŭiua de astă-ŭi, căci nici până acum n'a putut să prindă tōte jigăniile, de ōre-ce acestea, după ce aū scăpat din sac, s'aū făcut cu mult mai cumiŭŭ de cum aū fost dintru început. Acuma nu se arată orŭ şi unde şi orŭ şi cui ; ci cele mai multe dintre dinsele staū ascunse prin borŭi, pe sub petriŭ, prin apă, prin iērbă, mai pe scurt pe unde pot să se ascundă de ochil ōmenilor.

C O D Ă

Veŭi Bou, Câne, Capră, Cotoiu, Drac, Limbă, Lup, a Mişcă, Măŭă, Necaz, Pisiică, Prepelŭŭ, Purcea, Ŗerpe, Trēbă, Urs, Venin, Vulpe.

1692 * Δ Din cōdă, opincă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88. —
Preot C. BUNGEŭIANU, inv. c. Cosovēŭ,
J. Mehedinŭi.

Adică din prost, mai prost (GOLESCU).

Nereuşită, neispravă într'o afacere, lucrare zadarnică. — C. BUNGEŭIANU.

1693 Cine are cōde multe, anevoiē le tīrasce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 78.

Adică cine are fete multe, anevoiē le iconomisescē (GOLESCU).

1694 * I-a legat bēşica de cōdă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 5.

Sē dişe pentru cei ce sē sgornesc din slujbe cu urgie, asemē-

nându-î cu câniî când le lĂgă beşici dĂ cĂdă şi le dă drumul cu aîdeol (GOLESCU).

1695 * Δ Get-beget cĂdă vaciî.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Mărgineni. J. Ialomîţa*. — M. CANNIAN, *J. Iaşi*.

Se şice despre acel care este vechiŭ într'o meserie, într'o naţiune s. c. l.

1696 DĂ cĂdă Ăl apucă.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 93.

Adici apucă o trebă d'andaratele (GOLESCU).

1697 Lesne a atirna tivga de cĂdă, dar anevoiĂ a o purta.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 40.

AdicĂ lesne a se însurĂ, dar anevoiĂ a purta grĂutatea casĂtoariei (GOLESCU).

1698 Ca cĂnele
Se pomenesce din cale,
De cĂdă tocmai în vale.

A. PANN, *III*, p. 24. — HINŢESCU, 149.

Se şice de acei cari aŭ primit o bĂtaie straşnica.

1699 * A cĂlcă pe cĂdă.

LAURIAN & MAXIM, *I*, p. 318 & 762;
II, 133 & 725. — FR. DAMĂ, *I*, p. 263.

A atinge pe cine-va unde 'l dĂre, a'î vĂtĂmĂ şi supĂrĂ rĂŭ.

1700 * Δ CĂdă vulpei.

Preotu C. BĂNGEŢIANU, *c. CosovĂŷ, J. Mehedinŷi*.

AratĂ vicleşugul cui-va.

1701 * CĂdă lupului.

Da VICTORIA ZANNE, *J. Ilfov*.

Se şice, în ris, acelor cari spun lucruri de necredŭt.

O snĂvĂ popularĂ în care, dupĂ variante, vietatea cu cĂdă cea lungă este cĂnd un lup, cĂnd o vulpe, cĂnd o pasere, ne da origina acestei şicĂtoari.

PASĂREA CU CĂDĂ LUNGĂ

A fost odată un boer. El avea, cum aveau boeriî p'atunci, şi ŷigani robi şi scutelnici, şi tĂte bunurile. Dintre toŷi copiiî de casĂ, copiiî luaŷi pe procop-

sălă, și dintre toți țiganii, Dinu țiganul îi căduse tronc la inimă. Și avea dreptate boerul. Dinu era un flăcăendru isteț, deștept, înfipt și spirt nu glumă.

Boerul de multe ori se luă după gura lui și vedea că îi ese în de bine. Dinu era nedespărțit de lângă boer. Dinu în sus, Dinu în jos, Dinu în toate părțile. Ce dicea Dinu, nimeni nu putea să desșică.

Acest boer avoa obiceiul, când spunea câte ce-va, de 'și da drumul gurei, ast-fel în cât nici el nu 'și mai putea da semn de ceea-ce spunea.

Și cum eră și de îndrăsneț, Dinu țise odată boerului :

— Boerule, mă iartă, să nu 'ți fie cu supărare, dară prea le spu și dumneta groșe. Mi-e rușine mie de rușinea dumitale. Spunele nițel mai cu moț, iar nu așa odoronc-tronc, ca din topor, dacă vei să te creșă lumea.

— D'apo! nu scii tu, mă, țigane, că cu o mincună boerescă, treci în țera ungurască ?

— Ba scii. Dară cu una d'ale dumitale, nu mergi nici la Colentina.

— Așa să fie, Dinule ? Ei bine, ecă, tu când mă vei vedea că prea mă întind, să mă tragi de mâneca giubelei.

Nu trecu mult și boerul se află la ziafet cu mai mulți boeri.

După ce-și stropi nițel maseua, boerul simți că 'l mănăncă limba. Apo! din vorbă în vorbă, fiind că *vorbă, vorbă aduce*, el țise că are să spuie o istorie ce o văduse cu însu-și ochii săi.

Dinu, cum auți, se făcu numai urechi, și se hotărî ca de astă-dată, să nu lase pe stăpănu său a cădea în păcat.

Boerul începî :

— Când eram treti logofet, boeri dumnévostă, și mă duceam la un sat din partea câmpului, am vălutar într-o pădure o pasere, așa de frumoasă, cum nu mai vădusem până atunci. Eu dau cu socotela că va fi fost paserea care ne spunea dascălul că se numește finix. Ea eră cam ca păunul nostru, și avea o codă, minunat de frumoasă, și lungă, pe nemincinos, de trei stinjenî.

Dinu de la spate, fiind-că țiganul stă tot-d'a-una la spatele boerului când șede la masă, îl trase de mănecă.

— Adică, țise boerul, pôte că nu eră de trei stinjenî, dar doi stinjenî tot aveă.

Dinu îl trase de mănecă iară.

— Ce țic eu doi stinjenî ? Inșă dau socotelă că eră de un stinjen fără dor și pôte.

De a treia oară Dinu trase pe boer de mănecă. Boerul unde se întorse îute către Dinu și se răsti la dînsul supărat foc, țicându'i :

— Du-te la dracu, măi țigane, ce, *vei să-mi rămăe paserea fără codă*. — P. SPIRESCU, *Snove*, p. 58—61.

În scrierile D-lui A. Odobescu, III, p. 56 se găsește o variantă a acestei snove.

1702 * Δ A ajuns cōda cap.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi*.

Vai, când ajunge cōda cap !

A. PANN, II, p. 55.— HINȚESCU, 36..

De atunci e rău în lume de când a ajuns cōdă să fie cap.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 23.

Vezi Cap.

Au ajuns să de porunci acei cari trebuia să slujescă; se aplică

adese-orî celor căsătoriți când femeia poruncesce și bărbatul ascultă.

1703 * \triangle A innodă cîda la cîni.

TITU FRUMUȘANU, *Tîrgu-Jiu*, J. Gorj.—PREOTU C. BUNGEȚIANU, *inv. com. Cosovăț*, J. Mehedinți.—I. IORGULESCU, *inv. c. Baza-de-Arama*, J. Mehedinți.

¹⁰ A fi șiret, deștept.

²⁰ A umbla haimana, a căuta să facă pricină.—C. BUNGEȚIANU.

³⁰ A nu avea de lucru.—I. IORGULESCU.

1704 * A încălecă pe la cîda calului.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Vezi Căpăstru.

A începe o treabă d'andaratele, și cum ȳice Francesul, *écorcher l'anguille par la queue*.

1705 * A fi de acei cari încălecă pe la cîdă.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Adică prost.

1706 * A pune cîda la spinare.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 762.—FR. DAMÉ, I, 263.

A fugi orba.

1707 * 'I-a pus cîdă.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.—AL. MARTINIAN, J. Ilfov.

Adică l'a hulit, 'și-a bătut joc de dînsul, l'a înșelat.

Latinul ȳicea: *Homuncio trahit caudam*¹⁾, adică: e de ris, căci la Roma cînd adormea cine-va într'o adunare, i se legă la spate o cîdă de animal.

„Veteres, iis quot irridere volebant dormientibus capiti supponnebant vel caudam vulpis vel quid simile.” — SCALIGER.

1708 Veninul la cîdă!

IORD. GOLESCU, *Mss.* p. 19.

* \triangle In cîdă veninul (otrava).

PREOTU C. BUNGEȚIANU, *inv. com. Cosovăț*, J. Mehedinți.—I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă*, J. Mehedinți.

¹⁾ Omulețul trîie cîda.

Adică pe la sfârșit și prin ascuns ne vatămă (GOLESCU).

La isprăvenia unei afaceri se vede reutatea (înțeles figurat de la albină). — C. BUNGEȚIANU & I. IORGULESCU.

Latinii diceau : *in caudā venenum* ¹⁾, prin alusie la scorpie.

1709 * △ Cu cōda între picere.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 761. — AL. ODOBESCU, III, p. 237. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescu-Mărgineni, J. Ialomîța*. — FR. DAME, I, 263. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 23.

* △ Cu cōda între vine.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 145. — C. NEGRUZZI, I, 280. — S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, II, pag. 74. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 23.

* △ Cu crucile în vine.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescu-Mărgineni, J. Ialomîța*.

* A fugit (s'a dus) cu cōda între picere.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 5. — LAURIAN & MAXIM, I, 762.

* Fuge ca cănele, cu cōda între picior.

A. PANN, III, p. 53. — HINȚESCU, 64. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 384.

A pune cōda între picere.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 762.

Se întorce cu cōda 'ntre picior.

HINȚESCU, p. 36.

A eși cu cōda între picior.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 178; *Snove*, 48. — G. MUNTEANU, 72. — I. IONESCU, 191.

Se dice pentru cei ce fug rușinați, de urmări netrebnice, ca câni cu cōda între picere (GOLESCU).

Se dice și pentru cei ce fug speriați.

¹⁾ La cōda (e) veninul.

1710 Fiție còda, ca vulpea, în tòte părțile.

A. PANN, III, p. 63. — HINȚESCU, 36.

Adică cel viclén.

1711 Mai sunt și alții scurți de còdă.

LAURIAN & MAXIM, I, 761.

Vezi *Câne*.

Mai sunt și alții ca și voi, având aceleași drepturi, purtând acelaș nume ca și voi.

1711^b * A rămâne cu còda în mână.

M. CANIAN, J. Iași.

A nu isbuti într'o afacere.

1712 A scăpă scurt de còda.

A. PANN, II, p. 29. — HINȚESCU, 170. —
LAURIAN & MAXIM, I, 761. — FR. DAMÉ, I,
263. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 231, 233.

*A scăpă scurt.*G. P. SALVIN, *Șezătorea*, I, p. 206.

Se ȋdice despre acel care a scăpat de o primejdie însă cu ȋre-care pagubă.

Veȋi în Dim. Țichindeal, fabula *Vulpea*, p. 56.**1712^b * A călcă pe còdă.**

M. CANIAN, J. Iași.

A vatemă pe cine-va.

1713 * A o luă de còda.N. GANE, *Nuv.* p. 146.Veȋi *Cȋocărlan*, *Purcea*,
Prepelȋa.

A se îmbetă.

1714 * \triangle A da din còdă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 762.

1⁰ A se linguși pe lângă cine-va într'un mod josnic, ca și câniȋ.*Κέρω σάκειν.* ¹⁾*Prov. Elin.**Cauda blandiri.* ²⁾*Prov. Lat.*¹⁾ A da din còdă.²⁾ Idem.

1714^b * \triangle A da cu còda.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescă-Mărgineni, J. Ialomița.*

*
A 'și viri còda.

M. CANIAN, J. Iași.

Veđi *Drac*.

2° Se ȃce de avel care caută a umblă prin tóte locurile ca să afle câte ce-va.

1715 * A ținé, a ridică còda sus.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 762,

A prinde inimă, a ridică capul, a se mândri. — Veđi *Capră*.

1716 * A nu avé nici còdă, nici căpătăiū.

A. PANN, II, p. 38.—HINȚESCU, 86.

*
A nu avé nici cap, nici còdă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 429.

A nu avé nici un scop, nici un înțeles; a fi contra rațiunei, ordinei etc.

Se ȃce de purtarea, de vorbele, de faptele unui om.

1717 A atirná. . . . de còdă.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 230

A încărcă pe cine-va cu o poreclă displăcută, a'l dărui cu nă-năravuri rele.

Prin asemănare cu jocul copiilor cari, după ce prind o pisică saū vre un căne, îi dai drumul fugărindu'l după ce 'i-aū atirnat câte ce-va de còdă.

«Nu eră așa căscăund flăcăul acesta, și pe nedrept îi atirnaū de còdă acest ponos cel-l-alți argași din sat.» — P. ISPIRESCU.

1717^b * A află codiță cui-va.

A 'i găsi cusururi.

1717° * A fi codița cui-va.

A fi ciracul cui-va.

C O D A C I U

Vezi *Mâncare*.

C O L I V I E

Vezi *Pasere, Sticlete*.

C O L Ț

1718 * A's arătă colții.

LAURIAN & MAXIM, p. 785.

A se împotrivi la ore-ce; a'si arătă voința; a amenința.

1718^b * A se luă în colți cu cine-va.FR. DAMÉ, II, p. 275, A. DE CIHAG,
II. 70.*A se apucă la colți.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 785.

A se certă.

1718^c A stă la colți.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 785.

A se împotrivi.

1718^d A fi la colți.

FR. DAMÉ, II, p. 275.

A trăi rău cu cine-va.

1718^e * Om bun de colț.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 785.

Care se înfige la certă; căru'a nu e frică de a răspunde și de a se opune.

C O P I T Ă

Vezi *Potcovă*.

C O P O I U

1719 A adulmecă ca copoiul.

B. P. HÎȘDEȘ, *Etym. Magn.*, 386.

Să ție despre cei ce iscodesc.

C O R B

1720 * Δ Corb la corb nu scôte ochii.

Veđi Cioră, Hoit.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 27. — A. PANN, *Edit.* 1889, p. 79; III, 28. — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*, 25. — KAROLY ÁCS, 83. — C. NEGRUZZI, I, 185 & 248. — SLAVICI, *Conv. Liter.*, V, 24. — I. G. VALENTINEANU, 19. — LAURIAN & MAXIM, I, 929; II, 476. — M. LUPESCU, *inv. c. Brosceii*, J. *Suciava*. — DR. E. B. MAWR, 20. — REINBERG-DÜRRINGSFELD, I, 508. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 23. — AL. DUMITRESCU, 133. — DR. G. CRAINICEANU, *Conv. lit.*, XXII, 930. — DR. GASTER, *Lit. Pop.*, 245. — P. ISPIRESCU, *ap. GASTER, Chrest.* II, p. 376.

Corbul să scófă ochii la alt corb nu sě póte.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, p. 67.

Corb la corb ochii nu scôte.

HINȚESCU, p. 39.

* Δ Corb la corb ochii nu 'și scôte.

BARONZI, 61. — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*, 125. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. *Ialomița*.

* Δ Corb la corb ochii nu 'și scot.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*. — G. MUNTEANU, p. 60.

Corb la corb nu 'și scot ochi.

Veđi Cioră.

ANDREIŬ AL BAGA VU, *Cart. Aleg.*, 90.

Adică cei asemenea nu supără pe cei lor asemenea, cum rău pe rău (GOLESCU).

Sě ȑice că corbii, cari in tot-deauna țintesc ochii păserilor pe care le vinéză, nu sě légă nici odată de ochii celor-l-alți corbi când se bat între dinși, și că atunci când orbesce una din aceste păseri toți corbii îngrijesc de dinsa și o nutresc. Acéstă credință a dat nascere proverbului.

Corbeaux avec corbeaux

Ne se crèvent jamais les yeux,

Non plus que les brigands grand maux,

Ne se font, l'un l'autre, mais mieux.

Trésor des Sentences, XVIe Siècle.

Chiopec chiopei iemes. ¹⁾

Prov. Turc.

One crow will not pick out another crow's eyes. ²⁾

Prov. Engl.

Corbi cun corbi, 'un si cavanu gli occhi. ³⁾

1721 **Saŭ fericirea pe cap, saŭ corbul pe stirv să i se pue aşteptă.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 361.

Adică saŭ o isbândă mare, saŭ mörte, şi precum űice Francesul :
il jouait son va-tout /le tout pour le tout/.

1722 **Unde e hoitul, acolo se adună corbi.**

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 23.

Ca corbiŭ la stirv.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 8.

Veűi *Cioră*, *Vultur*.

Unde e ce-va de căpătat în dar, acolo fie-care alérgă.

Cu un înűeles mai răstrîns se aplică acelor cari caută să tragă vre-un folos din mörtea sau nenorocirea altora. Veűi la numărite 1639 şi 1725 pentru ce corbiŭ manăncă hoitură.

1723 **Din gura corbului n'auűi de cât »Cra« !**

A. PANN, I, p. 96.—HUNűESCU, 39.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 23.

Veűi *Cioră*.

Adică nerodul cât sa 'l înveűi şi să cauűi a 'l cîopli tot nerod rămăne şi neroűesce va grăi.

1723^b **Corbul nici odată nu aduce veste bună.**

Dr GASTER, *Lit. pop.*, p. 217. —
Bertoldo apud GASTER, Literatură
pop., 209.

Nu putem aşteptă nici un bine de la cel rău.

1724 **Corbul puűi albi űi scöte, iară firea în negrimea lor-
űi întörce.**

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 246.

Firea omului nu se póte schimbă nici de cum.

¹⁾ Căne (pe) căne nu mănăncă.

²⁾ Un corb nu scöte ochiű altui corb.

³⁾ Corbi cu corbi, nu'űi scot ochiű.

LEGENDA CORBULUI ¹⁾

Corbul a fost dintru început cu pene albe, și nu cu pene negre ca în ziua de azi. Inșă pe timpul potopului băgând Noe, după cum se scie, din toate vietățile pământului, câte o pereche, în corabia sa, a băgat și una de Corbi. După ce a trecut acumă potopul, și după ce a început a scăde apa, Corbul a fost cel d'întăiu pe care l'a scos Noe din corabie și l'a trimis să vedă cum e pe lume : scăput'a apa pretutindene ori încă nu ?... și-i jise să se 'ntorcă cât mai de grabă cu răspunsul. Corbul așind din corabie, a sburat cât a sburat până ce a dat de un hoit de cal. Iară după ce a dat el de hoitu acela a uitat cu totul de ceea ce i-a poruncit Noe și începând a mănca din hoit, a mâncat trei zile și trei nopți după oaltă, fără să se urnască din loc. Abia în revărsatul zorilor de a patra zi, după ce s'a săturat acumă cum se scade, s'a întors iară înderept la corabie.

Noe de departe, cum îl zări că vine, l'a întrebat plin de curiozitate : ce veste-i aduce ?... ce este prin lume că a întârziat atâta ?...

Corbul nu întinse multă vorbă, ci-i răspuse drept, că fiind flămând și dând de un hoit de cal s'a pus și a mâncat dintr'insul până ce s'a săturat, de aceea a întârziat așa de mult... Atâta 'i tot ce pôte să 'i spue de prin lume pe unde a amblat.

Noe, aușind acéste, s'a máníat foc pe dinsul și l'a învelicit ²⁾ dîcîndu-i : « De astă-zi înainte să fie penele tale cum e inima în mine ! » Și fiind că, în acel minut, inima în Noe era neagră ca tăciunele de amărăciune și de máníe s'au făcut și penele corbului ca inima lui, și de atunci și până în ziua de astă-zi a rămas apoi corbul cu penele negre.

« Iară hrana ta să fie numai hoit ! » jise mai departe Noe. Și cum l'a blăstemat Noe, așa a și rămas, ca Corbii să se hrănescă mai mult numai cu hoitură.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 3.

O altă legendă, tot din Bucovina, și care se apropie mai mult de versiunea din Biblie se va găsi în Ornitologia D-lui S. Fl. Marian. la pag. 5 și următoarele.

1725 Corbul, când puii lui s'o întimplă să esă cu pene albe, nu crede că sunt ai lui.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 27.

Adică cei răi și cumpliți, când din întimplare fac vre un bine, nu cred ca ei l'au făcut (GOLESCU). — Veđi citația din Dosofteiă la numărul 1730.

1726 * A face trébă ca corbul.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 23.—

FR. DAMÉ, I, 289.

*Ochi avënd ai fost ca orbul,
Te-ai dus, m'ai slujit ca corbul.*

A. PANN, II, p. 49.—HINȚESCU, 126.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 22.

¹⁾ Acéstă legendă s'a cules în Bucovina, c. Căndreni; se aude și în Transilvania.

²⁾ L'a menit a rău.

. . . . *Eū sunt de vină*
G'am trimis pe corbul ca Noe strămoşul.

A. PANN, I, p. 166.

* \triangle *Facu-şi slujbă ca corbu.*

T. BĂLĂŞEL, *inv. c. Stefanesci, J. Vâlcea.*

Adică a nu face nici o slujbă, a nu fi de nici un ajutor, ca şi corbul lui Noe. — Veđi în Biblie, Cartea lui Moise VIII, § 6 şi 7.

1727 Corbul în zadar se spală. că negreţa nu ş'o pierde.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 27.*

Să ăice pentru cei ce în zadar muncesc la cele piste putintă cum şi pentru năravurile cele rele ce nu se pot stinge (GOLESCU): Căci precum ăice şi Dimitrie Cantemir în Istoria ieroglică, p. 105: *Nici corbul negreţa, nici pardosul pestriciunea a'şi mută pôte.*

A crow is nae whiter for being washed ¹⁾,

Prov. Scoţ.

Krakan aer ey thy hwitare at hon opta badhar ²⁾.

Prov. Suedes.

Lou courbax qu'a bêt qu'es laba

Nou sera pas jaméy blanc ³⁾.

Prov. Bearn.

1728 Face hatirul corbului, ca să învinovăţescă porumbu(l).

A. PANN, III, p. 27. — HINŢESCU, 74.
 S. FL. MARIAN, *Ornit. II, 24.*

Face hatirul unui om rău dar puternic, şi nedreptăţesce pre un altul nevinovat dar slab. Proverb satiric la adresa judecătorilor.

1729 De multe ori clonţul corbului şi a vulturului, ochiul vulpei s'au văđut scobind.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl., p. 45.*

Adese-ori voinicul, care se luptă pe faţă, dobără pre cel viclen.

¹⁾ Un corb nu se face mai alb pentru că s'a spălat.

²⁾ Un corb nu se face mai alb pentru că se îmbăieza mai des.

³⁾ Corbul cat de bine se va spăla, nu va fi nici odată alb.

- 1730 — Cum îți merg puii, corbule ?
— De ce merg se innegresc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 29.—HIN-
TESCU, 39. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*,
II, 160.—S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, 23.

- *Corbule, cum îți sunt puii ?*
— *Frumoși ! Pre cât merge innegresc.*

A. PANN, I, p. 162. — HINȚESCU,
156.— S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 22.

Vezi *Cioră*.

Arată firăscă răutate a unora, ce spre sporire merge (GOLESCU).

«Spun pentru corbul că dacă scôte pui, îi hrănește până fac fulgi și-î pă-
răsește, unde 's albi, că să 'ndoașce pre corbiță; atunce ei tipă că n'au hrană,
până fac pană neagră, atunci de-acii se 'neriade corbul de 'î hrănește.»—
DOSOFTEIŢU. *Ediția Bianu*, p. 83.

C O R N

Vezi a *Lăudă, Minciună*.

- 1731 C'o țiū de córne să uită
Și tot strigă că e ciută.

A. PANN, I, p. 93.

Despre cei neroși.

- 1732 Córne cine așteptă, urechile pue.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 143.

Vezi *Cămilă*.

Cine rîvnesce la multe, pierde și ceea ce are.

- * △ 1733 A pune funia 'n córne.

S. MIHĂILESCU, *Șezăttreă*, II, p. 73.

A duce de nas, a stăpâni cu totul și, câte odată, a prosti pe
cine-va.

- * 1734 A se uită în córnele cui-va.

ION CREANGĂ *Pov.* p. 285.

- *
A câtă în córnele cui-va.

Lumea Nouă, I, No. 166. — Da Z.
J., c. *Fedești*, J. *Tutova*.

Adică a'l ascultă cu supunere, a 'i intră în toate voiele.

- * 1735 A înalță (a scôte) córne.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 939.

A se mândri; a deveni cutezător, obraznic.

Tollere cornua. ¹⁾

HORATIU.

Tollere cristas. ²⁾

1735^b * A pune córne cui-va.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*,
p. 20.

1° A prosti pe cine-va.

»L'a lăudat de 'i-a pus córne.«

2° A 'l înșelá.— S. I. GROSSMANN.

C O S A C

Vezi Mihalț.

1736 Pirpiri cosac, sacsana bricég.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, p. 226.—
LAZAR SĂINEANU, *Semas.* 354 v 459.

Pirpiri cosac.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 279.

Adică ușurel ca un cosac, greu ca un bricég. Se înțelege un om de tot scăpătat, corespunde proverbului, *terchea berchea, trei lei perechea*.— L. ȘAINEANU.

«Atunci ea îi dăte ce-va de beú; iară el dăte diutr'insul afară inima găineí. Ea o luă, apoi îl dăte pe bete din ostrov.

Când se desmetici el, și se vedeá *pirpiri-cosac*, golănel și gonit. . . . — P. ISPIRESCU.

C O Ț O F A N Ă

1737 Coțofana cântă dulce,
Veste bună ne aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 27.

Adică și de la cei mai proști putem aștepta nădejde de veselie. (GOLESCU).

În toate ținuturile locuite de Români există credința că această pasăre, numită pe alocurea și *sarcă*, *țarcă*, etc., aduce veste bună sau rea.

Veste bună Sarcă !
Dacă e de bine
Adă-o la mine,
Dacă e de rău,
Du-o la birău !

D. G. Dem. Teodorescu ne spune că coțofana cântând pe par,

¹⁾ A înălța córne.
²⁾ A ridica crésta.

dă de scire că va veni o rudă, sau o veselie, o masă așteptă în ziua aceea pe cel ce a auzit'o ori a vădut'o.

1738 Îi merge gura ca la o coțofană.

P. ISPIRESCU.—ION AL LUI ȘBIERA,
Pov. p. 176.—G. FL. MARIAN, *Ornit.*
 II, 61.

*
A fi coțofană.

M. CANIAN, *J. Iași.*

Vezi *Țarca*.

Să ție despre femeile limbute, cărora le umblă gura neîncetat.

1739 * Fnră ouele de sub coțofană.

Abecedar ilustrat, p. 29.—A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, *J. Argeș.*
 —AL. ODOBESCU, I, 397.

Vezi *Cloșcă*, *Țarcă*.

Adică e deștept, priceput, șiret.

«Celui ce scie să fure ouele de sub coțofană, la sat îi ție că e năsdrașan și chiar Vintilă.» — AL. ODOBESCU.

C O T O I Ț

1740 Cotoiul s'a călîngărit, și s'a jurat că nu mai mănîncă șoreci.

BARONZI, p. 56.—HINȚESCU, 39.—
 Dr GASTER, *Lit. pop.*, p. 215.

Adică cei îmbătrîniți în rele cari pretind că s'a pocăit și s'a lăsat de vechile lor deprinderi; se ție în deobște de cei berbanți.

1741 Coda dobîndesce pita cotoiului.

Esopia, *Mss. ap.* P. ISPIRESCU,
Rev. Ist. II, 156.

Cu blîndețe și cu lingușiri se dobîndesc cele dorite.

1742 Cotoiul dacă 'mbêtrînesce,
 Șoreci mititei înbesce.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 107; II,
 133.—HINȚESCU, 77.

Cotoii bē/rāni caută șoreci tineri.

I. G. VALENTINEANU, p. 20 & 39.

Vezi *Motan*, *Pisică*.

Bêtrînilor le plac fetele tinere.

- 1743 * A avé ochi de cotoiă.

Vezi Măză.

Adică o căutătură viclenă.

- 1744 * △ A fi ca cotoiul bătut la smântână.

Preot C. BUNGEȚIANU, inv. c. Co-sovêț, J. Mehedinți.

*După ce îl face cam scăpat din mână,
Par că e cotoiul bătut la smântână.*

A. PANN II, p. 29.—HINȚESCU, 170.

Vezi Măză.

A fi plouat ca unul căruia i s'a întâmplat vre-un neajuns și merge trist pe drum.

CRAP

- 1745 Cap de crap, creeri de iepure.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 25.

Să ție pentru cei cu cap mare și minte puțină (GOLESCU).

CUC

- 1746 * A avé casa cucului.

Vezi a Auș, Mușere

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 46. —
Preot C. BUNGEȚIANU, inv. c. Co-so-
veț, J. Mehedinți.

1° A nu avé nici un adăpost. — C. BUNGEȚIANU.

2° Se ție de bărbații cei necredincioși. — S. FL. MARIAN.

Din istoria naturală ne putem convinge, ție D. S. FL. MARIAN, ca cucul e foarte rău părinte de familie. În loc de a avé și el cuibul lui, de a îngriji de viitoria lui familie, ca alte pasări, cu iubire și interes, din contra e cel mai hoținar, n'are nici casă, nici femeie adevărată. De-aicea Românil au format proverbul acesta care se aplică la bărbații cei necredincioși.

Un cântec popular din Bucovina suna astfel :

Cine iubesc și lasă
Nu l'aș vedea făcând casa,
Albă casa cucului
Si odihna vintului.

.

Căci nici cucul n'are casă,
Și nici vintul țăr'alăsă.

O legendă din Bucovina ne învață pentru ce această pasăre n'are *nici casă, nici masă, nici țăr'alăsă*.

LEGENDA CUCULUI

A fost odată într'un sat un om foarte sărac, care, de sărac ce eră, de multe ori nici măcar o fărmă de pâne n'avea de unde mânca.

— Măi, femeel! ȕise omul acesta într'o ȕi nevestei sale, până acuma a mers cum a mai mers, căci, de unde a fost, de unde n'a fost, tot am mai avut una alta de rindul gurei, dar de-acuma înainte vȕd că nu e în cotro,... trebuie să mă duc în lume ca să câștig ce-va demăncare, dacă ni-e vȕlea ca să nu perim într'o bună diminēță cu toȕii de fȕme!

— Bine!... eȕ nu te opresc... du-te! — rȕspunse femeea — numai la una te fac luător de samă,... să nu întărgii mult,... căci veȕi tu că avem o mulȕime de copii, și mie singură nu sciȕ deȕ de-măi va fi cu puțină să-I susȕin pre toȕi prin lucrul mânelor mele, până te-I întȕrce, dacă nu te-I întȕrce de grabă!

— N'avea nici o frică, căci dȕră nu mă duc eȕ ca să nu mai vin! — ȕise, mai departe, bărbatul. Iȕi luă apoi un topor pe umȕr și, sărutându-ȕi nevēsta și copii, se porni la drum și se cam mai duse în lumea largă.

Mergȕnd el aȕa, cât va fi mers, cu gândul mai mult la nevēstă și la copii de a-casă, de cât la ceea ce ar fi putut să câștige, etă că, ajungȕnd într'o pădure, dă în marginea drumului, pe unde se ȕucea el, de-o tufă ¹⁾, care avea mai mult rămurile una ca alta de 'nalte, drepte și frumȕse. Și cum dete cu ochii de tufa aceea iȕi luă toporul de pe umȕr și voi să-ȕi taie un bȕț de drum dintr'însa.

Tufa, vȕlȕndu-l că vrea să o taie, iȕi plecă rămurilele spre dinsul și-I ȕise:

— Omule! cum te cheamă! fi! bun și nu mă tăfă, ca eȕ, aȕa cum sunt acuma, de mare folos pot să-ȕi fiȕ!

— Și de ce folos aȕa de mare poȕi să-mă fi! tu? — întrebă omul plin de uȕmire și mirare, când o auȕi vorbind.

— Nu mă mai întrebă de ce folos pot să-ȕi fiȕ! — ȕise tufa mai departe, — ci mai bine întȕrce-te de grabă înapoi în satul de unde eȕti, căci acolo chiar acuma e alegerea de vȕrnice, și cum veȕ ajunge, sătenii au să te alȕgă pre tine de vȕrnice, și atunci iȕi va fi cu mult mai bine și mai uȕor, de cum a fost până acuma, atunci nu-ȕi va trebui nici un bȕț ca să lȕi lumea în cap cu dinsul.

Omul cel sărac făcȕ aȕa, după cum l'a învȕlat tufa. S'a întȕrs de grabă înapoi și cum a ajuns a-casă, sătenii, fără să mai ȕmble mult căutând și alegȕnd, și fără să mai întȕindă multă vorbă, îl alesȕră pe dinsul de vȕrnice.

Trei au de ȕile a fost el apoi vȕrnice în satul sȕu și tare bine i-a mers în timpul acesta, căci avea acuma de tȕte câte-I trebuie atȕt pentru sine, cât și pentru familia sa. Sărăcia și neajunsurile îi pȕrăsisȕ casa și masa.

După al treilea an însă, nu sciȕ cum și în ce fel, cum s'a purtat și ce a dȕres, destul că fu scȕs cu nepusa 'n masă din vȕrnice și ales altul în locul lui.

Omul nostru, devenind acuma lară-ȕi sărac lipit pȕmintului, cum a fost dintru început, și nesciind ce să facă ca să-ȕi pȕtă susȕine casa, luă lară-ȕi toporul pe umȕr și, scȕrbit și amȕrit cum eră, se porni de a-casă și se duse drept la tufa cea din pădure cu gândul ca s'o taie, de ȕre ce ea fost aceea, care l'a întȕrs înȕia-ȕi dată de pe drum și l'a îndemnat ca să se lese a fi ales de vȕrnice.

Însă tufa și de astă dată se rugă ca să-I deȕ pace, să n'o taie, că-I va fi de mare folos, ȕicȕndu-I să mȕrgă în cutare țȕrg, căci acolo e alegere de un judecȕtor mare, și cum va ajunge nu numai că va fi ales, ci că-I va merge încă cu mult mai bine, de cum i-a mers când a fost vȕrnice.

¹⁾ Prin cuvȕntul *tufă* Românii din unele părȕi ale Bucovinei și Transilvaniei înȕeleg *alunul*.

Săracul nu aștețtă să-l mai spue încă odată, ci pornindu-se se duse drept la tîrgul, unde l'a îndreptat tufa. Si cum ajunsese de-a una fu ales de judecător.

După trei ani, cum și din ce pricină, nu știu, dar' destul atîta că-și perdură și această pîne, rămîind din nou sărac cum a fost și mai înainte.

Și acum, a treia oră, vedîndu-se lipit pămîntului, luă toporul pe umăr și se îndreptă spre tufa din pădure.

— Măi omule, stai, nu mă tăia! — dîse tufa cum îl vedu de departe că se apropie cu toporul de dînsa, — căci și de astă dată te-oi învăța ce să faci și cum să ajungi la o mărire, la care n'ai mai fost nici odată în viața ta. și prin care poți să-ți câștigi o avere așa de mare, ca să aibă copii din copiii tăi cu ce trăi.

— Apoi ce mai întinzi atîta vorbă,... de ce nu mă înveți? — dîse atunci săracul într'un ton restit.

— Du-te în cutare și cutare țară! — vorbi tufa înaf' departe, — unde tocmai acum s'au adunat mai marii împărației la un loc ca să aleagă împărat, și dacă vei merge tu acolo au să te aleagă pre tine, m'ai înțeles!

Săracul, bucuria lui, cum auzi acesta nu mai stete mult pe gînduri, ci pornindu-se se duse tot într'un suflet spre tîrgul unde l'a îndreptat tufa. Iară după ce ajunsese la starea locului, mai marii împărației, cum îl văzură li plăcură și dîseră:

— Acesta e de noi!... pre acesta să-l alegem de împărat!...

Si cum dîseră așa și făcură.

Pe timpul acela însă împărații nu erau aleși pe viață, ca în ziua de astăzi, ci după un ore-care timp fie-care împărat trebuia să se mulțămescă de împărăție și în locul lui să se aleagă altul.

Cînd a sosit dară timpul ca să se aleagă alt împărat, omul nostru încă n'a avut în cotro,... el încă a trebuit să se mulțămescă... Așa eră datina pe acelea timpuri și așa a trebuit să facă și el. Dar' lui nici ca-l pasă de acesta, de ore ce el avea acum de tîte în destul și prea destul... avea de tîte cîte numai îi doria și pofția inima.

Sofia lui însă, ca una ce era mai pofțicioasă și doritoare de marii tot mai multe, nu se mulțumi numai cu atîta, ci ea doria să fie acum și mai mare de cît o împărătesă. De aceea dîse ea bărbatului său să mîergă iară-și la tufa cea din pădure și s'o taie numai decît, dacă nu-l va învăța cum să ajungă la ceea ce dorește el, spunîndu-i tot-odată și ceea ce are să dorească și poftească.

— Așa să-mi faci, ori de nu, mai mult să nu te vîd în ochii mei! — încheie femeia.

Bărbatul, ce era să facă?.., trebui s'o ascute, dacă voia să aibă pace, și, măcar că a fost împărat, luă iară-și toporul pe umăr și se porni spre tufa din pădure și mergînd, cît va fi mers, cum ajunsese la dînsa nici una nici alta decât s'o taie.

— Măi omule! — dîse tufa, văjînd că nu e șagă — cît bine ți-am făcut eu până acum și tu tot nu ești mulțămît, la urma urmelor tot voesci să mă tai?...

— Da! te tai fără multă vorbă, numai dacă nu-mi vei spune indata cum și în ce feliu voi pute să-mi ajung încă una și cea de pe urmă dorință!

— Bine! — întrebă tufa — care e dorința aceea?

— Apoi de!... dacă voesci să te las în viață învață-mă cum pot ajunge ca să fiu mai mare de cît Dumnezeu, că numai atunci, cînd mă vei învăța această vei fi ertat de mine și lăsată în pace, altminterlea nu!

Tufa, cum îl auzi astfel vorbind, îi răspunse plină de mînie:

— Tu om de nemica și fără obraz ce ești, pentru că ai ajuns a fi întru atîta de nerușinat și îndrăzneț prin poftele tale cele diavolesti, din minutul acesta să nu mai ai nici casă, nici masă și nici țară alăie, ci să te prefaci în Cuc, iară muerea ta, care te-a îndemnat la această cerere, să se prefacă în Pupăză, și să amblați amîndoi cît veți trăi de pe pom pe pom și de ram pe ram, tu cîntînd cucu, iară ea pupăind tîta ziua ca o neună, pentru că

n'afi fost îndestulați și mulțămiți cu celea ce vi le-a dăruit bunul Dumnezeu !
 Și cum a rostit tufa cuvintele acestea, omul îndată s'a prefăcut în Cuc, iară
 muerea lui în Pupază, și au început, unul dintr'o parte iară altul în altă parte,
 a sbura de pe pom pe pom și-a cântă el *cucu!* iară ea *pupupu!*

1747 * \triangle Cucul până nu vede mugur, nu cântă.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 175; II.,
 71.— HINȚESCU, 40. — P. ISPIRESCU,
Rev. Ist., II, 159. — S. FL. MARIAN,
Ornit., I, 47.

Omul înțelept nu întreprinde nimica înainte de vreme.

1748 * \triangle A cântă cucul cui-va.

'I-a cântat cucul astă-zi.

A. PANN, II, p. 68. HINȚESCU, 40.—
 S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Ați ți-a cântat cucul.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 228.

Sciū că i-a cântat cucul.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Adică îi merge bine, este norocos, fericit.

A. Pann a dat acestei locuțiuni în *Povestea vorbei*, III, pag. 29—30, înțelesul ei obișnuit. Însă în fascicula II, p. 112, citim :

Tot îți cer, tot te frământă,
 Pâna ved că Cucu ți cântă,
 Apoi atunci or te lasă,
 Or de tine nu îți mai pasă.

Pov. vorb., II, p. 112.

în care se dă dicțoreii un înțeles cu totul diferit, adică acel de la numărul 1750.

1749 \triangle Bine îți cântă cucul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 85.

*
Bine ți-a mai cântat cucul.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Se dice pentru cei ce tot bine le merge (GOLESCU).

Dupe credința poporului cucul menesce a bine când cântă în față sa la dreapta omului, pe un copac verde și stufos, etc.—Vezi S. Fl. Marian, *Ornitologia*, vol. I și în *Șezătorea*, I, p. 140 : *Cântecul cucului*.

1750 * △ Rău 'i-a cântat cucul.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Se dice când unui om 'i-a mers rău în întreprinderile sale.

Dacă vezi pentru întâia-și dată cucul stând pe un copac uscat, pe pământ, pe un lemn putred; dacă 'i ai auzit cântecul în spate saū în stânga, după Sândenie, noptea, se dice că cucul 'i-a cântat rău. — Vezi în *Ornitologia*, I, p. 24 și următoarele mai multe amănunte în această privință.

1751 * △ I-a cântat cucul în spate.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Îi merge rău.

Românul crede ca dacă îi cânta cucul în spate peste tot anul îi va merge rău, va fi nefericit, bolnav, supărat; i se poate întimplă, într'un cuvînt ori-ce nenorocire.

Măi femee, draga mea,
Draga mea, iubita mea,
Cucu 'n spate 'mă-a cântat,
Si mórtea m'a sagelat.

Poesii populare.

1752 * △ I-a cântat cucul în stânga.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Îi merge rău.

1753 * △ I-a cântat cucul în fața.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Îi merge bine, e cu noroc.

Românul crede că glasul cucului menesce tot-d'a-una a bine când îl aude în dreapta saū în față; peste tot anul îi va merge bine, va fi fericit, sănătos, voios.

Cuculeț, pasăre sura,
.....
.....
Cântă-mă mie, înc' odata.
Că 'mă-e mintea tulburată.
Cântă 'n dreapta mea cu foc
Să am parte de noroc.
Cânta 'n fața mea cu drag,
Că 'ți-oiu da frunză de fag
Sa nu măi fii tot pribég.

V. ALEXANDRI, *Poesii populare.*

1754 * △ I-a cântat cucul la (in) drépta.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — S.
S. FL. MARIAN, *Ornit*, I, p. 45.

Acelaş înţeles ca la numărul precedent.

Cuculeţ cu pana sură
De ce cântî la curmătură ?
Cântă 'n faţa mea cu drag,
Că ți-oiu da frunză de fag.
Cânta 'n drépta mea cu foc
Sa am parte de noroc.

Şezătorea, I, p. 140, *Poesin Popor.*

1755 * △ A mîncat cucu cireşi.

* △ *A mîncat cucul cireşi nu mai cântă.*

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 38.

Se ȳice de acele care, pentru o pricină ȳore-care, işi mută părerile, laudă ce a defăimat, iubesce ce a urit, etc. Se întrebuintează cu un înţeles defavorabil sau cel puţin ironic. — S. FL. MARIAN.

A trecut momentul priincios de a se face ȳore-ce.

Cucul nu cântă de cât până la Şanȳenie, 24 Iunie, ziua nascerii S-lui Ion Botezătorul, când se coc cireşile, de unde vine şi ȳicătorea.

Legea ta de cuc bălan !
ȳi-am plătit să cântî un an.
Când a fost la Sănȳiene
Tu ȳi-ai pus clobanţu 'n pene.

S. FL. MARIAN, *Poesii populare.*

În unele părţi se crede că cucul nu mai cântă dupe Şanȳenie, pentru că răguşesce şi i se lăgă limba, mîncând grăunte de orz.

D. T. Speranȳia încheie prin următoarele versuri, bucata intitulată *Cucu ȳiganului*, în care un pui de Român işi bate joc de un ȳigan, îngănând cîntecul cucului, în mijlocul iernei, şi atât de bine, în cât bietul om poftesce toţi prietenii lui ca să audă această minune, care la urmă se dovedesce că e o păcălitură.

— Cuc ȳ-acesta, măi, la tine ?
— Cuc ! le ȳice el răstit,
A mîncat şi el cireşe şi-a cântat cam amorȳit

1756 ȳiua cuc, nȳoptea cobet.

S. FL. MARIAN, *Ornit* I, p. 128.

Se ȳice de ȳomenii aceia, ce ȳiua sémănă a fi bunî, de ȳomenie, iară nȳoptea, când nu 'i vede nimenea se apucă de furat.

Se aplică tot odată proverbul acesta şi la ȳomenii cei beȳivi şi harȳagoşi, cari îmbătându-se peste nȳpte şi viind a-casă *cuci* de beȳi,

tôtă ziua dorm, nu lucră nemică, iară după ce înseréză se apucă la cêrtă și apoi se duc iară-și la bêt. — S. FL. MARIAN.

Românii cred, și acêstă credință a putut da nascere proverbului, ca paserea care vara este Cuc, iêrna se preface în Uliu sau Cobeș.

În poesiile populare adunate de D. Marian, se află o doină din Bucovina în care se arată acêstă credință.

1757 * \triangle A fi cap de cuc.

V. ALEXANDRI, *Conv. Liter.*, V, p. 282.—Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosoveli, J. Mehedinți*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți*.

A fi desmetic, nerod, fără judecată.

«Am ajuns la Turnu cu obrazul beșicat, însă cu dulcea sperare că mă voi bucura de favorele stabilităței... *Cap de cuc* eu! Uitasem că sunt împlegat Român.» — V. ALEXANDRI.

În Ornitologie la cuvîntul *Cuc*, se găsește o serie întregă de credințe privitoare la capul acestei păsări.

1758 Tot un cuc nu ne cânta în totă vremea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 69.

Arata nestatornicia vremei (GOLESCU).

1759 Cucul cântă: hai la plug!

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 104.

Adică primăvara la plug să ne găsescă (GOLESCU).

Cântarea cucului ne învață că a sosit vremea de a începe lucrările la câmp. După D. Marian, dacă Cucul n'ar veni, Românul muncitor crede că nu și-ar putea lucra câmpiile sale, că n'ar avea acea vioșie și desfătare ca atunci când îl aude cântând.

Domne ajută cucului
Să sbore din cuibul lui
În mijlocul câmpului
Pê cornele plugului.

.
.
.

Cucul de nu ni-ar cânta
Nice noi n'am mai ară.
Cucul de nu s'ar porni
Nici noi n'am plugări.

O doină din colecția V. Alexandri p. 298 coprinde aceeași idee. Precum venirea cucului ne îndemnă la arătură, plecarea lui din țară vestesce Românului că timpul cositului a sosit.

Câte păseri sunt în codru
Nu-s ca cucu de cu șodu;
Cum aude glas de cósă
Indată lasă țera noastră.

Următorea legendă din Tutova, publicată în *Șezătorea* II, p. 45, ne dă origina acestei țiceri.

LEGENDĂ

Pe când Sântul-Petrea eră și el gospodâr pe pământ, avea ca argași doi flăcăuani. Pe unul îl chemă *Lazăr*, iar pe cel-alt *Cucu*. Odată îi trimese Sântu-Petrea să are într'un loc depărtat, însă nu le a dat mâncare de ajuns. După ce au mântuit mănecarea ce le dedese, și vălând că nu le mai aduce, de fîme au tăiat boii și i-au mîncat. Venind Sântu-Petrea și vădînd belîua gata, i-a luat la bătae; pe Lazăr l'a scăpat, iar pe Cucu l'a ferecat pînă la ucis în bătae. Lazăr, de frică să nu 'l găsească Sântu-Petrea, s'a prefăcut în pasere, asemenea și sufletul lui Cucu e tot pasere. Deci Lazăr căutînd pe fratele său prin lume, îl strigă necontent: Cucu! Cucu! Cucu! Tot ast-fel să țice că strigă și Cucu pe Lazăr din cer.

1760 Ascultă cucu pînă îți cântă.

A. PANN, II, p. 71.—HINȚESCU, 40.

Ascultă cucul pînă 'ț-o cântă.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

* △

Ascultă cucu cât cântă.

Preot D. CIORICE, *inv. c. Mereni*,
J. Olk.

Fă orî-ce lucru la vremea lui. Ascultă învîțătura, sfatul, îndemnul cel bun, pînă ai de la cine și pentru ce a-l ascultă.

1761 Cucul cântă pînă e frunza verde, iar nu când pică de bătrână.

HINȚESCU, 40. — S. FL. MARIAN
Ornit., I, 47.

Tôte au a se face la timpul lor; omul să se îngrijescă de cele trebuincioase pînă ce e tînăr, nu când îl împovără bătrînețele.

1762 N'are să-i cânte cucul!

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

¹⁰ Nu va avé parte de ce-va.

²⁰ Nu va ajunge pînă la primăvară; va muri nainte de a cântă cucul.

1763 Glasul cucului din glasul pupăzii nedeosîbind.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 359.

¹⁰ Nu aude bine.

²⁰ Este prost.

«Precum ȕice cuvintul : *glasul cucului din glasul pupăzii nedesebind*, tot-deauna urechile sale către cuvintele mele surde și de tot astupate s'au ȕinut.» — DIMITRIE CANTEMIR.

A se vedé legenda de la numărul 1746, și o varianta a acestia în *Ornitologie*, II, p. 15° — 164.

1764 Is1 teme femeea ca cucul.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 46.

E cunoscut din istoria naturală, ȕice D. Marian, că cucul e fôrte gelos; pare-că dragoste1 il innebunesce. În toȕi semenii sêi vede un rival cu care se iea la harȕă. Acéstă împrejurare poporul Român nu a trecut'o cu vederea, ci de la dinsa a format proverbul de mai sus, care se aplică la un om, ce e fôrte gelos pe nevêsta sa care o teme, cum se ȕice, chiar și de umbra ei.

În următóre1 legendă povestita D-lui Marian de un locuitor din Iliesci, sat din Bucovina se arata gelosia aceste1 paseri.

LEGENDA CUCULUI

Paserea, care o numim noi astă-ȕi Cucu, ci ca nu este cucul cel adevêrat, ci soȕia acestuia, Sava.

Cukul cel adevêrat, care avea pene de aur nu se află acuma pe pămînt ci 'n cea-l-altă lume.

Dintru început, cine scie când a mai fi fost și aceea, ci că trăia și Cucul împreună cu soȕia sa Sava pe pămînt, dar fiind că soȕia sa i-a fost necredincioasă cucul a parăsit'o.

Acéstă a fost adică așa, că Sava s'a iubit cu privighetóre1. Cucul, ci că prindênd'o că se iubesc cu alta pasere, s'a supêrat fôrte tare pe dinsa și-a muștrat'o fôrte ȕicêndu-l : cum de a putut ca sa se iubească cu privighetóre1, c'o pasere așa de mică și de urită, pe când el e cu pene de aur ? Apoi, după ce a muștrat'o și și-a descariat tot alênul inimei sale asupra ei, ci ca a părăsit pentru tot-deauna pămîntul acesta plin de fară-de-lege și rêutate și s'a dus în cea-l-altă lume, în raiu, fară pe Sava a lasat'o aici în astă lume.

Sava, vedênd că soȕul sêu Cucul nu glumescce, ci o lasă și se duce, l'a întrebat : când și unde să-l caute ?

Cukul superat i-a spus sa-l caute, daca voescce, de la Blagoviștenie până 'n Sândiene, și daca până atunci l'a află unde-va, bine de bine, dar daca nu, mai mult să nu-l caute.

Sava, cunoscêndu-și greșêla și voinde a se 'ndreptă, cum au sosit Blagovișteniu1e, deauna a și început a sbura și a-l cântă în tôte părȕile și l'a tot căutat până la Sândiene, dar 'nicairi nu l'a putut află.

Și nu numai atunci l'a căutat, ci de atunci în còce, Sava, adică paserea ce-l ȕicem noi astă-ȕi cucu, tot-deauna, în tot anul începe pe la Blagoviștenie a cântă și a cântă neîncetat până la Sândiene pre soȕul sêu, pre Cucu.

Si fiind ca nici acuma nu-l pòte nicăiri află, de aceea Sava e fôrte neastimpêrată, nu sta mult pe un pom, ci punendu-se pe o ramură și strigând de vr'o câte-va ori *cucu ! cucu !* îndată sbòră pe altă ramură, și tot așa alêrgă ea din pom în pom, de pe o ramură pe altă și strigă *cucu ! cucu !* doară, doară il pòte află pe soȕul sêu.

În zădar însă fi este tótă alergătura și strigare1, căci cucul, soȕul sêu cel cu penele de aur e dus pe cea lume.

1765 * A cântă cucul în.....

* A cântă cucul într'o casă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 982. — S.
FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 47.

A fi un lucru deșert; a rămâne casa pustie.

Cântă cucu 'n punga lui, corespunde francesului . *il loge le diable dans sa bourse*.

Cucul fiind o pasere foarte sălbatică, trăind retrasă și singuratică, nu cântă de cât într'o casă pustie.

1766 A fi îmbrăcat ca cucu 'n pene.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 47.

Se țice despre acei frumos îmbrăcați și cu haine de preț.

În legenda de la numărul 1764 vedem că Cucul cel adevărat avea *pene de aur*. Într'o altă legendă, raportată de D I S. FL. MARIAN, cucul eră unul din cei doi feciori de împărat numiți Cucu și Stefan, amândoi cu *părul de aur*, pe fie-care umăr cu câte un lucéfer, pe pepturi semnul lunei și a sôrelui, iar fața lor strălucia ca și pétra cea scumpă. Din aceste legende, și' altele asemenea, putem cunósce ca pentru Români, *a fi îmbrăcat ca cucu 'n pene*, nu pôte însemná de cât, a purtá vestminte avute și stralucite.

1767 Bată-mé cucul!

SLAVICI, *Conv. Liter.*, V, p. 3.

Bată 'l cucul!

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

Adica: bată 'l norocul.

1768 Bată 'l cucul că frumos e!

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 46.

Adică: e foarte frumos. Acestă țicula se aplică mai cu sémă la ómenii ce ne plac, ce-î iubim, și carii tot-odată sunt frumoși și placuți la vorbă. — S. FL. MARIAN.

1769 * △ Cât cucu.

P. ISPIRESCU, *Unch. Sfat.*, p. 58. —
H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi*.

* *Cât e cucul.*

T. SPERANTIA, I, p. 245. — M. CĂNIAN, *J. Iași*.

△ *Până 'i cucul.*

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 45.

*Cât cântă cucul.*I. SLAVICI, *Conv. Liter.*, III. p. 425.

Adica : foarte puţin, nici când, nici-odată. Căci cucul nu cântă de cât de la Buna-Vestire până la Sândiene, 24 Iunie.

»De dragul tău nu staţi nici *cât cântă cucul.*« — SLAVICI.

Póte sufletul să-mi ieş.
Iar lencuţa... *cât e cucul*,
Nu mi-o ieş, măcar să pfeş.

T. SPERANȚIA.

1770 * A fi cuc.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I p. 47. —
ION AL LUI SBIERA, *Pov.*, p. 224.

*A face cuc pe...*P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 181.*A se face cuc.*S.I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 28.

E bét, ameţit că nu póte incurcă nici două cuvinte. Acastă di-cala se vede că vine de acolo, că precum cucul nu póte produce mai multe, mai variate şi mai sonóre sunete, ca alte păseri cântătoare, precum e cântarea lui monotonă. Iara după Sândiene, răguşita şi urită, așa şi omul bét şi ameţit nu póte vorbi ca alţi ómení. — S. FL. MARIAN.

Omul bét nu mai are judecată, are *cap de cuc*. Veđi numărul 1757.

1771 A fi, a remâne cuc.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 982. — P.
ISPIRESCU, *Leg.*, 88. — S. FL. MARIAN,
Ornit., I, 48. — G. DEM. TEODORESCU,
Poes. Pop., 281.

A şedé cuc.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 73. — S. FL.
MARIAN, *Ornit.*, 48.

Adica :

1° A remâne singur singurel.2° A stă sus, cucuiat.

Primul înţeles se trage din viéla singuratică şi sélbatică pe care o duce acesta pasère; cel d'al doilea din obiceiul ce 'l are cucul de a nu cânta nici-odată pe pămînt ci mai mult stând pe virfurile copacilor, de aci o serie întrégă de cuvinte ca : a se cucui saú cucuiă, cucuiata, etc.

Barbăţelul m'a iubit,
 Dar curînd s'a istovit,
 La trei ani mî-a şi murit.
 Frumoşi braţi că l-am cioplit,
 Cu cinci popi că l'am citit,
 S'am rămas *singură cuc*,
 De n'am unde să mă duc.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. pop.*,
 pag. 281.

Strain ca puiul de cuc
 Milă n'am unde mă duc.

JARNIK-BĂRSEANU, *Poenii pop.*,
 pag. 207.

1771^b * A se duce unde nu cântă cucu.

M. CANIAN, *J. Iaşi*.

A muri.

1772 Lapte de cuc.

GR. JIPESCU *Răur. Oraş.*

Adică lucru care nu se află.

Mulerea poftesce şi la lapte de cuc şi la urda de curcă. — GR.
 JIPESCU.

CUCULEŢ

Vezi *Muiere*.

CUCURIGU

1773 A cântă cucurigu în casă.

V. ALEXANDRI, *ap. Damé*, I, p. 312.

Vezi *Găina*.

Se dice când femeia porunceşte în casă şi bărbatul asculta.

CUCUVAE

1774 Ochîul de cucuvaie nu ca cel de iepure.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 8.

Arată marea deosebire între două lucruri nepotrivite, adică sluga
 nu îngrijaşce ca stăpânul (GOLESCU).

1775 Cucoveica ('i) cobitoare
 Şi de rău prevestitoare.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, 198; *Poes.*
pop., p. 4.

Românul, dice D. Marian, are ferma credință, și nime nu e în stare a 'l abate de la acesta, că din casa pe care cântă vre o cucoveică trebuie să mără cine-va.

Cucoveica, crede poporul, e cel mai sigur prevestitor al morții. Nu i s'a întâmplat încă nici odată, afirmă el cu totă serioșitatea, ca să fi aușit vre o cucoveică cântând pe cutare casă și să nu fi murit nime dintr'insa. Când strigă ea: *cucovéu! cucovéu!* atunci e semnul cel mai sigur, că trebuie să mără cine-va din casa aceea, unde strigă. Iară de cum-va nu mōre nime, apoi de bună samă trebuie să péră vr'o vită, său altă vietate de pe lângă casă. Una din douē trebuie numai de cât sa se întimplē.

Un cântec Macedo-Român din Crușova, publicat de D. Marian, în Immormēntarea la Români, p. 5, coprinde o credință identică.

Aceleași superstiții se află și la Romanī precum se pōte vedea în Pliniu. Lib. X., c. XVI & XVII, și în Ovidiu: *Ignavus bubo dirum mortalibus omen.*

C U I B

Veđi Aripa, Curca, Ouă, Pasere

1776 * Fie-care pasēre, își iubesce cuibul.

Maior P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

• *La ori-ce pasēre, cuibul său ca un palat.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 38.

Adică coliba la cel sărac (GOLESCU). Arată plăcerea pe care o resimte fie-care când se află în casa lui, căci precum ȕice poetul latin :

*Est aliquid quocumque loco, quo umque recessu,
Unius sese dominum fecisse lacertae* ¹⁾.

JUVENAL.

À chaque oiseau son nid semble beau, ȕice proverbul frances.

1777 Urita pasere este aceea, care își spurcă cuibul ei.

D. ȚICHINDEAL, p. 130.

Adică omul care necinstesce pe ai săi.

1778 Cuibul tău să ȕe-l păzēsci, dacă vreī să nu rătăcesci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 104.

Adică casa ta și țēra ta (GOLESCU).

¹⁾ Este o plăcere sufletească de a putē ȕice că ești stăpânul chiar a celei mai prōste locuințe, ori și unde ar fi dinșă aședată.

1779 I e frică să nu i se răcescă cuibul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 981.

Să ȋdice la acei leneși cari se tem să nu scape ce-va din somn.

CURCĂ

Veȋi Găina, a se Impăcă, Muțere.

- 1780 Dacă e curcă.
Ce se-incurcă,
In calea vinătorului.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 87.

*De e curcă
De ce se 'ncurcă,
In răvărsitul ȋorilor
In calea vinătorilor.*

AL. ODOBESCU, III, p. 9. — P. IS-
PIRESCU, *Rev. Istor.*, III, 158.

*Dacă-ı curcă
Ce se'ncurcă
ȋocma 'n zarea zorilor
In calea vinătorilor.*

T. SPERANTIA, I, p. 100.

Ne învață să ne ferim de cei ce ne gonesc (GOLESCU).

D-l. T. Speranția, povestesc în modul urmator snova populară
din care se trage proverbul de față.

ȚIGANUL CINSTIT

Vr'o căȋl-va țiganı, odată,
Printre'un loc, când-va 'ntre'un an,
Cum mergeu prin zori de ȋiuă,
Ved p'un gard un biet curcan,
Si de-odată se opresc,
Se gândesc, se resgândesc,
Celui mai bătrân grăesc :

*

— Auleu, tată Vișan,
Veȋi cel gard pe cel curcan ?
Ve ȋi ce bun e și ce mare ?
Bre, că bun e de muncare !

*

Dar bătrânul de Vișan
Cum se uită la curcan,
Și pe gard cum stă privindu-l
Și cu ochii cântărindu-l
ȋise :

— Uit'te om nebun,

Lasă curca nóptea 'n drum !
De sat... satu-l, nu-l pădure,
Dar se pôte să-l o fure ;
Că, ce vreî, de ? ... sunt nevoi ...
Mai bine am lua-o noi ?

*

Cel bătrân așa vorbesce
Dar un altul cum gândesce,
Țice :

— Dar n'o fi păcat
Să-l luăm noi ne'ntrebat.
Mai virtos de s'o 'ntimpla
Să ne vață cine-va ?
Dar bătrânul îi răspunde :
— Ce vorbesci ? ! Pacat ? ! De unde !
N'are cum mai fi păcat,
Căci îi spunem ci'i vinat.

*

— Dar de-o țice că e curcă ?
— Țice curcă, ba necurcă !
Ce-o tot ții într'una furcă ?
Dacă-i curcă
Ce se 'ncurcă
Tocma 'n zarea zorilor
În calea vinătorilor ? !

*

— Apoi dar, tată Vișan,
Ce mai Țici de cel curcan ?
Să 'luam, să nu-l luăm,
Ori pe gard să nu-l lăsăm ?
Deci bătrânul ce se face ? Dacă vede că-l întreba
Țice :

— Aici e altă trebă !
Ei se tem de vr'o rușine
Si dau greul tot pe mine.

*

Dar fiind el om cu minte
Că 'n lături și 'nainte
Si sfirsesce 'n trei cuvinte ;
Căci răspunde :
— D'apoi eu
Ce să Țic și ce să vreu ? !
Nu mai umblu cu 'ndemnite
Să mă încarc și de păcate.
Il luați
Ori nu 'l lăsați,
Numai partea mea cătați
Să mi-o faceți părălesce
Ca să'ml cumpăr nisce pesce.
Om bătrân... ar fi păcat
Să mănânc eu de furat.

1781 A avé curagiú de curca bēta.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 161.
HINȚESCU, 41.

Veđi *Gaină*.

A fi fricos, și cum ȃice Francesul: *courage de brebis, toujours le nez en terre*.

1782 * Par'că ȃ-a murit curca cu oul (e) ȃn cuib.

A. PANN, III, p. 13.—HINȚESCU, 41.

E fȃrte supȃrat.

1783 * Face chef de curca bȃta.

A. PANN, II, p. 93.—HINȚESCU, 32.

Adicȃ protesce.

1784 * A mȃncat picȃor de curca.

I. ARBORE, J. *Buzeu*. — FR. DAMȃ, I, p. 322.

Veđi *Gȃina*.

Sȃ ȃice de cȃi vorbȃreȃi și uȃorȃ de gurȃ carȃ nu pot țȃnȃ o taȃna.

1785 Nicȃi curcȃ, nicȃi curcan.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48.

Veđi *Turc*.

Sȃ ȃice pentru cȃi ce nu sȃ port nicȃi ȃntr'un chip (GOLESCU), și cari, dupȃ vorba Francesului, nu sunt: *ni chair ni poisson*.

1786 * Δ Curcȃ plouatȃ.

HINȚESCU, p. 41. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 161. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocȃneȃci-Mȃrgineni*, J. *Ialomiȃ*.

Staȃ ca nisce curcȃ plouate.

FILIMON, p. 159.

Veđi *Gainȃ*, *Ȗorece*

Adicȃ umilit, ruȃinat.

1787 Urdȃ de curcȃ.

A. PANN, III, p. 23.—HINȚESCU, 78.
— GR. JIPESCU, *Rȃur. Oraȃ*.

Veđi *a se ȃmpacȃ*.

Adicȃ ceea ce nu se aflȃ pe lume.

„Muȃierea potȃesce și la *urdȃ de curcȃ*.” — GR. JIPESCU.

1788 A se bȃrzoȃ ca o curcȃ.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 277.

Veđi *Curcan*.

Se ȃice despre cȃi mȃndri, ȃngȃmtȃȃi și obrazniciȃ.

- 1789 * A fi curcă.
Adică prost.

CURCAN

- 1790 * [△] La cinci-șeci ani sbóra și curcanul.
V. FORESCU, *Folticenii, J. Suciava*.
Se ȋce despre cele carē nu se întimplă de cât rare ori.
- 1791 * A se umflă ca un curcan.
A. PANN, I, p. 161. — HINȚESCU, 195. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 276. — FR. DAME, I, 323.

A se îngâmfa ca un curcan.

- Veȋi *Curcă, Pană, Sprincenă*.
P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 311.
Se ȋce despre cei ce sē mândresc și se îngâmfa prea tare, de și nu aū pentru ce, precum și despre cei obraznici.

Se umflă în sprincene
Ca curcanul în pene.

- A. PANN, I, pag. 161.
„Și unde se roteă pe lângă dinsa și se îngâmfa ca un curcan.” — P. ISPIRESCU.

Acestă ȋcală se trage de la datinā curcanului de a-și sbirli pe-nele și de a se umflă când se rotesce imprejurul curcelor.

CUȘCĂ

- 1792 Dacă ai intrat în cușcă, trebuie să cânți cocoșesce.
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 105. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 1.

Cine intră în cușcă trebuie să cante cocoșesce.

- A. PANN, II, p. 108. — HINȚESCU, 82.
Daca te însorē să fii stăpân în casa ta, și precum ȋce Românul, să te însorē și să nu te măriți.

DÎRLÔGĂ

- 1793 * A fi sluga la dirlôga.

Maior P. BUDIȘTEANU, J. *Ilfov*.

Veđi *Măgar, Sluga.*

Adica :

1° A nu avé de lucru.

2° A fi slugă leneșă, próstă.

Calul de dirlogă fiind in tot-d'a-una un cal mai prost, e mai puțin îngrijit de cât cei-l'alți.

DOBITOC

Veđi *Gard, Glas, Om.*

1794 Să nu legi gura dobitocului ce treeră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 113.

Veđi *Boă, Vită.*

Adică să nu ieși imbucătura din gura muncitorului (GOLESCU). Acela care lucră, trebuie să se folosescă și dinsul din ródele muncii sale.

1795 Carele nu e milostiv către dobitócele sale, acela nu va fi milostiv nici către ómenii.

D. ȚICHINDEAL, p. 119.

Acela ce n'are milă de dobitoc,

Nici de om n'are milă de loc.

A. PANN, *Archir*, p. 7.

Veđi *Căne.*

Direptului i se face milă de sufletul dobitócelor lui, iar ficiții necuraților nemilostivi sunt.— *Parem. Solom.*, XII, 10.

1796 Incarcă-ți dobitocul
Până unde (ii) e sorocul.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 96; II, 64.—HINȚESCU, p. 47.—S. I. GROSS-MANN, *Dicț. Germ.*, p. 219.

Fie-ți milă atât de vitele cât și de slugile tale; nu întreprinde lucruri peste puterile tale, căci: *Lu surcharge abat l'âne și Chi bou carca troppu le sumere le resta pe a strada.*

1797 ^a Ridică dobitocul, când ăi veđi cădută, fie măcar și pe puf cădută.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 112.

Ne învață să ajutăm celor ce pătimesc (GOLESCU).

1797 ^b Vai de dobitoc când stăpânul nu îl vede.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 175.

Veđi *Stăpân.*

Dacă stăpânul nu îngrijesce averea i se primejduesce.

DOMESTIC

Vezi *Selbatic*.

DROPIE

- 1798 * Δ Dropie, dropie,
Vremea ți s'apropie.

IORE. GOLESCU, *Mss.* II, p. 95. —
Preot C. BUNGEȚIANU, inv. c. Coso-
văț, J. Mehedinți, -- I. IORGULESCU,
inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehe-
dinți.

Să ție pentru fete, când ajung în vîrstă (GOLESCU).

E un fel un augur în rău, când se ție cui-va semnifică a pa-
gubă. — C. BUNGEȚIANU.

DUMAN

Vezi Cap. IX *Ban*

ELEFANT

Vezi *Purice*.

A FÊTĂ

- 1799 * Fêtat nu ouat.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 123. — Da Z. J.
c. Fedesci, J. Tutova.

Adică vrednic, îndrăzneț, vitéz, om în totă puterea cuvintului.

«Așa mi-e drag să fie omul, *fêtat nu ouat*.» — I. CREANGĂ.

FIARĂ

- 1800 Și fiara cea mai crudă cinstește nêmul sêu.

IORE. GOLESCU, *Mss.* II, p. 99.

Arată cinstea și dragostea ce trebuie să avem între noi (GOLESCU).

- 1801 Totă hîara 'și are lupul ei.

A. PANN., *Archir.*, p. 5.

Vezi *Jiganie*.

Fie-care își are stăpînul, mai marele sêu.

F L U T U R E

Veđi *Vultur*.

- 1802 Fluturile când se 'ntorce pe lângă vilvóre, aripile
și le arde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 74.

Adică cel ce se viră în cele primejdióse, îndată se prăpădesce
(GOLESCU).

- 1803 * A avé fluturerei.

I. ARBORE, *J. Buzău*.Veđi *Gărgăuni, Greeri*.

A fi cu duși, cu tóne, cu hachiți.

F R Î Ū

Veđi *Gură, Măgăriță*.

- 1804 Unde se găsesce friul, se cere și calul.

A. PANN, *Ediția* 1889, pag. 20 ; I,
69. — BARONZI, p. 59.

Unde se găsesce friul se caută și calul.

HINȚESCU, 62.

Veđi *Șea*.

Cine a luat puțin póte să fi luat și mai mult, și óre-carī semne-
pot da nascere la multe bănueli.

- 1805 Friul, cât de móle calul va fi în gură, să nu țe-l în-
credințezi în mâna altuia.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 115.

Adică cârma stăpânirii singur tu să țe-o cârmuesci (GOLESCU).

- 1806 * △ A lăsă în friul seú.

Adică în voia sa.

Te-am lasat în friul têu
Și te-ai facut lucru réu.

S. FL. MARIAN, *Sat. pop.* p. 4.

F U L G

- 1807 * Caută fulgi găinii, în oul găinii.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24.

Să zice când caută óre-cine cele piste fire (GOLESCU).

1808 * Ca fulgul pe apă.

A. PANN, II, p. 85. — HINȚESCU, 120. — P. ISPIRESCU, *Leg.* 286. — AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

Vezi *Negustor*.

1° Ușor, fără nici o greutate, fără însemnătate.

2° În vocea întâmplărilor. — AL. MARTINIAN.

1809 A 'i merge fulgi.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1264. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, 209.

A fi batut, a fi lovit cu putere.

«Și fiind că Sărăcia tot cam întârziă, o lovi o dată cu mițele de-I *mersa fulgi*, și o dete peste cap, mai către ușă». — P. ISPIRESCU.

FURNICĂ

Vezi *Leu*.

1810 Furnica își stringe hrana
De cu vara pentru iernă.

A. PANN, I, p. 150. — HINȚESCU, 65.

Ne învața a fi prevădători.

Pasa către furnică, o leneșule! și rivnesce vedând căile ei și fii de cât aceia mai înțelept. Pentru ca la ea, aratură nefiind, nici pre cel ce să o îndemne având, nici sub stăpân fiind, gătesce vara hrana și multă strinsore la secera. — *Parem.* SOLOM., IV § 6, 7, 8 *Biblia* de la 1688.

1811 Furnica cât de mica, și iar te pisca când o calci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

*Furnica cât e de mica, și dacă o calci pe picior
se întorce și ea să te musce.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 7. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 384.

*Furnica cât e de mică, și tot dacă o calci pe picior,
capul își ridică și te pișcă.*

A. PANN, I, p. 25.

Adică și cel mai mic poate ne vătămă când îl vom supăra. — (GOLESCU).

La fourmi a sa colère.

Prov. Franc.

*Qua sa formiga si bettato ad mossu,
Ad qualecune qui li ponet su pè.*¹⁾

Prov. Sard.

1812 Şi furnica cât dă mică, face o răsplătire mică.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 99.

Adică şi cel mai mic poate răsplăti (GOLESCU).

Plutarh povestesc că Brasidas punând mâna pe o smochină uscată şi simţindu-se muşcat de un şorece, dişe: Nu e vietate cât de mică, care să nu se răsbune când e necăjită sau lovită.

*Ἐνεσι καὶν μύρμηκι χαλῆ.*²⁾

Prov. Elin.

*Inest et formicue bilis.*³⁾

Prov. Lat.

*Ameisen haben auch Galle.*⁴⁾

Prov. German.

1813 Si furnica, dă e furnică, tot are mânie, cât dă mică.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 99.

Adică om fără mânie nu se poate, (GOLESCU).

Italianul dişe: *La mosca ha la sua milza.*⁵⁾

1814 Furnica cu furnică, fie cât dă mică, face mare moşoroş

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73.

Adică şi cei mai mici, mulţi împreunându-se, fac mare zarva, mare turburare (GOLESCU). Precum şi: unirea şi munca celor mici poate produce rezultate însemnate.

1815 * Di furnîga funico.⁶⁾

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Puţină ispravă.

1816 * Si di furnîca hicat nu si scôte.⁷⁾

D. A. MILESCU, *Gopeşi, Macedonia.*

Un lucru mic nu e bun la orî-ce.

¹⁾ Şi furnica se întorce ca să musce, pe acela care o calcă sub pic or.

²⁾ Şi în furnică este fiere.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Furnicile au şi ele fiere.

⁵⁾ Musca are fierea sa.

⁶⁾ Măcel de furnică.

⁷⁾ Nu se scôte fîcat şi din furnică.

1817 * Aŭ tăbărit ca furnicile la stejar.

A. PANN, II, p. 73. — HINȚESCU, 182.

Arata o mare ingrămădire, imbulzélă la un lucru său la un loc.
Furnicile se cuibéză mai ales în scorburile și prin rădăcinile stejarilor bătrâni.

1818 A umblă furnică prin mânilé și picidrele cui-va.

LAZĂR SĂINEANU, *Semas*, p. 358.

Se dice de acei cari n'aŭ astimpăr, doriți fiind de a află o taună, un ce necunoscut pentru dinși.

G A I E

1819 Gaia lesne se iartă, iar porumbița se cêrta.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Adica cei mari și vinovați se iartă, iar cei mici și nevinovați rău se cêrtă (GOLESCU).

1820 Auđu sbierând o gaie,
E nădejde s'avem plôie.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 169.

Când strigă gaia în timpul veri, Românul crede că trebuie neapărat sa plouă.

Culegem din D-l Marian următorea legendă din Transilvania.

LEGENDĂ

La început, când a făcut Dumnezeu toate isvôrele și fântănele, toate riurile și preele, toate albiile și vadurile apelor, a chemat și pre paseri ca să-l ajute a le face. Toate paserile câte se afla în lume au sărit îndată din toate părțile și i-au ajutat a le săpa și a le îndreptă, numai Gaia n'a voit să-l ajute ci a dis că ea nu se va întina po picidre săpând la fântăne și isvôre.

Atunci, supărându-se Dumnezeu, pe dinsa, că e așa de înderepnica și neascultătore, a blăstemat-o și i-a dis :

— Tuturor paserilor din lume să li fie ertat a be apa din isvôre fântăni și pree, numai ție și urmașilor tăi nu!... Tu și toți moșii tăi numai atunci să beți apa, când va plouă, iară când a-ți încercă să beți apă din isvôre și din alte ape curgătore, atunci să periți, pentru că acumă n'ai voit să te ostenesci și tu d'impreună cu cele-l-alte paseri și să-mi ajuti a săpa isvôrele și a îndreptă vadurile apelor!

Așa a dis Dumnezeu și a întors fața de la dinsa.

De atunci apoi, de când a blăstemat-o, Dumnezeu pe gaie, nu-l este ertat a be apa din nici un isvor, sau alta apă curgătore, căci cum be cum plere, ci numai să bee apă când plouă. Iară când plouă nu-l este iertat să ție clonțul în sus, ca să-l picure apa de plôie în gura, ci numai apa ce se strînge pe aripele sale îl este ertat să o be.

De aceea apoi vara când e mare arșiță, se sue ea așa de sus în sborul său,

ca să fie mai aproape de Dumnezeu, carele auzindu-î mai de grabă rugăminte, să trimită plote, ca să aibă de unde be apă și cu ce-și stimperă setea.

Si gaia de aceea pere, când be apă din isvore saū din alte ape curgătoare, pentru că Dumnezeu pre toate acestea, după ce le-a făcut, le-a sărat într'atăta ca toate cele-l-alte păsări să pôtă be apă din ele, numai sinpură Gaia nu, fiind pentru dinsa prea sărate.

1821 Vai dē cel ce pē gae indată o iartă, iar pē porumbiță fără milă o căznesc!

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 18.

Adică dē cei cumpliți, ce pē cei vinovați rău ăi chinuiesc, iar pē cei cumpliți ca ăi indată ăi iartă (GOLESCU).

1822 Se ține de capul lui ca gaia mașul.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 170.—
HINȚESCU, 187.

*
A se ține gae după cine-vu.

M. CANIAN, *J. Iași.*

Veți *Caie*, *Maș.*

Adică fără incetare, într'una.

Este de însemnat că cuvîntul de *Caie*, veți locuțiunea 1374, întrebunțat de Dimitrie Cantemir se aude, după mărturisirea D-lui Marian în comunele Izesci, Căndreni și Crasna din Bucovina.

Origina acestei țiceri se află în jocul de copii numit în Țera-Românescă *de-a baba gaia*.

Reproducem după Lambrior, *Conv. Liter.*, IX, p. 5 descrierea acestui joc.

«Se aleg doi copii mai voinici dintre care unul se face *cloșcă* și celălalt *ulul*, după alegere. Fie-care își lea un număr de puț, cari se țin cu mâna de partea d-inderet a cingătoarei, unul după altul, în cât alcătuesc un șirag. Apoi se pune gaia jos și cu un beșor sapă o grăpă. Apropiindu-se de dinsa cloșca cu puți șirag, o întrebă: ce faci acolo? — O grăpă, răspunde ea. — Dar în grăpă ce ai să faci? — Am să fac foc. — Da cu focul ce ai să faci? — Să pun căunul. — Da cu căunul ce ai să faci? — Să opăresc un puț d'alt teli. — Ba de-a te-î! răspunde cloșca, și toți puți după dinsa. Țicînd aceste gaia se scoliă de jos și dă cloșcei beșul cu care a săpat grăpa, pe care, după ce l'a stupit, ea și toți puți de-a rîndul îl asvirle cât pôte de departe. În vreme ce gaia alergă după beș, cloșca se invirtesce de trei ori împrejurul grăpei cîntînd «*de trei ori cu puți mei*» iar puți croncînesc și cărae spre batjocura gaiei. Apoi începe lupta, gaia vroind să lea puți cloșcei și cloșca pe a gaiei. Vai de puți cel din urma șiragului. Le tremură inima să nu fie prinși, și tocmai ei sunt cei mai slăbuți, căci la înșirare cei mai tari caută să-și lea loc după cloșcă, iar cei-l-alți rămîn în cîoda. Lupta ține până cînd și cloșca și gaia rămîn fără puți; apoi se apucă amîndouă la trîntă și cine biruesce se face cloșcă la al doile rînd.

În satul Drăcenii, J. Sucilava acest joc, diferă, în unele părți, de descrierea dată de Lambrior, apropiindu-se de jocul numit la Francesi *le jeu du loup*. Veți în această privință *Șezătorea*, II, p. 57—58.

G Ă I N Ă

Vezi Cocos, Cumpăt, Diuă,
Garia, Mană, Ou, Tarițe.

- 1823 A mâncat picătoare de găină
Ș'il tot ricăe la inimă.

A. PANN, I, p. 15. — HINȚESCU, 144.

- * △ A mănca picior de găină.

BARO\ZI, p. 45. — Da Z. J., c. Fe-
dești, J. Tutova.

A mâncat picătoare de găină.

HINȚESCU, p. 144. — P. ISPIRESCU,
Unch. Sfat., 112. — FR. DAMĂ, II, 48.

Vezi Curca.

Să ție de cei vorbăreți și ușori de gură cari nu pot ține o taiaă.
»Picătoare de găină să nu mănâci căci nu poți să stăpănesci
vorba«. — I. N. CONSTANTINESCU, *Superstiții, Șezătorea*, III, 122.

- 1824 * Și o găină chiăra scurmând găsesce câte-odată măr-
găritare.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Să ție de cei netrebnici, cari prin muncă pot ajunge și ei la
ce-va.

- 1825 * △ Găina de ce scurmă?

N. G. IONESCU, *inv. c. Mamornița*,
J. Dorohoi.

- * △ Găina scurmă ca să se hranăscă.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c.*
Știubeni, J. Dorohoi.

Adică ori-ce vietate din lume lucrăză pentru a se hrăni.

- 1826 Găina se hrănesce d'acolo de unde scurma.

T. SPERANTIA, I, p. 5.

Adică omul din munca lui.

- 1827 Apără-mă de găini, că de câni nu mă tem.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 188. — FR.
DAMĂ, II, 48.

Se ție despre cei voinicosi dar fricoși; și ne învață că mai de
temut sunt prietenii fățarnici de cât dușmanul cunoscut.

In *Etymologicum Magnum*, p. 1303 găsim o ghicitore din Ardél,
a cărei deslegare este: *Rimă*, și care sună ast-fel:

Strigă gălgăuță,
Din părăuță,
S'o aperi de găini
Că de câne nu 'i témă.

«Și când prin dreptul podului, numai ecă și ursul..... Fiul crafului vădend că nu-î lucru de șagă se lasă și el de împărăție, și cu rușinea lui se întorse la tată-său a-casă. Craful cum îl vede, țice:

«— Ei, dragul tatei, așa-î că s'a împlinit vorba ceea : *apără-mă de găini, că de câni nu mă tem.*» — I. CREANGĂ.

1828 Găina nu se pôte cu două,
Cu pui și cu ouă.

A. PANN, II, p. 126.—HINȚESCU, 66.

Se țice celor lacomi de avere.

1829 Nu poți fi și cu pui, și cu ouă, și cu găina grasă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1275.

Cu pui și cu ouă și cu cloșcă grasă nu poți fi.

HINȚESCU, p. 155.

Acelaș înțeles ca numărul 1828.

You cannot have your loaf and eat it ¹⁾

Prov. Engl.

Vourrias lou meou et las bresquos. ²⁾

Prov. Provans.

E' vorrebbe l'uovo e la gallina. ³⁾

Prov. Ital.

1830 Daca găina ar cântă cutcurigu, ar fi cocoș.

I. G. VALENTINEANU, p. 31.

Femeile nu trebuie să rivnésă la însușirile bărbaților.

1831 Găina cu grăuntele umple gușa dă bucate.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Adică cu câte puțin mult dobândim (GOLESCU).

1832 Găina cum nasce oul, la clocit gândesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Arată rîvna spre sporire (GOLESCU).

¹⁾ Nu se pôte să ai pâinea ta și să o fi mâncat.

²⁾ Ai vrea (și) mîierea și fagurele.

³⁾ Ar vrea oul și găina.

- 1833 Găina când prea mult ne cârcărășese, nu prea ne clocesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Găina care cântă nu ouă.

G. MUNTEANU, 30. — HINȚESCU, 65.

Găina care cântă mult nu face ouă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1275.

- * Δ *Găina care cotcodăcesce mult, nu face ouă.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

- * Δ *Când găina cârde nu face ouă.*

I. G. VALENTINEANU, p. 49. — BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

- * Δ *Găina care cotcorodesce nu face ouă.*

V. FORESCU, *Folticenii*, J. *Sucava*.

Adică cel ce mult vorbește nimic sporesce, și cel ce mult făgăduiesce nimic împlinesce (GOLESCU).

Hennen, die viel gackern, legen wenig Eier ¹⁾.

Prov. Germ.

Loud i' the loen was ne'er a gude milk-cow ²⁾.

Prov. Scoț.

Brebis qui bêle a moins de lait.

Prov. Franc.

Cacarear, e ñao pôr ovo ³⁾.

Prov. Port.

- 1834 Galjira che canta, făcut-a ovu. ⁴⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 8.

Nu te laudă de cât după isbândă.

- 1835 Găina care cântă séra, diminéța n'are ouă.

A. PANN, III, p. 106.

Găina care cântă séra, diminéța ouă n'are.

HINȚESCU, p. 65.

¹⁾ Găinele, cari cotcodăcesc mult, nu se ouă.

²⁾ Tare la muget n'a fost nici odată o vacă bună de lapte.

³⁾ A cotcodăci și a nu face ouă.

⁴⁾ Găina care cântă, a făcut oul.

Găina ce cântă séra nu ouă diminéța.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 392.

Găina ce cocodăcesce séra, diminéța ouă n'are.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 756.

Găina care cântă séra nu face (are) ouă diminéța.

BARONZI, p. 55. — REINSBERG-DÜRRINGSFELD, I, 369.

* △ *Găina care cântă séra, diminéța n'are ou.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Margineni, J. Ialomița.*

Găina care cârcăe séra, diminéța nu face ou.

I. G. VALENTINEANU, p. 15.

* *Găina care cârcăe séra, diminéța nu face ou.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.*

* △ *Găina care cârcăe séra, diminéța n'are ou.*

I. NIȚESCU, *inv. c. Viespesci, J. Olt.* — I. IONESCU, *inv. c. Beciu, J. Olt.*

Cine vorbește sau făgăduiesce multe, puține face.

1836 *Găina când (ii) e fîme, tot la tărițe gîndul eși are.*

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 22.*

Adică cel legumăreț, gîndul lui la mîncare, și cel ce pururea gîndesce, la ceea ce poftesce (GOLESCU).

1837 *Găina când bea se uîță în cer.*

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 22.*

*Găina când bea mulțumescce lui Dumnezeu
uîtându-se în sus.*

I. GOLESCU, *Mss. II, Asem., p. 47.*

* △ *Găina bea apa și se uîță la Dumnezeu.*

A. PANN, *Edit. 1889, p. 167 ; III, 134.* — HINȚESCU, 65. — Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți.*

* △ *Găina de e pasere, când bea apă tot se uită și ea la Dumnezeu.*

HINȚESCU, p. 66. — M. DUMITRESCU, J. Ilfov — P. ISPIRESCU, ap. Gaster., II, p. 376.

1° Ne învață că trebuie să mulțumim Domnului, când mâncăm și bem (GOLESCU).

2° Trebuie să mulțumim binefăcătorilor noștri. — A. PANN, III, pag. 134.

3° Când facem orî-ce, să ne gândim că este un Dumnezeu care ne vede, și la nevoie, ne va pedepsi. — MARIN DUMITRESCU.

4° Se dice unui om care se mândrește de poziția lui: *Ai început să te uiți numai la Dumnezeu, ca găina când bea apă.* — I. IORGULESCU.

1838 * *Găina scurmă ș'in gramadă.*

I. BĂNESCU, profesor J. Roman.

Se dice de acei cari avînd toate cele trebuincioase, tot aleg și caută.

1839 *Gaina când se vede in tărițe, dă cu picerele.*

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 22.

Găina când se vede în tărițe, dă cu piciorul.

I. GOLESCU, Mss. II, Asem. p. 47.

* *Găina când se vede în grămadă, ricăe cu picioarele.*

A. PANN, Edit. 1889, p. 50; I, 129.
— HINȚESCU, 65.

Gaină daca se vede în porumb îi dă cu piciorul.

BARONZI, p. 63. — HINȚESCU, 65.

Ricăe ca găina când se vede în belșug.

HINȚESCU, p. 158.

* *Dă, ca găina orbă în grămadă.*

I. BĂNESCU, prof. J. Roman.

Se dice pentru cei ce își resipesc averea, când se ved în îmbilșugare (GOLESCU).

- 1840 Găina, când îi vine, atuncea ouă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 133 ; II, 87. — HINȚESCU, 65.

Orî-ce lucru la vrémea lui se face.

- 1841 Găina când cârcărășesce,
Tot la oul său gândește.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Să ȋice pentru cei ce gândește când vorbesc tot la ceea ce doresc (GOLESCU).

- 1842 Găina care ricăie mult își scôte ochii,

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 106.

Găina ricăind ochii ș'a scos.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23 ; *Asem.*, 47.

Adică cei ce mult scormonesc ôre-ce pe însu-și ei să vatămă (GOLESCU).

- 1843 Găina pentru un ou multă gălăgie face.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, pag. 22 ; *Asem.*, 47.

*Găina, când va ouă,
Aude o mahala.*

A. PANN, I, p. 162.—HINȚESCU, 65.

Să ȋice pentru cei ce mult se sfădesc pe lucruri de nimic (GOLESCU) ; și, mai cu sémă, despre acei cari se laudă saș fac larmă mare pentru un lucru de nimic.

- 1844 Găina care clocesce nici-odată nu e grasă.

A. PANN, *Edit.* 1889 p. 29 & 132 ; II, 4 & 86. — HINȚESCU, 65.

Ca și omul care muncesce mult.

- 1845 * △ Găina bătrână
Face zamă (zémă) bună.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.—A. PANN, *Edit.* 1889, 104 ; III, 128. — HINȚESCU, 65. — LAURIAN & MAXIM, I, 167 & 1275—1276. — C. NEGRUZZI, I, 251. — V. FORȚESCU, *Fol-ticeni*, J. Suciava.

*Ca găina cea bătrână, nici o pasăre ne face
zémă măi bună.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, 47.

Galjira bătera face bura zema ¹⁾.

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 8.

Se ȋce spre mângăierea mulerilor la bătrânețe (GOLESCU).

Vieille geline engraisse la cuisine.

Prov. Franc.

Gallina vecchia fa buon brodo ²⁾.

Prov. Ital.

Alte Hennen macht fette Suppen. ³⁾

Prov. Germ.

1846 Cu un paie, gaina nu sē 'ngrașă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 30.

Sē ȋce puntru cei ce cu puȋin nu sē mulȋumesc (GOLESCU).

1847 Gaina vecina este tot măi buna.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Adică vecinii sunt tot măi bunȋ de cât cei ȋndepărtaȋi (GOLESCU).

1847 ^{*} Găina vecinului e mai grasa.

A. PĂNȚ, *Edit.* 1889, p. 65 & 174.
III, 81. — DA E. B. MAWR, 72.

^{*} *Galina a viċinului e cama grasă ⁴⁾.*

D. A. MILESCU, *Gopeș, Macedonia.*
— D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* —
XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia.*

Veȋi Ou, Puică.

Lucrul strain ni se pare ȋn tot-d'a-una măi b n de cât al nostru, și precum a ȋis poetul Latin :

*Fertilior seges est alienis semper in agris,
Vicusque pecus grandius uber habet. ⁵⁾*

OVIDIU.

¹⁾ Găina bătrâna face buna zémă.

²⁾ Idem.

³⁾ Găina bătrână face ciorba grasă.

⁴⁾ Găina vecinului e măi grasă.

⁵⁾ ȋn tot-d'a-una semănătura e măi bună ȋn locurile celor-l'alȋi, și vaca vecinului are uger măi mare.

L'iôou dê moun vèzi ës pu bel qē lou miou. ¹⁾

Prov. Languedoc.

1848 * Găina vecinului tot-d'a-una 'i curcă.

I. BĂNESCU, prof. J. Roman.

Acelaș înțeles ca la numărul precedent.

All your geese are swans. ²⁾

Prov. Engl.

Ses poies, c'est des âwes. ³⁾

Prov. Wallon.

1849 Ce nasce din găină ricăie la pământ.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 78.

Adică copiii după părinți (GOLESCU).

Qui nait à poule aime de gratter.

Prov. Franc.

He hat comes o' the hens maun scrope ⁴⁾

Prov. Scoțian.

Chi de gajna nas el vôr rûspă. ⁵⁾

Prov. Lomb.

Gallinha não nasce, que não esgaravate. ⁶⁾

Prov. Port.

1850 * Găina curătură viséză și vrabia meu.

A. PANN, I, p. 135.

Găina curățitură viséză și vrabia meu.

Vezi Vrabie.

HINȚESCU, p. 65.

Fie-care dorește ce-î este de trebuință și folositor.

1851 Unde cărcătesce găina, ș'unde oul să-l găsești!

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 13.

Găina într'un loc cotcorogește

Ș'intr'alt loc oul se găsește.

A. PANN, II, p. 163. — HINȚESCU, 66.

¹⁾ Oul vecinului meu e mai frumos de cât al meu.

²⁾ Tóte gâscele vóstre sunt lebede.

³⁾ Gainele lui sunt gâsce.

⁴⁾ Ce nasce din găina trebuie să ricăie.

⁵⁾ Ce nasce din găină vrea să ricăie.

⁶⁾ Găina abia se nasce, și ricăie.

Se ȕice când într'un loc ni se pare a fi ȕre-ce ŕi într'alt loc îl găsım (GOLESCU).

1852 S'a mániat găina pė tăriȕe.

Veȕi Vacar.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 64.

Sė ȕice pentru cei ce sė mánie asupra făcėtorilor lor dė bine, asupra îngrijitorilor, crescėtorilor lor, ŕi pentru cei ce cu mánia lor vatėmă pė însu-ŕi ei, precum copiii când ęŕi lėpădă dēmăncarea lor (GOLESCU).

1853 * Δ Cántă găina.

In acėstă casă cánta găina, nu cocoșul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 392.

* Găina cántă cucurigu.

M. CANIAN, J. *iaș.*

* Δ *La casa lui N*** cántă găina.*

M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni, J. Suciava.*

* Δ *La casa aceea cántă găina, găina nu cocoșu.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătȕrea*, II, p. 74.

Δ *Apucase a cántă găina la casa lui.*

L. CREANGĂ, *Pov.*, p. 285.

Adică femeia e stăpână, poruncesce în casă.

«In casa noastră voiȕ sa cante cocoșul, iară nu găina.» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 31.

*C'est chose qui moult me deplaist
Quant poule parle et coq se taist.*

Roman de la Rose XIIIe Siėcle.

Cliche-face ętait un monstre symbolique qui se nourrissait des femmes obėissantes à leurs maris; de là sa grande maigreur et l'emploi de son nom pour désigner une personne ętique. On opposait à Cliche-face un autre monstre prodigieusement gros et gras, *Bigorne, qui mange tous les hommes qui font le commandement de leurs femmes.* — LE ROUX DE LINCY, I, 165.

1854 Vaĩ de casa aceea unde găina cántă, ŕi cocoșul tace l.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17.

*Var de casa unde cotcorogesc găinele și cocoșul
tace!*

A. PANN, II, p. 55.— HINȚESCU, 29.

*In acea casă nu e pace,
Unde găina cântă și cocoșul tace.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 372.

*In casa aceea nu pôte fi pace
Unde găina cântă și cocoșul tace.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 275.

*Cocotu cântă, galjira răspunde : povera casa,
juva nu-j bur om, carle toți en frică tire.¹⁾*

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I,
pag. 12.

Adică unde poruncesce mușiera și bărbatul tace (GOLESCU).

*Malheureuse maison et méchante
Où coq se tait et pouille chante.*

Recueil de GRUTHER.

*Con mal anda la casa donde la rueca manda al
espada.²⁾*

Prov. Span.

*Kräht die Henn' und schweigt der Hahn,
Ist das Haus gar übel d'ran.³⁾*

Prov. Bavar.

Mult înainte înțeleptul Solomon a ȃis : *Femeia, fratele, copilul, să nu ți faci stăpână pe viața ta, că te vei căi forte.*

1855 *Unde găina cântă, cocoșul tace.*

BARONZI, p. 60.— HINȚESCU, 66.

Unde femeia poruncesce, bărbatul ascultă.

1856 * *Găina înaintea cocoșului nu cântă.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II., p. 22.

Găina nu trebuie să cânte înaintea cocoșului.

AL. DUMITRESCU, p. 121.

Adică mușiera înainte bărbatului trebuie să tacă (GOLESCU).

¹⁾ Cocoșul cântă, găina răspunde : vai de casa, unde nu ți om bun, care (pe) toți în frică să ție.

²⁾ Rău merge casei unde furca comandă sabiei.

³⁾ Cântă găina și tace cocoșul, este rău la acea casă.

La poule ne doit pas chanter devant le coq.

MOLIÈRE, *Les femmes savantes*.

Lat Hanen gala og inkje Hona. ¹⁾

Prov. Norv.

În vechime femeia nu vorbea. bărbatul ăi fiind de faţă, de cât după ce căpătă de la dinsul voie de a vorbi :

»Parlamente, qui était femme d'Hircan, laquelle n'était jamais oisive ni mélancolique, ayant demandé à son mari congé de parler, dist...» — MARGUERITE DE VALOIS, *Heptaméron*.

1857 * △ Când găina cântă cocoşesce nu 'i a bine.

S. FL. MARIAN, *Innorm.*, pag. 2.—
Şezătorea, I, p. 17.

* Când găina cântă cocoşesce nu e semn bun.

Şezătorea, III, p. 119.

Românul crede că atunci la acea casă are să se întimple orî mörte, orî vre-o scârbă, orî o pagubă mare, orî vre-o altă nenorocire. Spre a putea delătura primejdia, despre care îl vesteşte găina şi care ameninţă casa, Româncele prind găina şi se duc cu dinsă în fundul casei, şi încep de aci să măsore cu ea casa pînă la uşă; dacă găina ajunge cu cōda spre use, îi taie cōda; iară de ajunge cu capul, îi taie capul. — S. FL. MARIAN.

Altîi ăic, că de cântă găina la casa omului, nu e bine, căci asta-î tocmai ca şi când ar domni femeia în casa gospodarului, care treba e cea mai urită şi mai ticăloasă.

»Când găina cântă cocoşesce, nu e semn bun. Trebuie a-î jumuli penele de pe cap, şi de vor eşi altele albe, nu ai a te teme, eşind însă negre, rău prevestesce. — *Şezătorea*, III, p. 119.

Cucoşii cântău acum pe stîlpîi porţilor în prag şi înăute părţile; iar găinele nu mai cântau cucoşesce la casa moşnegului să mai facă a rău. — ION CREANGĂ, *Pov.*, p. 294.

Un proverb Persan ăice : *Daca găina vrea să cante ca cocoşul, să-î tăiaţi gâtul*. Ţeraniî Francesî au o ăicere identică.

1858 * Nu scie pe unde se udă găina.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 13 & 158;
I, 54; III, 127.— M. CANIAN, *J. Iaşi*.

Nu scie pe unde se pişă găina.

A. PANN, II, p. 108.— HINŢESCU, 66.

Adică : este tinăr, nu scie încă nimica ; este prost.

¹⁾ Lasă cocoşul se cante, şi nu găina.

1859 * Când nu ai di gălina și di gae 'i bună. ¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

Când nu putem avé un lucru bun ne mulțumim și cu mai prost.

1860 * A trăi ca găina la móră.

Ca găina la móră petrece.

IORD. GOLESCU, *Mss. II Asem.*, 120.

Cui nu-î place să trăiască cu găina la móră?

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 58; III, 71. — HINȚESCU, 190.

Adică în belșug.

1861 * Ci vii deanvârliga
Ca găina la móră? ²⁾

N. St., *Nijopole, Macedonia*.

Se ȕice aceloră carî se tot învîrtesc împrejurul unui loc, unei case, unei persóne.

1862 * A avé orbul găinilor.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1276; II, 524. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 232. — FR. DAMÉ, II, 48. — GR. ISPIRESCU, *Opincar*, 10.

Par'că are orbul găinilor.

A. PANN, I, p. 103; III, 150. — I. CREANGĂ, *Pov.*, 304.

Par'că are orbul găinei.

HINȚESCU, p. 137.

* *Canda liu dede urbarea a găinilor.* ³⁾

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

A nu vedé bine, a umblă în dodii, a fi lipsit de minte.

Corespunde locuțiunei franceze: *avoir la berlue*.

*Dar ce-ai păiit, mă pahonjule, de te-ai sculat cu nóptea 'n cap, și faci așa larmă, ȕiseră ómenii boierului, carî dau chiorî, unul peste altul, de *par'că aveai orbul găinilor*. — I. CREANGĂ.

Dacă n'oiu fi avénd *orbul găinilor*, creî că țéranul nostru cel plin de ome-nie, are suflet de ánger și minte dumneȕească. — GR. JIPESCU.

¹⁾ Când nu ai de gălnă, și de clóră e bună.

²⁾ Ce vii împrejur ca găina la móră?

³⁾ Par'că l-a lovit (i-a dat) orbul găinilor.

Orbul găinilor e o bôlă de ochi. Ea face pe om a nu pute vedé nóptea. Indată ce sórele apune, indată ce găinele se culcă, omul prins de astă bôlă nu mai vede. Orbul găinilor n'are léc. Trece de multe ori cu vremea; însă cele de mai multe ori rămâne nevindecat, însoîind pe om până la mórte, când scapă de el și devine cu totul orb ca și petrile. Bôla acesta apucă pe om între două-șeci și cincî-șeci de ani. — *Sezătórea*, II, pag. 69.

1863 Cu coraj de găină mórta.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 107; III, 51. — HINȚESCU, 39.

Veđi *Cur á.*

Adica fricos.

Courage de brebis toujours le nez en terre, ȕice Francesul.

1864 * A stă ca o găina plouată.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 222. — FR. DAMÉ, II, 48.

Adică umilit, rușinat. Se mai ȕice și de ómenii sficfoși, slabî, fricoși, fără energie.

Găinele când sunt udate de plóie, staű de o parte nemișcate ca rușinate și umilite, intocmai ca și cele-l-alte pasări, carî nu pot sburá când fulgii penelor sunt udați de plóie.

Cu același înȕeles se mai ȕice: *a stă ca o găină scurta de còda, tunsă, bércă, scăldată, jumulită.*

1865 * A ciuguli ca o găină.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 47.

Adică a mánca puțin din bucatele care se pun dinaintea nóstră.

1866 * A nu avé cu ce chiori o găină.

FR. DAMÉ, I, p. 233.

A fi sárac cu desăvîrșire.

1867 * △ A se culcă odata cu găinele

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 6.

Adică de vreme, cum apune sórele.

G Ă I N A Ț

Veđi *Mare.*

G A I Ț Ă

1868 * Tacă'ți gaița.

Veđi *Țarcă.*

LAURIAN \ MAXIM, I, p. 432.

Tacă-ti gura.

LEGENDĂ

Începând odata gaițele a se certă și văzînd de la un timp că nu se mai pot împacă s'aū dus la împăratul lor rugându'l ca să le împăce. Împăratul a ceretat și le a făcut dreptate. Însă gaițele neputîndu-se învoi, și începînd a strigă care de care mai tare, după cum le este dat lor să strige, împăratul lor le a blăstemat și le a alungat de la sine. Si de atunci aū rămas aceste păseri fără împărat și nu umblă mai multe la un loc, și numai câte una, cel mult câte două.

GÂNDAC

1869 Gîndacul nici cum moșasce pe vultur când nasce.

IGRD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.

Să ȃice pentru cele din fire împotrivitore (GOLESCU).

GÂNGANIE

1870 De o gânganie mică,
Păru 'n cap i se ardică (ridică)
Și pielea i se 'nfurnică.

A. PANN, III, p. 53.—HINȚESCU, 67.

Să ȃice de cei fricoși.

GĂLBĂZĂ

Veȃi Sanatate.

GĂRGĂUN

1871 * A fi cu gărgăuni în cap.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232;
Leg., 270 & 275.—FR. DAMĂ, II, 56.

A avé gărgauri.

LAZĂR ȘĂINEANU, *Semas.*, p. 299.

A umblă (tot) cu gărgăuni în cap.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 81. — S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, 219.

Veȃi *Fluture*, Greer.

A fi capricios, fantasc, a avé tōne, și cum ȃice Francesul:

Avoir des rats dans la tête.

1872 * A scōte gărgăunii din capul cui-va.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 79.

*

A scutură gărgăunii din urechia cui-va.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

«De şei-deci şi mai bine de ani, de când slujesc preuŃia, voi aveŃi să mă învęŃiŃi tipicul, puŃ de năpircă ce sunteŃi ! Ea staŃi colea să vę scot eũ gărgăunũ din cap !... Şi svrr ! cu pravila cea mare după cãlugãrl.» — I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 79.

G Â S C Ă

VeŃi MuŃere, Orz, a se Sperid.

1873 Păzesce găscele când le spovedesce vulpea şi le po-vestesce lupul.

D. ŢICHINDEAL, p. 10.

Păzesce găscele când veŃi cã le descântã vulpea.

BARONZI, p. 49. — HINŢESCU, 209.

Feresce-te în tot-deauna de cei răi şi vicleni, chiar când se arată cu masca blândetei.

Dim. Ţichindeal citetzã acetzã Ńicere Ńicend ca este cuvintul unui învęŃat Englez, pe când Baronzi nu spune de unde a cules'o şi parę a privi proverbul ca fiind Românesc.

1874 Unde gârăiesc găscele, nici o înŃelegere faci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13.

Adicã unde grăiesc muŃerile (GOLESCU).

1875 Dece găsce când se pornesc,
Pe un câne îl biruesc.

A. PANN, III, p. 21. — HINŢESCU, 150.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 380.

Unirea celor mici învinge pe cel mare.

Acest proverb s'a născut de la datina găscelor de a sări în ajutorul una alteia când sunt ameninŃate de vre-o primejdie.

Cent' ocche ammazzano un lupo. ¹⁾

Prov. Toscan.

Many sands will sink a ship. ²⁾

Prov. Engl.

1876 Multe găsce înving porcul.

KÁROLY ÁCS, p. 79.

Acelaş înŃeles ca la numărul 1875.

¹⁾ O sutã de găsce omorã un lup.

²⁾ Multe grãunte de nisip înnecã o corabie

- 1877 Par' că gârăesc gâscele
Și sbirnăesc muscele.

A. PANN, III, p. 9. — HINȚESCU, 68.
S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 376.

Se ȕice când intr'o adunare toți vorbesc de odată.

- 1878 Când gâscele păzesc strățul, puțin rămâne grădi-
narului.

I. SLAVICI, *Conv. Lit.*, 1875—1876.

Ne învață a nu încredința paza unui lucru aceluși care din fire
e născut ca să 'l nimicească.

- 1879 * Jilesce gasca, cherde ună mulare.¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

Să nu ne pierdem vremea văicărându-ne pentru o mică pagubă,
căci vom suferi alta mai mare.

- 1880 * △ A fi cu gâsca 'n barbă.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 43. — D.
ȚICHINDEAL, 59. — FR. DAMÉ, II, 57.

Adică bătrân, cu barba albă.

«Ești păjit, gâscă 'n barbă!» — GR. JIPESCU.

«Însă pruncii cum îl vedea, începea a strigă, ascunși fiind după garduri:
mec! meu! țapule, unde duci gâsca, moșule?» — D. ȚICHINDEAL.

- 1881 * Altă gâscă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 11; I, 52.
P. IȘPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 230. — T.
SPERANȚIA, I, 268.

*
Altă gâscă în cea traistă.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Adică: altă trébă, altă grăutate, și cum ȕice Francesul: *c'est
une autre paire de manches*.

S N Ó V A

Un țigan furase două gâsce grase
Și să le ascunđa 'n desagi le băgase,
Gândind întru sine ce minciună să ȕică
De 'l va întilni 'n cale vre un Românica.
Merse dar cât merse îl și 'ntilni 'n grabă
Un român c'o bătă și stând îl întrébă
ȕicend:

— Spune ce ai în desagi, țigane?

¹⁾ Jilesce gâsca, pierde o catără.

El răspunde :

— Icea am nisce ciocane.

— Dar dincolo ce ai ?

El întâiu mințise

Dar greșindu'î gura,

— *Altă găscă, țise.*

A. PANN, I, p. 52.

D. T. Speranția ne-a dat aceeaș snôvă I, p. 265, *Țiganul șiret*.

1881 ^b * A trece ca găscă prin apă.

M. CANIAN, J. Iași.

Vezi *Câne*.

Se dice despre acei cari, fără nici un folos, au urmat o învățatură.

1882 L'a scăldat măsa în găscă albă.

B. P. HĂȘDEŢ, *Etym. Magn.*, pag. 700—701.

E norocos, nici un farmec nu se va lipl de dînsul.

Dacă o femeie a născut un copil, scaldă mai întâiu o găscă albă și apoi copilul, crezînd că de acest copil nu se va lipl nici o fermecătorie. — *Etym. Magn.*

1883 Odată în patru-şeci de ani sbóră o găscă friptă.

Da E. SEVASTOS, p. 171.

Să nu scapi norocul din palmă, să nu laşi să trecă ocaşia priin-cioasă care nu se mai va arêta.

1884 De când a sburat găscă din frigare.

BARONZI, p. 86. — HINŢESCU, 68.

Adică de demult.

1885 * A găsi găscă de jumulit.

Vezi *Vacă*.

Adică un om slab sau prost care se lasă a fi jefuit.

1886 [△] A avé cap de găscă.

S. MIHĂILESCU, *Sezătorea*, I, p. 219.

A fi prost.

1887 * Laba găscei.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*, pag. 263.

Talpa găscei.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 91. — V. ALEXANDRI, *Teatru*, 830.

Adică iscălitura, și în special acea prin tragere cu degetul.

Scriu la tine,
Vai de mine,
Gândul muscei,
Laba găștei.

Poesii populare.

1887^b * A scrie talpa găștei.

S. I. GROSSMANN, *Dict. German*,
pag. 138.

A scrie rău, a măzgăli o hârtie.

G H E O N Ó I E

1888 Mă ciocănesce ca covaciul
Și ca gheonoia (gheonăia) copaciul.

A. PANN, II, p. 158. — HINȚESCU,
34. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 87.
— A. DE CIHAC, *Dict. Etym.* II, p. 119.

*Mă ciocănesce,
Ca gheonoia copaciul,
Și ca nicovala covaciul.*

A. PANN, *Moș-Albu*, II, p. 62.

Adică nu mă lasă în pace, se tot lăgă de mine, îmi tócă în cap.
La cuvântul *Verđare* se va găsi o legendă din Bucovina, despre
acastă pasăre care nu este alta de cât gheonăia.

P. Ispirescu în basmul „*Tinerețe fără bătrânețe și viață fără
de moarte*” țice :

«Făt-Frumos apucând calea către răsărit, s'a dus, s'a dus, trei ȝile și trei
nopți, până ce ajunse la o câmpie întinsă, unde eră o mulțime de ôse de
ômeni.

Stând să se odihnescă, îi țise calul :

— Să știi, stăpâne, că aici suntem pe moșia unei *Gheonôe*, care e atât de
rea, în cât nimeni nu calcă pe moșia ei fără să fie omorît. *A fost și ea ca
tôte femeile, dar blestemul parinților pe care nu-î ascultă, ci îi tot necă-
jiă, a făcut-o să fie gheonôe* ; în clipa acesta este cu copiii ei, dar mâne în
pădure ce o vești, o s'o întâlnim venind să te prăpădescă ; e grozavă de mare ;
dar să nu te sperii, ci să fi gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloșul și sulia
să le ții la îndemână, ca să te slujești cu dinsele când va fi de trebuință.

Se deteră spre odihnă ; dar pândea când unul când altul.

A doua ȝi, când se revărsă zorile, ei se pregăteau să trecă pădurea.

Făt-Frumos, fușelă și înfrină calul, și chinga o strînse mai mult de cât
altă dată, și porni ; când auți o *ciocănitură* gróznică. Atunci calul îi țise :
ține-te, stăpâne, gata, că eată se apropie *Gheonôea*. Și când venea ea, nene,
dobra copaciul, așa de tute mergea ; iar calul se urcă ca vîntul până cam d'a-

supra ei și Făt-Frumos îi luă un picior cu săgeța ; și când era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea :

— Stăi, Făt-Frumos, că nu 'ți fac nimic.»

Vezi Virgiliu, *Aeneid.* VII, 189 și Ovidiu, *Metam.* VI, 320 legenda Latină despre origina umană a gheonóiei,

G H I A R Ă

1889 * A scurtă ghiarele cui-va.

Îi scurtéză ghiarele lungi.

A. PANN, II, p. 28.—HINȚESCU, 69.

Vezi *Unghie.*

A'î împedică de a mai face ceea ce facea, și mai cu seamă lucruri rele.

Un animal sălbatic căruia i se taie unghiile este pus în nepuțință de a mai sfășia.

G L I G A N

Vezi Cap. XX.

G R A U R

1890 Nisce puî de graur
Din luna lui Faur.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 428.

Se dice în bătae de joc de copii țiganilor cari sunt îndrăzneți și sgomotoși ca și graurii, cari obicinuiesc a se amesteca printre porumbei și printre cióre cu care sbóră apoi printre vite pe cari se cocoțéză.

În icală se specifică că aceștia sunt grauri din luna lui Faur, de ore-ce pasărea își nasce puil în luna Maiu și anume până în ziua de Costandin și Elena, 21 Maiu. — S. FL. MARIAN.

G R E E R

1891 Greerele în vremea agoniselei cântă,
Și ierna cere să se împrumute.

A. PANN, I, p. 150.—HINȚESCU, 71.

Și dice despre cei neprevăzători.

GRIERUL ȘI FURNICA

Grierul în desfătare
 Trecând vara cu cântare,
 De odată se trezasce,
 Că afară viscolesce ;
 Dar el de mâncat nu are.
 La vecina sa furnica
 Alergând, cu lacrimi pică,
 Si se roagă să'î ajute,
 Cu hrană să'î împrumute,
 Ca de fome să nu moră,
 Numai pân la primăvară.
 Furnica l'a'î ascultat,
 Dar așa l'a'î întrebat :
 «Vara când eu adunai,
 «Tu ce făceai ? — «Eu cântam
 «În petrecere cu toți.»
 «—Ai cântat ! imi pare bine,
 «Acum jocă dacă poți,
 «Dar la vară fă ca mine.»

A. DONICI, I, p. 4.

Veți La Fontaine, *la Cigale et la Fourmi*.

1892 A avé greeruși în cap.

SLAVICI, *Conv. Liter.*, V, p. 18. —
LAZĂR SĂÎNEANU, *Semas.*, 299.

*

A avé greeri în cap.

M. CANIAN, J. Iași.

Veți *Fluture, Gargăun*.

A fi cu tóne.

G R I V A

Veți *Câne*.

H A I S

Veți *Cea*.1892^b * A apucă haisa (aisa). ¹⁾LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 12.

A se abate de la linia cuvenită.

H A M

Veți Cap. III și IV *Albă*.

1893 * Scie să ăea hamul.

MARIN DUMITRESCU, *Bucuresci, J. Ilfov*.¹⁾ Din greșelă acest paragraf s'a trecut și în capitolu II.

*Scie ca calul prost
Și ȋea hamul (pe) de rost.*

A. PANN, I, 10.—HINȚESCU, 23.—
BARONZI, 57.

Despre cei proști.

1894 **Pē cei mai buni cai ȋi mȃnȃncȃ hamul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

**Pe mulți cai hamurile ȋi mȃnȃncȃ.*

*Pē mulți cai, (de cei buni ȋncȃ),
Hamurile ȋi mȃnȃncȃ.*

A. PANN, I, p. 145.—HINȚESCU, 21.

Adicȃ pē cei mai buni ȋomeni necazurile ȋi tolesc, cȃ cel nebun
nici cum simte (GOLESCU).

1895 **Se dȃ ȋncȃci, ȋncolo,
Se lovesce de tinjalȃ,
Ș'apoi vine singurȃ la ham.**

A. PANN, II, p. 95.—HINȚESCU, 43.

Ca cȃlușaoa. Se ȃdice de acei cari vrȃnd-nevrȃnd trebuie la urmȃ
sȃ facȃ un lucru.

H Ȃ Ț

1895^b *** **A nu dȃ (lasȃ) hȃțurile din mȃnȃ.**

M. CANIAN, J. *Iași*.

A pȃstrȃ pentru sine conducerea unei afaceri.

HERGHELIE

1896 **Herghelie de o ȋȃpȃ ciufȃ,
Și branișce numȃi de o tufȃ
Nu se face nici odatȃ.**

A. PANN, I, p. 134.—HINȚESCU, 75.

**Herghelia de o ȋȃpȃ ciufȃ nu se face nici odatȃ.*

Numȃi cu o fȃptȃ bunȃ nu te areți om de trebȃ. Cu puțin nu faci
nimica.

H I A R Ă

Veđi *Fiară*.

A H Î R Î Î

1897 * Hirie, hirie, dar nu mușcă.

Se ȃice despre acei cari ameninȃă numai, fără a ajunge la acte.

H O I T

Veđi *Lup*.

1898 Hoit să fie, de corbă nu e lipsă.

V. ALEXANDRI, *ap. DAMÉ*, II, p. 107.

Căștig, plêșcă, folos să fie căci se găsește cine să 'l adune.

1899 A fi vêđut hoituri mari.

I. CREANGĂ, *ap. DAMÉ*, II, p. 107.

A fi purtat prin lume, a nu fi prost.

I E D

Veđi *Capra, Lup*.

I Ê P Ă

Veđi a *Dă, Herghelie, Mânz, Nan, Șea*.

1900 Iêpa mea, moșia mea.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

Sê ȃice pentru cei ce urmăză cu ale lor precum ei voesc (GOLESCU).

1901 * Nică iêpa lui, nică drumul lui.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48.

Veđi *Drum*.

Sê ȃice pentru cei ce nu l'e milă dē străin dobitoc, dē străin lucru (GOLESCU).

Fremde Pferde laufen schnell. ¹⁾

Prov. Germ.

Sproni proprii e cavalli d'altrui (d'altri) fanno corte le miglia. ²⁾

Prov. Ital.

¹⁾ Calul străin alêrgă repede.

²⁾ Pintenil tēi (proprii) și calul altuia fac poștele scurte.

1902 * A cui e iêpa e și mânzul.

LAURIAN & MAXIM, I, pag. 563. —
Maîor P. BUDIȘTEANU, J. *Ilfov*.

Veđi *Vacă*.

A cui e nevêsta, e și copilul.

Un vechiû proverb frances ȑice : *Qui que saille nostre jument, le poulain en est nostre ?*

1903 * Par-că 'i-am tăiat iêpa de la gard.

A. PANN, III, p. 13. — HINȚESCU, 54.

* Par-că îi aũ tăiet iêpa de la gard.

S. I. GROSSMANN, *Dicțion. Germ.*
pag. 23.

Șede posac și tăcut.

1904 Îi taie iêpa de la gard.

A. PANN, I, p. 166. — HINȚESCU, 54.

Îl potrivește cum se cade, îi suflă în luminare.

1905 * Are iêpa muscă.

I. ARBORE, J. *Buzău*. — Maîor P..
BUDIȘTEANU, J. *Ilfov*.

1° Are arȑag, e neastîmpêrat.

2° Se ȑice aceluia care ne zoresce la o lucrare, vroind a 'i arêta că mai este timp ca sa se facă. — I. ARBORE.

În batjocură se mai ȑice : *Are musca iêpă*.

1906 Să 'i sară iêpa cui a vêdut ochii.

A. PANN, II, p. 30. — HINȚESCU, 54

Se ȑice în glumă când afirmăm ceea-ce nu este, dupa vorba țiganului care, învinuit că furase o iêpă, din zăpacelă saũ temându-se că nu cum-va să 'l ajungă blestemul, s'a jurat ca să sară iêpa. Îar nu ochii vinovatului.

1907 * A murit ca și iêpa țiganului.

Adică tocmai când se învățase a nu mai mânca.

Se ȑice, în ris, de acei cari încercă lucruri peste putință și pre-tind că puțin eră ca să isbutescă. — Veđi T. Sperantia, I, pag. 65-66.

IEPURE

Vești Câne, Caracal, Crap
Femeie.

- 1908 Mai bine un iepure și 'n mână, decât mii și sute p'în
crânguri și'n păduri.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 107.

Maî bun e un iepure în blid de cât doi pre câmp.

D. ȚICHINDEAL, p. 28.

*Maî bun e un iepure în frigare de cât doi în
crâng.*

BARONZI, p. 55. — HINȚESCU, p. 54.

Adică mai bine puțin și 'n mâna noastră, decât mult și 'n mână
străină (GOLESCU).

A se citi în Fabulele lui Dim. Țichindeal, p. 28, *învățătura*
privitoare la acest proverb.

- 1909 A nu vină iepurii cu câni ci cu carul.

D. CANTEMIR, *Dscr. Mold.*, p. 51.¹⁾

Alérgă după iepure cu carul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 2.

* *Prinde iepurele cu carul.*

C. NEGRUZZI, I, p. 249.

A urmări și prinde iepurele cu carul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 470.

Să prinzi iepurii cu carul.

AL. ODOBESCU, III, p. 102.

Să Țice pentru cei leneși (GOLESCU).

Înțelesul dat de Golescu este greșit și se depărtază cu totul de
acela care i se dă atât de Turci, de la care am luat acest proverb,
cât și de toți autorii noștri cari l'au întrebuințat. Acest cuvint în-
semnă că lucrările grele se fac încet și cu multă răbdare.

«În ce mod se purtau Otomanii față cu Moldovenii, o au arătat ei până la
evidență; în cât cu drept cuvint Țice proverbul despre ei. că : *nu vinăză ie-
purii cu câni ci cu carul, nici nu caută a amăgi calul cu sacul deșert.*
Ei Țineau că e mult mai bine a îmblânzi prin lingușiri taurul cel nedumerit al
Moldoviei... de cât a 'i domoli furărea prin forță.» — DIM. CANTEMIR.

¹⁾ Pagina 51 este în realitate pagina 67.

«Mai ales nu uita că, pentru ca omul se facă un lucru bine, trebuie mai întâi de toate să aibă multă, foarte multă răbdare; de aceia și înțelepciunea porului te învață să *prinzi iepurile cu carul*.»—AL. ODOBESCU.

Τῷ βόῳ τὸν λαγὼν κυνηγετεῖν. ¹⁾

Prov. Elin.

Bove venari leporem. ²⁾

Prov. Lat.

Elinii, ca și Latini, diceau acest proverb pentru acei cari se apucă de o treabă prostesce. Înțelesul dat de Iordache Golescu s'ar apropia întru cât-va de acesta.

1910 A căută iepuri în biserică.

BARONZI, p. 68.

A căută un lucru acolo unde nu pôte fi.

1911 Cine caută iepuri în biserică, se întorce fără vinat a-casă.

BARONZI, p. 62.—HINȚESCU, 54.

Ne învață a căută un lucru acolo unde se pôte afla.

1912 * [△] Căți iepuri la biserică.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 15. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 145. —
AL. MARTINIAN, *J. Ilfov*. — M. CANNIAN, *J. Iași*.

Adică : nici unul.

1913 Iepurii ș'au semănat ardeu, peirea capului lor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 7.

Sê dice pentru cei ce singurî ei își pricinuiesc primejdii, cu faptele lor cele netrebnici (GOLESCU).

1914 * De i-ar dà un iepure l'ar priude.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Se dice despre acei cari sburbă de mare bucurie.

1915 Stă pitit ca iepurele și ciulesce urechile.

A. PANN, III, p. 52.—HINȚESCU, 146.

Cel fricos și speriat.

1916 Dê unde sare iepurele?

IORD. GOLESCU. *Mss.* II. p. 92.

¹⁾ A vina iepurele cu carul.

²⁾ *Idem*.

De unde nu gândesci, d'acolo sare iepurele.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 41; I., 151. — HINȚESCU, 66.

* *Maî scii de unde sare iepurile.*

BARONZI, p. 52. — I. CREANGĂ, *Pov.* 172. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*,

* *Nu scii din ce tufă sare iepurele.*

HINȚESCU, p. 54. — M. CANIAN, *J. Iași*.

Nu scii de unde sare iepurele.

AL. ODOBESCU, III, p. 113. — I. G. VALENTINEANU, 49. — D^a E. SEVAS-TOS, 91. — P. ISPIRESCU, *apud. GASTER, Chrest.*, II, 376.

* *Nici nu scii de unde sare iepurele.*

T. SPERANTIA, *prof. J. Iași*. — Gr. JIPESCU, *Opincar*. — GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

Nici nu scii din ce tufă țisnesce iepurile.

V. A. URECHIE, *Conv. Liter.*, XXI, pag. 575.

Dinainte cine scie iepurele unde zace?

T. SPERANTIA, II, p. 100.

* *Nu scii d'iu arsare iepurile.*¹⁾

D. DAN, *Nevesca, Macedonia*. — META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia*.

*D'iu nu 'ți este mintuirea, iepurēle de-acolo-arēsare.*²⁾

ANDREIŬ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, p. 99.

Adică de unde nu gândesci, nu nădejduesci, d'acolo te pome-nesci cu o nevoie, cu un necaz, cu o ispravă, cu o bravură, și alt (GOLESCU).

*D'aqi oun noun pēnso l'ômē, sourtis la lēvrē.*³⁾

Prov. Langued.

¹⁾ Nu scii de unde sare iepurele.

²⁾ De unde nu gândesci, de acolo sare iepurele.

³⁾ D'acolo (de) unde nu gândesce omul, ese iepurele.

D'ahont menos se pensa salta la llebra. ¹⁾

Prov. Catal.

Daar men't minst verwacht Springt de haas uit de gracht. ²⁾

Prov. Oland.

1917 * Aicea zace iepurele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 1. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 228. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 131.

Adică aicea stă temeiul, taîna, secretul pricinii, d'aci spînzură totă lucrarea (GOLESCU).

Hic jacet lepus. ³⁾

Prov. Lat.

Da liegt der Hase im Pfeffer. ⁴⁾

Prov. Germ.

To je ten evoček. ⁵⁾

Prov. Boem.

Qui giace la lepre. ⁶⁾

Prov. Ital.

1918 Cine doi iepuri gonesce,
Nici unul dobîndesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 83.

*Cine alérgă după doi iepuri, nici unul nu
prii de.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 132 ; II, 86. — F^r. DAME, I, 160. — HINTESCU, 54. — D^a E. B. MAWR, 102. — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 15. — S. I. GROSSMANN, *Dict. germ.*, p. 230.

*
Cine gonesce doi iepuri nu prinde nici unul.

G. NEGRUZZI, I, p. 248. — I. G. VALENTINEANU, 21. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 151. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, 20.

¹⁾ De unde nimeni nu gîndesce, sare iepurele.

²⁾ De unde se presupune mai puțin de acolo sare iepurele.

³⁾ Aci zace iepurele.

⁴⁾ Aci e lungit iepurele în pîper.

⁵⁾ Aci se aîă cuful.

⁶⁾ Aci zace iepurele.

Cine umblă după doi iepuri, nu prinde nici unul.

BARONZI, p. 52.

Cine umblă după mulți iepuri de-odată, nu prinde nici unul.

Abecedar Ilustrat, p. 28.

* *Cine vinează doi iepuri odată nu prinde nici unul.*

V. FORESCU, *Folticenii*, J. Sucăva.

Care alagă după doi iepuri nu acață nici un. ¹⁾

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 276, *Crușevo*.

* *Care alagă după doi iepuri nu acață can. ²⁾*

D. DAN, *Nevesca, Macedonia*. —
D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*. —
META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia*.

Adica cel ce dă odată de două lucruri se apucă, nici una săvârșasce (GOLESCU).

Duos insequens lepores neutrum capit. ³⁾

Prov. Lat.

Wer zwei Hasen zugleich hetzt, fängt gar keinen. ⁴⁾

Prov. Germ.

Galgo que muitas lebres levanta, nenhuma mata. ⁵⁾

Prov. Port.

Voltaire a ținut: *Je sais qu'il ne faut pas courir deux lièvres ni deux tragédies à la fois.*

**1919 Iepurele în copaie,
Aurul să saie.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 7.

Să țină când urăm cui-va dă rău, ca când am ține să nu neme-résca.

Să obișnuiescă a se ține aurarilor, când strâng aurul din nisip prin copăi (GOLESCU).

¹⁾ ²⁾ Care alărgă după doi iepuri nu prinde nici unul.

³⁾ Acel care urmărește doi iepuri, nu prinde nici unul.

⁴⁾ Cine vinăză doi iepuri odată, nu prinde nici unul.

⁵⁾ Cănele de vânătoare care stărnesc mai mulți iepuri, nu prinde (ucide) nici unul.

1920 Iepurele în culcușul său se 'nveselesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 7.

Vezi *Articu*.

Adică fie-care în casa sa, în țera sa (GOLESCU).

1921 * Iepurele plătesce cu pielea.

I. ARBORE, *J. Buzău*.

Se dice când cel slab și nevinovat plătesce greșelile celor puternici.

Iepurele a plătit greșelile Leului, că și măgarul în *Les animaux malades de la peste* din La Fontaine.

1922 Crângul cu iepuri îl poți păzi?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.

Vezi *Nevesta*.

Să dice pentru cele piste puțină a se păzi, și mai ales pentru muierî (GOLESCU).

1923 * A face din iepure, leu.

MARIN DUMITRESCU, *J. Ilfov*. — M. CANIAN *J. Iași*.

Dintr'un fricos un vitez.

1924 * Δ A fi iepure de hotar.

Da Z. J., c. *Fedești*, *J. Tutova*. — Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. a. Cosovăț*, *J. Mehedinți*.

1° Haimana, a nu i se mai găsi culcușul.

2° A umblă cu curul în două luntre. — C. BUNGEȚIANU.

1924^b L'a facut iepure de pirlog.

Gazeta Popor., An. I, No. 101.

Acelaș înțeles ca la 1924.

1925 * Iepurele înainte!

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 378.

* *Sușoi în traistă!*

Adică: îți va merge rău.

Țiganul, ca și Românul de altmintrelea, se sperie când îi ese un iepure înainte și crede că, în acea ți, îi va merge rău.

A doua variantă se dice mai cu seamă Țiganilor, în a căror limbă cuvîntul *șușoi* are înțelesul de vătui.

Φανείς ὁ λαγὼς δυστυχεῖς ποιεῖ τριβους ¹⁾).

Prov. E.in.

Lepus apparens, infortunatum facit iter ²⁾).

Prov. Lat.

1926 * Δ A umblă (alergă) după doi iepuri.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Stiubeni, J. Dorohoi.* — M. CANIAN, J. Iași.

A se apucă de două trebi de odată.

1927 * Fricos ca un iepure.

I. G. VALENTINEANU, p. 48.

In frică viețuesce ca iepurile.

D. ȚICHINDEAL, p. 17.

Bătându-mi inima ca într'un iepure.

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 59.

Se dice despre cei fricoși săi rușinoși.

Leporis vitam vivere.

Prov Lat.

1927^b * Iepurile și scripca.

M. CANIAN, J. Iași.

Se dice la lucruri nepotrivite.

1928 * A dormi iepuresce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 90. —
LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, 301. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 163. —
I. CREANGĂ, *Pov.*, 5.

* A dormi somnul iepurelui.

M. CANIAN, J. Iași.

Adică cu ochii deschiși, și se dice pentru cei ce bine priveghază (GOLESCU).

Un vechi proverb elin dice : *are somnul iepurelui*. Xenofon pretinde că iepurile dorme deschidând ochii, și când e deștept își lasă pleópele în jos. Cuvintul *iepure. lepus*, se trage de la cuvintul elin care însemnează, *a se uita*.

¹⁾ Iepurile ivindu-se face drumul nenorocit.

²⁾ Idem.

1929 A fugi iepuresce.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 49.

Adică foarte repede.

1930 Ca iepurii în crâng de mulți.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asemn.*, pag. 101.*Câți iepuri în crâng.*

Arată un mare număr.

1930^b * Câți iepuri sunt în vie.M. CANIAN, *J. Iași*.

Adica nici unul.

IEPURÓICĂ

1931 Iepuróica fată, și iepurile de inimă se vaita.

A. PANN, I, p. 146.—HINȚESCU, 54

Vezi *Bou*.

Unul e muncit de dureri și altul se vaită.

Datina iepurelui de a se învîrți împrejurul iepuróiceii, mîercăind și gemînd, când acesta își fată vătuii, a dat naștere acestui proverb.

Gasim, la diferite popore, un foarte curios obiceiul care stă într-o foarte apropiată legătură cu proverbul care ne ocupă.

Când un copil se naște în bordeiul unui Galibi, sălbatic din Guyana franceză, bărbatul își acață patul în colțul cel mai ridicat al locuinței sale și stă culcat într'insul vre-o șese săptămîni. Nevêsta lui e datoră a 'și vedea de casă, ca de obicei, și a îngriji de bărbatul ei.—Vezi BIER, *Voyage de la Terre équinoxiale*, 1652.

În secolul trecut, în Béarn, în Bigorre și în Téra Bascilor, datina eră ca după nașterea copilului, tatăl să se așeze în pat și să primască urările vecinilor și prietenilor săi.

Această datina o întîlnim și la diferite popore negre din Africa equatorială.

A ÎNZĂBĂLĂ

Vezi *Muțere*.

JIGANIE

1932 Tôtă jigania 'și are pe lupul ei.

A. PANN, II, 35.—HINȚESCU, 84.—FR. DAMÉ, II, 246.

Vezi *Fîară*.

Fie-care își are dușmanul său, mai marele său.

J U N C

- 1933 Dacă móre juncul
Să răpune jugul.

Veđi *Bot.*

A. PANN, I, p. 133.

După mórtea stápanuluĩ tóte se pierd.

L A B Ă

- 1933^b * A da cui-va peste labe.

Veđi *Bot.*

A înfruntă pe acel ce se obráznişceşce.

L Ă C U S T Ă

- 1934 Lăcusta îndurare dă bucate nici cum are.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică cel cumplit (GOLESCU).

- 1935 Lăcusta puțin traiesce, dar paguba mare face.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică cei lacomi și cumpliți în scurtă vreme mari rele săvîrşesc (GOLESCU).

- 1936 A mîncă ca locusta.

T. SPERANȚĂ, I, 88

*
A fi locustă.

M. CANIAN, J. *Iași.*

Adică foarte mult.

L Â N Ă

- 1937 Mai bine lâna s'o dai dă cât óia s'o pierđi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 107.

Adică mai bine dobânda dă cât tot capitalul să 'l pierđi (GOLESCU).

- 1938 Va să iewa și lâna și pielea (pelea).

A. PANN, III, pag. 81. HINȚESCU, 87.

Îi tunde lâna cu piele (pele) cu tot.

A. PANN, II, p. 52.—HINȚESCU, 87.

Se ȋice de cei cumpliți și nesăȋioși.

«Nous ressemblons à la louve qui ne pouvant tondre la brebis l'escorcha». LA RIVEY, *la Veuve*, p. 153.

1939 Nemalo ce este lâna și nu chelea ¹⁾

MIHAIL G. BOJADSCHI, p. 194.

Să nu fii lacom și cumplit.

L Â N Ó S Ă

Vezi Ôie.

L A P T E

Vezi *Bou, Cuc*, Cap. VII
Lapte, Ôie, Pasăre, Vrabie.

1940 Nu lăsa laptele pe sufletul vițelului.

D. ȚICHINDEAL, p. 10.

Să nu incredințam un lucru tocmai celui care are mare trebuință de dinsul.

1941 Mulze lapte si nu scôte sanzi ²⁾.

MIHAIL G. BOJADSCHI, p. 194.

Vezi *Gioban, Lapte*.

De la supușii tăi să ții dădă potrivite, iar nu peste puterea lor.

POVESTE

Tru un loc ună veduă avea ună ôie care cando vrea si lji lja lâna, u tunden reu, că talja di adun cu lâna și carnea; shi ôia lji zice cu dor : Ci nji înțacelu chelea cu fôrlica, canda vreî si me bileshti, nu si me tundzi ? Seste că te lipseashte carne, dômă, lasă jină hasaplu și el va si me talje tr'ôră ; e seste că te lipseasche lâna, lasi jină barberlu shi me tundă shi si me scapă.

MIHAIL G. BOJADSCHI.

1942 Laptele s'versă, s'adună cu sil'e. ³⁾

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 276, *Avdhela*.

Cine s'amestecă pîntre cei răi nevătămăat nu scapă.

1943 * Ți că laptele e negru.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 79 ; III, 29 ; *Moș Albu*, II, 41. — IINȚESCU, 87.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 160.

Ne învață a fugi de certuri și de judecăți. De dice vre-unul că laptele este negru, spune și tu ca dinsul ca să nu fie cêrtă.

¹⁾ Tunde ce este lână și nu pielea.

²⁾ Mulge lapte și nu scôte sân,e.

³⁾ (Când) se varsă laptele, s'adună cu murdărie.

POVEȘTEA FETII

Unul vrînd să se însore
 Nicî o fată nu 'i plăcea
 Și din sat în sat la țare
 Să-și alégă se ducea :
 Că el nu cătă mintosă,
 Nicî de alt nu cercetă,
 Ci cu zestre și frumósă
 Să-și alégă căută ;
 Unîi ast-fel se însoră
 După cum și toîi vedeîi,
 Numai pentru o zestrișoră
 Și numai pentru frumuseîi.
 Ast-fel dar, și acest june
 Tot umblând din sat în sat,
 Dup'așa înțelepciune
 Si nevastă ș'a luat.
 Dacă o duse a-casă
 Puseră a doua di
 Lapte covăsit la masă
 Și aú șeput a prânzi.
 Bărbatul ei într'aceste
 Dîse : dragă veîi la noi
 Laptele ce galben este
 Nu e alb ca pe la voi.
 Ce fel ? îi dîse nevêta
 Uită-te acuma, na !
 Veî un lapte negru c'asta
 Cu alb al asemenă !
 Nu dîc alb, el răspunse,
 Ci e galben, or nu creîi ?
Ba e negru cumî il veîi.
 Di, nevêstă, el iar dîse,
 Îi după cuvîntul meu !
 Dîse ea cu fâlcî deschise :
 Ba să dîci tu cum dîc eu !
 Ei ! nevêstă nu e bine,
 Dîse el cam îndîrjit,
 Rêu mă înșeleg cu tine
 Ș'o se fiú tot necăjit ;
 Scólă să te duc a-casă
 De acuma la părinți,
 Dacă tu la întăla masă
 Ascuți-și asupra-mî dînți.
 Dar te 'ntreb aci la pörtă,
 Dîci după cuvîntul meu ?
 Ba ! dîse, nu dîc nicî inörtă,
 Tu di după cum dîc eu.
 Decî dacă plecă cu dînsa
 Dîci sa ? Iar întreba
 Iucă, dar n'a scos dintr'însa
 De cât numai : ba, mē, la !

A. PANN, *Moș Albu*, II, p. 41—43.

1944 * △ A cere lapte de la o vacă stêrpă.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *invêf. o. Stiubenii, J. Dorohoi*. — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 292.

Adică lucru care nu se poate.

»Mai ușor e a căpela lapte de la o vacă stêrpă de cât să te îndatorască o fată alintată și leneșă«. — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 292.

1945 * Îi pute botu a lapte.

AL. ODOBESCU.

Vezi *Caș*.

E încă tânăr; se dice celor rîvnitori de lucruri cari nu sunt încă de vîrsta lor.

1946 Când a dà din pîtră lapte.

Poes. Pop., Sezătorea, I, p. 79.

Adică nici odată.

1947 * A stôrce lapte din pîtră.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1290.

Vezi *Pîtra*.

A fi dibaci, șiret. Vezi în poveștile lui Ion al lui G. Sbiera, *Titirezul și Smeul*, p. 178.

1948 * A fi cu lapte.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 152. — D^a E. SEVASTOS, *Pov.* 54.

Adică bunc, bine chibzuite, cu isbîndă, adevărate.

«Bine ar fi, mîi Chirică, *dacă ar fi toate cu lapte*, câte le spu!». — I. CREANGĂ.

«Să vî mai spu una, face tîlharul, și *de nici asta n'a fi cu lapte*, atunci nu mă mai duce murea la nimic». — D^a E. SEVASTOS.

A L Ă T R Ă

Vezi *Căna*.

1949 Cănele latră la luna totă noptea, și luna nu 'l ascultă nici odată.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pap. 32; *Asem.*, 86.

Lasă să latre ca cățelele la lună.

A. PANN, *Ediț.* 1839, pag. 113; II, 100. — ILIÎȚESCU, 87.

*
A lătră ca căne'e la lună.

LAURIAN & MAXIM, I, pag., 382. —
A. PANN, *Fab.*, II, 109. — FR. DAMĂ,
I., 178; II, 264.

A lătră ca cățelele la lunu.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*,
pag. 36.

Latră ca câniî la lună.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 32.

*Lasă să te vorbescă de rău ; pe lună n'o latra
câniî ?*

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 32.

Nu lătră ca câniî la lună.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 60.

*
A lătră la lună.

M. CANIAN, J. Iași.

Latra pre luna ¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 44,

*
Căñilli alatră ca lu lună.²⁾

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.* — D. DAN, *Nevesca, Macedonia.*

Să Țice pentru cei ce striga împotriva celor ce nu-î ascultă (GOLESCU); precum și împotriva celor pe cari strigatele lor nu-î poate atinge; a aruncă amenințări zadarnice.

Căniî, după credința poporului, latră la lună, pentru că lumina ei îi supără.

„Intru cele-l'alte *idiomata*, adecă *alsăuirî* ce are luna, are și acesta, când este plină, se scôlă asupra-i căniî ca nise vrăjmași cu luptă și nu încetază a o lătră, neputând suferi lumina ei, și cu acestea toate ea fiind curată și nevinovată, luminează și călătorêsc călătoria ei fară de zăticnălă.” — *Mitropolitul* ANTIM IVIRENUL, *Didahiile*, p. 56.

Quo plus lucet luna, magis latrat molossus.³⁾

Pov. Lat.

¹⁾ Latră la lună.

²⁾ Cănele latră la luna.

³⁾ Cu cât luna mai mult lucește, cu atâta cănele latră mai tare.

Wass kümmert's den Mond, dass die Hunde bellen ?¹⁾

Prov. Germ.

La luna non si cura dell' abbaiar de' cani. ²⁾

Prov. Tosc.

- 1950** Lasă să latre 'n spatele mele,
Ca cățelele sêra la stele.

A. PANN, III, pag. 151. — HINȚESCU, 87.

Arată nepăsarea noastră de birfelile ce ni se aruncă.

- 1951** De te latră vre un câine (câne)
Astupă'i gura cu pâine (pâne).

A. PANN, II, p. 20. — HINȚESCU, 87.

*De te latră vre un câne
Astupă-î gura cu pâne;
N'arunca în el cu pétră
Că atunci mai rău te latră.*

A. PANN, *Archiv*, p. 9.

„De vei avea vecin rău său vre un asupritor, nu purtă în contră'i ura, să te asemeni cu el; ci de este altul în contră 'î rău, tu fii bun.“ — A. PANN.

- 1952** Pe câți nu'î pôte muscă, îi latră.

A. PANN, III, p. 22. HINȚESCU, 116.

Adică cel rău și zavistnicul.

- 1952^b** A fi un latră 'n luna.

FR. DAMÉ, II, p. 264.

A nu fi bun de nimic.

LEBEDĂ

- 1953** * □ Cântecul lebedei.

Preot. C. BUNGEȚIANU, inv. c. Co-sovê, J. Mchedinș.

Cea din urmă frumoasă lucrare a unui om de geniu care se sfârșesce.

¹⁾ În ce o supără pe luna, că latră câni.

²⁾ Lunei nu'î pasă de latratul cânilor.

L E Ō Î C A

1954 Leōica numai un puiū face și bun.

A. PANN, III, p. 51.

Leōica numai un purū face.

HINȚESCU, p. 90.

Nu se cuprinde binele în mult; ne învață a face puține și bune.

LEIȚA ȘI VULPEA

Vulpea au început a înfruntă pe leiță, căci ea rar, numai câte un puiū fată. — Rar, și numai câte unul făt, au răspuns leița; însă când făt, eu leu făt. — D. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 42.

O leună dojenindu-se de vulpe căci nasce numai câte un puiu, au răspuns: că adevărat câte unul nasc, dar nasc leu.

Pildă. Că lucrul bun nu stă în mult, ci în virtute. — COSTANDIN DIN GOLESCU, pag. 131.

Le lyon et l'aigle font leurs petit parfaictz et en certain nombre. — BOUILLI, XVIe Siècle.

L E Ū

Veți Câne, Mancare, Pistică.

1955 Cine pe leu destéptă, spre a lui pîeire el destéptă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.

Veți Urs.

Adică cine dă pricină celui rău, luiși eși face rău (GOLESCU).

Leonem stimulas.

Prov. Lat.

*
1956 Leului nu i-a fost ciudă că l'a rănit vinătorul, ci că l'a lovit măgarul.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Lovitura nu face rușinea, ci valoarea celui de la care o primim.
Următorea fabulă ne dă origina acestui proverb.

LEO SENIO CONFECTUS

Quicumque amisit dignitatem pristinam,
Ignavis etiam jocus est, in casu gravi.
Defectus amīs, et desertus viribus
Leo cum jaceret, spiritum extremum trahens;
Aper fulmine s ad eum venit dentibus,
Et vindicavit ictu veterem injuriam.
Infectis Taurus mox confodit cornibus
Hostile corpus. Asinus ut vidit ferum
Impune laedi, calcibus frontem exterit.

At ille expirans : Fortes indigne tuli
Mihi insultare ; te, naturae deducus,
Quod ferre cogor, certe *bis videor mori*.

PHEDRU, L. I, f. 21.

De unde au scos și Francesii cuvîntul : *C'est le coup de pied de l'âne*. — Vezi A. Donici, I, 30, *Vulpea și Măgarul*.

1957 Leul nu se uită când îl latră un cățel.

REINSBERG-DÜRRINGSFELD, II, p. 60.

Vezi *Urs*.

Cel puternic disprețuește birfelile celor mici.

1958 Cine poate să dormă alături cu leul ?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 81.

Arată crușimea celor cumpliti către cei mai mici (GOLESCU).

1959 Leul, și în lanț fiind, se uită ca un vornic.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Să ție pentru cei inimoși, ce nu să supără pentru cel mai mare necaz (GOLESCU).

1960 Imbracă pe leu în piele de vulpe, ca unde nu va putea leul, vulpea să biruasca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17.

Adică unde nu va putea puterea, viclenia să isbutesca (GOLESCU).

1961 De multe ori unde nu se ajunge pelea de leu, implinesce pelea vulpei.

A. PANN, III, p. 22. — HINȚESCU, 142.

Acelaș înțeles ca proverbul 1960.

Se ție ca Lisander, vestit general din Sparta, care obișnuia de a spune ca copiii se înșelă cu arșice și ômenii cu minciuni, ar fi autorul acestui proverb. Un om înfruntându-l într'o ție și țieându-l că întrebuițeză mijlôce nedemne de un om ca dinsul, ce se laudă că numără pe Hercules între strămoșii lui : *Trebuie*, respunse generalul făcând alusie la leul de la Nemea, *să coși pelea vulpei, unde pelea leului nu se ajunge*.

Vezi în Plutarch, Vié'a lui Lisander.

1962 Pe unde calcă leul, se cunoște urma lui.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

Adică pe unde trec cei mari (GOLESCU).

1963 Leul după urme se cunósce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Adică cel mare după urmărilor lui (GOLESCU).

1964 De pre unghie leul se póte cunósce.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 114.*De pre unghie leul.*D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 258.*De pre unghie leul cu tofi cunosc.*D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 297.*Din unghie cunosc leul.*LAURIAN & MAXIM, II, p. 154. —
FR. DAMÉ, II, 276.* *După unghii se cunósce leul.*P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 165.

Un singur cuvint, o singură faptă ajunge pentru ca să cunosc omul de valóre.

Lucian pretinde că vederea unei unghie de leu fu de ajuns pentru ca Phidias, care nici odată nu văduse vre un leu, să-și pótă închipui, într'un mod perfect, formele acestui animal și să le reproducă în sculptură, de unde și proverbul elin *Ex óvχων, λείωντχ γνώσκειν*. ¹⁾ pe care Latinii l'ai tradus prin: *ex ungue leonem*.

1965 Pre leul mort și șórecii se cațără.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 236.*Când leul e mort, iepurii 'i sar pe spinare.*

BARONZI, p. 50. — HINȚESCU, 90. —

FR. DAMÉ, II, 276.

Vezi: *Câne*

După ce a cădút cel mare, și cei mai mici își bat joc de dînsul și precum ăce fabulistul.

Quicumque amisit dignitatem pristinam,
Ignavis etiam jocus est in casu gravi. ²⁾

Proverbul latin corespunđător celui românesc este:

*Mortuo (annoso) leoni et lepores insultant. ³⁾*MARTIAL, *Epigr.*, L. X.

¹⁾ A cunósce (Judecă) leul după unghii.

²⁾ Cine a pierdut demnitățile pe care le avea devine, în nenorocire, jucăria celor mai disprețuiți.

³⁾ De leul mort și iepurii își bat joc.

Αὐτοὶ νεκροῦ σώμα λεόντος ἐρῶσι λυγροί. ¹⁾

Prov. Elin.

A cão mordido todos o mordem, ²⁾

Prov. Portug.

Quand le loup est pris tous les chiens lui mordent les fesses.

Prov. Franc.

1966 După ce leul móre, mulți se găsesc să 'l jupöie.

IO D. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 92.

Adică după ce leul mare cade, mulți își bat joc de el (GOLESCU).
Latinul dice: *vellent barbam mortuo leoni.* ³⁾

Marțial dă acestei locuțiuni un înțeles cam deosebit când dice bătrânci Ligella, în bătaie de joc :

Quare și pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Lib. X. Epigr., p. 90.

Αἰσχροὶ ἐρῶσι. ⁴⁾

Prov. Elin.

A se vedé în P. Manutiu, p. 592 & 602 înțelesul exact al acestor locuțiuni.

1967 Leul cu furnicile nici cum se lupta.

IO D. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Să dice pentru cei mari și tari, ce nici cum bagă în seamă pe cei mici și nevoiași (GOLESCU).

1968 Leul când se va sculă, atunci voi veți vedea.

IO D. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Adică când se va deșteptă stăpânul (GOLESCU).

1969 Leul nu se lupta cu umbra, nici la întunec.

IO D. GOLESCU, *Mss.* II, p. 40.

Adică cel voinic cu cel slab, și nici p'în ascuns (GOLESCU).

1970 Leul cât de mare, de cucurigu cocoșului numai decât se turbură.

IO D. GOLESCU *Mss.* II, p. 40.

Să dice pentru cei mari și fricoși (GOLESCU).

¹⁾ Și iepurii îndrăsnesc să 'și bată joc de leul mort.

²⁾ Pe cănele mușcat t'îl îl mușcă.

³⁾ Trag barba leului mort.

⁴⁾ A rade leul.

Spaîma pe care o însuflă leului cântecul cocoşului este bine-cunoscută.

1971 * A 'şi face partea leului.

Vedî Lw p.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 154.

A luă tot, saū aprôpe tot pentru sine şi a nu lăsa nimica celor-l-alîi.

LEUL LA VÎNAT

Leu, lupu, vulpea şi cănele odat,
Ca nisce bunî vecinî s'aū fost alcătuit.
Cu toîiî intrupit,
Să umble la vînat,
Şi ce vor căpătă să 'mpartă mēsurat.
Să 'ntimplă, dar, că vulpea 'nlăi
Un cerb frumos aū prius.
Si aducēnd pe toîi ai sēi,
Spre jertfă l'aū întins.
«—Acum e trēba me, băcēi,
Le ōice Leu lor.
«Voi trebuî numai să vedcēi
»Cum eū impart uşor.
Si despiciānd îndatā pe cerb in patru pārti,
Aū ōis : «Aceste sunt frăşescile bucūi.
»Si etā : Cea intāi e partea me de frate ;
«Al doile, de drept ca unui leū se cade ;
«S'acea a triile, tot mie se cuvine,
Precum voi ōciîi prea bine,
Iar de al patrele, oiî care s'ar atinge,
Pe loc il voiū învinge.

A. DONICĖ, *Fab.* I, p. 32.

Francesul ōice : *se faire la part du lion.*

1972 * A se face leū paraleu.

LAZĂR SĂINEANU, *Semas.*, p. 342.

A se imbărbătă, a se înfuriā. Locuţiune întrebuintată in basme.

1973 Când lupii cu mielul împreună vor pasce, şi leul cu
boul împreună vor mănca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 128.

Adică nici-odată.

Acēstă ōicēlōre se întilnesce şi in basme.

L I L I A C

1974 [△] Stă ascuns ca un liliac.

B. P. IIAŞDEŪ, *Etym. Mag.*, p. 1825.

Se ōice despre cei cari duc o vieţā tainică şi retrasă ; se aude in Transilvania.

1975 Umblă nóptea ca liliiecii (selinista).

A. PANN, II, pag. 142. — IIN-
TESCU 194.

Se ȕice despre cei răi și desfrinați.

L I M B Ă

Veđi *Bou*, *Vaca*.1976 * Δ Limba se vinde mai bine la tirg.*Preot C. BUNGETIANU, inv. c. Co-
sovăț, J. Mehedinț. — St. MIHAI-
LESCU, Șezătoare, I, p. 219.*

Valórea yorbirei e mai bine prețuită la oraș.

L I N D I N Ă

1977 * Δ Lindina când se satură ese în fața sa vađă tóta lu-
mea ca a ros creștetul voinicului.*I. DUMITRESCU, inv. c. Gânciova,
J. Dolj.*Veđi *Paduche*.

Să ȕice când un om risipește o avere moștenita.

1977 ^b A câtă pre cine-va de lindina.

FR. DAMÉ, II, p. 280.

A'î căută cértă.

L I P I T Ó R E

1978 Lipitórea până nu cade, nu ȕice: ajunge.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 41.

Adică nesățiosul (GOLESCU)

1979 * Lipitóre.

M. CANIAN, J. Iași.

Denumire proverbială ce se dă aceluia care stórcce pe alții în-
tr'un mod neomenos. În *Lipitorile satului*, V. Alexandri bicluesce
pe arendașii Greci.

L U P

Veđi *Bou*, *Câne*, *Cerbóica*, *Cioaban*,
Códa, *Iernă*, Cap. XXII. *Lup. Magyar*,
Mancare, *Manz*, *Miel*, *Oi*, *Per*, *Piele*.1980 * Lupul își gătesce singur de mâncare
Și d'aceia céfa măi grósă o are.

*Lupul are céfu grósă (grasă)
Că 'și gălesce singur masă.*

A. PANN, II, p. 42.—HINȚESCU, 95.
AL. DUMITRESCU, p. 140.

*Lupului de ce 'i-e céfa grósă ?
— Că singur își gălesce de mâncare.*

A. PANN, *Moș Alb.*, I, p. 5.

*Lupului de ce 'i-e céfa grósă ?
— Căci singur își gălesce masă.*

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 174.

* *De ce ești lupule, gros în gât ?
— Cum n'oi fi dacă singur m'îngrijesc.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

* *Luplu are sverca grósă ca s'hrănesce singur.¹⁾*

D. A. MILESCU, *Gopeți, Macedonia.*

Ne învață a nu așteptă de la altul, căci precum dice Francesul :
on n'est jamais si bien servi que par soi-mêmes.

1981 *Lupul slugă de-ar mână,
El de fôme ar lesină.*

A. PANN, II, p. 42.—HINȚESCU, 96.
—AL. DUMITRESCU, p. 140.

* *Lupu cu slugi nu 'și îngroșă gâtul.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș J.-Argeș.*

* *Lupu cu slugi rămâne flămând.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

* *Lupu cu slugi móre de fôme.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Vezi a Găti.

Acelaș înțelea ca proverbul 1980.

1982 *Lupul când poruncesce nu rănâncă.*

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 174.

Acelaș în'eles ca proverbul 1980.

¹⁾ Lupul are gușă grósă că să hrănesce singur.

- 1983 Unde se sparge pielea de lup, cârpește-o cu pielea de vulpe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 102.

Vezi *Leu, Lup.*

Adică unde puterea nu ți ajută, înlesnește-te cu viclenii (GOLESCU).

- 1984 Umblă să sperie lupul cu pielea oii.

A. PANN. *Ediț.* 1889, p. 88; III, 65. — HINȚESCU, 96.

Nu se spărie lupul cu pielea oiei.

Abecedar Ilustrat, p. 28.

- * *Nu se sperie lupul de pielea oiei.*

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.* — I. G. VALENTINEANU, p. 45.

A vrea să sperie lupul cu pielea oii.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

- * Δ *Lupul nu se sperie de (cu) pielea oiei.*

N. G. IONESCU, *inv. c. Mamornița, J. Dorohoi.* — I. G. VALENTINEANU, p. 30. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

- * *Luplu (lupul) nu se aspare di chelea oiei.*¹⁾

D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* — META COSTANDIN, *Molovi, te, Macedonia.*

Nu se-aspare luplu di chelea a oiei.

ANDREIŢ AL. BĂGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 56.

Voinicul nu se sperie de cel fricos și numai cu amenințări.

„Dreptul nu se teme de barfe, nici voinicul de băț.” — N. GH. IONESCU.

- 1985 Lupul frică n'are de mii și sute de oi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică cel vitez la război, cum și cel cumplit (GOLESCU).

Latinul dicea ca și noi: *Non ovium curat numerum lupus.*²⁾

¹⁾ Lupul nu se sperie de pielea oiei.

²⁾ Lupul nu ți pasă de numărul oilor.

- 1986 Lupul și singur fiind, nu se sperie de mii și sute de oi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică cei voinici de nimeni au tică (GOLESCU).

- 1987 Dinții de lup nu se sperie de mii și sute de oi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Adică cel voinic de nevoiași și cel cumplit de cel blândi (GOLESCU).

- 1988 * A se sfădi pe pelea lupului din pădure.

Locotenent C. C. MICLESCU, c. Miclescu, J. Vasiuță.

Vezi Urs, Vulpe.

A se certă pentru un lucru care nu stă în mâna noastră.

- 1989 Cu lupii împreună, ca lupii să urlă, ca lupii să 'nghiți îndată te 'nveți.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 104.

Adică cu cei flecari, flecar, și cu cei cumpliti, cumplit te 'nveți (GOLESCU).

¹⁰ Omul ăa obiceiurile aceloră cu cari e nevoit să trăiască.

²⁰ Te înveți a te sluji împotriva celor răi chiar cu armele lor.

Latinii diceau: *Si juxta claudum habites, subclaudicare discas*, ¹⁾ și Francesul: *On apprend à hurler avec les loups*.

- 1990 Urla alături cu lupii.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201. —
Voința Națională, No. 3018.

* *Trăiesci cu lupii, urlă ca lupii.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Cine se bagă între lupi trebuie să urle.

Dr. E. B. MAWR., p. 96.

Trebuie să urlă cu lupii.

AL. DUMITRESCU, p. 133.

Vezi Căne.

Trebuie să urmărim vcințele, gusturile și datinele oamenilor în mijlocul cărora trăim, de și nu le aprobăm.

Ulula cum lupis, cum quibus esse cupis, ²⁾ și cum dice Fran-

¹⁾ De locuiesc lângă un schiop, te înveți a schiopăta.

²⁾ Urlă cu lupii, cu care dorești să fii (trăiesci).

cesul : *Hurler avec les loups, prêcher avec les prêtres et bêler avec les brebis*. Căci precum ne învață Plautu :

Versipellem frugi couvenit esse hominem pectus cui sapit.—
PLAUT. *Bacchid.* IV, p. 10.

1991 Fόμεa pē lup ȅl scôte afară din pădure.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 72.

Și lupul dē fόμε ese din pădure afară.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 98.

Fόμεa gonesce lupul din pădure.

I. G. VALENTINEANU, p. 43.

* △ *Fόμεa gonesce pe lup din pădure.*

AL. DUMITRESCU, p. 118.— *Preotu*
C. BUNGETIANU, *incēf.* c. *Cusovčf.* J.
M. hedinf.

Adică nevoica pē om la netrebnicii ȅl duce (p. 72); arată cele
de mare nevoie urmte (p. 98). (GOLESCU).

Lepori esurienti et ficus placent ¹⁾, ȅicca Latinul și Francesul :
La faim chasse le loup du bois.

Dionisie-cel-Tinēr, după ce domni in Syria-USA fu nevoit să
deschidă o scōla publica in Corinthia, pentru a 'și agonisi vie. a.

1992 Și lupul sātul și mielul întreg nu sē pōte.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 97.

Nu pot fi lupii satul și jezi na broj. ²⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I,
pag. 21 & 44.

Veđi *ȅie.*

Sē ȅice pentru cele piste putin'ă (GOLESCU).

1993 Pē lup ȅl jupuiă și el sē tânguiă că oile sē dēpărtă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Adică cel cumplit și rău nărăvit nu-ȅ pasă pentru pedepsile ce-ȅ
fac pentru relele ce-a urmat, cât ȅi pare rău că nu le mai pōte
urmă (GOLESCU).

1994 Pē lup ȅl beleă, și el întrebă : unde este ȅia ?

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 57.

Sē ȅice pentru cei dē tot cumpli'i, ce și la ceasul morȅii la rēu-
tă'i gāndesc (GOLESCU).

¹⁾ Iepurelui când i-e fόμε și smochinole îi p'ac.

²⁾ Nu pot fi lupii satul și jeđii la numer (tođi).

1995 La lupul mort, câinii nu latră.

AL. DUMITRESCU, p. 118.

Nimeni nu se lăgă de acela care nu mai e în stare să facă rău.

1996 Pă lup cu căpriora cine poate împreună?IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Adică pă cel cumplit cu cel blând; se ȋice pentru cele nepotrivite din fire (GOLESCU).

1997 Nici ȋia cu doi miei, nici lupul flămând.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 48. —
C. NEGRUZZI, I, 249.* \triangle *Nici lupul flămând, nici ȋia cu doi miei (mei).*A. PANN, III, p. 81. — IIINTESCU,
96. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*,
J. Argeș. — II. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.* \triangle *Nici lupul flămând, nici capra cu doi ieȋi.*N. G. IONESCU, *inv. c. Mamornița*,
J. Dorohoi.* \triangle *Nici capra cu doi ieȋi, nici lupul flămând.*K. A. ZAFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubeni*, J. Dorohoi.

Se ȋice pentru cei lacomi, ce vor să se împărtășeze de la cei mai mici, de la cei mai săraci (GOLESCU).

Adică să nu aibă unul prea mult, iar altul nimica. — N. G. IONESCU.

1998 Pui de lup nici cum se pune cu miei împreună să crească la pășune.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Ne învață să nu amestecăm pă cei cumpliȋi cu cei blândi. (GOLESCU).

1999 Între lup și între miel credința nu se păzesc.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17.

Adică între cumplit și între blând (GOLESCU).

2000 Lupii cu miei nici cum se 'găduiesc, nici d'opotrivă între ei gândesc.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 41.

Adică cei cumpliȋi cu cei blândi și cei mari cu cei mici (GOLESCU).

2001 A ține prieteșugul ca lupul cu oia.

ION NECULCE, *Letop.*, II, p. 400.

A nu fi prietină.

2002 De lupul bătrân câinii eși bat joc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93.*Lupul când îmbătrânește îl latră câinii.*A. PANN, *Edit.* 1889, p. 171.*Lupul când îmbătrânește toate jăvarele îl latră.*

A. PANN, III, p. 155.

Vezi *Leu*.

Să dăce când cei tineri eși bat joc de cei bătrâni (GOLESCU); precum și cei mici de cel mare când și-a perdut slujbele carl 'i daŭ puterea.

2003 Lupul când îmbătrânește, atunci și șorecii încalecă pe el.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 35.*Lupul când îmbătrânește, și șorecii încalecă pe el.*IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică când cei mari scapăta din puterea lor, atunci și cei mai proști eși bat joc de ei (p. 35); adică când scade omul din puterea lui, și cel mai mic eși bate joc de el (GOLESCU).

*Wenn der Wolf alt wird, reiten ihn die Krähen. 1)**Prov. Germ.**A can veccio la volpe ghe pissa adosso. 2)**Prov. Venet.*2004 Dă lup când se grăește,
Coda i să ivesce. 3)IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93.*Când vorbesci de lup, lupul este la ușă.*P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 459 —
HINȚESCU, 95. — FR. DAMĂ, II, 296.

1) Când lupul îmbătrânește cloră i se pune pe spinare.

2) Vulpea se plia pe spatula cănelui bătrân.

3) Varianta dată de Iordache Goleșcu este de sigur o traducere a proverbului Frances, autorul Român necunosând adevărata formă Românească a proverbului. A' est 'xe nplu, între altele multe, ne dă adevărata valoare folkloristică a colecțiunei lui I. Goleșcu.

Când gândești la lup, lupul este la ușă.

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.* II, p. 108.

Când vorbești de lup, lupul la ușă (ușă).

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.* VII, p. 50. — Da E. B. MAWR, 71.

* *Vorbim de lup și lupul la ușă.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Arges*, J. Argeș. — GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.* — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Vorbesci de lup, și lupul după ușă.

AL. DEMITRESCU, p. 133.

Vorbesci de lup, și lupul la ușă.

Da E. B. MAWR, p. 49. — *Abece-dar Ilustrat*, 27.

Vești Magar.

Să țiee când grăim de rău pe ore-cine mai mare, și acela fără vește (sic) le aude și 'ndată răsplătesce (GOLESCU).

Precum ivirea lupului ne lasă încremeniți, de asemenea la so-sirca neașteptată a unei persoane despre care tocmai atunci se vor-besce, rămănem zăpăciți și tăcem de odată cu toți.

Lupus (est) in fabula ¹⁾.

TERENTIU.

Eccum lupus in sermone ²⁾.

PLAUTU.

Latini credea că dacă lupul vede pe un om înainte ca acesta să-l fi zărit pe dinsul, omul răgușesce îndată și perde glasul. «In Italia, ut creditur, luporum visus est noxius, vocemque homini quem prius contemplatur, adimere». — PLINIU.

. Vox quoque Moerim
Iam fugit ipsa; lupi Moerim videre priores.

VIRGILIU, *Egl.* IX.

Quand on parle du loup on en voit la queue.

Prov. Franc.

Talk of the wolf and his tail appears. ³⁾

Prov. Engl.

¹⁾ Lupul (este) în fabula.

²⁾ Ecce lupul în vorbă.

³⁾ Vorbesce de lup și coda i se ivesce.

Qui der llob parla, prop li ix. 1)

Prov. Catal.

2005 * Lupul îl vede și torlu îi cațîi. 2)

N. St. Nijopole, Macedonia.

Se dice despre omenii răi și vicleni pe cari cu nici un chip nu'i poți prinde.

2006 * ^Δ Cacă-te, lupe, ce-ai mâncat.

C. NEGRUZZI, I, 249.—L. BĂNESCU, prof. J. Roman.

Scóte, lupe, ce-ai mâncat.

L. CREANGĂ, Pov. p. 32.

Se dice acelor cari sunt strinși cu ușa și nevoiți ca să mărturisască faptele lor; cari au dat cinstea pe rușine și primesc plata celorli se cuvine.

2007 Vai când ajunge lupul sameș la oi!

A. PANN, II, p. 52.

Vai când ajunge lupul cioaban la oi!

HIŢESCU, p. 96.

Când cel rău ne stăpânesce.

*Wo der Wolf wird der Hirt,
Du sind die Schafe verirrt. 3)*

Prov. Germ.

Tō λύκος τῆν εἶν. 4)

Prov. Elin.

Ovem lupo commisisti. 5)

2008 Lupul imprejurul lui nu strică.

A. PANN, Edit. 1839, p. 174; III, 5. — HIŢESCU, 95. — AL. DUMITRESCU, 139.

Hoțul deștept nu fură în satu lui, nici chiar pe la vecini.

Un bon renard ne mange jamais les poules de son voisin.

Prov. Franc.

1) Când vorbesc de lup, el e aprópe.

2) Pă lup îl vede și îl cauți urma.

3) Unde lupul e cioaban, acolo oile sunt perdute

4) Lupul (al încredințat) óia

5) Idem.

*Wo der Wolf liegt, da würgt er nicht.*¹⁾

Prov. Germ.

*Ulfven biter intet der han bor.*²⁾

Prov. Sued.

*Quando o lobo vai furtar,
Longe de casa vai caçar.*³⁾

Prov. Portug.

2009 * Când oi vedea
Lupul cu cimpoi
Umblând după oi.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. pop.*,
pag. 333.

*Când lupii cu mieii împreună vor pasce, și
leul cu boul împreună vor mîncă.*

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* 128.

Adică nici odată.

2010 Lupul, pe unde a mîncat măgarul, tot dă ocol (rôtă)
câte odată.

A. PANN, *Ediția 1889*, p. 167; III,
134.— HINȚESCU, 95.

*Când și când tot își aduce aminte lupul de lo-
cul unde a mîncat măgarul, și mai dă pe
acolo.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 458.

* Δ *Lupul, unde a mîncat mielul, nouă ani cercă
a-și găsi hrana.*

V. FORESCU, *Folticenii, J. Suciava.*

* Δ *Lupul unde a mîncat odată, se încercă nouă
ani.*

Da Z. J., c. *Fedești, J. Tutova.*

Ômul tot așteptă folose de unde a mai căpătat altele înainte.

*Où le loup trouve un aigneau,
Il y en cherche un nouveau.*

Trésor des Sentences, XVIe Siècle.

¹⁾ Unde locuesce lupul, acolo nu gătuesce.

²⁾ Lupul nu mușcă unde locuesce.

³⁾ Când lupul vrea să fure, se duce să vînaze departe de culcușul lui.

2011 Unde a mâncat lupul măgarul.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 12.

Adică în loc primejdios (GOLESCU).

2012 Lupul e cu numele și vulpea cu darul.

BARONZI, p. 59.—HINȚESCU, 95.

Se ȳce când dintr'o faptă rea unul, mai viclén, trage folosul și altul pórta ponosul.

2013 Lupul te piresce, lupul te judecă.

D. ȚICHINDEAL, p. 48.

Lupul piresce, și tot lupul te judecă.

BARONZI, 55.—HINȚESCU, 96.

Veđi Turc.

Țichindeal reproduce acest proverb în învălătura care urmăzeă fabula *Lupul și Mielul*, vroind a arėta că nu pōte fi decăt strimbătate când judecātorul este și parte în cauza.**2014 Lupului, de i-ar fi frică de plōie, ar purta ipingea.**

A. PANN, III, p. 51.—HINȚESCU, 96.

Când ne temem de ȳre-ce scim sė întrebuiŃăm cele de lipsă pentru a ne feri.

2015 Urma lupului de urma cănelui puțin se osebesce.

HINȚESCU, p. 96.

Cu greū se pot deosebi cei bunī de cei rėi.

2016 Lupul la turburări sė inveselesce.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică cel cumplit la vremī de rėsvrătiri (GOLESCU).

2017 Lupii tot-deauna se bucură în timp de furtună.

A. PANN, III, p. 27.—HINȚESCU, 95.

Cei rėi se bucură de turburări, căci le sunt folositōre.

2018 Lupul pėrul schimbă, nu hirea.MIR. COSTIN, *Letop. Mold.* I, p. 292.*Lupul pėrul își schimbă iară firea ba.*NICOLAE COSTIN, *Letop. Moldovei*.

*Lupul p rul după vrem  i i schimbă, iară din
firea lui nu iase, nici obiceiul inv tate i i
mută.*

D. CANTEMIR, *Istor. Ierogl.*, p. 167.

Lupul i i preface p rul, dar n ravul nu.

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.*, p. 68.

*Lupul,  i de- i schimbă p rul, dar n ravul nu
 i-l schimbă.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Lupul p rul i i lepăda dar n ravul nu  i 'l lasă.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 19; I, 68;
Fab. I, 16.

* *Lupul p rul schimbă dar ( ar) n ravul ba.*

C. NEGRUZZI, I, 141 & 248. —
ASAKI, *Fab.*, 104. — I. BĂNESCU, *prof.*
J. Roman.

Lupul e lup, p rul schimbă iară n ravul nu.

D. ȚICHINDEAL, p. 53.

* △ *Lupul i i schimbă p rul dar n ravul nu.*

BARONZI, p. 54. — G. DEM. TEODO-
RESCU, *Cercet.* p. 85. — V. FORESCU,
Folliceni, J. Suciava.

* △ *Lupul i i schimbă p rul dar n ravul ba.*

II. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J.
Dorohoi. — ION AL LUI SBIERĂ, *Pov.*,
271. — LAZĂR ȘAINEANU, *Semas*, 375.

* △ *Lupul i i lep d  păru', dar n ravul nu (ba).*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 246. — PIN-
TESCU, 95. — I. IONESCU, I, 157. — EM.
POFESCU, *inv. c. Ciocanesci-Margi-*
neni, J. Ialomia.

Lupul p rul  i 'l p te lep d , iar n ravul ba.

AL. ODOBESCU, III, p. 48.

Lupul p rul schimbă dar inv  ul nu.

Dr E. B. MAWR, 89. — REINSBERG-
DÜRINGSFELD, I, 48. — Dr JOSEPH HAL-
LER, I, 624.

Lupul își schimbă părul nu și învêțul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

Lupul își schimbă părul, nici odată învêțul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 267.

• *Lupul mută părul, nu mintea.* ¹⁾

LAURIAN & MAXIM, II, p. 267.

Lupul schimbă părul, dar nu învêțul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1075.

Lupul își schimbă părul, dar năravul nici odată.

I. G. VALENTINEANU, p. 18.

Lupul muta părul, mintea nu. ²⁾

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

Luplu mută perlu, ma nu mintea.

MIHAIL G. BOJADSCHI, p. 192.

* *Luplu perlu s'alăxașce mea huia nu.* ³⁾

D. A. MILESCU, *GopeŃ, Macedonia*.—XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*

Luplu și mută perlu ma și ține învêțlu.

ANDREIŢ ALBAGAVU *Cart. Aleg.* 79.

Veđi Vu pe.

Să dice pentru cei rai din fire, ce și dă să pare ca să înțeleptesc, însă năravurile din fire nu și le schimbă (GOLESCU).

Statornica neschimbare a lupului sicroșie a dat nascere la acest proverb care se află, apröpe sub aceeaș formă, la o mulțime de popöre.

LUPLU MUTĂ PERLU, MA NU MINTEA

Luplu cađu in csarcu, shi tra și scapă di periclu rugă cu jurat si lu ĩiartă, că tru bana lui nu va si macă carne, ma erghi shi rădicin, ică mă peshti; shi cu aista condicione lu lasară. Cară intră tru una padure macatu vizu unu porcu ci se intevalea tru muzga unei bară, ĩise: Aistu n-adeveru va si ĩibă pescu, shi tru öră lu csucuti.

MIHAIL G. BOJADSCHI, p. 192.

¹⁾ Este o traducere adlitteram a proverbului Latin.

²⁾ Proverb Macedo-Român.

³⁾ Lupul părul își schimbă dar năravu nu.

Ὁ λύκος τὴν τρίχα ἀλλ' οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει. ¹⁾

Prov. Elin.

Lupus pilum non ingenium mutat. ²⁾

Prov. Lat.

En la peau où le loup est il y meurt.

Adages françois, XVIe Siècle.

The wolf may lose his teeth, but ne'er his nature. ³⁾

Prov. Scoț.

Un proverb Turcesc dice: *Crede, daca vreî, că munții s'aũ mutat din locul lor; sã nu cređi insã cã se pôte schimbã firea omuluî. Acéstã idee Horatiu a exprimat'o prin versul atãt de cunoscut: *Naturam expellas furca, tamen usque redibit.**

LUPUL POCAIT

Lupul pœrul iși schimbã, dar nãravul nu 'și lasã

Un lup daca 'mbœtrânit
Intr'o ȝi ce i-a venit,
A vrut a sœ pocãi
Si faptele a-șî cãi.
Deci cu acest al sœu gãnd
Numele 'n cãne schimbãnd,
S'a smerit ca un bœtrãn
Și s'a bãgat la stãpãn,
Sã slujascã intr'un an
La oi, pe lângã cloban.
Intr'acest chip dar slujind
Și oile 'n cãmp pãzind,
Intr'o ȝi fiind lungit
O ôie l'a miroșit.
El indatã 'ș'a ulsat
Cã e în cãne schimbãt,
Ș'apucãnd ôiea de trup
O jertfi 'n grab ca un lup.
Clobanul peste el dãnd
Ș'acéstã faptã vœlënd,
Ce-ai fãcut? l'a întrebãt,
Cãne bœtrãn și spurcat!
Iar el smerit se uitã
S'intr'acest chip sœ 'ndreptã :
Eũ, ȝise, fiind culcat
M'apucasem de visat,
Ôia cum pãscea 'mprejur,
Vœind tocmã ca un fur
Pe la spate mœ mușcã,
Si cõda îmi imbucã.
Eũ i-am ȝis odatã : mir,
I-am ȝis și al'datã : cîr,
Dar ea tot mœ supœrã,

¹⁾ Ὁ Lupul pœrul, dar firea nu schimbã.

²⁾ Lupul pôte sa-șî piœrȝa dinȝi, dar nici odatã firea (nãravul).

Și nu se astimpără.
Atunci și eu necăjit
Cum o trântă a murit,
Și de frică să n'o veji,
Și să mă 'nvinovățezi,
Apucați de o mănca
Și în burtă o băgați.
Dar ciobanul nu glumi,
Dându-i una 'l adormi.

A. PANN, *Fab.*, I, p. 16.

Dim. Țichindeal desvoltă aceeași idee în fabula XIX, *Lupul și Capra*, p. 52.

2019 Cel ce 'n lume lup se nasce,
Tot ca lupul va trăi.

T. SPERANȚIA, III, p. 109.

Același înțeles ca proverbul 2018.

2020 Lupul, și dă 'mbetrânesce, năravul nu și 'l părăsesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Să țină pentru cei ce nici la bătrânețe, nici să pocăiesc, nici să părăsesc dă cele rele (GOLESCU).

2021 Lupului 'i-e necaz încă,
Chiar și singur ce mănâncă.

A. PANN, III, p. 92.—HINȚESCU, 96.

Se țină despre cei cumpliți și vecinic mănioși.

Acest proverb se trage de la dălina lupului de a mirăi și de a părea mănios când își sfășie și mănâncă prada.

2022 Lupii se cert, pe unde vin,
Pentru dobitoc străin.

A. PANN, III, p. 23.—HINȚESCU, 95.

Vezi *Vrabie*.

Se țină despre cei cărcotași cari se cert și pentru lucrul altuia.

2023 Lupul cioban oilor, unde s'a mai pomenit?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică asupra celor blândi, îngrijitori cumpliți (GOLESCU).

2024 Lupul păstor oilor.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică lucru nepotrivit și piste fire; și se țină pentru stăpânul cel cumplit (GOLESCU).

2025 Lupul uu se satură c'o mică 'mbucătură.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Adică cei mari, cumpliti și lacomi nu se mulțumesc cu puțin (GOLESCU).

2026 Mórtea lupului e săuătatea oilor.

FR. DAMÉ, II, p. 296.

Mórtea celui cumplit este scăparea celor slabi.

2027 Lupului ăi dă cu «uideo!» și el piere de flămăud.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

Se dice pentru cei ce n'aū ce mânca, și lumea ăi hulesc (GOLESCU).

2028 Ce intră iu gura lupului auevoie ese.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 76;
Asen., pag. 76.* \triangle *Ce intră în gura lupului nu se mai póte scóte.*P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 147. —
H. D. ENESCU, *inv. c. Zamoslea, J. Dorohoi.** *Ce s'a dus pe gát de lup nu mai vede sóre.*I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.** *Ce a máncať lupul e bun máncat.*A. PETRESCU, *Curtea-de-Arges, J. Arge.*

Adică ceea ce ăea cel mai mare de la cel mai mic anevoie se mai dă înapoi (GOLESCU).

Cu tóte acestea Anton Pann, I, p. 24, ne spune că, dacă scii cum să te porți, măgulind patimile ómenilor, «bucățica chiar din gura lupului poți ă o scoți.»

2029 Diu gura lupului auevoie scoți întreg.A. PANN, *Edit.* 1889, p. 149; III, 121. — HINȚESCU, 96 — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 161.

Acelaș iuțeles ca numărul 2028.

Ex λύκου στόματος. ¹⁾

Prov. Elin.

Ex ore lupi. ²⁾

Prov. Lat.

¹⁾ Din gura lupului.²⁾ Ideu.

Det kommer ei uskadit af Ullus Mund, som i Kommet. ¹⁾
Prov. Danes.

2030 A scôte din gura lupului.

BA ONZI, p. 47.

A săvirși o faptă însemnată, grea de îndeplinit.

2031 Lupul ori-ce găsesce înghite.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*,
pag. 76.

Adică cel lacom.

2032 Lupul din număr mănâncă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

* *Lupul mănâncă și din oile numărate.*

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 134; II,
87. — HINȚESCU, 93. — LAURIAN &
MAXIM. II, 201. — AL. DUMITRESCU,
pag. 119.

Lupul mănăcă și oile numărate.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 227.

Adică cei hrăpitori nu păzesce nici o orînduială (GOLESCU). De
-omul răpitor nu te poți apără în de ajuns, nici o supraveghere
nu'l va birui și ori-cât vei fi cu băgare de seamă tot vei rămânea
păgubaș.

*Hic tantum Boreae curamus frigora, quantum
Aut numerum lupo, aut torrentia flumina ripas.*

VIRGILIU, *Egl.* VII, v. 51.

Brebis comptées le loup les mange.

Prov. Franc.

Der Wolf frisst auch die gezählten Schafe. ²⁾

Prov. Germ.

Tekur úlfur af töldum sauoum. ³⁾

Prov. Island.

Ovella contada lo llob se la menja. ⁴⁾

Prov. Catal.

¹⁾ Nu ese tot nevătămat din gura lupului, ce a intr. t acolo.

²⁾ Lupul mănăcă și din oile numărate.

³⁾ Lupul apucă din oile numărate.

⁴⁾ Oia numerată lupul o mănăncă.

2032 * Lupii nu se mănâncă între dinșii.

Maior P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

Cei răi, cei de o panură se ocrotesc unul pe altul.

2033 Nici lupul pre bălăia, nici bălăia pre lup.

C. NEGRUZZI, I, p. 249.

Ne învață a fugi de intrigă și de cei răi.

2034 Vino, lupe, de mă mănâncă de (a) gata.

A. PANN, III, p. 22.—HINȚESCU, 95.

Țice cel desnădejduit; se mai țice și de acel care so dă singur pe mâna vrăjmașului.

2035 * Te mănâncă lupul.

Se țice copiilor neastimpărați pentru a-i liniști.

Acest obicei este foarte vechiu și se găsește la multe popore.

Elinii speriați copii cu *Lamia*, o regină din Libya, care după ce și pierduse toți copiii dăduse poruncă ca să se ucidă toți pruncii din regatul ei. La Roma cră un ore-care *Manducus* care jucă acelaș rol. La Francesi *Croque-Mitaine*, poreclă ce se dase unui biet ministru al Regelui Louis-le-Débonnaire, a rămas până astăzi—di gogori'a copiilor.

O vechie fabulă pe care a versificat-o și La Fontaine, *Le Loup la mère et l'enfant*, ne dă origina acestei țicături.

LUPUL BABĂ ȘI PRUNCUL

Lupul flimând, umblă în cöce și în coala călând ce-va mănăncă. Aă venit în marginea satului. înaintea unei case, unele au jea pre un prunc plângend, și pre bătrâna spăruindu-l și țicendul-i, că de nu va țiceă, și nu va merge să se culce, și să dormă, îndată îl va da lupului să-l mănânce. Lupul au fiind acösla, așteptă cu mare dorire nu cum-va va face baba aceea. Pruncul se mângăie și încetă de a mai plânge, și întrebă pre bătrână, d'el va da lupului. dară ea au țis: Ba nu te teine sufletul meu, că dacă va vi ni lupul, îl vom împunge cu frigarea cea mare de fier, care stă după ușă. Atunce lupul au fiind acösla, se întorse înapoi fugind, și gândind întru sine. heil! heil! babele întru acest sat unele vorbes: și altele-găudesc.

D. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 43.

2036 * Fie și un lup mănăcat d'o ore!

A. PANN, II, p. 70.—HINȚESCU, 95.
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 3 2,

Maî fie și un lup mănăcat de oi, nu tôte oile de lup.

LAURIAN & MAXIM, II. p. 559.

Se țice când cel mai mic birue pre unul mai puternic.

2037 * Lupul (lupul) pe dimandate nu măcă. ¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Când dorim ore-ce nu trebuie să așteptam, cu mânele în sin, ca să ni se dea, și să luăm de pildă pre lup, care răpescce, fără a mai, ce 'i este de trebuință.

2038 * Când va si avegli luplu (lupul) păstrămăllu. ²⁾

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Se ȕice când cine-va n'are nici o speranță de a reuși într'o afacere, corespunde românescului: a încredința lupului oia.

2039 Lupii marâncă inseli ³⁾

FR. MIKLOSICII, *Rum. Unter. I, 12.*

Adică cei răi nu pot trăi împreună.

Un proverb italianesc ȕice: *I luvî magna sui.* ⁴⁾

2040 A inchide lupul în staulul oilor.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

A pune, a lăsa pre cine-va la un loc, într'o slujbă unde ar putea face mult rău.

2041 * A se aruncă în gura lupilor.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.

A se expune la o primejdie sigură.

Se jeter dans la gueule du loup.

2042 * A 'și face partea lupului.

Vedî *Leu.*

Are acelaș înțeles ca la numărul 1971, și este adevărata formă românească a acestei ȕicătorî.

2043 A urlă lupii în casa cui-va.

BARONZI, p. 44.

Adică a fi înșelat de nevastă.

Natura lascivă a lupului a dat naștere în mai multe limbi, la o serie întreagă de ȕicătorî său proverbe cari se învîrtesc împrejurul acestei idei.

¹⁾ Lupul pe cerute nu mănâncă.

²⁾ Când va păzi lupul pastrama.

³⁾ Lupii se mănâncă între dinșil.

⁴⁾ Idem.

Veđi în Fleury de Bellingen, *Etymologie des proverbes français*, pag. 178 dicerea : *danser le branle du loup*.

Elle a vu le loup, se dice de o fată care 'și-a pierdut fetia, etc.

2044 * A ținē lupul de urechie.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 201.—FR. DAMÉ, II, 296. — *Preot C. BONGE-TIANU, inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-J. Mehedinți.*

A fi într'o poziție falsă, grea și primejdiosă, căci dacă ții pe lup de urechi nu 'i poți face nici un reu, nici să 'i dai drumul căci te poate inhățiă dinsul. Vorba Românului : *l-aș lăsa dar nu mă lasă*.

Se dice unui om slab care vrea a se opune unui mai tare : *te-ai apucat și tu să fii lupul de urechi*. — I. IORGULESCU.

Regele Solomon dice în Proverbele sale : *Acel care trecēnd pe lângă nisce omenī se amestecă într'o certă care nu 'l privesce se asemănă cu acel care prinde cănele de urechi*, XXVI, p. 17.

Auribus teneo lupum. ¹⁾

TERENTIUS, *Phormio*.

Τὼν ὧτων ἔχω τὸν λύκον. ²⁾

Prov. Elin.

2045 Lupii se țin după oi și corbiī după hoit.

Lumea Ilustrată, An. II, p. 695.

Arata năravurile firesci.

2046 * A umblă ca lupii pe lângă oi.

M. CANIAN, J. Iași.

Pentru a hrăpi, a face rău.

2047 A ședē ca lupu 'n respântie.

A. PANN, III, p. 5.—HINȚESCU, 96.

Se dice de acel care sta la pândă așteptând o pradă, vre un folos.

2048 * A se duce pe gât de lup.

M. CANIAN, J. Iași.

A se duce ca pe gura lupului.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 44; *Amint.*, 114—115.

A dispărea repede cu totul, a fi pierdut cu desăvîrșire.

¹⁾ Țin lupul de urechi.

²⁾ Idem.

«Ne-am calicit cu desăvîrşire : zimfi, ba oiţe, ba stupi, ba cai şi boi s'aî dus
ca pe gura lupului. — I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 114—115.

Bieţi boişorii mei s'aî dus ca pe gura lupului. — Vr'o dihanie a dat peste
dîngu? — Ba i-am dat eu singur cu mâna mea, bădiţă. — I. CREANGĂ, *Pov.*, 44.

2049 * A da pe gură de lup.

Da EC. LANGE, *Bérlad*, J. Tutova.

A mîncă repede, cu lăcomie ca lupul.

2050 * A apucă ca lupul.

B. P. HĂŞDEŪ, *Etymologicum Magnum*, p. 1398. — ION AL. LUI SIBIERA, *Pov.*, 9. — I. R. DAME, I, 84.

* *Imbucă ca lupul.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

* *Inghite ca lupul.*

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*, 23.

A imbucă lăpesc.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 101.

Acclăş înţeles ca numărul 2049.

2051 * A se bate lupii la gura cui-va.

BARON71, pag. 45. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 216.

* *Pare că se băteaî doi lupi la gura lui.*

Imbucă de pare că se bat lupii la gura lui.

HINŢESCU, p. 77.

A mîncă repede, cu lăcomie.

2052 * A avé fîmea lupului.

LAURIAN MAXIM, II, p. 201.

* *A fi flămînd ca lupul.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

A fi lihnit de fîme.

Etre affamé comme un loup.

2053 A vré să scôţa (oia) din gura lupului.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 559.

Vrei să scoţi mielul saî oia din gura lupului.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 313.

A vroi, a încercă un lucru peste puțință.
 Latinul Țicea : *eripere agnum lupo*. ¹⁾

2054 * A scôte din gura lupului.

BARONZI, p. 47.

A savîrși o întreprindere grea, o faptă care părea peste puțință.

2055 A se îmbracă cu florelnic cojoc lupesc.

ZILOT ROMÂNUL, *Revista Istorică*,
 An. III, f. 1.

A fi îmbrăcat în piele de lup.

D. ȚICHINDEAL, p. 10.

A se arêta măi rău de cât este pentru a înfricoșă.

2056 Lupul îmbrăcat în piele de ôie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 42.

* *Lup îmbrăcat în piele (pele) de ôie.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 88; III
 65. — D. ȚICHINDEAL, p. 10. — M. CA-
 NIAN, *J. Iași*.

* *Lup în piele de ôie.*

HINȚESCU, pag. 95. — Da E. B.
 MAWR, p. 8.

Lup cu piele de ôie.

LAZĂR ȘĂÎNEANU, *Semas.*, p. 346.

Lup sub cojoc de ôie.

D. CANTEMIR, *Descr. Mold.*, p. 283.

Sê Țice pentru cei fățarnici și vicleni (GOLESCU).

«Papistașii ascund chipul lor cel de *lup sub cojoc de ôie*.» — DIM. CANTEMIR.

În Evangheliî citim : *Carî vin la voi în vestminte de ôi, dară
 pe din launtru sunt lupi răpitori...* — MATEIŪ, VII, p. 16.

Ulfhjerta döljes ofta under färpelsen. ²⁾

Prov. Sved.

Agneou defouero et loup dedins. ³⁾

Prov. Prov.

¹⁾ A răpi mielul de la lup.

²⁾ Înimă de lup se ascunde adese-ori sub blana de ôie.

³⁾ Miel (pe) din afară și lup înăuntru.

- 2057 * A scăpa ca din gura lupului.

A. PANN, II, 29. — HINȚESCU 170. —
FR. DAMĂ, II, 89 & 296. P. ISPIRESCU,
Rev. Ist., I, p. 233,

Vezi *Câne, Căda*.

A scăpa de o mare primejdie și cu mare greutate.

- 2058 De când se lua de gât lupii și miei.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 1.

Adică de demult.

- 2059 De când lupul eră cățel, și se jucă de-a baba-ôrba cu mielușei.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 156.

*
De când eră lupul cățel.

I. ARBORE, J. Buzău.

*
De când eră lupul cățel și măgarul vițel.

AL. MARTINIAN, J. Ilfov.

Adică de demult.

- 2060 * De când lupii albi.

B. P. HĂȘDEU, *Etym. Magn.*, 705. —
I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 23.

Adică de demult.

«D'apoi nu știți că mătușă'l mórta, *de când lupii albi*, și s'a făcut ôle și urciore, sêrmana?» — I. CREANGĂ.

- 2061 La lupul alb.

MIHAIL G. BOJADSCHI, p. 150.

Adică nică-odată.

«În lu comparaci? — La lupul alb.»

- 2062 Pe când lupo cu oile în staul se culcă și ciobanii cu împărații și craii la masa verde ospăta.

Conv. Liter., IX, p. 185,

Adică de demult.

- 2063 * A fi lup bătrân.

FILIMON, p. 62. — LAURIAN & MAXIM, II, 201. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 379.

Om rău din fire, care a mai dobândit și o mare experiență.

2064 * A se stringe ca lupii la hoit.

AL. MARTINIAN, J. Ilfov.

Se ȋice despre acei cari alerga la un cȃstig, ŝi ȋn deobŝte la ȋmpȃrtirea unei moŝteniri.

2065 * Δ Are vȃd de lup ŝi auȃ de vulpe.

A. PANN, III, pag. 22. — HINȚESCU, 199.

Veȃi *Vulpe*.

Adicȃ vede bine ŝi aude bine. Anton Pann, aplicȃ aceste cuvinte celui zavistnic.

2066 * Δ A avȃ urechi de lup.

Preot, C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cor-sovȃ*, J. Mehedinȃi. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baza-de-Aramȃ*, J. Mehedinȃi.

1° A auȃ bine. — C. BUNGEȚIANU.

2° A fi deŝtept, atent, cu bȃgare de sȃmȃ. — I. IORGULESCU.

Lupul nu ulmȃ, ȋnsȃ aude bine, de unde se trage ŝi numele de «*N'aude*» care i se dȃ ȋn basme.

Uuu! *N'aude*
N'a vede,
Na greul pȃmȋntului,
Si uŝorul vȃntului,
Cȃȃeluŝii mei,
Cȃ vȃ pȃere stȃpȃnului.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 338.

Ȋice *Copilul vȃduvei* chemȃnd lupul, vulpea, ursul ŝi ȃepurele ȋn ajutor.

M Ȃ G A R

Veȃi *Armȃsar, Boi, Cal, Catȃr, Leu, Lup, Minte, Mort, Orz, Porc, Ŝea, Tȃrlu, Țȃnȃr, Vorba*.

2067 Urechȃ lungȃ, semn dȃ mȃgar.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

*Pe moȃic 'l cunoscȃ dupȃ ochȃ
Ca pe mȃgar dupȃ urechȃ.*

A. PANN, III, p. 39. — HINȚESCU, p. 110.

Sȃ ȃice pentru cei ce sȃ cunosc dupȃ ȃre-ce semne (GOLESCU).

Cu tȃte aceste Svedesul are ŝi el dreptate cȃnd ȃice : *Icke alla ȃsnor la lȃnga ȃron*, adicȃ : Toȃi mȃgarii n'aȃ urechȃ lungȃ.

2068 * Măgar s'a dus, măgar s'a întors.

Da E. B. MAWR, p. 32.

Veđi Boŭ.

Se ȝice despre acei cari nu au sciut să se folosescă de învățătura care li s'a dat.

2069 Mai bine un magar care te pōrtă, de cât un cal care te trântesce.

I. G. VALENTINEANU, 44.

Mai bine o slujbă mică și sigură, de cât una mare pe care o poți pierde.

2070 De ce muri bietul taică
Și nu trai draȝa maica,
Să vadă măgar cum sbōra,
Ca o pasere ușōra!

A. PANN, I p. 93.

De traiă tuta vedea și el magar sburând.

I. FUNDESCU, *Basma*, p. 159.

Se ȝice în bataie de joc acelor cari regretă lipsa altora la o întimplare curioasă și neobicinuita.

Reproducem dupa A. Pann, Snōva care a dat nascere acestei ȝiceri.

POVESTEA VORBIȚII

Un nerod odinioară,
Cu mintea lui cea ușōră,
Se scōlă își lea magarul,
Ii pune 'n spate samarul,
S'aruncă 'ndată pe dînsul,
Dă cu nulaoa într'însul,
Și plecă către pădure
În mână cu o sēcure,
Ce-va lemne (ca) să dobōre
Din copaci, crângi uscăciōre.

Intimplându-se ca pădurea sa fie pe un deal mare la pōlele căruia spumega un rîu adînc, tōte crăcile și toți copaciȝ pe care ȝă tăia țiganul cădeau în vale și le luă apa. Se învîrtesce, se gîndesce el ce să facă.

Și luând funia 'ndată
Cea de la samar legată,
Mai lea căpēstru, briu scōte,
Lēgă una d'alta tōte,
Face o funie lungă
Mai departe să ajungă
Apoi urcă dobitoacul

Unde eră mai sus locul,
 Apucă, funia 'nnodă
 De samaru'i despre coddă :
 D'acolo 'n copaciū sē sue,
 Vrënd pe vocea'i sāl supue,
 Țapăn de virfu'i o lēgă,
 Și face o faptă 'ntrēgă.

În urmă se scoboră și începe a tăia copacul care după multă
 trudă se pornesce spre ripă rēdicând în aer măgarul legat de
 dînsul, și'l aruncă peste vale.

Iar el privind la 'nălțime
 Măgaru 'n sbor cu luțime,
 Cădu îndată pe vine
 Și începū să se 'nchine,
 Țicēnd : ce minune mare !
 Din cele în lume rare !
De ce muri bietul taică
Și nu trăi draga maică
Sa vață măgar cum sboră
Ca o pasēre ușōra !
 Ierī de muream, Dōmne bune,
 Nu vedeam astă minune.

2071 Pē magar cānd ȳl poftesce la nuntă și 'l cinstesce,
 ori lemne trebuesce, ori apă lipsesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

*Pe măgar la nuntă cānd ȳl poftesce,
 Acolo ori lemne, ori apă lipsesce.*

A. PANN, I, p. 94. — HINȚESCU, 97.

Veđi *Nunta*.

Adică pē cei micī, cānd ei poftesc la adunări ca să slujască, iar
 nu ca să se înveselēscă (GOLESCU).

Veđi A. Pann, *Povestea Vorbiū*, I, pag. 86.

Asne conviē à nopces eau ou boys y doibt aporter.

*Anthologie des Prov. Mss. XVe
 Siēcle.*

*Man ruft den Esel nicht nach Hofe, den dass er Säcke
 trage. ¹⁾*

Prov. Germ.

*Quannu a li nozzi l'asinu ē invitatu,
 Pri purtari acqua o ligna ē lu sō lu sō 'n vitu. ²⁾*

Prov. Sicil.

¹⁾ Măgarul nu sē chiamă la curte, de cât ca să pōrte sacī.

²⁾ Cānd la nuntă măgarul ē poftit, pentru a duce apă sau lemne ē poftit acolo.

- 2072 * Gumarlu la nuntă nu se chiamă. ¹⁾
D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*,
Ceî micî la petreceri.

- 2073 Și măgarul e bătrân, dar îl incalecă copiii.
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 171; III.
155. — HINȚESCU, 97.

Și măgarul e bătrân, ș'il incalecă copiii.

I. G. VALENTINENU, p. 34.

Să ȋce despre cei bătrâni și proști.

- 2074 Cine 'ncalecă măgarul,
Să 'i sufere și năravul.
A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106; II,
114. — HINȚESCU, 97.

Cine 'ncalecă pē măgar sa 'i sufere bēșinele.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 115.

Cine incalica magarul sa 'i sufere și năravul.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*,
pag. 250.

Veđi *Cal.*

Adică sa suferim cusururile celor proști, când cu ei ne slujim
(GOLESCU).

Anton Pann aplica acest proverb femeilor adăogând ca: *cine
caută nevêslă fara cusur, ne însurat remâne.*

- 2075 Pē magar să 'l încarci dupa a lui putere, dacă nu
veî să te încarci tu în locul lui.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 112.

Veđi *Dobutoc.*

Adică pē slugă după a lui putere, dacă nu veî să te slujesci
singur tu în locul lui (GOLESCU).

La seure somme abast l'asne. ²⁾

XIIIe *Siècle.*

- 2076 Și măgarul supărare nu puțină are, când pōrtă asu-
pra lui mult piste puterea lui.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 98.

Să ȋce pentiu norōde, când se împovărează pi-te puțința lor
(GOLESCU).

¹⁾ Măgarul la nuntă nu se chiamă.

²⁾ Sur-somme surcharge.

- 2077 Măgarul când te lovesce, să fugi și să-î mulțumesci,
că mai câștigat ești.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 108.

Când te calcă un măgar treci înainte.

I. G. VALENTINEANU, p. 10.

Adică să fugim de cei proști, când ne necințesc, ca să nu ne și
hăță (GOLESCU).

- 2078 * Pe măgarul unde 'l legi acolo rămâne.

ION VĂCĂRESCU, *Măcin*, J. Tulcea.

E prost ca un măgar, unde 'l lăgă acolo rămâne.

D. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 325.

Se ȃice despre cel prost.

- 2079 * Ș'a legat măgarul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96. —
HELIADÉ-RĂDULESCU, *Bib. port. LXY*,
pag. 105.

Vedî Samar.

Adica ș'a dohândit stare (GOLESCU).

«Cată numai să 'și lege magarul, d'a-l-alle ce 'l mai pasă.» — HELIADÉ-
RĂDULESCU.

- 2080 Măgarul oara
Pentru alții povară.

A. PANN, III, p. 92 — HINȚESCU, 97.

Despre cei cari muncesc în folosul altora.

- 2081 Pentru umbra magarului.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52.

Să certă pe umbra măgarului.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 66.

Adica pentru lucruri de nimic, ca cei ce se certă cine se ședă
la umbra măgarului sa se adăposteze, stăpânul măgarului său ce
l'a luat cu chirie (p. 52); se ȃice pentru cei ce se sfădesc pentru
lucruri de nimic (p. 66). — IORD. GOLESCU.

᾽Υπὲρ ὄνου σκιάς. ¹⁾

Prov. Elin.

Rixari de lană caprină. ²⁾

Prov. Lat.

¹⁾ Asupra umbrei măgarului.

²⁾ A se certă pentru lăna caprei.

O mică istoriică pre care Demosthene a povestit-o Athenianilor a dat naștere acestei diceri care de la Elini a trecut la noi sub forma arătată de Iordache Golescu.

UMBRA MĂGARULUI

Demosthene pleacă pentru un om care, fiind dată natura crimei pentru care era urmărit, putea să fie osândit la moarte. Vădând că judecătorii nu 'l ascultă, își întrerupe apărarea și dice:

«Un călător mergea de la Athena la Megara calare pe un măgar ce 'l închiriasse. Pe la amiață, doborât de căldura cea mare, se dă jos de pe dobitoc și se culcă ca să se mai răcorescă la umbra lui. Stăpânul măgarului, care 'l însoția, dice că locul i se cuvine lui, căci închiriasse măgarul, însă nu și umbra acestuia. Cărta se mărește, se bat și în urmă alergă la judecată.»

În acest moment Demosthene tace. Athenianii a căror curiozitate era ațîțată, îl întreabă ce hotărâre au dat judecătorii.

«Vai vouă, le răspunde oratorul, ascultați cu rivă povestirea unei cărte asupra *umbrei unui* : *agar*, și nu vă îngrijiiți de o cauză în care viața unui om este în joc.»

Veți Cost. din Golesci, pag. 139.

2082 Șede pe măgar, și caută magarul.

C. NEGRUZZI, I, p. 248. — FR. DAMÉ, III, 7.

Veți Nan.

Să dice despre cei zapaciți, uțiți, buimaci de cap. A se vedea la cuvîntul *Nan*, snovă privitoare la acest proverb.

Il cherche son âne et il est monté dessus.

Prov. Franc.

2083 S'a marit magarul, s'a micșorat samarul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 63.

Să dice pentru copiii când cresc și rămân hainele scurte (GOLESCU).

2084 Măgar fără samar nici cum se poate.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 46.

Adică cei mici fără împilăla (GOLESCU).

2085 Șede și el între noi, Ca măgarul între oi.

A. PANN, I, p. 96. — HINȚESCU, 174.

*
E ca nepotul Mitropolitului între oi.

GR. JIPESCU, *Răur. Oraș.*, p. 290.

Să dice despre cei neroși cari tac și nu știu cum să se poarte într-o adunare.

*Ein Esel unter den Affen.*¹⁾

Prov. Germ.

*Asinus inter simias (apes).*²⁾

Prov. Lat.

- 2086 Măgarul din cerb lesne se cunoște din săriturile
piste munți.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 46.

Adică cei proști din cei învățați, din isprăvile lor (GOLESCU).

Qui este âne et veut être cerf se connaît au saut du fossé.

Prov. Franc.

- 2087 Și magarul câte-odata
Binișor si el se poartă.

A. PANN, I, p. 94.—HINȚESCU, 97.

Ca și omul prost.

- 2088 Măgarul când bolesce, atunci numai nu 'ți muncesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 46.

Adică robul (GOLESCU).

- 2089 , Și magarul se vinde tot în oborul armăsarilor.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 102.

Măgarul se vinde tot în oborul armăsarilor.

A. PANN, II, 117.—HINȚESCU, 97.

Cei proști și cei buni tot la un loc se găsesc.

A se vedé în Dim. Țichindeal, Fab. *Cătara sau Măsga în-grașata*, pag. 160 precum și învățătura care urmăze.

- 2090 La fin mai mult dă cât la aur poftesce măgarul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 39.

Să dice pentru cei proști, ca cele mai próste le plac după firea lor (GOLESCU).

Asinus stramenta mavult quam aurum.

Prov. Lat.

- 2091 Măgarul de dar nu se caută pe dinți.

A. PANN, *Ed.* 1889, p. 146 ; III, 118.

¹⁾ Un măgar printre maimuța.

²⁾ Măgar între maimuțe (albino).

Vezi Cal.

Darul nu se cercetă de ce preț este și ori cât de mic ar fi trebuie primit cu mulțumire.

2092 * Când vorbesci de măgar nici măgarul nu îți departe.

I. ARBORE, J. Buzău.

* Când vorbesci de măgar, măgarul sbieră la ușă.

Vezi Lup.

Să ție când ore-cine se ivesce pe neașteptate când se vorbesce de dînsul.

2093 Când se joca măgarii vremea se strică.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35. —

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 458.

*Când joc (jocă) măgarii împreună
Se strică vremea cea bună.*

A. PANN, III, p. 8. — HINȚESCU, 96.

Adică când cei mari se poticuesc, toate împotriva ne vine (GOLESCU).

Să mai ție si când se joc împreună oameni răi crescuți sau moșici din a căror glume se pot nasce certuri. In fine mai are un înțeles curat meteorologic.

2094 Să joca magarii.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II p. 65.

* Să incură măgarii.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș J. N/ov.*

Să ție când se joca oamenii mari ca nisce copii, însemnând că se strica vremea (GOLESCU).

2095 Departe de magarul ce are narav sa dea din picere.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 94

Adică de cel ce supără pe toți (GOLESCU).

2096 Cine-va. când locuesce
Cu măgarul cel trândav,
Ori pîr din (de) el se lipesce,
Ori ca vre un alt narav.

A. PANN, I, p. 60. — HINȚESCU, 97. —
IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Vezi Cane.

Cine se amestecă printre cei răi capătă rele deprinderi.

*Qui compaignie a saige tient
Per raison plus saige devient,
Et qui de fole amour s'asamble
Per raison le fol resamble.*

*Prov. aux Philosophes, Mss.,
XIIIe Siècle.*

2097 Cât de mult se împodobesci cu aur și cu argint pe
cel mai frumos măgar, tot măgar se socotese.

Vezi Mămuță, Taur.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 36.

Să ție pentru cei proști la minte ce se fălesc în zadar când se
împodobesc (GOLESCU).

*Un âne paré ne laisse pas que de braire.
Le frein doré ne rend pas le cheval meilleur.*

Golden Gebiss macht's Pferd nicht besser. 1)

Prov. Germ.

2098 Ca rafturile de aur în capul măgarului.

DIM. CANTEMIR, Ist. Ierogl., p. 235.

Se ție pentru cele nepotrivite.

«Vorova nu în vreme și la locul său, ca rafturile de aur în capul măgarului se prinde». — D. CANTEMIR.

2099 Pe măgar cât să'l împodobesci,
Armăsar tot nu poți să'l numesci.

A. PANN, III, p. 39.—HINȚESCU, 97.

Cei de nēm prost să fără de inteligență în zadar se dau de
nobilii sau omenii deștepți, căci urmele îi arată ceea ce sunt.

CATĂRA SAU MĂZGA ÎNGRĂȘATĂ

Un om au vrut să vîndă o Măzgă, și pentru ca să o vîndă cu bun preț, o hrăni cu orz să se îngrășe. Acestă când s'au hrănit bine și s'au îngrășat s'au făloșit atîta, căt au dis stăpînului să o vîndă în loc de cal, adăogînd: că tatăl său nu au fost măgar, ci hăg (cal turcesc). Așa dară în vremea tirgului nu au dus'o unde se vindea mîzgele, ci unde caii cei buni. Acolo încăle când'o un cumpărător, și începînd a se întrece cu cai de loc, despre o parte pentru grăsimă, despre altă parte fiind-că era mîzgă, începî a rămănea înapoi. O împung cu pîntenii, o bat cu bicele, o silesc preste măsura să alerge. Atuncea abia răsufîlînd ție: Mă rog, nu mai dareți mai mult, nici mă siliți, că nu mai pot; Apoi au spus drept că este mîzgă, și de ce nēm este. Numai acesta e făloșia și mândria mea, carea era să-mi mănca vieța.

DIM. ȚICHINDEAL, Fab. p. 160.

1) Friul de aur nu face calul mai bun.

2100 Nu ride dă măgar ca vine vremea să încaleci pe el.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 110.

*Să nu riđi de măgar cum-va,
Că pôte îl încaleci când-va.*

A. PANN, I, p. 5. — HINȚESCU, 97.

Adica să nu ne batem joc de cei mai mici, că vine vremea să avem trebuință dă ei (GOLESCU).

2101 * Gumarlu și scie păhnia ¹⁾.

D. DAN, *Nevesca, Macedonia*. —
META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia*. — D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Se ȃice când cine-va își cunoșce poziția socială, și se așeđa unde i se cuvine, fară se aibă nevoie de a fi poftit de alții.

Macedo-Românii povestesc o mică istorioră privitoare la acest proverb.

POVESTE

În vremea slujbei, intra odată în catedrala grecească din Constantinopol un om modest îmbrăcat care înainteză și se așeđa fără sfielă lângă strana cea mare. Epitropii bisericei, și cei mai mari dintre Greci, se miră de atăta îndrăznelă, și necunoscându-l nimeni, se trimete unul din slujitorii bisericei ca să-l poftescă la un loc de mai mică cinste. Necunoscutul însă, răspunde trimisului Grecilor: *gumarlu și scie păhnia*, și rămâne locului. Când trece mai târziu preotul dinsulscote din buzunar un pumn de lire și 'l aruncă întreg în discul care i se presintă. Grecii mirați de bogăția și darnicia creștinului necunoscut, rămân convinși că trebuie să fie vre-un străin de mare neam. Dar mai în urmă se află că nu eră de cât un Român-Macedonian bogat și mândru ca toți compatrioții lui.

2102 * Măgarlu nu sclîopică de urēc²⁾ie ²⁾.

N. ST. *Nijopole, Macedonia*

¹⁾ Să ȃice de omul care nu face cas de uu lucru care nu'l pôte vatēmă întru nimica.

2103 Fie-care măgar cu povara lui.

HINȚESCU, p. 96.

Adică fie-care cu greutățile sale.

2104 Glasu lu asiru nu maere en ceru. ³⁾

FR. MIKLOSICH, I, p. 8.

¹⁾ Măgarul t-și cunoșce (scie) tesele.

²⁾ Măgarul nu sclîopică de urechie.

³⁾ Glasul măgarului (asinului) nu merge (se aude) în cer.

*Sberetura măgarului (asinului) nu se aude
în cer.*

Károly Ács, p. 80.

Vezi Câne.

Birfelile său plângerile celor mici nu ajung până le urechile celor mari.

*
2105 Ce scie măgarul, ce e cântarea privighetorei.

D. ȚICHINDEAL, p. 168.

Să ție despre acei cari nu pot judeca ore-ce.

Un asne n'entend rien en musique.

Prov. communs, XVe Siècle.

Chante a un baudet, il te fera des pets.

*Ονος λóραξ. ¹⁾

Prov. Elin.

Asinus ad lyram. ²⁾

Prov. Lat.

Țichindeal și Donici au tratat același subiect. Reproducem bucățile ambilor fabuliști.

PRIVIGHETÓREA, CUCUL ȘI ASINUL.

În primăvară Privighetórea după obiceiul ei cântă. Îi ție Cucul : vrei să ne rămășim că eu cânt mai formos de cât tine ? De vrei, haide ! — Însă care ne va fi judecător ? — Etă, răspune Cucul, acela ce pasce acolo ; vezi cât îi sunt urechile ! Apoi începură a cântă înaintea Asinului, care ascultă cu urechile rădicale. Însă *ce scie magarul, ce e cântarea privighetorei !* El ție că mai formos cântă Cucul, și așa au pierdut privighetórea remășagul ; iar păstorul aș mângăiat-o țiecând : Nu te rușini, prea iubită priveghitóre, că pentru tine este mai mare cinstea, că măgarului nu i se pare de cântarea ta, și nu îți place lui.

DIM. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 168.

MĂGARUL ȘI PRIVIGHETÓREA.

Măgarul a văduț pe o privighetóre :

«Prietino, î-au ție, mă rog să mă ascuți.

«Eū tot am auțit o vorbă, de la mulți,

«Că tu întru cântări ești meșteriță mare,

«Si étă acum vréu

«De iscusință ta să judec singur eu.»

Iar buna păsăruța pornită spre cântare,

Când liniștit, abia

În sine cırıplă,

Când tare șueră,

Când glasu îi tremură,

Apoi prin versuri nespuse pătrunțetóre,

¹⁾ Măgarul (care asculta) lyra.

²⁾ Idem.

Intru a dragostei cei gingașe plecare,
 Pe amorașul său chemă,
 Si rediu desfătat, cântarea 'i răsună.
 Iar lumea ascultă
 Tăceă și se miră.
 Măgarul însă de pământ
 S'au rezămat cu fruntea,
 Si-au răcnit așa : «Tu versuri ai plăcute,
 Dar când ai ascultă
 «Cucoșu de la noi, mai bine ai cântă.»
 Aceste aujind în suflet s'au jăgnit
 Bleata privighetore!
 Si de atunci au contenit
 Pentru magari a sa cântare.

*

Dumnezeu să ne ferescă
 De judicata măgărăscă.

A. DONICI, *Fab.*, I, p. 51.

2106 Pe măgarul mai multora lupul îl mănâncă.

Calendar pe 1853, Iași.

Vezi Căne.

Cine are mulți stăpâni nu se pricopsese.

*Communiter negligitur quod communiter possidetur.*¹⁾

Prov. Lat.

*Es geht dir wie dem Esel, der dreien Brüdern diene.*²⁾

Prov. Germ.

L'âne de la communauté est toujours le plus mal bété.

Prov. Franc.

*Asno de muchos, lobos le comen.*³⁾

Prov. Span.

2107 Ș'a încălecat iarăși măgarul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Adică ș'a dobândit iarăși ceea-ce a pierdut, cum locul, slujba
 ce pierduse (GOLESCU).

2108 * △ Capul de măgar nu albesce nici-odata.

I. G. VALENTINEANU, p. 43. *Preotul*
 C. BINGEȚIANU, com. *Cosovăț*, J. *Me-*
hedința.

Omul nesimțitor, nerodul nu se trece lesne, nu îmbătrânește.

¹⁾ Nimeni nu îngrijesce de lucrul stăpânit în devălmăș'e.

²⁾ Îți merge ca măgarului, care slujea la trei frați.

³⁾ Pe măgarul mai multor, lupii îi mănâncă

- 2109 Carle spaëla capu lu asiru, pljerde apa și savunu (saifa). ¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 11.

Cine spală capul măgarului, în zadar pierde ostiniala și soponul.

Bertoldo apud GASTER, *Lit. Pop.*, pag. 210.

Orî-ce vei face, prostul tot prost rămâne.

- 2110 Magar îmbrăcat în piele de leu.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 154.

* *E ca măgarul îmbrăcat în piele de leu.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș.

Adica cel fricos și prost care vrea sa trecă de om mare și vitéz. — Veđi Dim. Țichindeal, p. 111, *Magarul în pielea leului*, și Cost. din Golești, p. 139.

- 2111 * A fi slugă la magar.

Mașor P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov. — M. CANIAN, J. Iași.

Veđi *Dirlóga, Sluga*.

Magarul nu are nevoie de a fi îngrijit bine, sețelat etc, nici de mâncare alasă și regulată. De aci, prin extensiune, s'a tras înțelesul de : a nu avé de lucru, a fi slugă leneșă saú pröstă.

- 2112 * A sbierà ca un magar.

A țipă foarte tare.

Braire comme des asnes que l'on meine paistre.

Facétieux Réveilla-matin.

MĂGĂRIȚĂ

- 2113 La măgărită bătrână, friu poleit.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 38.

Sé ȓice pentru cele bătrâne, când prea mult sé gătesc la cap (GOLESCU).

¹⁾ Carele spală capul măgarului, pierde apa și săpunul.

MAÎMUȚĂ

Vezi Beție, Copil, Frumusețe.

- 2114 Maimuca e maimucă, măcar de ar fi în mătase și în aur îmbrăcată.

D. ȚICHINDEAL, p. 111

Maîmuța e tot maimuță de iar fi sfatul aurit.

A. PANN, III, p. 127.

Vezi Măgar.

Cei proști sub ori-ce podoba și în ori-ce stare tot proști vor rămâne și precum a zis La Rochefoucauld: *On n'est jamais si ridicule par les qualités que l'on a que par celles que l'on affecte d'avoir.*

A se vedé Dim. Țichindeal, pag. 110, *Magarul carele au purtat pre Idol*.

Πιθηκος ὁ πίθηκος, καὶ χρύσεα ἔχῃ σύμβολα. ¹⁾

Prov. Ehn.

Simia simia est, etiam si aurea gestet insignia. ²⁾

Prov. Lat.

A se vedé în Lucian o poveste privitoare la această țicere.

- 2115 Maimuța, ceea ce vede, aceea și face.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*, pag. 87.

Maimuța, ori-ce vede, aceea și ea face.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*, pag. 87.

Despre acei care se țin după alții.

M Â N Z

Vezi a Dă, Gustare, a Ride.

- 2116 Mânzul, când îi lipsește muma începe a strigă.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 46.*

Adică norodul cărtesce, când stăpânul îi lipsește (GOLESCU).

- 2117 * Δ Μăi bine îl făcea ma-sa un mânz și îl mânca lupii (un lup).

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 92. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Se țice despre cei proști săi fără de uoroc.

¹⁾ Măimuța e maimuță, chiar de ar purta rafturi de aur.

²⁾ Idem.

2118 A luă mînz pre cine-va.

Da SOFIA NÂDEJDE, *Nuv.*, p. 33.

Adică tovarăș nedespărțit.

«Mama a ȃis că't sătulă de noi în casă și că nu ne mai ȃea mînz.» — S. NÂDEJDE.

2119 * △ A se ține mînz de cine-va.

*
*A se ține de lume ca mînzul de iepă.*I. BĂNESCU *prof. J. Roman.**Te ȃii după mine ca mînzul după (de) iepă.*A. PANN, *Edit.* 1989, p. 174. —

L. G. VALENTINEANU, p. 49.

Se ȃice de acei carȃ se ȃin scaiũ de cine-va.

2120 * △ A umblă (bate) calea mînzului.

Preot C. BUNGEȚIANU, inv. c. Co-
sovȃi, J. Mehedinȃi. — Da E. SEVA-
STOS, 103.

A umblă încurcat, fără scop, de colo-colo, în zadar ca și mînzul care merge pe lăngă iepă fără nici un spor.

«Umbă 'n cȃce umbra în colo, ba la cumȃtru ista, ba la cumȃtru ceala, de gȃba gebuȃ *bate numai calea mînzului* pe la unul pe la altul, că toȃi erau la plug și nimene nu vroia să't împrumute boii.» — E. SEVASTOS.

M Â R T A N

2121 Unde nu's mȃrtani, sorecii jȃcă.

HINȚESCU, p. 101.

Veȃi *Mȃȃ, Pisica.*

Cȃnd lipsesce stȃpȃnul saũ cel mai mare, slugile saũ cei micȃ ȃșȃ bat mendrele.

M Ă R Ț Ó G Ă

2122 Dece mȃrȃogȃ pot duce pe un armȃsar ;
Iar un armȃsar nu pȃte,
Ca să le ducȃ pe tȃte.

A. PANN, III, p. 21.

Dece mȃrȃogȃ pot duce pe un armȃsar.

HINȚESCU, p. 102.

Veți Gâsca.

Arală puterea și rôdele tovarășiei și precum ȕice poetul :

Unde's doî puterea cresce
Și dușmanul nu sporesce.

M Â Ț Ă

Veți a se Invtrii, Pisică.

- 2123 * Unde 'î mătă sa mă vadă
Să 'î dau cōda să mî-o rôdă.

T. SPERANȚIĂ, prof. J. Iași.

Se ȕice de acei carî se fălesc ȕicēnd, ca și șōrecile cel lăudăros, că nu le e frică de alȕii.

- 2124 * △ Ce iase (ese) din mătă șōreci prinde.

C. NEGRUZZI, I, p. 248. — N. GH. IONESCU, inv. c. Mamornița, J. Dorohoi. — H. D. ENESCU, inv. c. Zamostea, J. Dorohoi. — V. FORESCU, Folticeni, J. Sucuava.

Ce esă din mătă șōreci prinde.

Abecedar Ilustrat, p. 27.

Ce ese din mătă șōreci mănāncă.

FR. DAMĂ, III, p. 56.

Veți Pisica.

Copiii aū apucăturile născētorilor lor, crescerea nu pōte schimbă firea omului.

Qui naquit chat court après les souris.

Esop povestescē într'una din fabulele sale că o mătă care fusese schimbata în femee, vȕedēnd într'o ȕi un șōrece, uită metamorfosa ei și se repeȕi ca sa'l prinda.

Urmatōrea legendă ne învața în ce anumite împrejurări s'a născut mătă și ce menire are ea în lume.

POVESTEA MĂȚEI

I

Evei, strāmōșa nōstră, ci-că îi venise o-dată gust să se dee în dragoste cu Satana, care veșnic umblă pe acolo și-si făcea trēbă pentru te mirî-ce. Adam află despre faptele nevastei lui, dar ca omul pașnic, tace. Ca să scape de Satana, s'apucă și 'și face o corabie la marginea mării, ca să trecă cu nevasta în alta parte, și așa pe tăcute să despartă pe Eva de Satana.

Satana o priceput gāndu lui Adam și ducēdu-se la Eva, o întrebă.

— Ce voșce să faci bărbatu-tēu de lucrăză în una la scāndurile cele ?

— Nu știu, rēspunse Eva.

— Întrebă-l numai de cât și 'mî dă de veste, căci împotriva nōstră lucră el așa de cu inimă.

Eva ascultă sfatul Satanei, și întro-ȕi, pe cānd gospodarii ospătaū, ȕise lui Adam :

—Ce ai să faci tu din scāndurile celea la care lucrî de dimînē/a și până sēra ?

— Nu pot să-ți spun, că nici eu nu știu ce oiă să fac din ele.

Diavolu veni a doua și după răspuns, însă Eva n'avu ce-i spune.

— Trebuie să ații numai de cât, că alt-fel e rău de noi, țise Satana.

Și cum femeile au darul de a se linge pe lângă bărbai lor când au de aflat ce-va, începă și moșa Eva a se ruga de Adam să-i spuie ce face, că dără și ea muncesce ca să ție patru păreți, că și ea are milă de bărbat și că nu trebuie să se ferescă unul de altul.

Vedând Adam atăta stăruință din partea Evei, îi spuse :

— M'am urit de stat aici ; vreaș să mă duc în altă parte. Lucrez o corabie cu care să pot trece gospodăria mea de aici, unde m'olău așeđa.

Cum auđi Eva acestă veste, o și povesti Satanei.

Satana țise Evei :

— Ascultă-mă, Evo ! Adam a simțit că noi ne iubim și vra, cu ori-ce chip. — să ne despartă. Corabia el o face ca să vă mutați, pentru tot-deauna, de aici, Fără tine eu nu pot. Când i-ți porni voi, eu am să mă fac șerpe. Tu, să nu te sufi în corabie până ce nu vei lua cu tine și pe Șerpele de casă.

Eva făgădui că așa va face.

Când fu corabia gata, în ea intră Adam cu toți al sâi. Eva însă nu dă să intre. Lângă ea ședeă și cogemite șerpe vinet ce se uita galeș la ea. Adam poronci femeii să intre în corabie ; femeia însă nu voi până nu luă cu ea și pe șerpe. Adam pricepă a cui fapte sunt tôte aceste, și cine e cel ce se chiamă șerpe, însă ca omul iubitor de pace, tăcu mulc.

Merseră ei cât merseră pe mare, și numai ce de la o vreme, corabia dă să se cufunde. Șarpele se lăsa greu ca să facă pozna, să ineece pe Adam și el cu Eva să scape

Adam voi să-l omóre, dar el iute se prefăcu în șorece, și se ascunse între niște ciuvee. Dar nici acolo nu stătă loculul, ci să apucă să rodă corabia. O ros cât o ros până ce a făcut o borticică cât încăpea degetul pe unde apa năpădea să intre în corabie. Adam vedând și astă pozna, luă mânășă din mâna stângă, o svărli jos și ea se prefăcu în mătă. Mătă prinse șorecele și il mănă.

Iar Satana eși din mătă numai scântei prin perit ei. Și de atunci mătă prinde șoreci și-i mănăncă, iar când o freci pe spate lasă scântei. Din Satana, în mătă a rămas numai ochii și scântei ; de-aceea strălucesc ochii mătăi, nóptea, ca la dracu. M. LUPESCU, *institutor, c. Crucea-Broșteni, J. Suciava, Șezătorea III, 121.*

II

O altă versiune a aceeași legende inlocuește pre Adam și Eva prin Noe care după ce a mers cât a mers cu chivotul simțind într'o țări că șorecii pe care i luase cu dinsul, roses corabia ast-fel că apele erau gată să năpădesca într'insa, și nevoind să facă vârsare de sânge, svîrli între șoreci o mânășă și o blagoslovi. Din mânășă se făcu o mătă mare care se învîrte printre șoreci și-i băgă în tușă, înghițindu-i pre căți-va. Și așa s'a iscat mătă 'n lume.

* 2125 * ▲ Mătă blândă sgărie rău.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 88 ; III. 65. — HINȚESCU, 102. — LAURIAN & MAXIM, II, 311. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni, J. Ialomia.* — M. LUPESCU, *inv. c. Broseni, J. Suciava.* — AL. DUMITRESCU, pag. 127.

Mâta blândă tot sgârie rău.

Vezi *Pistică*.

ION AL LUI SBIEREA, *Pov.*, p. 65.

Să te ferești de omul lingușitor și fă'arnic. Se țice de acel care sub o înfățișare blândă ascunde o inimă neagră.

2126 Când n'ai mâta 'n casă
Joc șorecii pe masă.

VASILE ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*

*Când mâta nu 'i a-casa
Șorecii jică pe masă.*

Abecedar Ilustrat, p. 27.

* △ *Când mâta nu-î a-casă, șorecii se suie pe masă.*

H. D. ENESCU, *inv. com. Zamostea*,
J. Dorohoi.

Vezi *Pistică*.

Arată destrăbălarea ce domnesce în lipsa stăpânului.

2127 * △ A umblă cu mâta 'n sac.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 55. — *Abecedar Ilustrat*, 27. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi. — I. IORGOLESCU, *inv. c. Bata-de-Aramă*, J. Mehedinți.

Vezi *Pistică*.

A umblă cu înșelăciune.

2128 * △ A prinde cu mâta 'n sac.

V. FORESCU, *Folticeni*, J. Suciava. — POPESCU, *Calendar* 1881, 25. — *Voința Națională*, No. 3096. — I. IORGOLESCU, *inv. c. Bata-de-Aramă*, J. Mehedinți. — S. I. GROS-SMAN, *Dict. germ.*, 55.

L'a dovedit, l'a prins asupra faptului căutând a înșelă.

2129 △ Nu ascude mâta, că i se vîd unghiile.

B. P. HÎȘDEŢ, *Etym. Mag.*, p. 1822, *Transilvania*.

* △ *Nu umblă cu mâta 'n traistă.*

A. PETRESCU, *Curte-de-Arges*, J. Argeș.

Nu umblă cu mâta 'n sac.

V. ALEXANDRI, *Teatru*, p. 1453.

△ *Nu umbla cu mătă 'n sac că i sē vēd unghiile.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 218. — Dª PROFIRA SION, *Bêrlad*, J. Tutova.

Povața ce se da acelor cărî caută a înșelă și când, după ore-ce semne, se cunósce viclenia lor. In Károly Ács, pag. 81 găsim : *Măta 'și scóte gherile prin sac*, dicere care pare a fi o variantă a proverbului de mai sus.

* △ 2130 A cumpără mătă 'n sac (traistă).

B. P. HĂȘDEȘ, *Etymolog. Magn.*, 1822. — M. CANIAN, J. Iași.

A cumperă un lucru fără a 'l cunósce, fără a 'l fi vēdut mai nainte.

Acheter chat en sac. — MONTAIGNE, III, 5 sau *Acheter le chat pour le lièvre.*

* △ 2131 Nu se vinde mătă 'n sac.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știubeni*, J. Dorohoi.

Nu cumpăra mătă 'n sac.

FR. DAMĚ, III, p. 56.

Veđi *Pisica*.

Nu cumpără fără a cunósce, fără a 'ți da sēma de ceea-ce ieī.
C'est mal achat que chat en sac, ȃice Francesul.

2132 Neteȃesce mătă de vreī (voesci) să 'ți ridice cȃda.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 95; II, 57. — ILINȚESCU, 102.

Veđi *Cane*.

Sa fim blānȃi și dānicī catre cei micī către cei carī sunt puși sub ascultarea nȃstră, ca slugile de pilda.

Wenn man den Kater streichelt, so reekt er den Schwanz aus. ¹⁾

Prov. Germ.

Quanto più si frega la schiena al gatto, più rizza la coda. ²⁾

Prov. Tosc.

¹⁾ Când neteȃesci spatele cȃtȃlului, atuncī el ridică cȃda în sus.

²⁾ Cu cȃt să frēcă mai mult spatele cȃtȃlului, cu atȃt mai mult ridică cȃda.

2133 \triangle Măța dacă nu ajunge la slănină ȃice cĂ pute.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*,
J. Dorohoi. — I. BĂNESCU, *profesor*,
J. Roman.

Veđi *PisicĂ, Vulpe*.

Se ȃice pentru cel ce se fac cĂ nu lo place ceea ce nu pot dobĂndi.

2134 * \triangle Măța cu clopoței nu prinde șoreci.

I. G. VALENTINEANU, 10 & 47. — N.
GH. IONESCU, *inv. c. Mamornița*, J.
Dorohoi. — D^a Z. J., *c. Fedesci*, J.
Tutova. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.

Măța cu clopoțel nu prinde șoreci.

Abecedar Ilustrat, p. 25.

* \triangle *Măța cu clopot nu prinde șoreci.*

C. NEGRUZZI, I, p. 249. — K. A.
ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Știu-*
benii, J. Dorohoi.

* \triangle *Măța cu clopotul nu prinde șoreci.*

Veđi *PisicĂ*.

V. FORESCU, *Folticeni*, J. Suciava.

Cine se laudă dinainte, nici o ispravă nu face.

Chat miolleur ne fut oncques bon chasseur
Non plus que sage homme grand cacqueteur.

GABR. MEURIER, XVIe Siècle.

Sau :

On ne prend pas les lièvres au tambourin.

Die Katze fängt die Mäuse nicht in Handschuhen. ¹⁾

Prov. Germ.

2135 Când ved ca măța face marazuri, ȃ'o string de cĂdă,
de manĂncă și mere padurețe.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 230.

Ne invăța a sili la ascultare pe cel neascultator.

*
A trai ca măța cu șorecii.

FR. DAMÉ, III, p. 56.

¹⁾ Pis'ca cu mĂnuș nu prinde șoreci.

A trăi ca măța cu șorecu.

M. CANIAN, J. Iași.

Adică foarte rău.

2137 * \triangle A rupe măța 'n două.

V. ALEXANDRI, *Poes. pop.*, pag.
123. — S. FL. MARIAN, *Nunta*, 41.

Fii român verde, și rupe măța în două.

C. NEGRUZZI, I, p. 251.

A fi om vrednic, voinic, energic.

2138 \triangle A păți cinstea măței la ôla cu smântâna

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 218.

Vezi *Cotoșu*.

A fi bătut ca și măța prinsă la ôla cu smântână.

Wie die Katze Tauberschlag ¹⁾.

Prov. Germ.

2139 * \triangle Cinstea măței, la ôla cu smântână.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Acolo se vede cinstea.

Francesul ȋdice despre o fată care a greșit: *Elle a laissé aller le chat au fromage*.

2140 \triangle A se stupi ca mățele.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, II, p. 47.

Se ȋdice de acei cari trăiesc rău împreună.

2141 * A fi măță (blânda).

Se ȋdice despre cei prefăcuți.

2142 A se jucă ca măța cu șorecii.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 311.

*
A se jucă cu cine-va ca măța cu șorecile.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 550.

A chinui pre acel care ne a încăput în mână, dându 'i speranța că va putea scăpă, în loc de a 'l dojeni său pedepsi fără întârȋiere.

¹⁾ Ca pisica, bătaia porumbiellor.

2143 A avé ochi de mătă.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 311.

Mișcătorî și agerî.

2143^b Când o prinde mătă pesce,
Și cōda la urs o cresce.

IARNIK-BĂRSAN, *Poesii pop.*, 431.

Adică nici-odata.

M A T C Ă

Veđi Roiu.

MAȚE-NEGRE

2144 * \triangle A fi (a avé) mațe-negre.

TR. PROCOPIESCU, *inv. c. Islaz, J. Romanași.*

Veđi Maț.

A fi reütăcios, ține-minte, a fi *reu la mațe*.

În Dunăre se găsește un pește, numit *mațe-negre*, care sémână cu oileul și cântăresce de la $\frac{1}{4}$ la $\frac{1}{2}$ de kilogram.

Pescariî pretind că acest pește a furat cernela Sfântului Petre când a vroit să prescrie păcatele pescarilor, și bënd'o a rămas cu mațele negre, de unde i se trage și numele.

M E L C

Veđi Casă.

2145 Să strînge ca melcul în cōja lui.

A. PANN, I, p. 134. — HINȚESCU, 102.

Să ăice de cel sêrac, ărecum și de omul rușinos, sficlos.

2146 Melcii îi frig pe carbuni
Și ei cāta ca nebunî.

A. PANN, I, p. 134. — HINȚESCU, 102.

Melcu cāta când casa ăi arde.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* p. 88.

*Ca melcul, ce cu cāntari ăși sfîrșesce vieța pē
cārbunî arđend.*

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* p. 73.

Ca melcul, ce când ăi arde casă, el atunci cāntă.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* p. 73.

Ca și săracul care se hîrșesce totă viața cu necazurile și s'a învîțat cu ele.

— Un copil de muncitor, își frigea melci, și auzindu-l că sfirie au ținut : O ce dobitoace rele ! casele voastre ard, și voi cântați.

Pildă. — Că ori-ce lucru se face fără de vreme, este defăimat. — COSTANDIN DIN GOLESCU, p. 131.

M I D I E

2147 Când nu găsești midii, prinde loc și scoica.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

Adică când nu găsești frumoșe, prinde loc și cea urită. (GOLESCU).

M Î E L

Vezi *Chel, Dumneșeu, Lup, Piele*

2148 Melul blând sughe la două mume.

I. NECULCE, *Letop. Mold.*, p. 257.

Mielul blând sughe la două oi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 44.

Mielul blând sughe de la două mume.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 96 ; II, 57.

* Δ *Melul blând sughe la două oi.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 559. — GR. JIPESCU, *Opincar*, 31. — HINȚESCU, 102. — I. G. VALENTINEANU, 29. — C. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *Stubienui*, J. Dorohoi.

* Δ *Melul blând sughe de la două oi.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi. — D. ZAMFIRESCU, *Conv. Liter.* XXI, p. 387.

* *Melul blând sughe două oi.*

T. FRÂNCU, & G. CANDREA, *Rotacism*, p. 75.

* *Mielu imir di la două mumuni sughe.* ²⁾

D. DAN, *Nevesca, Macedonia*. — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*.

¹⁾ In manuscript se citește «dof».

²⁾ Mielul blând de la două mume sughe.

Adică cei buni se iubesc și se ajută de toți (GOLESCU).

«Nu face (Antioh-Vodă) ca tăta sêu Cantemir-Vodă, să se puie împotriva unei crăii cu o mână de omeni slabi. Paza bună trece primejdia rea ; *mîelul blând sughe la două mume* ; capul plecat nu 'l prinde sabia». — I. NECULCE, *Letop.*, Cap. XIII, p. 257.

Acest proverb este luat din Evangheliî unde se află sub forma : *Mîelul blând sughe doue oi.*

L'agnello umile succhia le mammelle della propria madre e quelle degli altri. 1)

Prov. Ital.

Oveja duenda mama à su madre y à la agena. 2)

Prov. Span.

2149 Pe din afară mîel se vede, pe din lăuntru lup întreg.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 58.

Vezi Lup.

Adică cei smeriți și cumpliti, cum sunt cei făfarnici (GOLESCU).

2150 Mîelul dupa ce e slab, are și cîda lată.

A. PANN, I, p. 161. — HINȚESCU. 102.

Să ție de săracul mîndru.

2151 O mie de miei pe un lup nu-l pot goni.

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, p. 9.

Vezi Lup.

Adică miî de ticăloși pe un voinic (GOLESCU).

2152 Mîelul pe lup.

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, p. 44.

Să ție pentru cele împotriva firii (GOLESCU).

2153 Tot mîelul de piciorul lui se spînzură.

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, p. 70.

Adică năpastea cade pe cel nevinovat (GOLESCU).

2154 * Ce va ajută mîelului celui de astă-ți mîncat, de ai și beli mîne pelea de pe lup.

DIM. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 44.

Să ție despre ajutorul care ne vine după vreme.

1) Mîelul blând sughe țîta mă-si și țîta altei (oie).

2) Mîelul blând sughe de la mă-sa și de la cea străină.

M I H A L Ț

Veđi *Păstrăv*.

- 2155 La mihalți și ce 'ți gândesci,
Când tu cosac nu găsești.

IORD. GOLESCU, *Mss*, II, p. 38.

Se ȝice pentru cei ce rîvnesc la lucruri mari, cînd nici cele
mai mici nu pot dobîndi (GOLESCU).

M O L I E

- 2156 * L'a băgat muma-sa în ladă și l'aŭ mîncat moliile.

A. PANN, II, p. 139.—HINȚESCU, 8.

Se ȝice celor urîți și cîupiți de vîrsat precum și despre acei carî
de mici copii aŭ fost corcolîți și alintați de părinții lor.

M O R U N

Veđi Cap. XXII.

M O Ț

- 2157 * A face pe cine-va cu moț.

A. PANN, I, p. 166.—HINȚESCU, 56.

A 'l potrivi, a 'i aduce laude prôte.

- 2157^b * A spune un lucru cu moț.

A nu spune lucrurile cum sunt, a le exageră, a le înflori.

Ispirescu da ȝicătorei un înțeles cu totul deosebit cînd ȝice:
„Spune-le (minciunile) nițel *mai cu moț*, iar nu așa odoronc-tronc,
ca din topor, daca vei să te creȝă.”

- 2158 * A fi mai cu moț de cît altul.

Te alese-și mai moțată.

GR. JIPESCU, *Opinc*, p. 43.

Adică mai mare, mai grozav.

M O T A N

- 2159 * Motanului bătrîn puii de șoreci îi place.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.Veđi *Cotoiu*, *Pisică*.

Adică celor bătrîni, fetele tinere.

2160 * Δ La bătrânețe s'a călugărit motanul.

V. FORESCU, *Folticenii*, J. *Suciava*.

Se dice de acei carii se lasă de rele la bătrânețe ne mai putând face alminterea.

Vezi în *Pildele* lui Ispirescu, *Ciocărlanul și Mirtanul*, de ce se spală cotoiul când vrea să mănânce.

A MULGE

2161 Unul o ține și altul o mulge.

Vezi *Capra*, *Vacă*.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 11.

Arata cea mai grea supărare, când te supără din toate părțile mai mulți (GOLESCU).

M U R G

Vezi *Cap.* III, *Scara*.

2162 Trăiesce, murgu, c'o să 'ți dau ierbă verde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 71.

Să trăiesci, murgule, să pasci ierbă verde.

C. NEGRUZZI, I, p. 248.

*Trăiesce murgule, la Pasci
Ierbă verde să pasci.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 145; III, 118. — HINȚESCU, 115.

*Trăiesce, murgule, pân' la Pasci,
Ca să 'ți dau ierbă verde să pasci.*

A. PANN, III, p. 139.

* *Așteptă, murgule, să pasci ierba verde.*

HINȚESCU, pag. 115. — Da E. B. MAWR, 97

Așteptă, murgule, ierbă verde.

D. ZAMFIRESCU, *Conv. Liter.*, XXI, pag. 388.

* *Pasce, murgule, ierbă verde !*

I. G. VALENTINEANU, p. 19. — M. CANIAN, J. Iași.

* *Pasce, murgule, ierbă verde,
Că ți-o iu dă la vară fin.*

Așteptă murgule pân-ei pasce ierbă (verde).

BARONZI, p. 65. — *Abecedar Ilustrat*, 26.

* Δ *Trăiesce, murgule, să pasci ierbă verde.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*,
J. *Urohoi*.

Să ȋice la dėsnađejduire spre mângăiere (GOLESCU).

Ne meurs cheval, herbe te vient.

Prov. Gallic, XVe Sićcle.

Expecta bos olim herbam. ¹⁾

Prov. Lat.

Ochse, wart des Grases. ²⁾

Prov. Germ.

Spēta, cavăll, che l'erba cressa ! ³⁾

Prov. Parmes.

2163 *Așteptă, murgu, sa pasci prundul.*

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 5.

Să ȋice la dėsnađejduire (GOLESCU).

M U R G A N A

2164 *A 'nțercat murgana.*

A. PANN, III, p. 109. — HINȚESCU,
p. 115.

Veȋi Balana.

Adică vaca cea murgă. Nu mai are folöse, și-a pierdut mijlőcele de traiu, nu mai are de unde să se îndestuleze.

M U S C Ă

*Veȋi Albina, Iépă, a Inghiri,
Măna, Miere, Săhna, a se Speră.*

* 2165 *Nu fac tőte muscele miere.*

ION NECULCE, *Letop. Mold.*, pag-
998.—BARONZI, 55.

¹⁾ Așteptă, boule, (veȋ avea) odată ierbă.

²⁾ Boule, așteptă ierbă.

³⁾ Așteptă, calule, să crėsca ierbă!

* △ *Totă musca nu face miere.*

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 29 ; II, 4. — HINȚESCU, 115. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni, J. Ialomița.* — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.*, II, 46.

Tote muscele nu fac miere.

I. G. VALENTINEANU, p. 35.

* △ *Nu tote muscele fac miere.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 14 & 218 ; *Rev. Ist.* I, 456. — *Abecedar Ilustrat*, 28. — FR. DAMÉ, III, 44. — ION NIȚESCU, *inv. c. Viespeschi, J. Olt.*

* △ *Nu strîng tote muscele miere.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Tutile muștile nu fac nîere. ¹⁾

G. WEIGAND, *Die Aromunen*, II, p. 276, *Crușevo.*

Nu tote muscele fac mîere.

ANDREIŢ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 56.

Vezi *Copac.*

Nu toți sunt destoinici să producă, sa le fie munca rodnică și folositore.

«Mulți volnici se potricălisă se semeșindu-se cu ușurință că va scote la capăt o asemenea înmărcinare ; și când la trebă, hiț în sus, hiț în jos, dă din colț în colț și nu scia de unde s'o începă și unde s'o sfîrșescă, veji că *nu tote muscele fac miere*. Impăratul însă se țină de cuvînt.» — P. ISPIRESCU, *Leg.* 218.

*His quidam signis, atque hæc exempla secuti
Esse apibus partem divinæ mentis et haustus
Aetherios dicere : Deum namque ire per omnes
Terrasque tractusque maris, coelumque profundum.*

GEORG. IV.

Virgiliu a recunoscut albinei nu numai această *divina anima mundi*, dogmă a vechilor filosofi, dar îi acordă și o parte a minții dumnezeesci. Românul la rîndul său a dat lui Dumnezeu doi tovarăși, la urzirea pămîntului, albina și ariciul.

A se vedé pe lângă legenda de mai jos, acele de la cuvîntul *Ariciul*.

¹⁾ Tote muscele nu fac mîere.

L E G E N D Ă

La început, când a zidit Dumnezeu lumea, a făcut mai întâi ceru și pe urmă pământu. Dar când a făcut pământu a avut de ajutor pe ariciu. Dumnezeu a desfășurat după un ghem de ață cât eră țancu cerului și pe urmă a dat ghemu aricului.

Ariciș șiret, vrând să facă pe Dumnezeu să greșescă, când vedea că Dumnezeu se apropie de el cu zidirea pământului desfășura câte puțin, câte puțin ață după ghem; așa că, tocmai la urmă, când Dumnezeu a vădit că pământu este mai mare de cât ceru, a priceput că ariciul i-a stricat țancu. Atunci ariciu a fugit și s'a pitulat în ierbă.

Dumnezeu după ce s'a gândit și răgândit și n'a aflat nici un mijloc ca să facă pământu să nu fie mai mare de cât ceru, a trimis albina să să caute pe ariciu și să l' întrebe.

Albina găsimd pe ariciu l'a întrebat dar el a țis că știe și nu vrea să spună. Albina și ea șirătă s'a prefăcut că plăcă. Ea însă depărtându-se puțin s'a ascuns într'o floare.

Ariciș creșdnd că e singur, a țis :

— Hei ! nu se pricepe Dumnezeu atăta lucru ! Să ȳea pământu în mână de mărșinț, să l' strângă, și așa o să facă vâi, munți și deluri.

Cum aude albina lucru, sboră din floare, și ariciu aușind'o a țis :

— Hei ! aci ai fost, hōțo ! mâncaț-ar ce nu se mănăncă, cin 'te-a trimis !

Și de atunci albina face miere în loc de alt-ceva. — B. P. HĂȘOĂȘ, *Etym. Magn.*, pag. 746.

Ast-fel prin blestemul ariciului, Dumnezeu ca să nu mănânce, cea-ce nu se mănâncă, a fost nevoit să acorde albinei darul de a face miere, singură între toate muscele.

2166 Când ar face toate muscele miere ar fi și sub cōda calului.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 456.—
HINȚESCU, 105.

Nu pōte fi munca țitului rodnică și folositoare, și precum țice Goleșcu :

Dacă ar face toți copaci țlori ! dacă ar face și muscele miere ! dacă ar face și trântori ț roiu !

2167 Cu o lingură de miere prind ț mai multe musce de cāt cu două-deci butōie de oțet.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 27.

Cu mierea mai multe musce prind ț de cāt cu oțetul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 104.

Cu o lingură de miere mai multe musce prind ț de cāt cu o bute de oțet.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 6 ; I, 24.—
BARONZI, 58.

*Maî multe musce prinđi cu o lingură de mîere
de cît cu o butie de oțet.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 292.

*Cu o lingură de mîere prinđi maî multe musce
d^a cît cu una de oțet.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 546.

*Cu o lingură de mîere prinđi maî multe musce
ca cu o bute de oțet.*

HINȚESCU, p. 105.

* *Maî multe musce cad în mîere de cît în oțet.*

BARONZI, p. 65. — HINȚESCU, 116. —
D^a E. B. MAWR, p. 100.

Muscele cad maî multe în mîere de cît în oțet.

BARONZI, p. 61. — I. G. VALENTI-
NEANU, 9.

Adică cu vorbe dulci maî mulți prietenî dobîndescî dē cît cu
vorbe aspre (p. 104); adică cu blîndețele maî mult dē cît cu as-
prime dobîndescî la prietenî (p. 27). (GOLESCU).

Poetul latin ȑice, cu drept cuvînt :

. *Re ipsa repperi.*
Facilitate nihil esse homini melius, neque elementia.
TERENTIUS.

*On prend plus de mouches avec du miel qu'avec du
vinaigre.*

Prov. Franc.

*Mit einem Löffel Honig fängt man mehr Fliegen, als
mit einem Fass voll Essig.¹⁾*

Prov. Germ.

Si cûr te ciapparee pû mosch col mel che con l'asee.²⁾

Prov. Milan.

*Maî multe musce prinđi cu un fagur de mîere de
cît cu o butie de oțet, ȑice un proverb Turcesc.*

Anton Pann, I, pag. 22—24 ilustreză acest proverb cu urma-
torea poveste.

¹⁾ Cu o lingură de mîere, se prind maî multe musce, decît cu o butie plînă
de oțet.

²⁾ Ești sigur de a prinde maî multe musce cu mîere decît cu oțet.

Doi călători isprăvindu-și merindele poposesc lângă un sat. Unul dintr'înși rămâne de paza cailor, cel-lalt se îndreaptă spre o casă care se zăria în apropiere pentru a cere ce-va de mâncare. Intrând în casa vede o femeie, cu un făcăleț în mână, care își judecă bărbatul cu răstiri, cu graiuri semețe, ast-fel că bietul om de frică, ajunsese chiar sub pat. Călătorul începe a mustra femeia. La urmă cerându-i mâncare dinsa îl dă pe ușă afară ținându-i :

Dacă ai fost cerșetor,
Ce ai venit la casa mea să te faci judecător.

Se întorce omul nostru plouat, la locul unde își lăsase tovarășul și 'i povestesc întâmplarea. Al doilea călător pleacă la rindul său făgăduind că va fi mai priceput.

În adevăr găsește și el femeia bătându și ocărându-și bărbatul dar îi laudă purtarea și lingușindu-se pe lângă dinsa se întorce la tovarășul său încărcat cu merinde.

Eacă prietine, ție, dacă scii cum să te porți
Bucăția chiar din gura lupului poți să o scoți.

**2168 Musca pentru puțină dulcătă,
Își repune viața.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 73 ; III,
99. — HINȚESCU, 115.

Adică cel lacom.

La mouche va si souvent au lait qu'elle y demeure.

RECUEIL DE GRUTHER.

*Tanto vola il parpaglione sopra il fuoco, che egli
s'arde. ¹⁾*

Prov. Ital.

2169 Musca când eși viră tot capul în miere, acolo ș'îl lasă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 46 ;
Asem. 76.

Adica cel lacom dă lăcomie pieră (GOLESCU).

2170 Musca satulă nu prea mușcă tare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 46.

Adică cei bogați nu prea jafuiesc (GOLESCU).

2171 Musca, și dă nu mușcă tare, tot ți-aduce supărare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 46.

Să ție pentru cei mici, însemnând că și ei pot face cât dă mică supărare (GOLESCU).

2172 Musca trece preste flori, și se pune pe alte celea.

HINȚESCU, p. 115.

Adică cei rău năraviți, care ne sciind prețui cele bune, alérgă la rele.

¹⁾ Atât sboră fluturile d'asupra focului, încât se arde.

2173 Cine se iea după muscă, îl duce la scârnă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.

Ieată-te după muscă că te duce la c . . . t.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

* *Cine se iea după muscă ajunge la bălegar.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 55; I, 117;
Archiv., 12. — HINȚESCU, 115.

*[△] *Cine se iea după muscă, îl duce la c . . . t.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Mărgineni*, J. Ialomîța.

Vezi Sfat.

Adică cine ascultă pe nebuni, în blăstemății îl bagă, și cine se iea după cei proști, p'în cărciumi îl bagă (p. 82); Să țiece pentru cei răi povățuitori, ca nisce rele călăuze (p. 6). — (GOLESCU).

2173^b * A se luă după muscă.

M. CANIAN, J. Iași.

Adică după cei răi povățuitori.

2174 Are gustul muscelor.

HELIADÉ-RĂDULESCU, Vol. XXVI.—
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232.

Gustul muscei.

HINȚESCU, p. 73.

Adică îi plac murdăriile; se țiece despre cei cu năravuri rele.

2175 De n'ar fi muscă pe resteu, ar rămâne pământul ne-arat.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 159.

Se aplică acelor cari nu staū locului, cari se sbuciumă fară nici un rost, atribuindu-și isbândă unor lucrări la cari n'aū luat nici o parte.

Nici la Romani nu a lipsit acest soiū de omeni despre care Phedru țiece:

Est ardelionum quaedam Romae natio,
Trepide concursans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,
Sibi molesta et aliis odiosissima.

Esop, și după dinsul La Fontaine L. VII, f. 9., aū povestit isprăvile muscei care 'și atribue tot meritul muncii unor bieți caî înhămați la o trăsură greu încărcată.

L'attelage suait, soufflait, était rendu.
 Une mouche survient et des chevaux s'approche,
 Prétend les animer par son bourdonnement,
 Pique l'un pique l'autre, et pense à tout moment
 Qu'elle fait aller la machine.

De aci a rămas la Francesă locușunea : *C'est la mouche du coche.*

Veđi G. Asaki, *Fabule, Musca și Carul*, p. 49.

- *
 2176 A face musca cât cămila.
Veți, nu veți, el cu de-a sila
Face musca cât cămila.

A. PANN, I, pag. 28. — HINȚESCU,
 115 & 106.

Veđi *Mincinos, Purice.*

A exagera un lucru pentru a-i da o însemnatate pe care nu o are. Se ȑice de obicei despre mincinoși.

Ἐλέφαντα ἐκ μύας ποτεῖν.

LUCIAN.

Faire d'une mouche un éléphant.
Prov. Franc.

- *
 2177 A se auđi biziitul muscelor.
Să puteă auđi musca sbirnăind.

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 143 & 275.

A fi o tăcere adincă.

- * Δ
 2178 A fi cu musca pe căciulă.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.* p. 49.
 H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.* — EM. POPESCU, *inv. c. Căo-cănescu-Mărgineni, J. Ialomița.* — Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.* — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, pag. 377. — HINȚESCU, 115. — D. STĂNESCU, *Basme* 16 & 38. — I. IORGULESCU, *invăț. în c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți.* — P. ISPIRESCU, *ap. GASTER, Chrest.*, II, 376.

A se sci vinovat, a fi autorul unor fapte cari te tradéză și pe care le tăgăduesci ; se mai ȑice și despre acel care să teme ca să nu i se afle faptele rele.

„Fiindu-le frică, *ca omul cu musca pe căciulă*.” — D. STĂNESCU.

A se vedé la cuvintul *Albină* povestea care a dat nascere acesteî đicătorî.

2179 * Cine se scie cu musca pe căciulă, se apără.

BARONZI, p. 62. — HINȚESCU, 115.

Cine se simte cu musca pe căciulă, se apără.

BARONZI, p. 69.

Adică acel care se scie vinovat se dă singur de gol.

Wen's juckt, der Kratze sich. ¹⁾

Prov. Germ.

Qui se sent morveux, se mouche.

Prov. Franc.

Chi ha la rognă, s la grêta. ²⁾

Prov. Rom.

2180 Pentru o musca își da palme.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 100; II, 96; III, 14. — HINȚESCU, 115.

Se đice de omul یتe, mănios și îndărătnic.

2181 * Se lovi ca musca în lapte.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 159; III, 128. — HINȚESCU, 92.

* *A se potrivi ca musca în lapte.*

M. CANIAN, *J. Iaș.*

Se đice la cuvinte nepotrivite.

2182 * A se vîri ca musca în curu calului.

* *A se vîri ca mușca.*

Veđi *Rușă*.

Se đice despre aceî de carî nu poî scapă.

2183 * Ei luara musca dă la nas.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Până یت ica cine-va musca de la nas.

A. PANN I, p. 162. — HINȚESCU, 76.

Să đice când înfrînăm pă ore-cine cu dojană (GOLESCU).

¹⁾ Pe cineî mănăncă, să se scarpine.

²⁾ Cine are rlie, să se scarpine.

- 2184** * **A veni cui-va musca la nas.**
 LAURIAN & MAXIM, II, p. 364.
 Adică a se supăra.
- 2185** **Să uită la cei-l-alți ca la nisce musce.**
 A. PANN, I, pagina 161. — HINȚESCU, 116.
 Adică cu dispreț.
- 3186** **Par'ca sbirănăesc muscele.**
 A. PANN, III, p. 9. — HINȚESCU, 68.
 Vezi *Gâscă*.
 Să țiee când ne aflam într'o adunare unde vorbesc toți de odată.
- 2187** * **A se adună ca muscele la miere.**
 BARONZZI, p. 41. — AL, MARTINIAN, J. *Ilfov*.
 Vezi *Albina, Porc*.
 Adica în mare număr și cu placere.
- 2188** **Ca muscele la scârnă.**
 IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*, p. 8.
 S'aũ adunat la sfat
 Ca muscele la c . . . t.
 B. P. HĂȘDEȘŢ, *Etymolog. Mag.*, pag. 395.
 Să țiee de adunările celor răi, cari tot la rele alerg.
- 2189** **De când scriă musca pe perete.**
 P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 1.
 Adica de demult. Locuțiune din basme.
- 2189^b** **A spune muscă pe perete.**
 FR. DAMÉ, III, p. 77.
 Adica basme, lucruri de necredut.

N A G Â Ț

- 2190** * **A strigă ca un nagăț.**
 S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 291.
 Se țiee copiilor când striga tare de te amuțesce, vocea lor fiind țieutore și pètrundètore ca și a nagățului.

Românii urgisesc această pasere care, după o tradiție veche, încă vie în mintea poporului, erau învățate de Tătari, în năvalirile lor, ca să descopere pre Români în ascunzătorile lor din stufări. Aceste paseri sburau pe d'asupra bălților, pline cu stuf, și dacă descoperea acolo omenii, se învîrtea în împrejurul lor dând nisece țipete dese și asurzitoare, arătând ast-fel Tătarilor ascunzătorile bieților fugari.

NĂPÎRCĂ

2191 * A cresce pui de napircă.

I. IONESCU, III, p. 14,

Vezi Șerpe.

Se dice pentru cei ce supără pe facătorii lor de bine.

LECENDĂ

Când Impeliatul a dat o gaură în fundul chivotului lui Noe, ca să-l scufunde năpîrca, ca o înțeleptă, iute și-a virit cîda în gaură, și a rupt-o acolo, ca să astupe gaura, Si d'atunci până astăzi ea n'are cîdă, și păcat să omori năpîrcă, că ea a scăpat pe lume.

Cine omorî omorî năpîrca îl mîore vițelul de la vacă.

NEVĚSTUICĂ

2192 NevĚstuica mică, dar rĚu te pișcă.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 47.

Adică mușerea slaba, dar rĚu te pișca, cum și cel mic dar rĚu pôte te supără (GOLESCU).

O C L E Î U

2193 * ^Δ Cine n'a mîncat ocleiū prîspĚt, nu scie ce este bun pe lume.

TR. PROCOPIESCU, *inv. c. Islaz, J. Romanai.*

Țicala a pescarilor din Romanai.

O G A R

2194 * Ogarul cînd cîzăesce, în zadar umblă.

Vezi Armăsar, Cîne.

D. ȚICHINDEAL, p. 417. — AL. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.*

Adica omul cînd nu vede ținta spre care trebuie să mîergă.

O Î E

Veți Capră, Cioban, Ierba, Lână
Lup, Magar, Om, Păstor, Păcurar,
Piele, Scaiú, Tirla, Turma.

- 2195 Pě ôie să o tunđi, iar nu s'o și belesci, ca să 'ți dea
lână ș'altă dată.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 111.

* *Tunde ôia dar nu'i lua și pelea.*

AL. DUMITRESCU, p. 120.

Veți Lână.

Adică să nu ieși și pielea după om, ca să mai găsești ce luă (GOLESCU).

*Man muss die Schafen scheeren und nicht rupfen.*¹⁾
Prov. Germ.

Il faut tondre ses brebis et non pas les écorcher.

Și precum dicea împăratul Tiberiu : *Tondendum esse pecus, non deglubendum.*

- 2196 Ôia s'o tunđi, iar nu s'o rađi.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 101.

Adica dă la supuși tăi să nu ieși și pielea după ei (GOLESCU).

- 2197 Unde sunt oi,
Acolo 's (sunt) și foi.

A. PANN, II, p. 114. — HINȚESCU, 128.

Nu e bine fără reu, nici folos fără pagubă.

- 2198 O ôie riiōsa tōtă turma o umple.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 8.

Ôia riiōsă umple tōtă turma.

BARONZI, p. 62 & 66.

* *O ôie riiōsa molipsesce turma 'ntrégă.*

G. MUNTEANU, pag. 151. — HINȚESCU, 128.

O ôie riiōsă molipsesce tōtă turma.

I. G. VALENTINEANU, p. 48.

Veți Vacă.

Adică unul de la altul se molevesce, că un blăstemat pē toți blăstemați îi face (GOLESCU).

¹⁾ Trebuie să tunđi ôia, și să n'o beleşti.

. *Greæ totus in agris*
Unius scabie cadit ¹⁾

IUVENAL.

Brevis rogneuse fait souvent les autres teigneuses.
Adages françois XVIe Siècle.

2199 Oia care nu pôte sa 'și ție lâna, trebuie tăiată.

HINȚESCU, p. 128.

* *Vai de oia ce nu 'și pôte duce lâna!*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*

Vai de omul becisnic care nu scie să se folosescă de ceea ce are.

2200 * ^Δ Cine se face oie îl mănâncă lupul.

A. PANU, *Edit.*, 1889, pag. 95. —
 LAURIAN & MAXIM, II, 227. — H. D.
 ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Cine se face oie îl mănâncă lupul.

I. G. VALENTINEANU, p. 43. — AL.
 DUMITRESCU, 119. — D^a E. B. MAWR 40.

Pe cel ce se face oie, îl mănâncă lupii.

HINȚESCU, p. 128.

Carle se fuce oia, lupu 'l poidae ²⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 10.

Omul prea bun e asuprit de cei blestemați.

Qui se fait brebis, le loup le ravit.

Prov. Franc.

Qui s' fa ovella, l' llob se la menja. ³⁾

Prov. Catal.

Wer sich zum Schaf macht, den fressen die Wölfe. ⁴⁾

Prov. Germ.

2201 Oia să o mulgi până ăți da lapte, că dă o vei trage
 mai mult, sânge, iar nu lapte, vei scôte.

Vezi Cioban, Lapte, Vaca.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 101.

Adică dă la supuși tăi să ție dajdi potrivite, iar nu piste pute-
 rea lor (GOLESCU).

¹⁾ Bôla unui singur (dobitoc) trece la turma întrăgă.

²⁾ Care-le se face oie, lupu 'l mănâncă.

³⁾ Cine se face oie, lupul îl mănâncă.

⁴⁾ Idem.

**2202 Oile grămadă merg
Iar caprele se aleg.**

A. PANN, II, p. 28.—HINȚESCU, 128.
B. P. HĂȘDĂU, *Magn. Etym.*, 801.

Adică: cei bunți toți, iar din cei răi numai cine e mai puțin deochiat.—B. P. HĂȘDĂU.

2203 Oia când se depărtază o mănâncă lupii.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 7.

*Oia retrasă din turmă,
Lupii o ieaă după urmă.*

A. PANN, II, p. 157.—HINȚESCU, 128.

Adică cei ce se deosebesc de tovarășii lor îndată se prăpădesc (GOLESCU).

Surudên aızılân coiuni curt copar. ¹⁾

Prov. Turc.

**2204 Schiopătura oilor
E bucuria lupilor.**

A. PANN, III, p. 27.—HINȚESCU, 171.

Cei mari se bucura și se folosesc de relele cari lovesc pre cei mici.

2205 Vai de oie între lupi!

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17. —
DIM. ȚICHINDEAL, p. 177.

Adica de cei blânzi pe mâinile celor cumpliți (GOLESCU).

2206 Nicî oie între lupi, nicî lup între oi.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 108.

Să nu fii nicî oie între lupi, nicî lup între oi.

D. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 265.

Adica nicî prea plecat și umilit, nicî prea dirz și cumplit (GOLESCU).

*** 2207 Și cu oile toate și cu lupul sătul nu se poate.**

Vedî *Lup.*

Să ție pentru cele peste putință.

¹ Oia ce se depărtază de turmă o mănâncă lupul.

- 2208 O veî și lânósă, și lăptósă, și cu códa grósă, să vie
și de vreme a-casă.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 8.

*Nu căută lânósă, lăptósă
Să vie și de vreme a-casă.*

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 103.

*Lânósă, și lăptósă, și grasă,
Să vie și de vreme a-casă.*

A. PANN, II. p. 113.—HINȚESCU, 87.
Dr GASTER, *Lit. pop.*, p. 218.

*Și lânósă și lăptósă
Și să-ți vie de cu séra a-casa.*

BARONZI, p. 62.

Și lăptósă și lânósă nu se pôte.

BARONZI, p. 67.

- * *O vrei și frumósă, și lăptósă, și de vreme a-casă.*

Veđi *Vaca*.

Sě dice pentru cei ce cauta muiere fără nici un cusur, lucru
piste puțință (GOLESCU).

Sě dice despre o óie bună și o nevasta harnică.—B. P. HAȘDEŮ,
Etyrn. Magn., p. 123.

Intr'un cuvint se întrebuintează când cerem, ceea ce e peste
puțință, ca un lucru să fie desăvârșit și fara nici un cusur.

- * 2209 Când o óie da de mal, tóte se duc după ea.

Când o óie a dat în ripă, daŭ tóte dupa dinsa.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 31.

Nu cadě ca óia în ripă vėđėnd p'altele sārind.

A. PANN, I, p. 142.

Veđi *Om, Pacala*.

Omul prost, fară a judecă, să ȳea dupa cei-l-alȳi.

Wo ein Schaf vorgeht, folgen die andern nach. ¹⁾

Prov. Germ.

Ovejas bovas, por do va una, van todas. ²⁾

Prov. Span.

¹⁾ Când o óie merge înainte, o urmăzeă cele-l-alte.

²⁾ Oile próste, unde merge una, se duc tóte.

2210 * A se luà ca oile una după alta.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 559.

Vezi *Om, Pacală.*

Acelaș înțeles ca la numărul 2209.

2211 * Unde merge oia, merge și capra.

I. G. VALENTINEANU, p. 45.—I. BĂ-
NESCU, *prof. J. Roman.*

Ceea ce face un om prost, mai ușor și mai bine poate face unul deștept.

2212 Oia iu pasce 'aclo ș' lasă lâna. ¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Unde traesce omul acolo își cheltuesce bani.

2213 A fi ca oia schiopă la cōda turmii.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 16.

Se dice de acel care rămâne în urmă tuturilor, când îi au luat toți înainte.

2214 * A dà oile în paza lupului.

A încredința lupului oia.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 962.

¹⁰ A încredința paza unei tinere fete unui care nu e demn de o asemenea încredere.

²⁰ A pune pre cei blânzi sub stăpânirea celui cumplit.

Τῷ λύκῳ τὴν ὄϊον.

Prov. Elin.

Ovem lupo committere.

TERENTIU, *Eunuchus.*

Il a donné la brebis à garder au loup.

Yon give the wolf the wether to Keep. ²⁾

Prov. Engl.

Giōra Vlfwen til Fāraheerde. ³⁾

Prov. Sved.

2215 Oia nu se increde lupului.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 962.

¹⁾ Oia unde pasce acolo 's lasă lâna.

²⁾ Încredințezi lupului paza mielului.

³⁾ A pune lupul cloban.

Nu lăsa oia în paza lupului.

I. G. VALENTINEANU, p. 44.

Adică fetele în paza celui desfrinat; cei blânzi sub stăpânirea celui cumplit.

2216 * A fi oie între lupi.

Se dice despre cel bun când se află împresurat de dușmani, sau într-o adunare de oameni răi.

2217 * Nu scie a face deosebire între oie și berbec.

Adică e prost.

2218 * A fi oie cu șorici.

Adică prost și obraznic; prost ca oia și obraznic ca porcul.

2219 * △ A fi șiret ca oia.

I. IORGULESCU, *inv. c. Baza-de-Aramă, J. Mehedinți.*

* △ *În șiret ca oia cea cu jug.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 218.

Adică prost.

2220 A umblă cu pielea de oie.

D. ȚICHINDEAL, pag. 10.

Vezi *Lup*.

Se dice pentru cei fațarnici și vicleni.

2221 * A se trezi la oi.

M. CANIAN, *J. Iași*.

A fi obraznic, îndrăzneț și mai ales moșic.

„Unde vă treziți, măi, la oi?”

2222 * A face un lucru de oie.

BARONZI, p. 41. — FR. DAMĂ, III, pag. 136.

* *Fie ca prea e de oie.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, pag. 382. — GR. JIPESCU, *Reur. Oraș*, 266

A face o prostie.

2222^b * A suge de la două oi.

M. CANIAN, *J. Iași*.

Vezi *Miel*.

A trage folose din mai multe părți.

O M I D Ă

2223 A fi o omidă.

Se dice despre cei desgustători, respingători.

O R B E Ț

2224 A umblă ca orbeții.

Se dice de o umblare nesigură.

Vezi *Obraz*.

O Ū

Vezi *Astă-dă, Boi, a Călcă, Cloșcă, Cocos, Coșofana, Curcă, Gaină, Mic, Ou Cap. VII, Pasere, Sanătos, Țarcă*.

2225 Cine cumperă ou de la cocos, îl găsește fără gălbinare.

A. PANN, II, p. 72.

Când vream un lucru trebuie să 'l cerem unde se cuvine, și când cumpărăm să deschidem bine ochii.

2226 * Nica li dice a oului cocă. ¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia*.

Se dice despre părinții care 'și alintă copiii deja mari, ca și când ar fi tot mic.

2227 Două ouă când se tot ciocnesc, unul trebuie să se spargă.

A. PANN, III, p. 27. — P. IPIRESCU, III, 162. — FR. DAMÉ, III, 108.

Două oue când se ciocnesc, unul trebuie să se spargă.

HINȚESCU, p. 46.

La pricină și judecați unul trebuie neapărat să se piérdă.

Ca două ouă când s'alérgă
Și a se ciocni apucă,
Un' din ei o să se spargă.
Și trebuie să se ducă.

A. PANN, II, p. 83.

¹⁾ Incă II dice oului cocă.

2228 Ouële cu vastichî nu sê roșesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 8.Veđi *Beșină, Fata, Gogôșă,*
Mincună.

Adică fără chieftuială nimic putem face, și mai ales la lucruri însemnate (GOLESCU).

2229 * Oul învață pe găină.

KÁROLY ÁCS, p. 82. — I. BĂNESCU,
*prof. J. Roman.*Veđi *Boboc.*

Adică cei proști pre cei învățați, cei mici pre cei mari, cei tineri pre cei bătrâni.

2230 * Cum îi oul di gălină albă aș-i și oul di gălină lae. ¹⁾DA ATHENA BUIA, *Ochrida, Macedonia.*

Se ȋdice despre cele cari sunt la un fel și mai cu sémă despre femeî.

Doi tineri fiind într'o ȋi la Curte își spuneau unul altuia dorințele lor. Unul ȋlise că ar dori să pôtă întră în vistierie și să ȋea căți bani ar vroi; iar cel-l'alt arêtă focul ce-l avea de a se culcă cu Împărătésa. Acéstă din urmă, ascunsă într'o odaie vecină, auȋindu'î, porunci ca să se aducă îndată două ouë, unul de la o găină albă, altul de la o găină négră și le arêtă celor doi tineri punendu-i să ghicescă de la care găină e fie-care ou. Tinerii neputënd deosebi ouële cari li s'au arêtat, Împărătésa le trimise vorbă că precum nu este cea mai mică deosebire între oul de găină albă și cel de găină négră, de asemenea nu este nici o deosebire între o Împărătésă și o femeie din popor.

2231 * Oulu a viçinlui totna ma mare ésti. ²⁾N. Sr. *Nijopole, Macedonia.*Veđi *Găina.*

Arată vecinica nemulțumire a omului care găsesce că lucrul străin e în tot-d'a-una mai bun de cât al său.

*L'iôou dê moun vëzi ês pu bel qê lou miou. ³⁾**Languedoc.**A black hen lays a white egg. ⁴⁾**Prov. Scoț.**Noire geline pont blanc oef.**Anc. Prov. Mss. XIIIe Siècle.*¹⁾ Cum e oul de găină albă așa-i și oul de găină négră.²⁾ Oul vecinului tot-d'a-una mai mare este.³⁾ Oul vecinului meu e mai frumos de cât al meu.⁴⁾ O găină négră face un ou alb.

La galina negra fa el ovo bianco.¹⁾

Prov. Veniț.

2232 * Cu un ou nu si satură.²⁾

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

Cu puțin nu se mulțumesc omul.

2233 * A da un ou pentru a căpeta un bou.

Daî un ou ca să ai un bou.

AL. DUMITRESCU, p. 118.

A face un mic dar cu gândul că vei căpeta altul mai mare.

Pileum donat ut pallium recipiat.³⁾

Con una sardina pescar una trucha.⁴⁾

Prov. Span.

2234 * A clocit oue de cuc.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

În zadar 'î-a fost munca să scotă bun din ce e rău din fire. Se dice mai cu sêmă despre copii.

2235 A 'și luă ouele și cuibul.

A. PANN, I, p. 133. — HINȚESCU, 168.

Adică tot ce are; se dice despre cel sărac.

2236 A stă pe oue.

FR. DAMÉ, III, pag. 168.

A nu eși de a-casă, a stă tot la un loc.

2237 * △ A fi ca oul.

FR. DAMÉ, III, p. 168. — *Maror P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți.*

Adică :

1⁰ Plin la față, sanatos.

2⁰ Fraged, slab ca oul. — C. Bungețianu.

3⁰ Plăcut. — C. Bungețianu.

¹⁾ Găina neagră face oul alb.

²⁾ Cu un ou nu se satură.

³⁾ Dă o căciulă ca să i se dea o manta.

⁴⁾ Cu o sardea a pescui un păstrav.

A O U Ă

- 2241 * A 'î ouă găina în căciulă.

G. I. MUNTEANU, p. 73.

'I-a ouat găina în căciulă.

A. PANN, II, p. 69.—HINȚESCU, 66.

Ne-a ouat găina în căciulă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 47.

Se ȋice când ne vine bine piste bine (GOLESCU).

P Ă D U C H E

- 2242 * Păduchele face pe leneș, harnic.

Veđi *Ban, Jidov, Negoș, Purice.*

T. VARLAM, *inv.* J. Putna.

Se ȋice celor leneși.

- 2243 Paduchele, când (după ce) se satură ese în frunte.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 50; I, 129.—
HINȚESCU, 139.

*Paduchele, când se satură, ese în frunte și
s'arată.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

- * *Pidulicul după ce s' satură ese pe sufrucéua.* ²⁾

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia.*

Veđi *Bețiv, Lîdină.*

Să ȋice pentru cei leșinați, ce după ce se satură din jafuri,
atunci se arata în lume (GOLESCU).

- 2244 Păduchele leșinat în frunte s'a aședat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

Arată pe cei săraci și mândri (GOLESCU).

Fier comme un pou, ȋice Francesul.

¹⁾ Despre Blajiniți veđi *Șezătórea*, II, p. 28.

²⁾ Păduchele după ce se satură ese pe sprincénă.

- 2245 Δ Nu 's rari,
Da 's mari.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 22.

Ȋicătore despre păduchî.

- 2246 Δ Nu sciû, acum se fac
Ori nu mai încap.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 22.

Ȋicătore despre păduchî.

- 2247 Vai d  cel ce 'i umblă păduchii p  frunte!

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 18.

Adică d  cel murdar (GOLESCU).

- 2248 * Δ Pentru un păduche nu arde zeghia.

* *Pentru un păduche să nu '  pu  sarica pe foc.*

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Ve i *Purice*.

S   ice despre cei  u i  i m nios .

- 2249 * A fi păduche le inat.

Ca un păduche le inat.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, *Asem.*
pag. 130.

Se  ice despre cei slabi s u lihn  i de f me.

P A N  

Ve i *Vultur*.

- 2250 Puiul, pene daca face,
Tot ca să sbóre  i place.

A.PANN, II, p. 107.—HIN ESCU, 156.

Ve i *Aripa*.

Adică copiii car , daca se fac mari, p rasesc casa părintéscă.

- 2251 * A face pene.

Acela  înteles ca la numărul 2250.

- 2252 * A se um  a 'n pene.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 66.—HIN ESCU, 195.

*
A se umflă în pene ca curcanul.

Vezi *Barză, Curcan.*

I. BĂNESCU, prof. J. Roman.

Adică a se mândri, ca și curcanul când se rotește împrejurul curcelor.

PAPAGAL

*
2253 A vorbi ca papagalul.

D. ȚICHINDEAL, p. 296.

A îndrugă la cuvinte auzite de la alții fără a-și da seama de valoare și înțelesul lor.

A PASCE

*
2254 Eu îi dau și ea pasce.

Vezi *Boboc, Murg.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6. — P.

ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 379.

Să ție pentru cei ce nu ne bagă cuvintul în sémă (GOLESCU).

2255 Tu îi dai, si ea pasce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

Să ție pentru cei ce nu vor sa scie dă nimeni (GOLESCU).

PASERE

Vezi *Ban, Cuib, a Sbură, a Umblă.*

2256 Paserea în cuibul său pierce.

ION NECULCE, *Letop. Moldovei*, II, pag. 180.

«Stefan-Vodă cel bun bătându'l Turcii la Răsboieni, au mers să între în cetatea Némțului; și fiind mumă-sa în cetate, nu l'au lăsat să între, și l-au ție că : *paserea în cuibul său pierce*. Ce să se ducă în sus să strângă ôste, că isbânda va fi a lui. Și așa pe cuvintul mâne-sa, s'au dus în sus și au strîns ôste.» — I. NECULCE.

Acest episod din viața lui Stefan-cel-Mare a fost desvoltat de Bolintineu în Legenda intitulată : *Muma lui Ștefan*.

2257 Tótă paserea își are odihna în cuibul ei.

A. PANN, II, p. 147.—HINȚESCU, 141.

Și omul în casa lui. Ne îndemná la însurătoare.

«In ce chip când paserea va sbură din al său cuib, așa omul se

bolește când se înstrăinează de ale sale locuri.” — *Parem. SOLOMON, Cap. XVII, § 8.*

- 2258** **Paserea e pui
Dar dracul scie de când-îi.**

Vezi *Vrabie*.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 408.

Să ție despre ȃmenii de o statură mica, însă mari de ani, precum și de acei cari arata mai tineri de cât sunt.

Paserii care în Țera-Românească se numesce *vrabie*, i se dă de obicei în Moldova numele de *pasere*.

- 2259** **Mai bine una și 'n colivie
Decât în vint o mie.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 106.

* *Mai bine o pasere în colivie decât dece pe gard.*

Da E. B. MAWR, p. 5.

Mai bine o pasere în mâna decât dece pe gard.

I. G. VALENTINEANU, p. 46.

Mai bine o pasere în colivie decât o suta pe gard.

BARONZI, p. 56. — HINȚESCU, 142.

Mai bine o pasere în colivie decât o mie pe casa.

REINSBERG-DURINGSFELD, I, 101. —
Dr JOSEPH HALLER, I, p. 374 & 443.

*De ună milie puli pre gard, cama ghine un
tru mâna.*

ANDREUL AL BAGAVŢ, *Cart. Aleg.*,
pag. 122.

Vezi *Vrabie*.

Adică mai bine puţin și 'n mâna decât mult și afară din mână (GOLESCU).

- 2260** **Dupa cântec se cunósce paserea cea mai dulce.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 91.

*Paserea după ce se cunósce? dupa cântec;
Mojicul după ce se cunósce? dupa vorba.*

A. PANN, *Ediția* 1889, p. 84; III,
pag. 47.

Pasărea după cântec se cunoște.

BARONZI, p. 53.—HINȚESCU, 142.—
FR. DAMÉ, III, 192.

Adică după daruri se cunosc oamenii, și cântărețul după cântare
(GOLESCU).

*Juge l'oiseau à la plume et au chant,
Et au parler l'homme bon ou méchant.*

Trésor des Sentences, XVIe Siècle.

E cantu dignoscitur avis. 1)

Prov. Latin.

Al cantare l'urcello, al parlare il cervello. 2)

Prov. Ital.

Fagelen Kännes af sängen. 3)

Prov. Suedes.

2261 **Paserea malaiu visază.**

HINȚESCU, p. 141.

* *Paserea malaiu visază și calicu praznicu.*

Vezi Flamând, Vrabie.

Fie-care dorește ceea ce nu are, ce-î place și îi poate fi de vre-un
folos; fie-care, ce-î este în gând, despre aceea vorbește.

2262 **Paserea viciéna da singură în laț.**

ION NECULCE, *Letopisiș. Moldovei*,
II, p. 253.

Cel vicién se prinde singur în mreșile sale.

«După cum ține S-ta Scriptură, ca : cine sapă grôpa altuia, cade el într'însa,
așa dă Dumnezeu ca *paserea viciéna da singură în laț.*» — ION NECULCE.

2263 **La paserea liberă.
Nu'î faci colivie.**

HINȚESCU, p. 141.

Să nu ne îngrijim de un lucru înainte de a-l avea, cu alte cu-
vinte să nu facem *planul simigiului*.

Capra nondum peperit, ludit tamen hoedus in tectis. 4)

Il ne faut pas faire l'étable au veau avant qu'il soit né.

1) După cântec se cunoște paserea.

2) După cântec paserea, după vorbă creierul.

3) Paserea se cunoște după cântec.

4) Capra n'a fătat încă, și țedul se joacă prin casă.

2264 Vai de paserea ce scapă din colivie și cade în laț!

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 17.

Adica dă cel ce scapă dintr-o nevoie și cade în mai mare (GOLESCU).

2265 După pasere și oul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 91.

Adică după sămînța și rodul, arată asemănarea (GOLESCU).

De put ouf, put oisel.

Anc. Prov. XIIIe Siècle.

Corbul, ȕice Elian, este mîncat de puil sîi cînd bîtrîneȕile îl pun în neputinȕă de a se hrani, de unde s'a născut și ȕicerea *Κακου κόρακος, κακὸν ὄν*, ¹⁾ prin care se arăta că naravurile rele se moștenesc de la parinȕi.

Veȕi în Quitard, *Dictionnaire des proverbes*, pag., 257, o curioasă anecdota despre Corax și Tisias, doi retori din Sicilia.

2266 Pasêrile 'n batetura
Cînd ar sari ș'or jucă,
Ca cînd ne spun far' de gură
Că timpul se va schimbă.

A. PANN, *Calend* 1848, p. 32.

ȕicetore meteorologică.

«Românii au observat că atunce cînd paserile ciripesc fôrte tare, mai ales primăvara, atunci e un semn că în curînd are să plöie; iară cînd se adună tîmna în scurt timp are să ningă.»—S. F. L. MARIAN, *Ornit.*

2267 Pasere fara aripă nici cum pôte sbură.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 51.

Veȕi *Vultur*.

Adică fără razim nu poȕi înaintă, cum și cei mari, fără putere nu sê pot sluȕi (GOLESCU).

Omul fără banȕ
E ca pasêrea fără aripă;
Cînd dă ca să sbore,
Cade jos și mîre.

A. PANN, III, p. 72.

¹⁾ Din corb rîu, rîu ou (ese).

2268 * \triangle T \acute{o} t \acute{a} pas \acute{e} rea pe limba (sa) ei piere (pere).

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 7; I, 25; III, 102.—C. NEGRUZZI, I, 247.—BARONZI, 61.—HINȚESCU, 141.—IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.—D \acute{a} E. SEVASTOS, 13.—S. FL. MARIAN, *Orn.*, I, 414.—*Abecedar Ilustrat*, 25.—M. LUPESCU, *inv. c. Brosce \acute{n} i*, J. Suciava.—I. CREANG \acute{A} , *Pov.*, 24.—H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.—BARBU CONSTANDINESCU, *Cart. Cit.* II, 15.—V. FORESCU, *Fol-ticen \acute{i}* , J. Suciava.

Pas \acute{e} rea pe limba 'i piere.

V. ALEXANDRI & LASC. ROSETTI,
Mss.

T \acute{o} t \acute{a} pas \acute{e} rea dup \acute{a} c \acute{a} ntecul ei piere.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 115.

* *T \acute{o} t \acute{a} pas \acute{e} rea dup \acute{a} glasul ei pere.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

T \acute{o} t \acute{a} pas \acute{e} rea pe lume, dup \acute{a} limba ei piere.

AL. ODOBESCU, III, 10.—FR. DAM \acute{E} ,
II, p. 278.

T \acute{o} t \acute{a} pas \acute{e} rea de pe limba ei pere.

I. G. VALENTINEANU, p. 11.

T \acute{o} t \acute{a} pas \acute{e} rea pre limba ei m \acute{o} re.

G. MUNTEANU, p. 151.

* *Or \acute{i} -ce pas \acute{e} re prin limba ei piere.*

Fie-care pasere pe limba ei pere.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*,
pag. 98.

Fie-care p \acute{o} rt \acute{a} ponosul faptelor și ȃiselor sale. Omul vorb \acute{a} reș și limbut, își face singur de cap.

2269 Pas \acute{e} rea în colivie nu s \acute{e} bucur \acute{a} și d \acute{e} e vie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 51.

Adic \acute{a} robul în robie (GOLESCU).

- 2270 * Și lapte de pasere.
Vezi *Bou, Cuc, Vrabie*.

Adică lucru care nu se poate afla.

Cu toate acestea în Basmele lui Ispirescu, p. 171, un voinic, după îndemnul unui împărat care 'și pierduse vechiul se pornesc și-i aduce de peste apa Iordanului, *lapte de pasere* cu care ungându-se la ochi vede întâi ca prin sită, pe urmă ca prin ciur și când dă pentru a treia oară vede luminat ca toți oamenii.

- 2271 * A avea păserile.

Vezi *Gârgauni, Sticlete*.

Se aude în Moldova cu înțelesul de : a fi buimac de cap.

PĂSĂRESCE

Vezi a *Vorbă*.

PĂSTRĂV

- 2272 Păstrăvi și mihalți, la ori-ce târg nu găsesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58

Să țină pentru cele rare (GOLESCU).

PĂSTRUGĂ

Vezi *Cegă*

PĂUN

Vezi *Ciora, Privighetore*

- 2273 Unde lipsește paunul, cioca se pare pasărea cea mai frumoasă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13.

Adică unde ne lipsesc cei mai de cinste, acolo cei mai proști prind locul cel mai bun, și unde ne lipsesc cele frumoase, acolo și cele mucose ni se pare frumoase (GOLESCU).

Corvus absente graculo pulcher ¹⁾

Prov. Lat.

- 2274 Ca paunul se mândrește.

A. PANN, I, pag. 162. — HINȚESCU, 100. — S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, 270.

¹⁾ Corbul pare frumos în lipsa găii.

* *Mândru ca un păun.*

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 271.

Se ȋce despre ȃmenii mândri, infumuraȃi, deșerȃi și lăudăroșii.

LEGENDĂ

Păunul când s'a însurat, până la amiază s'a gătit și s'a împodobit foarte frumos, cum se cuvine unul mire ca să se împodobescă.

Păuniȃ însă, sciind că toate câte i-au fost de trebuinȃ sunt gata, nu s'a împodobit ȋcicend că ea are încă destulă vreme de a se împodobi până la amiază.

Mergend acumă păunul cu al sêi ca s'o ȃee de la părinȃi sêi și s'o ducă la sine acasă, a aflat'o negătită.

Păuniȃ cum a vȃdut că mirele sêu vine așa de grabă, s'a rugat ca s'o mai aștepte până ce s'a împodobi, spunend că ea nu este gata. Însă păunul a spus că o ȃea așa cum este, fiind că o avȃ foarte dragă, și cum a fost așa a și luat-o, n'a așteptat ca să se mai gatescă.

Dar Păuniȃ de atunci, fiind-că nu s'a gătit la timp, a rămas mai simplă la pene ca soȃul sêu.—S. F. MARIAN.

2275 Paunul să taca
Dacă va să placa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 111. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 270.

Adică cel ce nu scie ca sa grăȃscă, mai bine să tacă, fie și dȃ cel mai mare nȃm. (GOLESCU).

2276 Paunul, pene frumoșe, dar picere urite.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56. — S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 270.

Sȃ ȋce pentru cei frumoșii la vedere, dar cu urmări urite (GOLESCU).

Într'un cântec al lui Raimbaud de Vaqueiras, trubadur din secolul XII^a, se afla o parte curioasă care coprinde, în simbur, această idee.

«În ȃiua în care Amorul ne alese pre amindoi, frumuseȃea ta îmi însulă mândria păunului, când privesce frumoșele feȃe a penelor sale, și, plin de trufie, sbȃră pe acoperișul caselor. Acestă pasere se îmbată de mândrie până ce, lăsându-șii privirile spre pamint zăresce piclȃrele sale.

Aquel orguelh li tre tro quel cap clina
Que ve sos pes,

2277 *□ A se îmbrăcă cu pene de păun.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Sȃ ȋce despre scriitorii carȃ 'ș însușesc gȃndurile altora.

Veȃi în Phedru, L. I, fab. 3, *Graculus superbus* din care se trage această ȋcicȃtȃre.

Αἰσώπιος καλαίος. ¹⁾

Prov. Elin.

Aesopicus graculus. ²⁾

Prov. Lat.

2278 Să nu pice nici apă pe el, ca pe un păun.

B. P. HĂȘDĂR, *Etym. Magn.*, pag. 1268.

Să ție în Transilvania, c. Orlat, despre ȕfnoși.

P Ă U N I Ț Ă

2279 Mândră ca o păuniță,
Grasă ca o prepeliță.S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 235.

Acelaș înțeles ca la numărul 2274.

P Ț R

2280 * Are perî de lup.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232.
— *România Libera*, No. 838. —
A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, Jud. Argeș.¹⁰ Adică e fioros, i-a eșit numai numele său are cu adevăr rele năravuri.²⁰ Banuesci că fură, că e hrăpitor.Poporul crede că fie-care lup are trei perî de drac în frunte de aceea e fioros și că prin afumatul cu perî de lupî îi trece omului de speriat. Veđi I. CREANGA, *Povești*, pag. 33 și *Etymologicum Magnum*, p. 386.

Următorea legenda ne dă origina acestor credințe și a ȕicetorei care ne ocupă.

L E G E N D ă

După ce Dumneȕeu a făcut omul și dobitocele ce-i trebuia, s'a apucat dracu să-și facă și el ce-va.

A făcut din lut un lup. Numai ecă vine și Dumneȕeu care ȕice dracului : — ȕit să se scȕle. Dracu ȕice : — Să, lup, și mănăncă ȕe Dumneȕeu! Lupu nu se scȕlă. Dumneȕeu cere să i-l dă lui că l'a învia, Dracu i-l dă. Dumneȕeu s'apucă de 'l mai cȕoplesce, din carî aschiî s'au făcut fel de fel de gânganiț rele : șerpî, brȕsce, șopirle... După ecăsta Dumneȕeu ȕice lupului : — Să, lup, și mănăncă pe dracu ! — Odată sare lupu și de tot la dracu ; căt pe ce să'l manănce. — S. MIHĂILESCU.

¹⁾ Gaița lui Esop.²⁾ Idem.

2281 * Are peri răi.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —
P. ÎSPIRESCU, *Leg.*, 288.

Acelaş înţeles ca numărul 2280.

«Vorbesc cât vei voi, te ascult. Dar nu ştiu de ce, bag de sémă că în gra-
turile tale este ce-va mîerloit.

«Părerî, cîsute boerule. Precum vremea închisă zămislesce visuri spăi-
mintătore, așa pôte că *oiu fi avënd și eu peri răi*, și te înşelă părerile.» —
I. CREANGĂ.

P E S C E

*Vezi Apă, Ariciu, Baltă, Borș,
Carne, Inimă, Pistică, Plasă,
Rimă, Undiță.*

2282 Pesce, pesce,
Mămăliga prăpădesce.

M. LUPESCU, *Şezătorea*, II, p. 32.

Arată bunătatea pescelui.

LEGENDĂ

Făcuse milostivul D-zeu lumea. Rînduea acuma cu Sfântu-Petrea pe fie-care
dobitoc la ce are să fie bun și ce are să facă în lume. Vine și rîndul peşcelui.

Lui II dîse cel a-tot-puternic :
— Tu' vei trăi în tot fel de ape, și te vei hrăni cu găze, carabești, rîme și cu
alte lighioi ce vei putea prinde. Tu pe uscat nu vei putea trăi, și de ț-aș da ori
cât de multe picioare, omul tot te va prinde și te va mîncă.

— Dómnai dîse peşcele, nu 'mî dá piclóre ci numai şése aripi ca să pot
înota, și de mē va prinde omul, să mē arunce pe jar, să mē frigă și să mē
manănce.

Dumnezeu ascultă rugăciunea peşcelui și-î dete şése aripi. Sbura el destul
în sus și în jos, alergând, când numai ce cade în virşa unui pescar, apoi pes-
carul îl duce a-casă și face din el un borș bun, de par-că eră mîere, și mîncă
cu casași lui cogemite mămăligă. Atunci pescarul dîse :

*Pesce, pesce
Mamałiga prăpădesce.*

Si de atunci și până în ziua de astă-zi, peşcele nu mai are piclóre ci aripi,
și omul îl prinde cu virşa, cu undița, cu volocu, cu lésa, cu crisnicu, cu mîna,
cu pânza, cu mreja, cu năvodu, s. a., și ori îl frigie, ori îl mînăncă cu borș. —
M. LUPESCU.

2283 * Pescul tu a-mare și tiganea pi foc. ¹⁾

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

Sē dîce de acel care dispune de un lucru înainte de-al ține în
mînă, care se bucură prea de timpuriu de un folos nesigur.

Προ της φακῆς αὐξαιεν τὴν λοπάδα. ²⁾

Prov. Elin.

¹⁾ Peşcele în mare și tigala pe foc.

²⁾ Ași dobândi oia înainte d'a avé peşcele.

*Ante lentem augere ollam.*¹⁾

Prov. Lat.

2284 Pescele cu apa nu se prăjasce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Adică bucate bune fără chieltuhală nu se face, și cele-l-alte (GOLESCU).

2285 Pescele din eleștiu
Umbla sa 'l inghiță viu.²⁾

A. PANN, III, p. 69.

Se dice despre cei lacomi.

2286 Nici pesce betrân, nici muieră bētrāna.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 49.

Sē dice spre mângăferea celor bētrāne, arētând că muierile nu imbētrānesc (GOLESCU).

2287 Ori cāta apa beā un pesce, tōta o scōte pē urechi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 9.

Adica risipitorul ori-ce dobāndesce, tōte le cheltuesce (GOLESCU).

2288 Pescele cel mare inghite pe cel mic.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52, 4-sem., 23. — LAURIAN & MAXIM, II, 652. — Bertoldo apud GASTER, *L't. pop.*, 210

*Ori-cānd pescele cel mare
Pe cel mic în burtă 'l are.*

A. PANN, II, p. 35.—HINȚESCU, 143

Pescii cei mari mândāncă pre cei mici.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 227. — AL. DUMITRESCU, 138.

* *Pescele mare inghite pe cel mic.*

I. G. VALENTINEANU, p. 27.

*Riba mare poidaē mica.*³⁾

FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter.*, I, 15.

¹⁾ A mări (dobândi) oia înainte de a avé linteă.

²⁾ In A. Pann se află tipărit: *elegiu* cea ce nu are nici un înțeles.

³⁾ Pescele mare inghite pe cel mic.

Adică cei mari p[er] cei mici ȳi m[an]c[am] (GOLESCU),

Acest proverb se află mai la t[ot]e pop[or]ele. Elinii spuneau ca ȳi Romani: *a tr[ai] ca pescele*, adică a nu cuno[sc]e de c[at] ceea ce numesce Francesul, *la loi du plus fort*. Ac[est]ă ȳicală se g[ă]se[sc]e chiar ȳn *Istoria pescelui* din MAHABHARATA, poem epic sanscrit, vechiu de trei-deci ȳi opt de secol[ist].

Pisces magni parvulos comedunt. ¹⁾

Prov. Lat.

*Les grands poissons mangent les petits
Les grands voleurs pendent les petits.*

Grosse Fische fressen die Kleinen. ²⁾

Prov. Germ.

Il pesce grosso mangia il piccolo. ³⁾

Prov. Ital.

A se ved[ea] ȳn ac[est]ă privin[er]ă o frumo[us]ă scris[or]e a lui I. I. Rousseau c[at]re comitele de Lastic.

2289 * Δ Pescele de la cap se 'mpute. ⁴⁾

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 52. — A. PANN, *Edit.* 1889, p. 19 & 174 ; I, 68. — C. NEGRUZZI, I, 250. — BARONZI, 53. — HINȚESCU, 144. — LAURIAN & MAXIM, I, 429; II, 652. — ION GHICA, *Scrisori*, 21. — K. A. ZAMFL-RESCU-DIACON, *inv. c. Țtiuben[ic]i*, J. *Dorohoi*. — V. FORESCU, *Folticen[ic]i*, J. *Suciava*. — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*. — I. G. VALENTINEANU, 19. — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.* II, 15. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 238. — FR. DAM[AR]E, III, 206.

* *Pescul de la cap s'empute.* ⁵⁾

N. St., *Nijopole, Macedonia*.

Adică n[ap][as]tuirile ȳi jafurile unui norod de la cei mai mari ȳncep (GOLESCU).

Intr'un mod mai general, t[ot]e relele ne vin de la cei mari. C[and] mor[av]urile unui popor sunt stricate, cauzele se vor c[ut]a ȳn straturile superioare ale acestei societ[at]i.

¹⁾ Pescii cei mari m[an]c[an]c[ă] pe cei mici.

²⁾ Pescele mare m[an]c[an]ce pe cel mic.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Este de ȳnsemnat c[ă] acest proverb, ca t[ot]e proverbele ȳn adev[er] populare este bine cristalisat ȳi nu presint[ă] nici o varian[er]ă.

⁵⁾ Pescele de la cap se 'mpute.

Ιχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται. ¹⁾

Prov. Elin.

Piscis primum a capite foetet. ²⁾

Prov. Lat.

Fyrst fúnar fiskz á höfði. ³⁾

Prov. Island.

Il pesce comincia a putir dal capo. ⁴⁾

Prov. Toscan.

Balâc başından cocâr. ⁵⁾

Prov. Turc.

2290 * Δ Pescele cere vin.

N. ȚÂRCUȘ, inv. o. Piscu, J. Cuvurlui. — FR. DAMÉ, III, p. 206.

După pesce să bei vin, iar nu apă, precum ne învață diabolul următor, între pescele și muma lui, care ni s'a comunicat de D. Țărcuș, învățător.

- Mamă ! . . . m'a prins pescarul !
- Nu 'ți fie frică, dragul mamei, căci tu l'ai prins pe el.
- Mamă ! . . . mă spintecă !
- Ține-ți firea, că tu ai să'l spinteci pe el.
- Mă pune pe cărbuni să mă frigă.
- N'ai grijă căci ai să'l frigă pe el.
- Ah ! mă mănâncă !
- Tu 'l vei mânca pe el.
- Mamă ! . . . a băut vin dacă m'a mâncat.
- Apoi dracul te-a luat, și ochii ți-a plesnit, dragul mamei.

Poisson sans boisson est poison.

Prov. Franc.

2291 * Δ Pescele mare, cu imbucătură mică se prinde.

T. VARLAM, inv. J. Putna.

*
Cu pescile mic prindă pe cel mare.

V. FORESCU, Folțiceni, J. Suciava.

Vezi Bucăfică, Farămitură,
Plitic, Rîma.

Cu puțin, mult putem dobândi ; cine lucrează pe puțin, poate câștiga bănet însemnat.

¹⁾ Pescele de la cap începe a se împuți.

²⁾ Pescele întâi de la cap se 'mpute.

³⁾ Întâi pute pescele de la cap.

⁴⁾ Pescele începe a puțin de la cap.

⁵⁾ Pescele miróse de la cap.

2292 * Δ Pesce 'n baltă, caș la stână.

AL. ALEXANDRESCU, *Hirșova*, J. Constanța.— T. SPERANȚIA, I, p. 6.

Pesce 'n baltă poști află.

Vezi *Baltă*.

T. SPERANȚIA, I, p. 42.

Se dice despre acele lucruri cari se află neapărat și în mari ca-timi în anumite locuri.

Vezi în anecdotele D-lui T. Speranția; *Țiganul la stâna*, p. 5 și *Țiganul la pesce*, p. 39.

2293 A vinde pescele în baltă.

D. CANTEMIR, *Divan. Lum.*, p. 95.

A dispune de un lucru pe care nu 'l avem în mână.

2294 * Δ A vină pesce în apă turbure.

L. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*—TR. PROCOPIESCU, *invăț. c. Islaz*, J. Romanaf.

Vezi a *Pescui*.

A se folosi de neregula afacerilor stăpânului său de vre-o tur-burare publică pentru a 'și pune interesele la cale.

2295 * Plătesce cât un cap de pesce.

BARONZI, p. 85. — HINȚESCU, 147.

Arată mica valoare sau însemnătate a unui lucru, a unei persoane.

2296 * Δ A tăce ca pescele.

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *invăț. c. Stiubeni*, J. Dorohoi.—I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 23 & 25.

A tace din gură ca un pesce.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 161.

Tăceă cum tace pescele în borș la foc.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 25.

Vezi *Chitic*, *Pitic*.

A nu vorbi, a nu deschide gura.

Ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων.¹⁾

Prov. Elin.

*Magis mutus quam pisces.*²⁾

Prov. Lat.

¹⁾ Mai tăcut de cât pescii.

²⁾ Idem.

*O mutis quoque piscibus
Donatur a cygni, si libeat, sonum.*
HORATIU. *Ode.*

Etre muet comme un poisson.
Prov. Franc.

- 2297 * A trăi ca peștele în apă.
IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* p. 179. — AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

*
A se resfață ca peștele în baltă.
DIM. ZANNE, *J. Ilfov.*

Adica : bine, fericit.
Etre heureux comme le poisson dans l'eau.

- 2298 A fi amețit ca peștele afara din apă.
LAURIAN & MAXIM, I, p. 57.
Se ȋce despre cei bumaci de cap.

- 2299 * A se bate (a trai) ca peștele pe uscat.
A. PANN, II, p. 49. — HINȚESCU, 12. — G. MUNTEANU, 72. — I. IONESCU, *Cart. Cit.*, III, 224. — P. ISPIRESCU, *Snove*, 82. — AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

Ca peștele pe uscat mă isbiam.
D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 271.

A duce o vie ă plina de necazuri.

- 2300 Cât peștele pe uscat. ¹⁾
IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*, 45.
Adică puțină vreme.

- 2301 * [△] Ca peștele în mreja.
*Preot C. BUNGEȚIANU, inv. a Coso-
văș, J. Mehedința. — M. CANIAN, J.
Iași.*

Se ȋce despre cel care este prins cu vicleșug și numai pôte scăpa.

- 2302 Pe când peșcii cei mici înghiteau pe cei mari,
Iar lumea le ȋcea tâlhari.
ARSEN, pag. 11, ap. ȘĂINEANU, *Se-
mas.*, 363.

Adica de demult. Locuțiune din basme.

P I C Î O R

Veȋi *Codă.*

¹⁾ În manuscrispt se citește »scut .

P Î E D I C Ă

2303 * A rupe piedica.

Maior P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

Veđi Nuca.

A 'sî pierde fecġoria.

P Î E L E

Veđi Căne, Jepure, Lână, Leu,
Lup, Őie, Piele Cap. IV, Sar-
mura, Șerpe, Stea, Ūrs, Vulpă.

2304 Mai multe piei dē mieġi dēcăt dē ōi la măcelari.

IORD. GOLESCU, Mss. II, p. 43.

Mai multe sunt pieri de miei

De căt de ōi bētrâne.

A. PANN, *Ediġia* 1889, pag. 172;
II, 156.

Mai multe pieri veđi de miei de căt de ōi bētrâne.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 313.

Mai multe pieri de miel, dēcăt de ōie.

HINȚESCU, p. 42.

Adica mai mulġi tinerġi mor dēcăt bētrāni (GOLESCU).

Tot fore terga boum, quot habet pelles vitulorum.

Prov. Lat.

Es sind ebenso viel Kalbs, als Kuhfelle feil. ¹⁾

Prov. Germ.

*As soon comes the lamb's skin to the market, as the
old sheep's. ²⁾*

Prov. Scoġ

*Il va plus au marchē peaux d'agneaux que de vieil-
les brebis.*

Prov. Gallie. Mss. XVe Siēcle.

Tan prest mort lo cordero 'com la ovella. ³⁾

Prov. Valenc.

2305 Patru pieri după un boū.

IORD. GOLESCU, Mss. II, 51.

¹⁾ Sunt tot atâtea piel de vițel, căt și de vacă, de vinđare.

²⁾ Vin tot atâtea piel de miel în piață, căt și de ōi.

³⁾ Tot atât de repede mōre mielul, ca și ōia.

* *A luă șapte piei după o bolă.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș.

* *A luă șapte piei după un om.*

Să ție pentru cei cumpliți și nesățioși, ce rău apasă pe norod, vrând să le ia tot ce au (GOLESCU).

2306 Δ Nu se ieu două piei de pe un bou.

S. MIHĂILESCU, *Sezătorea*, I, 220.

* *Din una oe două cheli nu es.*

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*

Ne învață a nu fi nesățioși și cumpliți.

2307 Două piei după o oe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 90.

A vré să traga două piei după o oe.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 559.

Umbla sa scôță două piei după o oe.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 64; III, 78. — HINȚESCU, 47.

Să ție pentru cei ce cer îndoită dajdie (GOLESCU).

Are acelaș înțeles ca numărul 2305.

A. Donici în fabula *Elefantul în Domnie*, I, pag. 43 ne arată cum oile plângându-se că lupii le jefuesc rău de tot, aceștia ție Elefantului, care domnia atunci peste dobitoce :

— Măria Ta !

De noi nu te 'ndura,

Căci singur ne-ai fost dat poruncă asta iernă,

S'avem cu toții blană.

Iar oile pîresc, c'asa sunt învățate,

Noi n'am luat mai mult de cât pelce de frate.

Atăta ! Domnu le răspunde.

Să sciți că strimbătați la mine nu 'ți ascunde.

Vă hotăresc d'acuma de oe o pelcică,

Și nici'un pîr mai mult nimica.

2308 * *Pielea rea și răpănosă,
Ori o bate, ori o lasă.*

Ori lovesce cum trebuie pre cel rău și cumplit, ori nu te mai legă de dînsul.

2309 Piele și se întinde.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Să ȕice pentru pravilă, însemnând că e ca o piele, ce ori din cotro o veți trage, ea într'acolo se 'ntinde (GOLESCU).

2310 Plătesce cu pielea ca lupul.

A. PANN, II, p. 31.—HINȚESCU, 143.

Veđi Cap. IV *Piele, Saramură.*

Cel vinovat plătesce cu pielea ca lupul care a fost prins, jupuit și i s'a aruncat pielea în puțină cu argăsélă.

2311 * A luă cui-va pielea de viu.

HINȚESCU, p. 143. — M. CANIAN, J. Iași.

Nu umblă să 'i ieși pielea de viu.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 96; II, 64.

* *Il jupóie de viu.*

A fi fara milă, a cere de la om saú de la dobitoc mai mult de cât póte.

Πρὶν ἐσφάχθαι δέρεϊς. ¹⁾

Prov. Elin.

Priusquam mactaris, excomias. ²⁾

Prov. Lat.

Vedem în Omer că boii sunt adese-ori jupuíți de vii.

P I N T E N

2312 Pinteni la cocoși, iar nu la claponi privesc.IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Adică cei tineri, iar nu cei bătrâni să se bată pentru muieri (GOLESCU).

P I P O T Ă

2313 * A 's1 umplé (innecă) pipota.

A. PANN, I, 110.—HINȚESCU, 12.

A bé mult, a se îmbătă.

¹⁾ Jupoi, înainte de a ucide.

²⁾ Idem.

P I S I C Ă

Veđi *Beție, Câne, Măncare, Mața, Muier, Nevastă, Scara, a Schiopătă, Șoreci, Suțlet, Zăra.*

- 2314 A1 apucat pisica de cōda, învîrteșce-o să nu te sgârie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 101, —
HINȚESCU, 145. — P. ISPIRESCU, *Rev.*
Ist., I, 228.

Adică pē vrajmaș cānd ȕl supu1, să te îngrijēșci dē el (GOLESCU).

- 2315 Pisica cānd se va pune
Cu spatele lānga foc,
Frig sau ninsōre ne spune,
Peste puțin sau pe loc.

A. PANN., *Calendar* 1848, p. 32.

Ȑicala meteorologica

- *
2316 Pisica cu clopoșei nu prinde șoreci.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 358. —
AL. DUMITRESCU, 121.

Catușa cu chipru nu acața șoreci. ¹⁾

ANDREIUL AL BAGAVŬ, *Cart. Aleg.*
pag. 44.

Veđi *Mața.*

Cine se lauda din nainte nu face nici o isprava.

- 2317 Pisica razgâiata
Nu prinde șoreci nici odata.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 29 ; II, 5.
— HINȚESCU 145. — AL. DUMITRESCU,
pag. 121.

Copilul alintat și nepedepsit remâne neînvētat.

- 2318 Pisica betrānā firesce,
La tineri șoreci rîvnesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

Veđi *Motan, Cotoiu.*

Sē ȑice spre mângâierea celor bētrāni însemnānd cā la lucruri
fragite (sic) poftesc adică, la fete (GOLESCU)

¹⁾ Pisica cu clopoșei nu prinde șoreci

- 2319 * Din cōda pisicii sită de mătase nu se face.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 25; I, 85
— HINȚESCU 176.—I. BĂNESCU, *prof.*
J. *Roman.*

Dîn cōda de piscică, mătase nu se face.

Da E. B. MAWR., p. 103.

Din cōdă de mătă sită de mătase nu se face.

S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 63.

Vezi Căne.

Un lucru prost nu pōte fi bun de nimica.

Din coda d'asino non si può face staccio di seta. ¹⁾

Prov. Ital.

- 2320 Mai bine cap de piscică de cât cōdă de leu.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 107.

E mai bine să fii cap de piscică decât cōdă de leu.

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Adică mai bine stapân, fie cât de mic, decât sluga, fie cât de mare (GOLESCU).

Il vaut mieux être tête de lézard que queue de dragon.

Cesar exprima aceeași părere când spunea că e mai bine sa fii cel d'întăiu întru sat, de cât al doilea la Roma.

- 2824 * Ce ese din pisica
Șoreci mănâncă.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 19; I, 68.—IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 75. — HELIADE-RĂDULESCU, 123. — HINȚESCU, 145.—AL. DUMITRESCU, 140.—S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 63.

- * Δ *Ce nasce din piscică (pisici)*
Șoreci mănâncă.

BARONZI, p. 50. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 148. — FILIMON, *Cio-coi.*—I. G. VALENTINEANU, 24.—LAURIAN \ MAXIM, II, 360—361.—REIN-SBERG-DÜRINGSFELD, I, 476. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescu-Mărgineni*, J. Ialomița. — P. ISPIRESCU, *apud GASTER, Chrest.* II, 376. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 63.

¹⁾ Din cōda măgarului nu se face sită.

*
*Cine nasce din pisică,
 Şórice mănâncă.*

Arată năravurile cele rele, ce merg după moştenire (GOLESCU).

Qui naquît chat court après les souris.

VULPES IN FOEMINAM MUTATA

Naturam turpem nulla fortuna obtegit.
 Humanam in speciem cum vertisset Jupiter
 Vulpem, regali mulier ut sedit throno,
 Scarabeum vidit prorepentem ex angulo,
 Notamque ad praedam celeri profiluit gradu.
 Superi risere, magnus erubuit Pater,
 Repudiatam turpemque uxorem expulit :
 His prosecutus : Vive quo digna es modo,
 Quae nostris uti meritis digne non potes,

PHAEDR., L. V., *Fab.*, 15.

In fabula XVI din Gabrias vulpea din fabulă lui Phedru este înlocuită printr'o pisică.

*Katzenkinder mausen gern.*¹⁾

Prov. Germ.

*That that comes of a cat, will catch mice.*²⁾

Prov. Engl.

Qui naquît chat court après les souris.

*Chi di gatta nacque, topi piglia.*³⁾

Prov. Ital.

2322 Când pisica n'ajunge la bucate ce rîvnesc, ăi dă post
 sê socotesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 35.

* Δ *Când pisica n'ajunge la slanină ăice că e
 Mercuri.*

Capitan LUPAN, J. Fălciu.

Veđi *Mađă, Vulpe.*

Sê ăice pentru cei ce sê fac că nu voiesc să facă, când nimic nu
 pot face (GOLESCU).

2323 Pisica unde n'ajunge, ăice ca-i pute.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 53.

¹⁾ Pufu de pisică prinde şóreci.

²⁾ Cine se trage din pisică, prinde şóreci.

³⁾ Cine se nasce din pisică, prinde şóreci.

* *Pisica unde nu ajunge, ȱice că pute.*

A. PANN, *Edi ia* 1889, p. 162; III, 131. — HIN ESCU, 145.

*   *Pisica, unde nu ajunge la slănină, ȱice că pute.*

V. FORESCU, *Folticen , J. Suciav .*

* *C tu ea cara nu agiungze pescul, dzice că  i ampu it. ¹⁾*

N. St., *Nijopole, Macedonia.*

* *C tu ea ma nu ajunze pescul ascuche. ²⁾*

D. A. MILESCU, *Gope i, Macedonia.*

S  ȱice pentru f tarnici ce să fac că nu vor să facă rău, c nd nu pot face nici un r u (GOLESCU).

Explica ia data la numărul 2322 e mai exactă.

La gatta chi nun arriva a lu pulmuni, dici chi feti. ³⁾

Prov. Sard.

2324 Gluma pisicii, m rtea  orecilor.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 23.

Adică gluma vr jma ului, cea mai mare vătămare (GOLESCU).

Der Katzen Scherz ist der M use Tod. ⁴⁾

Prov. Germ.

2325 M rtea pisicilor,
Bucuria  orecilor.

A. PANN, II, pag. 35. — BARONZI, 61. — G. MUNTEANU, 150 – 151. — HIN ESCU, 111.

Supu ii sau slugile se bucură de m rtea st p nului.

2326 C nd lipsesce pisica, j c  șorecii p'în casă.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 35.

¹⁾ Pisica care nu ajunge la pesce ȱice c   impu it.

²⁾ Pisica daca nu ajunge pescele  l sculp .

³⁾ Pisica care nu ajunge la pl m ni (bojoc) ȱice că pute.

⁴⁾ Gluma pisicilor e m rtea  orecilor.

* △ Când pisica nu'î a-casă,
Şóreciî jócă pe masa.

A. PANN. — HINŢESCU, p. 145. —
Da E. B. MAWR, 92. — I. M. RIURĖNU,
Dat. Cop., 96. — AL. DUMITRESCU,
121. — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, inv.
c. Stiubeni, J. Dorohoi. — S. I.
GROSSMANN, Dict. Germ. p. 20.

Când lipsesce pisica, şóreciî dăntuesc.

I. G. VALENTINEANU, p. 41.

Când catuşa nu é a-casa,
Şóreciî jócă pri mésa.

ANDREIU AL BAGAVŢ, Cart. Aleg.
pag. 44.

Când nu e stăpănu 'a-casa, ¹⁾
Jócă şóreciî pe masa.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 248

Veđi Măşa.

Adică când lipsesce stăpăna casei, slugile atunci eşî fac men-
drelor lor (GOLESCU).

Wenn die Katze aus dem Hause ist, tanzen die
Mäuse. ²⁾

Prov. Germ.

When the cat's away, the mouse may play. ³⁾

Prov. Engl.

Quannu gatta nun c'è, li surci ballanu. ⁴⁾

Prov. Sard.

Absent le chat les souris dansent.

Mimes de BAIF, XVIe Siècle.

2327 Unde nu este pisica,
Şóreciî vataf ardica.

A. PANN, II, p. 35. — S. I. GOSS-
MANN, Dict. Germ., p. 20.

Când stăpănu lipseşte supuşii se răsvrătesc.

¹⁾ D. Barbu Constandinescu scrie domnu în loc de stăpănu.

²⁾ Când pisica e afară din casă, şóreciî jócă.

³⁾ Când pisica e afară, şórecile jócă.

⁴⁾ Când pisica nu e acolo (de faţă), şóreciî jócă.

- 2328 Unde nu e pisică,
Șorecii stég ridică.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 19; I, 68,
HINȚESCU, 145. — S. I. GOSSMANN,
Dict. Germ., p. 20.

Acelaș înțeles ca la numărul 2326.

Là ou kas n'est li souris se reveille.

*Roman de Charles-le-Chauve XIIIe
Siede.*

- 2329 Din pisică șorece, unde s'a mai pomenit.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 89.

Să ție pentru cele piste fire (GOLESCU).

- 2330 Cu pisica bătrână fie-ți frică de șoreci.

IOAN. D. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 104.

Ne învată că strēja trebuie să fie de ómenî tinerî și voînici
(GOLESCU).

- 2331 Când ai pisică bătrâna,
Șorecii 'n casă 'ți fac stână.

A. PANN, III, p. 150. — HINȚESCU,
pag. 145.

Când stăpânul îmbătrânește slugile își bat joc de dînsul.

- 2332 Și pisicii îi place pescele, dar când trece puntea în-
chide ochii.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 162; III,
131. — HINȚESCU, 146.

Se ție pentru acei cari rîvnesc la lucruri pe cari nu le pot do-
bândi.

*Die Katre frist gern Fische, sie will aber nicht in's
Wasser. ¹⁾*

Prov. Germ.

*Le chat aime le poisson mais il n'aime pas à se
mouiller les pattes.*

Prov. Franc.

La gatta vorrebbe mangiar pesci, ma non pescare. ²⁾

Prov. Ital.

¹⁾ Pisica mănăncă cu plăcere pesce, dar nu vrea să meargă la apă.

²⁾ Pisica vrea să mănănce pesce, dar nu să pescuască.

2333 Pisică opărită fuge și dă apa rece.

Vezi 'Căne.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 54.

Adică pătimașul se feresce și dă ceea ce nu 'l vatămă (GOLESCU).

Formele sub cari Românii exprimă de obicei această idee se vor găsi la cuvintele : Ciorbă, Lapte, Terci.

Tranquillas etiam naufragus horret aquas. ¹⁾

OVIDIU.

Chat échaudé craint l'eau froide.

Un proverb Arab ȳice : *Pisica care a fost mușcată de un șerpe, se feresce și de o fringhie.*

2334 □ Pisica lingând la pilă, limba ei ș'a mâncat'o.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 53.

*

Pisica lingând pila și-a pilit limba.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Să ȳice pentru cei lacomi, ce vrând mai mult să dobândescă, pierd și ceea ce au (GOLESCU).

Ne învața a nu ne legă de acei cari sunt mai tari de cât noi.

Acest proverb care se întrebunțază puțin, și mai mult de literatură, își trage origina din fabula următoare :

VIPERA ET LIMA

Mordaciorum qui improbo dente adpetit,
Hoc argumento se describi sentiat.
In officinam fabri venit Vipera.
Haec cum tentaret si qua res esset cibi,
Limam momordit. Illa contra contumax :
Quid me, inquit, stulta, denta captas laedere ;
Omne adsuevi ferrumque corrodere.

PHAEDR. *L. IV, Fab. 7.*

Esop în fabula XVII înlocuesce napirca prin dihoru. Veȳi Co-standin din Golești pag. 136.

2335 * Pisica blânda sgârie rău.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 54. —
LAURIAN & MAXIM, I, 204 & 550; II,
1083. — BARONZI, 54 & 66. — HIN-
TESCU, 145.

Veȳi *Maȳa.*

Să ȳice pentru cei smeriți și fațarnici, ce din față te mângăie și pe ascuns te sgârie (GOLESCU).

¹⁾ Care a făcut naufragiu se sperie și de apele liniștite

- 2336 Pisica, cât dă blândă, pe din nainte te linge, pe din
napoi te sfâșie.

IORD. GOLESCU, *Ms.* II, p. 53.

Arată năravul celui fațarnic (GOLESCU).

- 2337 * Nu cumpără pisica în traistă.

BARONZI, p. 62 & 67. — HINȚESCU,
145. — Da E. B. MAWR, 20.

Vezi Măța.

Nu cumpără cu ochii închiși.

Folie est d'accepter chat en sac.

Adages françois, XVIe Siècle.

Die Katze im Sacke kaufen, ¹⁾

Prov. Germ.

To buy a pig in a poke. ²⁾

Prov. Engl.

N'cumprar gatt in sacc. ³⁾

Prov. Bolon.

Compror gatto in sacco. ⁴⁾

Prov. Span.

- 2338 * A umblă cu pisica 'n traista.

Vezi Măța.

A căută ca să înșele.

- 2339 Ca pisica sapa și învelesce.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 106; II,
135. — HINȚESCU, 145.

Se dice despre cei fațarnici care 'și ascund faptele rele pentru ca
nimenî să nu le cunoscă.

- 2340 * A fi pisică plouată.

A. PANN, I, p. 102. — HINȚESCU, 194.

Adica umilit, rușinat.

¹⁾ A cumpără pisica în traistă.

²⁾ A lua un porc într'un sac.

³⁾ Nu se cumpără pisică în sac.

⁴⁾ A cumpără pisică în sac.

P I T I C

2341 * \triangle Cu piticul cel mic se prinde cel mare. Vezi Chitic.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*,
J. Dorohoi.

Vezi *Bucașica, Farămitura*,
Pescă, Rîma.

Cu puțin, mult putem dobândi; cine lucrăza pe puțin poate aduna bănet însemnat.

2342 A tăce pitic.

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, XIII, p.
30. — T. SPERANȚIA, I, 318.

A tacé ca piticul.

ION AL LUI SBIERA, *Pov.*, p. 308

*
A tacé ca piticul în balta.

Vezi Chitic.

A păstră o tacere desavîrșita.

P I Ţ I G O Î U

2343 * Móre de ciuda ca pițigoiul în colivie.

I. BĂNESCU, *profesor J. Ron an*.

Arată o mare supărare.

Pițigoiul fiind de o natură cu totul sălbatică nu se poate îmblânzi și nu poate trăi într'o cușca, unde, dacă este închis, móre după un foarte scump timp, sfărâmându-și adese-orî capul de zăbrele coliviei sale, prin sforțările cari le face voină a 'și recăpătă libertatea.

2344 * Se învoesc ca pițigoi.

I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova*.

Se dice prin anti-frasă despre cei cumpliți cari tot caută cêrta și nu se învoesc cu nimene.

2345 A fi rău ca un pițigoi.

S. FL. MARIAN, *Ornit*, II, p. 152

Se aplică ómenilor și mai ales copiilor răi.

Pițigoi săi pițigușii sunt nisce păseri foarte sălbatică, sperioase și rele, cari, dacă prinși vre una, te mușcă foarte rău de mână și caută din respuleri doară să potă scăpa și fugi. Acéstă mică păsăruică bate toate păsările de mărimea ei, și multe altele mai mari de cât dînsa. — S. FL. MARIAN.

PITULICE

2346 Pitulicea la luptă sa nu cheme pe vultur.

IORD. GOLESCU *Mss.* II, p. 111.

Adică cel mic pe cel mare (GOLESCU).

În privința acestei pasări, care după provincii poartă numele de pitulice, împărățel, gătejel, ochiul-boului, etc. există o serie în-
trăga de legende. Am ales următorea culsă de D. Gr. Crăciunaș,
în Transilvania.

LEGENDĂ

Tote paserile, câte se află în ziua de astăzi pe fața pământului și câte se vor
mai fi aflat, carî astăzi nu mai trăesc, s'au adunat, nu mult după facerea lu-
mei, la un loc ca să alega pre una dintre dinsele de împărat, carele să aibă
apoi a le stapâni, a le conduce și a le purta de grijă.

Care de care se îngâmfa mai tare, care de care se 'ndesă mai 'nainte, unele
lăudându-și vița și semința, altele penele, altele âmbletul, altele cântecul și
'r' altele sborul, istețimea, priceperea și îndemănarea. C'un cuvint fie-care se
sumția mai pre sus de cât cele-l-alte, fie-care ar fi voit să fie alasă de împărat.

În urma urmelor însă, vădend că nu se mai pot înțelege în vorbă, pentru
că nici una nu corespundea cerinței și dorinței celor-l-alte, se 'nvoiră cu
totele, că numai aceea să fie alasă și recunoscută de tôte ca imperat, care în
sborul ei se va înalță mai sus de cât tôte cele-l-alte.

După învoirea acesta se dete apoi semn și de o-dată începură tôte a sbură și
se înalță spre cer. Si sburara, și sburară, nu ce-va... și se înalțară care cum
putea mai repede și mai sus, nevoind nici una să rămăe în urma celor-l-alte.

Întreg cerul se 'mpluse de o-dată de paseri și de vuetul aripelor. În tôte păr-
țile s'auzîa un clocot și un foșait de aripă, ca și când s'ar fi pornit nisce vin-
t se. Un ciripit și un țipet ca acela, de-ți luă auzul.

Fiind însă că nu fie-care aveă una și aceea-și putere de aripă și îndemănare
în sburare, nu fie-care puteă să sufere asprimea aerului. Peste puțin timp în-
cepură cele mai multe a slăbi și a se lăsă în jos, trecându-le tot dorul de îm-
părăție și mai ire.

Vulturul însă, ca unul ce este mai puternic în aripă, ca unul ce-l place a
s 'nvirti ôre întregi prin nălțimea aerului, și care se pôte avintă mai sus de
cât orî și care alta pasere, vădend pre cele-l-alte cum cad una după alta ame-
pte, avintându-se ca mândrie de-asupra tuturor socoti în sumeția sa, că el
va rămănea acuma împărat, și nu altul.

Dar etă că, tocmai pe când se uta Vulturul c'un ôre-și care dispreț asupra
emenilor sêi din nălțimea în care se află, *Ochiul-Boului*, ascuns fiind, încă
de pe pământ, sub o aripă a Vulturului, eșind pe furiș din ascunzișul său,
său, sbura mai sus de cât Vulturul. Si pe când acuma și Vulturul, obosit fiind
de atăta sbor și înălțare, se lasa pe încetul în jos, Ochiul-boului începă a ci-
ripi și a cânta de bucurie de-asupra lui.

Cele-l-alte paseri, vădend că Ochiul-boului s'a înălțat mai sus chîr și de-
cât Vulturul și neșcind prin ce fel de meșteșugire și apucătură s'a înălțat el
așa de sus, âmplură aerul de glasuri strigând care de care mai tare : Să tră-
escă înălțatul nostru împărat!

De atunci apoi, de când a fost acastă sesie mare a paserilor, a rămas Ochiul-
Boului împărat peste tôte cele-l-alte paseri din lume și de aceea se numesce
el până și 'n ziua de astăzi *Împăratul paserilor*.

Însă fiind-că multe dintre paseri, și mai ales dintre acelea, carî încă voiră
să fie alese de împărat, îi țin până și 'n ziua de astăzi Sâmbetele, adică îl pis-

muesc și numai dacă ar putea l'ar sorbi într'o lingură de apă, de-aceia împăratul-paserilor petrece mai mult prin gardurile cele spinose, prin măracin, prin vrăscuți, prin tufișe, și pe la rădăcinele copacilor, pentru că numai în aceste locuri are odihnă de dinsele.

Când ar petrece prin alte locuri atunci pôte că s'ar află una saă alta, care l-ar repune vieța, și-apoi ce s'ar alege din totă împărăția lui? nemică!

PIUIT

2346^b * 'T-a luat piuita.

Vezi Glas.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Nu mai are nici o putere. .

PLĂTICĂ

2347 Platică tot-d'a-una nu poți găsi d'a gata.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 60.*

Adica norocul nu 'l poți găsi când veți, cum și ori-ce lucru bun (GOLESCU).

2348 Platica pe carbuni.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 60.*

Adica cel mai bun lucru (GOLESCU).

PLEVUȘCĂ

2349 Decl si plevusca pesce.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 88. —*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist., III, p. 157.*

Să ție pentru cele ce nu li sē cuvine a fi 6re-ce (GOLESCU).

POFIL

2350 A fi invēțat ca calul cu pofilul.

A. PAUN, I, p. 146. — P. ISPIRESCU,

Rev. Ist., III, 377.

Sē ție despre omul nenorocit.

PORC

Vezi Albie, Câne, Gâsca, Negustor, Poma, Popa, Purcel, Salata Tarișe.

2351 Porc la porc, cel mai curat sē pare, și măgar la măgar, cel cu glas mai frumos.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 54.*

Adică prost cu prost, unul altuța place (GOLESCU).

- 2352 Porcului aci îi dai bice,
Și el se 'ntorce și dice :
Anțerț mă bătea p'aicea.

A. PANN, III, p. 36

Vezi *Purcel.*

Adică cel obraznic.

- 2353 Ochiu porcului cauta tot la pământ ;
Geme ne-bolind si caută ne-pierdend.

A. PANN, III, p. 65.—HINȚESCU, 127.

Ca și fățarnicul.

- 2354 Porcul tocma după ce móre,
Pe toți satură de unsóre.

A. PANN, III, p. 92.—HINȚESCU, 150.

Adică cel cumplit și plin de sgârcenie.

Avarus, nisi cum moritur, nil recte facit. ¹⁾

L'avare et le cochon ne sont utiles qu'après leur mort.

- 2355 Porcul tot strînge, se 'ngrase bine,
Dar pentru alții, nu pentru sine.

A. PANN, III, p. 92.

Ca și sgârcitul care aduna pentru alții.

- 2356 Cine traesce la un loc cu porcii, miróse rău la toți
câni.

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Cine trăesce cu cei răi, e rău privit de totă lumea.

- 2357 Cine cu porcii se amestecă, el bagă în noroiu.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 80.

Adică cine cu cei proști se amestecă, prin cârciumi lacuiesce
(GOLESCU).

Cine se amestecă cu cei răi ca dinșii va trăi.

- 2358 Carle va barzuole, nea ucide porcu. ¹⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 11

Când vrei să dobândesci un lucru să 'l cauți acolo unde se află,
și să faci cele de lipsă pentru a 'ți atinge scopul.

¹⁾ Sgârcitul, numai când móre, face vre-un bine.

Chi vol dele brazuole, maso el porco.

Prov. Itál.

- 2359 Porcul ori în cotrô face,
Lui tot noroul îi place ;
Din ce e nu 'l poţi prefăce.

A. PANN, III, pag. 39. — HIN-
ȚESCU, 150.

Adica mojiucul ori-ce învățatură i se va da, tot mojiuc va rămânea.

*Wenn man eine Sau auch in Gold kleidete, so legte
sie sich doch in den Koth. ¹⁾*

Prov. Germ.

Ca' a cow to the ha' and she'll rin to the byre. ²⁾

Prov. Scoț.

*El porsel ūs al pantă,
Se no gh'e'l ghe vōl andă. ³⁾*

Prov. Bergam.

Ades reva li leus au bois. ⁴⁾

Pro . Frantes

- 2360 Cu dulceața pe porci lesne ăi întorci.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 31.

Adica pe proști cu măglisirea (GOLESCU).

- 2361 Pe porcul nu 'l faci sa bea apa din fedeleș.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 84; III,
47.—HINȚESCU, 150. — A. DE CÎHAC,
Dict. Etym., II, 497.

* △ *Nu faci porcul să bea apa din fedeleș.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-
Margineni, J. Ialomița.*

Nu po,î schimba în bine obiceiurile rele ale mojiucului.

- 2362 Apuca pe porc de urechi, ca mai tare va țipă. ⁵⁾

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 101.

Adica pe cel cumplit de unde ăi pasă mai rău, că mai mult să
se vaite (GOLESCU).

¹⁾ O scrôfă chiar când este îmbrăcată în aur, tot se va băga în norolu.

²⁾ Chi mă o vacă în casă și ea tot va alergă la grajd.

³⁾ Porcea ul obicinuit în mlaștine, dacă nu e înainte, vré acolo.

⁴⁾ Souvent retourne le loup au bois.

⁵⁾ Acest proverb este reproduș reșit în colecția lui Ispirescu.

2363 * A vrut să 'ngrașe porcul în ajunul Crăciunului.

* *Nu se îngrașă porcul în ziua de Ignat.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș.—I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

A începe o afacere prea târziu; a se hotări ca să facă un lucru după vreme.

În ziua de Ignat (20 Decembre) se taie porcii cari s'au îngrașat în vederea sărbătorilor Crăciunului.

Se faire poissononnier la veille de Pâques, dice proverbul Frances.

2364 Di porcu utre (vătălah) nu se-face. ¹⁾

ANDREIUL AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 56.

Din ce-va grosolan, nu poți face un lucru mai delicat; dintr'un mojit nu poți face un hoier.—Vezi proverbul 1523.

2365 * Nu aruncă mărgăritarul înaintea porcilor.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 109.

Sa nu se dea mărgăritarul porcilor.

Mitropolitul ANTIM IVIRĂNUL, *Di-dahiile*, p. 229.

* Δ *Nu aruncă margaritari porcilor.*

I. G. VALENTINEANU, p. 10.—*Preotu C. BUNGEȚIANU, inv. c. Cosovăț, J. Mehedinț.*

Margaritarul la porci.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 97.

Adica cuvintele cele sfinte la cei proști și ne-înțelegetori (GOLESCU).

Nu încercă să procuri senzații fizice și morale mai alese, unor oameni cari nu sunt în stare să le prețuiescă.

«Basna la proști locul istoriei, *margaritarul la porci* prețul orzului, șuierul la cloban cinstea muzical, și sfatul bun la inima rea, tot o socotélă a». — DIM. CANTEMIR.

Vorba Românesca vine din Biblie unde citim:

Nu aruncați mărgăritari noștri înaintea porcilor.

MATEI, VII, p. 6. — *Prov. IX*, 7. 8, XXXII, 9.

¹⁾ Din (plele de) porc, burduf nu se face.

ῥς διὰ ῥόδων (ῥοιδων). ¹⁾

Prov. Elin.

Sus per rosas. ²⁾

Prov. Lat.

Mun soll die Perlen nich vor die Säne werfen. ³⁾

Prov. Germ.

Donner les perles aux pourceaux.

Prov. Franc.

Gettan le perle a'porci. ⁴⁾

Prov. Ital.

2366 Belciug de aur la ritual porcului.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 57; III, 71.

— HINȚESCU, 12. — FR. DAMÉ, I, 129.

Mărgăritar atîrnat de gâtul porcului.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 57; III, 71. — HINȚESCU, 101.

Nu băgă inelul de aur în botul porcului.

HINȚESCU, p. 79.

Acelaș înțeles ca la numărul 2365.

Inel de aur în ritual porcului este femea frumoasă fara de minte. — PROV. XI, 22.

Anulus aureus in naribus suis. ⁵⁾

Prov. Lat.

2367 Aștepta ca porcul muchia toporului.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 5.

Așteptă ca porcul muchea la cap.

A. PANN, II, p. 49.

Să ție pentru cei ce 'și așteptă osînda lor (GOLESCU) protestese, cu resemnare. Se mai ție și despre cei leneși și nesimțitorî.

2368 * Δ Nu-1 sunt porcii a-casa.

G. ROMAȘCU, c. *Urdești*, J. Fălciu.

¹⁾ Porc printre trandafiri.

²⁾ Idem.

³⁾ Nu trebuie să se arunce mărgăritari la porci.

⁴⁾ A arunca mărgăritari la porci.

⁵⁾ Inel de aur în ritual porcului.

* △ *Nu-î sunt toți porcii.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescu-Mărgineni, J. Ialomița.*

Vezi *Bou.*

Se dice de omul care șede măhnit și posomorît.

2369 * △ *A scăpă porcii în țărână (țernă).*

Se dice despre acei cari au făcut o greșelă.

2370 *Par-că a mânat porcii.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 264.

Se dice de omul fără omenie.

2371 * △ *N'am păzit porcii împreună.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.* — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*
— PREOT C. BUNGETIANU, *inv. c. Coșovăț, J. Mehedinți.*

Nu suntem de o sémă, de o panură, nu avem aceeaș creștere.

Il semble que vous ayons gardé les cochons ensemble.

Prov. Franc.

2372 * *Ca porcu la sac.*

Se dice despre cel obraznic care da năvală.

„Ești prea . . . de odată, *ca porcu la sac.*“ — V. CRĂȘESCU, *Schițe*, p. 128.

2373 * *A dà năvala ca porcul.*

A. PANN, III, p. 34. — HINȚESCU, 150. — P. ÎSPIRESCU, *Unch. Sfatos*, I, 101.

Se dice despre ce obraznic.

2374 △ *Cum tace porcul în popușoi.*

Șezătorea, II, p. 73 & 104.

* △ *Tace ca porcii în popușoi.*

M. LUPESCU, *inv. c. Brosceni, J. Suciava.*

* △ *Tace ca porcu 'n popușoi.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, II, p. 73,

Vezi *Popușoi.*

A păstră o tăcere desăvîrșită, mai cu sémă când ți-e frică saũ te simți vinovat.

2375 \triangle A fi cum în porcu.

S. MIHĂILESCU *Şezătorea*, II, p. 47.

Adică obraznic.

2376 * \triangle A mânâ porcii la jir.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 226. — FR. DAMÉ, II, p. 247.

A ronfai, a horai.

«Pe urmă se aşterne pe somn şi unde nu începe a mânâ porcii la jir.» — I. CREANGĂ.

2377 * \triangle A mânâ porcii.

P. ISĂIRESCU, *Leg.*, p. 369.

Acelaş înţeles ca la numărul 2376.

Soţul său adormise, şi-i da nisce sforăeli de părea că mânâ porcii.» — P. ISĂIRESCU.

2378 \triangle A întorce porcii.

G. P. SALVIN, *Sezatorea*, I, p. 207.

Se obicinuesce a se şice că, întorce porcii, când pe cine-va l'a furat somnul iar cel-l-alţi din jurul său sunt treji. — *Şezătorea*.

2379 * A fi ca un porc de Ignat.

Adica foarte gras.

Porcii se îngrasă până în ziua de Ignat (20 December) când se taie pentru sărbătorile Crăciunului.

PORC SĚLBATIC

2380 * De la un porc sĚlbatic şi-un fir de păr e de ajuns.

I. BANESCU, *prof. J. Roman*.

La lucruri grele mulţumesc-te şi cu mai puţin.

PORUMB

Vedei Gai.

2381 Cu tôte ca laţul dê la porumbi nu lipsesc, dar pui dê porumbi tot-d'auna sĚ găsesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, 31.

Adica cu tôte că cei mici sĚ chinuiesc, dar sĚmînţa nu sĚ stinge (GOLESCU).

2382 Gulobi și feciori cacu casa. ¹⁾FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I,
pag. 9.

Cine are copii nu pôte ține casa curată.

* 2383 A trăi (a se iubi) ca porumbieii.

A trăi bine și în dragoste.

P O T C Ó V Ă

2384 Dau cuile și 'mî rămân potcôvele.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 87.Să ȋce pentru cei ce jăfuesc, însemnând că la cercetare puțin
daŭ și mult le rămâne (GOLESCU).

2385 Cine se îndură de cuiu, pierde și potcôva.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 82.*Pentru un cuiu pierđi (perde) potcôva.*A. PANN, 'Ediț. 1889, p. 94 ; III
p. 100.—HINȚESCU, 41.*Pentru un cuiu pierđi o potcôvă.*BARBU CONSTANDINESCU, *Cart. Cit.*,
III, p. 15.*Cui 'i-e milă de cuiu perde și copita.*IDEM, *Calend. Rom.* 1892.* Tră-un găvoz de multe-ori scumpul chérde pe-
tala întrégă. ²⁾ANDREIU AL BAGAY, *Cart. Aleg.*
pag. 107.* Care jîlesce guvosdul chérde petala. ³⁾D. DAN, *Nevesca, Macedonia.* —
META COSTANDIN, *Moloviște, Mace-*
*donia.*Ne invată ca cele stricate îndată să le dregem ca să nu le pier-
dem dē tot, și să ȋce pentru cei scumpi (GOLESCU).¹⁾ Porumbii (bulubii) și copii scărnăvesc casa.²⁾ Pentru un cuiu de multe ori scumpul perde potcôva întrégă.³⁾ Care jîlesce cuiul, pierde potcôva.

Eines Hufeisens willen verdirbt oft ein Pferd. ¹⁾
Prov. Germ.

Per un chiodo si perde un ferro, e per un ferro un cavallo. ²⁾

Prov. Tosc.

Quien no adoba gotera, hace casa entera. ³⁾
Prov. Spau.

2386 Potcove de la cai morți.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Il face să umble după potcove de cai morți.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 64; III, 78.—HINȚESCU, 151.

Nu caută cai morți să le iei potcovele.

C. NEGRUZZI, I, p. 247.

* △ *A umblă după cai morți să le iei potcovele.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 341. — I. CREANGĂ, *Pov.*, 194. — K. A. ZAMFI-RESCU-DIACON, *inv. c. Stiubenit*, J. *Dorohoi*.

* △ *A umblă după potcove de cai morți.*

HINȚESCU, pag. 151. — Da E. B. MAWR, 95. — FR. DAMC, III, 253. — M. CANIAN, J. *Iași*.

Umbă scoțând potcovele la cai morți.

G. MUNTEANU, p. 122.

* *A caută potcove de cai morți.*

M. CANIAN, J. *Iași*.

Se dice pentru cei ce așteaptă sa moștenescă pe cei ce n'au nimic, și pentru cei ce caută să se folosescă de la lucruri de nimic (GOLESCU).

Un poet latin din evul mediu a zis :

Copia nummorum ferro non pendet equino.

O frumoasă legenda povestită de Quitard, in *Dictionaire des proverbes*, pag. 229, ne învață că și o potcovă are o valoare destul de

¹⁾ Pentru o potcovă sa prăpădesce adese-ori un cal.

²⁾ Pentru un culu se perde o potcovă, și pentru o potcovă un cal.

³⁾ Cine nu drege burlanul, (re) face casa întreagă.

mare pentru a nu fi respinsă cu dispreț, când din întâmplare o găsim. S^t. Petru care nu vră să se plece ca să ridice o potcôvă pe care o găsisse plimbându-se cu Hristos, se plecă mai târziu de mai multe ori pentru a culege cireșile pe cari fiul lui Dumnezeu le cumpărase din vinđarea acestei potcôve, și pe care le lăsă să cadă una câte una.

2387 * Stă să 'i pice potcôvele.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 172.

Staă să 'i pice potcôvele și tot cere să mai trăiască.

A. PANN, III, p. 156.

Era să lepede (lapede) potcôvele.

A. PANN, II, p. 160. — HINȚESCU, 151. — P. ISPIRESCU, *apud* DAMĂ, III, pag. 253.

* A 'și lepedă potcôvele.

G. MUNTEANU, p. 121.

* A sună cui-va potcôvele.

M. CANIAN, J. *Iași*.

Adica a fi pe mórte, a muri

Francesul ăice cu acelaș înțeles: *Il y a laissé ses bottes, ses housseaux, ses guêtres.*

2388 * 'I-a remas potcôvele.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.*

ȘI-a prapădit totă averea, a sărăcit cu desăvîrșire.

A P O T C O V Î

2389 * A potcovi bine pre cine-va.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 41. — DA SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.* 162. — I. BĂNESCU, *Prof. J. Roman.* — M. CANIAN, J. *Iași*.

Adică prin viclenie a înșelă pre nescine.

Francesul ăice, cu un înțeles care se apropie: *Je lui ai rivé son clou.*

POTÎRNICHE

- 2390 * Se răspândesc ca potîrnicile.

A. PANN, III, p. 19. — HINȚESCU, 160. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 219.

Să răsipesc ca puii de potîrniche.

P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 50.

- * *Să împrăștie ca puii cei de potîrniche (paturnică).*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 78, 144, 155, 368. — I. BĂNESCU, *Prof. J. Roman.* — S. F. MARIAN, *Orn.* II, 219.

Se aplică oamenilor fricoși și sperioși, cari cum miröse apropierea unei primejdii îndată fug în toate părțile, în tocmai ca potîrnichele, cari cum vintrese apropierea unui vinător, îndată o apuca la fugă și într-o clipă se pierd din naintea ochilor.

«Să vă luați cele trei fuiore și să vă răsipiți ca puii de potîrniche». — P. ISPIRESCU.

PREPELIȚĂ

- 2391 Prepețița se ține ca e cu cîda.
Și ea în e numai pîn'la nîda.

A. PANN, I, p. 163. — HINȚESCU, 152. — S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, 237.

Se dice despre cel sărac dar mîndru și laudaros.

LEGENDĂ

Dice că dintru început prepețița a fost totă roșă la pene; dar neplăcendu-i ei acest veștmînt roșu și voind să albă unul cu mult mai frumos s'a dus la Dumnezeu și l'a rugat, să-i dea altul, căci cela ce i l'a dat nu e cum ar trebui să fie. Atunci Dumnezeu, mîniindu-se pre dînsa, că nu se 'ndestulăză cu veștmîntul ce i l'a dat el, o prinse de cîdă și o aruncă într'un vas plin de cenușă, cu care o âmplu apoi pe tot timpul; parte din cîdă ei rămase în mîinile lui Dumnezeu.

Prepețița, supărată de această primire neașteptată, eșind din vasul cel cu cenușă și mergînd la un par începî a-și frecă și spală penelile. Dar frecându-le și spălându-le ea prea mult se 'mplură de cenușe și acelea cari mai 'nainte rămăsese roșii. De-atunci e prepețița împestrițată cu pene cenușii și roșii. — OREST LUIAN.

- 2392 Prepețițele se duc și sturzii ne vin.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 61.

Adica bine, piste bine; cînd un bine se duce, alt bine pînă la loc ne vine (GOLESCU).

2393 * *Prepelița 'n ierbă.*

S. FL. MARIAN, *Orn.*, II, p. 236.

* *Prepeliță 'n bucate.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 717.

* *Prepeliță 'n papura.*

M. CANIAN, *J. Iași.*

* *Prepeliță 'n barbă.*

* *Prepeliță 'n stuf.*

Acest cuvint se dice aceluia dintre meseni caruța, în timpul mîncării, 'i s'a oprit vr'o fărămitură de bucate în barbă.

Prepeliță în barbă este o formă mai rar întrebuițată.

PROSTIA OMULUI

Un boier după masă merse la umblătore, și porunci slugi sale să 'i aducă ciubucul acolo. Sluga dându-i ciubucul acolo îi dîse: sterge-ți barba de fărămituri (căci rămăsese de la masă, fărămituri în barbă). Boierul îi mulțumi dar îi dîse: Când vei mai vedea ce-va în barbă să-mi dîci: *prepeliță în bucate*, și eu atunci pricep ce-mi dîci.

A doua zi peșu boierul la masă, și vedîndu-i fărămituri în barbă, sluga uitase ce 'l învățase la umblătore să 'i dîcă, și 'i dîse: Boierule, cele dela umblătore în barba D-tale.

IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 717.

La cuvîntul *Vrabie* se va găsi o variantă a acestei snovă.

2394 * △ A prins prepelița de cîdă.

V. ALEXANDRI, *Prosa*, p. 492. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.* — Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț, J. Mehedinți.* — I. IORGULESCU, *invăț. c. Baza-de-Aramă, J. Mehedinți.*

Vezi *Cîdă, Purcea.*

Adică s'a îmbătut.

Se dice în ris, căci numai un om bêt n'ar fi în stare să apuce o prepelița de cîdă din cauză că, pe lângă că fuge foarte rute, apoi mai are și cîdă scurta. — I. IORGULESCU.

2395 Ca prepelița de cîdă trage nadejde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* 117

*Trage nebunul nădejde de juruința,
Spânul de barbă,
Și prepelița de cîdă!*

S. FL. MARIAN, *Orn.* II, p. 237.

Vezi *Nădejde*.

Se dice despre aceia ce tot trag nădejde despre nisce lucruri
saŭ despre împlinirea unor dorințe, ce e peste putință a le mai
ave saŭ a li se împlini.

2396 * A cătă cōda prepeliții.

I. ARHORE, Jud. *Buzău*.

Adica un lucru care nu se află.

2397 * Ca o prepelița.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* p. 50.

Grasă ca o prepelița.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 235.

Se dice despre femeile mici de trup și durdulii.

PRIGOR

2398 A bé cu prigori

BARONZI, p. 46.

Adica foarte rar.

LEGENDA

Când a făcut Dumnezeu lumea a poruncit tuturor paserilor ca și ele să lu-
cieze împreună cu dinsul, și mai ales să îndrepte și sa curățescă toate isvōrele
și riurile de pe fața pământului, pentru ca apa din ele să fie mai limpede și să
curgă mai lin.

Ţōte pasērile ascultau a porunca facētorului lor, numai singur Prigorul nu
voi să asculte, numai el nu voi să lucre dicēnd că nu 'și va întina papucii lu-
ciând și curățind isvōrele... Are el destulă apă când plouă, nu 'i mai trebuie
încă și alta!...

Dumnezeu vădēnd acēstă neascultare și îndareptnicie a Prigorului l'a bles-
temat dicēnd că atât el cât și întreaga lui seminție să n'albă drept de a bé apă
din riuri, ci numai cu apă de plōie să-și stâmpere setea. Iară de se va încu-
mētă vre o-dată se befe, atunce îndată sa péră!

Așa a dīs Dumnezeu și așa a rămas.

De aceea Prigorul, de atunci și până în ziua de astăzi, când e mare secetă
vara se 'nalță în aer și strigu ne 'ncetat «chiu! chiu!» pentru că atunci cere
plōie ca să-și stâmpere setea. — MARIAN, *Ornit.*

PRIVIGHETŌRE

Vezi *Cîntărea, Magar*.

2399 Priveghetōrea cîntare prea dulce ne face, dar cu-
rînd tace.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 61.*

Sē dice pentru cei ce curînd conțenesc din fapte bune (GOLESCU).

În *Șezătōrea* din Buda-Pesta, din anul 1879, se află legenda
urmatōre despre privighetōre.

LEGENDA PRIVEGHETOREI

A fost odata, ca nici o-dată, că de n'ar fi nu s'ar povesti.

A fost o-dată un împărat l'orțe vestit și puternic, de care toți împărații de prin prejur se temeau, căci când se supăra sau se mânia dinu te miri ce pricină, eră vargă lui Dumnezeu, nu ce-va! Tota țera și tote împărățiile de prin prejur tremuiau de frica lui.

Împăratul acesta avea o copilă, care, după ce a crescut mare, s'a făcut așa de frumoasă și arătose, așa de plăcută, că să fi amblat lumea de-alungul și de-a curmezișul, alta ca dinsa n'ai mai fi aflat.

Și-apoi, când e omul frumos, mai frumos de cum sunt cea-l-alți omeni, nu se poate ascunde de ochii lumii ca să nu-l va lă, și nimereu nu-l poate opri să-i placă, dacă-i place.

Acăsta a fost adică așa, că faima despre frumusețea și giugășia acestei copile în scurt timp s'a lățit, cum merge vorba, preste nouă țeri și preste nouă mări.

Cel mai voinic, mai vestiț și mai frumoși feciori de împărați, cum prinseră de veste că ecă cum și ecă cât de frumosă și farmecătoare este fata curatului împărat, îndată alergară din tote părțile cu fel de fel de daruri scumpe ca s'o pețescă. Si cum ajungeau la împăratul, tatăl copilei, i se inchinau, îi sarutau mâna și-i dăceau:

— Înaltate împărate! averc-ai parte de sănătate și de-o vieță îndelungată! Am venit la Măria ta să-ți cerem domnița în căsătorie, căci frumusețea ei cea rară ne-au fărmeat, inima ne-au săgetat, și totă fericirea noastră stă într'un fir de păr, dacă nu vom pute-o câștiga! Si-apoi, . . . nici noi nu suntem nisce omeni de respins și alungat afară! Suntem feciori de împărați avuți și puternicu, lumea ne scie, lumea ne cunosc!

Împăratul, vădend că au venit nisce pețitori așa de voinici, frumoși, isteți și avuți, îi ridea inima de bucurie și fala cea mare, și resucindu-și mustața și netedindu-și barba, un semn că sosirea oșpeților îi este foarte plăcută, chemă pre fiica sa la sine și rostindu-i nisce cuvinte foarte alese, precumpenite, dulci și blânde, îi dăse:

— Ascultă, copila mea! Anii se strecură pe uezimțite. Tu ai crescut acum mare; ți-a sosit timpul măritigului. Ecă aice un tiner, voinic ca un Făt-Frumos, un fecior de împărat ca și mine, te cere de nevastă, merge-vei după dînsul?

Si astă-ți așa, mai după vr'o câte-va zile sau săptămâni iară așa, îi dăse împăratul în vr'o câte-va rînduri.

Dar' fata, când audia acăsta, stă mai multe minute ca impetrită locului, apoi începund a plânge și a se rugă părintelui său dăcea!

— Tată, țertă-mă! dar' eu nu pot să merg după dînsul, căci . . . nu sunt înca de măritat . . . mai este încă vreme!

Împăratul, de câte-orî o întrebă, creșend cum că ceea ce-i spuneă fiica sa e adevărat, n'o siliă mult, ci-i da bună pace, așteptand până ce și-a mai luă pe samă.

Dar' n'a fost așa, cum își inchipuia el. Fiica iubia acum demult pre tiner, și dinu pricina aceluia pre toți feciorii de împărați, căți sosiră și voiră s'o lea de nevastă, îi respinse de-a rîndul, dăcend că: ba unul nu-i place, ba altul e prea urit, ba că altuia altă ce-va îi lipsesce . . . Mai în scurt fie-cărula îi află câte-o codiță.

Împăratul, în urma urmelor, vădend că fiica sa pre toți pețitorii îi respinge, se mânia foc pe dinsa și întrebunță tote mijlocele ca să afle care este gândul ei și dinu ce pricină nu voesce să se marite.

Tinera domniță, se vede că s'a priceput ce voesce să facă tatăl său. De aceea, pentru ca să nu-i descopere secretul, căută să se n'înlînescă cu iubitul său noptea, jurându-și unul altuia credință până la mörte.

Întru una din nopți însă petrecand asemenea totă noptea în grădina împă-

rătăcesc, colea când s'a revărsat de zori, luându-și feciorul fericit ramas bun de la iubita sa, îi dăse :

— Scumpa mea! acum a sosit timpul ca să ne despărțim Dar' cum va trece ziua de astăzi și va sosi noaptea am să vin și am să te fur, și atunci nime n'are să ne păzască, ci vom petrece fără teamă totă viața !

Așa cuvintă tinărul și se despărți de iubita sa, care remase veselă și petrecu totă ziua aceea tot cântând și așteptând cu dor sosirea nopții următoare.

Dar' de gēba ! . . . Nu e așa cum vrea omul și cum dă Domnul ! Împăratul dăte de urma lor și porunci la toți curtenii ca în noaptea următoare să fie cu toții deștepți dora vor pute pune mâna pre înșelătorul ficei sale. Cine nu va ascultă ceea ce le-a poruncit, acela să nu-l pară rău, dacă va fi pedepsit cum n'a mai fost altul în lume.

Curtenii n'așteptară să li mai spue încă odată. Ei sciau destul de bine cine e Împăratul și ce-i în stare să facă, dacă se mânia. Fie-care se puse deci la locul său și aștepta cu nerăbdare dora vor pute pune mâna pe înșelător.

Etă că colea, pe când începuse a se amurji bine, tinărul nostru, socotindu-se omul cel mai fericit din lume, s'apropia pe versul degetelor de curtea împărătescă, de locul unde scia el ca 'l așteptă iubita sa, voind sa o fure pre acēsta, și ducēdu-se apoi cu dinsa cine scie unde în altă parte a împējași I, sau chiar și 'n alta țără străina acolo să petrēcă în linisce tola vieța

Dar' s'a înșelat foarte amar în așteptările și dorințele sale, căci abia s'a apropiat de curtea împărătescă și curtenii, cari stă de pândă, prindēdu-l, il legară butuc și 'l duseră de 'naintea împăratului

Împăratul, cum il văzu, il cuprinse o manie așa d' mare și înverșunată, ca îndată porunci să-i taie capul.

Si cum a poruncit, așa s'a și făcut.

Tinēra domnița, cum a văzut acēsta, deauna și-a pierdut mințile, că nu scia singură pe ce lume-i de scărba și durerea cea mare. Si 'n acēstă stare se dus ea la o vrăjitoare, carea îi istorisi totă intimplarea de la început până la sfirșit, și în urmă o ruga dīcēdu-i :

— Draga mea vrăjitoare! Dacă vrei tu sa faci cui-va vre un bine în lumea acēsta, apoi acel bine mi-l vei pute face numai mie, și dacă vrei să capeți o plată cum n'ai mai căpētat de la nime altul până acuina, apoi aceea vei căpēta-o numai de la mine, dacă-mi vei ascultă rugamintea și înē vei preface în tr'o pasere.

Vrăjitoarea, cum sunt tōte vrăjitoarele, vădēd ca i-a sosit norocul în casa, nu se lasa mult îmbiata și rugată, ci luând nisce unsori descantate și vrăjuit și ungēd-o pe față, apoi mai rostind și nisce cuvinte incurcate și ne 'nțelese, tinēra domnița îndată se prefăcu într'o pasēruică, carea de-atunci și până în ziua de astăzi a rămas tot pasēruică și cantă de la inserate și până târziu noaptea, țără dimineța decum se zaresce de ziua și până ce răsare soarele, adică cam pe timpul acela când și-a luat iubitul său ramas bun de la dinsa și pe când a avut de gând s'o fure.

Dumnezeu care o văduse cât de rău, il pare despre iubitul său, cât de mult il jalește ea, i se facu milă de dinsa, și pentru ca să nu mōră de dorul lui, a prefăcut și pre iubitul ei asemenea într'o pasēruică și i l'a dat să-i fie i vecie de soț.

De-atunci apoi, de când s'a intimplat acēsta, petrece ei împreună mai tota noaptea cântând și veselindu-se. Și fiind că ei mai tōți noaptea privighiază, de aceea ea s'a numit Privighitoră érá el Privighitoroîn.

2400 Ca privighetōrea ce cu cântarea ei cea dulce pe vi-nător la ea il aduce.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asen.*, p. 73. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 253

Se dice de fetele cele istețe și atrăgătoare, care prin apucăturile și vorbile lor cele dulci pre mulți tineri atrag la sine.

2401 Privighetorile conțenesc. Când ciorile crâncănesc.

IORD. GOLESCU, *Mss.* III, p. 61.

Adică până ce cei proști strigă și flecării fleoncanesc, cei dăcînste nici cum grăiesc (GOLESCU).

Dim. Cantemir dice din contra : «Când toate gurile privighetorilor a mai cântă fac, atuncea grierul copaciului a fiții incepte.»

2402 Privighetorea urită, dar frumos ne cântă, păunul frumos, dar la cântare scârboș

IORD. GOLESCU, *Mss.* II., p. 61.

Se dice pentru cei urîți la față, dar cu daruri bune, și pentru cei frumoși la față, dar cu năravuri rele (GOLESCU).

Următorea legenda, culésă în Bucovina de Iacob Popoviciu în comuna Oprișeni, ilustrează de minune această dicere.

LEGENDĂ

Fiind odată împăratul paserilor foarte bine dispus și voind să scie, care dintre supuși și supusele salc cântă mai frumos, mai plăcut și mai farmecător, a dat poruncă în întreaga sa împărăție ca pe atunci și atunci să se adune la curtea împărătească cei mai vestiți cântareși ca să 'i cânte la masă.

Cum au auzit paserile de această poruncă împerătescă deauna s'au adunat cu toate la un loc, au ținut sesie între olalta și au ales apoi din mijlocul lor pre trei, care le au trimis la curtea împărătească. Acestea trei au fost *Gangurul*, *Mierla* și *Privighetorea*. Și ele cum s'au ales nu statură mult pe gânduri ce ar fi să începă, ci se porniră de grabă spre curțile împărătesci, căci timpul mergerii se apropiase.

Gangurul, ca unul ce are îmbrăcămintea cea mai alasă și mai frumoasă, fiind acoperit cu pene aurii, care strelucesc foarte frumos la lumina soarelui, fu lăsat să meargă înainte. Ba ! nu numai atâtă, că-l lăsară, ci încă și el singur se puse în fruntea celorlalte două și nici pre una nu le lăsa de fel să meargă înaintea lui.

Mierla merse după dînsul dîcînd că ea, ca una ce are rost aurii ca și penele Gangurului și îmbracaminte neagră și strălucitoare ca mîtasa, trebuia să meargă după dînsul.

Privighetorea însă, fiind mai mică la făptură, și avînd îmbrăcămintea cea mai simplă, remase în urmă și mergea cu capul plecat și umilită spre curtea împăratului.

Cum sîjune Gangurul la curtea împărătească și intră în nuntiu, împăratul vedîndu-l că e așa de frumos împodobit și are o statură foarte atrăgătoare, îl primi cu cea mai mare cinste, îl puse în fruntea mesei și 'l pofti apoi să cînte.

Gangurul plin de față începă a cînta.

Împăratul, ascultîndu-l cu luare aminte, fu foarte mulțumit cu cîntecul său și 'l lăudă.

Intră apoi Mierla.

Împăratul, cum o vedu și pre această. deauna îi întinsă și ei un scaun, poftind-o să se așadă lângă masă și să cînte.

Mierla începînd a cînta, cîntă cu mult mai plăcut și mai frumos de cît Gangurul.

În urmă sosi Privighetorea și intrând în curte se plecă plină de umiliună până la pământ de naintea împăratului.

Împăratul, vădînd'o că e așa de mică, de prizărită, umilită și nebagată în samă, se miră ce caută în curtea lui, și de aceea o întrebă cam restit: ce-î trebuie, fură însă a o pofti să ședă, ca pre cei-l-alți doi ôșpeji ce intrase mai nainte.

— Apoi da, înălțate Împărate! răspuse Privighetorea de lângă ușă, unde remase de cum a intrat în nuntiu, s'e nu fie cu supărare și cu banat, sunt alésă și trimisă de către nêmurile mele la înălțimea vîștră ca și eu să v'e cînt un cîntec!

— Cîntă-mî dăra! dișe împăratul zîbind, să te vîd și pre tine ce poji.

Privighetorea necutezând macar a-și îndreptă privirile spre împărat, își di-
rese mai întăiu rostul și apoi începă a cîntă, dar, coalea... cum scie ea s'e cîntă,
au cum cîntară cele-l-alte.

Împăratul cînd o au ji cîntănd, remase uîmit de frumusețea cîntecului seu. Un glas așa de dușos, dulce, placut și farmecător n'a mai fost au ji de cînd s'a trezit pe lume. Privighetorea, prin cîntecul ei a băgat sub covată pe cela-l-alți doi cîntăreji de mai nainte. Si după ce a sfîrșit ea acuma de cîntat, împăratul n'o lăsă să steie mai mult la ușă, ci o puse pre dînsa în locul Gangurului în fruntea mesei, dăndu-i tot-o-dată și *prima*, adică darul cel mai mare, mai frumos și mai prețios, care eră menit pentru cel mai bun cîntăreț, iară după ce s'a sfîrșit acuma masa, după ce toji ôșpeji căji au fost la acea masă pofțiți, s'au sculat de la dînsa, ea a fost aceea care s'a pornit mai întăiu în fruntea celor-l-alți doi cîntăreji, macar că îmbrăcămîntea ei e cu mult mai simplă de cît a Gangurului și a Mierlei.

Mierla care cîntase ce-va mai frumos de cît Gangurul, s'a dus în urma Privighetorei.

Gangurul, însă cu tîta stamba lui cea domnăscă, cu tîtă frumusețea îmbrăcămîntului seu, remase în dărăpt și ieșind umilit și rușinat de la împăratul, se duse acuma cel de pe urmă.

Si de-atuncî apoi, de cînd au fost aceste tref paseri la împăratul lor ca să-î cînte la masă, a remas Privighetorea cea mai renumită și mai măestră cîntăreță dintre tôte nêmurile paserilor. Fie-care pasere cîntătoare trebuie sa-și plece capul și s'e se inchine înaintea ei.

P U F

2403 * Are pufusor Pe botișor.

A. DONICI, I, p. 11. — *Abeceda*
Ilustrat, 29. — FR. DAMÉ, III, 279

Și dișe cînd după anumite semne se dovedesce vinovăția noastră. Această locuțiune, întrebuintată pentru întăia ôră de Donici în fabula sa *Vulpea și Bursucul*, a devenit repede proverbială. Chiar Donici în *Momița și Oglinda*, II, p. 22, face alusie la această dișere.

VULPEA ȘI BURSUCUL

Da din cotro și unde

Alergi tu așa iute?

Bursucu întilnind pe vulpe-au întrebat.

— Oh! dragă cumêtre, am dat piste păcat,

Sunt éta surgîunită!

Tu scii ca eu am fost în slujbă rînduită

La o găinărie.

Cu trebile ce 'avem, odihna 'mî am lăsat,
 Si sănătate-mî am stricat ;
 Dar tot eu am călăt în gróznică urgie,
 Pe nisce pîrî nedovedite,
 Precum că luam mite.
 Tu singur martur ești, în adevăr să spuî
 De m'ai vëdüt cum-va, macar cu vre un puî ?
 — Nu dragă cumétră ; dar când ne intilneam
 Eu cam ades vedeam
 Că tu pe *botișor*
Aveai și pufușor.

*

Să 'ntimplă și la noi de veți,
 Cum altu, avënd loc, așa se tânguesce
 În cât îți vine mai să 'l crești
 Că abia din lăfă se hrănesce.
 Dar astă-ți butcă, mîne cai,
 De unde ore 'i vin ? și când ai vre să stai,
 Sa 'i faci curată socotélă
 Pentru venit și cheltuală,
 N'ai dice ca bursucul : *că are pufușor*
Pe botișor ?

P U Î C Ă

Veți *Gaina*.

2404 Puica dă la vecin ni sē pare gâscă mare.

Veți *Gaina*.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Adica lucru strein mai bun ni sē pare (GOLESCU).

2405 * Δ Puica pe creștă se cunósce ce nēm o sa ésa.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 25; I, 85.—

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J.
Dorohoi.

Puica după creșta se vede ce găina are să ésa.

A. PANN, *Archir*, I, p. 26.

Puica se cunósce pe creștă ce nēm o sa ésa.

Veți *Vișel*.

HIŢESCU, p. 155.

Copilul de mic se cunósce ce o sa fie mai târziu

P U Î U

Veți *Aripa, Caș, Cloșca,*
Gaină, Gaura, Pana.

2406 Cresce puii tēi, că dē ei i să pieri.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.

Veți *Șerpe*.

Sē dice pentru cei ce supără pē parinții lor și pē făcătorii lor
 dē bine (GOLESCU).

2407 Iea puul și c...ă-te în cuib.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, 6.

Adică iea ceea ce ție îți place, și cele-l-alte lasă-le la o parte (GOLESCU).

2408 * Puu mai cu minte de cât ciôra.

T. SPERANȚIA, *prof.* J. Iași.

Adica copilul de cât parinții lui.

2409 * Când puu la gaura, sfir!
Când la puu, gaura sfir!

HINȚESCU, p. 156.

Vezi *Borta, Gaura.*

Se ție când ne scapă lucrul din mână tocmăi când eră sa 'l prindem.

2410 * △ A vorbi pu și oue.

Adica nimicuri. Se aude în Moldova.

P U P Ă Z Ă

2411 * △ Ca pupaza își umple cuibul.

Vezi *Colac.*

ZILOT ROMÂNUL, *Rev. Ist.* III, p. 83.
A. PANN, II, 49. — S. FL. MARIAN,
Ornit., II, 178. — I. BĂNESCU, *prof.*
J. *Roman.*

Își umple cuibul ca o pupaza.

HINȚESCU, p. 177.

Vezi *Armean.*

Este sciut ca pupaza nu 'și curățesce nici grijesce vre odată cuibul său ca alte pasări, și ea si 'l scârnăvesce singură.

Acastă împrejurare a dat nascere proverbului de față care se aplica ômenilor încarcați de năravuri rele și cari nu vor să se desberez de ele, iar din această cauză nu 'și pot afla căpătăiu, căci nimeni nu-i suere. Anton Pann aplica această dicere slugilor nevrednice care 'și schimbă într'una stăpânul.

Zilot Românul ție. adresându-se lui Alecu-Vodă Suțu care vroia să rapese orașenilor din Tirgoviște moșia tirgului și să o dea de zestre fiicei sale :

Frumosă este pupăza, dar cuibul și 'l impute,
Așa și Ighemonia ta, pentru de rele sute,
'mputi-și cuibul Vulturului cu scârnăv 'adunare,
Dar ôre unde vei scăpa d'a lui dréptă strigare.

Despre această pasere nesuferită din cauza necurăţeniei şi mirosul său respingător, s'a format următoarea legendă foarte răspândită în toate provinciile locuite de Români.

LEGENDĂ

După ce a făcut Dumnezeu la început toate păsările, câte se află în lume şi le-a împodobit cu pene spre acoperirea şi înfrumuseţarea trupului şi cu aripi ca să poată sbura în aer, a mai dat în urmă fie-căreia dintre dinsele şi câte o hrană anumită din care să se sature şi să vieţuască.

Viind rindul la Pupăza, acesta a căpătat pâne de păpuşoiu. Insa pupăza nu s'a îndestulat cu acesta, ci a cerut altă hrană. Dumnezeu i-a dat apoi pâne de secară. Dar ne ilindu-i de ajuns nici această hrană, Dumnezeu, ca unul ce este foarte îndurat şi bun i-a ascultat cererea şi i-a dat a treia oră să se hrănescă cu panc de grâu.

Pupăza, după ce a mâncat bine şi s'a săturat cum se cade, nu s'a mulţumit nici cu această hrană, ci a cerut de la Dumnezeu să-i dea alta şi mai bună.

Dumnezeu se supără amar şi o blestemă zicând:

— Dacă tu nu te-ai mulţumit cu hrana cea mai bună de pe lume, care ţi-am dat-o eu, să te hrănesci de aici înainte atât tu, cât şi urmaşii tăi, cu necurăţenie.

Blăstemul s'a împlinit.

Mai departe spune legenda că dintru început Pupăza îşi făcea cuibul său din cele mai frumoase şi mirositoare flori. Insa fiind nemulţumită cu acesta şi cerând de la Dumnezeu altele mai frumoase şi mai mirositoare, Dumnezeu a pedepsit-o în acelaşi mod ca şi pentru mâncare.— S. FL. MARIAN.

2412 Pupăza în gunoiu eşi face cuibul său.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Să zice pentru cei murdari (GOLESCU).

2413 S'a cucuiat ca o pupaza.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 177.

*
S'a popoţat ca o pupaza.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —

I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.*

Vezi Cuc.

Acastă şicală se aplică acelor fete, carile Duminică şi sârbătorea, când se duc la biserică sau la petreceri, îşi împopotéză capul cu o mulţime de flori şi cordele de tot felul socotind ca așa le stă mai bine şi sunt mai frumoase.

A se *împupază*, după D. S. Fl. Marian, ar avea un înţeles mai bun de ore-ce se aplică nevestelor tinere cari se gatesc foarte curat, se îmbrobodesc cu ştergere frumoase şi curate.

Poporul explică precum urmăza prezenţa cucufului său moţului care înfrumuseţează capului pupăzii.

LEGENDĂ

I

Dintru început Pupăza n'a avut creastă, ci cresta cea frumoasă de pene, care se află astăzi pe capul ei şi pe care o rotesce ea acuma în toate părţile şi se mândreşte cu dinsa, a fost a Cúcului.

Când s'a măritat Ciocărlia și a poftit pre toate păsările la nunta ei, atunci Pupăza, voind și ea să meargă, dar ne fiind așa de frumos împodobită precum îi era dorința, se duse la Cuc și 'l rugă pre acesta să-i împrumute creșta lui, spuindu 'i că cum se va întorce de la nuntă, îndată îi va da-o înapoi.

Cucul, bun la inimă, nu se puse de pricină, ci îndată i-o împrumută.

Pupăza, cum căpătă creșta, deauna o puse pe cap și se duse cu dinsa la nuntă. Toate păsările, câte erau adunate la nuntă, cum văzură Pupăza c'o creștă așa de frumoasă, începură a lăuda care în cotro, și mai cu sama Ciocărlia.

Pupăza vădându-se din toate părțile lăudată, începă a se mândri și, după ce se întorce de la nuntă, nu duse creșta înapoi Cucului, ci și-o păstră pentru dinsa.

Cucul a așteptat, cât a așteptat, dar de la un timp, vădend că Pupăza nu s'a ținut de cuvint, că nu-i mai întorce creșta, se duse la dinsa și o ceru singur să i-o dea. Însă Pupăza n'a voit să i-o dea, ci ea se făcu că nu scie nimica ca și când n'ar fi împrumutat-o de la dinsel.

Cucul, vădend că cu binele nu voescă să 'i întorcă creșta, s'a înăniat foc pre dinsa, a chemat după aceea pre toate păsările cântătoare la un loc, cugetând că dacă va pări-o acestora, ele vor face ce vor face și Pupăza va trebui să-i întorcă creșta înapoi.

Toate păsările cântătoare, cum auziră de acesta, îndată se adună la un loc și ținura sfat. Însă alegend ele pre Ciocărlie de conducătoreă lor și de hotărîtoare asupra pricinii, plăcându-i foarte tare creșta când a fost Pupăza cu dinsa la nunta ei, nu făcu dreptate Cucului, ci țină partea Pupăzei, ținend ca ei i se cuvine creșta. Și așa Pupăza a rămas învingătoare și de atunci poartă ea creșta Cucului.

II

O altă legendă din Suclava Țiice că Pupăza la început n'a avut creștă. Dorind într-o zi să fie mai mare și mai cinstită se adresă bărbatului său care era Cucul cerendu-i ca să se ducă la Dumnezeu și să se roge ca să o facă vorniciță. Dumnezeu încuviință cererea ei.

În urmă ceru ca să o facă *vatajiță*, și mai în urmă *împărătesă*. Dumnezeu îi ascultă și aceluia din urmă rugămintă, împodobind-o atunci și cu creșta, care o poartă și acuma în cap. Însă i-a Țis tot-de-odată că de aci înainte să fie lăsat în pace, avend de purtat și grija altora.

Pupăza nemulțumită ceru ca să se așeze la drepta lui Dumnezeu pe scaunul său împărătesc. Dumnezeu a blăstemat-o atunci, menind-o ca să tot pupăască cât îi va plăce, dar nimeni să nu-i bage cântecul în samă, și nici când să nu potă scotea pu, până ce nu i va cloci în necurățenie de om. Iar Cucul, care amblase pentru dinsa să cânte atâtea luni pe an, prin câte s'a ostenit amblând pentru Pupăza, și totă lumea să se bucure de cântecul său, când îl va auzi cântând. — S. FL. MARIAN.

2414 Mi-a pus o pupăza în obraz.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 178.

Adica m'a necinstit m'a batjocorit, m'a făcut de rușine.

Acastă dicală vine de acolo că pupăză, după credința poporului, spurca pe mulți omeni diminșă cu cântecul său.

«Mă trezesc mama într-o diminșă din somn cu val nevoie, Țicend-mi; Scôlă, duglișule, înainte de răsăritul sôrelei. Iar vrei să te pupe *cucul armenesc* și să te spurce, ca să nu 'ți meargă bine totă Țiua?... Căci așa ne amăgea mama cu o pupăză, care 'și făcuse cuib de mulți ani într'un telu foarte bătrân și scorburos». — I. CREANGĂ, *Amint.* p. 52.

Poporul, mai ales în Moldova, dă adese-orî pupăzei numele de *cuc armenesc*.

2415 I'a ȣipat-o în pupăză.S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 175.

Se  ice despre acei cari nu sci  p str  o t in . Ast-fel babele, nev stile  i fetele cari sunt f rte guri e  i limbute, cari vorbesc pe toi   omeni de r u  i află la fie-care c te un cusur sunt poreclite Pupeze.

2416 * Tac ' i pupăza.S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 176.

Adică : Tac  i gura cea murdară, numai spune ce nu e de  is, nu cleveti, nu def im , nu batjocori. Se mai  ice de un asemenea om că are gura  mpu it .

 i merge gura ca pupăza (I. CREANGĂ) se  ice de cei vorb re i.

P U R C E A

2417 [ ]* A lu  purc oa de c d .Ve i a *Ride*.

BARONZI, p. 41. — LAURIAN & MAXIM, II, 188. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 230. — *Preot. C. BUNGEȚIANU*, inv. c. Cosob  , J. Mehedin . — I. IORGULESCU, inv. c. *Baia-de-Aramă*, J. Mehedin . — I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 28.

Nu 'i destul că 'i cu mintea ner d .
A luat  i purc oa de c d .

A. PANN, I, p. 112. — HIN ESCU, 108.

Lu nd la masă de c d  purc oa.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 112; II, 100.Ve i *C da*.

Adică a fi b t, căci omul care s'a îmbătat se t v lesce ori  i unde ca purc oa. — C. BUNGEȚIANU.

 Omul b t dă cu nasul în p m nt tocmai ca un purcel care se  ine de c da purcele   i merge tot ca ea d nd cu nasul în p m nt. Merge pu in  i r m . Tot a a  i omul b t, merge pu in  i cade . — I. IORGULESCU.

P U R C E L

Ve i *C  el*, a *M nc *.**2418** C ne purce  hrănesce, porci va ave .IORD GOLESCU, *Mss.* II, p. 81.

Adică ori-ce hr nesc , d'acel soi  vei ave ,  i cu ori-ce fel d   omeni te vei slu i, după aceia  i slu ba (GOLESCU).

- 2419 Purcelului de vei tăia urechile și coda din grădină,
mâneși (mâne-ți), numai se aibă loc pe unde se
va viri, apoi 1 vei găsi acolo.

BARONZI, p. 59. — HINȚESCU, 157.

Vezi *Porc*.

Adică cel obraznic.

PURICE

Vezi a *Alergă, Bivol, Câne, Inima, a Mâncă*.

- 2420 Puricile cât de mic, dar sare ca o căprioră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Adică voînicia nu sta în marimea trupului (GOLESCU).

- 2421 Puricile când îi place,
Cât un elefant îl face.

A. PANN, I, p. 28. — HINȚESCU, 106
A 115.

Vezi *Mincinos, Musca, Țințar*.

Se ȃice pentru cel mincinos.

᾽Ελέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖ.

LUCIAN.

Faire d'une mouche un éléphant.

- 2422 Puricile te pișcă, rău mare nu-ți face, dar ȃl prinȃi
și el uȃiȃi.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 55.

Ne învaȃă ca răul sa 1 departam până a nu se mări (GOLESCU).

- 2423 Puricii fac gonitȃre,
Iar paduchii vinătȃre.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

Adica vrăjmașii ne gonesc, iar dușmanii se lipsesc de noi (GOLESCU).

- 2424 * Și di puric va să scȃtă seȃ. ¹⁾

N. ST., *Nijopole, Macedonia*.

Se ȃice despre cel cumplit și sgărcit.

- 2425 Pentru un purice (purece) își arde plapoma.

A. PANN, III, p. 14. — HINȚESCU, 157.

¹⁾ Și ȃin purice vrea să scȃtă seȃ.

* *Pentru un purice, svirle plapâma pe foc.*

V. FORESCU, *Folticenii*, J. Suciava.

* *Tri un puric ardu cerga.* ¹⁾

D. A. MILESCU, *Gopești*, Macedonia.

Se ȋdice pentru cei ȋuȋ și mânioși.

2426 * *Ei cântă purecele în ureche.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Ce purice ȋi-a ȋntrat în urechie.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 852.

Adică nu se pȋte odihni dȋ supȋrare (GOLESCU).

2427 * *A nu face purici într'un loc.*

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 135.—FR. DAMÉ, III, 299.

Nu face prea mulȋ pureci.

S. FL. MARIAN, *Nunta*, p. 131.

Adică a nu stă multă vreme într'un loc.

2428 * *A face purici.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 852.

Adică :

1° A fi ne-răbdător.

2° A i se face de cȋrtă.

2429 * *A scutură de purici.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 851.

* *A scutură puricii cui-va.*

Veȋi *Coȋoc*.

Adică : a bate.

2430 * *ȋe când se potcoveă puricele.*

*ȋe când se potcoveă puricele la un picȋor cu
nouȋ-deȋi și nouȋ de oca de fier, și s'aruncă
în slava cerului de ne aduceă poveȋti.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 5.

Adică de demult. Locuȋiune dȋn basme.

¹⁾ Pentru un purice arde cerga.

- 2431 * Ca cum te ar pișcă un purice.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 258.

Adică lucru de nimic, de puțină însemnatate, mică pagubă, mică durere.

- 2432 * Cât un purice.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 281 & 304.

Adică foarte mic.

„Il așteptă cu inima *cât un purice*.” — P. ISPIRESCU, *Snove*, pag. 55.

R A C

- 2433 * Șapte lei suta de raci,
Și pescarii tot săraci.

Vezi *Inimă, Sânge*.

I. ARBORE, *J. Buzău*.

- * Șapte lei suta de raci,
Și țiganii tot săraci.

Dr. Z. J., c. *Fedești*, J. Tutova. —
I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*. — I.
MĂGURĂ, *prof. J. Prahova*.

Se ȋice acelor care după ce vînd scump se mai plîng și de sărăcie.

- 2434 Racul înainte nici cum se 'nvață a merge.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 61.

Să ȋice pentru cele piste puțința din fire (GOLESCU).

- 2435 * Δ Cu un rac,
Tot sărac.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 28. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 162. — I. G.
VALENTINEANU, 48. — HINȚESCU, 158.
— REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 189.
— Dr. JOSEPH HALLER, I, 377. —
Lumea Ilustrată, II, 695. — H. D.
ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Do-
rohot.

*Cu un rac,
Tot sărac;
Cu un lucru mic,
Tot nimic.*

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 135; II, 88.

* *Cu un rac,
Tot sărac;
Cu un pitic (chitic)
Tot calic.*

C. NEGRUZZI, I, p. 249. — *Abecedar
Ilustrat*, p. 28. — I. BĂNESCU, *prof.
J. Roman*.

*C'un rac,
Tot sărac.*

BARONZI, p. 54.

Vezi Mic.

Adica cu puțin, tot săraci ne numim (GOLESCU).

2436 Când racul dă nimic, dar zema lui ce-o să fie?

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 35.

Să ție pentru cele prôte și dă nimic, însemnând că nici un folos n'aduc (GOLESCU).

2437 Ce brumă e racul, ca să-ți dea și zamă bună.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* 78.

Să ție pentru slugile cele prôte (GOLESCU).

2438 D'andaratele ca racul.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*, 18.

* *A da tot înapoi ca racul.*

A merge ca racul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 372.

* *Îi sporesce ca la rac.*

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 100 ;
I, 140. — M. CANIAN, *J. Iași*. — FR.
DAMÉ, III, p. 306.

*Îi sporesce ca la raci,
De și sunt cu mai mulți craci.*

A. PANN, II, p. 49. — HINȚESCU, 179.

* △ *Îi merge ca la raci.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c.
Știubeni*, J. Dorohoi.

* *Îi merge ca racului.*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

* *Merge d'andaratele ca racul.*

Da Z. J. c. Fedescu, J. Tutova.

*Că bietul Român, săracul,
Indărăt tot dă ca racul.*

M. PĂSCULESCU, *La Intilnire*, p. V.

A pierde din ale sale, a da înapoi în loc de a înăintă în trebi,
în slujbe, s. c. l.

2439 Umbletul racului.

D. ȚICHINDEAL, p. 334.

Drumul racului.

N. A. BOGDAN, *Pov.*, p. 193.

«Astă-ți să lucre omul preste măsură, iar mâne tocmai nem ca, acesta s'ar
chemă *umbletul racului*. Vremea sa trebuie a o cumpeni, împărți și pentru
fieș-ce cuviincios lucru a o hotări.» — DIM. ȚICHINDEAL.

Maî are și înțelesul de : a umbla mult fără a face nicîo ispravă.

DRUMUL RACULUI

Racul fu trimes odată
După drojdii în cămară.
Drojdia era 'n covată,
Racul era jos la scară.
Racul merse prea grăbit
Spre camară neclintit,
De la Pasci pân' la Crăciun,
Pe timp rău și pe timp bun . . .
Si luând covata 'n spate,
Plcă pe neresufate
Dar când peste prag să ésa,
Covata totă o varsă !
Atunci racul amărit,
Stă pe loc, prea zăpăcit,
Si oftă
Și cuvintă :
Graba, graba
Strică tréba !
Așa-l cine se grăbesce,
Și ce are prăpadesce !

N. A. BOGDAN.

2440 * *Helbet ! picior de rac !
D'oiu muri sa nu ți-o fac !*

Da Z. J. c. Fedescu, J. Tutova.

*Helbet ! picior de rac !
Doar să mor să nu ți-o fac !*

Da Ec. Z., *Berlad*, J. Tutova.

Se ȋice pentru a se arȃtȃ cȃ vom respȃlȃi neapȃrat Ńi precum se
cuvine, rȃul sȃu neajunsurile carȃ ni s'ȃu pricinuit.

2441 Ca racul iŃi mȃnȃncȃ carnea singur.

A. PANN, III, p. 17.—HINȚESCU, 133.

Se ȋice despre omul ȋndȃrȃtnic Ńi pismaŃ.

2441^b * A pune racul pe ce-va.

M. CANIAN, J. IaŃi.

A Ńine cu putere.

2441^v * A se face ca racul.

FR. DAMȃ, III, p. 306.—M. CANIAN,
J. IaŃi.

A se ȋnroŃi.

R A Ț Ȃ

Veȋi *Surd*.

2442 Varsȃ apa piste raȃe.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 18.

Veȋi *Boboc*.

Adica ȋn zadar sȃ cheltuesce dȃ unde nicȃ un folos nu sȃ nȃdȃj-
duesce (GOLESCU).

2443 Raȃa 'n baltȃ Ńi fulȋi pȃ apa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 62.

Sȃ ȋice pentru cei ce nu sȃ pot prinde (GOLESCU).

2444 Sȃ fie raȃȃ ? — Mȃ-sa gȃinȃ !
Sȃ fie gȃinȃ ? — Botul lȃtȃreŃ !

AL. ODOBESCU, III, p. 13.

ȋise unul cȃnd vȃȋu cloŃcȃ pȃscȃnd bobociȃ de raȃȃ pe malurile
bȃlȋi.

Se ȋice despre cei hagiȃmii ȋntr'o meserie, ȋntr'o afacere.

2445 * Ba e raȃȃ, ba e rȃȃȃu.

A. PANN, *MoŃ Alb*, II, p. 43.—BA-
RONZI, 59.—HINȚESCU, 7.—P. ISPI-
RESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 450.

Ba raȃȃ, ba rȃȃȃu.

B. P. HȃȃDEȃ, *Etym. Mag.*, pag.
1629—1630.

Sȃ ȋice despre cei ȋndȃrȃtnici Ńi cȃrcotaŃi Ńi mȃi cu sȃmȃ des-
pre femeȃ.

Veđi *Alb, Ras, Tuns,*

«Ţiceă el hăis, ea Ţiceă cea; Ţiceă cea, ea Ţiceă hăis; Ţiceă el tunsă, ea rasă; Ţiceă el rasă, ea tunsă; *ba raşă, ba răşou, şi așa mai încolo.*» — *Etyrn. Magn.*

S N Ó V A

.....

 Hei ! nevestă nu e bine
 Ţise el cam îndirjit,
 Rău mă înțeleg cu tine
 Ş'o să fiu tot necăjit.
 Scôlă sa te duc a-casă
 De acuma la părinți,
 Dacă tu la 'ntăla masă
 Ascuțiși asupra-mi dinți.
 Dar te 'ntreb ș'aci, la poartă,
 Ţiei după cuvîntul meu !
 Ba ! Ţise, nu Ţic nici mōrtă,
 Tu Ţi, după cum Ţic eū.
 Deci dacă plecă cu dinsa,
 Ţiei, fa ? iar întreba,
 Înca, da, n'a scos dintr'însa
 De cât numai ba, mă, ba !
 Când ajunse pe o vale
 Cu nevesta după el,
 A vėđut o cloșcă 'n cale
 După ea c'un bobocel.
 Ulte, Ţice el, o raşă
 Cum ricăe prin gunoŷu !
 Ce fel ea rėspunse, raşă,
 Nu veđi tu că e răşoŷu ?
 El îi Ţise și ea iară
 — *Ba e raşă, ba răşou.*
 Ast-fel tot Ţicėnd plecară
 Ş'au trecut acel zăvoŷu.

A. PANN, *Moş Alb*, II, p. 43.

2446 * △ Raşa deselata.

EM. POPESCU, *inv. o. Ciocănescu-Margineni, J. Ialomia*.

A umblă ca raşele.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* p. 18.

Se Ţice de acei care aū umbletul leganat.

În *Ornitologie*, II, p. 385 se află o legendă în care autorul se încerca a da etimologia cuvintului *raşă*. Acesta pasere legănându-se în mersul ei, cel d'întăiu care a zărit'o ar fi Ţis că-i trebuie *raşă* ca să nu se rėstōrne dintr'o parte într'alta, numindu-se ast-fel, în Bucovina, proptelele cari se pun mai ales la garduri.

2447 * \triangle A intrat rața în traistă.

I. G. VALENTINEANU, p. 49. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărgineni*, J. Ialomîța. — N. POPESCU, *Calend.* 1883.

1⁰ Adică îi este frică. — EM. POPESCU, *inv.*

2⁰ Bănuesce ce-va. — LĂZAR ȘAINEANU, *Semas.*, p. 355.

«Pasă-mi-te ea î poruncise să stea acolo ghemuită și ascunsă, ca nu care cum-va să dea împăratul și de ea, căci, de un cărd de vreme, *îi cam intrase rață în traistă*, să nu fie ea țină cu pricina.» — N. POPESCU.

2448 A prinde cu rața în traistă.

P. ISPIRESCU, *Pov. Morale*, p. 3. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 55.

Vezi Măță.

A dovedî, a prinde asupra faptului.

2449 Ca rața 'n baltă trăiesce.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.* 141.

Adică fericit.

2450 * \triangle Îi manâncă rațele din buzunar.

Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosobîț, J. Mehedinți*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți*.

Este 'nalt și cocorat și-î mănâncă rațele din buzunar.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 375.

Vezi Căne.

1⁰ Arată o statură pipernicită. — C. BUNGEȚIANU.

2⁰ A fi prost. — P. ISPIRESCU.

2451 A se rațoi.

Se ȳice despre ȳomeniî carî se alintă din mândrie saŭ îngâmfare ca rațele carî umblă legănându-se. — S. FL. MARIAN, *Orn.*, p. 397.

RAȚĂ SĚLBATICĂ

2452 Rața sělbatică nu se domesticeșce.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 84; III 47. — HIȚESCU, 159. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, 397.

Se ȳice mai ales despre ȳomeniî îmbětrâniȳi în fapte rele.

A. Pann aplică acěstă ȳicere celor moȳicî.

R Î I O S

Veđi *Cal, Oie.*

R Î M Ă

2453 * Δ Cu rima mica se prinde peșcele mare.

A. PANN, *Edit.*, 1889, p. 6; I, 21. —
 BARONZI, 58. — HINȚESCU, 162. — Da E.
 B. MAWR, 16. — P. ISPIRESCU, *Rev.*
Ist., II, 158. — K. A. ZAMFIRESCU-
 DIACON, *inv. c. Știubeni, J. Dorohoi.* —
 H. D. ENESCU, *inv. com. Zamostea, J. Dorohoi.* — N. GH. IONESCU,
inv. c. Mamornița, J. Dorohoi. — S.
 I. GROSSMANN, *Dict. Germ.* p. 51.

Rima mică prinde peșcele mare.

VASILE ALEXANDRI & LASCAR RO-
 SETTI, *Mss.*

Veđi *Bucașica, Faramitura,*
Pesce, Pitic.

Cine lucrăză și pe puțin, pôte sa câștîge mult.

R Î N D U N I C Ă

2454 Numai o rîndunea nu ne aduce primăvara.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 50.

Cu o florîcîcă,
Cu o rîndunica,
Nu se face primăvara.

VASILE ALEXANDRI & LASCAR RO-
 SETTI, *Mss.*

O rîndunică nu face primăvara.

I. G. VALENTINEANU, p. 48. — REINS-
 BERG-DÜRINGSFELD, I, 189. — Dr IO-
 SEPH HALLER, I, 377.

*
Cu o rîndunică nu se face primăvara.

ODOBEȘCU-SLAVICI, *Cart. Cit.* —
 LAURIAN & MAXIM, II, p. 1019. —
 FR. DAMĂ, III, 311.

O rîndunea nu aduce vara, nici un copac (arbore) nu face pădure.

Károly Ács, p. 81.

Ună landură nu face veară.

M. G. Bojadschi, p. 135.

Vezi *Flóre.*

Adică numai cu o faptă bună nu te arăți om mare (Golescu).
Dintr'o singură faptă nu poți trage o concluzie generală. Cu puțin, tot sărac rămâi.

Μία χελιδὼν ἐὰρ οὐ ποιεῖ. ¹⁾

Prov. Elin.

Una hirundo von facit ver. ²⁾

Prov. Lat.

Une hirondelle ne fait pas le printemps.

Prov. Franc.

Una rondine non fa primavera. ³⁾

Prov. Toscan.

One swallow mathes no summer. ⁴⁾

Prov. Engl.

Eine Schwalbe macht keinen Sommer. ⁵⁾

Prov. Germ.

Vezi *Flóre.*

Aristot da acest proverb în *Morală*, capitolu I.

Legende despre rîndunea sunt nenumărate. Vom culege două dintre cele povestite de D-l S. Fl. Marian.

LEGENDA

I

A fost o dată o fată, căreia, murindu-i părinții, nu i-a rămas altă moștenire de la dînșii, de cât numai o turmă de oi și un cățel.

Intr'o zi, ce-i vine fetei acesteia în minte ? se 'mbracă în haine bărbătești. Ie oile și cățelul cu dînsa și se duce într'un munte. În muntele acela, mergînd ea cu oile și cu cățelul tot mai nainte, tot mai departe, etă că de la un timp se întîlnesc cu un fecior de smeu, care încă pășcea o turmă de oi.

Fiind fata îmbrăcată în haine bărbătești și purtând cumă în cap, feciorul nu putu s'o cunoscă : fată e ori fecior ? Dar și fata nu i-a spus nimică nici o dată, macar că, de cum s'a întîlnit ea cu dînsul, pășceau oile împreună și în fie-care-sără se ducea și ea cu oile și cu cățelul său de mas la curțile smeuului

¹⁾ O rîndunică nu face vara.

²⁾ Idem.

³⁾ O rîndunică nu face primavara.

⁴⁾ Idem.

⁵⁾ Idem.

Însă feciorul, nevenindu-i la socoteli, mai de multe ori spuse mamei sale, că lui nu i se prea pare pre fătatul său de clobănie, el crede că acesta trebuie să fie fată și nu fecior, căci așa îl arată vorba și fața lui cea muerescă.

De la o vreme, vădându-se bătrâna smeoță prea mult cincăită și întrebată de feciorul său, zise :

— Dacă fătatul tău de clobănie va fi fată, după cum presupui tu, eu îndată îți voi cunoște, căci de seară când s'a duce să se culce, am să-l pun sub perină brăbănoc, și de-a fi să fie fată brăbănocul până deminește se va păta, iară de-a fi să fie fecior, atunci brăbănocul va rămâne așa cum l'oi pune.

Cum a zis smeoța așa a și făcut.

Când a început să însereze bine, colea pe vremea culcatului, a pus sub perina fetel, pe care se culcă, brăbănoc.

Însă cățelul fetel, fiind nasdrăvan și știind prea bine cu ce gânduri se poartă smeoța, zise încă de cu ziua stăpânei sale :

— Scumpa mea stăpână ! smeoța are să-ți pue de seară sub perină brăbănoc, prin mijlocul căruia voesc ca să știe, de ești fată ori fecior ? Dacă acumă Domnia-ta voesc să nu ți se 'ntimple nemică rău, te sfătuiesc că atunci, când vei merge să te culci, să scoți brăbănocul de sub perină și să-l pui de asupra pe perină și acolo să-l lași apoi până a doua zi deminește. Iară a doua zi deminește să-l pui iară la locul lui și apoi să ești din casă. De nu mă vei asculta și de nu vei face așa cum te 'nvăț eu, atunci să știi, că ai să pățesci una ne mai pătită.

Așa a zis cățelul și stăpâna sa l'a ascultat și colea când a mers ca să se culce, aflând brăbănocul sub perină l'a pus pe perină și apoi s'a culcat. Iară a doua zi deminește l'a pus iară sub perină și apoi eșind din casă și luându-și oile și cățelul se duse în treabă-și la păscătoare.

Dar n'a apucat bine a eși din casă când smeoța se și duse în urmă ei să vadă ce-i ?... cum e brăbănocul ?... Brăbănocul lui era mai verde și mai frumos de cum îl pusese ea de cu seară. Vădându-l ast-fel a crezut smeoța că fata nu e fată, ci fecior. Deci spuse feciorului său, că fătatul lui de clobănie nu e fată, după cum socotea el, ci fecior, căci așa a arătat brăbănocul, pe care i l'a pus sub perină.

Feciorul smeoței, auzind acesta, i-și luă și el oile sale și se duse cu dînsule la păscătoare pe urma fetel, fără să i plesnescă micar prin mințe că n'ar fi drept ceea ce i-a spus mama sa.

Fata însă, vădându-se scăpată din cursa ce-i se 'ntinsese, luându-se cu feciorul, cu oile și cu cățelul său, se duse până ce ajunse la o mare. Aice apoi s'a oprit ea și luându-și rămas bun de la feciorul smeoței și dând cu un toiag asupra apei, apa s'a despărțit în două și așa a trecut ea cu turma sa de cea parte, fără ca să i se 'ntimple vre un rău cât e negru sub unghie.

Feciorul smeoței și cu oile sale a rămas de asta parte de apă.

Ajungend de ceea-l-altă parte și după ce s'au împreunat acumă iarăși valurile apei, și-a luat fata cușma din cap și atunci i-a cădut părul cel de aur până la briu.

Feciorul smeoței, vădend-o că-i fată și încă așa de frumoasă, nu știa pe ce lume-l de scărba, că a scăpat-o din mână. Si fără a mai perde mult timp se întorse a-casă și spuse mamei sale cum l'a amăgit, povestindu i totă din fir în păr, că fătatul său de clobănie nu e fecior, ci fată și încă cu părul de aur. Dar ce folos că ea a trecut acumă preste mare împreună cu oile sale și el n'o mai poate urmări.

Smeoța, auzind aceste, zise feciorului să nu se mai supere de gēba, căci ea va afla un mijloc prin care s'o potă urmări și prinde. Si intru adēvēr că mama sa i făcu o corabie mare, pe care smeul, după sfatul ei, o încărcă cu fel de fel de marfe scumpe și ast-fel, încărcat cum eră, se porni cu dînsa ca se afle pre fată.

După cc se porni el acumă merse cât merse pe apa cea mare, prin care a trecut fata, până ce ajunse la un mal. Acolo apoi se opri.

Mulțime de ômenî, carî de la cine și prin cine aujise că 'n corabia acêsta se află o mulțime de marfă scumpă, alergară dm tôte părțile să cumpere câte una alta de la stăpânul el.

Etă că în urmă, dē unde și până unde, vine și fata cea cu părul de aur și intră și ea în corabie să vadă ce fel de mărfuri se află într'nsa.

Dar . . . atăta i-a trebuit smeulul ! Mai mult nimic ! Cum o vede în luntru deauna pornesce corabia de la mal și pe ici și-î drumul !

Fata cunôsce și ea acuma în ce cursă a picat și se pricepe că nu-i chip de scăpat. Cêrcă ea ce cêrcă să scape, dar' în zadar ! Corabia eră acuma cine scie unde de mal.

— De gēba te mai trudesce, căci de acuma înainte n'ai să-mî mai scapi din mână ! ūise smeul, după ce s'a vēgut la largul sēu.

Fata, mai aujind încă și acēsta, ce să facă ? ie inelul sēu de pe deget și a-runcându-l în apă ūice :

— Când vei află tu inelul acesta, atunci voiŭ vorbi eŭ cu tine !

Dar smeul sē pēară că nici n'o aude. El mergeă cu corabia înainte, fără să-I pese ce-va de cuvintele el.

După ce ajunse acuma la mal luă pe fata și ducēnd'o acasă se cunună cu dînsa.

Fata însă ișt ūinŭ cuvîntul. Ea nu vorbea cu smeul nemică, orî și cât se neacăia acesta s'o înduplice ca să vorbescă. Cu smeoica și cu cumnatele sēle, căci smeul aveă și surorî, și cela-l-alŭi curtenî vorbea, însă cu smeul nici odată.

Acēsta tăcere a ūinut tot așa mai lung timp.

Etă că 'ntr'o ūi, mergēnd nisce pescari la apa cea mare și pēscuind o mulțime de pesce, aduse și vindură și smeulul o parte din aceștia.

Smeul, adecă fecTORul smeoiceî, după ce cumpēră pesci, se dede singur să-I curățescă. Dar ce să vadă ? Intr'un pesce dă de inelul nevesteî sēle ! Plin de bucurie le el acuma inelul și, mergēnd cu dînsul tot în sārîte la nevēsta sa, îi ūise zîmbind.

— Draga mea Rîndunică ! de acuma vei vorbi cu mine căci ecă în sfîrșit ūi-am aflat și inelul !

Și vorbind o desmiērdă și-I neteșesce bārbiile, așa plin de sänge cum s'a fost umplut pe mäne curățind pescele.

Nevēsta, vēdēndu-ŭi inelul și aujind pre smeŭ ast-fel vorbind, deauna s'a prefăcut într'o Rîndunică cu gūșea roșie și a sburat pe ferēstră.

Smeul, vēdēnd'o că-I sbōră de 'naintea ochilor, se repeđi tute s'o prindă, dar a prins'o numai de mijlocul coŭii, care i-a rēmas în mână, iar Rîndunica se cam mai duse, rămāindu-I de atunci și până în ūiua de astă-ŭi cōda ca o furculiță, adecă, numai cu penele carî nu i le-a smuls smeul, și cu gūșa roșă, cum a fost patățat de sänge.

II

A fost odată o femeie, și femeea acea avcă o noră în casă cu care nu se putea nici de cum învoi. Nu eră mai nici ūi lāsată de Dumnezeu, în care să nu-I dică : ba ca-I leneșă, ba că-I netrebnică, ba că-I una, ba că-I alta. Mai pe scurt ne 'ncetat îi căută pricină, cum îi venia la gură, așa o batjocoră.

Și noră-sa, bună de inimă și răbdătore, tôte le suferia și tăcea, cugetānd, în sine, că sōcră-sa se va incuminŭi de la un tîmp și-i va da pace. Dar' cum să-I dee ! Unde s'a mai vēgut în lumea acēstă vre-o sōcră bună ? Pe ūi ce mergea tot mai rea și mai nesuferită se făcea. Dară într'o ūi, voind să pue capēt la tôte, ce face ? se apucă și omōră pe sōcră-sa, tăind'o tōtă bucășele.

Barbatul nevesteî, carele se vede că, pe cānd i-a omorit maică-sa soŭia, eră unde-va dus de a-casă, cum s'a întors înapoi și a vēgut ceea ce s'a întimplat, s'a făcut foc și pară de mānie, a prins pre noră-sa si puind'o pe nisce cār-bunî aprinșî voi, spre pedēpsă, s'o ardă de vie.

Malca Domnului însă, cum și din ce pricină nu pot să sciu, dar destul atăta că tocmă cānd se aprinse straele pe sōcră cea rea și începuse a arde, se sco-

bori din cer, o prefăcû într'o *Rîndunică* și o scôse de grabă pe horn afară. Rîndunica, adică sócră cea rea, prefăcută în pasere, cum se vădû scăpată afară voi să fugă.

Dar' Maica Domnului n'o lăsă, ci oprind'o îi dîse :

— Stăi pe loc, că nu merge așa, cum cugeți tu ! Nu gîndi că, dacă te-am scos de la mórte, îndată îți-oi da și drumul ! Mai așteptă puțin pană ce îți-oi face un semn dupa care nu numai eu, ci și totă lumea să te cunoscă ori și când și ori și unde, ce sócră bună ai fost, că ai omorit pre noră-ta !

Și cum rosti Maica Domnului cuvintele acestea, îi făcû cîda în formă de forfecă saū mai bine dîs în formă de două cușite ascușite și împreunate la un loc, cu carî a ucis ea pre noră-sa.

Dar' ea n'a rămas numai cu semnul acesta. Când o scôsă Maica Domnului pe horn, aluncî se negri de fum și funingine, și pe unde s'a negrit négră a rămas și până în ziua de astă-zi.

Iară pata cea roșă de pe gușa Rîndunelei e sîngele ce a prins să curgă, pe când a început a arde. Penele cele albineje sunt urmele din cămașa, cu care eră ea înbrăcata, când a pus'o fectorul său pe cărbuni, și care n'a apucat a se aprinde și a arde, și numai s'a afumat.

Și numai după ce a capătat Rîndunica toate semnele acestea i-a dat Maica Domnului drumul ca să sbóre unde vor duce-o ochii și aripile.

R Î N D U R E A

2455 Rîndurea mult graiesce, dar nimic de înțeles.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 150.

Ca și acei cari vorbesc mult însă fără mîez.

R O Î U

Vedî Albină.

2456 Ceea ce la roiu nici un folos aduce, nici albinei îi place.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 75.

Adica ceea ce nu ne folosește nici o plăcere ne aduce (GOLESCU).

2457 Umbla ca sa prînda roiu,
Și și întorče înapoiul.

A. PANN, I, p. 81.—HINȚESCU, 162.

Se dîce despre cel prost.

2458 * A umblă ca un roiu fara matcă.

MIRON COSTIN, *apud* FR. DAMÉ,
III, 32. — B. P. HÎȘDĂU, *Etymolog.*
Magn., 745.

Adică de colo pâna colo, zapăcit, fără scop.

2459 Roîul fără matcă, îndată se prăpădesce.

IORD. GOLESCU, *Mss. II Asem.*, 145.

Adică norodul fără stăpân.

„Ce tocmelă să hie la o ôste ce eră *ca un roîu fără matcă.*” —

MIRON COSTIN.

A R U M E G Â

Veđi *Vorbă.*

S A H N Ă

2459^b * Cel cu sahna în spate, vede musca 'n cer.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

* *Cel cu sagna în spate, vede musca 'n cer.*

Precum dobitocul ranit de șa saŭ de samar vede musca cât de departe, tot ast-fel și pățimașul zăresce îndată ceea ce 'l pôte vă-têmă.

Ș A L Ă Ū

2460 * Δ Șalaŭ.
Pește reŭ.

TR. PROCOPIESCU, *inv. c. Islaz, J. Romanaf.*

Anti-frasă pentru a ȝice că este bun. Se întrebuinteză de pescariŭ din Islaz.

S A M A R

Veđi *An, Măgar, Țea.*

2461 Lua-voiŭ samarul și se va vedea amarul.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 41.*

Veđi *Țea.*

Adică după ce se ȝea acoperișul, atunci se vede starea lucrului (GOLESCU).

2462 Celui ce pörta samarul
Tată 'i este armăsarul.

A. PANN, *Moș Alb.*, II, p. 22.

Se ȝice de acel care prețuesce mai puțin de cât părințil luiŭ.

2463 Samarul să nu 'l îngreunezi, că rămăi tu în locul măgarului.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 113.*

Adică să nu împovărezi pe slugă piste puterea lui, că slujești tu în locul lui (GOLESCU).

2464 Bate samarul
Să pricepă măgarul.

Vezi Șea.

A. PANN, II, p. 144.—HINȚESCU, 165.

Se dice când nu îndrăsnim să spunem cul-va un lucru de-a dreptul și-l facem să înțelégă gândul nostru într'un mod indirect.

Battre le chien devant la lion.

Fata mea, fie îți vorbesc, ca să me înțelégă nora dice proverbul Turcesc.

2464^b * Ș'a legat samarul.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș.

Ș'a dobândit stare.

S A R D E A

2465 * A fi ca sardelele.

V. ALEXANDRI, *Teat.* II, p. 772.

Adică înghesuiți.

Etre serrés comme des harengs en caque.

S A R C Ă

Vezi Țaroca.

2466 Vestea buna Sarca l
Daca e de bine,
Ada-o la mine;
Dacă e de rău
Du-o la birău!

EM. POP, c. *Șomcușei-Mari*, Ungaria.

*Hir*¹⁾ bun Sarcă,
Hir bun Sarcă!
De-i de bine
*A*²⁾ la mine,
De-i de rău,
De capul tēu.

GR. CRĂCIUNĂȘ, *Transilvania*.

¹⁾ Vestea.

²⁾ Adu.

Vezi *Coșofană*.

Frasă proverbială prin care Români din Ungaria întimpină această pasere când o vede că se lasă pe acoperemintul caselor, creștând că prin cântecul său această pasere vestesce sosirea unor oșpeți, și 'n care partee întorsă cu coda, dintr'acolo vor veni oșpeții.

Găsim în *Ornitologia* D-lui S. Fl. Marian următoarea legendă :

LEGENDĂ

Dice că dintru început Țarca n'a fost pasere ca acuma, ci ea a fost chelăriță la unul dintre birturile cele mari și mai cercetate de oșpeți pe timpul acela.

Dar' fiind ea ca și ori-care fată de panura ei foarte îndrăsnăță, sărind înaintea tuturor și legându-se ca șcalul de ôte mai de fie-care oșpe tinăr și frumos, care cercetă birtul, pe lângă acesta mai fiind încă și lungă de mână, înșelând și prădând pe stăpânul său, Dumnezeu se supără amar pe dinsa și spre pedepsă o prefăcui într'o pasere, Si de atunci apoi pasere a rămas până în ziua de astăzi. Și paserea aceea e Țarca.

Fiind însă că Țarca ca chelăriță, eră deprinsă a sări înaintea fie-cărui oșpe și a da de scire stăpânului său, că ecă acela și acela vine la birt, de-aceea ea și acuma, când are să sosescă vre un oșpe la vre o casă, nu se poate răbdă de-a nu se duce mai înainte și a înșușă pre căseni prin cântecul ei, că în scurt timp are să vie atare oșpe la casa aceea.

S B O R

Vezi *Cocor*.

A S B U R Ă

Vezi *Aripă, Curcan, a Umblă*.

2467 Câte sbor nu se mănâncă.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 36. — G. DEM. TEODORESCU, *Poes. pop.*, p. 339.

*Nu totă pasirea sburătoare se mănâncă, nici
tot marile pre cel măr mic stăpânesce, nici
tota pofta din părere născută se plinesce.*

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 185.

Ori ce sboră nu se mănâncă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 9.

Câte sbor i se pare că toate să mănâncă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 107.

Îi pare că câte sbor se mănâncă.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 26; I, 86. — HINȚESCU, 99.

Ori-ce sboră li se pare că îl vor putea mânca.

A. PANN, I, p. 62.

Tôte 'ți par că se mănâncă.

A. PANN, II, p. 108. — HINȚESCU, 98.

I se pare că toate paserile ce sbóră, se mănâncă.

C. NEGRUZZI, I, p. 141.

Nu se mănâncă tot ce sbóră.

C. NEGRUZZI, I, p. 251.

* *Tot ce sbóra nu se mănâncă.*

BARONZI, pag. 61. — AL. DUMITRESCU, 136.

* Δ *Nu tot ce sbóră se mănâncă (măncă).*

HINȚESCU, p. 170. — I. G. VALENTIN, NEANU, 9. — EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Margineni*, J. Ialomița. — I. IONESCU, II, 115. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, *apud*. G. DEM. TEODorescu, *Cercet.* p. 29.

Nu toate câte sbóră se mănâncă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 545.

Nu tot ce sbóră se mănâncă.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1068.

* *Crede că tot ce sbóră se mănâncă.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 767. — AL. ODOBESCU, III, 21.

Nu toate paserile câte sbóră sunt bune de mâncare.

S. FL. MARIAN, *Nunta*, p. 83.

Nu se mănâncă tot ceea ce sbóră.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 14.

Δ *Cel tânăr crede câte ciore sbóră toate se mănâncă.*

S. MIHĂILESCU, *Șezători*, I, p. 220.

Toate paserile care sbóră nu se mănâncă.

C. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, VII.

Nu tot ce sclipește e aur, și nu tot ce sbóră se mănâncă.

Dreptatea, Banat, Ianuarie 1895.

*Ce âmbli tu nu se mănâncă.*P. ISPIRESCU, *Snöve*, p. 41.Veđi *Tînăr*.

Adică tóte nu le putem dobândi (p. 36); adică ori-ce vrem nu se póte dobândi, că nu ne sunt tóte iertate (p. 9). — GOLESCU.

Pe lângă înțelesul dat de Golescu acest proverb însemnează adeseori că nu trebuie să judecam lucrurile saú ómenii după cum se arată a fi. Veđi pentru acest înțeles variantele date de D-l Marian și de ziarul *Dreptatea*.

C. Negruzzi zice la rindul său: „Fă cunoscință cu fata, n'o lua numai pe auzite, pentru că *nu se mănâncă tot ce sbóră*, și se întâmplă de departe trandafir și de aproape boiș cu știr.”

*Non quidvis contiget quod optaris.**Prov. Lat.**Her Kuşun eti jenmez.*¹⁾*Prov. Turcesc.***2468** **Pě cele sburătore cu lațiul le prinde.**IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 58.

Adică muřerile cu maglisiri se 'nșelă (GOLESCU).

2469 **Cum sbóră pestin auđi: cra!**IORD. GOLESCU, *Mss.* II, pag. 30.

Sě dice pentru cei ce cum invață ore-ce, se socotesc de filosofi, și pentru cei ce cum dobândesc un cin, se socotesc de Domni (GOLESCU).

2470 *
A sburat puul cu ața,
Tocmai când eră dulcěța.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 233.

A sburat puul cu ața,
Tocmai când a fost dulcěța.

BARONZI, p. 50. — HINȚESCU, 156.

A scăpa un lucru din mână tocmai când ne este mař drag saú după ce făcusem tóte cele de lipsă pentru a' l dobândi.

Nid tissu et achevé
Oiseau perdu et envolé.

Prov. Franc.

¹⁾ Nu se mănâncă carnea fie-cărei păsări.

*Nido fatto, gazza morta.*¹⁾

Prov. Ital.

*Wann der Korf fe'dig es, flücht der Vogel us.*²⁾

Prov. Germ. Dären.

- 2471 * A sburat puilul cu teiul,
Tocmai când eră temeiul.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 233.

*A sburat puilul cu teiu,
Tocmai când a fost temeu.*

BARONZZI, p. 50. — HINȚESCU, 156.

Acelaș înțeles ca la numărul 2470.

- 2472 * A sburat o dată de la mână, s'a dus!

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 151; III, 122. — HINȚESCU, 170.

Se dice când scapam ore-ce care ne stă în mână și care nu se mai pôte dobândi.

- 2473 * △ Ce sbôra nu se mai întôrce.

*Leleo nu mai țice vai,
Din ochi lacrimi nu mai stôrce,
Că ce sbôră nu se 'ntôrce,
Firul rupt nu se mai tôrce!*

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 283.

*Dragă măndro, nu mai plânge,
Din ochi lacrimi nu mai stôrce,
Că ce sbôră nu se întôrce,
Ai rupt firul nu se tôrce!*

A. PANN, *Moș Alb*, II, p. 80.

Se dice pentru cele cari, când se pierd odată, nu se mai pot dobândi, nu se mai întorc.

SCARĂ

- 2474 * △ La scara murgului.

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, XII, p. 6. — PAPADOPOL-CALIMAH, *Conv. Lit.*, XXI, 14. — PREOT C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț*, J. Mehedinți. — I. IORGULESCU, *inv. c. Bava-de-Aramă*, J. Mehedinți.

¹⁾ Culbul facut, gaita murtă.

²⁾ Când cușca e isprăvită, pasărea sbôră.

1° De grabă. — C. BUNGEȚIANU.

2° Nicl odată.

»Când i se cere cui-va de către altă persoană o datorie sau altce-va și acela nu vroește a 'i o mai dà îi răspunde: am să-ți o dau *la scara murgului*.« — I. IORGULESCU.

3° La lucrul marî, la slujbe marî.

»Intrase în mintea sătenilor, că starea lor de vecinî eră ticălôsă, și vecinîi începuse a năzui *la scara murgului* cerënd desrobire. — PAPADOPOL-CALIMAH.

4° Cât de departe, în casul de față: ne vom judecă până în pânzele albe, până la ultimele instanțe.

»La învoielă unul mai dă, altul mai lasă. Dacă nu vreî, eă mă duc *până la scara murgului*. — I. NEGRUZZI.

2474^b Cu piciorul în scara murgului.

Voința Națională, An. X, No. 2694.

Se dîce de o lucrare făcută în grabă, și cum dîce Francesul, *au pied levé*.

2474° * A ajunge până la scara murgului.

I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova*.

Adică a fi aproape de isbândă.

2475 * Nu 'l țin bine scarile.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1082. —
Maior P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

1° Nu are o poziție bine stabilită, sigură, e amenințat de a-și pierde slujba, etc.

2° Se dîce de omul neputincîos, gârbovit de anî, de grijă și de nevoi.

SCOICĂ

Vezi *Midie*

SCORPIE

2476 Supt pētra cea mai frumoasă, scorpia ascunsă zace.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 65. —
HINȚESCU, 172.— Da E. B. MAWR, 8.

Sē dîce pentru cei smeriți dar fățarnici, însemnând că dē față sē arată sînți, iar din dos ca un șerpe veninos (GOLESCU).

Ἐπὶ παντὶ λίθῳ σκορπιὸς εὕδει. ¹⁾

Prov. Elin.

Latet anguis in herba. ²⁾

Prov. Lat.

Le serpent est caché sous les fleurs.

Prov. Franc.

Daar schuilt eene slang onder het loof. ³⁾

Prov. Oland.

2477 * A fi ca o scorpie.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —
I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.*

Adică: slaba, urită sau rea.

2478 Scorpia cu limba dulce te linge și cu căda te împunge.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 67.*

Arată năravul celui făcarnic (GOLESCU).

SCRÓFĂ

2479 * Δ S'a suit scrófa în copac.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —
I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.*

* Δ S'a suit scrófa în copaci.

V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciava.*

* Δ S'a suit scrófa în răchită.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea,*
J. Dorohoi.

* Δ S'a suit (s'a urcat) scrófa în salcie.

I. IORGULESCU, *inv. c. Baza-de-Arama,* J. Mehedinți.

Se dice unui om care se pretinde a fi ce-va de el și drept vorbind nu e nimica, sau unui om care o fi fost la început într-o stare mai joasă și care în urma s'a ridicat, și se mândrește.

*Υς ἐκώμασε.

Prov. Elin.

¹⁾ Sub ori-ce piatră dorme scorpiea.

²⁾ Șerpele e ascuns în iarbă.

³⁾ Se ascunde un șerpe sub verdetă.

Sus saltavit (commessatur).

Prov. Lat.

2479^b * A fi născut în zodia scrófel.

Maior P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

* *A avé noroc de scrófă.*

*I. BĂNESCU, prof. J. Roman. —
M. CANIAN, J. Iași.*

* *A avé noroc porcesc.*

Maior P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

A fi fôrte norocos.

Ș E A

Veđi Cal.

2480 * ^Δ Bate seaua să pricépă iépa.

*IORD. GOLESCU, Mss, II, p. 116. —
AL. DUMITRESCU, 140. — V. FORESCU,
Folliceni, J. Suciava. — LAURIAN &
MAXIM, II, 1137. — HINȚESCU, 175. —
P. ISPIRESCU, Rev. Ist., I, 451; Leg.
271; apud GASTER, Chrest., II, 376. —
I. SLAVICI, Conv. Liter., VI, 109. —
I. IONESCU, Cart. Cit., III, 230.*

* ^Δ *Bate șeaua să se pricépă iépa.*

*K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, inv. c.
Știubenii, J. Dorohoi.*

Bate șeaoa, să înțelégă iépa.

C. NEGRUZZI, I, p. 251.

* *A bate șeaua (ca) să pricépă iépa.*

*G. MUNTEANU, p. 121. — FR. DAMÉ,
I, 125. — S. I. GROSSMANN, Dicțion.
Germ., p. 32 \ 52.*

* *Bate șeaoa.*

*V. ALEXANDRI, Conv. Liter., IV,
pag. 314. — Teatru, I, 180.*

Când nu se póte bate calu, se bate sedla.¹⁾

FR. MIKLOSICH, Rum. Unter., I, 11.

Veđi Samar.

Să ȃice când dojănim pē unul ca să învêțăm pē altul (GOLESCU)

¹⁾ Când nu se póte bate calu, se bate șeaoa.

A vorbi cui-va în pildă; a face aluși înșepătore la ceva.

*Qui ne peut battre le cheval
Batte la selle ou le bast.*

Prov. Franc.

Chi non può dare all' asino, dà al basto. 1)

Prov. Ital.

Quien no puede dar en le asno, da en el albarda. 2)

Prov. Span.

Who cannot beat the horse, let him beat the saddle. 3)

Prov. Engl.

Man schlägt auf den Sack und meint den Esel. 4)

Prov. Germ.

2481 Fie-care pune bucuros șeaoa pe îepa vecinului.

I. SLAVICI, *Conv. Liter.*, An. IX,
pag. 93.

Ne slujim în grabă și cu placere cu lucru strain.

2482 * Li sta ca șeaoa pi gumar. 5)

D. DAN, *Nevesca, Macedonia*. —
XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*.

Se ȋice despre acel care se îmbracă cu hațue carī nu 'l prinde.

2483 * Unde se gasesce saoa (șeaoa).
Să cere și ipingeaua.

A. PAUN, *Edit.*, 1889, p. 20; I.
69.—BARONZI, 59.—HINȚESCU, 174.—
Da E. B. MAWR., p. 57.

Veȋi *Friu*.

Cine a greșit o data e în tot-deauna banuit.

2484 * Ȋi pi șeua pi sumar. 6)

D. A. MILESCU, *Gopeș, Macedonia*.

Despre cei carī scapată, carī se scobóră într'o poziție mai mică,
corespunde întocmai locuțiunei Românesci: *Din cal magar*.

1) Cine nu pôte dă în măgar, dă în samar.

2) Idem.

3) Cine nu pôte bate calul, lasă 'l să bată șeaoa.

4) Lovesce sacul, vroind a lovi măgarul.

5) Ȋi stă ca șeaoa pe măgar.

6) De pe șea pe samar.

2485 Ridica-voiu şaşa şi se va vedea zagnă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 63.

Adică după ce se descoperă ore-ce, atunci i se ved cusururile
(GOLESCU):

O ghicitore a cărei deslegare este cuvîntul *ladă*, sună ast-fel:

Când se ridică şeaua se ved maşele.

2486 Până nu 'i ieî şaoa (şeaua) din spate,
Nu veđi în ce loc îl bate.

A. PANN, I, p. 145.—HINŢESCU, 174.

*Până nu ieî calului şeaua
Nu 'i veđi rana din spate.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 174.

Veđi *Samar.*

Acelaş înţeles ca la numărul 2485.

Aon dēbasta, sē vēzon las cachaduros. 1)

Prov. Languedoc.

Au desbasta, se vozon las cachaduros. 2)

Prov. Provans.

2487 * Când se ridică şeaua se ved cōstele.

I. MĂGURĂ, *Prof. J. Prahova.*

Se đice despre cei slabî la trup.

2488 * Să cumperi şeaua după cum e calul.

N., c. Găesci, J. Dîmboviţa.

Orî-ce lucru se fie potrivit cu starea, cu poziţia, cu valórea
omului. Când se însoră sa 'şi lea nevēsta avēnd aceeaş *crescere*
ca şi dînsul.

2489 * A plecat calare şi se întorče cu şeaua în spinare.

I. BĂNESCU *prof. J. Roman.*

Îi-a mers rēū, nu a isbutit în întreprinderile sale.

SĚLBATIC

2490 Au venit sēlbatici
Să împace domestici.

A. PANN, III, p. 25.

1) La scosul samarului, se vede zagnă.

2) Idem.

*A venit sêlbaticul
Să 'mpace domesticul.*

HINȚESCU, p. 174.

Se ȃice cȃnd se amestecȃ unul intr'o cȃrtȃ ca sȃ ȃmpace lucrurile șȃ la urmȃ mai rȃu o stricȃ.

Ș È R P E

Veȃi *Inima, Sin*, Cap. XVII.

2491 * ^Δ Șerpele, pȃna nu 'l calcȃ pe cȃdȃ, nu se 'ntȃrce sa te musce.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 7; I, 25. — BARONZI, 58 — HINȚESCU, 175. — AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.* — BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cȃt.*, II, 46. — D^a E. B. MAWR, 47. — H. D. ENESCU, *ȃnvȃf. c. Zamostea*, J. *Dorohoi*.

Șerpele, pȃnȃ nu 'l calcȃ pe cȃdȃ, nu te mușcȃ.

IDEM, *Calend. Rom.* 1892.

Pȃnȃ nu supȃram pe ȃre-cine nu ne vatȃma.

2492 * Nu calcȃ șerpele pe cȃdȃ dȃca uu vrei sa te mușce.

AL. MARTINIAN, *J. Ilfov.*

Nu cȃlcȃ șerpele care dȃrme.

AL. DUMITRESCU, p. 121.

Șerpele ca sa-nu te mușcȃ veȃi sa-nu 'l calȃi perste cȃdȃ.

ANDREIȚ AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*, pag. 99.

Acelaș ȃȃeles ca la numerul 2491 sub o formȃ mai ȃmpativȃ. Turcul ȃice: *Iatan ȃlana basmȃ.*¹⁾

2493 Cine pȃ șerpe de cȃdȃ 'l apuca, ȃdata sȃ mușca.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 83.

Se ȃice pentru cei ce nu sciũ cum sȃ rȃsplȃtȃscȃ (GOLESCU).

2494 Șerpe cu cap dȃ muierē.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 96.

ȃdicȃ ȃȃelept ca șerpele șȃ viclȃn ca muierē (GOLESCU).

¹⁾ Nu cȃlcȃ șerpele care dȃrme.

2495 Șerpele cât de mult  l ve  m ng i , el tot te va mușcă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Adică cel vicle   i f  arnic,  i mai ales dușmanul (GOLESCU).

2496 Șerpele să șperie de  nsuș  pielea lui, c nd o vede spinzurat .

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Adică cel fricos d  umbra lui (GOLESCU).

2497 In or -ce gaură po i găsi șerpe c t d  mic.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 15.

Adică r i la or -ce curte (GOLESCU).

2498 In pielea s rpelui se ascunde dracul.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1167.

Este o credin   populară ; ne  nva a tot de odată să ne ferim de cei răi.

2499 Nu ' i fie milă de șerpe.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1167.

Adică de cel vicle   i f  arnic.

2500 In or -ce gaură să viră șerpe c t d  mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 15.

Adică r i cam pr tutindenea (GOLESCU).

2501 Șerpele ce să t rasc , n'are trebuință d  picere să 'l t rasc .

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Să  ice c nd ni să dă cele d  care n'avem trebuință (GOLESCU).

2502 Pre cela ce 'l mușcă șerpele,  i de șopirlă se feresce.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 359

* *Cine e mușcat de șerpe se păzesce  i de șopirlă.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 107. —
HINȚESCU, 175.

* *Cine e mușcat de șerpe se teme  i de șopirlă.*

I. G. VALENTINEANU, pag. 30. —
REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, 275.

Cine e mursicat de șerpe se păzesce  i de șopirlă.

A. PANN, II, p. 133. — P. ISPIRESCU,
Rev. Ist., II, 161.

Pe care l'a mușcat șerpele se teme și de șopirlă.

Károly Ács, p. 83.

Pe cine l'au mușcat șerpele se teme și de șopirlă.

Abecedar Ilustrat, p. 25. — S. I. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, 130.

Când te mursică șerpele, 'ți-e frică și de șopirlă.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1167.

Te-a mușcat șerpele, 'ți-e frica și de șopirla.

IDEM, *Calend. Rom.* 1892.

* Δ *Cel mușcat de șerpe se teme și de șopirlă.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.

Cel pațit e în tot-d'a-una cu frica în sin.

Cui serpe morse, lucerta teme.¹⁾

Prov. Ital.

Quien del alacran esta picado, la sombra espanta.²⁾

Prov. Span.

He that has been bitten by a serpent, is afraid of a rope.³⁾

Prov. Engl.

Den ein Mal die Schlange beisst, ber fürchtet sich vor jedem gewundenen Seil.⁴⁾

Prov. Germ.

2503 Sachi șarpe are sev otrav. ⁵⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, pag. 15.

Fie-care om are răul său.

2504 * Δ Șerpele, când îl dore capul, ese la drum.

HINȚESCU, pag. 175. — I. MĂGURĂ, *Prof.*, J. Prahova. — I. BĂNESCU, *prof.* J. Roman. — Preot C. BUNGEȚIANU *inv. c. Cosovăț*, J. Mehedinți.

¹⁾ Cine e mușcat de șerpe, se teme de șopirlă.

²⁾ Cine e înțepat de scorpie, să sperie de umbra (ei).

³⁾ Cine a fost mușcat de un șerpe, îl e frică de o frînghie.

⁴⁾ Acel pre care șerpele mușcă odată, îl e frică de ne-care frînghie încercată.

⁵⁾ Fie-ce șerpe are otrava lui.

* Δ Șerpele, când i se face de cap, ese la drum.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănesci-Mărginem, J. Ialomița*. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți*.

1° Omul când nu măi judecă să pierde. — C. BUNGEȚIANU.

2° Omul când i se face de trântelă, caută certă. — I. IORGULESCU.

Poporul crede că șerpele nu se arată de cât atunci când îl dore capul, și în scopul de a fi omorît. Dacă până în seră nu e omorît, el trebuie să muște pe cine-va.

2504 ^b * Șerpele nu'si arată nici odată cода înainte.

MAIOR P. BUDIȘTEANU, J. Ilfov.

Să nu fii fricos, ci vitez ca șerpele.

2504 ^o * A umblă ca șerpele după vitejii.

M. CANIAN, J. Iași.

A căută certă, a se aruncă singur în primejdie.

2505 Cresce șerpele în sin, ca mai bine să te muște.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 37.

Cresce puțul de șerpe sa te muște.

A. PANN, *Archiv.*, p. 26.

* *Cresce puțu de șerpe (ca) să te muște.*

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 12 ; III, 112. — HINȚESCU, 175. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 158. — AL. MARTINIAN, J. Ilfov.

Cine cresce șerpe întâiu pe el îl mușcă.

BARONZI, p. 49. — HINȚESCU, 175.

* *A cresce puțu de șerpe.*

G. MUNTEANU, p. 121.

* *Cresce șerpele să te muște.*

AL. MARTINIAN, J. Ilfov.

* • *A încălzi șerpele în sin.*

M. CANIAN, J. Iași.

Vezi Năptreă.

Să ție pentru cei ce supără pe parinții lor și pe făcătorii lor de bine (GOLESCU).

Οφιν εἰν τῷ κόλπῳ θάλπειν. ¹⁾

Prov. Elin.

Κακούς ποιῶν εὔ, θρέψαι λύκους. ²⁾

Socrat.

Colubrum in sinu fovere. ³⁾

Prov. Lat.

Zy broeden eene slang in hun boezem, die hun't hert zal afsteken. ⁴⁾

Prov. Oland.

Nutrisci serpe in seno, ci lasciarà veleno. ⁵⁾

Prov. Tosc.

C'est un serpent que j'ai réchauffé dans mon sein.

Dictionnaire de l'Académie.

Origina acestui proverb se gasesce într-o fabulă foarte veche pe care o gasim în *Gabrias*, XLII, *Esop* CXVII, în instrucțiunile pe care împăratul Bizantin Vasile le dă fiului său Leon, s. c. I.

HOMO ET COLUBRA

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.
Gelu rigentem quidam Colubram sustulit,
Sinuque fovit, contra se ipse misericors.
Namque ut refecta est, necuit hominem protinus,
Hanc alia cum rogaret causam facinoris,
Respondit: Ne quis discat prodesse improbis.

PHEDRU, C. IV, Fab., p. 28.

Dim. Țichindeal a dezvoltat același subiect pe cum urmăze:

ȘERPELE ȘI SĂTÂNUL

Un sătân au aflat Iérna pre un Șérpe jumătate înghețat. După obiceiul bătrân al credinșilor deșarte făcându-i-se milă de dînsul, l'au dus în casa sa, unde l'au pus supt cuptorul cald.

Deci el după ce s'au încălzit și s'au desghețat, au început a se tăvăli prin casă, a șueră și a-și vîrsă veninul. Apoi sătânul vădînd acest spurcat nărav, și nemulțumire, l'au gonit afară larașî în frig, unde larașî au înghețat și s'au sfîrșit al său veninat nărav.

A se vedé și fabula lui La Fontaine, *Le Villageois et le Serpent*.

2506 Ca serpele care și-a lepădat pielea.

IORD. GOLESCU, Mss. II, Asem., 47.

Adică desbrăcat, în pielea gôla.

¹⁾ A încălzi un șérpe în sin.

²⁾ A face bine celui rău, e a cresce lupi.

³⁾ A încălzi un șérpe în sin.

⁴⁾ Cresce (ciocesc) un șérpe în sinul lor, care o sătîn înțepe la inimă.

⁵⁾ Nutrește șérpe în sin, care i va lasa venin.

2507 * Îl trece un șerpe rece prin sin.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 206.

* *A trece un șerpe prin inimă.*

M. CANIAN, J. Iași.

Se îngrozesce, îi trec florii prin inimă.

2508 * △ Să nu te musce șerpele de limbă.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, II, p. 74.

* △ *Să nu te musce șerpele de inimă.*

I. MĂGURĂ, *Prof.*, J. Prahova. —

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 278. — M. CANIAN, J. Iași.

* △ *Să nu te musce șerpele să faci sau se dăci...*

Șerpele, adică dracul, dă în tot-deauna sfaturi rele oamenilor. Vezi proverbul 2498.

«Să nu cam-va să te musce șerpele de inimă, să te duci acolo, că e stingere de tine.» — P. ISPIRESCU.

2509 * A prinde șerpele cu mâna altuia.

BARONZI, p. 47 & 65.

Prinde șerpele cu mâna altuia.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 61.

Cu mâna altuia șerpele din bortă să scoți ai vrut, și pe mine clește înpotriva jeratecului m'ai făcut.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 44.

Cu clește jeratecul să fie, și cu mâna altuia șerpele din bortă să scotă.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 220.

Cu mâna altuia șerpele din bortă a scote siliă.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 238.

Umbli să prinzi șerpele cu mâna altuia.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 173.

* *A prinde șerpele cu mâna nebunului.*

M. CANIAN, J. Iași.

Veți Cărbune.

Să ție pentru cei ce cu primejdia altora vor să scape ei de primejdie spre al lor folos (GOLESCU).

De alieno ludis corio. ¹⁾

Prov. Lat.

To make a cat's-paw of one. ²⁾

Prov. Engl.

Tirer les marrons du feu avec la patte du chat.

Prov. Franc.

Con agena mano sacar la culebra del horado. ³⁾

Prov. Span.

2510 Strigă și țipă ca din gură de șerpe.

A. PANN, II, p. 159. — HINȚESCU, 181.

Țipă cât pôte

Ca 'n gură de șerpe.

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*, pag. 448.

*

A țipă ca din gura șerpelui.

FR. DAMĂ, II, p. 89.

*

A țipă ca din gură de șerpe.

DA EC. Z., *Bérlad*, J. Tutova.

Veți Brăscă.

Adică foarte tare.

2511 * Chiar din gaura de șerpe.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 84.

Adică ori de unde va fi, cât de bine va fi ascuns, cu ori ce preț.

— «Îi spuse că se duca să 'l caute, și să 'l aducă împăratului *chiar din gaură de șerpe.*» — P. ISPIRESCU.

2512 * A se ascunde în gaură de șerpe.

G. MUNTEANU, p. 72. — I. IONESCU, *Cart. Cit.*, III, 174. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — M. CANIAN, J. Iași.

O să cauți în gaură de șerpe să te ascunzi.

A. PANN, III, p. 51. — HINȚESCU, 89.

¹⁾ De alieno corio ludere, proverbio dicuntur, qui securius agunt, sed alieno periculo. — P. Manutius.

²⁾ A face din cine-va o labă de pisică.

³⁾ Cu mână străină (altuia) a scote șerpele din gaură.

Intră și în gaură de șerpe.

HINȚESCU, p. 82.

* *A se băgă în gaură de șerpe.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 965. —
B.P. HĂȘDEŪ, *Etym. Magn.*, 2318.

A dispăre, a se ascunde de frică.

2513 * *Că nu 'ți-am fript șerpî pe burtă.*

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 151. —
HINȚESCU, 63.

Par-că 'i-am fript șerpî pe burtă.

A. PANN, III, p. 13. — HINȚESCU, 175.

Ca când ți frige cine-va șerpî pe inimă.

A. PANN, III, p. 18.

* *Ce ți-am fript niscai-va șerpî?*

DA V. BUDIȘTEANU, *București.*

Nu ți-am făcut nici un rău, nu ți-am pricinuit nici un neajuns.

2514 *A călcă șerpele pe codă.*

FR. DAMÉ, I, 263.

1° A vătămă pre cel cumplit.

2° A atinge buba, punctul dureros, și precum dice Francesul :
mettre le doigt sur la plaie.

A S E Ț E L Â

Vedî Femeie.

2515 *Anevoie poți sețelâ un cal ne-invățat.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 3.

Adică a sluji la un nebun (GOLESCU).

S E Ū

2516 * *A face, prinde său perde seū.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1176.

Adică a se îmbogăți său a sărăci.

2517 * *A trăi din seul seū (lui).*

A. PANN, III, p. 105. — HINȚESCU,
190. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Vezi *Rărunchiu*

A fi cu avere, a trăi din avutul său, precum ursul, bursucul și toate celelalte animale care morțesc ierba, trăesc din grăsimea lor.

SGARDĂ

2517^b * A fi cu sgardă.

Ca cânele cu sgardă de gât.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*, 72.

A avea stăpân, a ascultă de poruncile altuia.

Are un înțeles defavorabil.

SIMȚIORĂ

2518 Simțioră, Simțioră,
Es copii toți pe-afară!

S. FL. MARIAN, *Ornit*, II, p. 144.

Prin aceste cuvinte Românii din Moldova întâmpină glasul Simțioarei când o aud primăvară pentru întâiași dată.

Acastă pasăre, care nu este altă de cât Pițigoiful, se numește ast-fel de locuitorii Moldovei pentru că, cum se desprimăvărează, dintr-o sboră prin pomete și prin alte locuri strigând ne 'ncetat: *Simți-vara! Simți-vara!*

ȘOÎM

Vezi *Săptămână, Vară*.

ȘOPÎRLĂ

Vezi *Șerpe*.

ȘÓRECE

Vezi *Corabie, Hambar, Lup, Măgură, Măță, Móră, Motan, Munte, Pisică*.

2519 Șórecii când au pace cu pisica, se primejduesc bucatele.

A. PANN, *Edit. 1889*, p. 176; II, 52. — HINȚESCU, 178.

Adică când stăpânii nu țin slugile de scurt, când mâna cârmui-torului nu se simte în conducerea afacerilor statului.

2520 • Șorecele sperăză scăpare și când e în gura pisiceî.

HINȚESCU, p. 178.

Omul, și în cele mai mari primejdii, păstrează nădejdea că va scăpa.

2521 Să nu trecă odată șorecele p'în barbă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 113.

*
*Nu 'i c'a trece șorecii prin barbă dar se face
cărare.*

N. JUVARA, c. *Popeni*, J. *Falcu*.

Vezi *Barba*.

Adică să ne pazim a nu se face obiceiul spre a noastră supărare, să nu iertăm cea d'întăiu supărare (GOLESCU).

2522 Șorecele în gaura nu încăpeă și tivgă după el tiră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

*Șorecile nu încope pe gaură și și-a legat ș'o
tivgă, (tivgă) de codă.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 73; III,
99. — HINȚESCU, 178.

*Vede că nu încape singur pe gaură,
Și 'și mai légă și tivgă de codă.*

HINȚESCU, p. 199.

Să ție pentru cei ce se însărcinează pîste puterea lor, și mai ales pentru cei ce se însor în sărăcie (GOLESCU).

Anton Pann aplică acest proverb celor lacomi și nemulțumiți.

2523 Șorecelui nu-i lipsesce,
Ca din vreme 'sî grămădesce.

A. PANN, I, p. 150. — HINȚESCU, 178.

Despre cei harnici și prevădători.

2524 • La șorece mare, pisică și mai mare.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 106.

Adică la cele mai anevoie putere mai mare trebuie (GOLESCU).

Acest proverb pare a fi o traducere a proverbului frances: *À bon chat, bon rat.*

Vezi La Fontaine I, fab. XVIII.

- 2525 * Tot-deauna șorecele se întorce la borta lui.

Da E. SEVASTOS, *Pov.*, p. 236. —
I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.*

Arată farmecul deosebit care atrage pe fie-care om în țera unde s'a născut, la casa lui, spre némurile sale.

- 2526 * Trage ca șorecele la borta lui.

I. BĂNESCU, *profesor J. Roman.*

Să ție despre acei car'i se tot duc unde sunt învățați ca să mērgă.

- 2527 Pentru 'n șorece se 'nôdă
Și jură ca n'are cōdă.

A. PANN, I, p. 28 — HINȚESCU, 178.

*Pentru șorece se inôdă
Și jură că șorecii n'au cōdă.*

HINȚESCU, p. 106.

Se ție despre cei mincinoși și flecar'i.

- 2528 Plâng și șorecii când mōre pisica ?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 60.

Adică vrăjmaș pentru vrăjmaș, când mōre (GOLESCU).

- 2529 Șorecele cu o gaură numai, îndată el prinde pisica.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Ne învață să avem mai multe strejuiri împotriva vrăjmașilor (GOLESCU).

Mus non uni fidit antro. ¹⁾

PLAUTUS, *Truculentus.*

Souris qui n'a qu'un trou est bientôt prise.

- 2530 Șorecele supt îngrijirea pisicei.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Adică lucru nepotrivit din fire, și se ție când oriînduim dregători cumpliți (GOLESCU).

- 2531 Șorecii și fierul el rōde.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 96.

Adică cei colțați, cei cumpliți pē ori-cine căznesce (GOLESCU).

¹⁾ Șorecele nu se mulțumesc (incede unei) cu o singură gaură.

- 2532 * A fi ca un șorece eșit din gărlă.
Vezi *Curca, Gaină, Gărlă*.
Adică murdar, rușinat, umilit.
- 2533 * A fi ca un șorece eșit din putina cu apa.
Acelaș înțeles ca la numărul 2532.
- 2534 * A arde ca șorecii.
Vezi *Móra*.
Adică fără a pute scăpa.
- 2535 * Ca șorecii cu pisica se iubesc.
IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*, p. 9.
Vezi *Căne*.
Anti-frasa pentru a țice : să urăsc.
- 2536 Când se va imprieteni șorecele cu pisica.
IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*
pag. 128.
Adică nici odata
- 2537 * Nici în borta șorecelui.
I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 212.
Vezi *Șérpe*.
Adică nicairi. Se întrebuintează mai cu sémă pentru a se arăta
ca ori unde se va ascunde cine-va. tot nu va scăpa.
" — Nici în borta șorecelui nu scapi de mine. " — I. CREANGĂ.
- 2537^b * Nici cât să orbescă un șorece.
P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 207.
Adică foarte puțin.
"Parale n'avea; de moră *nici cât să orbescă un șorece* ; ce-va
țole, ori vr'un dichis în casa lui, tufă!" — P. ISPIRESCU.

STICLETE

- 2538 * A avé sticleți în cap.
M. CANIAN, *J. Jaș.*
- * A fi cu sticlețul (sticletele) în casă.
Vezi *Gărgăun, Pasere*.
A fi cam ciocnit, a sări de la o idee la alta ca nebuni, prin
asemănare cu sticletele, pasere foarte neastimpărată.

LEGENDA

După ce a făcut Dumnezeu pe toate păsările, câte se află pe pământ și a împărțit fie-căreia dintre dîsele hrana cu care are să trăească în lume, într'o și le-a chemat iarăși pre toate la sine, anume ca sa li bofăască penele, să nu fie toate într'o coloră, căci, dintru început, penele tuturor păsărilor aveau numai o singură coloră.

Toate păsările, de la cea mai mare și pâna la cea mai mică, cum auțiră această veste îmbucurătoare, se adunară de 'nainte a lui Dumnezeu și Dumnezeu pre toate le-a boit.

Etă însă că 'ntr'un târșu, după ce a gălat Dumnezeu acuma pe toate păsările de boit și voiă să le dee drumul ca să se ducă fie-care în trebă-și de unde a venit, vine tot într'un suflet și Domnișorul, ¹⁾ și 'năpucă bine a sosi, 'năpucă bine a se resuflă și se rogă lui Dumnezeu să'l bofăască și pre dînsul.

Dumnezeu cum îl vîdă, îl întrebă :

— D'apoi bine, Domnișorule! unde mi-ai fost până acuma ? De ce n'ai venit și tu de odata cu cele-l-alte sburătoare ?

— Apoi, del' ce era să fac, păcatele mele! Nainte de a fi auțit porunca ta, Dîmne, m'am fost vîrit prin nisce scai ca să-mi caut și eu puțină sîmînță d' rîndul traifului, și cînd prinsei de veste și voiă să mă pornesc și eu de o-dată cu cele-l-alte păsări ca să vin aice, nevoie mare! mă 'mpleticiu printre scai și atîta ce mă sbuciumai de nu mai sciam acuma singur ce să mă fac, dîră să scap mai de grabă din încurcătura în care intrasem. Dară după ce scăpai tot într'un suflet alergai până aicea.

Vîdînd Dumnezeu că Domnișorul sau Scaterul, nu din lene sau din nebă-gare de samă s'a întîrșiat, ci din pricina scailor, în cari s'a fost încurcat, a luat penița și întingînd cu dînsa în toate ălele în cari fusese colorile și 'n cari mai rămăsese câte-o țiră de coloră, l'a împestrițat și pe dînsul cu mai multe feluri de colorii, precum : mohorit, alb, negru, roșu și galben, și de atunci apoi penele Domnișorului au mai multe flori. Tot de atunci l'a rămas și numirea de *Domnișor*, pentru că așa l'a avorbit Dumnezeu, iară *Scater* pentru că mai mult cu sîmînța de scafu se nutrește. — S. FL. MARIAN.

2539 * [△] A pune colivia cu sticleți pe (în) capul seu.

BARONZI, p. 45. — I. IORGULESCU
inv. c. *Baza-de-Arama*, J. Mehe-
dinți.

Adica a se casători, a-și umplea prin urmare capul cu felurite grije și necazuri.

S T Î R V

Vezi Cîbra, Corb, Vultur.

Ș T Î U C Ă

2540 * [△] Capetînă de știucă, casă boerăscă.

TR. PROCOPIESCU, inv. c. *Islaz*, J.
Romanași.

Precum căpătina de știucă este secă, fără carne, asemenea și casa boerului. — TR. PROCOPIESCU.

Francesul, mai puțin satiric, se mulțumește cu dicerea :

Tête de brochet, donne la à ton valet.

¹⁾ Sticletele se numesc în Bucovina : Domnișor, Scater și Stiglet .

STRECHIE

- 2541 * A dà, a intră, a lovi strechia în, pe...

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1302. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, 227. — A. DE
CIHAC, *Dict. Etym.*, II, 373. — HIN-
TESCU, 181. — AL. ODOBESCU, I, 162. —
V. ALEXANDRI, *Teatru*, I, 197; II, 493.

Ai strechiat la bătrânețe.

V. ALEXANDRI, *Conv. Lit.* IV, p. 335.

A strechiat lumea.

V. ALEXANDRI, *Conv. Liter.*, VII,
pag. 438.

1° A da fuga, a fugi în cât să nu se mai pôta opri de nimeni și de nemica.

2° A fi coprins de mare furie.

3° A înnebuni.

Prin asemănare cu vita mușcată de strechie.

STUP

Vezi Albină, Țigan.

- 2542 * A fi ca un stup neretezat.

A. PANN, III, p. 105. — P. ISPIRESCU,
Rev. Ist., III, 377. — HINȚESCU, 181.

A se face stup de bani.

V. ALEXANDRI, *Teatru*, II, p. 401.

Adică cu avere.

- 2542 ^b La stup de miere, roiă de musce.

V. ALEXANDRI, *Teatru*, II, p. 900.

La lucrul bun și plăcut, mulți se gramădesc.

STURZ

Vezi Prepelică.

- 2543 * △ Sturzul ne aduce vara.

ILIE MARIN, *București*, J. Ilfov. —
Preot C. BUNGEȚIANU, *învăț. c. Co-*
sovăț, J. Mehedinți.

Poporul numesce zilele de la 12 pînă la 18 Martie, *zilele Stur-
zului*, pentru că în aceste zile vine Sturzul din țările calde la noi.
Sturzul este ast-fel, ca și rîndunica, un prevestitor al verei care
se apropie și este priimit cu dragă inimă de țeranii noștri.

D. S. Fl. Marian, a eules la Români din Bucovina, următoarea
legendă :

L E G E N D Ă

Țice că pe când âmbăă Domnul nostru Isus Christos și cu Sân-Petru pe pămînt, trecînd ei într'una din ȝilele lui Mart pe lângă un codru mare, vî-
ȝură tocmai pe vîrfuî celui mai înalt arbore pre un Sturz cîntănd și fălindu-
se că el face vara.

Sân-Petru, cum îl zări rotindu-se și cîntăud așa de votos pe vîrfuî arbore-
lui, îi dete bună deminătă ȝicîndu-l :

— Bună deminătă, Sturzule !

— N'om cînd să-ȝi mulȝumesc ! rîspunse acesta cu îngămfare.

— Da de ce, dacă este ertat să te 'ntreb ?

— De aceea, că eu fac vara ! rîspunse iarăși Sturzul, rotindu-se pe vîrfuî
arborelui unde se află, și cîntănd :

Astă-ȝi mî 'nsor eu

Măne-un frate-al meu

Sân-Petru și cu Domnul nostru Isus Christos auȝind acesta nu stătura mai
mult de vorbă, ci se porniră și se dusera mai departe, lăsănd pe Sturzu în
pace ca să facă vara, după cum s'a lăudat.

Êtă însă că tot într'aceea ȝi, după amedă-ȝi dă Dumneȝeu o plôte desă și
rece, care a curs ca din cofă și care a durat până în séră. Iară după ce a în-
serat, dă Dumneȝeu un ningeu și un viscol ca acela . . . și ninge și viscolesce
tôtă noptica, de ȝi se pare că e în dricul iernei, și se face așa de frig de mai
că crăpă lemnele de ger.

A două ȝi de deminătă, după această întimplare și după ce au âmbăat acuma
pe unde au avut să âmble, întorcîndu-se Sân-Petru și cu Domnul Isus Chris-
tos și trecînd iarăși pe lângă codrul cel mare, allară pre Sturzul nostru cel
fălos pe una din cele mai de jos ramuri ale unui arbore tufos stănd tupilat,
sgulit și fôrte întristat, trecîndu-l tot dorul de însurat.

— Bună deminătă, Sturzule ! ȝise Sân-Petru, cum a dat cu ochii de dînsul,
că stă așa de tupilat, tăcut și întristat la trupina arborelui.

— Mulȝumim Domnii vîstre ! rîspunse el supărat.

— Da ce faci aice ? Ce stai așa de sgulit ? îl întrebă iarăși Sân-Petru.

Ah ! astă-ȝi mor eu

Mănî un frate-al meu !

rîspunse el, plecăndu-ȝi rostul în jos și sborșindu-ȝi penele, ca doară s'or puté
mai bine scuti în protiva frigului ce-l tăia la inimă

De atunci, apoi, de cînd mai că eră să pér'ă de frig, Sturzul nicî odată nu
se mai fălesce și cîntă în luna lui Mart, ca el ar face vara și vreă să se 'nsóre,
ci strigă cu îngrijire :

Cîoreci și opinci

Că de măne nîngi,

Cîoreci buni de pânză,

Si opinci de frunză

De mers la drăguță !

Ț A P

Veȝi Cîoban, Cap.

2544 * Par'ca e un ȝap logodit.

M. CANIAN, J. Iașu.

Adică umblă mândrindu-se. Se ȝice mai ales despre Greci.

2545 * △ A beli ȝapul.

* △
A *finé țapul de córne.*

GR. JIPESCU, *Rêur. Oraș.*, p. 113.—
Preotu C. BUNGEȚIANU, *invêf. c. Co-*
sovêf., J. Mehedinți.

Se ȃice când om orî femeie varsă după ce a bėut, căci acel care-
varsă face exclamări cari se asemėnă cu sbieretul unui țap. — C.
BUNGEȚIANU.

Ț A R C Ă

*
2546 Îi âmbla gura ca și la țarci.

Veđi *Sarcă.*

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 60.

Veđi *Coșofana.*

Acestă ȃicere din Bucovina, corespunde acelei din Țera-Romă-
nėsca : *îi merge gura ca la o coșofană*, și cu dinsa obicînuesc să-
atingă pre femeile limbute cărora nu le tace nici-odată gura.

Țarca fiind o pasere forțe neastîmpărată, caro nu mai are nici-
odată stare și alinare, ci tot-d'a-una alergă în colo și 'n cõe, strigă
bate din cõdă și sė cėrtă cu semenele sale, era natural ca să dea
nascere la o asemenea locuțiune, pe care o întilnim și la alte po-
pore, precum la Francezii, cari ȃic : *Jacasser comme une pie*
borgne.

LEGENDĂ

I

ȃice că, însurându-se Impăratul păsărilor, a poftit pre tõe paserile la os-
pêt¹⁾, și pre tõe le-a cinstit, le-a ospetat și le-a omenit cum se cade. Fie-care
a fost iudestulită și mulțumită.

Sarca însa, tot sariă din blid în blid și tot strigă : *Țirc și mie! Țirc și mie!*

Atunci bucătariul, care se află în bucătărie și nu-și putea da rînd cu pregă-
tirea bucatelor, mîniindu-se dinsa, că nu-i dă pace, ci tot cere să-i dea și ei
de mîncare, apucă o lingură și aruncînd-o după dinsa o lovi drept în spate.

Cât de avănă va fi fost lovitura aceea, nu pot spune, dar destul utăta că, ga-
vanul lingurei remase pentru tot-deauna întipărit în spatele Sarcei, iar cõda
lingurei s'a prefăcut în cõda Sarcei, pentru că până atunci, Sarcele erau fără
cõda.

Sarca începù a sări în colo și 'n cõe, a strigă și a se clătînă, că doară-i pică
lingura prefăcută în cõdă. Dar' în zadar! nici până în ȃiua de astă-ȃi nu i-a
mai picat cõda, de și bate ne 'ncetat dintr'însa.—GR. CRĂCIUNAȘ, *ȃinutul Lă-*
pușului, Bucovina.

II

A fost odată un om la nunta unor tineri împărași din ȃilele vechi.

Cum și-a petrecut el la nunta aceea și ce a mai făcut nu vė pot spune. Atăta
numai ca ș'a întors a-casă c'o lingură de cuȃtor ce se vede că a căpătat'o în
dar de la socrii cel marî. Iară după ce a sosit a-casă s'a pus la masă și a înce-
put a mîncă nisce zamă ferbinte.

Etă că, tocmai pe când sorbiă el mai bine și mai cu gust, vine la dînsul o-
Țarcă și începe și ea a cere de mîncare.

¹⁾ Ospet-nunța.

Dar' omul, năcăjit fiind de la nuntă, unde pre semne nu prea avuse timp să mănânce mult, se mânia foarte și asvirlu cu lingura cea de cuțitor după Țarcă, care pe atunci nu avea codă. Lingura se implântă cu gavanul în spatele Țarcel fără codă lingurei atîrnă înapoi. Și fiind că zama aceea eră din nisce carne grasă de ôte, sburînd Țarca se slei sêul, și a rēmas lingura acolo. De atunci are Țarca codă lungă și pestriță, pentru că unde a apucat odată a se slei sêul, pe codă lingurei, alb a rēmas, iar' unde nu, negru a rēmas.—P. URSUL, *com. Dorna, Bucovina*.

2547 * \triangle Fură ouēle de sub țarca.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș J. Argeș*.—ION AL LUI SBIERA, *Pov.*, 262.

Veđi *Cloșca, Coșofana*.

Adică e deștept, priceput, șiret.

2548 * Tacă-ți țarca.

I. BĂNESCU, *prof. J. Ron an*.

Veđi *Gaița*.

Adică: taca-ți gura.

T A R

2549 * Tarlu (Gumarlu) sapa loclu si tut pi nas l'aruca. ¹⁾

D. A. MILESCU, *Gop și, Macedonia*.
D. DAN, *Nevesca, Macedonia*.—XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*.

Se ȝice despre acel care se lovesce singur.

T Ă U N

2550 Fuge ca taunul cu paiul.

Veđi *Deget*

L CREANGĂ, *Pov.*, p. 306.

Adică foarte repede.

T A U R

2551 Fie 'n zarpale de aur
Nu este de cât un taur.

Veđi *ȝi, Țințar*.

A. PĂNN, III, p. 39.

¹⁾ Taurul (Măgarul) sapă locul și tot pe dinsu l'aruncă.

*Fie 'n zabale de aur
Nu este de cât un taur. 4)*

HINȚESCU, p. 210.

Vezi *Măgar, Mămușă*.

Se ȝice pentru cei proști cari în orî ce stare tot proști rămân.

Le frein doré ne rend pas le cheval meilleur.

Ț Î F N Ă

2551 ^b Cu țifna la nas.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 31. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 162.

* ^Δ *Cu țifna în nas.*

K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *Inv. c*
Știubenii, J. Dorohoi.

Nu umblă cu țifna în nas.

A. PANN, III, p. 16.—HINȚESCU, 186.

Să ȝice pentru cei ce lesne se mânia (GOLESCU).

Se numesce țifnă o bubă care se face la rădăcina codei la gâini.

ȚÎNCU-PĂMÎNTULUI

Vezi *Cățelu-Pămîntului*.

2552 * Umblă când dörme țîncu-pămîntului.

I. BĂNESCU profesor J. Roman.

Adică în taîna nopței, când nici o suflare nu se mișcă.

2553 A asculta țîncul-pămîntului.

B. P. HĂȘDEȘ, *Etym. Mag.*, p. 1809.

Vezi *Cățelu-Pămîntului*.

Adică a dormi adânc, a dormi dus și chîiar a fi mort.

Se scie că țîncul, ca și ursul, dörme tötă ierna fără a se deș-teptă, de unde și franțuzesce se ȝice : *Dormir comme une mar-motte*, dar locuțiunea Românescă e mai metaforică.—B. P. HĂȘDEȘ.

4) Aci, ca și alurea, Hințescu înlocuesce cuvintele pe cari nu le înțelege prin altele nepotrivite.

Ț Î N Ț A R

- 2554 Țințarul, cât dă mic, c'o mușcătură mica și pe leu îl biruiesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 95.

Adică omul cât de mic poate răsplăti, supără și pe cel mai mare (GOLESCU).

- 2554^b Și țințarul este mic, dar rău pe taur l'a rănit, când în nas l'a sărutat.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 100.

Să țină pentru cei mici, arătând că și ei, cât de mici, rău pot supăra pe cei mari (GOLESCU).

- 2555 * Țințarul cu cântări te sarută.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.* p. 223.

Adică cel viclen, se țină mai cu seamă despre femei.

- 2556 Pe țințar l'a făcut armasar.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 59.

Se țină când ne întrebuițăm la slujbe cu omenii nepotrivii, cum cu un cismar la jîmble, și cu un jîmblar la cisme, și celelalte (GOLESCU).

- 2557 Țințarul cu armăsarul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 95.

Să țină pentru cele nepotrivite (GOLESCU).

- 2558 * Face din țințar, armăsar.

C. NEGRUZZI, I, p. 139 \ 250. —
P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 380. —
A. PETRESCU, *Curtea-de-Arges*, J. *Arges*. — GALLIN-NĂDEJDE, *Cart. Cit.*

*Incornoreza țințarul
De fi 'l face cât măgarul.*

A. PANN, I, p. 28. — HINȚESCU, 187.

Din țințari, armăsari.

V. ALEXANDRI & LASC. ROSETTI, *Mss.*

*De multe ori din țințar,
Lumea face armăsar.*

ODOBESCU-SLAVICI, *Cart. Cit.*

* △ *Face din țințar, harmăsar.*

M. LUPESCU, *inv. c. Broscești, J. Suciava.*

● *Gura rea și un bivol
Dintr'un țințar îți face!*

T. SPERANTIA, II, p. 215.

*Mincinosul incornorează țințarul
Și 'l măresce cât măgarul.*

HINȚESCU, p. 106.

Vezi *Cul, Purice.*

Se țice despre cei mincinoși.

*Far d'una pulce un cavallo¹⁾
Prov. Ital.*

2559 Țințarul se face armăsar.

D. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 51.

Din țințar se face armăsar.

S. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 219.

Se apropie de înțelesul dat la numărul 2558, cu deosebire ca se înțelege o exagerație iar nu o minciună. Se țice mai cu seamă când o mică cauză are urmări însemnate.

«Din pricinele mici, mari gâlcevi se scornesc, și țințarul se face armăsar.» — DIM. CANTEMIR.

Intr'un mod invers se țice :

«Cu acest meșteșug pe armăsar îl întorse în țințar.» — DIM. CANTEMIR.

2560 Ca cel ce strecora țințarul și inghite cămila.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 25.

* *Strecura țințarul ș'inghite armăsarul.*

HINȚESCU, p. 187. — I. BĂNESCU,
prof. J. Roman.

Strēcurați țințarul și inghițiți cămila.

LAURIAN & MAXIM. I, pagina 353,
II, 1292.

Strēcură țințarul, inghite armăsarul.

G. MUNTEANU, p. 151.

Aiciă cei ce lasă cele mari și cercetază cele mici și dă nimic (GOLESCU).

Sau mai exact : a se păzi de mici greșeli și a faptui altele mai mari, căci precum țice Hristos fariseilor fățarnici :

¹⁾ A face dintr'un purice un cal.

Vai vouă, călăuze orbe, care strecurați băutura voastră temându-vă de a înghiți o musculiță, și înghițiți-cămila. — ST. MATEIU, XXIII, p. 25.

Italianii dic: *Scrupoleggiare sul galateo e peccare contra il decalogo.*⁴⁾

2561 * A fi ca un țințar.

DIM ZANNE, J. Ilfov.

* Gras ca un țințar.

Adică slab la trup.

Ț I P A R

Vezi Vierme.

T Î R L Ă

Vezi Sănătate.

Ț Î Ț Ă

2561^b A secat țița caprei.

V. ALEXANDRI, *Teatru*, I, p. 138.

Am pierdut folose de care ne bucuram.

TR Â N T O R

Vezi Copac.

2562 * A trântorilor urlete, a albinelor sunete astupă.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, pag 164. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*

Cei leneși și buni de nimică fac mai multă larmă în lume de cât cei cari muncesc și produc.

2563 Trântorul d'a gata mănâncă.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 71.

* Mănâncă ca trântorul d'a gata.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman*.

Vezi Albină.

Să ție pentru cei ce fără nici o muncă vor să mănânce d'a gata (GOLESCU).

2564 Vei să ai bi miere indestulă și bună? curăță mai întâu stupul de trântorii ce mănâncă mierea d'a gata și în zadar.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 102.

⁴⁾ A fi scrupulos în privința galeteului (un tractat asupra modului de a se purta în lume) și a păcatului în contra Decalogului.

Adica de cei ce nu muncesc și ei mai mult se folosesc, ca să dobândesci rod bun și spornic de la slujbași (GOLESCU).

2565 * A trăi ca un trântor.

B. P. HĂȘDĂU, *Etym. Magn.*, pag. 745.

Se dice de omul leneș care se folosește de munca altora.

T U R M Ă

2566 * Δ Pe unde sunt turme blânde
Sunt și lupi mereu flămânzi.

Vezi Păstor.

V. ALEXANDRI, *Poes. pop.*, pag. 41—A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș.

Unde sunt bogați sunt și dușmani cari rivnesc la averile lor.

2567 Δ De ai turme mari de oi
Ai si turme de nevoi.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 41.

Bogatul are multe griji.

Qui terre a guerre a.

Prov. Franc.

Poca hazienda, poco cuydado. ¹⁾

Prov. Span.

Much coin, much care. ²⁾

Prov. Engl.

Kühe machen Mühe. ³⁾

Prov. Germ.

2568 O turma fara câni.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II. p. 11.

Adica un norod ce n'are cine să 'l ocrotască (GOLESCU).

2569 * O turma și un pastor.

DIM. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 114.

Arata unirea tuturilor sub o singură stăpânire.

¹⁾ Puțină avere, puțină grijă.

²⁾ Mulți bani, multe griji.

³⁾ Vacile fac (aduc) griji.

TURTURICĂ

Veđi Cap. XVII

ULEIU

Veđi Miere

UNGHIE

Veđi Leu, Cap. IV.

2570 I-a taiat dē unghișoră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.*Îi taiu (eū) din unghișore.*A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 113; II, 101. — HINȚESCU, 196.*A 'i tară din unghișore.*BARONZI, p. 40. — G. MUNTEANU, 72. — I. IONESCU, *Cart. Cit.*, III, 191. — S. I. GROSSMANN, *Dict. German*, 85 & 150.*I-și gasesce uneltiøre,
Sa-ı tare din unghișore.*

A. PANN, III, p. 24. — HINȚESCU, 196.

*Să 'i retezi unghiele din când în când.*I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 178.

Adică l'a înțercat a nu mai merge unde adese-orî mergeă (GOLESCU).

A 'i micșoră, a 'i luă puterea, folósele sale, a'l înfrină.

Francesul ȃice: *Rogner les ongles à quelqu'un.*

URS

Veđi Craci, Fata, Femeie.

2571 Îl tragi de urechi ca sa 'l duci la miere, și apoi îi rupi cõda și tot nu 'l poți departă de la stup.

P. P. CARP, c. Țibanesca, J. Vashuiu.

Se ȃice despre acel pe care 'l duci cu silă la o trēba ȃe care, mai în urmă, nu-l mai poți departă, precum și despre omul căruia îi daĩ ce-va și el cere mai mult.

Veđi *Monitorul oficial* No. 183 din 1895, pag. 983.

LEGENDA

Odată eșind Dumneșeu la plimbare și întîlnind un urs l'a întrebat: Ursule de când te-am făcut ești pe tine ai mâncat tu mîiere? Ursul i-a răspuns că nu și că nici n'ar vrea să mănânce, de și nu o cunósce. La răspunsul ursului Dumneșeu s'a supărat și a trimis pe S-tu Petre, să l' ție de urechi și să l' ducă să l' bage cu nasul într'un stup cu mîiere. S-tu Petru îndeplinind porunca, l'a apucat pe urs de urechi spre a l' duce la mîiere. Ursul însă oprindu-se și trăgându-se înapoi mereu i s'au rupt urechile. De atunci Dumneșeu l'a blăstemat să fie tot cu urechile scurte, și așa a rămas până în ziua de astăzi.

S-tu Petru ca să îndeplinească porunca dată de Dumneșeu l'a apucat în cele din urmă de gât, și ast-fel l'a tîrit pînă la stupul cu mîiere unde l'a și vîrit cu botul.

Ursul ne știind până aci gustul mîierei și, vîedînd că e bună, s'a pus s'o mănânce totă, fără a mai lăsa și albinelor. Dumneșeu vîedînd acesta a poruncit din nou acum Sfîntului Petre să-l gonéscă de la mîiere. Însă cu tóte bătăile primite el tot nu se géslepea de mîierea cea dulce. Vîedînd Sfîntu-Petru că prin bătăi nu l' póte depărta l'a apucat de códă să l' tragă de la mîiere și trăgînd fără ca ursul să se dea înapoi i s'a rupt códă și de atunci ursul n'are códă, blestemat de Dumneșeu. — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinți*.

2572 Nu deșteptă pe urs când dórme.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 110.

Vezi *Leu*.

Adică nu supără pe cel cumplit, nu da pricină celui cumplit, celui rău (GOLESCU).

Ceea ce Latinul exprimă prin : *Sopitos suscitare ignes* ¹⁾ sau prin *Temulentus dormiens non est excitandus*. ²⁾

LEGENDA

Unii băznesc că ursu a fost fecior de popă, și că vrînd să sperie pe Maica-Domnului, când trecea p'o punte, s'a pus în labe, și dînsa vîedîndu-l s'a cutremurat și a scăpat vorbii astea : așa să rămăi, adică în patru picîore, și că d'atunci așa e.—GR. JIPESCU, *Opincar*, 117.

Aceeaș legenda se află, sub o altă formă, în *Etymologicum Magnum*, pag. 386.

* 2573 Ursa nu s'aspere de cîr. ³⁾

D. DAN, *Nevesca, Macedonia*. — XENOFONTE CAPSALE, *Pirlepe, Macedonia*. — META COSTANDIN, *Moloviște, Macedonia*.

Nu ne speriam de lucrul pe care suntem obicînuiti al vedé.

* 2574 Ursa cu furnizi nu si satură. ⁴⁾

D. A. MILESCU, *Gopeși, Macedonia*.

Adică cel lacom cu puțină mîncare.

¹⁾ A atîta un foc acoperit.

²⁾ Nu deșteptă bețivul care dórme.

³⁾ Ursu nu se sperie de cîr.

⁴⁾ Ursu cu furnici nu se satură.

2575 **Eta ursul fără coddă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

Să ȋdice c nd cel cumplit n'are nici un ajutor (GOLESCU).

2576 * \triangle **J ca ursul p'în vecini.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23. —
I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.*

J c  ursu la cum tru, veȋi să nu vie  i la noi.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 151 ; III.
122. — HINȚESCU, 197.

J c  ursul la cum trul, p te a jucă  i la tine.

C. NEGRUZZI, I, p. 250.

* \triangle *J c  ursu prin vecini*
O sa vie  i la noi.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. pop.*, p.
134. — AL. ODOBESCU, III, 158.

* \triangle *Aȋi j c  ursu la voȋ,*
M ne va jucă la noi.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Aȋi joc  ursul la casa ta  i m ne la a mea.

S. I. GROSSMANN. *Dict. Germ.* p. 4.

Să ȋdice pentru cele intimplatore, c nd le vedem p  la vecini,
le așteptăm să vie  i p  la noi (GOLESCU).

Domn l Odobescu da acestei locutiuni un înȋeles cu t tul deo-
sebit,  i cam neobicinuit, c nd ȋdice: »Din nenorocire, tu nici gros
nu e ti, nici ochelari nu poȋti; prin urmare n'ai sa te sbirlesci,
banuind că in vorbele mele *j c  ursul prin vecini.*»

»Este credin a ca jocul ursului este norocos pentru casa  i fa-
milia in curtea careia j ca. Pe temeiul acestei credin e, ursarul
intra in fie-care curte, sigur fiind că nu va fi gonit. De aci pro-
verbul. *j c  ursul prin vecini, o sa vie  i la noi.*» — G. DEM.
TEODORESCU.

2577 * \triangle **C nd j ca ursul la vecin, sa 'i gatesc  tar fele.**

I. ISTRĂTESCU, *inv. c. Cobia, J.*
Timbovi a.

Adica c nd să intimplă ceva rău vecinului, foc, b la molipsi-
sit re  i c. l. suntem  i noi in primejdie.

2578 * △ Jăcă bine, mos Martine,
Să 'ți dau mîere de albine.

AL. ODOBESCU, III, p. 236.

*
Jăcă bine, moș Martine,
Să 'ți dau pâne cu mășline.

Cuvinte cu care se iewă în ris acei cari fac un lucru vrënd nevrënd și mai mult de sila.

A se vedé în *Etymologicum Magnum* p. 1149—1150 origina numelui de Martin pe cari Românii il dau urșilor.

2579 * △ D'ia n'are ursul cōdă.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 72; III, 99; I, 15.—B. P. HĂȘDEŪ, *Etym. Magn.*, 17 & 2651.—AL. ODOBESCU, III, 49.
— P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 155.
GR. JIPESCU, *Opincar*, 109. — Preot C. BUNGEȚIANU, *inv. c. Cosovăț, J. Mehedinț.* — I. IORGULESCU, *inv. c. Baia-de-Aramă, J. Mehedinț.*—M. CANIAN, J. Iaș.

* △ De aceea n'are ursul cōdă.

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

*
D'ia n'are ursul cōdă și para cocian.

AL. MARTINIAN, J. Ilfov.

1° Se ȃice despre cel lacom care cu nimic nu sē mai satura, și care păgubescce din prea mare lăcomie.

«Când vedem colo porcofu strins din muncuța noastră, rușine n'e? Pa! veți, hîne, aia e aia! D'ia n'are ursu cōdă, cā ne indemnăm și ne 'mbulțim mai cu drag la mămăligă, la bucățica a mare, la tōte d'a gata, și la muncă, hici!» — GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 109.

2° Se mai ȃice «unui om care își iewa nasul la purtare, care sē intinde prea mult». — I. IORGULESCU.

Acēstă ȃicēțore se trage dintr'o snōvă poporală fōrte rēspāndită, și cunoscuta sub o mulțime de variante cari tōte se pot reduce la cele patru tipuri urmatōre:

SNŌVE

I

Era o iarnă grea și gerōsă. Vulpea umblase tōtă nōpt'a după hrană, dar nu putuse vîna nimic. Despre ȃiuă, eși la marginea drumului și începū să se gāndescă ce este de făcut. De-odată îi veni un miros de pesce prōspēt. Uitāndu-se, ea zări o sanie cu boi. Bun! ȃise ea în sine, ecă'mî vine hrana pe neașteptate. Apoi se lungi în marginea drumului și se prefăcu cā este mōrtă.

Incet, incet, sania cu pesce se apropie de dînsa. Țăranul care mână boii, vîndînd vulpea lungită și creșînd că este mîrtă, o apucă de un picior și o aruncă în sanie d'asupra pescelui; apoi plecă înainte pe lângă boi. Vulpea însă ca oșirătă ce era, începî a da pescele jos din sanie, cu picîtoarele dîndărît. Și așa țăranul mână, și pescele cădeă.

După ce hoja de vulpe dăduse mai tot pescele jos, sări binișor din sanie, îl adună repede, îl duse la vîzuină și se puse pe mîncare.

Tocmai atunci veni la dînsa ursul. «Bună masă, cumetă! Ti! da ce mai de pesce ai! Unde l'ai găsit? Dă-mi și mie, te rog, vr'o căpi-va chiticî, de pofită!» «Ba mai puneți pofita 'n cuflu, cumetre. Dacă îi-e așa de pofită, du-te diseră la iaz și prinde cât îți place!» «Da cum se prinde pescele, cumetă? Fôrte ușor; viră-ți cîda în iaz cum mî-am virit-o și eu, și stăi acolo neclintit până despre dîuă. Atunci trage-o afară și vei scôte o mulțime de pesce; pôte de trei ori cat am scos eu.

Ursul, auzînd ast-fel, nu mai stătu la gînduri, ci plecă în fuga mare, tocmai la iaz, și își viri totă cîda în apă.

În acea nîpte era un ger de crapau pietrele și lemnele. Apa din iaz îngheță, întărîndu-se ca ferul, și prinse cîda ursului ca într'un clesce.

Sărmanul urs, nu mai putea de frig și de durere. Despre dîuă voi să 'și tragă cîda, ca să scotă pescele. Dar cîda se ținea de tot. Atunci el începu a smuci mai tare. A smucit, a tot smucit, până cînd își rupse cîda. Și așa bietul urs a rămas fără cîdă. — V. HARAM,

II

Porcul a vrut într'o zi să dea o masă mare la care a poftit tôte dobitocele, afara de Leu. Acesta însă trimise vorba ca va veni și dînsul. Când auziră mesenii această veste neașteptată, toți se speriară, dar cumetă Vulpe îi liniști învîșînd pre fie-care cum să se ascunda mai bine ceea ce și făcură. Cotoșmanul, care întărîșia, nu mai gasește pe nimeni, se uită, caută și eată că zaresce, mișcându-se sub nisce frunzi, ritul porcului. Creșînd că e un șorece se repede să 'l apuce cu ghiarele. Porcul speriat grohăsece. Atunci tôte dobitocele închipuindu-și că a sosit Leul, fug uspaimîntate în cotro vîd cu ochii. Vulpea, aflându-se din întîmplare lângă Urs, care pe acele vremuri alergă ca iepurile, se acață cu dinții de cîda lui. Dar Ursul o luă la fugă așa de repede în cît Vulpea, ca să nu scape, strînse din dinții ast-fel că de odată a rămas cu cîda ursului în gură. De atunci a rămas ursul fără cîdă.

III

Cînd ziditorul cel sfînt
Făcu tôte pre pămînt,
Ursul, povestesc cei vechi
C'avea cîdă și urechi.
Si ca un infelușel blînd
Pe lângă Eva seșînd,
Adam într'o zi l'a dus,
S'a mîncă mîere l'a pus.
Dar el ca unul ce-a fost
Atunci un dobitoc prost,
Lîngă ea stînd se uită
Si nici macar nu gustă.
Adam această vîdînd,
S'a dus la dînsul rîdînd,
S'apucându'l de urechi,
Precum povestesc cei vechi,
Către mîere l'a tîrit,
Si cu botul l'a virit,
Până cînd din acel tras

Smuls de urecliă a rămas.
 Apoi de dulcătă dând
 Măncă nebun îmbucând.
 Adam daca a văcut
 Că mănăncă așa mult
 De codă l'a apucat
 Și tiriș l'a depărtat,
 Până când sirmanul urs
 Rămase de codă smuls.

A. PANN, *Fab.*, I, p. 15.

A se vedé legenda de la numărul 2571.

IV

JUPÂN RĂNICĂ VULPOIUL

. . . Leonilă Impărat se supără foarte și se întristă adinc de acestea ; deci nu voi să mai dea creșământ spuselor și apărărilor vătafului Bursucel. Indată porni pe Banul Martin Ursul unul din cei mai de frunte boieri ai curții, pentru ca, cu voie fără voie, să 'i aducă pe vinovatul Rănică. Acesta însă, ocolind primejdia, făcu bună primire banului Ursul, și-i făgădui că va merge cu dînsul ; dar mai înainte de plecare, îl pofti ca să 'i arate un loc unde el dîcea că se pot găsi multe faguri de mîiere, de cele ce plac așa de mult urșilor. Când ajunseră însă la un loc cunoscut de Rănică, el dăte brînci Ursului, și acesta căzu, biet, cu piciorul prins într'o cursă; iar Vulpoiul fugi p'aci și-e drumul; rișînd cu hohot și strigînd mereu :

Joca bine, moș Martine,
 Să 'ți dau mîiere de albine.

Abia scăpă sîrmanul Urs din cursă ; lăsînd în mîinile sătenilor vecini, cari umblau sa 'l ucidă de bătaî, jumătate blana de pe dînsul și mai ales codă întrégă. Veți de acea nici nu mai are ursul codă !

AL. ODOBESCU, III, pag. 236.

A se vedé în A. Pann, III, p. 54—62 o variantă a acestei snöve.

În *Etymologicum Magnum*, p. 2651 precum și în *Anecdotele* D-lui T. Speranța, III, p. 105, *Lupul în slujbă*, s'a dezvoltat acelaș subiect.

2580 Ursul dă voie joca ?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 14.

Ursul dă nevoie jocă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*
 pag. 52.

* *Ursul nu jocă de voie ci de nevoie.*

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 29 ; II,
 5. — HINȚESCU, 197. — GALLIN-NĂ-
 DEJDE, *Cart. Cit.*

* △ *Ursul nu jocă de bună voie.*

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 117. — I. G.
 VALENTINEANU, p. 42. — V. FORESCU,
Folticeni, J. Suciava.

* Δ *Ursul nu jóca de voie.*

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocanesci-Marginem, J. Ialomița.* — I. IONESCU, *Cart. Cîț.*, II, 115.

Arată siluirea cea mare (GOLESCU).

2581 * Nu te jucă cu cõda ursului.

Veđi *Drac.*

A. PANN, III, p. 21. — HINȚESCU, 197.

Să te feresci de lucrurile său simțirile primejdiose cum sunt de pildă, ura, pizma, vrăjmășia, ș. c. l.

2582 Ursul de lătratul cânilor nu se sperie (sparie).

A. PANN, III, p. 151. — HINȚESCU, pag. 197,

Veđi *Câne, Leu.*

Cel mare și puternic disprețuește birfelile celor mici.

2583 Ursul când n'are de mîncare își musca din labe.

A. PANN, III, p. 17. — HINȚESCU, pag. 197.

Se ȃice de acela care neputînd stricã altuia, își strica luiși.

Românul crede că ursul se hrănesce sugîndu-și labele în timpul iernei când sta amorțit în birlogul său. — Veđi numărul 2589.

2584 Vinde pielea ursului în tîrg, si ursul în padure.

A. PANN, II, p. 69. — HINȚESCU, 143.

Vinde pielea ursului pe când ursul jóca înca prin pădure.

AL. ODOBESCU, III, p. 105.

* *Ursu 'i în pădure și 'i vinde pelea în tîrg.*

* *A vinde pelea ursului din padure.*

M. CANIAN, J. Iași.

Veđi *Vulpă.*

Se ȃice despre cel carî lăgăduesc și dispun de un lucru care nu le stă în mîna, carî se lauda înainte de isbîndă.

2585 Nu vinde pelea ursului înainte de a'l ucide.

BARONZI, p. 56. — HINȚESCU, 197.

* *Nu trebuie să vinđi pelea ursului din padure.*

AL. DUMITRESCU, p. 136.

Vezi Vulpe.

Acelaș înțeles ca la numărul 2584 sub o formă imperativă. Nu trebuie să ne bucurăm prea de timpuriu de un folos pe care nu l'am dobândit încă.

Il ne faut par marchander la peau de l'ours devant que la beste soit prise et morte. — COMMINES, XVe Siècle.

Origina acestui cuvint se află într-o fabulă din Esop, care a fost imitată la Francesi de La Fontaine, Lib. V, fab. 20 și la noi de Anton Pann.

VÎNĂTORUL.

Un vînător în pădure
 Vădînd pe urs mîncînd mure
 Pușca la diusul întinse,
 Dar bine nu i se prinse.
 Așa făcî judecată
 Ca să vie altă-dată,
 Fiind-că, cum trebușce,
 Vădî unde lăcușce.
 Ast-fel gîndind aci 'l lasa
 Și se duce trist a-casa.
 Deci într-o ți s'întilnesce
 C'un cojocar ce cărpesce
 Și fără nici o 'ndoială.
 Să apucă la tocmelă,
 Dîcînd : Frate cojocare !
 Am o pîele de vîndare
 Bună de tot, ne stricată,
 Tocmai prin șale 'mpușcată.
 Cojocarul îi vorbesce :
 Dară frate trebușce
 De lup e, or de ce treba ?
 E de urs, răspunse 'n grabă.
 Aici o ai, or a-casă ?
 Ba, ți se, în padurea dêsă,
 Că-ți sciu vizuina bine,
 De veți pofti merge cu mine.
 Ce ceri pe ea ? este mare ?
 Îi făcî iar întrebare,
 Este ca cea de berbec ?
 Ba ți se d'un stînjîn trece.
 Ursul în pădure șade,
 Ei să tocmesc cum se cade.
 După ce i-a dat arvună,
 Și bea-aldamașu 'mpreună
 Să apucă vînătorul
 Vreînd să 'și împlinască dorul,
 Umplescușca, o gătesce,
 Cu glouțuri o nîșpenesce.
 Când pe umeri s'o ardice
 Atunci cărpacîului ți se :
 Ai frate acum cu mine,
 Să vezi cum ți-'l culc de bine.
 Necăjit cu creță 'n frunte
 Placă către urs la munte,
 Ș'ajungînd pădurea dêsă,

Ursul unde vreă să ăsă,
 Cojocarul îl opresce
 Și stând cu el se 'nvolesce,
 Că el aci să s'ascundă
 La vre-un copaciu în frunză,
 Și acolo să privască
 Pe urs când o să 'l lovască.
 Deci vînătorul gândește,
 Gândește să socotesce,
 Cum și unde sa 'l lovască
 Pielea rău să nu 'l găurască.
 Tocmai când își făcea planul
 Ecă și ursul dușmanul,
 Eșea trosnind din pădure
 Și să ducea după mure.
 Pușcașul cum îl zărește
 Să spălmântă, inlemnesce,
 Stă și tremura de frică
 Peri 'n cap i să ardică
 Să dea fuga i-e rușine,
 Că cărpaciul vedeă bine.
 Sloboși pușca în grabă
 Dar nu făcū nici o trebă,
 Că nu cădū ursu 'ndată
 Cu o pușcătura dată.
 Sa mai umple vreme n'are
 Ursul veneă spre el tare,
 Ne-având altă ce face,
 Cade jos, ca un mort zace.
 Ursul după ce sosese
 Peste dînsul se tîntesce
 Și sa pune de ascultă
 La urechă-i vreme multă
 Ca sa vada dacă suflă.
 Iar el saracul se umflă.
 Era mörtea să 'l apuce,
 Ursul pănî a se duce.
 Si vădendu-'l că nu mișcă,
 Nici nu 'l mușcă, nici nu-'l pișcă,
 Ci să pune de 'l impute
 Si merge în pădure întă.
 Apoi pușcașul se scōla
 Galben, ca zăcut de bōlă,
 Iar cărpaciul vine 'n raba
 Si începe de 'l întrebă :
 Măi, nene! măi frățiore!
 Spune-mi drept, te jur pe sōre,
 Ursul ce vorba îți spuse
 La urechia-ți când se puse ?
 Iar pușcașul țise : frate!
 Imi spuse lucruri ciudate.
 Cum ca de ați înainte,
 Ține, țise, bine minte.
 Și nici un lucru nu vinde
 În mămă pāna nu 'l vei prinde,
 Nici beă cu tocmelă bună
 Aldămașul împreună.

A. PANN, *Fab.*, I, p. 77—80.

Don't sell the bearskin, before you have killed the bear. ¹⁾

Prov. Engl.

Man muss die Haut des Bären nicht verkaufen, bevor der Bär nicht gestochen ist. ²⁾

Prov. Germ.

Non si vende la pelle prima che s'ammazzi l'orso. ³⁾

Prov. Ital.

2586 **Ursii c'ursul ursăresc,
In lanțuri nu se lovesc.**

A. PANN, II, pag. 163.—HINȚESCU,
197.

Cei cari viețuesc împreună nu se asemăna în tot-d'a-una unul cu altul.

2587 * **Trage nadejde ca ursul de coddă.**

I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.* — I.
ARBORE, J. Buzău.

Vezi *Nadejde, Prepelușă.*

Se dice pentru cei cari nadejduesc lucruri peste putință.

2588 **Il trage ca ursul în brațe, până 'i es ochii.**

HINȚESCU, p. 197.

Se dice despre acei cari ne arată o dragoste prefăcută.

2589 * **Iși linge labele ca ursul.**

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adica n'are ce mănca. Vezi numărul 2583.

2590 **Ca ursul la prisacă.**

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI,
Mss.

Arata traiul cel bun și înbelșugat.

2591 * **A iubi pe . . . ca ursul pe lup.**

M. CANIAN, J. Iași.

Adică de loc.

¹⁾ A nu vinde pielea ursului, înainte ca ursul să fie omorât.

²⁾ Nu trebuie să vinzi pielea ursului, înainte ca ursul să fie străpuns.

³⁾ Nu se vinde pielea, înainte ca ursul să fie omorât.

- 2592 * A se uită ca la urs.
Toți se uită ca la urs.
 G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, 318.
Se uită la noi ca la urs.
 I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 123.
- *
Se țineă lumea după dinsul ca după urs.
 P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 136.
 Adică cu mirare, ca la un lucru vrednic de vădut și neobișnuit.
- 2593 A scăpă, ca din ghiara ursului, cu părul vilvoiu.
 A. PANN, III, p. 24. HINȚESCU, 170
 Adică cu anevoie și bătut măr.
- 2594 * Când oi vedea
 Ursul în doi craci
 Văcar după vaci.
 G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, 334.
 Adică nici odata.
- *
 2595 Când urși cu cimpôie mânau cireți de boi.
 Adică de demult. Locuțiune din basme.
- *
 2596 De când se băteau urși în cода.
 P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 1.
 Adică de demult. Locuțiune din basme.
- *
 2597 Ursul din pădure.
 P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 137.
 Se ȋice de omul care nu a vădut, care nu cunoște nimica.
 «Ce este aceea, bani? întrebă el. Negustorul vedând că are a face cu *ursul din padure*, îi deschise capul și'l făcu să pricépă cum mer, lucrurile prin orașe.» — P. ISPIRESCU.
- 2598 A fi trait ca în birlogul ursului.
 I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 74.
A fi urs din birlorg.
 V. ALEXANDRI, *Teat.*, III, p. 369.
 Adică sêlbatic, fără creștere.
- * △
 2599 A fi urs.
 S. MIHĂILESCU, *Șezatôre*, II, p. 47. —
 M. CANIAN, J. Iaș.
- Vînjos, puternic.

2600 * Δ Urs plouat.

EM. POPESCU, *inv. c. Ciocănescu-Margineni, J. Ialomița.*

Se ȝice de acel care stă umilit și plouat.

V A C Ă

Veđi Căoban, Cădă, Craoi, a Dă, Lapte, Om, Vișel, Zapadă.

2601 Limba vacii este lungă
Dar la cōdă-și tot n'ajungă.

A. PANN, I, p. 14.

*Limba vacii este lungă,
Dar la cōda-și tot nu pōte s'ajungă.*

HINȚESCU, p. 90.

Veđi Bou.

Se ȝice pentru cei carī nu pot coprinde cât vor.

2602 Unul ține vaca și altul o mulge.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 12.

*
Unii ține vaca și alții îi mulgă țitele.

HINȚESCU, p. 198. — A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J. Argeș.*

Veđi Capra, a Mulge.

Adica unul se strudesce și altul se folosesce (GOLESCU).

2603 * A fi vaca de muls.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* — I. CREANGĂ, *Amintiri*, p. 22. — M. CĂNIAN, *J. Iași.*

Veđi Gisca.

Se ȝice despre acei carī din slabiciune săă proștie se lasă a fi jefuiți de alți.

«Din cărți culegi multa înțelepciune; și la dreptul vorbind, nu ești numai așa o vacă de muls pentru fie-care.» — I. GREANGĂ.

2604 *
Nu este prea bine vaci
Ca vine tata imi pare,
Cu pielea ei în spinare.

A. PANN, III, p. 141—142. — I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Veđi Alba, Bătaia.

Se întrebuintează când luăm în ris pe unul care în loc de a spune curat un lucru, ocolesce cu vorba pe de departe.

Veđi la cuvîntul Alba anecdota care a dat naștere acestei ȝiceri-

2605 **Totă vaca vițelul își linge.**

KÁROLY ÁCS, p. 81.

Fie care părinte își iubesc copilul.

2606 **Cine piste măsură mulge vaca și oia sa, în loc de lapte sânge scôte.**IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 81.Vezi *Cloban, Oie.*

Se dice pentru cei ce piste măsură pe norod împovăresc cu dajdi, arătând că, în loc de dobândă, paguba dobândesc, că pe toți ei pierd (GOLESCU).

2607 **A cui e vaca e și vițelul.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 565.

Vezi *Iepă.*

A cui e nevêsta e și copilul său precum sună dreptul Roman :
Is pater est quem nuptiæ demonstrant.

2608 **I negra vaca ab lapte are.¹⁾**FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter.*, I, 33.*Și vaca négra ab lapte are.*

STRANGFORD, *Letters*, 1878, p. 261
în *Etym. Magn.*, p. 708.

Să nu judecăm după fața.

2609 **Vaca buna se vinde din staul.**

BARONZI, p. 61.—KÁROLY ÁCS, 82.
G. MUNTEANU, 151.—HIŢEŞCU, 198.

Vezi *Cal.*

Lucrul bun e de toți cunoscut și nu are nevoie de a fi arătat și laudat. Se dice și despre fete îndemnându-le a pazi casa.

2610 * **A veni vacel slab după cele grase.**

Adică pagubă după folos, an' răi după alții mai buni, prin alușie la visul Faraonului din Egipt pe care l'a talmăcit Ioseph.

2611 **O vaca rînosă strica totă cirada.**IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 8.

* *O vaca c. . . ă (murdara) murdăresce cirêda
tôtă.*

¹⁾ Și négra vacă alb lapte are.

O vacă cufurită cufuresce totă turma.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 766.

*O vacă întinată
Necinstesce cirédu totă.*

IIINȚESCU, p. 198.

* *Vaca cufurită mânjesce ciréda întréga.*

I. BĂNESCU, profesor, J. Roman.

*O vacă bajocurită într'o cirédă, feșteleşce pe
tôte cele-l-alle.*

S. MIHĂILESCU, Șezătórea, I, p. 218.

Veđi Óie, Viřica.

Adică un om rău vatēmă totă tovarășia (GOLESCU). Corupțiunea și necinstea unuia se întinde asupra tovarășilor sei.

Ein räudig Schaf steckt die ganze Heerde an. 1)

Prov. Germ.

Una pecora marcia ne guasta un branco. 2)

Prov. Ital.

2612 * Δ *Și țitósă,
Și lăptósă,
Și de vreme a-casă.*

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*

Δ *Și frumósă
Și lăptósă,
Și de vreme a-casa.*

G. DEM. TEODORESCU, *Poesii Pop.*

* Δ *Și manósă,
Și lăptósă,
Și de vreme a-casă.*

Da Ec. Z., Bérhad, J. Tutova.

*Și frumósă,
Și mănósă,
Și de vreme a-casa.*

Da E. SEVASTOS, *Pov.*, p. 176.

Veđi Óie.

Sě ăice despre o vacă buna și o femeie harnică, și în special de acel care caută lucru fără cusur.

1) O óie rílóasă umple totă turma.

2) O óie întinată strica o turmă.

- 2613 * Vaca rea da cu piciorul când umple ciubăru.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Vaca răstórna găléta după ce o umple cu lapte.

A. PANN, II, p. 143. — HINȚESCU, 198.

- * Vaca rea da cu piciorul când umple șitaru.

- * Umple ciubăru și-i dă cu picioru.

A. PETRESCU, *Curta-de-Argeș, J. Argeș.*

Se ȋice despre acel care 'șî batjocoresce singur munca.

The goat gies a gude milking, but she ca'as ower she cog wi' her feet. ¹⁾

Prov. Scoț.

Was hilf 's, dass die Kuh viel Milch gibt, wenn sie den Kübel umstösst? ²⁾

Prov. Germ.

- 2614 Din vacile Goleșcului.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, p. 88.*

Insemnéza soľu bun (GOLESCU).

- 2615 * Vaca încălțata.

BA ONZI, p. 42.

Veđî B u, V ta.

Adica femeie prôsta.

- 2616 * A remâne ca vaca la pórta noua.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Veđî Bou, V fel.

Adica uimit, zapacit.

Er sieht 's an, wie die Kuh ein neu Scheuertor. ³⁾

Prov. Germ.

Hij kijkt erop als de koe op het nieuwe hek. ⁴⁾

Prov. Oland.

¹⁾ Capra dá mult lapte, dar răstórna s tarul cu picerile.

²⁾ La ce folosese ca v ca să aibă mult lap e, dacă restórna șitarul.

³⁾ Se uită la acest lucru, cum se uită vaca la pórta nouă a grajdului.

⁴⁾ Se uită la acest lucru, cum se uită vaca la ce melu cel nou.

2616 ^b * Cacă-vacă.

Se dice de omul prost, său prea bun, care se lasă a fi călcat în picior de totă lumea.

VERȚARE

Vezi *Gheonôie*.

2617 Verțarea cerca copaciul și mai slab unde găsește, acolo ciocănește.

A. PANN, II, p. 125. — S. FL. MARIAN, *Ornit*, I, 79.

Dacă vrem să atingem ținta dorită trebuie să pășim cu luare aminte, întrebuițând toate mijlocele necesare pentru a eși la un bun sfârșit.

LEGENDĂ

Să dice ca Ciocănitorea ¹⁾ d'intru început n'a fost pasere, ca acum, ci ea a fost o femeie nasută, adică una de acelea, căreia îi place să-și bage nasul în tot locul, chiar și acolo unde nu-i ferbeă ôla, și pre fie-care să-l vorbescă de rău și să-l anine câte o codiță.

Intr'o zi prințind Dumnezeu toate gângăniile de pe fața pământului, precum: vespi, gârgăuși, țînțari, furnici, cari și altele o mulțime asemenea acestora, și legându-le bine într'un sac, chieamă pre femeia cea năsută la sine și dându-i sacul 'i dîse :

— Le sacul acesta și du-l de-l aruncă așa cum îl vești în mare ! Dar' caută... nu cum-va să te pue păcatele, ca după ce vei eși de aici la largul tău, să-l deslegi ca să vești ce este într'insul, că apoi va fi vai și ainar de capul tău !... atunci ai să pățesci una ne mai pățită !... m'ai înțeles ?...

— Ferescă cerul ! răspunse năsuta luând sacul în spate, unde a-și face eu una ca aceea să n'ascult porunca ta Dîmne ! — Și cum rosti ea cuvintele acestea eși din pomăt afară, căci Dumnezeu când îi dete sacul, se află într'un pomăt foarte mare și frumos, împănă cu tot felu de pînă roditori și flori miro-sitoare.

Dar' și ai aflat omul, care să-și ție cuvîntul !... Năsuta, cum eși din pomăt afară, nu apucă a face vr'o câte-va sute de pași când, cuprințind'o un dor ne-spus ca să vadă ce duce în spate, nu se putu reține de-a nu se opri în loc și a deslegă sacul. Însă nu apucă bine a-l deslegă și gângăniile, vîdîndu-se iarăși de-o dată slobode, eșiră dintr'insul și începură a se respândi în toate părțile, și a se ascunde, unele prin crîpăturile și pe sub scôrta copacilor, iară altele prin ierbă și pe sub țîrîni, mai pe scurt care pre unde apucă mai de grabă.

Năsuta, de spaimă și de frică ca să n'o pedepsescă Dumnezeu pentru că nu s'a ținut de cuvînt, ci i-a călcat porunca, începă a alergă ca o scosă din mînt în toate părțile după gângăni, vîind să le prindă și să le bage iarăși în sac.

Dar' cine eră în stare să prinda atîta amar de gâganie, cîtă virise Dumnezeu în sacul acela ?... și cine, mă rog, putea să scie în cotro au apucat și s'au ascuns acestea ?... Prinse ea ce prinse, nu-i vorbă, dar' pre toate să le prindă i-a fost peste putința, căci gângăniile nu erau așa de proste ca să stee locului !

Dumnezeu, vîdînd că femeia, căreia i-a dat sacul cu gângăniile ca să 'l ducă și să-l arunce în mare, nu l'a ascultat, s'a mîniat pe dînsa și, spre pedepsă, a prefăcut'o într'o *Ciocănitore*, dicîndu-i că, până nu va prinde pre

¹⁾ Ciocănitore — Verțare, Gheonôie.

tôte găngăniile, câte le-a sloboşit din sac, până atunci nici să nu mai tragă nădejde că se va pute prefăce iarăşi în femee, cum a fost de la început.

Iară clocul ei cel lung şi ascuţit, cu care prinde ea găngăniile, e nasul ei de odinioară, căci ea femee avea un nas lung, care şi-l băga în tot locul, şi nemică nu rămânea necătat, nevedut şi nevorbit de dînsa, precum şi de-atunci în cîce, de cînd e pasere, nu rămîne nici un pomîşor, mai ales de cei bortoşi şi putregăloşi, ca să nu fie cercetat de dînsa, căutînd găngăniile ce le-a scăpat o dată din sac şi nu le mai pôte găti de prins nici până în ziua de astă-zi. — OREST LUJAN, Bucovina, în Ornitologia.

O legenda analoga se află la Romani; a se vedé Virgiliu, *Aeneida* VII, pag. 189 şi Ovidiu, *Metamorfosele*, VI, pag. 320.

*Picus in Ausoniis, proles Saturnia, Seris
Rex fuit...*

VIERME

Veđi Lemn, Temere.

2618 Viermele de bucate se lasă pē graunte.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 19.

Adică întristarea pē inimă (GOLESCU).

2619 * Viermii te mănânca de viū.

A. PANN, *Ed.* 1889, pag. 158; III, 128.

* *A mîncă vermi pe . . . pe scîndura patului.*

M. CANIAN, *J. Iaşi.*

Se dice celui leneş.

2620 Ca viermele în gunoiu petrece.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, pag. 120.

Ca viermele în gunoiu.

D. ŢICHINDEAL, p. 358.

Adică bine.

2621 * Ca viermele în hrén.

Sē invaţă ca viermele în hrén.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 155; III, 125.— HINŢESCU, 120.

Traiesce ca viermele în rădăcina hrénului.

C. NEGRUŢI, I, p. 250.

...Cine e deprins ca vermele în hrén
Greă schimbă locu lui.....

A. DONICĂ, I, p. 45.

* Δ Deprins ca viermele în rădăcina hrénului.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.* —
I. MĂGURĂ, *prof. J. Prahova.*

* Trăiesce ca viermele în hiréan.

D. ȚICHINDEAL, p. 358.

S'a învățat a trăi în lipsă și în sărăcie.

«Iubitorea de patimi și stricata inimă, află ei îndestulare în dulcele cele
trupesci, ca *varmele în gunou sau în hirén.*» — DIM. ȚICHINDEAL.

«Cică hrénul are la rădăcină un verme care îl ródé, eă am pe un rězés!» —
V. ALEXANERU, *Teatru*, I, p. 252.

2622 Vierme se găsește și 'n mormint de petró.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 14.

Adică necaz și la cel mai tare (GOLESCU).

* 2623 Arunca vermi sa-acatî uheli.¹⁾

D. A. MILESCU, *Ochrida, Macedonia.*

Dă puțin ca sa capete mai mult.

2624 Vermul ațel miclu pescul mare-acatâ.²⁾

ANDREIŢU AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*,
pag. 99.

Acelaș înțeles ca la numărul 2623.

Il faut perdre un veron pour pescher un saulmon
Recueil de GRUTHER.

* 2625 A avé un verme la inimă.

Ce verme te ródé lu inimă.

P. ISPIRESCU, *Leg. 393; Snóve*,
pag. 54.

Veđi *Téma.*

Adică o grija, o supărare, o remuşcare.

*Ein Jeder hat seinen Wurm.*³⁾

Prov. Germ.

¹⁾ Aruncă vermi sa prindă țipari.

²⁾ Viermele mic prinde peștele mare.

³⁾ Fie-care are viermele său

2626 * A avé vermi neadormiți.

BARONZI, pag. 47 & 70.

A nu 'și află locul, a fi neastimpărat.

V Î E S P E

2627 Viespea după ce miere nu face, apoi și împunge.
Vedî Albîndă.
 LORD. GOLESCU, Mss. II, p. 14.

*Viespea miere după ce nu face,
 Sare și te 'mpunge cu ace.*

A. PANN, II, p. 112. — HINȚESCU, 200.

Să ȋice pentru cei ce după ce nici un folos aduc apoi și vatămă (GOLESCU).

2628 * A fi ca o viespe.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică răutăcioasă

„Stăpâna acestei slujnice era vespea care a înălbit pe dracu.“ —
Conv. Liter. X, 113.

2629 A înțepă ca vespea.

I. CREANGĂ, *Amint.* p. 136.

A înțepă cu vorba, a fi rău de gură.

V I N E

Vedî Coda.

V I T Ă

2630 Vitelor cari treeră nu li se lăgă gura.
Vedî Beîuc, Cal, Ochîu,
 Om, Stăpân.
 HINȚESCU, pag. 203.

Vedî Bou, Dobitoc.

Acel care muncesce, slugă saŭ lucrător, trebuie să se folosescă.
 și dînsul de ródele muncii sale.

2631 * Numai cu vitele se scóte sărăcia din casă.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 205. — I. BĂ-
 NESCU, *prof. J. Roman.*

Arata folósele pe care le trage Românul de la vitele sale.
 Vedî *Basmel*e lui Ispirescu, pag. 205.

2632 * Vită încălțată.

Da E. B. MAWR, p. 16. — GR. JI-
PESCU, *Opincar*, 63.

*Lóză 'mbăerată,
Vită încălțată.*

A. PANN, I, p. 102. — HINȚESCU, 91.

Vești Vacă.

Adică om prost.

V I Ț E L

2633 * △ A intrat vițel și a eșit de nu 'i încap córnela pe ușă.

Vești Boș, Coșar, Lapte,
Lup, Vacă.

EM. POPESCU, *inv. c Ciocănesci-
Mărgineni, J. Ialomița*.

Vești Boș.

Se ȋice despre cel care, fiind la scólă saũ la meserie, n'a învêlat
nimic.

2634 △ Eu o mân după vițel,
Ea 'mi aduce clopoșel.

S. FL. MARIAN, *Nuntă*, p. 9.

Vești Surcă.

Se ȋice despre cei proști precum și acelor cari nu urmêză după
cum le poruncim.

2635 * A trăi ca vițelul la oraș.
Nevorea îl face să trărăscă ca vițelul la oraș.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 58; III, 82. —
HINȚESCU, 123.

Ca vițelii la oraș petrece.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*,
pag. 120.

Adică foarte rău.

2636 * Vițelul după baligă se cunósce ce nēm o să ȋsă.

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș J.*
Argeș.

Vițelul după baligă se cunósce ce boi o să facă.

A. PANN, *Edit.* 1889, pag. 25; I,
85. — HINȚESCU, 203.

Omul se vede, de mic copil, ce o sê fie mai târȋiũ; se ȋice mai
cu sēmă cu un înȋeles defavorabil și despre cei proști.

2637 **Vai de vițelul care împunge vaca. ¹⁾**

A. PANN, II, p. 55.

Vai de vițelul care împunge pe mumă-sa.

HINȚESCU, p. 203.

Vai de cel care lovesce pe părinții săi de mai marii lui.

2638 **Vițel tânăr și pesce bătrân.**IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.Vezi *Carne*.

Arată carnea cea mai bună, și spre glumă fata tinăra și mulțere bătrână (GOLESCU).

2639 **Vițelul nici nu l'a taiat și mușterii (mușteriu) pentru piele au (a) venit.**

A. PANN, II, p. 68.—HINȚESCU, 203.

Se dice de cei norocoși în afaceri, și în deobște de negustori.

2640 * **A rămâne ca vițelul la porța nouă.*** *A rage ca vițelul la porța nouă.*A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș J. Argeș*.*Se sparie ca vițelul la porța nouă.*

LAURIAN \ MAXIM, I, p. 1221.

* *Ca vițelul la porța nouă.*M. CANIAN, *J. Iași*.Vezi *Bou, Vaca*.

Adică uimit, zapăcit, ca cel care nu mai știe unde se află.

*Är glotzt 'n ou, wi's Kälb a neu 's Kalb. ²⁾**Prov. Germ. Mittelfranken.***2641** * Δ **A fi ca lins de vițeii.**I. CREANGĂ, *Pov.* p. 284.

Se dice, în bataie de joc, de acei cari sunt prea gătiți.

«Impopoțată și netezită pe cap de par c'o linsese vițeii.» — I. CREANGĂ.

2642 * Δ **A avea burtă de vițel sărac.**K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. a. Știubeni, J. Dorohoi*.

Se dice despre cel ce se satură anevoie.

¹⁾ Pe mumă-sa.— A. Pann.²⁾ Se uită la acest lucru ca vițelul la porța nouă.

Ἀλεκτρούωνων μέμφεσθαι κοιλιαν.

Prov. Elin.

Gallorum incusare ventrem.

Prov. Lat.

V I Ṭ I C Ă

2643 * ^Δ 0 vițică cufurită, murdăresce girêda întrégă.¹⁾

V. FORESCU, *Folticenî, J. Sucîavă.*

Veđi Őŕe, Vacă.

Corupția și necinstea unuia se întinde asupra tovarășilor săi.

V R A B Î E

Veđi Cúrá, Flamând,
Lapte, Septămăna.

2644 * Vrabia tot puu.

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, pag. 21 ;
Asem. 127.

Vrabia e tot-deauna puu.

A. PANN, *III*, p. 154.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 408.

Și vrabia puu !

BARONZI, p. 55.

* *Vrabia puu, și ea móre de bêtrână.*

P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 173. — HIN-
ȚESCU, 207.— S. FL. MARIAN, *Ornit.*
I, p. 408.

* *Vrabia e tot-deauna puu și móre de bêtrân.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș, J.*
Argeș.

* *Vrabia e puu,
(Dar) dracul scie de când îi !*

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*—S.
FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 406 & 408.

*Vrabia e tot puu dar numai dracul o scie de
când-ii.*

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 148.

¹⁾ Girédă Cîrédă.

Veți Pasere.

Adică cei mărunți se arata pururea tineri (GOLESCU).

Se țice în genere despre cei cari se arată a fi mai tineri de cât sunt în adevăr.

A. Pann țice :

*Om betrân și cu minte de copil,
Vrabia e tot-deauna pui.*

dând proverbul un înțeles deosebit care țintesce mintea iar nu trupul omului, ca și Francesul când țice :

*L'enfant de cent ans
Qui a perdu son temps.*

BOUILLI, *Prov. XVIe Siicle.*

Înțelesul întrebuintat de Anton Pann nu se mai da astă-zi a acestui proverb.

LEGENDA

I

De mult, de mult, cine scie când va fi fost și aceea, a răsărit în mijlocul unei paduri un stejerel, carele începă a cresce pe 'ncetșorul si a privi cu dragoste la cea-l-alți stejeri de totă mâna, cari se aflaă în jurul său.

Etă însă că, nu mult dupa ce a resărit stejerelel acesta, vine o Vrabie și se pune pe dinsul, macar că aveă unde se pune și 'n alt loc, cici pădurea eră destul de mare.

Stejerul, vădend acestă obrazni ie din partea Vrabiei, se mania foc pe dinsa și-l țice :

— Măi, Vrabie! nu veți tu că eu abia acuma de vr'o câte-va țile am resărit, nu veți cât sunt de tiner și de slab, n'ai avut tu nicăiri în alt loc unde te pune, numai de cât pe mine ? Nu e destulă pădure în prejurul meu ; Ian du-te de aicea și pune-te pe alt copac u, cacl dără pădurca e destul de mare și de largă al unde ședă cât îți v plăcē !

Vrabia, simțindu-se fôrte atinsă prin cuvintele acestea ale stejereului, respunse țicend :

— Etă ca mă duc, cum țicē tu, dar' voiu veu la tine cand vei fi pe patul morții și atunce v i trebui sa-mi dai san a p it u toate cuvintele tale de astă-zi-

— Bine ! bine ! respunse stejereul, du-te și mai de graba să nu vii, de cât nu-mai atuncē, când voiu fi eu pe patul morții, precum ai țis !

Vrabia a șburat și s'a dus. Dar' mult a trebuit ea să aștepte până la môrtea stejereului, cacl fic-care stejer tră sce nouē sute de ani, și anume . trei sute de ani cresce ne 'ntrețuți, trei sute de ani stă locului și se odihnesce, iară de la sēse sute de ani înainte, prin trei sute încep a dă înapoi, a-l putrezi inima de la rădăcina, a se gauri prin nuntu, a se usca așa ca, când ajunge de nouē sute de ani se risipește cu totul.

Și Vrabia noastră a trebuit să aștepte până ce stejereul, pe care s'a pus ea, când acesta a fost tiner, a ajuns de nouē sute de ani.

Când a ajuns acuma stejereul de nouē sute de ani s'a dus Vrabia la dinsul și i-a țis :

— Ți-aduci aminte când erai tiner și m'am fost pus pe tine cum m'ai batjocorit de gebla, de gebuță ? Tu ai cugetat atuncē că, dacē te vei face mare, vei trăi cât lumea și ca tine nu va mai fi altul ! Dar' etă că acuma te ai risipit și eū mă scald în colbul tău ! Tu, din marc ce ai fost, te-ai făcut țarăș și eu tot trăiesc și tot așa sunt, cum am fost și atunce !

Aşa a şis Vrabîea şi după ce s'a scăldat în cenuşa stejarului, sbură şi se cam duse în trébă-şi de unde a venit.

De atunci apoi, de când s'a întâmplat acesta, Vrabîile, dacă nici ômenii, nici mâşele şi nici ulii nu le prind şi le omôră, trăesc mai mult de cât ori şi care altă pasere, trăesc cu sutele de auî, de unde apoi că vine dicala cea fôrte respândită p'între Românî :

*Vrabia e puru
Dar' dracul scie de când îi !*

IACOB POPOVICI, *Bucovina, Ornitologie.*

II

Dice că Vrabîile dintru început erau cu mult mai mari, de cum sunt acuma. De la restiguirea Domnului nostru Isus Christos însă încôce trupul lor s'a făcut cu mult mai mic.

Acésta a fost adică aşa ca, pe când se află Domnul nostru Isus Christos restignit pe cruce şi suferiă cele mai mari şi mai crâncene dureri, o mulţime de Vrabii veniră la dînsul şi sburând împrejurul lui, începură a ciripi şi a strigă : — Iiviu ! Iiviu ! adică : e viu ! e viu !

Atunci Isus, care se luptă cu môrtea, fiind că nu-l lăsară să mōra în lîisce şi pace, ci-l năcăjiră spunând că e viu, a suspinat şi le-a blăstemat dîcînd ca să se nutrască numai din fărmaturile şi gozurile ce le vor află pe drumuri, şi tot copilul sa le prindă cu laşul. Iară când va trece unul sau altul pe drum, pe unde se vor află ele, sa le plesnescă cu biciul, şi ele îndată să pēră.

Blăstemul acesta a lui Isus Christos s'a împlinit, caci Vrabîile pe loc se facură cu mult mai mici şi mai neputinciose, de cum au fost mai nainte, şi părăsind apoi pre Isus Christos sburară spre drumuri ca să-şi caute nutreşul. Şi de atunci în cōce apoi au devenit ele jucăria copiilor şi a călătorilor, prîndîndu-le cei d'întai cu laşurile şi jucându-se cu dînsle, iară iştî din urmă plesnindu-le cu sbicele şi omorîndu-le cu petricele. — O. LEJAN, *Bucovina, Ornitologie.*

2645 * Vrabia malaui viséza

V. ALEXANDRI & LASCAR ROSETTI, *Mss.*—AL. ODOBESCI, III, pag. 61.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 159.—BARONZI, p. 55.—HINŢESCU, p. 207.—BARBU CONSTANTINESCU, *Cart. Cit.* II, pag. 15. — V. ALEXANDRI, *Teatru*, I, 235 ; II, 366.

Vrabia malaui viséza şi calicul comandare.

C. NEGRUZZI, I, p. 249.

Flamândul codrii viséază şi vrabia meu.

A. PANN, I, p. 129.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, 382. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 412. — HINŢESCU, 60. — A. DE CIHAC, *Dict. Etym.*, II, 649.

Găina curatură viséază şi vrabia meu.

A. PANN, I, p. 135.—HINŢESCU, 65.

* △ *Vrabia malaiu visază și culicul praznic.*

H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea, J. Dorohoi.*

Vrabia mālăiu visază și culicul praznicul.

Abecedar Ilustrat, p. 27.

* △ *Vrabia tot malaiu visază.*

V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciava.*
Vezi *Ariciu, Găină, Pasăre.*

1° Fie-care dorește ceea ce nu are, ce-î place și știe că îl poate fi de vre un folos.

2° Fie-care ceea ce-î este în gând despre aceea vorbește.

Asinus stramenta mavult, quam aurum. 1)

Prov. Lat.

Wenn das Ferkel träumt, so ist 's von Trebern. 2)

Prov. Germ.

Голодный курица проко снитца. 3)

Prov. Rutén.

2646 *Vrabia cu meu se prinde
Și tot-deauna puu se vinde.*

A. PĂN, *Edit., 1889, p. 173.*

Vezi *Ariciu.*

Acelaș înțeles ca la numărul 2644.

* 2647 *Vrabia 'n stuf.*

I. ARBORE, *J. Buzău.*

Vezi *Prepeliță.*

Cuvînt îndatînat se dicea celui în lara a carui se opresc fă-
rămituri de mancare pe cînd stă la mî-ă.

S N Ó V A

Un boer mare a dat o masă la care a poflit o lume întregă, între care se află și un Arhieru. Pe cînd toți mâncau și se veseleau o slugă credincioasă a gazdei dice stăpînului său: *Vrabia 'n stuf!* Bo rul își netezește barba, la auzul acestor cuvinte, și îi dă înainte cu mîncarea. Ôspeșii nepricepend vorba slugii l'au întreat cam ce lucru însemnăza aceste cuvinte, fără înțeles pentru dînșii.

Iubișii prictinî, răspunse boerul, de ore-ce nimica nu pôte fi mai urît de cît vederea fărămiturilor de pîne sau de mîncare, cari sê pôte întîmpla să cadă prin barbă în vremea mesei, am poruncit aceste slugi ca să se uite neîncetat la mine cu mare băgare de sémă, și îndată ce-mi va vedea barbă feștelită să mă întîmpine cu vorba pe care ați auzit'o și care v'a mirat. Imi închipuîam că aceste cuvinte vor trece n băgate în sémă; vîd însa că m'am înșelat în aș-
teptările mele.

1) Măgarul mai bine vrea pîne, decît aur.

2) Cînd purcelul visăza, este despre brahă.

3) Puful nămănd meu visăza.

Toți mesenii lăudară iscusița boerului, și Arhiereul mai mult de cât toți. Intr'un târziu eșind de la gazdă, și ducându-se a-casă, Sfinția sa, se duse la plimbătoare, și aducându-și aminte de cele întâmplate la masa boerului le povesti slugel care se afla cu dinsa, porincindu-i ca de aci înainte, să 'i spue : *vrabia 'n stuș*, când va zări fărâmituri de mâncare prin barba sa.

Puțin după acesta dând și Arhiereul o masă mare, vede sluga că stăpânul ei și-a murdărit barba cu mâncare, dar fiind cam proastă din fire și neaducându-și bine aminte ce cuvintele trebuia să spue, făcuse Arhiereului în auzul tuturor : vorba de la plimbătoare, în barba Sfinției tale.

2648 [△] Dacă s'ar teme omu de vrăbii, n'ar mai samana malaiu măruntel.

G. MIHĂILESCU, *Șezătorea*, I, p. 219.

Cui e frica de vrăbii sa nu semene malaiu.

AL. DUMITRESCU, p. 118.

* [△] Cine se teme de vrăbii nu sémână malaiu.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

* [△] Cine să teme de vrăbii nu sémână meiū.

DA Z. J. c. Fedestî, J. Tutova.

Cine se temi de păsări, nu samână malaiu.

Bertoldo. ap. GASTER. *Lit. pop.*, p. 211 ; *Chrest.*, II, 121.

* [△] De frica vrăbiilor nu samână malaiu.

V. FORESCU, *Folticeni, J. Suciava.*

Vezi *Bruma, Vie.*

Cine se tot te teme nimica nu face, căci precum ȳice o altă ȳicere : *unde este marfa trebuie să fie și pagubă.*

Il ne faut pas laisser de semer pour crainte des pigeons.

Prov. Franc.

Chi teme i osei, no semena megio. ¹⁾

Prov. Venet.

Tgi ca temma ils paslers, vegn mai a semnar panetscha. ²⁾

Prov. Reto-Romanș.

Wer die Spatzen fürchtet, wird nie Hirse säen. ³⁾

Prov. Germ.

¹⁾ Cine se teme de pasări, nu sémână meiū.

²⁾ Cine se teme de pasări, nu vré să semene meiū.

³⁾ Cui e frică de vrăbiil, nu sémână meiū.

2649 De cât Țece vrăbii pē gard mai bine una și'n mâna.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 117.

De cât o mie de vrăbii pe gard mai bine una în mână.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 145; III, 117. — S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, pagina 412.

* *Nu dă vrabia din mâna pentru cea de pe par.*

De cât o mie de vrăbii pē gard, mai bine una în frigare.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, 156. — HINȚESCU, 207.

* *Mai bine o vrabie în mână de cât o mie pe gard.*

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, pag. 101. — Dr JOSEPH HALLER, I, 347 \ 443.

△ *Nici oduta să nu dai vrabia din mâna pe ciōra din par.*

S. MIHĂILESCU, *Șezătōrea*, I, p. 219.

* △ *Nu dă vrabia din mâna pe ciōra din par.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeș*, J. Argeș — H. D. ENESCU, *inv. c. Zamostea*, J. Dorohoi.

* △ *Mai bine vrabia în mâna, de cât ciōra 'n par.*

GH. IONESCU, *inv. c. Mamornița*, J. Dorohoi. — C. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *inv. c. Stubenit*, J. Dorohoi.

Mai bine o vrabie în mâna de cât o ciōra 'n par.

S. I. GROSSMAN, *Diet Germ.*, p. 153.

Adică mai bine puțin ș'în mâna de cât mult cu nădejde (GOLESCU).

Ceea ce are omul e mai scump de cât multul ce vede aiurea. — N. GH. IONESCU.

*Una avis in laqueo plus valet octo vagis.*⁴⁾

Prov. Lat.

⁴⁾ O singură pasere în laț mai mult face de cât opt păseri și bode

*Un moineau dans la main vaut mieux qu'une grue
qui vole.*

Prov. Franc.

L'è mej veghen trü in man, che sês in ari.¹⁾

Prov. Milan.

*Mais val hum passaro na mão, que dous que vão
voando.²⁾*

Prov. Portug.

Bettèr a fowl in hand nor two flying.³⁾

Prov. Scot.

*Besser ein Vogel in der Hand
Als zehn über Land.⁴⁾*

Prov. Germ.

2649^b * A dà vrabia din palmă.

M. CANIAN, J. Iași.

Adica ceea-ce ținem cu siguranță.

2650 * Se sfadesc vrăbiile de la mălaiul altora.

Da Z. J. c. Fedeștii, J. Tutova.

*Vrăbiile se gâlcevesc
Pentru meiul omenesc.*

A. PANN, III, p. 23. — HONȚESCU,
207.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 413.

Vezi *Lup*.

Țintesc pe acei cari se certy pentru un lucru strain.

2651 Vrăbiile când s'adună
Pe garduri, și se sfădesc,
Timpul său vremea cea bună
Că se va strică vestesc.

A. PANN, *Calendar* 1848, p. 32.

Vezi *Pasăre*.

Țicala meteorologică.

2652 Vrăbiile când sbură
Dece dam la o para.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Arată efinăitatea noastră la lucruri streine (GOLESCU).

¹⁾ E mai bine treli în mână, de cât sêse în aer.

²⁾ Mai mult valorêză o pasere în mână, de cât două cari merg sburând.

³⁾ Mai bine o pasere în mână, de cât două cari sbură.

⁴⁾ Mai bine o pasere în mână, de cât dece pe câmp.

2653 Șî lapte dă vrabie.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 97.Veđi *Boă, Cuc, Pasere.*

Se ȑice pentru cele ce cu anevoi'e s' pot g'ăsi (GOLESCU).

V U L P E

Veđi *G'asca, Lup.*

2654 Vulpea b'etr'ănă nu s' sperie d' cursă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 21.

Adică vici'lenul nu s' sperie d' nici o împ'edicare (GOLESCU).

2655 Vulpea b'etr'âna nu cade în curse.

Da E. B. MAWR, p. 100.

Cel vici'len cu greū se prinde.

Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἀλίσκεται π'άγῃ. ¹⁾Prov. *Elin.**Annosa vulpes haud (facile) capitur laqueo.* ²⁾Prov. *Lat.**Alter Fuchs kommt nicht in 's Garn.* ³⁾Prov. *Elwet.**Vurpi ch'è vecchia, nun 'ncappa a lu lazzu.* ⁴⁾Prov. *Sard.*

2656 Vulpea p'erul 'eși schimba, iar n'aravul nici o data.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.*Vulpea schimbă p'erul, nu n'aravul.*

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1614.

Lesica lasă peru, ma vizio maj. ⁵⁾FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I 12.Veđi *Lup.*

S' ȑice pentru cei f'ăȑarnici și vici'leni ce vorba 'eși o schimbă, dar n'aravul nici de cum (GOLESCU).

¹⁾ Vulpea b'etr'ănă nu se prinde în cursă.²⁾ Idem.³⁾ Vulpea b'etr'ănă nu cade în cursă.⁴⁾ Vulpea care e b'etr'âna, nu încap'e (cade) în lațl.⁵⁾ Vulpea își pierde (lasă) p'erul, dar n'aravul nici odată.

Vulpes pilum mutat non mentem. ¹⁾

Prov. Lat.

Le renard change de poil mais non de naturel.

Prov. Franc.

Căci precum țice poetul Persan: „De vei sădi în raiu un pom dând pome amare, de 'l vei udă cu apa riului eternității, de 'i vei unge rădăcinile cu cea mai dulce miere, nu 'și va schimba firea și tot pome amare va rodi.” — FERDOUSI, *Satira în contra lui Mah-moud*.

2657 *Vulpea în pădure, și pielea i-o tocmim în tirg.*

LORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Vulpea (e) în pădure, și el îi vinde pielea în tirg.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 64; III, pag. 78.

* *Vulpea în pădure și pielea în pod.*

Vulpea în padure și el tocmesce pelea în tirg.

HINȚESCU, pag. 209.

Vorba în tirg și vulpea în pădure.

BARONZI, p. 50. — HINȚESCU, 205.

Tocmela în tirg și vulpea în pădure.

BARONZI, p. 70.

Tocmesce pielea și vulpea e-n pădure.

I. G. VALENTINEANU, p. 32.

Să ție pentru cei ce, până a nu-și bândi, să lauda dē cele din urmă (GOLESCU).

2658 *Nu vinde pelea înainte de a prinde vulpea.*

G. MUNTEANU, p. 151. — KÁROLY ÁCS, 81. — HINȚESCU, 143.

* △ *Nu vinde pielea vulpei înainte de a o prinde.*

I. DUMITRESCU, *inv.* c. Gânciova, J. Dolj.

¹⁾ Vulpea își schimbă părul, nu năravul.

Nu vinde pielea vulpei din pădure.

REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, pag.
119. — Dr JOSEPH HALLER, I, 264.

Vezi *Lup, Urs.*

Nu te laudă înainte de isbândă.

„Să nu faci socotăla câştigului până nu ai pus mâna pe capete.“ — I. DUMITRESCU.

Soelg ikke Bo elgen för du har fanget (skudt) Reven.¹⁾

Prov. Danes.

Sjaou refinn, aðrenn þu selr skinnio.²⁾

Prov. Island.

2659 **Şi vulpea cu guşă alba!**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 97. —

Să ăice pentru cei cu barbe albe, dar cu minte viclenă, adică făţarnic şi la bêtănefe (GOLESCU).

2660 **Guşa vulpei albă dar cōda ei roşie.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 22.

Adică faţa făţarnicului şi a celui viclen veselă, dar gândul lor înveninat (GOLESCU).

2661 **Vulpea unde n'ajunge ăice că-i pute.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Vulpea daca n'ajunge ăice că pute.

G. NEGRUZZI, I, p. 250.

* *Vulpea când n'ajunge ăice că nu 'i bun.*

A. PETRESCU, *Curtea-de-Argeş, J. Argeş.*

Vulpea când n'ajunge la găini ăice că sunt spînzurate.

BARONZI, p. 60. — HINŢESCU, 209.

Vulpea când n'ajunge găinele ăice că sunt spînzurate.

GASTER, *Lit. pop.*, p. 215.

Vezi *Măţa, Pisica.*

Să ăice pentru cei ce se fac că nu voiesc ōre-ce, când nu le pōtădobândi (GOLESCU).

A se vedē la numērul 2662 origina acestui proverb.

¹⁾ Nu vinde pielea mai înainte d'a avē vulpea.

²⁾ Învinge vulpea, înainte de a 'i vinde pielea.

- 2662 * Vulpea când n'ajunge la struguri ȃice că sunt ac i.
Dr GASTER, *Lit. pop.*, p. 215

*Vulpea cara nu li agiundze au le dzice că nu
s'c pte.* ¹⁾

V  i Plisc .

N. St., *Nijopolz, Macedonia.*

Acela   n eles ca la num rul 2661.

Origina acestui proverb se g sesce  n Gabrias, fab. 8, si  n Phe-
dru, Cartea IV, fab. II.

VULPES ET UVA

Fame coacta Vulpes alta in vinea
Uvam adpetebat, summis saliens viribus :
Quam tangere ut non potuit, discedens, ait :
Nondum matura est, nolo acerbam sumere.
Qui facere quae non possunt, verbis elewant,
Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

Dim. Tichindeal a desvoltat aceea  fabulă în urmatorul mod :

VULPEA  I STRUGURUL

Vulpea v   nd întru o vi   înaltă mul i struguri, s'au cercat  i au ispitit în
tot chipul cum ar putea ca să  i ajungă. Însă de a au v   t că nu p te nici
Într'un chip să  i ajungă, atuncea s'au dus  ic nd, că sunt ac i  i nu sunt bună
de m ncare, că-mi strepezesc din il de din il.

C i ce nu poi ce-va să capete,  i să se faca că nu vréu acel lucru al av , ca
să nu  i  ic  cine-va : min i. că n'ai putut c p t . — Fab. XXIV, p. 65.

Il est comme le renard, il trouve les raisins trop verts.

Prov. Franc.

La volpe dice che l'uva   agresta. ²⁾

Prov. Ital.

Die trauben sind sauer, sagte der Fuchs. ³⁾

Prov. Germ.

- 2663 Unde vulpea nu ajunge,  ice că  i ajunge.

IOR. DOLESCU, *Mss.* II, p. 13.

Să  ice pentru căi ce să l p d  de cele ce nu pot dob ndi (GO-
LESCU).

- 2664 Lesica nu mar nc  cerisnje. ⁴⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 12.

Acela   n eles că la numărul 2662.

¹⁾ Vulpea daca nu ajunge la struguri  ice că nu's coptă.

²⁾ Vulpea  ice că strugurii sunt ac i.

³⁾ Strugurii sunt ac i,  ice vulpea.

⁴⁾ Vulpea nu m n nc  cires i.

La volpe no vol sariese. ¹⁾

Prov. Venet.

2665 Lesica se igre cu lupu. ²⁾

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, 12.

Cel viclén își bate joc de cel puternic.

2666 Vulpea nu se sperie de ăl de să lauda sêra, ci de ăl de mânecă diminătă. ³⁾

A. PANN, III, p. 51.—HINȚESCU, 209

Să nu ne speriem de vorbele ci de faptele ómenilor. La Fontaine, a dezvoltat aceeaș idee în fabula: *L'alouette et ses petits avec le maître d'un champ.*

2667 Vulpea pē spate sē 'ntinde.

IORD. GOLESCU, *Mss* II, p. 20.

Sē ȕice pentru cēi fațarnici și vicleni când sē fac că sunt bolnavi, ca să înșale ca vulpea când sē pune pe spate, vrēnd să arate că este mórta (GOLESCU).

2668 Vulpe, de ce-ți sunt ochii rosii ?

— Unde mă unt tot la sóre.

— Dar cōda de ce 'ți svicnesce ?

— Ca ea, colea, într'o cursă,

Abia scapaiū ne smulsa.

A. PANN, II, p. 27.

Pre cēi rēi semnele îi vēdesc.

2669 Vulpea păzitor gainilor.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 20.

Adică cel cumplit ocrotitor celor blānȕi (GOLESCU).

2670 Vulpea putere ca leul nu are, dar cu vicleniile ei întrece puterea leului.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 20.

Adica cel viclén întrece și pē cel mai voinic (GOLESCU).

2671 Vulpea cât e de viclénă și de multe ori cade în cursă cu tōte piclórele ei.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 23; I, 78.—HINȚESCU, 209.

¹⁾ Vulpea nu vrea cireși.

²⁾ Vulpea se jōcă cu lupul.

³⁾ A. Pann ȕice *mānānca* în loc de *māneca*, cea ce pare a fi o greșēla de tipar

*Vulpea e viclénă, mai multe piei de dinsa se
vind în tirg.*

DIM. ȚICHINDEAL, p. 234.

* *Vulpea cât este de secretă cadi tu stăpiță. ¹⁾*

D. A. MILESCU, *Gopești, Macedonia.*

*Cât este șirétă vulpea, multe ori mași cade 'n
princă. ²⁾*

ANDREIU AL BAGAVU, *Cart. Aleg.*,
pag. 99.

Și cel mai viclén se prinde.

Semel in laqueum vulpes. ³⁾

Prov. Lat.

*Il n'y a si fin renard
Qui ne trouve plus finard.*

GABRIEL MEURIER, XVIe Siècle.

*La peau du renard finit toujours par arriver à la
boulisque du pelletier.*

Prov. Franc.

Se ciapa anca' le volp. ⁴⁾

Prov. Lomb.

*Alle listigen Füchse kommen endlich beim Kürschner
in der Beize zusammen. ⁵⁾*

Prov. Germ.

Man fängt auch wohl den gescheiten Fuchs. ⁶⁾

Prov. Germ.

2672 *Vulpea când se prinde, se prinde de câte patru picere.*

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 20.

Adică cel viclén, când se înșală, rău se înșală (GOLESCU).

2673 *Vulpea după mörte de jococari are parte.*

IORD. GOLESCU, *Mss. II*, p. 21.

*Adică cel viclén, când nu nemeresce, de către cei mai proști se
batjocoresce (GOLESCU).*

¹⁾ Vulpea cât e de șirétă cade în cursă.

²⁾ Cât este (de) șirétă vulpea, (de) multe ori tot cade în cursă.

³⁾ (Se prinde) odată (și) vulpea în lați.

⁴⁾ Se prinde încă (și) vulpea.

⁵⁾ Tote vulpele șirete ajung la urmă împreună la cada cu dubelă a jococarului.

⁶⁾ Se prinde și vulpea cea șirétă.

2674 Unde puterea nu ascultă, vulpea ajută.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 13.

Vezi *Leu, Lup.*

Adică ceea ce cu sîla nu putem săvirși, cu vicleșugul lesne dobîndim (GOLESCU).

2675 * Ca vulpea care și-a ros cîda.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Așa e la modă ca să umbli fără cîda.

A. PANN, II, p. 27.

Se dice despre acei cari avînd un cusur cauta a 'l trece drept o calitate.

VULPELE

O vulpe s'a prins cu cîda într-o cursă, apoi, ca să 'și isbăvescă cea-l-altă pîiele, s'au ros cîda cu dinții, și au scăpat. După aceea vrînd să-și ascundă rușinea ei, a chemat și pre alte vulpi din vecinătate, pre cari apoi a început a le sfătui ca și ele să 'și taie cîdele, zicînd : că cu mult e mai formos și mai ușor vulpei fără cîdă de cît cu cîdă. Însă una mai bătrînă și mai iscusită fiind dintre cele-l'alte, percepînd vicleșugul ei, i-a răspuns : Bine! bine, zicîți să ne tăiem coșile; însă pînă erați și tu cu cîdă nu ne sfătuiți spre acesta, iară acum dacă ai rămas tu fără cîdă, ai vré ca să tăiem și noi ale noastre. Așa, vezi minte; ca o vulpe pre multe să amăgescă; pful rușine să 'ți fie, scrîfă și țigană.—DIM. ȚICHINDEAL, *fab.* XXII.

2676 * A rămas vulpea fără cîdă.

I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Adică cel viclean de rușine.

2677 * Δ A intrat vulpea în sac.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 1.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, 229.—HINȚESCU, 209. — Preot C. BUNGEȚIANU, *c. Cosovet J. Mehedinți. — Conv. Liter.*, XVIII, p. 194.

S'a infundat vulpea în sac.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 1027.

* *A intră ca vulpea în sac.*

M. CANIAN, *J. Iași.*

Vezi *Mășă, Rață.*

10 Să dice pentru cei vicleani ce singuri se prind (GOLESCU).

20 Să dice cînd cine-va e surprins într-o afacere de unde nu mai pîote scăpa. — C. BUNGEȚIANU.

S'a speriat, a rămas prost.

* Vedeînd că căruța avea numărul 13 atunci mî-a intrat vulpea în sac. — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*

2678 Ca vulpea în pustie petrece.

IORD. GOLESCU, *Mss. II, Asem.*,
pag. 120.

Adică rău.

2679 \triangle Când oi vedeă
Vulpea cu papuci
Umblând după puici.G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*,
pag. 333.

Adică nici odată.

2680 Aude ca o vulpe.

B. P. HÎȘDEŢ, *Etym. Magr.*, p. 2112.*Are ved' de lup și aude de vulpe.*

A. PANN, III, p. 22.—HINȚESCU, 199.

Aude foarte bine.

2681 \triangle A dà vulpea.I. TEODORESCU, *Șezătorea*, III, p. 16.A plăti o vadră ori două de vin la flăcăii ce ți-au jucat nevasta
cât a fost fată, mai ales când îți ei nevastă din alt sat. Se aude
prin județul Sucila.2682 * \triangle A prins vulpea la rană.Da Ec. Z., *Bérlad*, J. Tutova.

Se ȃice despre acei cari se sclifosesc, cari fac marazuri.

2683 * A fi îmbrăcat cu piele de vulpe.

DIM. ȚICHINDEAL, p. 10.

A umblă cu vicleșuguri.

2684 * \triangle Vulpe cu cercei.

Se ȃice despre o femeie prefăcută și vicleună.

2685 * \triangle Vulpe bătrână.Preot C. BUNGETIANU, *inv. c. Co-*
sovăt, J. Mehedinți.

Adică prefăcut și viclen.

2686 A avé ochișori de vulpe.

A. PANN, II, 128.—HINȚESCU, 139.

Adică parale de aur, galbeni; a fi bogat.

în lume, și mergând așa, acumă cât va fi mers numai ea a putut să scie, tot întrebând și căutând pre frații săi, ajunsse până la marginile lumii, unde sorele nu-și mai puté da rațele sale și ȋiua încetă de a mai avé lumină. Aice ajunsă, vădënd că nu mai are nemica de mâncare, nici nu scie în cotro să apuce și ce să facă, a prins a-ȋi blăstema ȋilele : la ce mai trăesce ea pe lume ? !... Și pe când eră mai scribită și mai amărită, po când se blăstema mai tare, căci nu scia în cotro să apuce, étă că de o dată zăresce înaintea sa o pădure fôrte mare, împănată cu fel de fel de copact, pomi roditori, ierburî și flori mirositoare.

— Voiü întră în pădurea acéstă, ȋise copila zărind'o. Cum mi-a ajutat Dumnezeu să ajung până aici, tot așa mi-a ajutá el ca să strebat și pădurea acéstă. .. bun e Dumnezeu !

Cum ȋise, așa și făcu. Se porni prin pădurea aceea și mergënd și strebătënd cu mare greü și cu multă ostenelă pădurea aceea, étă că de-odată i se 'nfăȋoșeză un palat fôrte mare și frumos.

Palatul acela eră jur împrejur înconjurat cu zid tare de pétără în mijlocul cărui se afla o ușă fôrte mare de fer cu șese încuetoři. Imprejurul palatului se aflău fel de fel de paseri cântătoare, pre cari de-a dragu să le fi ascultat, iară la pórtă cea mare de fer ședeau două dihăniî răpitoare și nu lăsaü pre nimene ca să intre în lăuntru.

Voiüd copila cu ori-ce preȋ să intre în palatul acesta așteptă până ce admiră cele două dihăniî și-apoi se sui pe pórtă și întră în lăuntru.

Dar n'a apucat ea bine a intră în lăuntru palatului, și étă că a venit la dînsa o vulpe și a întrebat'o :

— Ce vint te-a bătut, copilă, să vii din ceea-l-altă lume aici le noi, unde nici un om pămînten n'a putut strebate până acumă ?

Copila răspunđendu-l, i-a spus tóte din fir în pěr cum s'a întimplat ; că adică că ȋȋl caută pre frații săi fugiți de-a casă și nu-l póte nicăiri află, de și i-a căutat în tóte părȋile, unde numai a cugetat că va puté da de dișȋi.

Vulpea îi ȋise iarăși :

— Bine faci să cauți pre frații tăi, dar reü ai făcut că ai venit aici, pentru că cum va veni Domnul meü a-casă are să te 'ngbiȋă !

Andînd copila cuvintele acestea se înspăimăntă și începü fôrte tare a plânge și a se văiera. Dar' pe când plângea ea mai tare, étă că intră stăpăna palatului în lăuntru și vădënd'o o întrebă de ce plânge ? Copila, picându-i la picióre, îi spuse tótă istoria ei, și 'n urmă o rugă să n'o lese ea s'o mănănce domnul palatului când va veni a-casă.

— Scólă-te ! ȋise stăpăna palatului, că nu te-oiü lăsa să te mănănce ! Și ȋicënd acestea luă pre copilă de mână, o duse cu sine în alt despărȋimënt și acolo o ascunse ca sa n'o afle bărbatul seü când ve veni a casă.

La o óră și póte și mai târȋiu după acéstă étă că veni și stăpănul palatului. Acela eră un Leu fôrte mare și înfiorător care, când venia a-casă, tot palatul se cutremurá. Decȋ sosind el acum se puse la masă, și venind după acéstă dómna lui se puse și ea la masă și începurá a ospéta împreună.

Nu mult dupa acéstă, ce-l vine dómnel în gánd !... Se scólă de-odată de la masă și ȋice bărbatului seü, adică Leului :

— Mult bine mi-ai făcut tu până acumă, fă-mȋ și acumă unul !

— Se póte ! de ce nu ! respunse Leul.

— S'a rătăcit de pe ceea-l-alte lume un om și a ajuns până la noi, dăruiesce-ȋ vieȋa !

— Nu mé opun ; îi voiü dăru-i-o ; dară ȋrebuie mai întâiu să 'l întrebăm cum și în ce chip a ajuns el până aici.

Dómna, bucuria ei, se duce de grabă și aduce pre copila ascunsă și o arată Leului.

Leul cum o vede o întreba :

— Cum ș'în ce chip ai rătăcit tu până aice ? Copila i-a spus și lui, ca și Dómnel sale, tóte din fir în pěr : cum s'a pornit de a-casă, cum a ámblat prin lume căutând pre frații săi și cum a sosit și a intrat în palat.

Auând Leul totă pricina, din care a părăsit copila pre malca sa și-a apucat lumea în cap, i s'a făcut milă de dînsa și a ȑis :

— Trebue să chem pre toȑi supuȑii mei la un loc și să-i întreb : de n'aũ trebue pe aici cei doi fraȑi al tȑi și de nu-i aũ mȑncat ei cum-va ?

Apoi chemȑnd ei pre toȑi supuȑii sȑi la un loc i-a întreat : orȑ de n'aũ vȑȑut ei doi fraȑi trecȑnd pe acolo, și de nu i-aũ mȑncat ei, dacȑ i-aũ vȑȑut ?

Supuȑii rȑspunserȑ cȑ n'aũ vȑȑut nici n'aũ mȑncat pre nimeni.

Dupȑ acȑsta intrȑ Leul în casȑ și spuse copilei, cȑ supuȑii lui n'aũ mȑncat pre fraȑii ei, decȑ pȑte sȑ mȑrgȑ mai departe și sȑ-i caute cȑ-i va aflȑ.

Copila, bucurȑsȑ ca a scȑpat cu obrazul curȑt, i-ȑi luȑ rȑmas bun de la leũ și de la soȑia acȑstuiȑ, li multumi pentru primire și pentru tȑte cele bune, și se porni mai departe, și mergȑnd ea, și mergȑnd într'una cȑt va fi mers, a ajuns în altȑ pȑdure, în care a dat de-o casȑ micȑ, durȑtȑ în pȑmȑnt și acoperitȑ cu pae, iarȑ pe lȑngȑ casȑ o grȑdinȑ fȑrte frumosȑ, cu o mulȑime de pȑsȑri, carȑ cȑntau aȑa de plȑcut și frumos cȑ mai mare dragul ȑȑi erȑ sȑ le ascultȑ.

Ajȑngȑnd ea la casa acȑsta și intrȑnd în lȑuntru dete de-o babȑ bȑtrȑnȑ, ce ȑedȑ pe vȑtrȑ și lucrȑ, și cum o zȑri fi zise «dȑmne ajutȑ!»

Baba fi mulȑumi, și se sculȑ de la lucru, merse lȑngȑ dȑnsa și-o întrebȑ :

— Fȑtul meu ! cum vȑi tu pe-aceia, cȑ pe-aceie suflet de om pȑnȑ acuma n'a putut veni ?

Copila începȑ a plȑnge și al spune cȑ ea cautȑ pre fraȑii sȑi, carȑ aũ apucat lumea în cap, și de acȑea a ajuns pȑnȑ la dȑnsa.

— Fȑtul meu ! ȑise baba, fraȑii tȑi cei perduȑi sunt blȑstemȑi de malca ta ca sȑ se prefȑcȑ în pasȑri, și ei cum aũ pȑrȑsit casa s'au prefȑcut în nisece pasȑri fȑrte mari, ca, pentru mȑrimea lor ȑȑenii fi numesc Pȑjure. *)

Copila a rugȑto sȑ-i arete, dacȑ scie, unde locuesc fraȑii ei și cum pȑte sȑ-i afle ?

Baba fi arȑtȑ un dȑl fȑrte mare, pe vȑrful cȑruȑa se aflȑ un palȑt, și-i ȑise :

— Ea acolo e palȑtul lor !.. Dacȑ voescȑ, mergȑi și-i veȑ aflȑ, numȑi cautȑ ca sȑ ascultȑ tot ce-ȑi vor spune ei !.. aȑa ȑȑi veȑ putȑ ajunge scopul !.. altmin-trelea nu !

Dȑlul, pe care i l'a arȑtat baba copilei, erȑ fȑrte înȑlt și pleȑziȑ, cȑ nici un om nu erȑ în stare sȑ se urce pe dȑnsul, el erȑ mai tot de pȑtrȑ, și pe dȑnsul nu putȑ cresce alt-ce-va, fȑrȑ numȑi lerbȑ, dar' și acȑea ca vȑi de dȑnsa, iar' în preȑurul dȑlului se aflȑ felurite pasȑri, ce cȑntau de se auȑȑia cine scie pȑnȑ unde.

Copila care dȑria numȑi decȑt se afle mai de grabȑ pre fraȑii sȑi, luȑndu-ȑi remas bun de la babȑ, se porni tot într'o fugȑ spre dȑl, și se sui cu mare greu pe dȑnsul, pȑnȑ ce ajunsȑ la palȑtul de pe vȑrful lui, care erȑ fȑrte mare și fȑcut din fer. Și dupȑ ce se sui ea acolo, intrȑ în palȑt, darȑ nu aflȑ pre nimeni în nuntru, ci vȑȑu numȑi o masȑ mare pe care se aflȑ mai multe feluri de bucate. Fiȑnd ea fȑrte flȑmȑndȑ, a gustȑt din fie-care fel cȑte o lȑcȑ și apoi s'a ascȑns sub pȑt, temȑndu-se cȑ sȑ nu deȑ cine-va peste dȑnsa și sȑ nu-i fȑcȑ vre unȑ rȑu.

ȑtȑ cȑ nu mult dȑnȑ ce s'a ascȑns copila, colea pe cȑnd sȑrele cruce amȑzi, vȑn douȑ pasȑri fȑrte mari, și se pun la masȑ și încep a mȑncȑ. Uȑtȑndu-se mai dupe acȑea una dȑntre dȑnsele mai bine la bucate și vȑȑȑnd cȑ din fie-care porȑie lipsece cȑte ce-va ȑise :

— Astȑ-ȑi trebue sȑ fi fost cine-va aici, cȑci uȑtȑ-te colea, din fie-care porȑie, lipsece cȑte o lȑcȑ.

Cȑea-l-altȑ rȑspunse :

— Pȑte ȑie numȑi ȑi se pare, eũ nu vȑd sȑ lipsȑscȑ ce-va !

Și aȑa a trecut ȑiua acȑea, fȑrȑ sȑ mai bȑge în samȑ cȑ li-a lipsit din bu-

*) Pȑjura—Vultur.

cate. Dar' vădând că a doua îi lipsește mai mult, iară a treia îi și mai mult dăse una dintre ele :

— Trebuie să căutăm cine e prădătorul bucatelor noastre ! Si cum dăse se dete a căuta în toate părțile prin palat, până ce, în urmă, dete de sora lor, căci cele două paseri erau frații copilei, și cum o vădura o cunoscurea și o întrebară : cum de vine ea aici ? Iară copila începe a plânge, le istorisi totă întâmplarea ei de cum s'a pornit de a-casă de la maica lor și până ce a ajuns la dinșul.

Frații copilei, după ce o ascultară cu luare aminte dăseră :

Dacă tu vei pute răbdă șese ani de-a rindul ca să nu vorbești cu nimeni nici un cuvânt, apoi vei pute rădica blăstemul maicei noastre de pe capul nostru și ne vom preface iarăși în oameni cum am fost, iară de nu vei pute răbdă, de vei vorbi, apoi suntem perduți în veci !

După ce rostiră ei cuvintele acestea, își luară remas bun de la sora lor, își întinseră aripele cele mari și sburând se perdură în largul lumii, lăsând pre sora lor iarăși singură.

Copila vădându-i sburând tocmai atunci, când cugetă ea că nu se vor deslipi nici odată de dinșu, începă iarăși a plânge și a se tângu. Dar' cugetând totu-și că va sosi odată un timp când se va pute bucura, d'împreună cu frații săi, își călcă pe inimă și încetă de plâns.

Cinci ani după oaltă n'a vorbit ea cu nime nici un cuvânt. După al cincelea an însă, vădând că frații săi nu se mai întorc înapoi, nici nu-i pôte nicăiri află, nu se mai pută răbdă și începă a vorbi. Dar' n'a vorbit încă bine cel d'întăiu cuvânt și ota că frații săi vin la dinșu și-i dăce :

— Remăi sănătoasă, surioră dragă !... Dacă tu ne-a fi ascultat și n'ai fi rostit nici un cuvânt până după al șeselea an, cum îi-am fost spus, noi ne am fi prefăcut iarăși în oameni cum am fost, așa însă de acuma suntem perduți în veci ! Mergi în lume și te hrănește cum vei pute, iară pre noi nu ne mai căută, căci de acuma ne ne-i mai află !

Si cum rostiră ei cuvintele acestea sburară iarăși în lume și remaseră până astă-zi Pajuri, după cum i-a blăstemat maica lor, și nici odată de atunci în coce nu se nutresc cu pâne ci numai cu carne de sâlbătâciuni, și când le pică din dămână și cu copii până la șese ani.

Acastă-i legenda Pajurilor. Iară ce s'a făcut cu sora lor, după ce au părăsit-o frații săi, nime nu scie.—G. FL. MARIAN.

2688 Vulturul după musce nici cum alérgă.

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 24.

*Vulturul stă 'n loc, veghiéză,
Dar el musce nu vinéză.*

A. PANN, II, pag. 34. — HINȚE SCU
209.—S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, p. 190

Adică cei mari, cele mici nici că le bagă 'n sémă (GOLESCU).

Inimile generose disprețuesc faptele înjositoare. Omul forte învătă nu-și pierde vremea cu studiul chestiunilor neînsemnate.

Ἄετος οὐ θηρεύει τὰς μυίας. ¹⁾

Prov. Elin.

¹⁾ Vulturul nu prinde (nu vinéză) musce.

Aquila non captat muscas. ¹⁾

Prov. Lat.

Adler fangen keine Fliegen. ²⁾

Prov. Germ.

2689 Vulturul, când ăi tai penele, rămâne de batjocură.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, 21.

Adică cel mare, când ești pierde pe cei în care se răzima (GOLESCU).

2690 Vulturul de aripă smuls,
Numai poate sboră 'n sus.

A. PANN, II, p. 41.—HINȚESCU, 209.
S. FL. MARIAN, *Ornit.*, I, 190.

Adică omul fără putere, fără bani, fără slujbele sale nu mai are nici o putere, și precum țice Dim. Cantemir : »Înălțarea inflațiilor cu mintea, ca penele în aripă, fără sfârșitul lor ca pasirea smultă rămâne«. — *Istoria Ieroglifică*, p. 253.

2691 Pe vultur înveți să sbore?

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 57.

Să țice când vrem să învățăm pe cei mai învățați de cât noi, și când vrem să dăm povață celui mai înțelept de cât noi (GOLESCU).

2692. Alți ochi are vulturul
Ș'alți ochi are fluturul.

A. PANN, II, p. 34.—HINȚESCU, 209.
FL. MARIAN, I, 190.

Arată marea deosebire între stăpân și supus, întru omul de nemare și omul de rînd.

᾽Αστὸν γλαυκὴ κρίνεις. ³⁾

Prov. Elin.

Aquilam noctuae comparas. ⁴⁾

Prov. Lat.

2693 Are ochi de vultur.

DR CRĂJINICEANU, *Conv. Lit.*, XXII,
pag. 930.

¹⁾ Vulturul nu prinde (nu vindează) musca.

²⁾ Idem.

³⁾ Asemeni vulturul cu bufniță.

⁴⁾ Idem.

*Are căutătura vulturască.*S. FL. MARIAN, *Ornit.* I, p. 189.* \triangle *Vede ca vulturu.*I. BĂNESCU, *prof. J. Roman.*

Se ȋice de un om a carui căutătură este sëlbatică, fiorosă, precum și de acel care vede fôrte de departe.

Z A G N Ă

Veȋi Șea.

Z I M B R E

2694 * A face zimbire.

V. ALEXANDRI, *Op. C. NEGRUZZI*, p. I, *prefață*. — I. CREANGĂ, *Pov.*, 116.
— V. ALEXANDRI, *Teatr.*, I, p. 90.

A dori un lucru fôrte mult, adese-orî fără a 'l puté dobândi.

' «De și era boer cu barbă, de și tolerat în ecpaeaoa privilegheată, el *faceă zimbire* privind cu jale la jîlțurile ministeriale.» — V. ALEXANDRI.

«Șciū eū cum ȋi trêba nevestelor celor tinere, când nu 's bărbajîl cu dînele *fac zimbire* și trap a-casă, cum trage calul la traista cu orz» — C. CREANGĂ.

Sě numesc zimbire saū zimbri nisce bube cari se forméză în gura saū în gâtul cailor și ȋi împedică de a mânca.

FINELE VOLUMULUI ÎNTĂIŢ.

GLOSAR

ROMÂNNO-FRANCES¹⁾

A, v. forme élidée pour *adu*, apporte, 642.
Abanos, s. m. ébène, 95.
Abur, s. m. vapeur, 88. || souffle, âme des animaux, 309. — Pl. *aburi*.
Ac, s. n. aiguillon, 309. 312. 313. — Pl. *ace*.
A-casă, adv. à la maison, chez lui, 333. 570.
Acătare, pr. ind. extraordinaire, excellent, 264.
Ace (a), v. forme élidée pour *a aduce*, apporter, 173.
Acel, pron. dém. ce, cet, celui; passim. || *Tot aceea*, toujours la même, 301. — Pl. *acei*; — Fém. *acea*.
Acela, pr. dém. ce, cet, celui-là passim. || Fém. *aceea*; — Pl. *aceia*, *acelea*.
Aci (d'), adv. depuis ce moment, dorénavant, 319.
Acolo, adv. là, par là, là-bas, y; passim.
Acoperit, part. et adj. recouvert (de cendres) 134. 135. 293. Fém. *acoperită*; — Pl. *acoperiți*, *acoperite*.
Acru, adj. aigre, 705. — Fém. *acără*; — Pl. *acri*, *acre*.
Acum, adv. maintenant, à présent; || *de acum înainte*, dorénavant, 332.
Adăpă (a), v. abreuver, arroser, 239.
Adesea, adv. souvent, fréquemment; passim.

Adevăr (în), adv. en vérité, 368.
Adevărat, adj. vrai, véritable, 364. — Fém. *adevărată*; — Pl. *adevărați*, *adevărate*.
Ađi, veđi *astă-đi*.
Adinc, adj. profond, 100. 113. 274. 304; *la mai adinc*, plus profondément, à l'endroit le plus profond, 300. — Fém. *adincă*; — Pl. *adinci*, *adince*.
Adinc, adv. profondément, 279.
Adineaura, adv. tantôt, 225.
Aduce (a), v. amener, apporter, faire-venir, 89. 107. 168. 173. 288. 291. 436. 440. 620. 629. 636. 637. 640. 642. 665. 693. || porter à, 297. || produire, rapporter, donner, 307. || envoyer, donner, 263. || *a aduce supărare*, fâcher, causer des ennuis, 561. || *a-đi aduce aminte*, se souvenir, 517. || *a aduce lacrimi*, faire pleurer, 300. 409.
Adulmecă (a), v. flâirer, suivre à la piste, quêter, 434.
Adună (a), v. rassembler, réunir, grouper, 82. 83. 89. 146. 214. 229. || récolter, cueillir, 169. 203. 282 și 283.
Adună (a se), v. r. s'assembler, se rassembler, se réunir, 161. 201. 314. 364. 412. 413. 436. 565.
Afară, adv. dehors, 147. 166. || (*pe*)

¹⁾ Ce glossaire ne donne que le sens particulier des différents mots qui se trouvent dans les proverbes. Nous recommandons, aux lecteurs étrangers qui désireraient étudier plus à fond notre collection de proverbes, le NOUVEAU DICTIONNAIRE ROUMAIN-FRANÇAIS de Mr Frédéric Damé et le DICTIONNAIRE ROUMAIN-ALLEMAND de Mr. H. Tiktin.

din afară, à l'extérieur, 215. 554.
 || *pe afară*, au dehors, 660.
Aferim, *int.* bravo! parfait! 423.
Află (a), *v.* trouver, 433. 591. || *découvrir*, connaître, 348.
Află (a se), *vr.* se trouver, 298. 399.
Afundă (a), *v.* enfoncer, plonger, 299.
Agoniselă, *s. f.* gain, profit, travail, 484. — Pl. *agoniselă*.
Aguridă, *s. f.* verjus, raisin vert, 95. 96.
Ai, *s. m.* forme élidée pour *ană*, années, 342.
Aia (d'), *pr. dém.* pour cela, 677.
Ais! *int.* hue! huhau! (à droite!), 310. 403. *Veți hais*.
Aisla *int.* 485. *Acelaș înțeleș ca la c. aș*.
Ajun, *s. m.* la veille, 609.
Ajunge (a), *v.* arriverà, atteindre, 151. 185. 231. 255. 274. 320. 326. 550. 598. 647. 685. 704. 705. || *suffire*, 86. 508. 705. || *devenir*, 319. 355. 356. 429. 516. || *parvenir à*, *en arriver à*, 320. || *devenir*, 400. || *tomber*, 398.
Ajunge (a se), *v. r.* s'atteindre, se rencontrer, 153. 219. 220. || *suffire*, 504.
Ajuns (de), *adv.* assez, suffisant, 612.
Ajută (a), *v.* aider, 708. || *venir en aide*, servir, 554.
Alalta-ieri, *adv.* avant-hier, 39.
Alalte-ori, *adv.* d'autres fois, passim.
Alătura, *adv.* à côté, passim.
Alb, *adj.* blanc, 93. 359. 417. 436. 482. 530. 704. || *heureux*, *fortuné*, 27. — Fém. *alba*; pl. *albi*, *albe*.
Alba, *s. f.* aube, aurore, 1. || *neige*, 1. || *jument blanche*, nom de jument, 310. 311. 312. 360.
Albi (a), *v.* devenir blanc, blanchir, 542.
Albina, *s. f.* abeille, 184. 312. 313. 314. 640. 672. 677.
Alege (a), *v.* Trier, séparer, 89. 98. 224. 225. 321 || *décider*, *urma alege*, c'est la fin, le résultat final qui décide 285.
Alege (a se), *v. r.* se séparer, 208. 224. || *a nu se alege*, ne rien rester de, 267. || *se trouver* 555. || *se séparer*, *aller séparément*, 569.
Alergă (a), *v.* courir 146. 243. 489. 492. 495. 713. || *faire courir*, *faire jouer*, 349.
Alergat, *s. n.* course, 354.

Alintă (a se), *v. r.* faire des grâces, 418.
Alt, *adj.* et *pron.* autre, autrui; passim.
Altui (a), *v.* greffer, 96. 277.
Altoiă, *s. n.* greffe 277. || *a ave altoiă de vino ncoă*, avoir des attraits, 97. — Pl. *altăie*.
Altui (a), *v.* [Mold.] greffer, 97. 277.
Alun, *s. m.* noisetier, 97. — Pl. *aluni*.
Alună, *s. f.* noisette, 70. 97. — Pl. *alune*.
Alunecă (a), *v.* glisser, 129. 301.
Alunecos, *adj.* glissant, 53. — Fém. *alunecă*; pl. *alunecoși*, *alunecose*.
Amagi, *v.* [Mold.] tromper, leurrer, 357.
Amagitor, *adj.* [Mold.] trompeur, 99. — Fém. *amagitoare*; pl. *amagitori*, *amăgitoare*.
Amar, *adj.* amer, 296. Fém. *amară*; pl. *amari*, *amare*.
Amar, *s. n.* mal, 641. || *adv. cu amar*, amèrement, 404. — Pl. *amaruri*.
Âmbla (a), *v.* [Mold.] marcher, 170. || *aller*, 667. || *tenter*, *essayer d'obtenir*, 645. *Veți a umblă*.
Âmblet, *s. n.* [Mold.] amble, 350. *Veți umblet*.
Amestecă (a se), *v. r.* se mêler à, 607.
Ameșit, *adj.* étourdi, 592. || *étourdi*, *ivre*, 408. — Fém. *ameșita*; pl. *ameșiți*, *ameșite*.
Amiața-și, *adv.* midi, 76.
Amindoi, *adj.* et *pron.* tous les deux, l'un et l'autre, passim. — Fém. *amindouă*.
Aminte, *loc. adv.* a-și *aduce aminte*, se rappeler, se souvenir, 517.
Amuță (a), *v.* exciter, 369.
An, *s. m.* an, année, 1. 2. 3. 4. 5. 17. 18. 22. 25. 70. 458. 482. 517. || *la an*, l'année prochaine, 262. Pl. *ani*.
Ana-Foca, *s. m.* Nom que les Roumains donnent au premier jour du mois de Juillet, dans le Banat et en Transylvanie, 6.
A-ndaratele (d'), *loc. adv.* à reculons, 631. 632.
Anevoie, *adj.* difficile, pénible, 162. 210. 330. 428.
Anevoie, *adv.* difficilement, à grand peine, 176. 249. 229. 249. 304. 330. 350. 427. 523. 659.
Anină (a se), *v. r.* s'attacher, s'accrocher, 280.
Anțerț, *s. m.* il y a deux ans, 607.

Apă, *s. f.* eau 6. 38. 58. 61. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 122. 161. 179. 180. 184. 186. 187. 207. 209. 216. 253. 255. 258. 262. 279. 283. 300. 302. 322. 335. 367. 369. 381. 404. 418. 462. 470. 482. 533. 586. 588. 591. 592. 602. 608. 633. 663. || rivière, 212. || *a duce la apa*, mener boire, abreuver, 279. 389. — Pl. *ape*.

Aperă (a), *v.* défendre contre, 466.

Aperă (a se), *v. r.* se garantir, se défendre, 564.

Apoi, *adv.* puis, ensuite, après, passim. || mais encore, 692.

Aprinde (a), *v.* allumer, exciter, 176.

Aprinde (a se), *v. r.* s'allumer, 173. 176. 236. 280.

Aprins, *adj.* allumé, enflammé, 135. 174. — Fém. *aprinșă*; pl. *aprinși*, *aprinse*.

Aprôpe, *prep.* près, auprès, 111. 156. 157.

Apropiă (a se), *v. r.* se rapprocher, 151. | s'approcher de, 173. || s'approcher, être proche, 460.

Apucă (a), *v.* saisir, attraper 178. 268. 342. 367. 428. 596. 608. 652. | saisir, happer, 528. se diriger, s'ac eminer, 130. 131. || commencer, 474.

Apucă (a se), *v. r.* se saisir, se prendre à, 434.

Apune (a), *v.* se coucher (en parlant des astres), 77.

Apus, *s. n.* occident, couchant, ouest, 7. 65.

Ară (a), *v.* labourer, travailler la terre, 112. 229. 230.

Arama, *s. n.* cuivre, airain, 406. || caractère, *a și arătă arama*, montrer ce qu'il en vaut, 112. — Pl. *arama*.

Arat, *s. n.* labour, époque du labour, 113.

Aratură, *s. f.* labour, labourage, 113. — Pl. *araturi*.

Arbore, *s. m.* arbre, 261. 637. — Pl. *a bori*.

Arde (a), *v.* bruler, s'enflammer, 60. 77. 89. 113. 134. 146. 176. 179. 180. 181. 184. 197. 293. 303. 461. 552. 578. 628. griller, rôtir, 663.

Arde (a se), *v. r.* se bruler, 4. 133.

Ardeiu, *s. m.* piment, 113. 490. — Pl. *ardei*.

Arđetor, *adj.* brûlant, qui brûle, 280.

— Fém. *arđetóre*; pl. *arđetori*, *arđetóre*.

Ardică (a), *v.* relever, 255. || créer, nommer, 600.

Ardică (a se), *v. r.* se dresser, 479.

Aretă (a), *v. r.* montrer, 112. 414. 434. 655.

Aretă (a se), *v. r.* se montrer, 80. 168. 177. 577.

Argent, *s. n.* argent, 114. 406. 539.

Argent-viu, *s. n.* vif-argent, mercure, 114.

Ariciu, *s. m.* hérisson, 314. 315. 316. 317. 318. — Pl. *arici*.

Arie, *s. f.* aire, lieu où l'on bat le grain, 114. 393. — Pl. *ari* et *ăriti*.

Aripa, *s. f.* aile, 318. 319. 331. 354. 461. 582. 714. — Pl. *aripe*.

Armasar, *s. m.* étalon, 3. 319. 320. 355. 400. 537. 539. 545. 641. 670. 671. — Pl. *armasari*.

Armén, *s. m.* Arménien, 345. — Pl. *Armeni*.

Arminden, *s. m.* premier Mai, 7.

Arșița, *s. f.* sorte de moustique, 321. — Pl. *arșițe*.

Aruncă (a), *v.* jeter, lancer, 89. 134. 140. 145. 118. 181. 190. 252. 258. 261. 269. 502. 609. | rejeter, 347.

Aruncă (a se), *v. r.* se jeter, 180. 184. 286. 526. || s'élancer, 629.

Așa, *adv.* ainsi, de même, 301. || c'est ainsi que, 331.

Așchie, *s. f.* écharde, copeau, 114. 115. 144. — Pl. *așchi*.

Ascultă (a), *v.* écouter 364. 402. 449. 500. 669. || obéir 708.

As unde (a), *v.* cacher, 309. 369. 548. 658.

Ascunde (a se), *v. r.* se cacher, 653. 658.

Ascuns, *adj.*, caché, 180. 507. 647. — Fém. *ascunsă*; pl. *ascunși*, *ascușițe*.

Ascuți (a), *v.* aiguiser, 166. 251.

Ascuți, *adj.*, pointu, aigu, 344. Fém. *ascușita*; pl. *ascușițe*, *ascunse*.

Asemănare, *s. f.* ressemblance, 19. — Pl. *asemănări*.

Asera, *loc. adv.*, hier soir, 68.

Asin, *s. m.* âne 371. — Pl. *asini*.

Asta-dî, *adv.*, aujourd'hui, 2. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 38. 39. 68. 445. 554. 676.

Așteptă (a), *v.* attendre, 107. 243. 436. 556. 557. 610. || s'attendre à (avoir), espérer, 439.

Astupă (a), v. fermer, boucher, 502. ||
cacher, 78. || couvrir, 672.
Asupra (de), *prép.*, au-dessus, 399.
Asvirli (a), v. lancer, jeter, 252.
Ață, s. f. fil, 24. 645.
Atinge (a), v. atteindre, toucher, 124.
Atinge (a se), v. r. toucher à, 286.
Atîrnă (a), v. suspendre, accrocher,
378. 428. 433. 610.
Ațîță (a), v. attiser, allumer, 176. 182.
Ațîță (a se), v. r. s'allumer 280.
Atunci, *adv.*, alors, passim.

Auș, s. n. oufe, 531.
Auși (a), v. entendre, entendre dire,
47. 198. 366. 385. 436. 464. 471.
645. 709.
Auși (a se), v. r. être entendu, 147.
371. 541. 563.
Aur, s. n. Or, 29. 115. 116. 207. 216.
222. 493. 537. 539. 544. 610. 644.
668. 669.
Aurit, *adj.*, doré, 544. — Fém. *aurita*; pl. *auriți*, *aurite*.

B

Ba, *adv.*, non 518. 633.
Babă, s. f. vieille femme, 146. — Pl. *babe*.
Baba-ôrba (d'a), colin-maillard, 530.
Baboiu, s. m. poisson blanc, blanchisse 5.
Bae, s. f. bain. 387. — Pl. *bai*.
Baer, s. n. cordon amulette 332. 353. — Pl. *baere*.
Bagă (a), v. mettre, fourrer, 177. 555. 607. 610.
Bagă (a se), v. r. se fourrer parmi, se mêler à 511. 659.
Baiat, s. m. garçon 293. — Pl. *baeți* ou *baești*.
Baieștru, s. n. amble, 350.
Bajocurit, *adj.* sale 687. — Fém. *bajocurita*; pl. *bajocuriți*, *bajocurite*.
Bălaia, s. f. La Blonde, nom qui se donne aux vaches, 321. 525. | la lumière, le jour 15.
Bălan, s. m. Le Blond, nom qui se donne aux boeufs 321.
Balana, s. f. La Blonde, nom qui se donne aux juments, 321.
Bălărie, s. f. mauvaise herbe 117. — Pl. *balaris*.
Balegar, s. n. fumier 562. — Pl. *bălegare*.
Baligă, s. f. bouse 322. 693. — Pl. *balige*.
Baltă, s. f. lac, étang, marais, 56. 57. 117. 118. 338. 591. 592. 604. 633. 635. | a *remăné baltă*, rester abandonné 117. a *lasă baltă*, laisser tout en plan 117. — Pl. *balți*.
Baltag, s. n. hache 289. Pl. *ballage*.
Balțat, *adj.* grivelé, tacheté 322. 332. Fém. *balțată*; pl. *balțafi*, *balțate*.

Baltócă, s. f. mare, bourbier, 426. — Pl. *baltóce*.
Ban, s. m. Ban, ancien titre de noblesse 68. — Pl. *bani*.
Ban, s. m. argent en général 253. 392 | centime 25. : 99. 311. 360. 665. Pl. *bani*.
Baraboiu, s. m. cerfenil sauvage, persil d'âne 118. — Pl. *baraboi*.
Barba, s. f. barbe 4. 134. 188. 199. 481. 617. 661. — Pl. *barbe*.
Bărbat, s. m. mari 351. — Pl. *barbați*.
Barza, s. f. cigogne 302. 322. 426. — Pl. *berze* et *berzi*.
Bărzoia, (a se) v. r. se pavaner, faire la roue 457.
Bătă, s. f. gourdin 117. 118. 380. — Pl. *bâte*.
Bătăie, s. f. bataille. 358. || volée, rosade, coups 265, 420. || *în bataia ferului*, bien placé 166. — Pl. *batai*.
Bate (a), v. battre, frapper 37. 98. 128. 131. 156. 157. 163. 218. 227. 265. 316. 352. 385. 423. 495. 594. 607. 642. 649. || souffler en parlant du vent) 91. 237. 364. 365. || aboyer, donner de la voix 373. 387. || *bate pētra*, il grêle 305. || *bata 'i cucu*, heureux homme 451. || écorcher, blesser 651. || a *bate calea*. . errer, marcher à l'aventure comme... 545. || a *bate pe-trele*, courir la ville, 254.
Bate (a se), v. r. se battre, lutter, 225. 323. 528. 684. || être battu 210. || se débattre, 592. || a *și bate joc*, se moquer de 514.
Bătătură, s. f. cour 582. — Pl. *batături*.

Batjocură, *s. f.* risée 714. — Pl. *batjocuri*.
 Bătut, *adj.* battu 442. — Fém. *bătută*; pl. *batuți, batute*.
 Bé (a), *v.* boire 86. 104. 105. 279. 307. 342. 469. 608. 618.
 Behehe, onomatopée désignant le mouton 392.
 Belciug, *s. n.* anneau 610. — Pl. *belciuge*.
 Belea, *s. f.* un bête mauvaise qui ne cause que des ennuis, sans aucun profit 331. — Pl. *belele*.
 Beli (a), *v.* écorcher, dépouiller de sa peau 328. 329. 512. 567. 666. || arracher, enlever 554. || découvrir, montrer 162.
 Belșug, *s. n.* abondance 470. — Pl. *belșuguri*.
 Berbec, *s. m.* bélier 323. 572. — Pl. *berbeci*.
 Beși (a), *v.* péter 394.
 Beșica, *s. f.* vessie 427. — Pl. *bășici*.
 Beșică (a), *v.* couvrir d'ampoules 170.
 Beșina, *s. f.* pet 345. 356. 394. 534. — Pl. *bășini*.
 Bășinos, *adj.* péteur 346. — Fém. *bășinosa*; pl. *bășinoși, bășinose*.
 Beșina-porcului, *s. f.* vessie-de-loup 118. 298.
 Bêt, *s. n.* bâton 119. 388. — Pl. *befe*.
 Bêt, *ad.* ivre 409. 456. 457. — Fém. *bé a*; pl. *befi, bete*.
 Bêtrân, *s. et ad.* vieux, ancien 261. 332. 350. 352. 369. 374. 471. 514. 530. 534. 543. 555. 588. 593. 596. 601. 694. 695. 702. 709. caduc 449. — Fém. *bêtrâna*; pl. *bêtrâni, bêtrane*.
 Bêtrânețe, *s. f.* vi illesse 556. 665. — Pl. *betraneși*.
 Biciu, *s. n.* coup de fouet 607. — Pl. *b'ce et bicuri*.
 Biet, *adj.* pauvre, malheureux 532. 632. — Fém. *biata*; pl. *bieși, biete*.
 Bine, *s. m.* bien 11. 642. | *a bine*, en bien, bon signe 476. || *mai bine*, plutôt, mieux, mieux vaut 415. 489. 580.
 Binișor, *adv.* assez bien 537.
 Birau, *s. m.* [Trans.] maire 642.
 Birligat, *adj.* retroussé, relevé, 390. 393. — Fém. *birligata*; pl. *birligași, birligate*.
 Birlög, *s. n.* antre, tannière 684. — Pl. *birlög*.

Birui (a), *v.* vaincre 263. 480. 504. 670.
 Biserica, *s. f.* église 364. 490. — Pl. *biserici*.
 Bivol, *s. m.* buffle 23. 323. 330. 671. — Pl. *bivoli*.
 Blzdoc, *s. n.* esquille, copeau 119. — Pl. *bizdöce*.
 Bizeu, *s. n.* *empl. adverb.* en l'air 393.
 Biziit, *s. n.* bourdonnement 563.
 Blzoiu, *s. n.* *empl. adverb.* en l'air 393.
 Blând, *adj.* doux, bénin 187. 547. 548. 551. 553. 602. 603. 673. — Fém. *blânda*; pl. *blândi, blânde*.
 Blid, *s. n.* plat, écuelle 140. 489. — Pl. *blide, bliduri*.
 Bob, *s. m.* grain 120. 122. || feve 120. | *a da în bob*, dire la bonne aventure 121. — Pl. *bobi*.
 Bôhă, *s. f.* grain 120. — Pl. *bôbe*.
 Boboc, *s. m.* canneton, oison 82. 324. 325. — Pl. *boboc*.
 Bobotéză, *s. f.* Epiphanie 15.
 Boer, *s. m.* seigneur, noble 278. — Pl. *boeri*.
 Boeresc, *adj.*, de seigneur, seigneurial 159, 344, 664. — Fém. *boerésca*; pl. *boeresci*.
 Boestru, *s. n.*, amble 350.
 Bogat, *adj.*, riche 289. — Fém. *bogată*; — pl. *bogași, bogate*.
 Bôla, *s. f.* maladie 412 || bœuf ou vache maigre, bonne a rien 594. — Pl. *Bôle et boli*.
 Boll (a), *v.* être malade 537.
 Bolocan, *s. adj.*, lourdaut, sot 68.
 Boritura, *s. f.* vomissement 386. — Pl. *borituri*.
 Borș, *s. n.* borș (eau aigrie par la fermentation du son) 32. 156. 423. 591.
 Borta, *s. f.*, trou 19. 122. 187. 657. 662. 663. — Pl. *borte*.
 Bortili (a), *v.* creuser 58.
 Bostan, *s. m.* citrouille 122. 157. — Pl. *bostani*.
 Bostana, *s. f.* melonnière 122.
 Bostănărie, *s. f.*, melonnière 122.
 Bot, *s. n.* bec 319. 325. 633. || museau 325. 500. 622. || groin 610. — Pl. *boturi*.
 Bou, *s. m.* bœuf 2. 8 112. 229. 230. 235. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 404. 507. 517. 575. 593. 594. 684. 693. — Pl. *boi*.

Boz, *s. n.* hièble 305. 388.—Pl. *bojî*.
 Brad, *s. m.* sapin 123. 294.—Pl. *braşti*.
 Brânca, *s. f.* patte d'un animal. || *a da în branci*, se mettre à quatre pattes 301.—Pl. *brânca*.
 Branisce, *s. f.* taillis épais 123. 486.
 Brânza, *s. f.* fromage 5. 38. 40. 66. 67. 276.—Pl. *brânze*.
 Braş, *s. n.* bras 53. 683.—Pl. *braşe*.
 Brazda, *s. f.* sillon 123. 124.—Pl. *brazde*.
 Breaz, *adj.* tacheté, bigarré 332. 333. 335. 359. 417 | *a nu fi mai breaz*, ne pas valoir plus que les autres 335.—Fém. *bréza*; — pl. *breji*, *breje şî breze*.
 Briceag, *s. n.* canif 440.—Pl. *briceaguri* et *bricege*.
 Briu, *s. n.* ceinture 255. 274.—Pl. *brîe*.
 Brósca, *s. f.* grenouille 161. 200. 201. 323. 335. 336. 337. 338. 339.—Pl. *brósce*.
 Broscoiu, *s. m.* mâle de la grenouille 339.—Pl. *broscoi*.
 Brudină, *s. f.* gué 124.
 Brumă, *s. f.* frimas, gelée blanche 15. 16. 50. 71. 88. 148. 149 une petite quantité, un rien, 631.
 Brumat, *adj.* couvert de gelée, de givre 219.—Fém. *brumata*; pl. *brumati*, *brumate*.
 Bububo, onomatopée indiquant que l'on est battu 392.
 Bucate, *s. f. pl.* mets, plats, nourriture 598. 660 | céréales blé, orge, seigle, avoine 15. 89. 124. 497. 617. 660. 690. | graines, 467.
 Bucium, *s. n.* pied de la vigne 306.
 Bucurâ (a se), *v. r.* se réjouir 366. 518. 583.
 Bucurie, *s. f.* joie 569. 599.—Pl. *bucuri*.
 Bucuros, *adj.* content, joyeux | *a fi bucuros de*, se contenter de 158.—

Fém. *bucurosa*; pl. *bucuroşi*, *bucurose*.
 Bucuros, *adv.* volontiers, avec plaisir 650.
 Buestru, *s. n.* amble 350.
 Bufniţă, *s. f.* chouette 340.—Pl. *bufnişe*.
 Buha, *s. f.* hulotte, chat-huant 341. 342. 420.—Pl. *buha*.
 Buhaiu, *s. m.* taureau 342. Pl. *buhai*.
 Bujor, *s. m.* pivoine 124.—Pl. *bujori*.
 Bulgăre, *s. m.* morceau, boule 195. 196.—Pl. *bulgarî*.
 Bumbac, *s. n.* coton 124.
 Bumben, *adv.*, comme une souche 125.
 Bun *adj.* 4. 17. 26. 129. 161. 346. 566.—Fém. *buna*; pl. *bunî*, *bune*.
 Burdele, nom propre 292.
 Burduf, *s. n.* outre 378.—Pl. *burdufe*.
 Burete, *s. m.* champignon 125.—Pl. *bureţi*.
 Buriană, *s. f.* herbe, mauvaise herbe 125. 145.—Pl. *burieni*.
 Buric, *s. n.* nombril 412.—Pl. *burice* et *buricuri*.
 Buruiană, *s. f.* herbe, mauvaise herbe 87. 125.—Pl. *buruiene*, *buruieni*.
 Burtă *s. f.* ventre 588. 659. 694.—Pl. *burte*,
 Buştén, *s. m.* souche 125.—Pl. *buşténi*.
 Bnsuloc, *s. m.* basilic fleur 126. 173.
 Bute, *s. f.* botte, tonneau 139. 277. 559. 560.—Pl. *buţi*.
 Butie, *s. f.* botte, tonneau 560.—Pl. *butii*.
 Butoiu, *s. n.* fut 559.—Pl. *butioie*.
 Butuc, *s. m.* souche 115. 127. 291.—Pl. *butuci*.
 Buturugă, *s. f.* hûche, souche 128.—Pl. *buturugi*.
 Buzunar, *s. n.* poche 635.

C

Ca, *conj.* comme, passim.
 Că, *conj.* que, passim.
 Cacă (a), *v.* salir, conchier, 256. 261. 516.
 Căcă (a se), *v. r.* chier 624.
 Cacat, *s. m.* excrément, merde 562. 565.

Căcat, *adj.* sali d'excréments 686.—Fém. *cacata*; pl. *cacati*, *cacate*.
 Căcă-vacă, sot 689.
 Căciula, *s. f.* bonnet de fourrure, 4. 5. 171. 313. 563. 564. 577.—Pl. *caciuh*.

Cădă (a), v. choir, tomber, 20. 146. 183. 185. 191. 192. 246. 244. 245. 246. 260. 261. 389. 508. 560. 582. 702.

Cađut, *adj.* tombé, 146. 459.—Fém. *cađuta*; pl. *cađuți, cađute*.

Caia, s. f. clou de fer à cheval, 342.—Pl. *caiele*.

Caie, s. f. épervier, 342.

Cal, s. m. cheval, 56. 112. 156. 157. 158. 159. 229. 230. 349. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 389. 430. 461. 486. 532. 559. 564. 606. 614. 651. 659.—Pl. *cai*.

Călare, *adv.* à cheval, 158. 345. 651.

Calareș, s. m. cavalier, écuyer, 346. 347.—Fém. *calărășă*; pl. *calareși, calareșe*.

Calăuză, s. n. guide, conducteur, 343.—Pl. *calauze*.

Călcă (a), v. marcher, fouler aux pieds, 129. 198. 289. 428. 432. 462. 504. 535. 652. 659.

Călcă (a se), v. être foulé aux pieds, 286.

Cald, *adj.* chaud, 16. 75. 163. 164. 363.—Fém. *caldă*; pl. *calzi, calde*.

Cald, *adj.* s. inv. chaleur, 16.

Cale, s. f. chemin, route, 86, 128. 129. 130. 142. 310. 428. 455. 545.—Pl. *cai*.

Caletori (a), v. voyager, cheminer, 38. 88.

Căletorie, s. f. voyage, trajet, 55.—Pl. *caletorii*.

Calic, *adj.* pauvre, mendiant, 405. 581. 631. 697. 698.—Fém. *calica*; pl. *calici, calice*.

Calugari (a se), v. r. entrer en religion, 441. 556.

Cămașă, s. f. chemise, 199.—Pl. *cămași*.

Camilă, s. f. chameau, 360. 362. 563. 671.—Pl. *camile*.

Câmp, s. n. plaine, 151. 232. || champs 91. 130. 131. 142. 167. 187. 286. 489.—Pl. *câmpi*.

Când, *adv. et conj.* quand, lorsque, 295 et passim. || *când și când*, parfois, 353. | *din când în când*, de temps en temps, 674. | *de când*, depuis que, 482. 565. || *de când*, du temps où, 530.

Câne, s. m. chien, 38. 47. 93. 279.

280. 309. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 401. 430. 431. 466. 480. 489. 500. 501. 502. 513. 514. 518. 607. 660. 673. 680.—Pl. *cani*.

Cânepa, s. f. chanvre, 131. 132.

Canî (a), v. teindre, 189.

Cântă (a), v. chanter, 85. 94. 423. 424. 425. 440. 445. 446. 447. 448. 449. 451. 452. 453. 458. 467. 468. 469. 474. 475. 476. 484. 552. 621. 629.

Cântare, s. f. chant, 541. 552. 618. 620. 621. 670.—Pl. *cântari*.

Cântec, s. n. chant, chanson, 502. 580. 581. 583.—Pl. *cântece*.

Cap, s. n. tête, 4. 135. 157. 251. 252. 299. 388. 389. 429. 433. 436. 442. 448. 462. 479. 482. 485. 490. 539. 542. 543. 561. 589. 591. 597. 610. 652. 654. 655. 663. 664. || *a se fine de capul cui-va*, insister auprès de quelqu'un, 465. || *de capul tău*, que cela retombe sur ta tête, 642.—Pl. *capete*.

Cap, s. n. bout, 118. 119.

Capestru, s. n. licou, 389.—Pl. *capestre*.

Capetă (a), v. obtenir, 162. 574.

Capetăiū, s. n. fin, 433.—Pl. *capetari*.

Căpeșina, s. f. tête, 664.—Pl. *capășine*.

Căpitan, s. m. capitaine, 10.—Pl. *capitani*.

Capra, s. f. chèvre, 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 513. 569. 571. 672.—Pl. *capre*.

Capra-négra, s. f. chamois, 397.—Pl. *capre-negre*.

Caprióră, s. f. chevrete, femelle du chevreuil, 397. 513. 628.—Pl. *caprióre*.

Capșuna, s. f. capron, grosse fraise, 132.

Capușă, s. f. pou de brebis, 398.—Pl. *căpușe*.

Car, *int.* onomatopée, cri du corbeau, 416.

Car, s. n. char, chariot, 24. 123. 159. 251. 270. 310. 327. 331. 383. 384. 489.

Cară (a), v. charrier, 107. 108. 234. 535.

Cărabuș, s. m. hanneton, 398.—Pl. *cărabuși*.

Cărai (a), v. glousser, caqueter, 422. 468. 469.
 Cărare, s. f. sentier, 133. 158. 295. 661. — Pl. *carari*.
 Cărat, s. n. charroi, époque du transport, 113.
 Carbone, s. m. charbon, 133. 134. 135. 293. 552. 606. — Pl. *carbuni*.
 Cărcăi (a), v. caqueter, glousser, 469.
 Carcărați (a), v. caqueter, glousser, 468. 471.
 Cărcăți (a), v. caqueter, glousser 473.
 Cărd, s. n. troupeau. || a se pune în cărd cu, entreprendre quelque chose avec quelqu'un, 332. — Pl. *cărduri*.
 Cărlig, s. n. houlette 145. — Pl. *cărlige*.
 Cărnat, s. m. saucisse, 406. — Pl. *cărnași*.
 Carne, s. f. chair, 287. 633. — Pl. *carni* et *carnuri*.
 Cărpi (a), v. rapiécer, 510.
 Cărțița, s. f. taupe 399. — Pl. *cărtițe*.
 Cartof, s. n. pomme de terre 135. — Pl. *cartofi*.
 Căruță, s. f. charrette 158. 159. 232. — Pl. *caruțe*.
 Caș, s. n. frommage à la pie, 591.
 Casă, s. f. maison, 28. 50. 53. 93. 166. 206. 250. 323. 374. 397. 417. 419. 442. 451. 453. 474. 475. 526. 547. 552. 580. 599. 600. 601. 663. 664. 676. 692. — Pl. *case*.
 Căstiga (a), v. gagner, 84. 86. 380.
 Căstigmat, gagné. a fi căstigmat, avoir du profit, valoir mieux, 535.
 Castravete, s. n. concombre, 136. 157. — Pl. *castraveți*.
 Cât, adv. combien, tant que, temps) qui 418, 451. | tant que, aussi grand (dimension) 237. 563. 630. autant que quantité) 591. i 603. 628. || cu cât... cu atât..., plus... plus... 297.
 Cața, s. f. pintade, 400. — Pl. *cațe*.
 Cată (a), v. chercher, 439. 618. | tăcher de 297. a 'l cată de lădina, lui chercher sa lente. 508. Veđi a căută.
 Cătă, adj. et prép. autant que, 269.
 Catăr, s. m. mulet 355. 400. — Pl. *catari*.
 Catără, s. f. mule 400. — Pl. *catăre*.
 Cațără (a se), v. r. se hucher, se percher, 505.

Cătea, s. f. chienne 401. 402. 500. 501. 502. — Pl. *cațele*.
 Cățel, s. m. petit chien, 401. 402. 504. 530. — Pl. *cațeli*.
 Cațelu-pămintului, s. m. marmotte, 402.
 Căte-odată, adv. parfois, passim.
 Căți, adj. et prép. pl. tous ceux qui, 333.
 Căuș, s. n. casse, putoir, 84. — Pl. *caușe*.
 Căută (a, v. chercher, 39. 190. 461. 490. 536. 607. 614. || rechercher, préférer, 441. || tăcher de, falloir, 297. || s'efforcer, 247. 357. 658. | examiner, inspecter. 345. 346. 537. || rechercher, regarder, 375.
 Căută (a se), v. être recherché, 348.
 Căutătura, s. f. regard, 715. — Pl. *căutături*.
 Căzai (a), v. donner de la voix en parlant des chiens qui chassent, 566.
 Căzni (a), v. tourmenter, torturer, 465. || s'efforcer, se tourmenter, 277.
 Căzni (a se), v. r. s'efforcer, se tourmenter, 225.
 Cea, interj. dial à gauche, 136. 137. 403.
 Ceala, interj. Veđi cea.
 Ceas, s. n. heure, 2. 3. 17. 18. 28. — Pl. *ceasuri*.
 Cefa, s. f. nuque, 179. 403. 404. 508. 509. — Pl. *cef*.
 Cegă, s. f. sterlet, 404. — Pl. *cegi*.
 Cele-l-alte, adj. et pr. dém. l'autre, passim. — Fém. *cea-l-alta*; pl. *cei-l-alți*, *cele-l-alte*.
 Cenușă, s. f. cendre, 134. 137. 138. 174. 177. 180. 270. — Pl. *cenușe*.
 Căpă, s. f. oignon, 138. 139. — Pl. *cepi*.
 Căpa-ciorei, s. f. safran des prés, tuechien, ail-de loup, ail-de-chien, 139.
 Cer, s. n. ciel 18. 19. 20. 21. 79. 80. 81. 225. 313. 371. 385. 469. 541. 629. 641. — Pl. *ceruri*.
 Cer, s. m. chêne rouvre 139. — Pl. *ceri*.
 Cărá, s. f. cire, 139. 140.
 Cerb, s. m. cerf, 404. 537. — Pl. *cerbi*.
 Cerbóică, s. f. biche, 404. — Pl. *cerbóice*.
 Cerc, s. n. cercle. 139. 277. — Pl. *cercuri*.
 Cercă (a), v. tenter, essayer, 363. 517.

- || essayer d'obtenir 362. || sonder 210. || sonder, chercher, 300. || éprouver, faire l'épreuve, vérifier, examiner avec soin 689.
- Cercel**, *s. m.* boucle d'oreilles, 362. 709. — Pl. *cercet*.
- Cere** (a), *v.* demander, 105. 239. 304. 338. 484. 500. 590. 650. || *se cere*. l'on demande, 461.
- * Certă** (a), *v.* punir 464.
- Certă** (a se), *v. r.* se disputer, se quereller, 185. 522. 535.
- Cetă**, *s. f.* brouillard, 20. — Pl. *cețe*.
- Chef**, *s. n.* bonne disposition, bonne humeur 64. | *a face chef*, s'amuser 457. — Pl. *chefuri*.
- Cheie**, *s. f.* clé 116. — Pl. *chet*.
- Chemă** (a), *v.* inviter, provoquer, 605.
- Chiar**, *adv.* même, passim.
- Chilă**, *s. f.* mesure de capacité pour les céréales (en Valachie 679 litres 268; en Moldavie, 430 litres) 265.
- Chinga**, *s. f.* sangle, sous-ventrière 352. 405. — Pl. *chingi*.
- Chior**, *adj.*, borgne 466. — Fém. *chióra*; pl. *chióri*, *chióre*.
- Chiori** (a), *v.* éborgner; au fig. tromper, 478.
- Chiriaș**, *s. m.* celui qui prend en location, amateur, 348. — Pl. *chiriași*.
- Chisaliță**, *s. f.* potage que l'on aigrit avec des cerises ou des prunes, 109.
- Chitic**, *s. m.* Mold. fretin, petit poisson, 405. 406. 631. — Pl. *chitici*. *Vești pitic*.
- Chiură**, *s. f.* mortier à foulon. 99. *Vești pîua*.
- Chiui** (a), *v.* pousser des cris d'allégresse, 279.
- Ci**, *conj.* mais, passim.
- Ci-ca**, *loc. conj.* on dit que, or, sans doute, 227.
- Cicala**, *s. f.* cigale, 406.
- Cimpoi**, *s. n.* cormemuse, biniou, 517. 684. — Pl. *cimpôie*.
- Cinci**, *adj. num. card.* cinq, passim.
- Cinci-zeci**, cinquante, passim.
- Cine**, *pr. ind.* qui, celui qui, passim.
- Cinste**, *s. f.* considération, 375. 376. || probité, honnêteté, 551. || gratification, ce que l'on obtient, 551.
- Cinsti** (a), *v.* bien traiter, 375. 533. || honorer, respecter, 460.
- Cinstit**, *adj. pur*, 116. — Fém. *cinstita*; pl. *cinstiti*, *cinstitute*.
- Cioban**, *s. n.* berger, père, 516. 522. 530. — Pl. *ciobani*.
- Cioc**, *s. n.* bec, 406. 407. — Pl. *ciocuri*.
- Gioca**, *s. f.* couchas, corneille des clochers, 407. 584. — Pl. *cióce*.
- Ciocan**, *s. n.* marteau, 12. — Pl. *ciocane*.
- Ciocani** (a), *v.* marteler, 483. 689.
- Ciocărlan**, *s. m.* alouette (mâle), 407. 408. 409. — Pl. *ciocărlan*.
- Giocărlie**, *s. f.* alouette, 409. — Pl. *ciocărlia*.
- Ciocni** (a se), *v. r.* se heurter, 573.
- Giocoiu**, *s. m.* parvenu, fermier, 277. 419. — Pl. *ciococi*.
- Ciof**, *s. m.* chavoche, hibou des marais, 412.
- Giomag**, *s. n.* gourdin, 363. 369. 370. 371. — Pl. *ciomege*.
- Giomvic**, *s. f.* huart, chat-huant, 412.
- Giopli** (a), *v.* façonner à la hache; au fig. dégrossir, éduquer 260.
- Gióra**, *s. f.* corneille, 5. 83. 210. 256. 261. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 621. 624. 644. 700. — Pl. *ciorti*.
- Giorlica**, *s. f.* vanneau, 419. — Pl. *ciorlice*.
- Giovlica**, *s. f.* vanneau, 419. — Pl. *ciovlice*.
- Girada**, *s. f.* troupeau de gros bétail, 686. — Pl. *ciरेgi*.
- Girédă**, *s. f.* troupeau de gros bétail, 684. 686. 687. — Pl. *ciरेgi*.
- Giřeș**, *s. m.* cerisier, 140. — Pl. *ciरेși*.
- Giréșă**, *s. f.* cerise, 140. 141. 216. 447. — Pl. *ciरेșe*.
- Giuber**, *s. n.* [Mold.] baquet, 688. — Pl. *ciubere*.
- Giucă**, *s. f.* corneille. 420. — Pl. *cióce*.
- Giudă**, *s. f.* dépit, colere, 604. || *a fi ciuda*, être furieux, 503.
- Giuf**, *adj.* velu, au poil ébouriffé, 123. 486. — Fém. *ciufa*; pl. *ciufi*, *ciufe*.
- Giuguli** (a), *v.* becqueter, 478.
- Giuhă**, *s. f.* chat-huant, 342. 420.
- Giui** (a), *v.* crier, piailler, 413.
- Giuli** (a), *v.* chavir de l'oreille, 490.
- Giuperca**, *s. f.* champignon, 141. — Pl. *ciuperca*.
- Giur**, *s. n.* crible, 418. — Pl. *ciururi*.
- Giut**, *adj.* sans cornes, qui n'a pas de cornes, 420. 439. — *ciuta*; pl. *ciufi*, *ciute*.

Clăse, *s. f.* meule (de foin), 142. — Pl. *clai*.
 Clapon, *s. m.* chapon, 421. 595. — Pl. *claponi*.
 Clatină (a se), *v. r.* chanceler, vaciller, 147.
 Clește, *s. m.* pincette, 316. 657.
 Glipa, *s. f.* clin d'oeil, instant, 28. — Pl. *clipe*.
 Gloci (a), *v.* couvrir, 340. 421. 468. 471. 575.
 Glocit, *s. n.* couvage, 467.
 Glocit, *adj.* pourri, 576. — Fém. *cloctita*; *cloctiș*, *clocite*.
 Clonț, *s. n.* bec, 438. — Pl. *clonțuri*.
 Clopot, *s. n.* cloche, 550. — Pl. *clopot*.
 Clopoțel, *s. n.* clochette, 550. 596. 693. — Pl. *clopoțeli*.
 Cloșca, *s. f.* poule couveuse 421. 422. 467. — Pl. *cloști*.
 Cloșan, *s. n.* roche, 142. 397. — Pl. *cloșani*.
 Cobe, *s. f.* pépie, 422.
 Cobet, *s. m.* épervier, émouchet, 422. 447. — Pl. *cobești*.
 Cobori (a), *v.* descendre (une pente) 154.
 Coboriș, *s. n.* déclivité, pente, 142. 290. — Pl. *coborișuri*.
 Cobitor, *adj.* funeste, de mauvais augure, 453. — Fém. *cobitoare*; — Pl. *cobitori*, *cobitoare*.
 Căce (a se), *v. r.* murir, 245. 304.
 Căcen, *s. m.* trou, non, 142. 245. 297. 677. — Pl. *căceni*.
 Cocodaci (a), *v.* caqueter, 469.
 Cocor, *s. m.* grue, 422. — Pl. *cocori*.
 Căcoș, *s. m.* coq, 23. 423. 424. 425. 474. 475. 507. 573. 595. — Pl. *căcoși*.
 Căcoș-de-munte, *s. m.* grand coq de bruyère, 425. — Pl. *căcoș-de-munte*.
 Căcoșesce, *adv.* à la manière du coq, 458. 476.
 Cocostirc, *s. m.* Mold. / cigogne, héron cendré, 426. — Pl. *cocostirci*.
 Căda, *s. f.* queue (des animaux), manche (de la cognée, hache, etc.), 12. 122. 233. 234. 245. 264. 312. 326. 329. 362. 363. 369. 377. 378. 379. 388. 389. 390. 393. 401. 409. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 441. 514. 546. 549. 550. 552. 554. 559. 570. 596. 597. 616. 617. 618. 627. 628. 648. 652. 655. 659. 662. 674.

676. 677. 680. 683. 684. 685. 704. 706. 708. — Pl. *căde* et *cădi*.
 Codăciu, *adj.* qui a une longue queue, qui reste en arrière, paresseux, 434.
 Codită, *s. f.* petite queue, 433. — Pl. *codife*.
 Codru, *s. m.* forêt, 142. — Pl. *codri*.
 Codru, *s. m.* quignon de pain, 370. 697. — Pl. *codri*.
 Căja, *s. f.* écorce, 260. || pelure, 202. 214. 216. || coquille (d'un fruit) 226. || coquille (d'une bête), 552. — Pl. *căji*.
 Cojoc, *s. n.* biscaïen, vêtement de paysan fourré, 86. 529. — Pl. *cojoca*.
 Cojocar, *s. m.* pelletier, fourreur, 707. — Pl. *cojocari*.
 Colac, *s. m.* pain en couronne, brioche, 25. 379. — Pl. *colaci*.
 Colb, *s. n.* [Mold.] poussière, 142. 143. — Pl. *colbur*.
 Colivie, *s. f.* cage, 434. 580. 581. 582. 583. 604. 664. — Pl. *colivii*.
 Colo, *adv.* la-bas, passim.
 Colț, *s. m.* dent canine, croc, 434. || *a fi la colț*, être à couteaux tirés, 434. || *a se lădă în colț*, se quereller, 434. || *a-și arăta colții*, montrer les dents, menacer, 434. — Pl. *colți*.
 Colț, *s. m.* roche. pointe de rocher, 397. — Pl. *colți*.
 Comădare, *s. f.* repas mortuaire, 697. — Pl. *comădari*.
 Content (a), *v.* cesser, 149. 417. || s'abstenir, cesser de chanter, se taire, 621.
 Copac, *s. m.* arbre, 64. 87. 89. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 160. 222. 270. 349. 483. 637. 648. 689. — Pl. *copaci*.
 Copăciu, *s. m.* veuf *copac*.
 Copae, *s. f.* auge (de bois), 493. — Pl. *copai*.
 Copca, *s. f.* trou fait dans la glace, 149. — Pl. *copci*.
 Copil, *s. m.* enfant, 534. 660. — Pl. *copii*.
 Copită, *s. f.* sabot du cheval, 434. 613. — Pl. *copite*.
 Copoiu, *s. m.* limier, chien courant, 434. — Pl. *copoi*.
 Coprinde (a), *v.* couvrir (en parlant d'une poule couveuse), 421.
 Copt, *adj.* mûr, 138. 140. 141. 150. 183. 184. 218. 246. 265. || *a da în*

copt, commencer à mûrir, 230. — Fém. *cópta* ; pl. *copți*, *cópte*.
Copt, s. n. maturité. || *a da în copt*, commencer à mûrir, 230.
Coraj, s. n. courage, 478.
Corb, s. m. corbeau, 34. 435. 436. 437. 438. 439. 487. 527. — Pl. *corbi*.
Corn, s. n. corne, 22. 327. 331. 332. 362. 439. 440. 667. 693. — Pl. *córne*.
Córna, s. f. cornouille. || *uscata córna* complètement desséchée, 150. — Pl. *córna*.
Cornut, adj. encorné, cornu, 420. — Fém. *cornuta* ; — Pl. *cornuți*, *cornute*.
Cosac, s. n. poisson blanc, 440. 555. — Pl. *cosaci*.
Cóstă, s. f. coté, flanc, 196. 288. 651. || *côte*, versant, 150. 154. — Pl. *cóste*.
Cotcodăci (a), v. caqueter (en parlant de la poule), 468.
Cotcorodii (a), v. caqueter (en parlant de la poule), 468.
Cotcorogi (a), v. chanter en parlant du coq, 473. 475.
Costăliv, adj. qui a une petite amande et une très forte coquille, 229. — Fém. *costeliva* ; — Pl. *cost livi*, *costelive*.
Cotofană, s. f. pie, 440. 441. — *coțofene*.
Cotofeni (a se), v. r. se faire prier, faire des simagrées, 417.
Cotoiu, s. m. matou, 441. 442. — Pl. *cotoi*.
Cotro (în), adv. de quelque côté que, 608.
Covaciu, s. m. forgeron, 483. — Pl. *covaci*.
Covrig, s. m. craquelin, 379. — Pl. *covrigi*.
Cra! interj. onomatopée imitant le cri du corbeau, 416. 436. 465.
Crac, s. m. pattes, pinces, 631. 684. — Pl. *craci*.
Cracă, s. f. branche, rameau, 146. 150. — Pl. *craci*.
Craciun, s. n. Noël, 20. 21. 56. 6. 9.
Craiu, s. m. roi, 530. — Pl. *craci*.
Crancani (a), v. coasser, 417. 621.
Crâng, s. n. hallier, taillis, 151. 489. 494. 496. — Pl. *crânguri*.
Crap, s. m. carpe, 442. — Pl. *crapi*.
Crede (a), v. croire, 437. || avoir confiance, 351.

Gredincios, adj. fidèle, dévoué, de confiance, 374. — Fém. *credincioasă* ; — Pl. *credincioși*, *credinciose*.
Gredința, s. f. foi jurée, 513. || *a lua credința* cui-va, avoir confiance absolue en, 351. 374. — Pl. *credințe*.
Greer, s. m. cervelle, 366. 442. — Pl. *creeri*.
Grénga, s. m. branche, 146. 151. 260. — Pl. *crengi*.
Cresce (a), v. croître, pousser, 111. 117. 124. 125. 151. 157. 171. 190. 198. 199. 255. 270. 295. 302. 552. || nourrir, faire vivre, 241. || croître, vivre, 513. || élever, 566. 623. 655.
Créstă, s. f. crête, 623. — Pl. *creste*.
Creștet, s. n. le chef, la tête, 508. — Pl. *creștete*.
Crin, s. m. lis, 151. — Pl. *crini*.
**Criță*, s. f. [anc.] acier, 152. 166. — Pl. *crife*.
Griveș, s. n. aquilon, bise, vent du nord-est, 15. 21.
Crr! interj. onomatopée imitant le cri du corbeau, 416.
Cruce, s. f. croix, 203. || au pluriel, queue, 431. — Pl. *cruce*.
Crud, adj. vert, pas mûr, 152. || cruel, 460. — Fém. *cruda* ; — Pl. *cruți*, *crude*.
Cu, prép. avec, passim.
Cuc, s. n. coucou (oiseau), 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 575. || *flori de cuc*, des riens, choses qui n'existent pas, 170. — Pl. *cuci*.
Cucoș, s. m. [Mold.] coq, 423. — Pl. *cucoși*.
Cucoveică, s. f. [Mold.] hulotte, 453. — Pl. *cucoveice*.
Cucură (a se), v. r. être fier, 407. || se parer, 625.
Cuculeș, s. m. diminutif de *cuc*, 453. — Pl. *cuculeși*.
Cucurigu, s. n. coucouricou, chant du coq, 453. 474. 506. Veđi *cutcurigu*.
Cucuruz, s. m. [Transilv.] maïs, 7. — Pl. *cucuruși*.
Cucută, s. f. grande ciguë, 152. 297. — Pl. *cucute*.
Cucuvae, s. f. hulotte, 453. — Pl. *cucuveie*.
Cufundă (a), v. engloutir, détruire, 104.

Cufuri (a), v. salir, couvrir d'excréments, 687.
 Cufurit, *adj.* sali, couvert d'excréments, 687. 695.—Fém. *cufurita*;
 — Pl. *cufurita*, *cufurite*.
 Cuih, s. n. nid, 318. 422. 454. 455.
 457. 575. 579. 624. 625. || demeure
 du hérisson, 317.— Pl. *cuiburi*.
 Cuih, s. n. clou, 613.— Pl. *cui*.
 Culcâ (a se), v. r. se coucher, 29.
 68. 190. 375. 478. 530.
 Culcuș, s. n. gîte, endroit de repos,
 424. 494.— Pl. *culcușuri*.
 Culege (a), v. cueillir, récolter, 88.
 96. 262. 283. 284. 285. 297.
 Cules, s. n. cueille, cueillette. *culesul viilor*, vendange, 305.— Pl. *culesuri*.
 Cum, *adv.* comme. || comment. dès
 que, aussitôt que, passim. | *ca cum*,
 comme si, 576. 630.
 Cumetru, s. m. compère, 676.— Pl. *cumetri*.
 Cumperâ (a), v. acheter, 231. 286.
 305. 360. 362. 549. 573. 603. 651.
 Cunoșce (a), v. connaître, reconnaître,
 168. 347. 348. 531. || savoir, 263.
 364. *te cunoșce a fi*, sait que tu es, 364.
 Cunoșce (a se), v. r. se connaître,
 145. 399. 504. 505. 537. 580. 581.
 623. 693.
 Cunoscut, *adj.* co nu, 359.— Fém.
cunoscuta; pl. *cunoscuți*, *cunoscute*.
 Cunună (a se), v. r. se marier, 94.
 Cuptor, s. n. f ur, 131. 237.— Pl.
cuptore.

Cur, s. m. cul, 86. 172. 218. 367. 564.
 Curagiū, s. n. courage, 456.
 Curat, *adj.* propre, 105. 334. 606.—
 Fém. *curată*; — Pl. *curați*, *curate*.
 Curățâ (a), v. nettoyer, 297. 672.
 Curățitura, s. f. criblure, 473.— Pl.
curățituri.
 Curătură, s. f. criblure, 473. 697.—
 Pl. *curături*.
 Gurca, s. f. dinde, 455. 456. 457. 458.
 473.— Pl. *curci*.
 Gurcan, s. m. dindon, 457. 458. 579.
 — Pl. *gurcani*.
 Gurcubeu, s. m. arc-en-ciel, 21. 46.
 — Pl. *curcubei*.
 Gurge (a), v. couler, s'écouler, 101.
 107. 152. 153. 200. 273. 274.
 Gurgetor, *adj.* courant, 107.—Fém.
curgătoare; — Pl. *curgători*, *curgătoare*.
 Curind, *adv.* vite, rapidement, 125.
 240. 276. 376. 618. | bientôt, 344.
 Cursă, s. f. piège, 702. 706.— Pl.
curse.
 Curvă, s. f. prostituée, catin, 268.—
 Pl. *curve*.
 Cușca, s. f. cage à poules, 458.—
 Pl. *cusci*.
 Gusur, s. n. défaut, 271.—Pl. *cusururi*.
 Gutcurig, s. m. hellébore no re, rose
 de Noël, 153.
 Gutcurigu, s. n. coucouricou, chant
 du coq, 467. Vești *oucucigu*.
 Gutză (a), v. oser, 365.
 Guvint, s. n. parole, 88. 327.— Pl.
cu inte.

D

Da, *adv.* oui.
 Da (a), v. donner, 97. 279. 289. 351.
 356. 360. 376. 394. 407. 490. 497.
 564. 575. 579. 613. 631. 677. 709.
 || frapper, 117. 265. 497. 538.
 688. essayer, tenter, 155. 433.
 581. || survenir, 404. | m ttre, 179.
 287. 288. s'élancer vers, se jeter
 dans, tomber dans, 119. 186. 194.
 273. 295. 388. | remuer, 432.
 porter à, frotter, 255. || *a da pe*
gura de lup, avaler comme un
 loup, glou onnement, 528. || jeter,
 295. jaillir, sortir, 500. | *a da*

peste, rencontrer à l'improviste,
 380. | *a da cu piciorul*, gratter
 c mme la poule, 470. *a da din*
măna, abandonner, lâcher ce que
 l'on tient, ce que l'on possède, 486.
 | *a da năvala*, se précipiter, 611.
 | *a da în copt*, commencer à murir,
 230. || *a da înapoi*, reculer,
 ne pas prospérer, 631. | *a da înapoi*,
 rejeter la tête en arrière, 324.
 || *a da îndărăt*, reculer, ne pas
 prospérer, 631. | *a da cânilor*,
 donner aux chiens, que les chiens
 le dévore, 386. *a da de mal*,

- tomber dans le précipice, 570. || *a da de prapastie*, tomber dans le précipice, 268. | *a da în brânci*, se mettre à quatre pattes, 301. || *a da cu uideo*, huer quelqu'un, 523. *a da ocol (rôta)*, faire une tournée, 517.
- Da** (a se), *v. r.* se jeter, 418.
- Dacă**, *conj.* si, en cas que; passim.
- Danș**, *s. n.* danse, 683. — Pl. *danșuri*.
- Dânțui** (a), *v.* danser, 600.
- Dar**, *s. n.* don, présent. || *de dar*, offert, donné, 345. 346. 537. — Pl. *daruri*.
- Dar**, *conj.* mais, 487; passim.
- Dăruit**, *adj.* donné en présent, offert, 346. — Fém. *daruita*; pl. *daruiți, daruite*.
- Dascal**, *s. m.* maître, celui qui enseigne, 177.
- Data**, *s. f.* fois. || *alta data*, une autre fois, 567.
- De**, *prép.* de, passim. || *de cu*, des, 462.
- De**, *conj.* quoique 353. 463. si 152.
- Dec!** *interj.* ouais! eh bien! allons, bon! 606.
- Decât**, plutôt que; passim.
- Dece**, *adj. num. card.* dix; passim.
- Deșeră** (a), *v.* geler, 51. 63.
- Deget**, *s. n.* doigt, 78. 210. 211. — Pl. *degete*.
- Dél**, *s.-n.* colline, coteau, 153. 154. 155. 219. 250. 301. 304. 310. 344. — Pl. *déluri*.
- Delungă** (a se), *v. r.* s'éloigner, 306.
- Demâncare**, *s. f.* manger, nourriture, 367. — Pl. *demancări*.
- Deosebire**, *s. f.* différence, 19. 572. — Pl. *deosebiri*.
- Depărtă** (a), *v.* éloigner, écarter, chasser, 374. 674.
- Depărtă** (a se), *v. r.* s'éloigner, s'écarter, 151. 512. 569. || être séparé, 290.
- Departat**, *adj.* éloigné, lointain, 101. — Fém. *departata*; pl. *departați, departate*.
- Departe**, *adv.* loin, 29. 30. 63. 107. 114. 115. 140. 147. 183. 216. 291. || *de departe*, de loin, 156. 157.
- Deprindere**, *s. f.* habitude, 470. — Pl. *deprinderi*.
- Deprins**, *adj.* habitué, 691. — Fém. *deprinsa*; — Pl. *deprinși, deprinse*.
- Derâmă** (a), *v.* renverser, coucher à terre, 148.
- Des**, *adj.* répété, nombreux, pressé, 289. 304. — Fém. *dăsă*; pl. *deși, dese*.
- Des**, *adv.* souvent. || *mai des*, plus souvent, 344.
- Desag**, *s. m.* besace, bissac, 190. — Pl. *desagi*.
- Desară**, *loc. adv.* [Mold.] ce soir, 376.
- Descalacă** (a), *v.* descendre de cheval, 344.
- Descântă** (a), *v.* faire des charmes, des incantations, 480.
- Deschide** (a), *v.* ouvrir, 136.
- Deschide** (a se), *v. r.* s'ouvrir, s'étaler, 303.
- Deschis**, *adj.* ouvert, 367. — Fém. *deschisa*; — Pl. *deschiși, deschise*.
- Deșolat**, *adj.* qui a les reins brisés, 634. — Fém. *deșelata*; — Pl. *deșelați, deșelate*.
- Deșert**, *adj.* vide, 357. — Fém. *deșertă*; pl. *deșerți, deșerte*.
- Desferecă** (a), *v.* délier, détacher, ouvrir, 31.
- Deslegă** (a), *a.* détacher, 359.
- Despedică** (a), *v.* [Mold.] enlever le sabot qui retient la roue, dessérer le frein, 154.
- Despică** (a), *v.* fendre, 57. 90.
- Despuia** (a), *v.* mettre à nu, ruiner, 64.
- Deșteptă** (a), *v.* réveiller, 380. 503. 675.
- Destul**, *adj. et adv.* assez, suffisant; passim. — Fém. *destula*; pl. *destuh, destule*.
- Ți**, *s. f.* jour, 1. 5. 7. 17. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 39. 44. 52. 53. 54. 66. 83. 94. 184. 447. 598. 609. || jour, lumière, 423. || *a avé țile*, avoir des jours à vivre, 180. — Pl. *țile*.
- Diamant**, *s. n.* diamant, 157. — Pl. *diamanți*.
- Țice** (a), *v.* dire, 498; passim. || nommer, 592.
- Diminătă**, *s. f.* matin, matinée, 25. 26. 28. 29. 30. 31. 67. 63. 425. 468. 706. — Pl. *diminețe*.
- Din**, *prép.* de 240; passim.
- Dinainte**, *adv.* devant, 334.
- Dinsu**, *pron. pers.* 3e pers. s. lui, 148; passim. — Fém. *dînsa*; pl. *dînșii, dinsele*.
- Dinto**, *s. m.* dent, 47. 76. 81. 202. 345. 346. 511. 537. — Pl. *dinți*.

Dîrlog, *s. m.* bride. || *cal de dîrlôgă*, cheval lié aux autres par la bride, se dit d'un homme paresseux, bon à rien, 458.

Diséra, *loc. adv.* ce soir, 84.

Doar, *adv.* il faut que..., ce n'est que si... 632.

Dobândi (a), obtenir, 169. 249. 362. 421. 492. || faire gagner, faire obtenir, 441.

Dobitoc, *s. m.* animal domestique, 380. 459. 522.—Pl. *dobitôce*.

Dobitoc, *adj.* bête, sot, 162.—Fém. *dobitôca*; pl. *dobitoci*, *dobitôce*.

Dohori (a), *v.* renverser, jeter bas, 143. 144. 207.

Doi, *adj. num. card. masc.* deux; passim.—Fém. *două*.

Domestic, *adj.* domestique, 460. 651. 652.—Fém. *domestica*; pl. *domestică*, *domestice*.

Domestici (a se), *v. r. s'*apprivoiser, 635.

Domnul, *s. m.* Le S igneur, Dieu, 54. 263. 304.

Dor, *s. n.* désir, envie, 132. 183.—Pl. *doruri*.

Dormi (a), dormir, 28. 39. 67. 84. 99. 109. 367. 374. 380. 495. 504. 652. 669. 675.

Doue, *adj. num. card. fem.* deux, 62. 109. 119; passim.

Doue-đeci, *adj. num. card.* vingt, passim.

Dovada, *s. f.* preuve, témoignage, 313.—Pl. *dovei*.

Dovleă, *s. m.* potiron, citrouille, 157.—Pl. *dovleci*.

Drac, *s. m.* diable, 23. 25. 116. 132. 332. 580. 653. 695.—Pl. *draci*.

Drag, *adj.* cher, aimé, chéri, 416. 532. 646.—Fém. *draga*; —Pl. *dragă*, *drage*.

Dragoste, *s. f.* tendresse, amour, amitié, 54. 168. 382.

*Draguș, *adj.* ancien plecat, smerit, 84.

Drăge (a), *v.* rendre meilleur, bonifier, 216. || arranger, 126.

Drépt, *adj.* droit, 129. 158.—Fém. *drépta*; —Pl. *drepti*, *drepte*.

Drépt, *loc.* tout droit, 295.

Drépta, *s. m.* avec l'art, *în drépta*, du côté droit, 447.

Dropie, *s. f.* outarde, 460. Pl. *dropiș*.

Drum, *s. m.* route, chemin, 158. 159. 160. 214. 217. 266. 331. 352. 383. 387. 388. 487. 632. 654. 655. || course, chemin parcouru, 369.—Pl. *drumuri*.

Duce (a), *v.* emporter, mener, conduire, 89. 279. 364. 381. 389. 562. || port r, 234. 302. 310. 568. 576. || traîner, 545.

Duce (a se), *v. r.* s'en aller, partir, 101. 110. 167. 275. 330. 409. 419. 527. 532. 570. 616. 646. aller, 453.

Dudau, *s. n.* mauvaïse herbe, broussaille, 160. 195.—Pl. *dudaie*.

Dulce, *adj.* doux, 187. 268. 312. || fig. doux, 618. 620. | doux, agréable, 580.

Dulce, *adv.* avec douceur, 440. 648.

Dulcătă, *s. f.* douccur, chose douce, 54. 265. 288. 608. | (la vie) douce, agréable, 645. || confiture, 561.—Pl. *dulcefi*.

Duman, *s. m.* nom que les paysans donnent à leur boeuf, 460.

Duminică, *s. f.* Dimanche, 31.

Dumneșeu, *s. pr.* Diou, 49. 314. 469. 470.—Pl. *Dumnelei*.

Dupa, *prép.* après, 339. 401. 570. 571. 661. 707. || derrière, à la suite de, 171. 709. selon, suivant, 534. 582. || d'après, à, aux, 531. 580. || à la suite de, a cause de, 583. || de sur, 593. || à, aux, 345. a *vina dupa muncă* chasser. pour suivre des mon-

ches, 713. *dupa cum*, suivant que, 651. || *dupa ce.. apoi..* non seulement... mais encore... 506. 655. 692.

Durdui (a), *v.* gronder (tonnerre), tonner, 70.

Duré (a), *v.* avoir mal, faire mal, 654.

Durere, *s. f.* douleur, 85.—Pl. *dureri*.

Dușmănescă, *adv.* en ennemi, 354.

E

Ederă, *s. f.* lierre, 160.—Pl. *edere*.

Elefant, *s. m.* éléphant, 460. 628.—Pl. *elefanți*.

Eleșteu, *s. n.* étang, vivier, 588.—Pl. *eleștare* et *eleștee*.

Eși (a), *v.* sortir, 28. 174. 175. 241.

371. 378. 431. 597. 623. 654. 655. 660. 663. 633. 693. || sortir, naitre de, 546.

Estimp, *adv.* cette année-ci, 4.

Etă, *conj.* voici, 676; passim.

- Face (a), *v.* faire; *passim.* || rendre, 577. || préparer, 423. || *in cotro face*, n'importe où il ira, de quel que côté qu'il se dirige, quoiqu'il fasse, 608.
- Face (a se), *v. r.* se faire, devenir, 95. 138. 167. 182. 633. || se conduire en, 568. || *când i se face de cap*, quand il a mal à la tête, 655.
- Fag, *s. m.* hêtre, 160. 314. — Pl. *fagi*.
- Fagadui (a), *p.* promettre, 107. 211. 222.
- Fagaș, *s. n.* ornière, 160. — Pl. *fagașe*.
- Fântână, *s. f.* source, 108. 161. — Pl. *fantane*.
- Faptă, *s. f.* acte, action, 259. — Pl. *fapte*.
- Făra, *conj.* sans; *passim.*
- Faramița, *s. f.* miette, reste, 376. — Pl. *faramițe*.
- Fasole, *s. f.* haricot, 162. — Pl. *fasole*.
- Fată, *s. f.* fille, 24. — Pl. *fete*.
- Fața, *s. f.* face, figure, 140. 241. 508. || apparence, extérieur, 265. 276. || *in fața*, en face, 446. || *in fața*, sur, comme dans l'expression: *in fața locului*, sur les lieux. 114. — Pl. *fețe*.
- Făț (pe), *loc. adv.* ouvertement, 112.
- Faur, *s. m.* Février, 31. 484.
- Fecior, *s. m.* fils 188. — Pl. *feciori*.
- Fedeleş, *s. n.* barrillet oval dans lequel les paysans mettent leur eau, 608. — Pl. *fedeleşe*.
- Femeie, *s. f.* femme, épouse, 351. 450. — Pl. *femei*.
- Fân, *s. n.* foin, 142. 162. 347. 370. 537. 557.
- Fer, *s. n.* 162. 163. 164. 165. 166. 286. 629. Veđl fier.
- Ferbinte, *adj.* brûlant, 164. — Fém. *fierbinte*; — Pl. *ferbinți*.
- Ferocă (a), *v.* lier, attacher, fermer 31.
- Feri (a se), *v. r.* se garder, se méfier, 124. 367. 653. || se préserver, 185.
- Fericire, *s. f.* bonheur, 436.
- Festeli (a), *v.* [Mold.] salir, souiller, 119. 687.
- Fetă (a), *v. imp.* mettre bas, 53. 188. 220. 392. 397. 496.
- Fătă, *adj.* mis bas, 460. — Fém. *fătă*; pl. *fetaș, fătate*.
- Fi (a), *v.* être; *passim.*
- Fiara, *s. f.* bête fauve, 460. — Pl. *fiare*.
- Fie, *interj.* soit! 459.
- Fie-care, *pr. ind.* chaque; *passim.*
- Fie-ce, *pr. ind.* chaque; *passim.*
- Fie-cine, *pr. ind.* chacun, n'importe qui; *passim.*
- Fier, *s. n.* fer, 116. 629. 662. Veđl fer.
- Fiere, *s. f.* fiel, 96. 312.
- Fin, *s. r.* veđl fén.
- Fini (a se), *v. r.* se terminer, 69.
- Fiorelnic, *adj.* effrayant, terrifiant, 529. — Fém. *fiorelnică*; Pl. *fiorelnici, fiorelnice*.
- Fir, *s. n.* fil, 24. 646. || brin d'herbe, 207. || cheveau, 612. — Pl. *fire*.
- Fire, *s. f.* naturel, 436. 518. 519. Veđl hire.
- Firesce, *adv.* évidemment, tout naturellement, 596.
- Fistic, *s. n.* pistache, 166. — Pl. *fisticuri*.
- Fițăi (a), *v. imp.* frétiller, 369.
- Fiți (a), *v. imp.* frétiller, 432.
- Flacara, *s. f.* flamme, 166. 281. — Pl. *flăcări*.
- Flămând, *adj.* affamé, 85. 391. 509. 513. 523. 528. 673. 697. — Fém. *flămândă*; — Pl. *flămânzi, flămânde*.
- Flămânzi (a), *v.* avoir faim, être affamé, 23. 352. 378.
- Flocos, *adj.* à longs poils, 368. — Fém. *flocosa*; — Pl. *flocos, flocoșe*.
- Flora, *s. f.* fleur, 130. 149. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 187. 263. 297. 298. 313. 561. — Pl. *flori*.
- Floricea, *s. f.* fleurlette, 291, 636. — Pl. *floricel*.
- Florica, *s. f.* fleurlette, 167. 169. 170.
- Florii, *s. f. pl.* Pâques fleuries, Dimanche-des-Rameaux, 31.
- Fluture, *s. m.* papillon, 461. 714. — Pl. *fluturi*.
- Flutur, *s. m.* petit papillon, 461. — Pl. *fluturi*.
- Foc, *s. n.* feu, 86. 101. 107. 116. 137. 166. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 184. 203. 204. 236. 258. 261. 266. 591. 596. 629. || incendie, 177. 280. 281. — Pl. *focuri*.

Focșani, *Focșani*, ville de Roumanie, 13.
 Fôie, *s. f.* feuille, 132. 182. 391. — Pl. *foi*.
 Fôle, *s. m.* soufflet de forge, 567. — Pl. *foi*.
 Folos, *s. n.* avantage, utilité, 640. || *de folos*, utile, avantageux, 368. — Pl. *foldsse*.
 Folosi (a), *v.* être avantager, 113. || *gagner*, 165.
 Fôme, *s. f.* faim, 84. 469. 509. 512. 528.
 Fôrte, *adv.* très, fort, bien; *passim*.
 Fost, *part. pas. du verbe a fi*, 31. 32. 33. 34; *passim*.
 Fotie, nom propre, Fotius, 305.
 Fraga, *s. f.* fraise, 182. 183. — Pl. *fraises*.
 Frânge (a), *v.* rompre, briser, 146. 298.
 Frânge (a se), *v. r.* se rompre, se briser, 229. 319.
 Frasin, *s. n.* frêne, 183. — Pl. *frasini*.
 Frecă (a), *v.* frotter, 273.
 Frica, *s. f.* peur, 55. 88. 100. 234. 375. 419. 455. 495. 510. 518. 601. 654. 699.
 Fricos, *adj.* peureux, 495. — Fém. *fricôsa*; — Pl. *fricosi*, *fricôse*.
 Frig, *s. m.* froid, 15. 16. 34. 35. 65. 596. — Pl. *friguri*.
 Frigare, *s. f.* broche, 185. 482. 489. 700. — Pl. *frigari*.
 Frige (a), *v.* rôtir, 293. 552. | *bruler*, 89. 659.
 Fript, *adj.* roti. 482. || *brulé*, 27. 80. 138. — Fém. *fripta*; pl. *fripți*, *fripte*.
 Friu, *s. n.* frein, bride, 347. 354. 461. 543. — Pl. *frine* et *fric*.

Fruct, *s. n.* fruit, 145. 183. — Pl. *fructe*.
 Frumos, *adj.* beau, 92. 130. 147. 168. 248. 276. 297. 346. 414. 451. 539. 584. 606. 687. — Fém. *frumôsă*; — Pl. *frumosi*, *frumôse*.
 Frumos, *adv.* joliment, 272. 621.
 Frunte, *s. f.* front, 72. 577. 578. || *om de frunte*, notable, parmi les premiers, 139. 277.
 Frunză, *s. f.* feuille, 64. 132. 138. 182. 183. 184. 227. 263. 271. 388. 397. 449. — Pl. *frunze*.
 Fudul, *adj.* fier, 56. — Pl. *fuduli*.
 Fuduli (a se), *v. r.* se pavaner, faire la roue, 418.
 Fugi (a), *v.* fuir, 61. 62. 354. 369. 370. 380. 431. 496. 535. 602. 668.
 Fulg, *s. m.* duvet, 418. 461. 462. 633. — Pl. *fulgi*.
 Fulgeră (a), *v.* lancer des éclairs, 83.
 Fum, *s. n.* fumée, 174. 175. 184. 185. — Pl. *fumuri*.
 Fund, *s. n.* fond, 105. 251. — Pl. *funduri*.
 Funie, *s. f.* corde, 57. 327. 439. — Pl. *funii*.
 Fură (a), *v.* voler, 52. 313. 421. 441. 668.
 Furat, *adj.* volé, 234. Fém. *furată*; — Pl. *furati*, *furate*.
 Furcă, *s. f.* fourche, 240. — Pl. *furci*.
 Furiș (pe), *loc. adv.* furtivement, à la dérobée, 373.
 Furnica, *s. f.* fourmi 462. 463. 464. 506. — Pl. *furnici*.
 Furtună, *s. f.* tempête, 35. 36. 54. 55. 88. 210. 518. — Pl. *furtuni*.

G

Gare, *s. f.* épervier, 464. 465. Pl. *gai*.
 Gaină, *s. f.* géline, poule, 7. 23. 423. 425. 461. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 574. 577. 623. 633. 697. 704. 706. — Pl. *gains* et *gaine*.
 Găinaș, *s. n.* fiente de volailles, déjections d'oiseaux, 210. 478.
 Gaița, *s. f.* geai, 478. — Pl. *gaițe*.
 Gălăgie, *s. f.* tapage, vacarme, 471.
 Galben, *adj.* jaune 140. — Fém. *galbena*; — pl. *galbeni*, *galbene*.
 Gălbéză, *s. f.* clavelée, 479.

Galbinare, *s. f.* jaune (de l'oeuf.), 573.
 Gălcăvă, *s. f.* dispute, querelle, 114.
 Gălcăvi (a se), *v. r.* se disputer, se quereller, 701.
 Galătă, *s. f.* seau 688. — Pl. *gălete*.
 Gând, *s. n.* pensée, 367. 469. — Pl. *gânduri*.
 Gândac, *s. m.* insecte, 479. — Pl. *gândaci*.
 Gândi (a), *v.* penser, 153. 171. 219. 378. 417. 467. 471. 491. 513. 515. 555.

Gândi (a se), *v. r.*, réfléchir, 12.
 Gânganie, *s. f.* insecte, 479. — Pl. *gângani*.
 Gâoce, *s. f.* [*Mold.*] coquille, 226. — Pl. *gâoce*.
 Gar! *interj.* onomatopée imitant le cri de la corneille, 416.
 Gârâi (a), *v.* crier comme les oies, 480.
 Gârai (a), *v.* crier comme les oies, 481.
 Gard, *s. n.* clôture, haie, 123. 359. 383. 418. 425. 488. 580. 700. 701. — Pl. *garduri*.
 Gargăun, *s. m.* guêpe, frelon || *a ară gargauni*, avoir des lubies, 479. 480. — Pl. *gărgauni*.
 Gârla, *s. f.* rivière, 57. 185. 186. 663. — Pl. *gârle*.
 Gâsca, *s. f.* oie, 230. 231. 324. 480. 481. 482. 483. 623. — Pl. *gâsce*.
 Gâsi (a), *v.* trouver, retrouver, rencontrer, 92. 106. 169. 174. 239. 249. 296. 301. 349. 367. 380. 397. 473. 482. 524. 553. 555. 573. 584. 606. 628. 650. 653. 674. 689.
 Gâsi (a se), *v. r.* se trouver, se rencontrer, 116. 125. 183. 184. 188. 231. 348. 461. 506. 612. 691.
 Gât, *s. n.* cou, 295. 367. 509. 530. 610. 660. gorge, 523. 527. — Pl. *gâturi*.
 Gata, *adj. inv.* prêt, 180.
 Gata (de-a), tout prêt, sans effort, 314. 525. 606. 672.
 Gati (a), *v.* préparer, 508. 509. 676.
 Gâtlej, *s. n.* gosier, 191. — Pl. *gâtje*.
 Gaunos, *adj.* creux, caverneux, 215. — Fém. *gaunôsa*; — pl. *gaunoșți, găunôse*.
 Gaură, *s. f.* trou, 19. 186. 187. 225. 624. 653. 658. 659. 661. 662. — Pl. *gauri*.
 Găuri (a), *v.* trouer, 57. 58. 207.
 Găvan, *s. n.* cullère, 5.
 Géba, *adj.* inutilement, en vain, 393.
 Geba (de), *loc. adv.* en vain, 165.
 Geme (a), *v.* gémir, se plaindre, 326. 607.
 Genunchiu, *s. n.* genou, 339. — Pl. *genunchie*.
 Ger, *s. n.* froid glacial, 15. 35. 36. — *geruri*.
 Get-beget, *loc. adv.* de père en fils, 428.
 Ghem, *s. n.* peloton, pelotte, 216. 318. — Pl. *ghemuri*.

Gheonôie, *s. f.* picvert, 483. — Pl. *gheonôie*.
 Gherghița, nom d'une localité en Roumanie, 307.
 Ghêta, *s. f.* glace, 36. — Pl. *ghețe*.
 Ghiara, *s. f.* griffe, 406. 407. 484. 684. — Pl. *ghiare*.
 Ghiermanoși (a se), *v. r.* [*Mold.*] se remplir de vers, faire des vers, 70.
 *Ghigar, *s. m.* [*ancien*] porcher, 68. — Pl. *ghigari*.
 Ghimpe, *s. m.* épine, 187. 188. 296. 297 || piquant, 317. — Pl. *ghimpti*.
 Ghimpos, *adj.* piquant, épineux, 276. Fém. *ghimpôsa*; — pl. *ghimpoști, ghimpôse*.
 Ghinda, *s. f.* gland (du chêne), 188. 289. — Pl. *ghinde*.
 Ghiocel, *s. m.* perce-neige, 188. — Pl. *ghiocel*.
 Ghiorghina, *s. f.* georgine (bot), 189. — Pl. *ghiorghine*.
 Ghirlanda, *s. f.* guirlande, 167. — Pl. *ghirlande*.
 Gios, *adv.* [*Mold.*] en bas, 306. Veđi jos.
 Girêda, *s. f.* [*Mold.*] troupeau de gros bétail, 695. — Pl. *giređi* et *giredede*.
 Gitlej, *s. n.* veđi gâtlej.
 Glas, *s. n.* voix, 449. 583. 606. — Pl. *glasuri*.
 Gligan, *s. m.* [*Mold. Ban.*] sanglier || homme très-grand, 484. — Pl. *gli-gani*.
 Glod, *s. n.* [*Mold.*] boue, fanç, 115. — Pl. *gloduri*.
 Glumă, *s. f.* plaisanterie, 599. — Pl. *glume*.
 Gogôsa, *s. f.* noix de galle, 189. — Pl. *gogôse* et *gogoști*.
 Gol, *adj. nu*, 214. — Fém. *gôlă*; pl. *gôle, gol*.
 Goleșcu, nom propre, 688.
 Goni (a), *v.* chasser, poursuivre, 91. 376. 492. 512. 554.
 Gonitôre, *s. f.* chasse à courre, chasse aux chiens courants, 628. — Pl. *gonitôri*.
 Grabă, *s. f.* hâte, empressement, 164.
 Gradină, *s. f.* jardin, 125. 151. 167. 189. 208. 209. 264. 265. 628. || jardin potager, jardin maraîcher, 138. — Pl. *gradini*.
 Grădinar, *s. m.* jardinier, maraîcher, 481. — Pl. *grădinari*.
 Grăi (a), *v.* parler, 326. 514. 640.

Grajd, *s. n.* écurie, 320. 347. 348. — Pl. *grajduri*.
 Grāmada, *s. f.* tas, 142. 190. 470. || en bande serrée, 413. 569. — Pl. *grāmeḡa*.
 Grāmādi (a), *v.* amasser, 661.
 Gramādī (a se), *v. r.* s'amonceler, 93.
 Gras, *adj.* gras, 248. 467. 471. 472. 570. 586. 618. 672. 686. — Fém. *grasa*; — Pl. *grasi*, *grase*.
 Grău, *s. n.* blé, 190. 208. 224. 225. 231. 282. — Pl. *grāe* et *grāne*.
 Graunte, *s. m.* grain, 190. 467. 690 || *grāunfe*, *s. f. p.* orge, avoine, 359. — Pl. *grāunfe*.
 Graur, *s. m.* étourneau, 484 — Pl. *grauri*.
 Grec, *s. pr.* grec, 345. — Pl. *greci*.
 Greer, *s. m.* grillon, 484. 485. — Pl. *greeri*.
 Greu, *adj.* lourd, 250. || difficile, 154. || *cu greu*, *loc. adj.* difficilement, 105. — Fém. *greai*; — Pl. *grei*, *grele*.
 Greū, *adv.* difficilement, 691.
 Grija, *s. f.* souci, tracas, 157. 369.
 Grindina, *s. f.* grêle 36, 37.

Grivă, *s. f.* chien tacheté de blanc et de noir, nom de chien, 379. 485.
 Grôpă, *s. f.* trou, fosse 190. 191. 192. 193. 194. — Pl. *gropi*.
 Gros, *adj.* gros, 179. 508. 570. — Fém. *grôsă*; — Pl. *groși*, *grôse*.
 Grozav, *adj.* terrible, 210,
 Gunoiu, *s. m.* impureté, 89. || fumier, 141. 151. 171. 194. 419. 424. 625. 690. — Pl. *gunoie*.
 Gură, *s. f.* bouche, 29. 98. 105. 107. 113. 125. 178. 190. 223. 243. 244. 245. 265. 269. 295. 309. 321. 328. 345. 347. 441. 459. 461. 528. 529. 530. 582. 591. 667. 671. 692. || gueule, 264. 339. 376. 502. 523. 524. 526. 527. 528. 530. 658. 661. || bec, 436. || *a face gura*, crier, brailler, faire du bruit, 337. — Pl. *guri*.
 Gurguiat, *adj.* en pointe, 207. — Fém. *gurguiata*; pl. *gurguiaji*, *gurguiate*.
 Gușa, *s. f.* gorge, 704. || gésier, 467. — Pl. *gușe*.
 Gust, *s. n.* gout, 562. — Pl. *gusturi*.
 Gustă (a), *v.* goûter, 202.

H-H

Haci, *s. n.* hallier, brousaille, 194.
 Hai, *interj.* allons! 448.
 Haina, *s. f.* habit, vêtement, 41. 260. — Pl. *haine*.
 Hais, *interj.* hue! huhau! à droite! 136. 137. 195. 403. 485.
 Hal, *s. n.* état, situation, condition, 343. — Pl. *haluri*.
 Ham, *s. n.* harnais, 311. 312. 321. 485. 486. — *hanuri*.
 Harac, *s. m.* paisseau, 214. 307. — Pl. *haraci*.
 Harmasar, *s. m.* étalon, 671. — Pl. *harmasari*.
 Harbuz, *s. m.* [Mold.] pastèque, melon d'eau, 195. — Pl. *harbuzi*.
 Harbuzarie, *s. m.* [Mold.] melonnière, 195. — Pl. *harbuzarii*.
 Harnic, *adj.* travailleur, actif, 182. 314. 577. — Fém. *harnica*; — Pl. *harnici*, *harnice*.
 Haț, *s. n.* guide, 486. — Pl. *hațuri*.
 Hatir, *s. n.* passe-droit, faveur, 438. Pl. *hatiruri*.
 Haū, *s. n.* [Mold.] hallier, 195.
 Helbet, *adv.* [Mold.] certainement, 632.

Her, *s. n.* [Mold.] fer, 164. Veḡi *fer*.
 Herbinte, *adj.* [Mold.] brulant, 164. Veḡi *ferbinte*.
 Herghelie, *s. f.* haras, 123. 486. — Pl. *hergheliu*.
 Hiara, *s. f.* bête sauvage, 460. 487. Veḡi *fiară*.
 Hir, *s. m.* [Transil.] veste, 642. — Pl. *hiri*.
 Hire, *s. f.* [Mold.] naturel, 518. Veḡi *fire*.
 Hirén, *s. m.* [Banat] raifort, 691. Veḡi *hrén*.
 Hoit, *s. n.* charogne, 436. 487. 527. 531. — Pl. *hoituri*.
 Holda, *s. f.* [Mold.-Transil.] guéret, 114. 195. 420. — Pl. *holde*.
 Hotar, *s. n.* limite, finage, 494.
 Hrana, *s. f.* nourriture, 462. 517. — Pl. *hrani*.
 Hranī (a), nourrir, 354. 366. 627.
 Hranī (a se), *v. r.* se nourrir, 397. 466.
 Hréni, *s. n.* raifort, 195. 690. 691.
 * Hudițos, *adj.* [Mold.] qui donne sur la rue, 232.

I

Îalomița, *s. pr.* Ialomitsa, nom d'une rivière et d'un département de Roumanie, 307.

Îanuarie, *s. m.* Janvier, 37.

Îar, *adv.* mais, 464. 465. 545. || pourtant, néanmoins, 462. de nouveau; passim.

Îarăși, *conj.* de nouveau; passim.

Îasca, *s. f.* amadou, 195. 196.

Îci, *adv.* ici, ci; passim.

Îed, *s. m.* chevreau, 396. 513. — Pl. *ieđi*.

Îeda, *s. f.* chevrette, 395. 396. 397. — Pl. *iede*.

Îépa, *s. f.* jument, 123. 486. 487. 488. 545. 649. 650. — Pl. *iepe*.

Îepângea, *s. f.* manteau paysan pour la pluie, sans manches et avec capuchon, 93. Veđi *îpângea*. — Pl. *iepângele*.

Îepure, *s. m.* lièvre, 379. 404. 442. 453. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 505. — Pl. *iepuri*.

Îepuresce, *adv.* comme un lièvre, 496.

Îepuróica, *s. f.* hase, 496. — Pl. *iepuróice*.

Îerbă, *s. f.* herbe, 4. 148. 162. 184. 196. 197. 198. 199. 222. 240. 276. 556. 557. 617. — Pl. *ierburi*.

Îerba-ferului, *s. f.* herbe qui à la puissance d'ouvrir les verroux, de briser le fer, 197.

Îeri, *adv.* hier, 1. 38. 39.

Îérna, *s. f.* hiver, 37. 38. 69. 84. 85. 86. 132. 160. 194. 378. 404. 413. 462. 484. — Pl. *ierne*.

Îerta (a), *v.* pardonner, 464. 465.

Îerusalim, *s. pr.* Jérusalem. Veđi *Rusalin*.

Îeși (a), *v.* Veđi a eși.

Îesle, *s. f.* crèche, mangeoir, 334. 359.

Îestimp, *adv.* Veđi *estimp*.

Îgnat, *s. pr.* St Ignace, 20 Décembre, 609. 612.

Îmbaerat, *adj.* attaché avec des cordons, qui porte des anulettes, 693. — Fém. *îmbaerata*; — Pl. *îmbaerafi*, *îmbaerate*.

Îmbetrâni (a), *v.* vieillir, devenir vieux, 92. 261. 320. 369. 441. 514. 522.

Îmbracă (a), *v.* couvrir, habiller, 504.

Îmbracă (a se), *v. r.* se couvrir, 529. 585.

Îmbrăcat, *adj.* habillé, recouvert, 451. 543. 544. 709. — Fém. *îmbrăcată*; — Pl. *îmbrăcafi*, *îmbrăcate*.

Îmbucă (a), *v.* manger, manger rapidement, avec avidité, 528.

Îmbucătură, *s. f.* bouchée, 223. 370. 523. 590.

Împacă (a), *v.* mettre d'accord, 651. 652. || concilier deux besoins, 391.

Împărți (a), *v.* distribuer, partager, 235.

Împedică (a), *v.* enrayer, 154.

Împerat, *s. m.* empereur, 530.

Împărătesc, *adj.* de l'empereur, 159. — *împărătescă*; — Pl. *împărătesci*.

Împlini (a), *v.* compléter, 504.

Împodobi (a), *v.* orner, 539.

Împotriva, *prép.* pour opposer à, pour prendre, 657.

Împrăștiă (a se), *v. r.* se disperser, 616.

Împrejur, *prép.* autour, 516.

Împreună, *adv.* ensemble, à la fois; passim.

Împreună (a), *v.* rassembler, faire vivre ensemble, 513.

Împrietini (a se), *v. r.* se lier d'amitié, 663.

Împrumută (a se), *v. r.* emprunter, 484.

Împunge (a), *v.* donner un coup de corne, piquer, 231. 330. 394. 648. 692. 694.

Împunge (a se), *v. r.* se donner des coups de corne, 276.

Împuti (a), *v.* empuantir, rendre fétide, 161.

Împuti (a se), *v. r.* se corrompre, devenir fétide 71. 589. | péter, 395.

În, *s. m.* lin, 199.

În, *prép.* dans, sur, à, en, avec, chez; passim.

Înainte, *prép.* avant, 680. 703. || devant, 334. 494. 609. || d'abord, 655. || en avant, 310. 323. 630. || en présence de 475. || premier, 268. || *de acum înainte*, dorénavant, 332.

- Înalt**, *adj.* grand, 256. — Fém. *înalta* ; — Pl. *înălți, înalte*.
- Înălță** (a), *v.* ériger, 439.
- Înălțare**, *s. f.* élévation, action de s'élever dans les honneurs, 290. — Pl. *înălțări*.
- Înapoi**, *adv.* en arrière, 324. 631. || *a da înapoi*, reculer, ne pas prospérer, 631.
- Înapoiul**, *s. m. avec. art.* le derrière, 640.
- Înca**, *adv.* encore, en outre, déjà, davantage, au moins ; *passim*.
- Încalzi** (a), *v.* réchanffer, 74. 75. 204. 655.
- Încalecă** (a), *v.* monter à cheval, enfourcher, 344. 346. 347. 348. 430. 514. 534. 540.
- Încălțat**, *adj.* chaussé, 334. 688. 693. — Fém. *încălțată* ; — Pl. *încălțați, încălțate*.
- Încăpe** (a), *v.* avoir place, 578. || pouvoir passer par, 661. 693. || tomber entre (les mains) 398.
- Încarcă** (a), *v.* charger, 328. 459. 534.
- Încarcă** (a se), *v. r.* se charger, 534.
- Încarcat**, *adj.* chargé, 314. — Fém. *încarcată* ; pl. *încărcați, încăr-cate*.
- Încărligă** (a se), *v. r.* se recroquevil-ler, 84.
- Începe** (a), *v.* commencer, 145. 339. 366. 544.
- Începe** (a se), *v. r.* commencer, 289.
- Încercă** (a), *v.* sonder, rechercher, 210. 211. 300.
- Încercă** (a se), *v. r.* s'essayer, 422. 517.
- Încet**, *adv.* lentement, 96. || *cu încet*, peu à peu, 328.
- Închide** (a), *v.* fermer, 601. || enfermer, 526.
- Încheiă** (a se), *v.* se fermer, 142.
- Încinge** (a se), *v. r.* s'allumer forte-ment, 176.
- Încoa**, *adv.* ici, 97.
- Încôce**, *adv.* par ici, de ce côté-ci, de ci, 486.
- Încolo**, *adv.* de là, de l'autre côté, 486.
- Încornoră** (a), *v.* mettre des cornes, 670.
- Încovoia** (a se), *v. r.* se plier, 229. 260.
- Încrede** (a se), *v. r.* se confier, 571.
- Încredință** (a), *v.* confier, 461. 571.
- Încură** (a se), *v. r.* rivaliser à la course, 538.
- Încurcă** (a), *v.* enchevêtrer, entortil-ler, 237.
- Încurcă** (a se), *v. r.* se mêler, 267. || s'embrouiller, se perdre, 129. || s'empêtrer, se fourrer dans, 455.
- Îndată**, *adv.* de suite, 641. 652. 662 ; *passim*.
- Îndemâna**, *expr. adj. et adv.* com-mode, sous la main, 311.
- Înderet**, *adv.* en arrière, 78. 632. || *a da înderăt*, reculer, ne pas pro-spérer, 632.
- Îndestul**, *adj.* suffisant, 349. 672. — Fém. *îndestula* ; — Pl. *îndestuli, îndestule*.
- Îndestulă** (a), *v.* rassasier, 161.
- Îndoi** (a se), *v. r.* se plier, 204.
- Îndoiela**, *s. f.* doute, hésitation, 300. — Pl. *îndoieli*.
- Îndopă** (a), *v.* gaver, bourrer, 312.
- Îndreptă** (a), *v.* redresser, 203.
- Îndreptă** (a se), *v. se* redresser, 143. 219. 260.
- Îndrugă** (a), *v.* filer || *a îndrugă verșii și uscate*, parler pour ne rien dire, 303.
- Înduplecat**, *adj.* qui plie, 298. — Fém. *înduplecata* ; pl. *înduplecați, in-duplecate*.
- Îndură** (a se), *v. r.* consentir à, faire de bon coeur, 613.
- Îndurare**, *s. f.* pitié, 497.
- Înel**, *s. n.* anneau, 610. — Pl. *inele*.
- Înfierbintat**, *adj.* échauffé, 22. — Fém. *înfierbintata* ; — Pl. *înfier-bintați, înfierbintate*.
- Înfierbîntăla**, *s. f.* échauffement, ef-fervescence, 22.
- Înflori** (a), *v.* fleurir, 33. 132.
- Înflorit**, *adj.* fleuri, 272. — Fém. *în-florita* ; — Pl. *înfloriți, înflorite*.
- Înfoia** (a se), *v. r.* s'enfeuiller, s'éta-ler, 302.
- Înfrunzi** (a), *v.* se couvrir de feuilles, 149.
- Înfundă** (a se), *v. r.* tomber au fond, 708.
- Înfurnică** (a se), *v. r. a se infur-nică pielea*, avoir la chaire de poule, 479.
- Îngadui** (a se), *v. r.* se tolérer, 513.
- Îngalbeni** (a), *v.* jaunir, pâlir, 139.
- Îngâmfa** (a se), *v. r.* se rengorger, se bouffir de vanité, 302. 322. 458.
- Înghetă** (a), *v.* geler, 137. 161.
- Înghimpă** (a), *v.* piquer, 77.
- Înghimpă** (a se), *v. r.* se piquer, 297.

Înghiiți (a), v. avaler, 100. 242. 511. 524. 528. 588. 592. 671.
 Îngradi (a), v. clôturer, 209.
 Îngrășă (a), v. engraisser, 609.
 Îngrășă (a se), v. r. engraisser, 262. 263. 472. 607.
 Îngreună (a), v. charger, 641.
 Îngrijire, s. f. soin, 662.—Pl. *îngrijiri*.
 Îngropă (a se), v. r. s'enterrer, être enterré, 4. 191.
 Îngroșă (a se), v. grossir, 509.
 Inima, s. f. coeur, 152. 495. 657. 691. estomac, ventre, 85. 466. 496. 659.
 Înjugă (a), v. mettre sous le joug, atteler (des boeufs), 330.
 Înzălță (a), v. élever, 239.
 Înnecă (a), v. noyer, 105. 595.
 Înnecă (a se), v. r. se noyer, 186. 202. 207.
 Înnegri (a), v. noircir, devenir noir, 189. 439.
 Înnegri (a se), v. r. noircir, devenir noir, 439.
 Înnodă (a), v. nouer, faire un noeud, 430.
 Înnodă (a se), v. r. se nouer. || a se *înnodă la certa*, se quereller, 662.
 Înnomoli (a se), v. r. s'embourber, 226.
 Înnoptă (a), v. tomber (en parlant de la nuit), 39.
 Înnotă (a), v. nager, 301. 324. 367.
 Înpotriva, prép. *Veđi împotriva*.
 Însă, conj. mais, cependant, toutefois; *passim*.
 Însenină (a), v. se rasséréner, redevenir beau, 38.
 Înseră (a), v. venir (en parlant du soir), 25. 39.
 Înșiră (a se), v. r. s'enfiler, 213.
 Însură (a se), v. r. se marier (en parlant de l'homme), prendre femme, 84.
 Însuși, pron. p. lui-même, eux-mêmes; *passim*.
 Întă, adj. ord. premier. || d'abord, 366. 655. 672.
 Întărcă (a), v. Veđi a *întărcă*.
 Întărciă (a), v. tarder, 423.
 Întărită (a), v. exciter, 363. 371. 388.
 Întălege (a), v. comprendre, 649.
 Întălege (a se), v. r. s'entendre, 174. || vivre en bonne intelligence, 363. 407. || être considéré comme, 115.

Întălegere, s. f. action de comprendre, 480.—Pl. *întălegeri*.
 Întăles, s. n. sens. | de *întăles*, compréhensible, 640.
 Întăpă (a), v. piquer, 231. 692.
 Întărcă (a), v. sevrer, arrêter le lait, 321. 557.
 Întălni (a se), v. r. se rencontrer, rencontrer, 219. 220.
 Întăplă (a se), v. r. arriver, se produire, 437.
 Întănat, adj. taché de boue, souillé, 687.—Fém. *întănata*;—*întănați*, *întănate*.
 Întănde (a), v. allonger, étendre, 148. 338.
 Întănde (a se), v. r. s'étendre, s'allonger, 255. 326. 595. 706.
 Întărce (a), v. tourner, 640. || ramener, 608. 612.
 Întărce (a se), v. retourner, 436. 462. 607. 652. || revenir, retourner, 330. 386. 431. 490. 532. 646. 651. 662. tourner autour, papillonner, 461.
 Întătră (a), v. entrer, 240. 241. 364. 367. 458. 523. 629. 635. 659. 665. 693. 708.
 Întăre, prép. parmi, entre, 569; *passim*. | avec, 293.
 Întărebă (a), v. demander, 347. 414. 512.
 Întărebuință (a se), v. r. servir, s'employer, 163.
 Întărece (a), v. dépasser, 706.
 Întărece (a se), v. r. dépasser (les bornes), rivaliser, 360.
 Întărecere, s. f. rivalité, 251.
 Întăreg, adj. entier, 512. 523. 567. 687. 695. || complet, vrai, 554.—Fém. *întăregă*; pl. *întăregi*, *întărege*.
 Întănecă (a), v. assombrir, annihiler, 43.
 Întănecă (a se), v. r. s'éteindre (en parlant de la lumière), obscurcir, 77.
 Întănecos, adj. sombre, obscur, 53.—Fém. *întănecă*;—Pl. *întănecoși*, *întănecăse*.
 Întăneric, s. n. obscurité, 39. 40. 41. 506.
 Întăveli (a), v. couvrir, 603.
 Întăvelit, adj. recouvert, enfermé. || *întăvelit ca căpa*, discret, taciturne, 138. || *întăvelit ca varza*, taciturne, qui garde ses secrets. 303. || *întăvelit ca un pepene*, rond comme un

melon, gros et gras, 248. — Fém. *inv lita*; — Pl. *invelit*, *invelite*.
Înveseli (a se), v. r. se réjouir, 380. 494. 518.
Învêț, s. n. habitude, 519. 520.
Învêțâ (a), v. apprendre, 324. 574. 714.
Învêțâ (a se), v. r. apprendre, 350. 511. | s'habituer, 630. 690.
Învêțat, adj. habitué, 606. || dressé, 346. appris, pris, 519. — Fém. *învêțata*; — Pl. *învêțati*, *învêțate*.
Învîă (a), v. renaître, repousser, 187. 305. 306.
Învinge (a), v. vaincre, 480.
Învinovați (a), v. accuser, 438.
Învirti (a), v. tourner, 596.
Învirti (a se), v. r. tourner en cercle, 409.
Învoi (a se), v. r. être d'accord, s'entendre, 604.
Înzăbălă (a), v. mettre le mors, dompter, conduire à sa guise, 496.
Ipângea, s. f. manteau paysan pour la pluie, sans manches et avec capuchon, 518. 650. Vești *îepângea*. — Pl. *îpângele*.

Isbi (a), v. frapper, cogner, heurter, 251. 295. 320. 406.
Isbi (a se), v. r. se heurter, se débattre, 592.
Isbuti (a), v. réussir, 30.
Islaș, s. n. [*Mold.*] pâturage, pacage communal, 200.
Isnóvâ (de), loc. adv. de nouveau, de rechef, 270.
Ispită, s. f. tentation, 419. — Pl. *ispite*.
Ispiti (a), v. éprouver, 116.
Isvor, s. n. source, 106. 108. 161. 200. — Pl. *îsvore*.
Isvori (a), v. émaner, naître de 166.
Iubi (a), v. aimer, 36. 375. 441. 454. 683.
Iubi (a se), v. r. s'aimer, 382. 613. 663.
Îulia, s. m. Juillet, 41.
Iunie, s. m. Juin, 41.
Îute, adj. vif, 113. 354. || agile, rapide, 404. — Fém. *ute*; pl. *uți*, *ute*.
Iuți (a se), v. r. se fâcher, devenir vif, piquant. a se *iuți ca piperul*, se fâcher, 254.
Ivi (a se), v. r. poindre, se montrer, 514.

J

Jaf, s. n. pillage, rapine, 141. — Pl. *jafuri*.
Jăratec, s. n. braise enflammée, 200. 657.
Javră, s. f. roquet, 514.
Jeratec, s. n. Vești *jaratec*.
Jertfi (a se), v. r. se sacrifier, 374.
Jidov, s. m. Juif, 71. — Fém. *Jidovca*; pl. *Jidovi*, *Jidovce*.
Jiganie, s. f. animal, 496. — Pl. *ji-ganii*.
Jir, s. m. fatne (fruit du hêtre) 200. 612.
Joc, s. n. a-și *bate joc*, se moquer, 514.
Joi, s. f. Jeudi, 41. 42. 43.
Joi-mare, s. f. Jeudi-saint, 87.
Jos, adv. en bas, 79. 89. 106. 143. 144-146. || à bas, 347. || en aval, 106. || *pe jos*, à pied, 158. 344. || *pe jos*, à bas, à terre, 343.
Jucă (ă), v. j uer, 538. 680. || danser 123. 545. 548. 599. 600. 676. 677. 679. 680. | s'ébattre, 582. || dauser (en parlant d'un cheval), piaffer,

350. | a-și *juca calul*, faire danser son cheval, faire ses embarras, faire à sa guise, 349.
Jucă (a se), v. r. jouer 177. 350. 538. 551. 680.
Judecă (a), v. juger, 518.
Jug, s. n. joug, 325. 330. 497. || sorte de collier triangulaire que l'on met aux porcs pour les empêcher de passer à travers les clôtures, 572. — Pl. *juguri*.
Jumătate, s. f. moitié, 344. — Pl. *jumatați*.
Jumuli (a), v. plumer, 482.
Junc, s. m. jeune boeuf, bouvillon, 497.
Jupi (a), v. [*Mold.*] écorcher, 64.
Jnpui (a), v. écorcher, 506. 512.
Jură (a), v. jurer, 52. 662.
Jură (a se), v. faire serment, promettre sous la foi du serment, 441.
Jurămînt, s. n. serment, 382.
Juruință, s. f. promesse faite sous la foi du serment, 617.

L

La, *prép.* à; passim.

La (a se), *v. r.* se laver, se laver la tête, 342. 420.

Labă, *s. f.* patte, 325, 338. 482. 497. 680. 683. — *Pl. labe.*

Lac, *s. n.* lac, 57, 105, 200. 201. 202. 338. — *Pl. lacuri.*

Lacrăma, *s. f.* larme, 300. || *a aduce lacramă*, faire pleurer, 300. — *Pl. lacrami.*

Lăcrămă (a), *v.* pleurer, 404.

Lacrima, *s. f.* pleur, larme, 646. — *Pl. lacrimi.*

Lăcustă, *s. f.* sauterelle, 497. — *Pl. lacuste.*

Ladă, *s. f.* caisse, malle, 555. — *Pl. lați.*

Lămâie, *s. f.* citron. 202. — *Pl. lămâii.*

Lămurî (a se), *v. r.* se purifier (en parlant d'un métal) 116.

Lână, *s. f.* laine, 338. 497. 567. 568. — *Pl. lâne.*

Lângă, *adv.* auprès de 148, 217. 416. 596. || *pe lângă*, à côté de, autour, sur le bord de, 383. 461. 527.

Lănos, *adj.* laineux, qui a beaucoup de laine, 498. 570. — *Fém. lănoasă*; — *Pl. lănoși, lănoșe.*

Lanț, *s. n.* chaîne, 381. 504. — *Pl. lanțuri.*

Lapte, *s. n.* lait, 253, 334. 397. 453. 498. 499. 500. 564. 568. 584. 686. 688. 702.

Lăptosă, *adj.* qui donne beaucoup de lait, bonne laitière (en parlant d'une vache. etc.) 570. 687. — *Pl. lăptoșe*

Lăsa (a), *v.* laisser. abandonner, lâcher, 68. 108. 117. 118. 328. 331. 334. 486. 498. 519. 561. || abandonner, 304. 331. || permettre 370. 393. || *a lasă în friul său*, lâcher la bride, 461.

Lăsa (a se), *v. r.* se laisser tomber sur, 690.

Lat, *adj.* gros, gras, 554. — *Fém. lată*; — *Pl. lați, late.*

Laț, *s. n.* lacs, rets, filets, 418. 581. 582. 645. — *Pl. lați, late et lațuri.*

Lătăreț, *adj.* de forme plate et large, aplati, 633. — *Fém. lătăreță*; — *Pl. lătăreți, lata rețe.*

Lătră (a), *v.* aboyer, 363. 364. 365. 366. 367, 368. 369. 372. 373. 376. 379. 500. 501. 502. 504. 513. 514.

Lătrat, *s. n.* aboiement, 680.

Latratura, *s. f.* aboiement, 371. — *Pl. latratură.*

Lature, *s. f.* côté || *în latură*, de côté, 302. — *Pl. lături.*

Laudă (a se), *v. r.* se vanter (de faire une chose), 706.

Lăudat, *adj.* loué, vanté, 242. 243. 260. 261. — *Fém. laudată*; — *Pl. laudați, lăudate.*

Lăuntru, *s. n.* dedans. || *în lăuntru*, *pe din lăuntru*, au dedans, 147. 215. 554.

Laur, *s. m.* datura stramonium, herbe du diable, 202.

Lebădă, *s. f.* cygne, 502. — *Pl. lebede.*

Léc, *s. n.* remède, spécifique, 199. 304.

Legă (a), *v.* attacher, lier, 294. 328. 349. 359. 427. 459. 535. 642. 661. 692.

Legă (a se), *v. r.* se lier, s'enchaîner, 327.

Legănat, *adj.* *a nu țice două bobe leganate*, ne pas dire deux mots de suite 120. — *Pl. leganate.*

Legat, *adj.* attaché, 328. 329. — *Fém. legată*; *pl. legați, legate.*

Legătore, *s. f.* [*Mold.*] fichu, 170. — *Pl. legături.*

Legătura, *s. f.* botte (de légumes), 156. — *Pl. legature.*

Lele, *s. f.* se dit à la campagne, à une soeur, à une amie, à une femme plus âgée; bonne amie, 301. 412. 646.

Lemn, *s. n.* bois, 35. 146. 203. 204. 205. 232. 234. 260. 277. 533. — *Pl. lemne.*

Loneș, *adj.* paresseux, 577. — *Fém. leneșă*; *pl. leneși, leneșe.*

Leoică, *s. f.* lionne, 503. — *Pl. leoice.*

Lepedă (a), *v.* jeter, rejeter, 102, 169. 202. 209. 615. 656. || changer 519.

Leșină (a), *v.* s'évanouir || *a leșina de foamă* défaillir, mourir de faim, 509.

Leșinat, *adj.* défaillant, crevant la faim, 577, 578. — *Fém. leșinată*; *pl. leșinați, leșinate.*

Lesne, *adj. invar.* facile, aisé, com-
mode, 307. 428.

Lesne, *adv.* facilement; passim.

Léu, *s. m.* lion, 378. 494. 503. 504.
505. 506. 507. 517. 543. 597. 670.
706.—Pl. *lei*.

Léu, *s. m.* ancienne monnaie valant
37 centimes de notre monnaie ac-
tuelle, 360.

Liber, *adj.* libre 581.—Fém. *libera*;
—Pl. *liberi, libere*.

Liliac, *s. m.* chauve-souris, 507. 508.

Liman, *s. n.* havre, port, refuge, 35.
205.—Pl. *limanuri*.

Limbă, *s. f.* langue, 110. 207. 314.
326. 327. 508. 583. 602. 648. 657.
685. o *limba de padure*, un bout
de forêt, 154.—Pl. *limbi*.

Limpede, *ad.* limpide, pur, propre,
102.—Fém. *limpede*; — Pl. *lim-
pede*.

Lin, *adj.* calme, paisible, 99. 100.
104. 105. 274. | nette, sans aspé-
rites, 295. || sans piquants, 317. —
Fém. *lina*; —pl. *lini, line*.

Lindină, *s. f.* lente, oeuf de pou 508.
—Pl. *lindine*.

Linge (a), *v.* lécher, 383. 602. 603.
648. 686. | sucer, 683.

Lingură, *s. f.* cuillère, 116. 559.
560.—Pl. *linguri*.

Lins, *adj.* léché, 694.—Fém. *linsa*;
—Pl. *linzi, linze*.

Linte, *s. f.* lentille, 205. 206.

Lipi (a se), *v. r.* se coller, s'attacher
a 223. 228. 280. 538.

Lipitoare, *s. f.* sangsue, 508. — Pl.
lipitori.

Lipsă, *s. f.* manque, pénurie, 487.—
Pl. *lipsuri*.

Lipsi (a), *v.* manquer, 48. 49. 533.
612. || être absent, 544. 584. 599.
600. || être privé, dénué de, 661.

Livadă, *s. f.* pré 206.—Pl. *livezi*.

Lohodă, *s. f.* arroche (plante), 206.

Loc, *s. n.*, place, endroit, 113. 206.
278. 473. 607. 628. 629. 691. || *la
loc*, en place, 270. || *de loc*, du tout,
459. || *pe loc*, de suite 596 || *pe loc*,
en place, 101. | *în loc*, en place
718. || *în loc*, à la place de, 641 ||
în loc de, au lieu de, 413. 686. || *în
locul lui*, à sa place, 534.—Pl. *lo-
curs*.

Locui (a), *v.* habiter, 538.

Logodit, *adj.* fiancé, 666.—Fém. *lo-
godita*; — Pl. *logodiți, logodite*.

Lopată, *s. f.*, pelle, 203. — Pl. *lo-
pești*.

Lovi (a), *v.* frapper, heurter, 195,
196. 250. 503. 535. 665.

Lovi (a se), *v. r.* s'accorder, avoir un
rapport, 228. 564. 683.

Lovitură, *s. f.* coup, 143. 144. 289.
349.—Pl. *lovituri*.

Lóză, *s. f.* roquet, 693.

Luă (a), *v.* prendre, attraper, enlever,
130. 172. 178. 223. 236. 265. 334.
356. 432. 564. 567. 575. 606. 627.
641.

Luă (a se), *v. r.* se prendre, 328. | *a
se luă dupa*, suivre 562. 571. || *a
se luă de*, se tenir par, 530. || *a se
luă în colți*, se déchirer à belles
dents, 434.

Lucefer, *s. m.* Vénus (étoile), 43.

Lnoi (a), *b.* briller, 115. 295.

Luciu, *adj.* brillant, poli, uni, || *luciu
mariu*, pleine mer, 210.

Lucră (a), *v.* travailler, 23. 239.

Lucrator, *s. m.* travailleur, ouvrier,
239. — Pl. *lucratori*.

Lucru, *s. m.* travail, 13. 14. 53. 68.
chose 279. 630. — Pl. *lucruri*.

Luî, *pr. pers.* *Se pers.* s. à lui, lui,
son; passim.

Luiși, *pr. pers.* *Se pers.* s. a lui mé-
me; passim.

Lume, *s. f.* monde, gens, 67. 98. 157.
209. 237. 238. 864. 522 || *p lun e*,
dans le monde, 566, 583.

Lumină, *s. f.* lumière, 39. 40. 41. 43.
44. 77. — Pl. *lumini*.

Lumină (a se), *v. r.* s'a *luminat de
și*, le jour est venu, 423.

Luminare, *s. f.* bougie, chandelle, 23.
— Pl. *luminari*.

Lună, *s. f.* lune, 44. 45. 46. 47. 75.
76. 364. 500. 501. 502. || mois, 484.
— Pl. *luni*.

Lung, *adj.* long, 86. 326. 484. 531.
685.—Fém. *lunga*; — Pl. *lungi,
lunghe*.

Luni, *s. f.* Lundi, 47.

Luntre, *s. f.* barque, 106. — Pl. *lun-
tre*.

Lup, *s. m.* loup, 38. 329. 363. 365.
366. 367. 380. 404. 428. 460. 480.
496. 507. 508. 509. 510. 511. 512.
513. 514. 515. 516. 517. 518. 519.
520. 521. 522. 523. 524. 525. 526.
527. 528. 529. 530. 531. 542. 544.
554. 568. 569. 571. 572. 586. 595.
673. 683. — Pl. *lupi*.

Lupesc, *adj.* de loup, 529. — Fém. *lupésca*; pl. *lupesca*.
Lupesce, *adv.* à la manière du loup, 528.

Luptă, *s. f.* lutte, 605. — Pl. *lupta*.
Luptă (a se), *v. r.* lutter, 506.
Lut, *s. n.* argile, terre glaise, 49. 207.

M

Mac, *s. m.* pavot, 207. — Pl. *maci*.
Măcar, *adv.* tout au moins, quoique, 390. || même, 459.
Măcelar, *s. m.* boucher, 593. — Pl. *macelari*.
Macină (a), *v.* moudre, 112.
Măciucă, *s. f.* gourdin noueux, 117. 203.
Maestru, *s. m.* maître (qui est habile dans son art), 350. — Pl. *maestri*.
Măgar, *s. m.* âne, 3. 186. 235. 319. 320. 328. 330. 354. 355. 356. 371. 400. 503. 517. 518. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 606. 641. 642. 671. — Pl. *magari*.
Magarița, *s. f.* ânesse, 543. — Pl. *magarițe*.
Măgura, *s. f.* colline, tertre, tumulus de grande dimension, 207. — Pl. *magure*.
Mahala, *s. f.* faub. urg, quartier, 338. 401. 471. — Pl. *mahalale*.
Mai, *adv.* plus; passim. || encore, 432.
Maică, *s. f.* mere, dim. de *mama*, 532.
Maimucă, *s. f.* Banat singe, guenon, 544. — Pl. *mainuce*.
Mamuța, *s. f.* singe, guenon, 544. — Pl. *mainuț*.
Maiu, *s. m.* Mai, 47. 52.
Măine, *veți mane*.
Mal, *s. n.* bord. rive, 207. 208. 273. 570. *a dă de mal*, tomber dans le précipice, 570. — Pl. *maluri*.
Malaiu, *s. m.* [*Mold.*] millet, 697. 698. 699. 701.
Malaiu, *s. m.* farine de maïs, 47. 208. 581.
Mălaș, *adj.* blet, 243. — Fém. *malășe*; — Pl. *malășți*, *malășe*.
Malura, *s. f.* nielle des blés, 190. 208.
Mamă, *s. f.* mère, 190. — Pl. *mame*.
Mămaliga, *s. f.* bouillie de farine de maïs, 293. 587. — Pl. *mamaligi*.
Măna, *s. f.* main, poignée, 70. 133. 134. 172. 178. 179. 229. 246. 247. 265. 287. 288. 311. 329. 398. 432. 461. 464. 486. 489. 580. 646. 657.

700. | *a da pe mână*, confier, 351.
 || *a dă din mână*, abandonner, lâcher, 486.
Mână (a), *v.* conduire, diriger, 347. 354. 611. 612. 684. || envoyer, envoyer vers, 291. 509. 693.
Mâncă (a), *v.* manger, 85. 112. 115. 116. 132. 139. 140. 169. 182. 183. 199. 200. 202. 206. 215. 225. 226. 229. 243. 244. 264. 283. 284. 287. 304. 314. 329. 347. 352. 366. 368. 370. 385. 395. 398. 441. 447. 457. 466. 497. 509. 516. 517. 518. 522. 523. 524. 525. 542. 544. 546. 550. 554. 555. 566. 568. 569. 588. 597. 633. 635. 643. 644. 645. 672. 690. || *fig.* manger, dévorer, 486. || perdre, détruire, 602.
Mânca (a 'și) *v.* manger, 275.
Mânca (a se), *v.* se manger, s'entre dévorer, 383.
Mâncare (de), *s. f.* man. ger, 508. 509. 680. — Pl. *de mancar*.
Mâncat, *adj. fig.* mangé, dévoré, 312. 321. — Fém. *mâncată*; — Pl. *mâncări*, *mâncate*.
Mândra, *s. f.* belle fille, 646. — Pl. *mândre*.
Mândri (ase), *v. r.* s'enorgueillir, 584.
Mândru, *adj.* fier, 585. 586. — Fém. *mândra*; — Pl. *mândri*, *mândre*.
Mâne, *adv.* demain, 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 48. 367. 554. 676.
Mâneacă (a), *v.* se lever de grand matin, au petit jour, 29. 30. 306.
Mâneți, *adv.* lendemain, 628.
Mâneși, *adv.* lendemain, 628.
Mângâia (a), *v.* caresser, flatter, 187. 375. 653.
Mâniă (a se), *v. r.* se mettre en colère, se fâcher, 75. 338. 474.
Mânie, *s. f.* colere, 83. 298. 463.
Mânji (a), *v.* salir, 135. 687.
Mânji (a se), *v. r.* se salir, 133. 286.
Mănos, *adj.* fécond, qui donne beaucoup de lait (vache). 687. — Fém. *manose*; — Pl. *manoși*, *manose*.

Mănunchiă, *s. n.* poignée, 187. — Pl. *mănunchie*.
Mânz, *s. m.* poulain, 488. 544. 545. — Pl. *mânji, mânzi*.
Mărăcine, *s. m.* ronce, 176. 188. 208. 209. 270. 272. — Pl. *maracini*.
Maraz, *s. n.* aupl. façons, simagrées, 550. — Pl. *marazuri*.
Mare, *s. f.* mer, 21. 35. 54. 80. 81. 88. 107. 185. 209. 210. 211. 212. 225. 273. 301. — Pl. *maru*.
Mare, *adj.* grand, 29. 89. 100. 128. 140. 274. 578. — Fém. *mare*; — Pl. *maru*.
Măreț, *adj.* majestueux, 151. — Fém. *marēja*; — Pl. *mareți, marețe*.
Mărgăritar, *s. n.* perle fine, perle, 212. 213. 466. 609. 610. — Pl. *margaritaru, margarite, veđi margaritar*.
Mărgea, *s. f.* perle, 213. — Pl. *margele*.
Mări (a), *v.* grandir, 536. | louer, glorifier 671.
Maria-Egipteanca, *s. pr.* Sainte Marie t'Egyptienne, 48.
Mărită (a se), *v. r.* se marier, 206. 265.
Marmură, *s. f.* marbre, 57. — Pl. *marmure*.
Mart, *s. f.* veđi *Martie*.
Mărtan, *s. m.* [*Transil*] matou, 545.
Mărți, *s. f.* mardi, 48.
Mărtie, *s. f.* mois de Mars, 48. 49.
Martin, *s. m.* Martin, nom populaire de l'ours, 677.
Mărțogă, *s. f.* rosse, haridelle, 545. — Pl. *mărțoge*.
Mărunt, *adj.* petit, 190. — Fém. *marunta*; pl. *mărunți, marunte*.
Mărunțel, *adj.* très-menu, tout petit, 699. — Fém. *marunțica*; — Pl. *marunței, marunțele*.
Mărunțică, *adj. f.* diminutif de *marunt*; fine (pluie), 60. — Pl. *marunțele*.
Mă-sa, *m. comp.* sa mère, 482, 544. 633.
Masă, *s. f.* table, 140. 397. 530. 548. 600. | table, dîner, 509. 627. — Pl. *mese*.
Măsea, *s. f.* dent molaire, 346. — Pl. *masele*.
Măslină, *s. f.* olive, 677. — Pl. *masline*.
Maț, *s. n.* boyau, 342. 465. — Pl. *mațuri*.

Măță, *s. f.* [*Mold.*] chatte, 382. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 597. — Pl. *mățe*.
Mătasă, *s. f.* soie, 377. 544. 597. — Pl. *matasuri*.
Matcă, *s. f.* lit d'une rivière, 103. 104. 213.
Matcă, *s. f.* reine des abeilles, 552. 640. 641.
Mațe-negre, *s. m.* petit poisson de rivière dont les intestins sont noirs, 552.
Mătrăgună, *s. m.* mandragore, 213.
Măzère, *s. f.* pois, 213. 214. 383.
Mea, *adj.* et *pr. pos. f.* ma, miennne; passim.
Mehehe, onomatopée désignant le mouton, 392.
Meiu, *s. m.* millet, 214. 316. 473. 697. 698. 699. 701. — Pl. *meiuri*.
Mel, *s. m.* [*Mold.*] veđi *mel*.
Melc, *s. m.* escargot, colimaçon, 552. — Pl. *melci*.
Măr, *s. m.* pommier, 170. 217. 218. — Pl. *meru*.
Măr, *s. n.* pomme, 214. 215. 216. 217. 218. 257. 550. — Pl. *mere*.
Mercuri, *s. f.* mercredi, 49. 598.
Mere-padurețe, poires sauvages, poires à cidre, 368.
Mereu, *adv.* continuellement, 673.
Merge (a), *v.* aller, 383. 393. 397. 439. 441. 569. 571. 630. 631. || *ti merge gura*, il bavarde, il jacasse, 441. || est heureux, 384. || voltiger, 442.
Merindă, *s. f.* provende, 160. — Pl. *merinde*.
Mărunțel, *adj.* Veđi *marunțel*.
Meserie, *s. f.* métier, profession, 153. — Pl. *meserii*.
Meștesug (cu), *loc. adv.* habilement, par ruse, 316. 316.
Mésură, *s. f.* mesure, || *la mesura*, à sa hauteur, à l'extrême limite, 216. *peste mesura*, outre mesure, *a trece peste măsura*, dépasser toute mesure, 105. 686.
Mesură (a), *v.* mesurer, 91. 130.
Meu, *adj.* et *pr. pos. m.* mon, mien; passim.
Mez, veđi *miez*.
Mic, *adj.* petit, 100. 128. 173. 274. 462. 463. — Fém. *mica*; — Pl. *mici, mice*.
Micșoră (a se), *v.* devenir trop petit, se raccourcir, 536.

Micșunea, *s. f.* violette, 218. 256. 258. 279. — Pl. *micșunele*.
Midie, *s. f.* moule de mer, 136. 553. — Pl. *midii*.
Mie, *pr. pers. 3e pers. s.* à moi; passim.
Mie, *s. f.* mille. 489. 510. 580. — Pl. *miu*.
Miel, *s. n.* agneau, 507. 513. 517. 528. 530. 553. 554. 593. — Pl. *mieu*.
Mielușel, *s. m.* petit agneau, agnelet, 530. — Pl. *mieușei*.
Miere, *s. f.* miel, 85. 95. 96. 149. 309. 312. 313. 557. 558. 559. 560. 561. 565. 665. 672. 677. 692.
Miez, *s. n.* amande (d'un fruit, d'une noix etc), 218. 226. 227. — Pl. *miezuri*.
Migdală, *s. f.* amande, 217. 219. 127. — Pl. *migdale*.
Mihalt, *s. n.* barboteau, loche franche, 555. 584. — Pl. *mihaltu*.
Mihoho, onomatopée designant l'âne, 392.
Mijloc, *s. n.* milieu, 159. 182. || moyen, 406. — Pl. *mijloce*.
Milă, *s. f.* piñé, 380. 459. 463. 653. trembler (par avarice), 613.
Milostiv, *adj.* miséricordieux, pitoyable, 459. — Fém. *milostiva*; — Pl. *milostivi*, *milostive*.
Milui (a), *v.* flatter de la main, 369. 371.
Mincinos, *adj.* menteur, 671. — Fém. *mincinosa*; — Pl. *mincinoș*, *mincinose*.
Mine, *pr. p. rs.* moi; passim. | *la mine*, chez moi, 642.
Minte, *s. f.* esprit, intelligence, 138. 259. 327. 627. || naturel, 520. || *cu minte*, sage, 243. 624. || qui a du bon sens, un esprit rassis, 345.
Minut, *s. n.* minute, 3. — Pl. *minute*.
Miră (a), *v.* gronder (en parlant d'un chien), 373.
Miros, *s. n.* odeur, parfum, 168. 169. — Pl. *miroșe*, *mirosuri*.
Mirosi (a), *v.* sentir, 101. 240. 298. 607. || flairer, 370. 401.
Miscă (a se, *v. r.* se remuer, 109.
Mistui (a), *v.* dévorer, absorber, 176. 241.
Mititel, *adj.* dim. de *mic*, tout petit, 441. — Fém. *mititica*; — Pl. *mititei*, *mititele*.

Mitropolit, *s. m.* métropolitain, archevêque, 536. — Pl. *mitropoliți*.
Mizga, *s. f.* seve, 219. 258.
Mlădiță, *s. f.* pousse, rejeton, 12. 219. 288. 306. — Pl. *mlădițe*.
Moda, *s. f.* mode, 708.
Mojic, *adj.* grossier, mal élevé, rustre, 580. || manant, vilain, roturier, 104. 139. 277. 278. 531. — Fém. *mojica*; pl. *mojici*, *mojice*.
Molc, *adj.* silencieux, 405.
Môle, *adj.* mou, 244. 322. || lâche, peu tendu, flottant, 461. || conciliant, 298. — Fém. *môle*; pl. *moi*.
Molie, *s. f.* mite, teigne, 555. — Pl. *molii*.
Molipsi (a), *v.* contaminer, 567.
Móra, *s. f.* moulin, 477. — Pl. *moru*.
Mormint, *s. n.* tombeau, 18. 167. 691. — Pl. *morminte*.
Mort, *adj.* mort, 131, 265. 266. 379. 478. 505. 513. 614. — Fém. *mórta*; — Pl. *morți*, *môrte*.
Môrte, *s. f.* mort, 105. 523. 599. 707.
Mortaciune, *s. f.* animal mort, charogne, 212. 364. — Pl. *mortaciuni*.
Morun, *s. m.* huson, grand esturgeon, 555. — Pl. *moruni*.
Moș, *s. m.* ancêtre, 320. || nom que l'on donne aux vieillards, père, 677. || [*Mold.*] oncle, 186.
Moși (a), *v.* accoucher (une femme), délivrer, 479.
Moșie, *s. f.* terre, propriété, 487. — Pl. *moșii*.
Moșoroiu, *s. n.* butte de terre, 463. — Pl. *moșoróie*.
Moșteni (a), *v.* hériter, 241.
Moșuroiu, *s. n.* [*Mold.*] butte de terre, tertre, 222. — Pl. *moșuróie*.
Moț, *s. n.* huppe, 555. — Pl. *moțuri*.
Motan, *s. m.* [*Mold. et Trans.*] matou, 555. 556. — Pl. *motani*.
Mreja, *s. f.* rets, filet à larges mailles, 592. — Pl. *nireji*.
Mucenici, *s. m. p.* fête des 40 martyrs, ^{9/21} Mais, 50.
Muchie, *s. f.* tranchant, 610. — Pl. *muchii*.
Mugur, *s. m.* bourgeon, 219. 395. 445. — Pl. *muguri*.
Muiă (a), *v.* mouiller. | diminuer, gâter, 64.
Muia (a), *v. r.* devenir mon, 224. 239.
Muere, *s. f.* femme, 588. 652. — Pl. *muieri*.

Mulge (a), *v.* traire, 394. 556. 568. 685. 686.

Muls (de), *adv.* bonne à traire (vache), 685.

Mult, *adj.* et *adv.* beaucoup, très; *passin. mai multora*, de plusieurs 542. — Pl. *mulți*.

Mulțumi (a), *v.* remercier 569. 535.

Muma, *s. f.* mere, 424. 544. 553. 555. 694. — Pl. *mume*.

Munca, *s. f.* travail, labeur, 153. — Pl. *munca*.

Munci (a), *v.* travailler, 163. 279, 314. 537. || s'efforcer de, faire des efforts, 319.

Munte, *s. m.* monta_ne, 101. 147. 219. 220. 221. 222. 293. 537. — Pl. *munți*.

Mură, *s. f.* mure, 222. 223. Pl. *murs*.

Muratură, *s. f.* légume confit dans la saumure ou le vinaigre. 223. — Pl. *muraturi*.

Murdalic, *s. f.* impureté 116. — Pl. *murdaliciuri*.

Murdar, *adj.* sale, malpropre, 636. — Fém. *murdara*; pl. *murdari*, *murdare*.

Murdari (a), *v.* salir, 686. 695.

Murdari (a se), *v. r.* se salir, 225.

Murg, *adj.* et *s.* cheval bai-brun et cheval en g neral, 556. 557. 646. 647.

Murgă, *s. f.* jument bai-brun, jument en général 50

Murgană, *s. f.* nom que le paysan donne à sa vache, 557.

Muri (a), mourir, 4. 16. 325. 335. 343. 352. 366. 371. 457. 488. 497. 506. 532. 583. 604. 607. 632. 662. 695.

Mursică (a), *v.* mordre, mordiller, 653. 654.

Muscă, *s. f.* mouche, 77. 149. 481. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 641. 713. || abeille, 346. 488. || oestre 488. || forme qu'affecte les dents des chevaux à sept ans et qui permet de reconnaître leur âge, 346. — Pl. *muști*.

Mușcă (a), *v.* mordre, 235. 363. 365. 366. 368. 369. 371. 372. 373. 462. 487. 502. 652. 653. 654. 655. 657. 680. || piquer, 312. 314. 561.

Mușcatură, *s. f.* piqure, 670. — Pl. *mușcaturi*.

Mușchiu, *s. m.* mousse, 249. 250. | mousse des arbres, pariétin, 223.

Mușmula, *s. f.* nêfle, 224. — Pl. *mușmule*.

Must, *s. n.* jus sucré, 313.

Mușteriu, *s. m.* client, amateur. 694. — Pl. *mușterii*.

Mut, *adj.* muet, 367. — Fém. *muta*; — Pl. *muți*, *mute*.

Mută (a), *v.* changer de 519. 520.

Mută (a se), *v. r.* changer de place) 249.

N

Nădejde, *s. f.* esp ir, 464. 617. 633. — Pl. *ad jân*.

Nagât, *s. m.* vanneau 565. — Pl. *nagăți*.

Nainte, *adv.* avant 106. | d'innainte, en face, 603.

Nalt, *adj.* haut, 123. 256. 261. — Fém. *nalta*; — Pl. *nalți*, *nalte*.

Năluca, *s. f.* vision, fantôme. || a 'și face năluca, s'effrayer, 356.

Nap, *s. m.* navet, 224. — Pl. *napi*.

Napoi, *adv.* din napoi, derrière le dos, en arrière, 603.

Năpîrca, *s. f.* vipère, 566. — Pl. *napîrci*.

Năpîrlî (a), *v.* muer, perdre son poil, 368.

Nărav, *s. n.* coutume, habitude (en

mauvaise part) 348. 358. 519. 520. 522. 534. 538. 702.

Nărvî (a se), *v. r.* prendre de mauvaises habitudes, 380.

Nărvît, *adj.* vicieux, 344. — Fém. *naravita*; — Pl. *naraviți*, *naravite*.

Nas, *s. n.* nez, 139. 140. 168. 169. 170. 202. 254. 255. 273. 297. 564. 565. 669. 670. — Pl. *nasuri*.

Nasce (a), *v.* donner naissance à 220. 221. 241. 401. 473. || naître, sortir de 497. 598. | pondre, 467. 479.

Nasce (a se), *v. r.* naître, venir au monde, 335. 522.

Născut, *adj.* né, 643. 649. — Fém. *nascuta*; — Pl. *nascuți*, *nascute*.

Nătăflăta, nom propre servant à désigner un bėnet, un sot 243.
 Năuntru, *adv.* intėrieurement, en rėalitė, 215.
 Navala, *s. f. a dă navala*, se prėcipiter brusquement, 611.
 Neadormit, *adj.* vigilant, 374. || toujours en mouvement, 692. — Fėm. *neadormita*; pl. *neadormiți*, *neadormite*.
 Nearat, *adj.* non labourė, 562. — Fėm. *nearata*; — Pl. *nearate*.
 Nebun, *adj.* fon, 300. 369. 552. 617. 657. — Fėm. *nebuna*; — *nebuni*, *nebune*.
 Nebolind, sans ętre malade 607.
 Necaz, *s. m.* ennui, dėsagrėment, 309. 320. 522. — Pl. *necazuri*.
 Necăji (a se), *v.* se fächer, 83.
 Necinsti (a), *v.* deshonorer, salr. 687.
 Neclintit, *adj.* non bougė de place, 251. — Fėm. *neclintita*; — Pl. *neclintiți*, *neclintite*.
 Necurmat, *adv.* sans cesse, sans arėt, 85.
 Nedeosebi (a), *v.* ne pas savoir distinguer, faire la diffėrence entre, 449.
 Neghina, *s. f.* ivraie. 190. 224. 225.
 Negrėța, *s. f.* noirceur, couleur noire, 438.
 Negrime, *s. f.* noirceur, couleur noire, 436.
 Negru, *adj.* noir, 27. 120. 498. — Fėm. *negra*; — Pl. *n gri*, *negre*.
 Neînvețat, *adj.* non dressė, 659. — Fėm. *neînvățata*; — Pl. *neînvățati*, *neînvățate*.
 Nēm, *s. n.* race, 400. 460. 623. 693. — Pl. *nēmuri*.
 Nemet, *s. m.* neige, 50.
 Nemț, *s. m.* Allemand, 368.
 Nenorocit, *adj.* malheureux, 135. — Fėm. *nenorocita*; — Pl. *nenorociți*, *nenorocite*.
 Neperdend, ne perdant pas, 607.
 Neploare, *s. f.* sėcheresse, 36.
 Nepot, *s. m.* neveu, 536. — Pl. *nepoți*.
 Nepoprit, *adj.* sans ętre arrėtė, empėchė, 367.
 Neretezat, *adj.* qui n'a pas ętė dėsoperculė (*apiculi*), 290. 665.
 Nerod, *adj.* sot, 91. 259. 277. 278. 300. 627. — Fėm. *neroda*; — Pl. *nerodi*, *nerode*.
 Neroditor, *adj.* stėrile, qui ne porte

point de fruit, 258. — Fėm. *neroditora*; — Pl. *neroditori*, *neroditoare*.
 Neseменat, *adj.* non ensemencė, 255. — Fėm. *nesemenata*; — Pl. *nesemenati*, *nesemenata*.
 Nesmuls, *adj.* non arrachė, 706. — Fėm. *nesmulsa*; — Pl. *nesmulți*, *nesmulse*.
 Netegior, *adj.* net, lisse, propre, 420. — Fėm. *netegiora*; — Pl. *netegiori*, *netegiore*.
 Netezi (a), *v.* flatter de la main, caresser, 549.
 Nevatemat, *adj.* sain et sauf, indemne, 209. — Fėm. *nevatemata*; — Pl. *nevatemati*, *nevatemate*.
 Nevėsta, *s. f.* femme, 24. 351. — Pl. *neveste*.
 Nevestuca, *s. f.* belette, 566. — Pl. *nevėstuce*.
 Nevoie, *s. f.* necessitė, 368. 693. || ennuis, 418. 673. || de *nevoie*, par force, ne pouvant faire autrement, 679.
 Nicairi, *adv.* nulle part, 239; *passim*.
 Nici, *conj.* ne... pas męme, non plus, ni, ni-męme; *passim*. || *nici o*, aucune *passim*.
 Nici-cum, *conj.* aucunement, nullement, jamais; *passim*.
 Nici-odata, *conj.* jamais; *passim*.
 Nicovala, *s. f.* enclume, 433. — Pl. *nicovele*.
 Nimenea, *pron. ind.* personne; *passim*.
 Nimeni, *pron. ind.* personne; *passim*.
 Nimic, *adv.* rien; *passim*.
 Ninge (a), *v.* neiger, 51. 52. 63.
 Ninsore, *s. f.* neige, 12. 51. 52. 596.
 Niscăi-va, *pron. ind.* quelque, certain, des, 659.
 Nisce, *pron. ind.* certain, quelque, des; *passim*.
 Nisip, *s. n.* sable, 81. 225.
 Nod, *s. n.* nœud, 72. 242. — Pl. *noduri*.
 Nodă, *s. f.* croupion, 616.
 Noe, *nom. prop.* Noe, 438.
 Noi, *pron. pers. 1^e pers. s. nom. et acc.* nous || *la noi* chez nous; *passim*.
 Nopte, *s. f.* nuit, 22. 23. 24. 25. 52. 53. 54. 60. 184. 364. 447. 508. — Pl. *nopti*.
 Nor, *s. m.* nuage, 18. 54. 55. 77. 89. 413. 424. — Pl. *nori*.

Noroc, *s. n.* chance, bonheur, 2. 18. 181. 310. 338. 649. — Pl. *noróce*.
 Noroiu, *s. n.* boue, fange, 61. 62. 105. 225. 226. 607. 608. — Pl. *noróie*.
 Nou, *adj.* neuf, nouveau 335. 688. 694. — Fém. *noua*; — Pl. *noi, nouă*.
 Nouă, *pron. pers. 1er pers. pl. dat.* nous, à nous; passim.
 Noue, *adj. num. card.* neuf, 66. 67. 212. 517.
 Noue-şeci şi noue, *adj. num. card.* quatre-vingt-dix-neuf, 629.
 Nu, *adv.* non, ne... pas; passim.
 Nucă, *s. f.* noix, 21. 97. 226. 227. 228. 229. 257. — Pl. *nuca*.
 Nua, *s. f.* baguette, 229. 291. — Pl. *nuele*.

Numai, *adv.* seulement, ne... que; passim. || *numai cât*, seulement, autant que, ne... que ce que; passim || *numai de cât*, de suite, immédiatement, 347; pasim.
 Nume, *s. n.* nom, 274, 343. || *renom*, 518. — Pl. *nume*.
 Număr, *s. n.* nombre, (bêtes comptées), 524.
 Numără (a), *v.* compter, 82. 120. 160. 254.
 Numerat, *adj.* compté 524. — Fém. *rumerata*; — Pl. *numeraţi, numerate*.
 Numi, (a), *v.* appeler, dénommer, 539.
 Nuntă, *s. f.*, noce, 22. 386. 533.

O, *adj. num. card.* une, 27, 349; passim.
 O, *pron. pers. 3e pers. fém.* la, l', elle; passim.
 Obicesiu, *s. n.* coutume, habitude, 519. Pl. *obicese [anc.] obiceuri*.
 Obor, *s. n.* marché au foin et aux bestiaux, 85. 86. 537.
 Obraz, *s. m.* figure, 140. 626. — Pl. *obrazi, obrazi*.
 Oca, *s. f. [anc.]* ancienne mesure 629. — Pl. *ocale*.
 Ochişor, *s. m.* diminutif de *ochiu*, 709. — Pl. *ochişori*.
 Ochiu, *s. m.* oeil, 116. 143. 156. 157. 185. 188. 232. 266. 269. 295. 401. 415. 435. 437. 438. 442. 453. 471. 488. 531. 552. 601. 607. 646. 683. 706. 719. 714. — Pl. *ochi*.
 Ocileu, *s. m.* sorte de poisson, 566.
 Ocna, *s. f.* mine, 251. — Pl. *ocne*.
 Ocnită, *s. f.* diminutif de *ocna*, mine, 229. — Pl. *ocniţe*.
 Ocol, *s. n.* circuit. *a da ocol*, tourner autour, 517.
 Odată, une fois; passim. *odata, de odata*, à la fois, tout d'un coup, en même temps, 96. 283. | *odata cu*, en même temps que 478. || *cate-odata*, parfois; passim. || *nici-odata*, jamais; passim.
 Odihnă, *s. f.* repos, 579.
 Odihni (a se), *v. r.* se reposer, 147. 148.
 Odrăsil (a), *v.* pousser, donner des rejetons. 144. 148. 149. 271. 279.

Ogar, *s. n.* lévrier, 320. 384. 566. — Pl. *ogari*.
 Oglină, *s. f.* miroir, 104. — Pl. *oglinţi*.
 Ogor, *s. n.* champ, jachère, 85. 86. — Pl. *ogóre*.
 Ôie, *s. f.* brebis, 197, 280, 323. 366. 394. 395. 497. 510. 511. 512. 513. 514. 516. 517. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 536. 553. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 593. 594. 673. 686. — Pl. *oi*.
 Oişte, *s. f.* timon, 310. — Pl. *oi, te*.
 Ôlă, *s. f.* pot de terre, marmite en terre, 239, 412. 551. — Pl. *ôle*.
 Oleiu, *s. n.* huile, 181.
 Olt, *s. n.* Olt, nom d'une rivière de Roumanie, 211.
 Om, *s. m.* homme, 92. 103. 104. 147. 148. 153. 260. 263. 277. 278. 327. 329. 343. 354. 367. 380. 406. 459. 594. Pl. *ômeni*.
 Omenesc, *adj.* qui appartient à autrui, 701.
 Omidă, *s. f.* chenille, 573. — Pl. *omişti*.
 Omori (a), *v.* tuer, 322. 373.
 Opări (a), *v.* échauder, ébouillanter, 369.
 Oparit, *adj.* échaudé, 602. — Fém. *oparita*; — Pl. *opariţi, oparite*.
 Opincă, *s. f.* sandale des paysans, 427. — Pl. *opinci*.

O-potrivă (de), *loc. adv.* pareillement, de même, 513.

Opri (a), *arrêter* 98. || mettre de côté, conserver, 367

Opt, *adj. num. card.* huit, 66. 67. 360; *passim*.

Ôră, *s. f.* fois; *passim*. || *întăia ôră*, la première fois; *passim*. || *rare-ori*, parfois. || *une-ori* parfois; *passim*. || *buna-ôra*, par exemple *passim*. — *Pl. ori*.

Oră, *s. f.* oră, 55. — *Pl. ôre, ori*.

Oraș, *s. n.* ville, 393. 693. — *Pl. orașe*.

Orb, *adj.* aveugle, 43. 60. 437. 470. — *Fém. ôrba*; — *Pl. orbi, ôrbe*.

Orbeș, *s. m.* taupé, 573. — *Pl. orbeș*.

Orbi (a), *v.* aveugler, 663.

Orbul-gainilor, *s. comp. a* *avé orbul gainilor*, avoir la berlue, 477.

Ori, *conj.* ou, ou bien; n'importe; de quelque côté que; *passim*. || *ori-cât*, n'importe combien. || *ori-ce*, chaque, tout, n'importe quoi. || *ori-când*, n'importe quand. || *ori-care*, n'importe lequel. || *ori-încotro*, n'importe de quel côté, de quelque côté que. || *ori-de-câte-ori*, toutes

les fois que. || *ori-ce fie*, quoique ce soit.

Ori, *s. m. pl.* pluriel de *ôră*.

Orz, *s. m.* orge, 229. 230. 231. 347. 360. — *Pl. ôrze și orzuri*.

Os, *s. n.* os, 370. 378. 380. — *Pl. ôse*.

Osebi (a se), *v. r.* se distinguer de, ne pas ressembler à, différer de, 518.

Osie, *s. f.* essieu, 326. — *Pl. osii*.

Ospătă (a), *v.* manger, 530.

Osteni (a), *v.* se fatiguer, 329.

Oșapoc, *s. n.* écharde, chicot, 231.

Oșel, *s. n.* acier, 116. 231.

Oșet, *s. n.* vinaigre, 96. 559. 560.

Otravă, *s. f.* poison, 430.

Otrăvitor, *adj.* virulent, toxique, *veninul cel mai otrăvitor*, le poison le plus violent, 312. — *Fém. otrăvită*; *Pl. otrăvitori, otrăvitoare*.

Ouă (a se), *v.* pondre, 468. 471. 577.

Oû, *s. n.* œuf, 2. 7. 8. 34. 56. 189. 275. 328. 421. 422. 423. 441. 457. 461. 467. 468. 469. 471. 473. 573. 574. 575. 576. 582. 624. 668.

Ouat, *adj.* pondu, 460. — *Fém. ouată*; *Pl. ouați, ouate*.

P

Pacat, *s. n.* péché. Veđi *pecat*.

Pace, *s. f.* paix, 148. 380. 475. || *a avé pace cu*, être en paix avec 660. — *Pl. paci*.

Păduche, *s. m.* pou, 577. 578. 628. — *Pl. paduchi*.

Pădure, *s. f.* forêt, bois, 21. 127. 145. 154. 173. 231. 232. 233. 234. 342. 420. 489. 511. 512. 637. 680. 684. 703. 704. — *Pl. paduri*.

Pădureț, *adj.* sauvage, non greffé, 217. 235. 368. 550. — *Pl. padureți*; — *Pl. padureți, padurețe*.

Păgubă, *s. f.* dommage, dégât, 497. — *Pl. pagube*.

Pahar, *s. m.* verre (à boire), 38°. — *Pl. pahare*.

Paiû, *s. n.* fétu de paille 180. 181. 224. 235. 236. 237. 261. 472. 668. — *Pl. paie*.

Pălărie, *s. f.* chapeau, 70. 71. 171. — *Pl. palarii*.

Palmă, *s. f.* paume (des mains), 69. 415. 701. || soufflet, gifle, 564.

Palat, *s. n.* palais, 454. — *Pl. palate, palaturi*.

Pămînt, *s. n.* terre, pays, 18. 19. 88. 145. 146. 148. 167. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 251. 313. 314. 339. 399. 473. 562. 607. || *la pămînt*, à bas, à terre, 87. 89. — *Pl. pămînturi*.

Pănă, *s. f.* plume, 437. 451. 578. 579. 585. 714. — *Pl. pene*.

Până, *conj.* jusque, jusqu'à, 338. 459. 647. || jusqu'à ce que, 174. 348. 352. 367. 371. 401. 445. 564. || avant que, 168. 328. | tant que, 163. 169. 367. 417. 451. 568. 651. 652. || tant que, tandis que, 449.

Pândar, *s. m.* gardien, 122. — *Pl. pândari*.

Pâne, *s. f.* pain, 12. 366. 376. 380. 502. 677. — *Pl. pâni*.

Pântece, *s. m.* ventre, 337. — *Pl. pântece*.

Papagal, *s. m.* corbeau, 579. — *Pl. papagali*.

Papără, *s. f.* sorte de panade au fromage, 85. — Pl. *papare*.
 Papuc, *s. n.* pantoufle, 709. — Pl. *papuci*.
 Papura, *s. f.* carex, masette, laiche, 72. 242. 256. 257. 258. 277. 617.
 Papuşoiu, *s. m.* [*Mold.*] *s. m.* mais. Veđi *popuşoiu*.
 Par, *s. m.* poirier, 242. 243. — Pl. *peri*.
 Par, *s. m.* pieu, 415. 700. || pisseau, 306. 418.
 Para, *s. f.* para, centime, liard, 701. — Pl. *parale*.
 Para, *s. f.* flamme, 182. 243. 280.
 Para, *s. f.* poire, 216. 243. 244. 245. 246. 677. — Pl. *pere*.
 Paragini (a se), *v.* devenir inculte, sauvage, 304. 305.
 Paraleu, archilion, dans l'expression des contes: *leu paraleu*, lion archilion = très-vailant, 507. — Pl. *paralei*.
 Parăsi (a), *v.* abandonner, 422. 522.
 Paré (a), *v.* sembler, paraître, 351. 584. 623. 643. 644. 685.
 Paré (a se), *v. r.* sembler, paraître, 606.
 Pare-ca, il parait que, il semble que, comme si, 528; passim.
 Parere, *s. f.* apparence, imagination, illusion, 643. — Pl. *pareri*.
 Parasime, *s. m. pl.* Carême, quadragésime, 48. 49.
 Parte, *s. f.* part, 507. 526 || côté, 432. || *a avé parte d*, finir par arriver chez, tomber entre les mains de, 707.
 a Pasă, *v.* aller. | *pas*, vas, 292.
 Pasce, *s. f. p.* Pâques, veđi *Pascu*.
 Pasce (a), *v.* paitre, 91. 324. 356. 507. 517. 556. 557. 579. || faire paitre, 324.
 Pasoi, *s. f. p.*, 20. 31. 42. 43. 50. 56. 556. 576.
 Păscut, *s. n.* pâturage, 324.
 Pasăre, *s. f.* oiseau, 264. 275. 319. 331. 406. 414. 416. 454. 470. 472. 532. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 644. 699. — Pl. *pasăre*.
 Păsăresce, *adv.* à la manière des oiseaux, 584.
 Pasire, *s. f.* [*anc.*] oiseau, 643.
 Pastor, *s. m.* pasteur, berger, 522. 673. — Pl. *pastori*.
 Păstră (a), *v.* garder, conserver, 251. 374. 391.

Pastrav, *s. m.* truite, 584. — Pl. *păstravi*.
 Pastrugă, *s. f.* variété d'esturgeon, 404. 584.
 Păşune, *s. n.* pâturage. || *la vreme de păşune*, lorsqu'il doit paitre, 328. 513.
 Pat, *s. n.* lit, 690. — Pl. *paturi*.
 Pata, *s. f.* tache, 72. — Pl. *pete*.
 Paţi (a), *v.* pătir, endurer, avoir des mécomptes, 394. 395. 551.
 Patru, *adj. num. card.* quatre, 353. 593. 707.
 Patru-şeci, *adj. num. card.* quarante, 482.
 Păturniche, *s. f.* [*Banat*] perdrix, 616.
 Păun, *s. m.* paon, 415. 584. 585. 586. 621. — Pl. *pauni*.
 Păuniţă, *s. f.* dim. de *pau a*, paonne, femelle du paon, 586. — Pl. *păuniţe*.
 Pavază, *s. f.* bouclier, égide, 97. — Pl. *paveze*.
 Pază, *s. f.* garde, surveillance, vigilance, 366. 572. || *a da în paza*, confier a la garde de, 571.
 Pazi (a), *v.* garder, surveiller, 168. 169. 454. 480. 481. 494. 611.
 Pazi (a se), *v. r.* se délier, pr ndre garde, se garder de, 153. 226. 374. 513. 653.
 Pazit, *adj.* gardé, surveillé 419. — Fem. *pazita*; pl. *paziţi*, *pazite*.
 Pazitor, *s. m.* gardien, 368. 374. 706.
 Pe, *prép.* sur, 563; passim. || à, aux, 345. || par, d'après, 583. || pour, 230.
 Pekat, *s. n.* péché. || quel malhe r l malheureusement, 326.
 Peire, *s. f.* perte, ruine, destruction, 490.
 Pele, *s. f.* [*Mold.*] peau, 310. 311. 378. Veđi *piele*. — Pl. *pei*.
 Pelin, *s. m.* absinthe, 54. 246.
 Pentru, *prép.* pour, 578. || pour, en échange de, 356. 392. || à cause de, 522.
 Pepene, *s. m.* melon, 246. 247. 248. — Pl. *pepeni*.
 Per, *s. m.* cheveu, 365. 479. 684. || poil, 518. 519. 520. 538. 586. 587. 612. 702. — Pl. *peri*.
 Perde (a), *v.* [*Mold.*] perdre 158. 362. 659. Veđi *a pierde*.
 Perde (a se), *v. r.* [*Mold.*] se perdre, 166. Veđi *a se pierde*.

Perete, *s. m.* mur, 160. 228. 232. 345. 565. — Pl. *pereți*.
 Peri (a), *v. se perdre, disparaître*, 147. 196. 233. 579. 583. Veđi a *peri*.
 Perjă, *s. f.* [Mold.] prune, 248. — Pl. *perje*.
 Pescar, *s. m.* pêcheur, 630. — Pl. *pescari*.
 Pesce, *s. m.* poisson, 105. 117. 317. 552. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 601. 606. 636. 641. 694. — Pl. *pesci*.
 Peste, *prép.* sur, au-dessus, par-dessus; passim. || au delà de, 212.
 Peștin, *adv.* aussitôt, 77. 645.
 Pétră, *s. f.* pierre, 6. 35. 57. 58. 101. 105. 125. 148. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 500. 502. 647. 691. || grêle, 56. 305. — Pl. *petre*, *pietre*.
 Petrece (a), *v.* s'amuser, se divertir, être heureux, 314. 383. 690. 693. 709.
 Piață, *s. f.* marché, 30. — Pl. *piețe*.
 Pică (a), *v.* tomber, 57. 63. 81. 150. 223. 227. 243. 244. 245. 393. 449. 615. || couler goutte à goutte, 152. 586.
 Picatură, *s. f.* goutte, 56. 57. 58. 59. 109. 212. — Pl. *picături*.
 Picior, *s. m.* pied 150. 151. 187. 269. 353. 404. 431. 457. 464. 466. 538. 554. 592. 688. || patte, 462. 470. 585. 592. 629. 632. 706. 707. — Pl. *picăre*, *picere*.
 Picură (a), *v.* couler goutte à goutte, 63. 152. 153.
 Piedică, *s. f.* entrave, 593. — Pl. *pie-dici*.
 Piere, *s. f.* perte, 503. — Pl. *pieiri*.
 Piele, *s. f.* peau, 79. 321. 378. 395. 479. 494. 497. 504. 510. 511. 529. 543. 554. 567. 572. 593. 594. 595. 653. 656. 680. 685. 694. 703. 704. 707. 709. Veđi p *le*. — Pl. *piei*.
 Pierde (a), *v.* perdre, 169. 230. 262. 274. 288. 305. 328. 374. 438. 497. 613. Veđi a *perde*.
 Pierde-vara, qui perd son été, homme bon à rien, paresseux, 86. — Pl. *perde-veri*.
 Pieri (a), *v.* périr, se perdre, 523. 623. Veđi a *peri*.
 Pilă, *s. f.* lime, 602. — Pl. *pile*.
 Pili (a), *v.* limer, 602.
 Pinten, *s. m.* éperon, 344. || ergot, 595. — Pl. *pintenți*.
 Pinză, *s. f.* toile, 24. 38. — Pl. *pinze*.

Pipai (a), *v.* tater, 218.
 Piper, *s. n.* poivre, 194. 254. 255.
 Pipotă, *s. f.* gésier, 595. — Pl. *pi-pote*.
 Pir, *s. n.* chiendent, 255.
 Piri (a), *v.* accuser, dénoncer, 518.
 Piriu, *s. m.* ruisseau, 255. — Pl. *pi-raie*.
 Pirjol, *s. n.* feu roussissure, 182. 255.
 Pirlî (a), *v.* roussir, flamber, bruler, 135. 149. 177. 261.
 Pirlog, *s. m.* jachère, terrain en friche, 255. 494.
 Pirpiri, *adj. inv.* petit, 440.
 Pisă (a), *v.* battre, 218.
 Pișă (a se), *v. r.* uriner, 369. 404. 476.
 Pișcă (a), *v.* pincer, piquer, 462. 566. 628. 630.
 Pisica, *s. f.* 378. 382. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 660. 661. 662. 663. — Pl. *pisici*.
 Piste, *prép.* [Mold.] Veđi *peste*.
 *Pita, *s. f.* [anc.] nourriture, 441. || pain sans levain, 25.
 Pitic, *s. m.* petit poisson, fretin, 405. 604. 631. — Veđi *Chilio*.
 Pițigoiu, *s. m.* mésange noire, 604. — Pl. *pițigoi*.
 Pitit, *adj.* caché, dissimulé, 490. — Fém. *pitita*; — Pl. *pitiiți*, *pitite*.
 Pitulica, *s. f.* fauvette, 605. — Pl. *pitulici*.
 Piva, *s. f.* moulin à foulon. — Veđi *chiua*.
 Piuît, *s. n.* piaillage, gazouillement, 606.
 Place (a), *v.* plaire, aimer, 477. 555. 578. 585. 601. 608. 640. || plaire, vouloir, 628.
 Plânge (a), *v.* pleurer, 646. 662.
 Plapăma, *s. f.* couverture de lit, 629.
 Plapomă, *s. f.* couverture de lit, 628.
 Plati (a), *v.* payer, 494. 595. || valoir, 138. 591.
 Plătica, *s. f.* plie, 606. — Pl. *platice*.
 Plecă (a), *v.* partir, s'en aller, 29. 30. 31. 393. 401. 651.
 Plecă (a se), *v. r.* se courber, plier, 289. 298.
 Plecat, *adj.* penché, 287. — Fém. *plecata*; — Pl. *plecați*, *plecate*.
 Plévă, *s. f.* balle (de blé), au fig. rebut, 256.
 Plevușcă, *s. f.* alevin, frai, 606.
 Plin, *adj.* plein; passim. — Fém. *plină*; — Pl. *plini*, *pline*.

Plini (a se), *v. r.* s'accomplir, 643.
 Plisc, *s. n.* bec 416.—Pl. *pliscuri*.
 Plivi (a), *v.* sarcler, esherber, 256.
 279. 307.
 *Plod, *s. inv. [anc.]* fruit, 259.
 Plóie, *s. f.* pluie 12. 37. 51. 55. 57.
 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 77. 141.
 185. 239. 322. 413. 424. 464. 518.
 — Pl. *ploi*.
 Plop, *s. m.* peuplier, 256. 257. 258.
 — Pl. *plopi*.
 Plouà (a), *v.* pleuvir, 38. 47. 62. 63.
 141. 254. 406.
 Plouat, *adj.* mouillé par la pluie: au
fig. penaud. 60. 385. 457. 478.
 603. 685. — Fém. *plouata*; — Pl.
plouați. plouate.
 Plug, *s. n.* charrue, 448. Pl. *pluguri*.
 Plumb, *s. n.* plomb, 258.
 Plută, *s. f.* liege, 258.
 Pluti (a), *v.* flotter, 212.
 Pod, *s. n.* grenier, 703. Pl. *poduri*.
 Podina, *s. f.* chacune des planches
 qui composent un plancher, plate-
 lage d'un pont, 160.—Pl. *podine*.
 Poșdă, *s. f. în poșdă*, faute de, en
 l'absence de 132. 182.
 Poșil, *s. n.* culeron. (pièce du harnais),
 606.—Pl. *poșile*.
 Poștă, *s. f.* envie, désir, 136. 643. ||
poșta de mâncare, appétit, 136.
 Pl. *poște*.
 Poști (a), *v.* désirer, souhaiter, avoir
 envie de 334. || *a poști la*, désirer,
 souhaiter, 537. || inviter, 533.
 Pogoriș, *s. n.* descente, 258.—Pl. *po-
gorișe. pogorișuri*.
 Pogorit, *s. n.* desc nte, 290.
 Poimâne, *loc adv.* apres-demain, 12.
 Pojar, *s. n.* feu, incendie, 280.
 Pólă, *s. f.* giron, pan d'une robe, 185.
 245. 255. 274. 304. 576.
 Polsit, *adj.* doré, 543. — Fém. *po-
leita*;—Pl. *poleiți. poleite*.
 Pom, *s. m.* arbre, 48. 96. 97. 114.
 147. 183. 209. 216. 223. 235. 258.
 259. 260. 261. 262. 277. 278. 286.
 || vigne, 263. — Pl. *pomi*.
 Pómă, *s. f.* fruit, 148. 168. 183. 184.
 235. 256. 259. 263. 264. 265. —
 Pl. *póme*.
 Pomeni (a se), *v. r.* se passer, arriver,
 se trouver inopinément, rencontrer
 à l'improviste, 382. 428. || men-
 tionner, parler de, 522. 601.
 Pomét, *s. n.* coll. verger, 265. — Pl.
pomete. pometuri.

Popoță (a se) *v. r.* s'attifer, se pom-
 poner, 625.
 Popri (a se), *v. r.* s'arrêter, 301.
 Popușoiu, *s. n.* [Mold.] mais, 265.
 266. 611. Veđi *păpușoiu*. — Pl.
popușoi.
 Porc, *s. m.* porc, 215. 245. 264. 289.
 367. 382. 480. 606. 607. 608. 609.
 610. 611. 612. 627.—Pl. *porci*.
 Porcesc, *adj.* de porc, 649. — Fém.
porcésca; — Pl. *porcesci. por-
cesce*.
 Porc-sêlbatic, *s. m.* sanglier, 612.—
 Pl. *porci-selbatici*.
 Porni (a se), *v. r.* se mettre en mou-
 vement, se précipiter, 480.
 Pórtă, *s. f.* porte cochère, 116. 335.
 688. 694.—Pl. *porți*.
 Porumb, *s. n.* mais, 266. 470. — Pl.
porumbi.
 Porumb, *s. m.* pigeon, 438, 612. 613.
 — Pl. *porumbi*.
 Porumbea, *s. f.* prunelle, 266.—Pl.
porumbele.
 Porumbiță, *s. f.* colombe, 464. 465.
 Pl. *porumbițe*.
 Porunci (a), *v.* ordonner, 378. 509.
 Porunca, *s. f.* ordre, 378. — Pl. *po-
runci*.
 Poșnă, *s. f.* facétie, mauvais tour, 395.
 — Pl. *poșne*.
 Post, *s. n.* carême, maigre, 48. 598.
 Poște, *s. f.* poste, 356. — Pl. *poști,
poști*.
 Potcôvă, *s. f.* fer a cheval, 613. 614.
 615.—Pl. *potcôve*.
 Potcovi (a), *v.* ferrer, 338. 629. ||
 tromper, 615.
 Poteca, *s. f.* sentier, 53. 266. 267.
 301.—Pl. *poteci*.
 Poticni (a se), *v. r.* faire un faux pas,
 broncher, 24. 328. 353.
 Potîrniche, *s. f.* perdrix, 616. — Pl.
potîrnicu.
 Potolit, *adj.* calmé, éteint, 134. —
 Fém. *potolita*; — Pl. *potolîți, po-
tolite*.
 Potop, *s. n.* déluge, inondation, 63.—
 Pl. *potopuri*.
 Potrivi (a se), *v. r.* s'ajuster, s'appli-
 quer exactement, 228. 564.
 Povară, *s. f.* charge, fardeau, 331.
 535. 540.—Pl. *poveri*.
 Poveste, *s. f.* conte, fable, 629. —
 Pl. *povești*.
 Povesti (a), *v. a povesti pre cine-va*,
 raconter à, 480.

Praf, *s. n.* poudre, poussière, 267. — Pl. *prafuri*.
Prăji (a), *v.* frire, faire revenir dans le beurre, 588.
Prăjina, *s. f.* perche, gaule, 37. 268. — Pl. *prăjine*.
Pränz, *s. n.* repas de midi, dîner. || *dupa pränz*, l'après-midi, 28. — Pl. *pränzuri*.
Prăpădi (a), *v.* perdre, 392. || *anéantir*, 587.
Prăpădi (a se), *v. r.* se perdre, 166, 641.
Prăpastie, *s. f.* précipice, abîme, 268. 389.
Prăvali (a), *v.* jeter bas, renverser, 128.
Praznic, *s. n.* repas funèbre, 17. 581. 698.
Prea, *adv.* très, fort, trop, 572. 618; *passim.* || *non*, trop 561. || *nu prea*, pas trop, 468. || *prea mult*, trop 468; *passim.*
Precum, *adv.* comme, ainsi que; *passim.*
Preface (a), *v.* transformer en 313. || *changer*, 519. 608.
Prepeleşă, *s. f.* caille, 586. 616. 617. 618. Pl. *prepeleşe*.
Preţ, *s. n.* prix, valeur, 161. 348. — Pl. *preţuri*.
Pretutindenea, *adv.* partout; *passim.*
Prevestitor, *adj.* qui présage, messager, 453. — Fém. *prev stitōra*; — Pl. *prevestitori*, *prevestitoare*.
Pricepe (a), *v.* comprendre, 642. 649.
Pricepe (a se), *v. r.* être en état de, s'entendre à, 235.
Pricopsi (a se), *v. r.* profiter, gagner. || *m'am pricopsit*, j'ai fait une belle affaire, je suis dans de beaux draps, 359.
Prier, *s. m.* (pop.) Avril, 64.
Priesteg, *s. n.* amitié, 382. 514. — Pl. *priesteguri*.
Prietin, *adj.* ami, 116. — Fém. *prietina*; — Pl. *prieteni*, *prietine*.
Prietinesce, *adv.* amicalement, en ami, 354.
Prigor, *s. m.* guépier, 618. — Pl. *prigori*.
Prigonire, *s. f.* poursuite, persécution, 114. — Pl. *prigoniri*.
Prii (a), *v.* être favorable, avantageux, faire prospérer, 64.
Priiatin, *adj.* Veđi prietin.
Pril, *s. m.* (pop.) Avril, 64. Veđi *Prier*.

Primăvara, *s. f.* printemps, 61. 64. 90. 167. 636. — Pl. *primăveri*.
Primejdie, *s. f.* danger, péril, 100. 116. — Pl. *primejdii*.
Primejdui (a se), *v. r.* être en danger, 660.
Prin, *prép.* par, parmi; *passim.* || à travers, 383. 482. 657.
Prinde (a), *v.* prendre, attraper, 186. 249. 327. 388. 405. 409. 489. 490. 492. 546. 548. 550. 552. 559. 560. 596. 604. 617. 628. 635. 636. 640. 645. 657. 662. 698. 703. 709. || *obtenir*, 122. 319. 348. || *a prinde seu*, engraisser, 659. || *a prins la aript*, les ailes lui ont poussé, 319. || *a prinde loc*, remplacer, être bon, 553.
Prinde (a se), *v. r.* s'attraper être attrapé, 315. 316. 590. 698. 707. || *s'attacher à*, 223. || *s'ajuster*, s'appliquer exactement, 228 || *se a, se prinde in*, se mêler à, 386.
Pripa, *s. f.* hâte, précipitation. || *de pripa*, par trop de hâte, 401.
Pripi (a), *v.* brûler, 77.
Pripi (a se), *v. r.* se hâter, 305.
Priponi (a), *v.* attacher une bête par une longe à un piquet, 356.
Prisacă, *s. f.* rucher, 683. — Pl. *prisaci* et *priseći*.
Privi (a), *v.* regarder, 382. || *fig.* regarder, 595.
Privi (a se), *v. r.* se voir, 425.
Priveghere, *s. f.* veille, souper, 380. — Pl. *privegheri*.
Privighetōre, *s. f.* rossignol, 340. 413. 541. 618. 619. 620. 621. — Pl. *privighetori*.
***Probajinii**, *s. pl.* [anc.] Transfiguration, 64.
Probăjeni (a se), *v. r.* [anc.] a se schimbă, a îngălbeni (frunzele), 64.
Prōspet, *adj.* frais, 566. — Fém. *prōspēta*; Pl. *prōspeşti*, *prōspete*.
Prost, *adj.* sot, bête, 123. 193. 227. 343. 535. || mauvais, 125. 162. 183. 184. 262. 343. 347. 486. — Fém. *prōsta*; Pl. *proşti*, *prōste*.
Pruna, *s. f.* prune, 268. 269. || *prună canēasca*, prunelle (fruit), 268. — Pl. *prune*.
Prund, *s. n.* bord sablonneux d'une rivière, noue, 557. — Pl. *prunduri*.
Puf, *s. m.* duvet, 459. 622. — Pl. *pu-furi*.

Pucă, *s. f.* poulette, petite poule, 623. 709.— Pl. *puice*.
 Puiță, *s. f.* troupe de chiens qui suit la chienne, la louve etc. en chasseur, 401.
 Puin, *s. m.* petit (d'un animal), 318. 404. 414. 415. 421. 422. 436. 437. 439. 467. 484. 503. 513. 555. 566. 578. 580. 612. 616. 623. 624. 645. 646. 655. 695. 698.— Pl. *puii*.
 Pulbere, *s. f.* poussière, 269. 270.
 Pune (a), *v.* mettre, poser, 354. 389. 418. 430. 431. 439. 440. 626. 633. 650. | comparer, 298 || planter, 307. || perdre, 439.
 Pune (a se), *v. r.* se mettre, 400 ; passim.
 Punga, *s. f.* bourse, 207.— Pl. *pungi*.
 Punte, *s. f.* pont, 221. 601.— Pl. *punși*.
 Pupăză, *s. f.* huppe, 449. 624. 625. 626. 627.— Pl. *pupaze*.
 Purcea, *s. f.* truie, 627.— Pl. *purcele*.
 Purcel, *s. m.* porcelet, goret, cochon de lait, 402. 627. 628.— Pl. *purcei*.
 Purece, *s. m.* puce, 628.— Pl. *pureci*.
 Purice, *s. m.* puce, 323. 374. 375. 628. 629. 630.— Pl. *purici*.
 Purta (a), porter, 379. 428. 518. 532. 641.

Purtă (a se), *v. r.* se conduire, se comporter, 537.
 Pururea, *adv.* toujours, à jamais, éternellement ; passim.
 Pustie, *s. f.* desert, 709.— Pl. *pustiî*.
 Pustietate, *s. f.* désert, solitude 251.— Pl. *pustietați*.
 Puț, *s. n.* puits, 104. 107. 201. 384.— Pl. *puțuri*.
 Puté a), *v.* pouvoir, 358. 406. 467. 569.
 Putere, *s. f.* force, puissance, 534. 706. 708.— Pl. *puteri*.
 Puți (a), *v.* puer, sentir mauvais, 40. 500. 550. 576. 598. 599. 704.
 Puțin, *adj. et adv.* un peu, peu, 561 ; passim.— Fém. *pușina* ; Pl. *pușini*, *pușine*.
 Putină, *s. f.* bée, tonneau à gueule bee, 124. 663.— Pl. *putina*.
 Putință, *s. f.* possibilité. | peste putința, impossible, 174.
 Putóre, *s. f.* puanteur, 168.— Pl. *putori*.
 Putred, *adj.* pourri, 147. 215. 216.— Fém. *putreda* ; Pl. *putređa*, *putrede*.
 Puturos, *adj.* puant, 161.— Fém. *puturósa* ; Pl. *puturoși*, *puturóse*.

R

Rac, *s. m.* écrevisse, 630. 631. 632. 633.— Pl. *raci*.
 Rachită, *s. f.* osier, 256. 257. 258. 270. 277. 648.— Pl. *rachite*.
 Rață, *s. f.* rayon, 78. 79. 219.— Pl. *rațe*.
 Rădăcina, *s. f.* racine, 145. 197. 249. 262. 270. 271. 291. 307. 690. 691.— Pl. *radacini*.
 Rade (a), *v.* raser, tondre jusqu'à la peau, 567.
 Rădiche, *s. f.* radis, 138. Veđi *redicche*.— Pl. *radichi*.
 Rafturi, *s. n. pl.* harnachement (d'un cheval, âne, etc.), 539.
 Rage (a), *v.* mugir, beugler, 694.
 Răgoz, *s. m.* roseau à balais, 305. Veđi *rogos*.
 Raiu, *s. n.* paradis, 116.— Pl. *raturî*.
 Ramură, *s. f.* rameau, branche, 144. 146. 148. 262. 270.— Pl. *ramuri*.

Rană, *s. f.* blessure, 651. 709.— Pl. *rani*.
 Răni (a), *v.* blesser, 503. 670.
 Rânji (a), *v.* montrer les dents, 81. Veđi *a rinji*.
 Răpănos, *adj.* [Mold.] rogneux, rouvieux, 594.— Fém. *rapanósa* ; Pl. *rapanoși*, *rapanóse*.
 Răpede, *adj.* Veđi *repede*.
 Răpune (a se), *v. r.* mourir. Veđi *a se repune*.
 Rar, *adj.* rare, peu nombreux, 578.— Fém. *rara* ; pl. *rari*, *rare*.
 Răsipl (a), *v.* éparpiller. Veđi *rěsipl*.
 Răsur, *s. m.* églantier, 271. 272.— Pl. *rasuri*.
 Rață, *s. f.* canne, 324. 633. 634. 635.— Pl. *rațe*.
 Rătăci (a), *v.* errer, 454.
 Rață-selbatică, *s. f.* canard sauvage, 635.— Pl. *rațe selbatice*.

Rațoi (a se), *v. r.* se dresser sur ses ergots, se rebiffer, 635.
 Rațoiu, *s. m.* canard, 633. — Pl. *rațoi*.
 Razachie, *s. f.* variété de raisin, 272. 304.
 Razgăiat, *adj.* gâté, dorloté, 596. — Fém. *razgaiata*; pl. *razgaiati, razgaiate*.
 Rea, *adj.* Veđi *rěu*.
 Rece, *adj.* froid, 36. 165. 369. 602. 657. — Fém. *rece*; pl. *reci*.
 Reci (a), *v.* refroidir, 455.
 Reci (a se), *v. r.* se refroidir, devenir froid, 163.
 Rămâne (a), *v.* rester, demeurer, 85. 87. 101. 117. 125. 239. 330. 343. 385. 432. 452. 481. 509. 535. 562. 613. 615. 641. 688. 694. 708. | demeurer étonné, 335. || *a rămâne de bat ocura*, devenir la risée de, 714.
 Renasce (a se), *v. r.* renaître, 137.
 Repede, *adj.* rapide, 60. 105. — Fém. *repede*; pl. *repeđi, repede*.
 Repede, *adv.* rapidement, vite, 117.
 Repune (a), *v.* vaincre, soumettre, 329.
 Répune (a se), *v. r.* mourir, périr, ne plus exister, 325. 497.
 Repune (a'și), *v. r.* perdre, 561.
 Resări (a), *v. se* lever (en parlant des astres, du jour, 77. || pousser, sortir de terre, 136 141. 272. 276. 283. 288. 297.
 Resărit, *s. n.* lever (du jour), 26. 81. Orient, 65.
 Resboiu, *s. n.* guerre, 305. — Pl. *rěsbóie*.
 Rěsbună (a'și), *v. r.* se venger, 395.
 Resfață (a se), *v. r.* faire l'enfant gâté, se plaire, 317. 592.
 Rěsipi (a), *v.* éparpiller, 214. — Veđi *rusipi*.
 Rěsipi (a se), *v. r.* s'éparpiller, se disperser, 616.
 Respândi (a se), *v.* s'éparpiller, se disperser, 616.
 Respântie, *s. f.* carrefour, 527. — Pl. *respantii*.
 Resplătire, *s. f.* représaille, revanche, 463. — Pl. *resplătiri*.
 Rěspundere, *s. f.* réponse, 298. — Pl. *rěspunderi*.
 Resteu, *s. n.* cheville du joug, 562, — Pl. *restee*.
 Resturnă (a), *v.* renverser, 128 251. 270. 289. 688.

Reteză (a), *v.* couper net, rogner, 674.
 Retras, *adj.* retiré, qui reste à l'écart, 569. — Fém. *retrasă*; — *retrași, retrase*.
 Reg, *adj.* mauvais, méchant, 4. 17. 18. 51. 92. 125. 154. 165. 166. 321. 594. 607. 641. || méchant, 604. || mauvais, qui porte malheur, 587. *de rěu*, de bon augure, 642. || *gură rea*, mauvaise langue 671. — Fém. *rea*; pl. *rěi, rele*.
 Rěu, *s. n.* mal, 154. 176. 285. 446. 628, || *a vorbi de rěu*, dire du mal de, médire, 501.
 Reu, *adv.* fortement, 404. 502. 547. 566. 602. 670. || *mai rěu*, plus fortement, encore plus, 502.
 Reversat, *s. n.* lever (des astres). 94. 425. 455.
 Ricăi (a), *v.* gratter (comme la poule) 465. 470. 471. 473.
 Rîde (a), *v.* rire, 53. 254. || se moquer, 540.
 Rîdică (a, relever, retrouver, lever en l'air, 185. 252. 274. 401. 459. 462. 549. 651. || lever, 601. || tirer de 270. 433.
 Rîdică (a se), *v. r.* se relever, se lever, 138. || se dresser, 479.
 Rîdicat, *adj.* levé en l'air, relevé, 393. — Fém. *ridicata*; — Pl. *ridicați, ridicati*.
 Rîdiche, *s. f.* radis, 138. 273. Veđi *radiche*; — Pl. *ridichi*.
 Riie, *s. f.* gale, 393.
 Riios, *adj.* galeux, rogneux, 349. 393. 394. 567. 636. 686. — Fém. *riiōsa*; Pl. *riiōși, riīōs*.
 Rimă, *s. f.* ver de terre, 636. — Pl. *rime*.
 Rîndunea, *s. f.* hirondelle, 637. — Pl. *rînduncle*.
 Rîndunică, *s. f.* hirondelle, 145. 167. 636. 637. — Pl. *rîndunica*.
 Rîndurea, *s. f.* hirondelle, 640. — *rîndurele*.
 Rînji (a), *v.* montrer les dents, 387. Veđi *a rânji*.
 Ripă, *s, f.* berge, ravin, 191. 273. 570. — Pl. *ripi*.
 Rîsipi (a), *v.* éparpiller, 89. 214. Veđi *rasipi*.
 Rîsipi (a se), *v. r.* se disperser, disparaître, 61.
 Rîșni (a), *v.* moudre, 320.

Risniță, *s. f.* moulin à bras, 320. — Pl. *rișnițe*.
 Rit, *s. n.* groin, 610. — Pl. *rituri*.
 Riu, *s. n.* rivière, 100. 108. 208. 273. 274. — Pl. *riuri*.
 Rivni (a), *v.* désirer ardemment, convoiter, 596. 598.
 Rob, *s. n.* esclave, 329. — Pl. *robi*.
 Rochie, *s. f.* robe, 222. — Pl. *rochii*.
 Rod, *s. n.* fruit, 15. 96. 97. 169. 209. 258. 259. 262. 263. 271. 275. 286. 304. 306. 307. fruit, produit de son travail, 313. — Pl. *roduri*.
 Róda, *s. f.* fruit, 149. 258. 259. — Pl. *róde*.
 Róde (a), *v.* ronger, 179. 370. 503. 546. 662. 691. 708.
 Róde (a se), *v. r.* se ronger, être rongé, 240. 302.
 Rodi (a), *v.* produire des fruits, 149.
 Rogoz, *s. m.* roseau à balais, 275. 306. *Veđi ragoz*.
 Roiu, *s. n.* essaim, 149. 314. 640. 641. 665. — Pl. *roiuri*.
 Român, *s. m.* Roumain, 632. homme en général, 103. 551. — Pl. *Români*.
 Roși (a se), *v. r.* rougir, rendre rouge 574.
 Roșiu, *adj.* rouge, 164. 332. 352.

353. 425. 576. 704. 706. — Fém. *roșie*; pl. *roșii*.
 Rost (pe de), *loc. adv.* de lui-même, 486.
 Rostogoli (a), *v.* faire rouler, 250.
 Rostogoli (a se), *v. r.* rouler, 251.
 Róta, *s. f.* roue, 216. 310. *a da róta*, faire un tour, une tournée, 517.
 Roti (a se), *v. r.* faire la roue, se pavaner, 425.
 Rotund, *adj.* rond, 250. — Fém. *rotunda*; pl. *rotunđi*, *rotunde*.
 Rugină, *s. f.* rouille, 163. 231. 276.
 Rugini (a), *v.* se rouiller, 163.
 Rujă, *s. f.* églantine, 276. — Pl. *ruje*, *ruji*.
 Rumegă (a), *v.* ruminer, 641.
 Runc, *s. n.* pâturage d'une forêt qui vient d'être arrachée ou brûlée, 276.
 Rupe (a), *v.* rompre, briser, 551. 593. || arracher, 674.
 Rupe (a se), *v. r.* se rompre, se briser, 159. 204.
 Rupt, *adj.* rompu, brisé, 79. 646. — Fém. *rupta*; pl. *rupți*, *rupte*.
 Rusalim, *n. p.* pour *Ierusalim*, Jérusalem, 80.
 Rușine, *s. f.* honte, 376. 394. 395. | les parties sexuelles, 390,

S

Sa, *adj. pos.* sa, sienne; passim.
 Sa, *conj.* que; passim.
 Șa, *s. f.* selle, 650. 651. *Veđi șea*. — Pl. *șele*.
 Sac, *s. m.* sac, 227. 242. 243. 260. 261. 357. 548. 549. 611. 703. — Pl. *saci*.
 Sacsana, *adj. inv.* greș, 440.
 Sădi (a), *v.* planter, 15. 88. 276. 304.
 Sagnă, *s. f.* écorchure produite par la selle, le bât ou le harnais, 641. *Veđi saĥna*, *zagna*. — Pl. *sagne*.
 Sahna, *s. f.* écorchure produite par la selle, le bât ou le harnais, 641. *Veđi saĥna*, *zagna*. — Pl. *sahna*.
 Saie (sa), qu'il saute, 493.
 Șalău, *s. m.* sandre (poisson), 641. — Pl. *șalav*.
 Salcie, *s. f.* saule, 277. 278. 648. — Pl. *salci*.
 Sămăna (a), *v. Mo d.] s mer.* *Veđi a semenă*.

Samar, *s. n.* bât 3. 328. 536. 641. 642. — Pl. *samare*.
 *Sameș, *s. m.* [anc.] gardien, 516. *samiești*.
 Sănatate, *s. f.* santé 306. 523. — Pl. *sanatați*.
 Sanătos, *adj.* en bonne santé, bien portant, 195. || sain 227. 271. — Fém. *sanatósă*; pl. *anatoși*, *sanatósse*.
 Sänge, *s. n.* sang, 7. 47. 319. 322. 568. 686.
 Săn-Medru, *s.* [pop.] Saint Démentre 72.
 Săn-Petru, *s.* [pop.] Saint Pierre, 72.
 Șanț, *s. n.* fossé, 191. 278. 279. — Pl. *șanțuri*.
 Sapă (a), *v.* creuser, 58. 191. 192. 193. || bêcher, 209. 279. || creuser, fouiller, (la terre avec ses pattes), 603.

Sapă, *s. f.* bêche. || béchement, action de bêcher. 304. — Pl. *sape*.
 Sară, *s. f.* [*Mold.*] soir, 29. — Pl. *sari*.
 Sărac, *adj. s.* pauvre, 360. 418. 630. 631. 632. 694. — Fém. *saracă*; Pl. *saraci, sarace*.
 Sărăcie, *s. f.* pauvreté, 692. — Pl. *sărăcii*.
 Sărăcuț, *adj. dim.* de *sarac*, pauvre petit, 79. — Fém. *saracuța*; pl. *sărăcuți, saracuțe*.
 Sarcă, *s. f.* pie 642. — Pl. *sarce*.
 Sardea, *s. f.* sardine, 642. — Pl. *sardele*.
 Sare, *s. f.* sel, 107. 211. 212. 279. 383.
 Sari (a), *v.* sauter, 114. 119. 190. 194. 201. 278. 291. 294. 395. 396. 397. 488. 490. 491. 505. 570. 582. 628. 692. || sortir de l'orbite, éclater, 266. Veđi *sa saie*.
 Săritură, *s. f.* saut, 537. — Pl. *sărituri*.
 Sărută (ă), *v.* embrasser, 670.
 Sat, *s. m.* village, 15. 50. 173. 366. 371. 385. — Pl. *sate*.
 Sațu, *s. m.* quantité suffisante. || a fine *sațu*, suffire, 352.
 *Sătră, *s. f. anc.* tente, ne s'emploie plus actuellement que pour désigner les tentes des bohémiens, 252. — Pl. *șetre*.
 Sătul, *adj.* rassasié, 56. 512. 561. 569. — Fém. *satula*; Pl. *satuli, satule*.
 Satură (a), *v.* rassasier, 607.
 Satură (a se), *v. r.* se rassasier, 217. 366. 508. 523. 577.
 Șbate (a se), *v. r.* se débattre, 406.
 Șberetura, *s. m.* [*Trans.*] braiment, 371, 541. — Pl. *șbereturi*.
 Șhieră (a), *v.* crier (se dit des animaux, 464. || braire, 538. 543.
 Șbirnăi (a), *v.* bourdonner, 313. 481. 565.
 Șbor, *s. m.* vol des oiseaux, 422. 643. — Pl. *șboruri*.
 Șbură (a), *v.* voler dans les airs) 115. 319. 323. 413. 416. 458. 482. 532. 578. 582. 643. 644. 645. 646. 701. 714.
 Șburător, *adj.* qui vole (dans les airs) 643. 645. — Fém. *șburătoare*; Pl. *șburatori, șburătoare*.
 Șburătură, *s. f.* morceau de bois, 370. — Pl. *șburature, șburături*.
 Scădere, *s. f.* diminution. || fig. chute, rang moins élevé, 290.

Scăiete, *s. m.* petit chardon, 130. 136. 208. 279. — Pl. *scăieți*.
 Scăiu, *s. m.* chardon, 280. — Pl. *scăii*.
 Scăldă (a), *v.* baigner, laver, 108. 482.
 Scăldă (a se), *v. r.* se baigner, 108.
 Scândură, *s. f.* planche, 690. — Pl. *scândure, scânduri*.
 Scânteiă, *s. f.* étincelle, 173. 280. 281. 282. — Pl. *scântete*.
 Scapă (a), *v.* échapper, 209. 371. 381. 432. 530. 684. 706. || a *scapă în*, échapper dans 611. || a *scapa de*, sauver de 177. || a *scăpă de*, échapper à, éviter, 184. 210. 378. || s'échapper, 582.
 Scapat, *adj.* échappé. || a *face scapat*, laisser échapper, lâcher, 442.
 Scară, *s. f.* étrier, 646. 647. — Pl. *scari*.
 Scapator, *adj.* jaillissante, qui jailloit (se dit des étincelles 280. — Fém. *scapătoare*; Pl. *scapatori, scapătoare*.
 Scăpare, *s. f.* action de s'échapper, 661. — Pl. *scapari*.
 Scărbos, *adj.* dégoûtant, désagréable, déplaisant, 621. Fém. *scărbosă*; Pl. *scărbos, scărbos*.
 Scărpină (a se), *v. r.* se gratter, se frotter contre, 349.
 Scărnă, *s. f.* excréments, merde, 562. 565. — Pl. *scărne*.
 Scărți (a), *v.* grincer, 326. 327.
 Schimbă (a), *v.* changer, 518. 519. 520. 691. 702.
 Schimbă (a se), *v. r.* changer, 45. 582.
 Șchiop, *adj. s.* boiteux, 348. 354. — Fém. *șchiopă*; pl. *șchiopi, șchiope*.
 Șchiopetură, *s. f.* boiterie, action de boiter, 569. — Pl. *șchiopături*.
 Șei (a), *v.* savoir, 358. 378. 476; passim. || connaître 266. 267; passim.
 Șei (a se), *v. r.* se savoir, 564.
 Șclipi (a), *v.* briller, 115. 644.
 Școbi (a), *v.* creuser, 207. 438.
 Școborîș, *s. n.* descente, 282. 290. — Pl. *școborîșuri*.
 Școică, *s. f.* moule de rivière, 553. 647.
 Școrboros, *adj.* caverneux, 147. || caverneux, plein de nodosités, rugueuse, 349. Veđi *școrbos*. — Fém. *școrborosă*; pl. *școrboroși, școrborose*.
 Școrpie, *s. f.* scorpion, 647. 648. — Pl. *școrpii*.

Scorțos, *adj.* rugueux, 349. — Fém. *scorțoasă*; Pl. *scorțoși*, *scorțoșe*.
Scôte (a), *v.* sortir, tirer, faire sortir de, 93. 156. 157. 184. 226. 247. 248. 253. 299. 332. 357. 439. 479. 512. 523. 524. 528. 568. 692. || tirer de 134. 270. 479. 529. 657. 686. faire sortir, rendre, 516. 588, || arracher 270. 415. 435, || produire, 208. 235. 297. || émettre 309. || faire courir le bruit 373. || mettre au monde, faire éclore 421. 436. | crever 471. || a *scôte ca apa de isvor*, rendre blanc comme neige, 108. || a *scôte ca argintul*, même sens que le précédent, laver d'un accusation 114. || a *scôte la boi bre* i, parvenir, s'enrichir, 333. || être prêt à 615.
Screme (a se), *v. r.* faire des efforts (pour évacuer des excréments, etc.) 221.
Scrie (a), *v.* écrire, 36. 110. 483. 565.
Scripcă, *s. f.* Mo d. violon 495. — Pl. *scripce*
Scriptură, *s. f.* Ecriture sainte, Bible, 22. — Pl. *scripturi*.
Scrobos, *adj.* caverneux, rugueux, 349. Veđl *scorboș*. — Fém. *scrobosa*; pl. *scroboși* *scrobóse*.
Scrófa, *s. f.* truie, 648. 649. — Pl. *scrófe*.
Sculpă (a), *v.* cracher, 4.
Sculă (a se), *v.* lever. 29. 30. 190. 374. 375. 506.
Scump, *adj.* de prix, précieux, 251. | cher, 360. — Fém. *scumpa*; pl. *scumpe*, *scumpe*.
Scumpie, *s. f.* avarice, 395.
Scurma (a), *v.* gratter la terre (se dit des poules), 466 470.
Scurt, *adj.* court, 128. 129. 158. 363. 432. *scurt de códa*, qui a la queue courte, 363. 432. — Fém. *scurta*; pl. *scurți*, *scurte*.
Scurtă (a), *v.* écourter, couper, 132. | rogner 484. || a *se scurtă potecile*, couper les chemins, ne plus laisser à quelqu'un la liberté de ses actions, 267.
Scutură (a), *v.* secouer, 269. 313. 480. 629.
Scutură (a se), *v. r.* se secouer, 33.
Scufure, *s. m.* stalactite de glace, 65. — Pl. *scufuri*.
Sdrobi (a), *v.* écraser, briser, 148.

Se, *pron.* 3e pers. se, soi, à soi; passim.
Șea, *s. f.* selle, 343. 649. 650. 651. Veđl *șa*. — Pl. *șei*.
Sec, *adj.* sec, vide, 227. 295. || *pétra séca*, pierre nue, 253. — Fém. *séca*, *saca* [Mold.]; pl. *seci*.
Secă (a) s'épuiser, disparaître, 161, 310. || tarir, 105. 672.
Secara, *s. f.* seigle, 282. — Pl. *secari*.
Seceră (a), *v.* moissonner, récolter, 88. 230. 282. 283. 284. 285.
Seceta, *s. f.* sèche esse, 37. 65. — Pl. *secete*.
Secure, *s. f.* hache, doloire, 234. — Pl. *secure*.
Sedé (a), *v.* rester, demeurer, 95. 250. 370. 385. 390. 422. s'asseoir, être assis, 146. 187. 188. 288. 536. | demeurer, rester, 452.
Selbatic, *adj.* sauvage, 651. 652. || non cultivé, en friche, 239. — Fém. *sêlbatica*; pl. *selbatici*, *selbaticae*.
Sémenă (a), *v.* semer, 88. 136. 208. 272. 282. 283. 284. 285. 286. 490. 699.
Sémința, *s. f.* semence, 199. 275. 284. 286. 296. — Pl. *semințe*.
Semn, *s. m.* signe, 65. 476. 531. — Pl. *semne*.
Senin, *s. n.* beau temps, 36. 54. 55. 61. 65. 66. 92. | *din senin*, sans que l'on s'attende, tout d'un coup, sans raison, 119.
Sépte, *adj. ord. card.* sept. 67. 109. 159. 212. 420. 594. 630.
Septămână, *s. f.* semaine, 66. — Pl. *septamăni*.
Séră, *s. f.* soir, 29. 30. 67. 68. 86. 424. 468. 706. *de cu séra*, de bonne heure.
Sérman, *adj.* [Mold.], pauvre, misérable, malheureux, 398. — Fém. *sêrmăna*; pl. *sêrmăni*, *sêrmăne*.
Sérpe, *s. m.* serpent, 339. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. — Pl. *șerpi*.
Seselă (a), *v.* étriller, 659.
Seu, *s. m.* graisse, 659. — Pl. *seuri*.
Seu, *pron. pos.* son, sien; passim.
Sfadi (a se), *v. r.* disputer, se quereller, 404. 511. 701.
Sfântu-Așteptă, Saint-Attend, saint né de l'imagination populaire; jamais, la semaine des quatre jeudis, 69.

Sfântu Gheorghe, saint Georges, 69. 70.

Sfântu Ilie, saint Elie, 70

Sfânta Maria, sainte Marie, 70. 71.

Sfântu Martin, saint Martin, 72.

Sfântu Mateiu, saint Mathieu, 71

Sfântu Petru, saint Pierre, 72.

Sfântu Toader, saint Théodore, 72.

Sfăramă (a se), *v. r.* se briser, 148.

Sfășia (a), *v.* mettre en pièces, 287. 603.

Sfășia (a se), *v. r.* être mis en pièces 404.

Sfat, *s. m.* conseil, discussion, 554. 565. — *Pl. sfaturi.*

Sfinți (a se), *v. r.* se sanctifier, 364.

Sfinția-ta, ta sainteté, 363.

Sfințit. *adj. s.* coucher (des astres), 81.

Sfir ! *interj.* Brou ! indique la brusque disparition d'un objet, 122. 186. 187. 624.

Sfîrși, (a), *v.* terminer, 552.

Sfîrșit, *s. m.* fin. | *la sfîrșit*, a la fin, 169.

Sgândari (a), *v.* remuer, tisonner, 173. 174. 177.

Sgarda, *s. f.* collier de chien, 660. — *Pl. sgarđa.*

Sgăriă (a), *v.* griffer, 547. 548. 596. 602.

Sgorni (a), *v.* chasser, 363. 374.

Sguli (a se), *v. r.* se ramasser sur soi-même, se mettre en bouille, 318.

Sgură, *s. f.* cendres mélangées de scories, 286. — *Pl. sgure.*

Și, *conj.* et; passim; || *și de*, quoique, même *și* 583; passim. | *ca și*, de même que 352; passim.

Și, *conj.* Veți și.

Sigur, *adj.* sur, 128. — *Fém. sigura*; *pl. siguri, sigure.*

Sigurăla *s. f.* assurance. *cu sigurăla*, sans danger, 300.

Silă, *s. f.* action de forcer. || *cu de a sila*, de force, 563.

Sili (a), *v.* presser, 328. s'efforcer de 657.

Sili (a se), *v. r.* s'efforcer, 169.

Simbure, *s. m.* noyau, 140. 216. — *Pl. simburi.*

Simion Stilpnicul, Simon le Stylite, 72.

Simți (a), *v.* sentir, 169.

Simți (a se), *v. r.* se sentir, 564.

Simțiôra, *s. f.* [Mold. mélangé noir, 660. — *Pl. simțiôre.*

Sin, *s. m.* sein, 36. 655. 657. — *Pl. sinuri.*

Sine, *pron.* soi, 607.

Singur, *adj.* seul, lui-même, 191. 227. 356. 508. 511. 522. 633. 661.

|| de lui-même, 486. 584. — *Fém. singura*; *pl. singuri, singure.*

Sirb, *s. p.* serbe, 345. — *Pl. sirbi.*

Șiret, *adj.* rusé, 572. — *Fém. șirétă*; *pl. șireți, șirite.*

Sita, *s. f.* tamis, 377. 597. — *Pl. site.*

Șitar, *s. m.* seau (à traire), 688. — *Pl. șitari.*

Slab, *adj.* maigre, faible, 554. 686. 689. — *Fém. slaba*; *pl. slabi, slabe.*

Slanină, *s. f.* lard, 550. 598. 599. — *Pl. slanine.*

Slava, *s. f.* au plus haut, 629.

Sloiu, *s. m.* glaçon, 36. — *Pl. slouri.*

Sluga, *s. f.* serviteur, domestique, 368. 374. 458. 509. 543. — *Pl. slugi.*

Slujba, *s. f.* service, 438. — *Pl. slujbe.*

Sluji (a), *v.* servir, rendre service, 437.

Sluji (a se), *v. r.* se servir de, 393.

Smântăna, *s. f.* crème, 442. 551. — *Pl. smântăni.*

Smicea, *s. f.* pousse, rejeton, 271. 286. — *Pl. smicele.*

Smochina, *s. f.* figure, 80. 208. 286. — *Pl. smochine.*

Smóla, *s. f.* poix, 286.

Smulge (a), *v.* arracher, 214. 319. 365. 383.

Smuls, *adj.* arraché. *de arîpi smuls*, à qui l'on a arraché les (plumes des) ailes. 714. — *Fém. smulsa*; *Pl. smulsi, smulse.*

Socoti (a se), *v. r.* être tenu pour, 97. 174. 539. 598.

Șofran, *s. m.* safran, 287.

Șoim, *s. m.* faucon, 5. 66. 83. 660. — *Pl. șoimi.*

Soiu, *s. m.* espèce, 227. — *Pl. soiuri.*

Somn, *s. m.* sommeil, 495. — *Pl. somnuri.*

Șopirla, *s. f.* lézard, 653. 654. 660. — *Șopirle.*

Sora, *s. f.* soeur, 424. — *Pl. surori.*

Sorb, *s. m.* tourbillon, 110. — *Pl. sorburi.*

Sóre, *s. m.* soleil, 6. 12. 28. 41. 44. 46. 53. 55. 60. 61. 72. 73. 74. 75.

76. 77. 78. 79. 219. 295. 523. 706.

Șorece, *s. m.* souris, 207. 220. 221.

378. 441. 505. 514. 545. 546. 548. 550. 551. 555. 596. 597. 599. 600.

601. 660. 661. 662. 663.— Pl. *șó-reci*.
Șoric, *s. m.* couenne, 572.
Soroc, *s. m.* terme, 158. || *pâna unde îi e sorocul*, autant que ses forces le lui permettent, 459.— Pl. *soróce*.
Sositor, *adj.* qui vient, qui survient, 122.— Fém. *sosítóre*; Pl. *sositorî, sosítóre*.
Spaima, *s. f.* terreur, épouvante, 356.
Spăimintă (a se), *v. r.* s'épouvanter, 404.
Spală (a), *v.* laver, 104. || enlever, 105.
Spălă (a se), *v. r.* se laver, 438.
Spân, *adj.* imberbe, 617.— Pl. *spânî*.
Sparge (a), *v.* briser, 226. 229. 251. 252.
Sparge (a se), *v. r.* se rompre, 510. || se briser, 573.
Sparia (a se), *v. r.* [*Mold.*] s'effrayer, 357. 510. 680. 694. *Veđia se speria*.
Spart, *adj.* déchiré, 222.— Fém. *sparia*; Pl. *sparți, sparte*.
Spate, *s. n.* dos, 195. 196. 446. 502. 596. 641. 651. 706.— Pl. *spete*.
Spatar, *s. m.* ancien titre de noblesse, chef de l'armée, conétable, 68.— Pl. *spatari*.
Speră (a), *v.* espérer, 661.
Speria (a), *v.* effrayer, 510.
Speria (a se), *v.* s'effrayer, s'épouvanter, 60. 232. 356. 510. 511. 653. 680. 702. 706.
Sperios, *adj.* peureux, ombrageux, 356.— Fém. *speriosa*; Pl. *sperioși, speriose*.
Șperla, *s. f.* scories, 287. *Veđi șgura*.
Spic, *s. m.* épi, 287.— Pl. *spice, spicuri*.
Spin, *s. m.* épine, 272. 287. 288. 296. 297.
Spinare, *s. f.* dos, 229. 321. 412. 430. 505. 651. 685.— Pl. *spinari*.
Spinzură (a se), *v. r.* s'accrocher, être accroché, 554.
Spinzurat, *adj.* accroché, pendu, 653. 704.— Fém. *spinzurata*; Pl. *spinzurăți, spinzurate*.
Spircli (a), *v.* salir, 256.
Spori (a), *v.* augmenter, avancer, 631.
Spovedi (a), *v.* confesser, 480.
Spravalî (a), *v.* jeter bas, renverser, 270.
Spre, *prép.* pour, 366. || pour, 503. || vers; passim.
Spincănă, *s. f.* source, 189.— Pl. *sprincene*.
Spune (a), *v.* dire, 16. 186. 189. 293. 303. 316. 345. 555. 565. 582. || indiquer, signifier, 596.
Spurcă (a), *v.* salir (avec des ordures), 256. 454.
Spurcă (a se), *v. r.* se salir (avec des ordures), 210. || être profané, 364.
Spuză, *s. n.* cendres chaudes, 269. 288.
Stă (a), *v.* rester, 95. 147. 245. 295. 383. 434. 478. 490. 507. 575. 713. être assis, 188. 575. || demeurer, 335. || être établi, 419. || être prêt à, 615.
Stafida, *s. f.* raisin sec, 288. 305.— Pl. *stafide*.
Stan, *s. n.* Stan, nom d'homme, 10. 53.
Stăna, *s. m.* bergerie, 591. 601.— Pl. *stâne*.
Stângă (la), *adj. s.* à gauche, 446.
Stapân, *s. m.* maître, 5. 190. 343. 349. 368. 374. 375. 376. 419. 424. 459.— Pl. *stapâni*.
Stăpâni (a), *v.* être maître de, avoir en sa puissance, commander à, 643.
Stărci (a se), *v.* *Veđi a se stărci*.
Stare, *s. f.* état, 343. || fortune, 105.— Pl. *stari*.
Statornic, *adj.* inébranlable, 252.— Fém. *statornica*; Pl. *statornici, statornice*.
Stătut, *adj.* dormant (en parlant des eaux), cronpie, 101.— Fém. *sta uta*; Pl. *statuți, statute*.
Staul, *s. m.* étable, 526. 530. 686.— Pl. *staule*.
Stea, *s. f.* étoile, 44. 46. 79. 80. 81. 225. 502.— Pl. *stele*.
Stég, *s. m.* drapeau, étendard, 601.— Pl. *stéguri*.
Stejar, *s. m.* chêne, 288. 289. 464.— Pl. *stejari*.
Sterp, *adj.* stérile, qui ne porte pas de fruits, 148. 500.— Fém. *stérpa*; Pl. *sterpi, sterpe*.
Sticlete, *s. m.* chardonnereț, 663. 664.— Pl. *sticleți*.
Stinge (a), *v.* éteindre, 101. 107. 176. 177. 180.
Stins, *adj.* éteint, 135.— Fém. *stinsa*; Pl. *stingi, stinse*.
Știr, *s. m.* *Amaranthus sanguineus*, 32. 156.
Știrci (a se), *v. r.* se recroqueviller, se romasser en boule, 318.
Știrv, *s. m.* charogne, 371. 412. 413. 436. 664. 710.— Pl. *știrvuri*.
Știucă, *s. f.* brochet, 664.— Pl. *știuce*.

Stog, *s. m.* meule (de foin), 239. 289. Pl. *stoguri*.
 Stôrce(a), *v.* presser, 139. 202. 218. || faire couler, laisser couler, 646. || faire jaillir (par pression), 500.
 Strădanie, *s. f.* effort, 2. — Pl. *stradanit*.
 Străluci (a), *v.* briller, 115.
 Strămoș, *s. m.* ancêtre, 438. — Pl. *stramoș*.
 Strămurare, *s. f.* aiuillon, longue gaulle qui sert à diriger les bocufs, 289. — Pl. *strămurari*.
 Strat, *s. m.* couches, carreaux de légumes, planches (d'un jardin potager), 289. 481. — Pl. *straturi*.
 Strechie, *s. f.* taon, 354. 665. — Pl. *stretchii*.
 Strechiă (a), *v.* être piqué par le taon, être affolé, 665.
 Strecură (a), *v.* laisser échapper, 671.
 Strein, *adj.* étranger, 286. 376. 522. || d'autrui, 172. 344. 418. — Fém. *straina*; — Pl. *străini, străine*.
 *Strēja, *s. f.* [anc.] sentinelle, 374. — Pl. *streje, streji*.
 Strică (a), *v.* gâter, 216. 230. 262. 686. || causer des dégâts, 516.
 Strică (a se), *v. r.* se gâter, 77. 159. 168. 215. 412. 538. 701. || être blessé, pelé, (par le joug), 403.
 Stricăciune, *s. f.* dégâts 395. — Pl. *stricăciuni*.
 Strigă (a), *v.* crier, 339. 439. 565. 658. hennir, 544.
 Strimb, *adj.* tordu, 129. 203. — Fém. *strimba*; — Pl. *strîmbi, strîmbe*.
 Strimbă (a se), *v. r.* se courber, se tordre, 143. 145. 295.
 Stringe (a), *v.* serrer, 405. 550. 683. ramasser, 146. || réunir, amasser, 462. 558. 607. || amasser, butiner, 313.
 Stringe (a se), *v. r.* se réunir, se rassembler, 531. || se retirer (dans sa coquille) 552.
 Strins, *adj.* rassemblé, 413. — Fém. *strinsa*; — Pl. *strînsi, strînse*.
 Strinsa, *s. f.* provision, 313. — Pl. *strînse*.
 Stripezi (a se), *v. r.* s'agacer (les dents), 202.
 Strivi (a), *v.* écraser, 300.
 Stropit, *adj.* éclaboussé, 425. — Fém. *stropita*; — Pl. *stropiți, stropite*.
 Stropitură, *s. f.* ondée, 239. — Pl. *stropituri*.

Strugure, *s. m.* raisin, grappe de raisins, 208. 289. 304. 705. — Pl. *struguri*.
 Strugurei, *s. m. pl.* grappe, 266.
 Stuf, *s. m.* roseau, 617. 698.
 Stup, *s. m.* ruche, 289. 290. 313. 665. 672. 674. — Pl. *stupi*.
 Stupi (a se), *v. r.* [Mold.] se cracher l'un l'autre à la figure, 551.
 Sturz, *s. m.* grande grive, 616. 665. — Pl. *sturzi*.
 Sub, *prép.* sous; passim. Veđi *supt*.
 Șuba, *s. f.* manteau fourré pour l'hiver, 160.
 Suferi (a), *v.* souffrir, pâtir, 323. 534. || supporter, endurer, 345.
 Suflă (a), *v.* souffler, 4. 295.
 Suflet, *s. m.* âme. || a lăsa pe sufletul cui-va, confier à la garde de, 498. — Pl. *suflete*.
 Suge (a), *v.* téter, 397. 553. 572.
 Sui (a), *v.* monter, 154. 254. 548.
 Sui (a se), *v. r.* monter, 106. 648.
 Suiș, *s. m.* montée, 290. — Pl. *suișuri*.
 Sulemenit, *adj.* fardé. || très-blanche et comme fardée, 93. — Fém. *sulemenită*; — Pl. *sulemeniți, sulemenite*.
 Sumuță (a), *v.* exciter, 366.
 Sună (a), *v.* résonner, 227. 615.
 Sunet, *s. m.* son, 672. — Pl. *sunete*.
 Superă (a), *v.* fâcher, 169. 173.
 Superare, *s. f.* chagrin, ennui, 534. 561. || a aduce supărare, fâcher, causer des ennuis, 561. — Pl. *supărări*.
 Supt, *prép.* sous; passim. Veđi *sub*.
 Supune (a), *v.* dompter, 354.
 Șura, *s. f.* barge (longue meule), 291. — Pl. *șure, șuri*.
 Surcea, *s. f.* copeau, 203. 291. 292. — Pl. *surcele*.
 Surcică, *s. f.* dimin de *surcea*, copeau, 291.
 Surd, *adj.* sourd, 381. — Fém. *surdă*; — Pl. *surdi, surde*.
 Șuroiș, *s. m.* filets (d'eau), ruisseau, 161. — Pl. *șurșie*.
 Surpă (a), *v. fig.* bêcher (quelqu'un) pop, 191.
 Surpat, *adj.* défoncé, 129. — Fém. *surpata*; — Pl. *surpați, surpate*.
 Surgiu, *s. m.* postillon, 348. — Pl. *surugii*.

Sus, *adv.* en haut, 79. || en l'air, 393. 433. | en amont, 106. 200. || *in sus*, en l'air, au ciel 469. 714. || *mai pre sus*, encore plus haut, 395. || *pe sus*, dans les airs, 413.
 Şuşoiu, *s. m.* lièvre (mot tzigane), 494. — Pl. *şuşo*.

Suspin, *s. n.* soupir, 54. — Pl. *sus-pine, suspinuri*.
 Suta, *s. f.* cent, centaine, 360. 489. 510. 580. 630. — Pl. *sute*.
 Svicni (a), *v.* battre (par saccades, à coups répétés), 706.
 Svirli (a), *v.* jeter, 629.

T

Taberă, *s. n.* lourd fardeau, 97. — Pl. *tabere*.
 Tăbări (a), *v.* se précipiter en masse, 418. 464.
 Tac, onomatopée indiquant le bruit que font des objets qui se cognent, 227.
 Tăcă (a), *v.* taire, se taire, 241. 293. 367. 373. 405. 474. 475. 478. 585. 591. 604. 611. 618. 627. 668.
 Taciturne, *s. n.* tison, 293. — Pl. *ta-crunt*.
 Tăcut, *adj.* taciturne, silencieux, 367. — Fém. *tacuta*; pl. *tacu, t, tacuta*.
 Tagărta, *s. f.* havre-sac pour les provisions de route, 85. — Pl. *tagărte*.
 Tăia (a), *v.* couper, 362. 388. 628. 674. 714. | égorger un animal, 328. 568. 694. || enlever, voler (en coupant la longe) 488.
 Tăia (a se), *v. r.* se couper; passim.
 Taică, *s. m.* père, terme de tendresse, 532.
 Talaz, *s. m.* vague de la mer, 209. 293. — Pl. *talazuri*.
 Tălhar, *s. m.* bandit, voleur, 375. 592. — Pl. *tălhari*.
 Talpă, *s. f.* patte, 482. 483. — Pl. *talpi*.
 Țandara, *s. f.* éclat de bois, 294. — Pl. *țandare*.
 Tângui (a se), *v. r.* se lamenter, se plaindre, 512.
 Țap, *s. m.* bœuf, 666. 667. — Pl. *țapi*.
 Țarcă, *s. f.* pie, 667. 668. — Pl. *țarce*.
 Tare, *adj.* fort, dur, puissant, 289. || qui a la bouche dure en parlant d'un cheval, 354.
 Tare, *adv.* fortement, 561. 608.
 Tărițe, *s. f. pl.* son (du blé), 358. 469. 470. 474. 676.

Tata, *s. m.* père, 134. 320. 641. 685. — Pl. *tați*.
 Tăun, *s. m.* taon, 668. — Pl. *ta ni*.
 Taur, *s. m.* taureau, 22. 668. 669. 670. — Pl. *tauri*.
 Tăcă, *s. n.* gaine, fourreau, 242.
 Teiu, *s. m.* tilleul, 294. en tilleul, en écorce de tilleul, 57. 646. — Pl. *tei*.
 Teme (a se), *v. r.* craindre, 88. 99. 310. 323. 373. 424. 466. 653. 654. 699.
 Tema (a 'și), *v. r.* Mold.] être jaloux de, 450.
 Temeiu, base, nomenclature favorable, 646.
 Tépa, *s. f.* origine, 103. 104. Pl. *tepe*.
 Țepan, *ad.* droit, solide, 95. — Fém. *țepana*; pl. *țepeni, țepene*.
 Țără, *s. f.* pays, terre, contrée 212. 294. Pl. *țeri*.
 Terfelit, *adj.* souillé, 93. F m. *terfelita*; pl. *terfețiți, terfelite*.
 Țerm, *s. m.* bord, rive, 104. Pl. *țermuri*.
 Țărina, *s. f.* terre, 295. 610.
 Țerna, *s. f.* Mold.] terre, 295. 610. Veđi *țerina*.
 Tete, *s. m.* mot tzigane pour *tata*, 311.
 Teu, *p'on.* ton, tien; passim.
 Ticalos, *adj.* mauvais, 344. Fém. *ticaloasă*; pl. *ticaloși, ticaloșe*.
 Țifnă, *s. f.* bouton qui se forme sur le croupion des poules, 669.
 Țigan, *s. m.* bohémien, tzigane, 488. 630. — Pl. *țigani*.
 Țiganesc, *adj.* de bohémien, 344. — Fém. *țiganesca*; pl. *țiganesci*.
 Tigvă, *s. f.* gourde, 661. Pl. *țigve*.
 Timp, *s. m.* temps, 20. 81. 518. 582. 701. — Pl. *timpuri*.
 Timpuriu (de), *loc.* de bonne heure, 145.

Tină, *s. f.* fange, boue, 295.
 Țincu-pamîntului, *s. m.* marmotte, 669. — Pl. *șincii-pamîntului*.
 Tinda, *s. f.* entrée, v. stîbule, 188. — Pl. *tinde*.
 Ținé (a), *v.* tenir, 246. 247. 270. 368. || durer, 218. 297. || garder, 514. || garder conserver, 358. 568. || tenir a, 367. 393. 394. 433. 439. 556. 647. 667. 685. || *a ținé Vine-rea*, observer le maître du Vendredi, 387.
 Ține (a se), *v. r.* se tenir, 107. || se tenir, se conserver, 95. || être tenu, retenu, 327. | avoir la prétention, 616. *a se ținé de (după) cine-va*, suivre quelqu'un sans relâche, ne ne pas le quitter d'une semelle, 280. 401. 465. 527. 545. 684.
 Tiner, *adj.* jeune, 219. 251. 441. 596. 644. 694. — Fém. *tinăra*; pl. *tinere*, *tinere*.
 Tinjala, *s. f.* deuxième limon antérieur du chariot traîné par des boeufs, 257. — Pl. *tinjele*.
 Țințar, *s. m.* cousin insecte, 357. 670. 671. 672. — Pl. *țințari*.
 Țipă (a) *v.* crier, 339. 608. 657. || *Trans.* jeter, lancer, 627.
 Țipar, *s. f.* anguille, 672. Veji prov. 2623.
 Tirg, *s. m.* ville, 503. || marché 286. 347. 362. 584. 680. 703. 707. — Pl. *țirguri*.
 Tiri (a), *v.* trainer, 427. 661.
 Tiri (a se), *v. r.* ramper, 653.
 Tirlă, *s. f.* parc à moutons, 672. — Pl. *tirle*.
 Țișni (a), *v.* jaillir, s'élancer, 491.
 Țița, *s. f.* téton, sein, pis, 672. 685.
 Țițoșă, *s. f.* qui a de gros pis, 687.
 Țivgă, *s. f.* courge, 295. 296. gourde 428. 661. Veji *țivga*.
 Tocă (a), *v.* hacher, 125.
 Tocma, *adv.* semblable a, 317. || précisément, 351. | seulement, 607.
 Tocmai, *adv.* juste, justement, 428. 645.
 Tocmălă, *s. f.* marchandage, 703. — Pl. *tocmeli*.
 Tocmi (a), *v.* marchander, 703.
 Tōmnă, *s. f.* automne, 72. 82. — Pl. *tōmne*.
 Topi (a), *v.* fondre, anéantir, faire disparaître, détruire, 163. 177. 231.
 Topi (a se), *v. r.* fondre, 93.

Topor, *s. m.* hache, cognée, 144. 146. 233. 289. 610. — Pl. *topore*.
 Tōrce (a), *v.* filer, 646.
 Tot, *adj.* et *adv.* tout, 128. 176. 235. 687. || chaque, tout, n'importe lequel 353. 496. 583. 686. || malgré cela, cependant, 353. 867. 463. || toujours, sans cesse, 305. 311. 338. 417. 479. 522. 539. 554. 695. || malgré tout, 472. 674. 685. || coustamment, 471. 573. || toujours, encore, 518. || *de tot* entièrement, complètement; passim. || *cu tōte ca*, quoique, 612. — Fém. *tōta*; pl. *toți*, *tōte*.
 Tot-d'auna, *adv.* sans cesse, constamment; passim.
 Tovarășis, *s. f.* association, 314. — Pl. *țovarași*.
 Trage (a), *v.* tirer, 121. 127. 187. 304. 330. 387. 674. | tirer, enlever, 594. | entraîner, 251. | traire, 568. || se diriger vers, 103. 416. || aller avec plaisir vers, 359. 360. 662. || *a trage rușinea*, supporter la honte, 394. 395. || *a trage na-dejde*, espérer, 617. 683. | *a trage*, *a trage de mōrte*, râler, 310.
 Trage (a se), *v. r.* se retirer vers, 103.
 Trai (a), *v.* vivre, 55. 340. 382. 426. 477. 497. 511. 522. 532. 550. 556. 557. 592. 607. 612. 635. 659. 673. 684. 690. 691. 693.
 Trainic, *adj.* vivace, 288. — Fém. *trainica*; pl. *trainici*, *trainice*.
 Traista, *s. f.* besace, 360. 385. 481. 494. 548. 549. 603. 635. — Pl. *traiste*.
 Tranca-flenca, loc. sornettes, 217. 218.
 Trandafir, *s. m.* rose, 32. 118. 156. 208. 272. 279. 296. 297. 298. — Pl. *trandafiri*.
 Trândav, *adj.* paresseux, 538. — Fém. *trândava*; pl. *trândavi*, *trândave*.
 Trânti (a), *v.* jeter bas, renverser 145. 225. 320. 347. 351. 352. 532.
 Trântor, *s. m.* frelon, 149. 314. 672. 673. — Pl. *trântori*.
 Trapad, *s. m.* marche, marche forcée, 17.
 Trăsnet, *s. m.* tonnerre, 18. 82. 404. — Pl. *trasnete*.
 Trăsni (a), *v.* foudroyer, 66. || grouder, tonner 404.
 Trébă, *s. f.* travail 13. 165. 229. a

- face tréba*, travailler, accomplir une mission, rendre service, servir, 437. — Pl. *trebi*, *treburi*.
- Trehui (a), v. falloir, devoir, être nécessaire, 84. 177. 230. 245. 297. 322. 338. 368. 379. 458. 475. 533. 568.
- Trebuincios, *adj.* nécessaire, 89. — Fém. *trebuincioasă*; pl. *trebuincioși*, *trebuincioși*.
- Trebuință, *s. f.* besoin, nécessité, 153. 173. 653. — Pl. *treb înse*.
- Trece (a), v. passer, 101. 110. 158. 179. 200. 214. 352. 381. 383. 417. 418. 482. 535. 561. 601. 657. 661. || passer, couler, 302. || dépasser, 105. 360. || traverser, 186.
- Trece (a se), v. r. se faner, 276.
- Treeră (a), v. battre (une récolte), 328. 459. 692.
- Trei, *adj. num. card.* trois, 22; *passim*.
- Trestie, *s. f.* jonc, 298. — Pl. *trestii*.
- Trezi (a se), v. r. se réveiller. || *a se trezi la oi*, faire une inconvenance, une impertinence, 572.
- Trimite (a), v. envoyer, 173. 291.
- Trunchiu, *s. m.* tronc, 114. 115. 148. 291. 294. — Pl. *trunchii*, *trunchiuri*.
- Trup, *s. m.* corps. 313. 393. — Pl. *trupuri*.
- Tu, *pron. 2e pers.* tu, toi; *passim*.
- Tufă, *s. f.* arbrisseau tres-feuillu, 123. 189. 205. 299. 486. 491. rien 182. 299. — Pl. *tufe*.
- Tufan, *s. m.* jeune chêne, 12. — Pl. *tu/ani*.
- Tulbure, *adj. m. f.* trouble, 101. — Pl. *tulburi*, *tulbure*.
- Tulpină, *s. f.* pied (d'un arbre), 263. 264. — *tulpine*.
- Tună (a), v. tonner, 72. 82. 83. 210.
- Tunde (a), v. tondre, 567.
- Tunde (a se), v. r. se tondre, 72.
- Tuns, *adj.* tondu, 142. — Fém. *tunsă*; pl. *tunși*, *tunse*.
- Turbă (a), v. devenir enragé, 366.
- Turbat, *adj.* enragé, 373. — Fém. *turbata*; pl. *turbați*, *turbate*.
- Turbare, *s. f.* rage, folie, 306. — Pl. *turbări*.
- Turbură (a), v. troubler, 161.
- Turbură (a se), v. r. se troubler, 104. 105. 106. 507. || *a se turbura creierii*, perdre la raison, divaguer, 366.
- Turburare, *s. f.* état de trouble et d'agitation 107. trouble, 518. — Pl. *turburări*.
- Turbure, *adj. m. f.* [Mold.] trouble 99. 102. 591. — Pl. *turburi*, *turbure*.
- Turc, *s. m.* Turc 368. — Pl. *turci*.
- Turmă, *s. f.* troupeau, 363. 366. 567. 569. 673. 687. — Pl. *turme*.
- Turnă (a), v. verser, verser sur, 181. 325.
- Turtă, *s. f.* turtă de cêra, pain de cire, 139. 140. — Pl. *turte*.
- Turturica, *s. f.* colombe, 674. — Pl. *turturice*.

U

- Ucide (a), v. tuer, 733. 628. 680.
- Ud, *adj.* mouillé, 59. 60. 180. 181. — Fém. *uda*; pl. *uși*, *ude*.
- Udă (a), v. mouiller, 60. 93.
- Udă (a se), v. r. se mouiller, 51. 63. || uriner, pisser, 476.
- Udat, *adj.* mouille. Vești *ud*. — Fém. *udată*; pl. *udați*, *udate*.
- Uideo, *interj.* ho! ho! || *a da cui-va cu uideo*, huer quelqu'un, 523.
- Uită (a se), v. r. regarder, 78. 79. 140. 141. 331. 376. 386. 439. 469. 504. 565. 684. 706. || oublier, être oublié, 240.
- Uleiu, *s. n.* ruche (de l'abeille), 184. 674.
- Umblă (a), v. aller marcher, 24. 171. 183. 247. 267. 344. 345. 379. 381. 388. 399. 401. 408. 426. 479. 508. 517. 566. 573. 576. 578. 634. 640. 669. 708. 709. courir, 464. faire, 545. || *a umblă dupa*, chercher, chercher à, courir après 282. 332. 358. 493. 495. 614. 655. || *a umblă dupa*, tourner autour, rechercher, 527. || *a umblă dupa*, suivre, conduire, 684. || *a umblă ca*, tenter de, essayer, s'efforcer de, 330. 510. 588. 595. 640. 657. *a umblă cu*, se couvrir de 572. *la umblă cu mășa în sac (pisica 'n traisla)*, essayer de tromper, 548. 549. || *a umblă*

cu cașă, mentir, essayer de tromper, 400. || *a umblă călare*, aller à cheval, 344.

Umblet, *s. n.* marche, chemin parcouru, 632. || amble, 350.

Umbără, *s. f.* 76. 84. 147. 235. 236. 240. 299. 507. 535. — Pl. *umbre*.

Umbri (a), *v.* ombrager, donner de l'ombre, 149.

Umflă (a), *v.* gonfler, 295.

Umflă (a se), *v.* se gonfler, 104. 578. 579. || se gonfler, se rengorger, faire la roue, 458.

Umplă (a), *v.* remplir, 157. 467. 595. 688. || contaminer, salir, 567. 624.

Umplă (a se), *v. r.* se remplir, 209.

Undă, *s. f.* onde, 299. 300. Pl. *unde*.

Unde, *adv.* où; passim. || *pe unde*, par où, 476.

Uneltă, *s. n.* instrument, 674. — Pl. *unelte*.

Une-ori, *adv.* parfois, quelquefois; passim.

Unghie, *s. f.* griffe, 505. 548. 549. 674. — Pl. *unghii*.

Uni (a se), *v. r.* s'unir, 116.

Unit, *adj.* uni, entendu, d'accord 329. — Fém. *unita*; pl. *uniți, unite*.

Unsore, *s. f.* graisse, 607. — Pl. *unsori*.

Unt, *s. n.* beurre, 98. 99.

Unt de lemn, *s. n.* huile d'olive, 181. — Pl. *unt-de-lemnuri*.

Unu, *adj. num. card.* un, 379; passim.

Urcă (a), *v.* monter, 344.

Urcă (a se), *v. r.* monter, 127. 160. 262. 270. 301. || monter, grimper à 648. || s'élever, 307.

Urdă, *s. f.* variété de fromage, 457. — Pl. *urde*.

Urechie, *s. n.* oreille, 47. 171. 172. 188. 232. 236. 316. 362. 367. 439. 480. 490. 527. 531. 608. 628. 629. 674. || ouïe, 588. — Pl. *urechi*.

Uriș, *adj.* géant, 289. — Fém. *uriază*; pl. *uriași, uriașe*.

Uriș, *adj.* [Mold.] géant, 289. — Fém. *uriază*; pl. *urieși, urieșe*.

Urit, *adj.* laid, 454. 585. 621. — Fém. *urita*; pl. *uriti, urite*.

Urlă (a), *v.* hurler, 511. 526. || gronder, (en parlant de la mer), 210. ¶

Urlet, *s. m.* hurlement. || très-fort bourdonnement, 672. — Pl. *urlete*.

Urma, *s. f.* suite, 31. || trace, 301. 399. 504. 505. 518. 569. fin, 263. 285. || *in urmă* plus tard, 421. || *in urmă*, après, à la suite de 177. — Pl. *urme*.

Urmări (a), *v.* poursuivre, 489.

Urnire, *s. f.* [Mold.] poussée. 250. — Pl. *urniri*.

Urs, *s. m.* ours, 245. 363. 552. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685.

Ursări (a), *v.* vivre en compagnie des ours, 683.

Urzi (a), *v.* commencer (un travail), faire, 314.

Urzică, *s. f.* ortie, 419. — Pl. *urzici*.

Ușă, *s. f.* porte (de maison), 40. 367. 384. 514. 515. 538. 693. — Pl. *ușe, uși*.

Uscă (a se), *v. r.* sécher, se dessécher 33. 145. 151. 196. 239. 270. 300. 307.

Uscăciune, *s. f.* sécheresse, 83. 225. — Pl. *uscăciuni*.

Uscat, *adj.* sec, desséché, 146. 150. 176. 177. 196. 197. 204. 260. 288. 303. — Fém. *uscata*; pl. *uscați, uscate*. || *pe uscat*, par terre, sur la terre ferme, 300. 304. 592. — Fém. *uscată*; pl. *uscați, uscate*.

Uscături, *s. f. pl.* branches de bois mort, 231. 232. 262.

Ușor, *adj.* léger, 532. — Fém. *ușdră*; pl. *ușori, ușore*.

Usturoi, *s. m.* ail, 300. — Pl. *usturoi*.

Ușurința, *s. f.* légèreté, poids léger, 227. — Pl. *ușurinte*.

Vacă, *s. f.* vache, 93. 330. 428. 500. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 694. — Pl. *vace, vaci*.

Vacar, *s. m.* vacher, 684. — Pl. *vacari*.

Vad, *s. m.* gué, 300. — Pl. *vaduri*.

Vai! *interj.* malheur à...! 330. 368. 389. 459. 465. 474. 475. 516. 568.

569. 582. 694. || hélas! 398. 429. 578.

Vaită (a se), *v. r.* se lamenter, 196. 496.

Val, *s. m.* vague, flot, 100. 251. 301. — Pl. *valuri*.

Vale, *s. f.* vallée, 129. 154. 301. 302.

340. 428. || *la vale*, en aval, 161.— Pl. *vari*.
- Vară, *s. f.* été, 23. 55. 64. 69. 83. 84. 85. 86. 90. 93. 145. 160. 167. 168. 194. 218. 358. 413. 462. 557. 637. 665.—Pl. *veri*.
- Vargă, *s. f.* verge, 302. — Pl. *vergi*.
- Varsă (a se), *v. r.* se jeter, 100.
- Varză, *s. f.* chou, 302. 303. 391. — Pl. *verze*.
- Văstic, *s. m.* pistache, 574. Veji *fistic*.— Pl. *vastichi*.
- Vatra, *s. f.*âtre, foyer, 137. 421. || alvéole, place où elle s'est implantée, 250.— Pl. *vetre*.
- Vataf, *s. m.* chef, 600. — Pl. *vatafi*.
- Veci (in), *loc.* toujours, 129.
- Vecin, *adj.* voisin, 50. 344. 473. 623. 650. 676. | *s. ad.* voisin, 472. — Pl. *vecini*.
- Veđ, *s. m.* vue, 531. Pl. *věđuri*.
- Vede (a), *v. voir*, 34. 102. 104. 144. 278. 305. 459. 487. 532. 544. 546. 641. 708. 715. || prendre garde, 676.
- Vedé (a se), *v. r.* se voir, 174. 184. 279. 343. 390. 548. 549. 641. 651. se montrer, paraître, 554.
- Veneția, *s. p.* Venise, 299.
- Veghiă (a), *v.* veiller, surveiller, 743.
- Veghieă (a), *v.* veiller, 365.
- Veni (a), *v. venir*, 97. 106. 486. 522. 564. 651. 652. 685. 694. || revenir, s'en retourner, 222. 570. 616. || *te vine*, l'envie lui prend, 471.
- Venin, *s. n.* venin, poison, 430.—Pl. *veninuri*.
- Verđare, *s. f.* picvert, 689.—Pl. *verđare*.
- Verde, *adj.* vert, 33. 81. 138. 144. 146. 151. 176. 197. 204. 240. 270. 275. 303. 304. 344. 345. 449. 530. *Roman verde*, Roumain vert, c. à. d. fort, puissant, 551.—Fém. *verde*; pl. *verđuri*.
- Vermenos, *adj.* rempli de vers, 215. — Fém. *vermenosa*; pl. *vermenosi*, *vermenișe*.
- Versă (a), *v.* verser, 633.
- Versa (a se), *v. r.* se jeter dans (en parlant d'un eau, d'une rivière), 209. 274. Veđi *a se varsa*.
- Versatura, *s. f.* vomissement, 386.—Pl. *versaturi*.
- Vesel, *adj.* gai, 397. — Fém. *vesela*; pl. *veseli*, *vesele*.
- Veseliș, *s. f.* gaité, 306.—Pl. *veseliș*.
- Veste, *s. f.* nouvelle, 436. 440. 642.—Pl. *veste*, *vești*.
- Vestaji (a se), *v. r.* se faner, 151. 168.
- Vesti (a), *v.* annoncer, 413. 701.
- Viclên, *adj.* rusé, fourbe, 581. 706. 707. — Fém. *viclêna*; pl. *vicleni*, *viclene*.
- Viclenie, *s. f.* ruse, fourberie, 706.—Pl. *vicleniș*.
- Vie, *s. f.* vigne, 6. 15. 88. 304. 305. 496.—Pl. *viu*.
- Vierme, *s. m.* ver, 203. 239. 690. 691. 692.—Pl. *viermi*.
- Viespe, *s. f.* guêpe, 313. 692. — Pl. *vișpi*.
- Viță, *s. f.* vie, 29. 200. 304. 552. 561. || *primejdie de viță*, danger de mort, 209.—Pl. *vițe*.
- Viețul (a), *v.* vivre, 495.
- Vifor, *s. m.* tempête, 65. 298.—Pl. *vifore*.
- Vijeliș, *s. f.* ouragan, 87. — Pl. *vi-jeliș*.
- Vilvăi (a), *v.* brûler, lancer des flammes, 166.
- Vilvôre, *s. f.* flamme, 461. Pl. *vilvôre*.
- Vilvoiu, *adj.* ébouriffé, 684.
- Vin, *s. m.* vin, 7. 47. 305. 307. 383. 590.—Pl. *vinuri*.
- Vină (a), *v.* chasser, 489. 493. 591. 713.
- Vină (a se), *v. r.* se chasser, devoir être chasse, 425.
- Vinat, *s. n.* gibier, 490. || *la vînat*, à la chasse, 381.—Pl. *vînaturi*.
- Vinător, *s. m.* chasseur, 455. 503. 620.—Pl. *vinatori*.
- Vinatôre, *s. n.* classe, 628.—Pl. *înatôre*.
- Vinde (a), *v.* vendre, 305. 591. 680. 686. 703. 704.
- Vinde (a se), *v. r.* se vendre, être vendu, 320. 347. 413. 508. 537. 549. 698. 707.
- Vine, *cu căda între vine*, la queue entre les jambes, 431.
- Vinere-Mare, *s. p.* Vendredi-Saint, 87.
- Vineri, *s. f.* Vendredi, 87. 387.
- Vint, *s. m.* vent, 50. 78. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 98. 145. 146. 147. 210. 212. 237. 293. 298. 364. 365 || pet, 356. || *în vînt*, dans les airs, 580.—Pl. *vînturi*.

- Viorea**, *s. f.* fleur des champs, 257. 291. 305.— Pl. *viorele*.
- Vircolac**, *s. m.* sorte de dragon ailé qui mange la lune [*croy. pop.*], 75. 76.— Pl. *vircolact*.
- Virf**, *s. m.* pointe, sommet, 147. 250. 289 — Pl. *virfuri*.
- Viri** (a), *v.* fourrer, 433. 561.
- Viri** (a se), *v. r.* se fourrer, 187. 564. 628. 653.
- Virtej**, *s. m.* tourbillon, 92. — Pl. *virteje*, *virtejuri*.
- Virtos**, *adj.* fort, 95. 231. — Fém. *virtósa*; pl. *virtoși*, *virtóse*.
- Vis**, *s. m.* rêve, 378.— Pl. *visuri*.
- Visà** (a), *v.* rêver, 473. 581. 697. 698.
- Vișinea**, *s. f.* prunelle (fruit), 256. 257. 277.— Pl. *vișinele*.
- Vita**, *s. f.* bête à cornes, au pluriel vite bétail, bestiaux, 24. 70. 72. 276. 366. 693. 693. — Pl. *vite*.
- Viță**, *s. f.* pied de vigne, 305. 306. 307 — Pl. *vișe*.
- Vitejie**, *s. f.* acte de bravoure, exploit, 655.— Pl. *vitejii*.
- Vițel**, *s. m.* veau, 294. 330. 498. 530. 686. 693. 694. — Pl. *vișei*.
- Vițica**, *s. f.* veau (femelle), dimin. de *vifea* 695.
- Viu**, *s. m.* vivant, 378. 583. 588. 595. 690.— Fém. *vie*; pl. *viți*, *vie*.
- Vlastar**, *s. m.* pousse, rejeton, 306.— Pl. *vlastari*.
- Vodă**, *s. m.* [*acc.*] prince, 389.
- Voi**, *pr.* vous; passim.
- Voî** (a), *v.* voir. *Veđi a vroî*.
- Voie**, *s. f.* volonté. || *în voie*, à sa fantaisie, à sa volonté, 328. || *de voîe*, de bonne volonté, 679. 680.
- Voinic**, *adj.* brave, 161. 504. 508. || *ad . s.* brave, 278.
- Vorbă**, *s. f.* parole, 227. 580. 703. || *a intra în vorba*, se mêler à la conversation, 386. || *a stă de vorbă cu*, causer avec, 379.
- Vorbi** (a), *v.* parler, 10. 256. 303. 320. 326. 404. 501. 514. 515. 538. 579. 624.
- Vorbuliță**, *s. f.* dim. de *vorbă*, petite parole, 227. — Pl. *vorbulițe*.
- Vrabie**, *s. f.* moineau, pierrot, 66. 316. 415. 473. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. — Pl. *vrăbi*.
- Vrednic**, *adj.* travailleuse, 313. — Fém. *vrednica*; pl. *vrednici*, *vrednice*.
- Vreji**, *s. m.* tige des cucurbitacées, 157. — Pl. *vreji*.
- Vreme**, *s. f.* temps, 7. 24. 25. 31. 36. 50. 51. 56. 57. 60. 77. 78. 92. 93. 169. 224. 448. 460. 538. 701. || époque, 484. || moment, 540. || *la vreme de*, à l'heure de, pendant le temps destiné à, 328. || *de vreme*, de bonne heure, 424. 570. 687. || *de vreme ce*, du moment que, 364. || *din vreme*, de bonne heure, 661. *Veđi Timp*. — Pl. *vremi*, *vremuri*.
- *Vremi**, *s. f. pl. [anc]* saisons, 519.
- Vremui** (a), *v.* passer (en parlant du temps), 92.
- Vre-odata**, *adv.* une seule fois, jamais, 279. || parfois; passim.
- Vroi** (a), *v.* vouloir, 549. 563. 657. *Veđi a voi*.
- Vulpe**, *s. f.* renard, 369. 428. 432. 438. 480. 504. 510. 518. 531. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710.— Pl. *vulpi*.
- Vultóre**, *s. f.* tourbillon, 299. — Pl. *vultori*.
- Vultur**, *s. m.* vautour, 438. 479. 605. 710. 711. 712. 713. 714. 715. — Pl. *vulturi*.
- Vulturesc**, *adj.* de vautour, 715. — Fém. *vulturésca*; pl. *vulturesci*.

Z

- Zăbală**, *s. f. p.* mors, 354. 669. — Pl. *zabale*.
- Zăbovi** (a), *v.* tarder, 423.
- Zace** (a), *v.* gésir (il gtt, etc.) être étendu, 319. 647. || gésir, être caché; *unde zace*, où gtt, 491. 492.
- Zadar** (în), *loc. adv.* en vain, 163. 296. 438. 566. | sans profit, inutilement, 672.
- Zagna**, *s. f.* écorchure produite par la selle, le bâton le harnais, 651. 715. — Pl. *zagne*.
- Zăpada**, *s. f.* neige, 93. 138. 413. — Pl. *zapezi*.

ZAR

ZOR

Zare, *s. n.* commencement. || *zarea*
zorilor, lever de l'aurore, 455.
Zarpale, *s. f. pl.* caparaçon, 668.
Zavistie, *s. f.* zizanie, jalousie, 417.—
Pl. zavistii.
Zeghie, *s. f.* sorte de limousine, 578.—
Pl. zeghii.

Zémă, *s. f.* jus, sauce, 471. 472. 631.—
Pl. zemuuri.
Zimbre, *s. f. pl.* maladie de la bouche
chez le cheval, 715.
Zodiă, *s. f.* signe du zodiaque, 649.—
Pl. zodi.
Zori, *s. f. pl.* aurore, 94. 425. 455.

GLOSAR

MACEDO-FRANCES¹⁾

A

- A**, *pr. dém.* celle, 472. 477.
A-casă, *adv.* à la maison, chez lui, 600.
Acață (a), *v.* accrocher, attraper, 249. 493. 596. 691.
Acea, *pr. dém.* ce que, 285. || cela, 285.
Acel, *pr. dém.* celui, 233. 348. 691.
Aclo, *adv.* là, 571.
Acolo, *adv.* là, 272. 491.
Adarà (a si), *v. r.* s'allumer, 175.
Adavzi (a), *v.* augmenter, ajouter à, 357.
Ađi, *adv.* aujourd'hui, 9. 10. 12. 14.
Adjuŋge (a), *v.* arriver à, 31.
Aduce (a), *v.* apporter, amener, 3. 90. 106. 274. 275.
Aduce (a se), *v. r.* venir, 168.
Adunà (a si), *v. r.* se rencontrer, 220. || ramasser, 498.
Aest, *pr. dém.* ce, 124.
Aflà (a), *v.* trouver, 285.
Aflà (a se), *v. r.* se trouver, 232.
Aibă (s'), qu'il soit, 275.
Agiundze (a), *v.* atteindre, 705.
Agiungze (a), *v.* atteindre, 599.
Agurida, *s. f.* verjus, 96.— *Pl. aguride*.
Ajunze (a), arriver parvenir, atteindre, 30. 274. 599.
Alagà (a), *v.* courir, 493.
Alasà (a), *v.* laisser, 68.
Alatrà (a), *v.* aboyer, 373. 377. 501.
Alavdat, *adj.* loué, vanté, 243.
Alàxa (a), *v.* changer 520.
Alb, *adj.* blanc, 51. 206. 530. — *Fém. alba*.
Alante, *adj. ind. p.* les autres, 216.
Altu, *adj. ind.* autre 282.
Ama, *conj.* mais, 51.
Amarga, *adv.* lentement, 31.
Ampuțit, *adj.* pourri, qui sent mauvais, 599.
An, *s. m.* année, 3. 23.
Apă, *s. f.* eau, 99. 101. 102. 104. 106. 381.
Aprinde (a se), *v. r.* s'allumer, 281.
Arà (a), *v.* labourer, 112.
Aratà (a), *v.* montrer, 577.
Aravani, *s. n.* amble, 350.
Araçe, *s. m.* froid, 16.
Arde (a), *v.* brûler, 51. 204. 303. 629.
Ara, *v.* il a 509. || il est 275.
Aremâne (a), *v.* rester, 101. 102. 362.
Aresare (a), *v.* s'élancer, sauter, 491.
Arsare (a), *v.* sauter, 491.
Arina, *s. f.* sable, 101. 225.
Arlu, *s. f.* rivière, 275.

¹⁾ Fie-care proverb macedonian fiind însoțit în corpul lucrării, de o traducere în românească, am găsit de prisos ca să adog, în acest glosar, cuvîntul românesc pe lângă cel francez. Aceeași observație se aplică și la glosarul italo-francez.

Arucuti (a si), *v. r.* rouler, 249.
 Aruncă (a), *v.* jeter, 691.
 Ascuchi (a), *v.* cracher, 599.
 Aspare (a si), *v. r.* s'effrayer, 510. 675.
 Asparze (a si), *v. r.* gâter, 216.
 Aue, *s. f. pl.* oeufs, 705.

Aurlă (a), *v.* hurler, résonner, 91.
 Avé (a), *v.* avoir, 10.
 Avegli (a), *v.* surveiller, 526.
 Avgust, *s. m.* Août, 14.
 Avzi (a), *v.* entendre, 183.
 Avzit, *adj.* dont on parle, loué, 243.

B

Bagă (a), *v.* mettre, 163 176. 178.
 Baltă, *s. f.* lac, étang, marais, 57.
 Bate (a), *v.* frapper, battre, 37 164.
 165. || souffler, 91.
 Beteru, *adj.* vieux, 350.
 Bou, *s. m.* boeuf, 9. 122. 327. 330.

Bumbac, *s. m.* co on, 124.
 Bumbuna (a), *v.* gronder (en parlant du tonnerre), 66.
 Bun, *adj.* bon, 348. 357. 477.
 Buric, *s. n.* nombril, 247.

C

Ca, *con.* comme, 381. 382. 477. || par ce que, 509.
 Cade (a), *v.* tomber, 20. 193. 217. 246. 707.
 Căită (a), *v.* chercher, 516.
 Caino, *s. f.* chagrin, 275.
 Cal, *s. m.* cheval, 56. 346. 348. 350. 356 357.
 Calcă (a), *v.* marcher sur, 652.
 Cald, *adj.* chaud, 16. 164. 165.
 Cama, *adv.* plus, 9. 23. 76. 472.
 Cămilă, *s. f.* chameau, 362.
 Can, *adj. ind.* aucun, 493.
 Când, *adv.* lorsque, 157. 477. 526. 577. 600.
 Canda, *conj.* comme si, 477.
 Căne, *s. m.* chien 371. 377. 378. 381. 382. 501.
 Canestra, *s. f.* panier, 183.
 Cântă (a), *v.* chanter, 425.
 Cap, *s. m.* tête, 589.
 Capră, *s.* chèvre, 394.
 Cara, *pr. rel. fém.* qui, laquelle, 599. 705.
 Care, *pr. rel. m.* qui, lequel, celui qui, 357. 493. 613.
 Cari, *pr. rel. m.* qui, lequel, 378.
 Carne, *s. n.* viande, chair, 357.
 Carti (a), *v.* toucher, frapper, 371.
 Căsapnița, *s. f.* boucherie, 381.
 Căsi, *pr. ind.* chaque, chacun, 221.
 Cât, *adv.* combien, 707. || cât de, plutôt que, 9.
 Cătița, *s. m.* perce-neige, 136.
 Către, *prép.* vers, 243.

Cătușe, *s. f.* chalte, 382. 596. 599. 600.
 Țe, *pr. rel.* 163.
 Cer, *s. n.* ciel, 20.
 Cerga, *s. f.* couverture, 629
 Chele, *s. f.* peau, 510.
 Cherde (a), *v.* perdre, 481. 613.
 Chétra, *s. m.* pierre, 102. 249. 274.
 Chiatră, *s. m.* pierre, 227.
 Chică (a), *v.* couler goutte à goutte 153
 Chicută, *s. f.* goutte, 57.
 Chipru, *s. m.* clopoșel, 596.
 Ci, *conj.* et *adv.* pourquoi, 477. || qui, lequel, 346.
 Cinuse, *s. n.* cendre, 178.
 Țir, *s. m.* tambourin, 675.
 Cîrășă, *s. m.* cerise, 146.
 Cit (di), *prép.* que, 23.
 Ciucior (a), *s. n.* pied, 378.
 Ciucuti a), *v.* frapper, marteler, 282.
 Chama (a se), *v.* être appelé, 534.
 Cocă, nom qui se donne aux petits enfants, 573.
 Cocot, *s. m.* coq. 23.
 Cădă, *s. f.* queue, 394. 652
 Căjă, *s. f.* pelure, 247.
 Copt, *adj.* mur 268. 705.
 Corb, *s. m.* corbeau, 435.
 Corn, *s. n.* corne, 327. 362.
 Căscă (a), *v.* pousser, 273. 285.
 Cu, *prép.* avec, 96. 112. 382. 415. 498. 575. 595. 675.
 Cucubă, *s. f.* souche, bûche, 106. 275.

CUC

Cucot, *s. m.* coq, 23. 245.
Cum, *conj.* de même que, 327.
Cunaca, *s. m.* han, 31.
Cunósce (a s'), *v. r.* se connaître, se reconnaître, 26. 348.
Cupria, *s. m.* fumier, 425.

GRI

Curá (a), *v.* couler, s'écouler, 102, 153.
Cupania, *s. f.* albie, 104.
Curcubeta, *s. f.* potiron, 157.
Cuțura, *s. m.* souche, bûche, 275.

D

Da (a), *v.* frapper, survenir, 477. || sortir, pousser, 74. || *a da de*, rencontrer, 62.
Departe, *adv.* loin, 30.
Deanvârliga, *prép.* autour, tout autour, 477.
Di, *prép. & conj.* par, 327. || de 348. 356. 463. 510. 553. 609. 650. || de 628.
Dice (a), *v.* dire, 573.
Dimanda (a), *v.* demander. || *pe dimandate*, en demandant, 526.

Diminéța, *s. f.* matin, 26. 28. 30.
Dimnéța, *s. f.* matin, 31. 68.
Dîua, *s. f.* jour, 23. 52.
Dinte, *s. n.* dent, 76. 346.
Doi, *s. num. card.* 247. 425. 493. 553. — Fém. *două*.
Duce (a se), *v. r.* s'en aller, 185. 204. 243. 330.
Dupa, *prép.* 493. 557.
Dzice (a), *v.* dire, 599. 705.
Dzua, *s. f.* jour, 26.

E

Emputi (a s'), *v. r.* s'empuantir, se gater, 589.

Eși (a), *v.* sortir, 175. 577. || pousser, 436.

F

Face (a), *v.* faire, 16. 28. 99. 193. 256. 558. 637.
Façe (a se), *v. r.* faire 57. 96. 293. 609.
Far, *prép.* sans, 362.
Fara, *prép.* sans, 206. 232.
Fațe (a se), *v. r.* Vești *a se face*.
Fitrusi (a), *v.* pousser, 272.
Foc, *s. m.* feu, 175. 176. 178. 204. 281. 293. 587.
Foră, *prép.* sans, 275.
Frauzi, *s. m. p.* fraises, 183.

Frică, *s. f.* peur, 232.
Frunte, *s. f.* front 577.
Fugi (a), *v.* fuir, 62.
Fultutire, *s. f.* soutien, étai, étauçon, 205.
Fum, *s. m.* fumée, 175. 185.
Funicol, *s. n.* massacre, carnage, 463.
Furnica, *s. f.* fourmi, 463. 675. — Pl. *furnizi*.
Furnîga, *s. f.* fourmi, 463.
Fustani, *s. f.* jupe, jupon, 225.
Fuzi (a), *v.* fuir, 62.

G

Gaie, *s. f.* corneille, 415.
Gallina, *s. f.* poule, 23. 472. 477.
Garn, *s. m.* blé, 206. Vești *grâu*.
Gasca, *s. f.* oie, 484.
Găvoz, *s. m.* clou, 613. Vești *guvod*.
Ghine, *adv.* bien, 9. 23.
Ghini, *adv.* bien, 9. 23.
Giócă, *v.* il danse, 600.

Gornit, *s. m.* poirier, 243.
Gorț, *s. m.* poirier, 243. 245. 246.
Grandine, *s. f.* grêle, 62.
Cras, *adj.* gras, 472.
Greața, *s. f.* poids, 221.
Grâu, *s. m.* blé, 190. Vești *garn*.
Grindină, *s. f.* grêle, 12.
Grindini, *s. f.* grêle, 37.

Grópa, *s. f.* fossé, 193.
Gros, *adj.* gros, fort, 509.
Gumar, *s. m.* âne, 231. 356. 534.
 540. 650.

Gură, *s. f.* bouche, 190. || *roin* 243.
Guşa, *s. f.* cou, 157.
Guva, *s. f.* trou, 99.
Guvod, *s. m.* clou, 613. *Veji gavorz.*

H

Házit, *adj.* donne en présent, 346.
Her, *s. m.* fer, 163. 164. 165.
Hi (a), *v.* être, 23.
Hicat, *s. m.* foie, 463.
Himunic, *s. m.* melon d'eau, pastèque, 247.

Hir, *s. m.* brin, (d'herbe), 225.
Hrani (a), *v.* nourrir, 377. 378.
Hrani (a s'), *v.* se nourrir, 509.
Huie, *s. m.* naturel, habitude s, 520.

I

Ierna, *s. f.* hiver, 37.
Imbara, *adj.* bonne, belle, 26.
Imir, *adj.* doux, 553.
Imna (s') *v.* qu'il aille, 31.
Imnatic, *s. m.* allure, marche, 357.
Înalt, *adj.* haut, 256.
Încălzi (a), *v.* chauffer, 75.
Încarcă (a), *v.* charger, 233.
Înfundă (a s'), *v. r.* tomber, 62.
Îngalzi (a), *v.* chauffer, 75.
Îndrept, *adj.* droit, tout droit, 185.

Ingurgulos, *adj.* rond, 249.
Înprost, *adj.* en l'air, relevé, 394.
Înseli, *pr.* eux-mêmes, 526.
Irne (a s'), *v. r.* revenir, 205
Întreg, *adj.* entier, 613.
Înveță (a se), *v. r.* apprendre, 350.
Înveț, *s. m.* habitude, 520.
Înviță (a se), *v. r.* s'habituer, 381.
Iu, *adv.* ou, 104. 153. 178. 183. 272.
 273. 491. 571.
Iungă, *adv.* auprès, 178.

J

Jili (a), *v.* pleurer, se lamenter, regretter 481. 613.

L

La, *prép.* à 381. 435.
Laiu, *adj.* noir, 206.
Lăna, *s. f.* laine, 571.
Landura, *s. f.* hirondelle, 637.
Lapte, *s. f.* lait, 498.
Lapti, *s. f.* lait, 498.
Lăsă (a), *v.* laisser, 14. 571.
Laschi, *s. m.* lac, 62.
Legă (a), *v.* attacher, 327.
Lemn, *s. m.* bois, 204. 205.
Li, *pr.* à lui, y, 650. || *sienna*, 357.
Lichi (a se), *v. r.* se coller 247.
Liepure, *s. m.* lièvre, 491. 493.

Lilice, *s. f.* fleur, 168.
Limba, *s. f.* langue, 327.
Lipsi (a), *v.* être nécessaire, 231.
Liu, *pr.* à lui, 477.
Livadă, *s. f.* pré, 206. 210. 357.
Livade, *s. f.* pré. *Veji livada.*
Loc, *s. m.* terre, 206.
Lucru, *s. m.* travail, 14. 68. 163.
Lume, *s. f.*, 75.
Luna, *s. f.* lune, 501.
Lung, *adj.* long, 157.
Lup, *s. m.* loup, 509. 510. 516. 520.
 528. 530.

M

Ma, *conj.* 220. 233. 256. 357. 520.
 || plus, 574. || et, 102.
Măcă (a), *v.* manger, 10. 268. 526.
Macă (a se), *v. r.* se manger, 357.
Macăt, *adv.* de suite, 163.

Magar, *s. m.* âne, 540.
Măne, *adv.* demain, 9. 12. 14.
Mână, *s. f.* main, 227.
Mare, *s. f.* mer, 210. 587.
Mare, *adj.* grand, 57. 75. 243. 574.

MAR

Marțu, *s. m.* Mars (mois), 49. 136.
 Măscă (a), *v.* mordre, 378.
 Mași, *adv.* seulement, 168. || tout de même, 707.
 Mer, *s. m.* pomme, 216. 217.
 Mésa, *s. f.* table, 600.
 Mic, *adj.* petit, 183. 691.
 Miel, *s. m.* agneau, 553.
 Miere, *s. f.* miel 96. 558.
 Minut, *adj.* fin, menu, 60.
 Minte, *s. f.* nature, naturel, 520.
 Mintit, *adj.* trouble, troublé, 106.
 Mintuire, *s. f.* pensée, 491.
 Miruminieli, nom donné aux 12 première journée du mois d'Août, 14.
 Móră, *s. f.* moulin, 477.
 Mort, *adj.* mort, 76.

PI

Muceasa, *s. f.* georgine (bot), 140.
 Mulare, *s. f.* jument, 481.
 Mult, *adv.* 60. 62. 83. 233. || *de multe ori*, souvent, 613. 707.
 Mulze (a), *v.* traire, 498.
 Mununa, *s. f.* mère, 553.
 Munte, *s. m.* montagne, 71. 220. 221.
 Musca, *s. f.* mouche, 558.
 Mușcă (a), *v.* mordre, 371. 373. 652.
 Muschiu, *s. m.* mousse, 249.
 Mută (a), *v.* changer, 520.
 Mutafa, *s. f.* couverture (de cheval), 348.
 Mutri, (a se), *v. r.* regarder, inspecter, 346.
 Mutur, *adj.* mûr, 245.

N

Napoi, *loc. adv.* en arrière, 246.
 Nas, *pr. per. 3e p.* lui, 227.
 Nchiși (a), *v.* partir, 31.
 Neçe, ni, 175.
 Neçi, ni, 16. 225.
 Nere, *s. f.* miel, 96. 558.
 Nesa, *pr. per.* elle, 362.
 Néua, *s. f.* neige, 50. 51.
 Ni, ni, 263.
 Nic, *adj.* petit, 281.
 Nica, *adv.* encore, mais, 573 || pas encore, 274.
 Niçi, ni, 493.

Ninga, *adv.* auprès, 204. || *pe ninga*, en outre de, 303.
 Nînte, *prep. et adv.* avant, 76.
 Noi, *pr. per.* nous, 90.
 Nopte, *s. f.* nuit, 52.
 Ntre, *adv.* dans, 99.
 Nu, non, ne, 346. 350. 356. 371. 373. 415. 425. 463. 491. 293. 498. 520. 526. 575. 609 etc.
 Nuca, *s. f.* noix, 227.
 Nuor, *s. n.* nuage, 55.
 Nunta, *s. f.* noce, 534.

O

Ocli, *s. m. p. art* les yeux, 415. 435.
 Ôie, *s. f.* brebis, 510. 571.
 Om, *s. m.* homme, 124. 220. 327.

Ôra, *s. f.* heure, 3. 28.
 Orz, *s. m.* orge, 231. 357.
 Ou, *s. m.* oeuf, 9. 573. 574. 575.

P

Padure, *s. f.* forêt, 232. 233.
 Pâhnie, *s. f.* crèche, mangeoire. Veçi *pihnie*.
 Până, *prep.* jusqu'à 12. || *jusque*, même, 362. || *tandis que*, 164. 165. || *jusqu'à ce que*, 371.
 Pâna, *s. f.* pain, 37.
 Paște, *s. m.* Pâques, 56.
 Pasce (a), *v.* paître, 571.
 Pastrama, *s. f.* viande salée et séchée au soleil, 526.
 Pe, *prep.* en, 163. || la, 348.
 Per, *s. m.* poirier, 246.

Per, *s. m.* poil, 520.
 Perste, *prep.* sur, 652.
 Pescu, *s. m.* poisson, 587. 589. 599. 691.
 Petala, *s. f.* fer à cheval, 613.
 Petra, *s. f.* pierre, 101.—Pl. *petri*.
 Pi, *prep.* le, 371. || vers, 90. || sur, 356. 425. 587. 650.
 Pidulic, *s. m.* pou, 577.
 Pihnie, *s. f.* crèche, mangeoire, 348.
 Pișcheș, *s. m.* offert in présent, présent, 346.
 Pi tru, *prep.* à travers, 381.

Plóca, *s. f.* ardoise, 225.
 Ploe, *s. f.* pluie, 12. 37. 61. 62.
 Plop, *s. m.* peuplier, 255.
 Polli, *s. f. p.* giron, pan de larobe, 274.
 Porc, *s. m.* porc, cochon, 245. 609.
 Portă (a), *v.* porter, 37. 247.
 Poți, *v. 2^a p. ind. pr.* pouvoir, 327.
 Prând, *s. m.* dîner, 28.
 Presin, *s. m.* Quadragésime, ca-
 réme, 49.

Pri, *prép.* sur, 600.
 Prică, *conj.* que, 23.
 Princa, *s. f.* rets, lacs, 707.
 Primuvara, *s. f.* printemps, 163.
 Pruna, *s. f.* prune, 268.
 Puó, *v. 3e p. ind. pr.* il peut,
 75.
 Puric, *s. m.* puce, 623. 629.
 Puțin, *adv.* peu, 233.
 Putrid, *adj.* pourri, 216.

R

Remâne (a), *v.* rester, 101.
 Rios, *adj.* rogneux, galeux, 394.

Riü, *s. f.* rivière, 274.
 Rugini (a), *v.* rouiller, 163. }

S

Sac, *s. m.* sac, 243.
 Sanzi, *s. m.* sang, 498.
 Satură (a si), *v.* se rassasier. 575.
 577. 675.
 S'banez, *v.* je vis, 12.
 Scăntea, *s. f.* étincelle, 281.
 Schin, *s. m.* épine, 206. 287. 296.
 Sci (a), *v.* savoir, 221. 491. || con-
 naître, 540.
 Scliopică (a), *v.* boîter, 540.
 Scôte (a), *v.* arracner, faire sortir,
 415. 435. || tirer, 498.
 Scôte (a ş'), *tirer.* extraire, 463. 628.
 Sculă (a), *v.* relever, 274.
 Sculă (a), *v.* se lever, 30.
 Scump, *s. m.* avare, 613.
 Scurtu, *s. m.* Février. 49.
 Şea, *s. f.* selle, 650.
 Secara, *s. f.* seigle, 282.
 Seçera (a), *v.* faucher, récolter, 285.
 Secret, *adj.* rusé, 707.—Fém. *secretă*.
 Sămenă (a), *v.* semer, 272. 273. 285.
 Semina (a), *v.* semer, 235.

Séra, *s. f.* soir, 68.
 Sărpe, *s. m.* serpent, 652.
 Seu, *s. m.* graisse, 628.
 Si, *conj.* et, 348. 357. 463. 498. 628.
 Si, *pr. p.* se, 350. || pour lui, 520.
 540.
 Şila, *s. f.* impuretés, saletés, 498.
 Sin, *s. m.* sein, 50.
 Singur, *adj.* seul, toi-même, 193. ||
 seul, lui-même, 357. 509.
 Şiret, *adj.* rusé, 707.
 Şiriu, *adj.* serein, 66.
 Sóre, *s. m.* soleil, 55. 61.
 Sori, *s. m.* soleil, 74. 75. 76.
 Şorec, *s. m.* souris, 596. 600.
 Stă (a), *v.* aller, convenir, 650.
 Stăpița, *s. m.* rets, lacs, 707.
 Sufrucea, *s. f.* sourcil, 577.
 Suge (a), *v.* téter, 553.
 Sum, *prép.* sous, 216. 246. 348.
 Sumar, *s. m.* bât, 650.
 Sumsoara, *s. m.* sous les bras, 247.
 Sverca, *s. m.* cou, 509.
 Svol, *s. m.* mousse, 249.

T

Talia (a), *v.* couper, 124.
 Tambare, *s. m.* tambourin, 37.
 Tani (a), *f.* durer, 60.
 Thimo, *s. f.* chagrin, 275.
 Tigane, *s. v.* casserole, 587.
 Ține (a), *v.* garder, tenir, conserver,
 520.
 Tine, *pr.* toi, 76.
 Tor, *s. m.* trace, 516.
 Törne (a se), *v. r.* retourner, 104.

Tot, *adj.* tout, 74. 75. 558. || quand
 même, 102.—Pl. *toți*.
 Totuna, *adv.* toujours, 104. 274. 275.
 574.
 Tră, *prép.* pour, 68. 613.
 Trandafila, *s. f.* rosier, 297.
 Trandafir, *s. f.* rosier, 296.
 Treate (a), *v.* passer, 101.
 Tréce (a), *v.* passer, 101. 102.
 Trei, *adj. card.* trois, 28.

TRI

VUL

Tri, *prép.* pour, 14. 74. 629.
 Trice (a), *v.* passer, traverser,
 384.
 Tru, *prép.* dans, 62. 381.

Tu, *prép.* à. aux, 346. || dans, 136.
 227. 587. 707. || pour, 231.
 Tuciuue, *s. m.* tison, 293.
 Tuti, *adj.* toutes, 558.

U

Uhelu, *s. m.* anguille, 691. — Pl.
uheli.
 Umbră, *s. f.* ombre, 256.
 Un, *adj. card.* un 168. 425. 481.
 493. 637. — Fém. *ună.*
 Urbare, *s. f.* cécité. 477.

Urechie, *s. f.* oreille, 540.
 Ureclie, *s. f.* oreille, 540.
 Ursă, *s. f.* ours (femelle), 675.
 Uscat, *adj. sec.* 204. 303.
 Uscat, *s. m.* bois mort, 232.
 Utră, *s. f.* outre, 609.

V

Va, *v.* il veut, 104.
 Vaca, *s. f.* vache, 330.
 Vara, *s. f.* été, 168.
 Vatalah, *s. m.* outre, 609.
 Veara, *s. f.* été, 637.
 Vêclie, *adj.* ancienne, 104.
 Vede (a), *v.* voir, 516 || prendre garde,
 652.
 Vede (a s'), *v. r.* se voir, 14. 26. 175.
 Veni (a), *v.* venir, revenir, 330.
 Vera, *s. f.* été, 37.
 Verde, *adj.* vert, 204. 303.
 Verdi, *adj.* vert *verde.*

Verme, *s. m.* ver, 691
 Versă (a s'), *v. r.* se répandre, 498.
 Viçin, *s. m.* voisin, 472. 574.
 Vini (a), *v.* venir, 477.
 Vinde (a s'), *v. r.* se vendre, 348.
 Vint, *s. m.* vent, 90. 91.
 Vizui, *v.* j'ai vu, 76.
 Voi (a), *v.* vouloir, aimer, 50.
 Voi (a se), *v. r.* se vouloir, s'aimer,
 382.
 Vrea (a), *v.* vouloir, 362.
 Vulbura, *s. f.* flamme, 178.
 Vulpe, *s. f.* renard, 705. 707.

GLOSAR

ISTRIO-FRANCES

A

Ab, *adj.* blanc, 686.
Acoperit, *adj.* couvert, 200.
Añà (a), *v.* trouver, 69.
Añà (a se), *v. r.* se trouver, 129.
Ali, *conj.* mais, 210.
An, *s. m.* an, année, 2. 5.
Angust, *s. m.* Août, 15.
Antosnjacu, *s. m.* Janvier, 37.
Apa, *s. f.* eau, 543.

Aprilu, *s. m.* Avril, 49.
Are, *v.* il ou elle a, 654. 686.
Asir, *s. m.* asne, 540. 543.
Astaze, *adv.* aujourd'hui, 9.
Asteze, *adv.* aujourd'hui, 8.
Aua, *s. f.* raisin, 278.
Auđi (a), *v.* entendre, 232.
Avaë (a), *v.* avoir, 71.
Aveglia (a), *v.* se garder de 200.

B

Barzuole, *s. m.* lard, 277. 607.
Basta, *int.* il suffit, 237.
Bate (a), *v.* battre, 384. 649. || souffler, 92. || frapper, 164.
Beatu, *adj.* heureux, 49.
Beter, *s. m.* vieux, 374.
Betera, *s. f.* ancienne, 129. vieille, 472.

Bire, *adv.* mieux, 8.
Bosca, *s. f.* forêt, 15. 232.
Brecu, *s. m.* chien, 365. 372. 374. 376. 381. 384.
Bur, *adj.* bon, 5. 71. 196. 205. 472. 475. — *Fém.* bura.

C

Cacu, *v.* conchient, salissent, 613.
Cad, *adj.* chaud, 164.
Cade (a), *v.* tomber, 245.
Cal, *s. m.* cheval, 346. 649.
Cala, *s. f.* route, 129.
Camasa, *s. f.* chemise, 7.
Cân, *conj.* lorsque, 423.
Când, *conj.* lorsque, 69, 423. 649.
Cântà (a), *v.* chanter, 423. 468. 475.
Cap, *s. m.* tête, 543.

Care, *s. m.* chien, 365.
Carele, *pr.* qui, 49. 69. 129. 475. 543. 568. 607.
Casa, *s. f.* maison, 475. 613.
Cafivu, *adj.* mauvais, 5. 196. — *Fém.* cativa ; *pl.* cativi.
Cavtà (a), *v.* inspecter, regarder, 346.
Cela, *pr. dém.* celui, 365.
Cer, *s. m.* ciel, 540.
Cerisnje, *s. f.* cerises, 705.

Che, *pr.* que, 236. || qui, 365. 468.
Chesegniu, *v.* mûrissent, 224.
Ciá, *v.* aller, 7.
Cnoj, *s. m.* fumier, 194.
Cocot, *s. m.* coq, 423. 475.

Codru, *s. m.* saunte, 220.
Contri (a se), *v. r.* se rencontrer, 220.
Coruscu, *s. m.* cormier (*bot.*) 224,
Caste (a), *v.* croître, pousser, 196.

D

Damaraca, *s. f.* Dimanche, 69.
Darvejtú, *adj. m.* offert, donné en présent, 346.
De, *prép.* de, du, 376.
Di, *s. f.* jour, 423.
Di, *prép.* de, 200.
Dinte, *s. m.* dent, 346.

Domnu, *s. m.* Le Seigneur, Dieu, 71.
Dormi (a), *v.* dormir, 381.
Dulce, *adj.* doux, 6.
Dupa, *prép.* après, 61.
Durmi (a), *v.* dormir, 6.
Dure, *v.* (il) dure, 191.

E

En, *prép.* dans, en 71. 277. 475. 540. | Enveță (a), *v.* apprendre, 5.

F

Face (a), *v.* faire, 93. 162. 205. 472.
|| produire, 194. 204.
Face (a se), *v. r.* se faire, faire le . . . 568.
Făcut-a, *v.* a fait, 468. || a făcut, il a fait, 239.
Far, *prép.* sans, 65. 296.
Fecior, *s. m.* enfant, 613.

Ferm, *adj.* ferme, sans bouger, 220.
— Pl. *fermi*.
Fir, *s. m.* foin, 236.
Fljer, *s. m.* fer, 162. 164.
Foc, *s. m.* feu, 181. 204. 205.
Fole, *s. f. p.* entrailles, 475.
Frica, *s. f.* peur, 475.

G

Galjira, *s. n.* gélín, poule, 8. 463. 472. 475.
Glas, *s. n.* voix, 540.
Gras, *adj.* gras, 93.

Grosdje, *s. f.* grappe (de raisin), 305.
Guaraș, *v.* il guerit, 365.
Guloh, *s. m.* pi_eoii, 613.

H

Hite, *v.* mets, 71.
Hrane (a), *v.* conserver, garder, 69.

Hvale, *v.* lou, 210.

I

I, *conj.* et, 686.
Iarba, *s. f.* herbe, 196.
Iea, *v.* prends, 7.

Ieri, *adv.* hier, 2.
Imfa, *v.* espère, 71.
Inseli, *pr.* eux-mêmes, 526.

J

J, *v.* il est, 164. 475.
Jar, *s. m.* braise ardente, 200.

Juva, *adv.* où, 475.

K

Korisma, s. m. carême, 61.

L

Laëmn, s. m. bois, 205.	Lesica, s. f. renard, 702. 705.
Lapte, s. m. lait, 686.	Ljubava, s. f. amour, 65.
Larga, adv. loin, 245.	Loc, s. m. place, 220.
Lasă (a), v. abandonner, 129. 278. 702.	Lup, s. m. loup, 526. 568.
Latră (a), v. aboyer, 372. 374. 501.	Lura, s. f. lune, 374. 501.

M

Ma, conj. 232. 702.	Martigna, s. m. Martin, 71.
Mașre (a), v. aller, 277. 540.	Mati, s. m. Matiheu, 71.
Maj, adv. jamais, 289. 702. plus, 37.	Mic, adj. petit, 305. 588. — Fém. mică.
Maju, s. m. mai, 7. 49.	Miholsnjacu, s. m. Septembre, 71.
Malo, adv. lentement. malo pe malo, peu à peu, 196.	Milja, adj. num. ord. mille, 2.
Marăncă, v. il mange, 376. 526. 705.	Mire, pr. p. à moi, 9.
Marăncă (se), v. l'on mange, 93.	Mjelovac, s. m. chêne, 289.
Mara, s. f. mer, 210.	Mocé-j, prép. par, 71.
Măre, adv. demain, 8. 9.	Mugnit, adj. fâché, 37.
Mare, adj. grand, 588.	Muljera, s. f. femme, 65.
Marecu, s. m. Mars, 37. 49.	Mușat, adj. beau, 61. 69. 305.
	Mușcă (a), v. mordre, 365. 372.

N

Naranca, s. f. cédrat, 289.	Njeva, s. f. neige, 93.
Neca, prép. que, 277. 607.	Nova, adj. f. neuve, 129.
Nego, adv. plutôt que, 8.	Nu, p. nég. non, ne... pas, 296. 372. 475. 540. 705.
Negru, adj. noir, 686.—Fém. negra.	

O

O, adj. num. cord. une, 162.	Omiri, s. m. pl. avec art. les hommes, 220.
Óia, s. f. brebis, 568.	
Om, s. m. homme, 475.	Ovu, s. m. œuf, 8. 468.

P

Păra, s. f. pain, 93. 194	Porc, s. m. porc, 277. 607.
Păre, s. f. pain, 37.	Pote (a), v. pouvoir, 649.
Pemint, s. m. terre, 71. 93. 210.	Potriva, s. f. nécessité, 162.
Per, s. n. poil, 702.	Povera, adj. fém. pauvre, malheureuse, 475.
Peru, s. m. poire, 245. poirier, 245.	Pre, prép. et conj. dedans, 71. pour, 129. la 501. par, grâce à, 93.
Pira, conj. tandis que, tant que, 164.	Prolic, s. m. printemps, 276.
Pljerde, v. il perd, 543.	Pust, s. m. maigre, carnaval, 62.
Pljir, adj. plein, 37. 236.	
ploja, s. f. pluie, 15. 61.	
oldăe ('l), v. (il) le mange, 568. 588.	

R

Rabjéjit, *adj.* fuyant, qui fuit, 384.
 Resbi (a), *v.* plier, 162.
 Rescuperi (a se), *v. r.* se découvrir, 7.
 Respunde (a), *v.* répondre, 475.
 Respolja (a), *v.* dépouiller, découvrir, 7.

Rev, *adj.* mauvais, 37.
 Riba, *s. m.* poisson, 588.
 Rinfresca (a), *v.* rafraîchir, 15.
 Roişu, *adj.* rouge, 69.
 Romaicu, *s. m.* Juin, 7.
 Rosa, *s. f.* rose, 266 296.

S

Sa, *pr. pos.* sienne, 69.
 Sachi, *adj. ind.* chaque, 654.
 Saşra, *s. f.* soir, 69.
 Saifa, *s. m.* savon, 543.
 Salata, *s. f.* salade, 277.
 Salçe, *s. f.* saule, 278.
 Sâmbeta, *s. m.* Samedi, 65.
 Şarpe, *s. m.* serpent, 654.
 Savun, *s. m.* savon, 543.
 Sbudi (a), *v.* réveiller, 381.
 Scu, *v.* (ils) sont, 205.
 Scurt, *adj.* court, 37.
 Sedla, *s. f.* selle, 649.

Semira (a), *v.* semer, 49. 285.
 Sev, *pr. pos.* son, sa, 654.
 Slama, *s. f.* paille, 181. 224. 236.
 Snja (a), *v.* récolter, 285.
 Sore, *s. m.* soleil, 65.
 Spaşla (a), *v.* laver, 543.
 Spaşra (a se), *v. r.* espérer, 69. 71.
 Sparéj (a), *v.* épargner, économiser, 5.
 Spendéj (a), *v.* dépenser, 5.
 Spira, *s. f.* épine, 296.
 Sta (a), *v.* rester, 220.
 Sveti, *adj.* saint, 71.

T

Temperejt, *adj.* tempéré, 49.
 Teŕta, *s. f.* vigne, 305.
 Tesco, *adj.* en retard, 129.
 Ţie, *pr.* à toi, 9.

Ţire (a), *v.* tenir, 210. 475.
 Tot, *adj.* tout, 37. 475. — Pl.
 toŭ.
 Trat (un), *adv.* parfois, 232.

U

Ucide (a), *v.* tuer, 277. 607.
 Ud, *adj.* pluvieux, 49.

Ureclje, *s. f.* oreille, 232.
 Uscat, *adj.* sec, séché, 49.

V

Va, *v.* il veut, 277. 607.
 Vaşde (a), *v.* voir, 232.
 Vaca, *s. f.* vache, 686.
 Vilanu, *s. m.* paysan, 49.
 Vimtu, *s. m.* vent, 92.
 Vire, *v.* (il) vient, 61. 71.

Viru, *s. m.* vin, 71
 Vizio, *s. m.* naturel, 702.
 Vraşma, *s. m.* temps, 61. 69.
 224.
 Vred, *adj.* vite, 196.
 Vrt, *s. m.* jardin, 277.

Z

Za, *prép.* pour, 205.
 Zalic, *adv.* peu, 181. || lentement, 7.
 Zema, *s. f.* sauce, jus, 472.
 Zenu, *s. m.* Février. 37.

Zio, *s. m.* jour, 2.
 Zodnjacu, *s. m.* Juillet, 7.
 Zupa, *s. f.* soupe, 69.

ERRATA ¹⁾

- Pag. 3, linia 5, a se adaogă : HÎNȚESCU, p. 108.
5, 2, *pusții* în loc de *pusția*.
6, 1, a se suprimă «ca».
23, » 35, *d obște*, în loc de *deosebi*.
30, 30, *vremea* în loc de *munca*.
» 37, prov. 147, *Marecu* în loc de *Mare cu*.
» 37, » 148, a se adăogă semnul *
40, » 159, » » *
» 46, linia 15, a se adaogă : HÎNȚESCU, p. 117.
» 51, prov. 194, a se adaogă varianta : *nu mi-a nins ca să nu-mi degere*
HÎNȚESCU, p. 44.
52, linile 4 și 5 trebuiesc raportate la cuvîntul *ninsore*, pag. 51,
68, linia 2, a se adaogă : HÎNȚESCU, p. 93.
72, prov. 266, » » △
72, » 267, » » △
76, » 268, » » △
76, 277, » » *
78. linia 7, *Intr'Insu* în loc de *Intr'nsa*.
80, » 29, *stele sus și stele jos* în loc de *stele jos și stele jos*.
83, » 30, *De* în loc de *Dc*.
» 84, 88, *căuș* în loc de *căuș*.
» 85, » 5, *c-ușul* în loc de *căușul*.
89, prov. 328, *vîntul* în loc de *vîntul*.
161, » 620, *puturôsa* în loc de *putorôsa*.
171, » 666, *fiori* în loc de *fiori*.
189, linia 9, a se adăogă : S. I. GROSAMANN, *Dict. Germ.* p. 123.
» 199, prov. 791, *iêrbă 'n* în loc de *iêrba n*.
208, » 837, *s'alege* în loc de *s'alegere*.
213, linia 8, a se adaogă : & 83.
» 223, » 8, a se adaogă : HÎNȚESCU, p. 77.
» 226, prov. 916, *Cine va* în loc de *cine-va*.
239, 963, *pămînt* în loc de *pamfnt*.
243, linia 5, *nu ti du cu* în loc de *nu ti cu*.
» 245, prov. 984, *D'aa* în loc de *D'aca*.

- Pag. 269, prov. 1085, pulbere în loc de pulberea.
 » 277, » 1122, sa în loc de sa.
 » 300, linia 27, cu în loc de ca.
 » 305, prov. 1242, mușata în loc de mușatat.
 » 327, linia 31, di în loc de de.
 333, proverbul elin precum și cel latin din josul paginii trebuie reportate la proverbul 1350.
 » 365, linia 28, *Hundsbiß* în loc de *Handsbiss*.
 » 369, prov. 1485, reu în loc de rău.
 » 382, linia 13, *cânele* în loc de *cânte*.
 385, prov. 1558, (a rămâne) în loc de a rămâne.
 425, note 2, *bruyère* în loc de *broyère*.
 438, prov. 1727, spală, în loc de spală.
 » 448, linia 19, *păseri* în loc de *părerî*.
 » 455, » 12, *zorilor* în loc de *gorilor*.
 473, » 13, *Qui nait de poule aime a gratter* în loc de *Qui nait à poule aime de gratter*.
 486, 2, *Să* în loc de *și*.
 490, 7, a se adăoga :
*Ciapă la levar cum e car.*¹
 PROV. ROM.
 548, prov. 2129, ascunde în loc de ascude.
 571, 2212, a se adaoga semnul *
 596, » 2318, betrână în loc de bētrână.
 » 600, linia 2, *jocă* în loc de *joca*.
 » 608, prov. 2360, dulceța în loc de dulceța.
 683, 2588, stringe în loc de trage.
 709, 2679, puici în loc de puii.
 714, 2690, sbură în loc de sbōra.

¹⁾ A prinde iepurii cu carul.

SCARA

	<i>Pagina</i>
PRECUVENTARE	I—XVI
CĂTRE CITITOR	XVII—XLIX
BIBLIOGRAFIE	LI—LXI
SEMNE CONVENȚIONALE.....	LXI
CAP. I. NATURA FISICĂ.	
An. — Anu-timpuri. — Astre. — Ceasuri. — Țile. — Săr-
bători. — Timp. — Variațiuni climaterice.....	1—94
CAP. II. NATURA FISICĂ.	
Elemente. — Pământ. — Metaluri. — Petre. — Plante. —
Póme. — Munca pământului.....	95—308
CAP. III. DESPRE ANIMALE.	
Pasări. — Patrupede — Insecte. — Pesci.....	309—715
GLOSAR ROMÂNNO-FRANCES	717—766
GLOSAR MACEDO-FRANCES	767—773
GLOSAR ISTRIO-FRANCES	775—778
ERRATA	779—780